DIVI
THOMÆ DE AQVINO;

ANGELICI, ET S. ECCLESIÆ, DOCTORIS;
Almi Ordinis Prædicatorum.

QVAESTIONES QVODLIBETALES
Duodecim.

NVNC AB INFINITIS MENDIS VINDICATAE,
& suo candori restituta.

Quarum materias, & articulos Index in principio earum
facillimè ostendit.

VENETIIS, MDXCVI.

Apud Franciscum de Franciscis Senensem.

INDEX

QVAESTIONVM QVODLIBET-
SIVE DE PLACITIS S. THOMAE.

QVODLIBET I.

Continet Quæstiones X.

Articulos verò XXII.

QVAESTIONES QVODLIBETI I.

Articuli Quodlibeti I.

QVODLIBET II.

Continet Quæstiones VIII.

Articulos verò XVI.

QVAESTIONES QVODLIBETI II.

Articuli Quodlibeti II.

QVODLIBET III.

Continet Quæstiones XIIII.

Et Articulos XXXI.

QVAESTIONES QVODLIBETI III.

Articuli Quodlibeti III.

25 Vtrum Adam non peccasset, tot fuissent nati mares, quot fœminæ.
26 Vtrum conscientia errare possit.
27 Vtrum conscientia liget ad peccatum.
28 Vtrum satisfactio iniuncta a sacerdote sit sacramentalis.
29 Vtrum ei qui omisit dicere diuinum officium sit iniungendum ut iteratu dicat.
30 Vtrum arcus cœlestis sit signum non futuri diluuii.
31 Vtrum mundum non esse æternum possit demonstrari.

QVODLIBET. IIII.

Continet Quæstiones XII.

Articulos verò XXIIII.

QVAESTIONES QVODLIBETI IIII.

1. DE rebus diuinis & humanis.
2. De pertinentibus ad potentiam Dei.
3. De his ad quæ diuina potentia se extendere potest.
4. De pertinentibus ad personam filii Dei.
5. De Christo in cruce & in sepulchro posito.
6. De gratia & sacramentis, & actibus humanis.
7. De sacramentis gratiæ.
8. De actibus pertinentibus ad prælatos.
9. De actibus pertinentibus ad omnes homines.
10. De pertinentibus ad oim apputitioam.
11. De actibus malis & primis motibus.
12. De Pueris recipiendis ad religionem.

Articuli Quodlibeti. IIII.

1 Vtrum in Deo sint plures ideæ.
2 Vtrum in Deo sit uirtus.
3 Vtrum aquæ sint super cœlos.
4 Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.
5 Vtrũ Deus reparare possit idem numero quod in nihilum est redactum.
6 Vtrum Pater eodem uerbo dicat se & creaturam.
7 Vtrum Filius distinguatur filiatione a Spiritusancto.
8 Vtrum corpus Christi in cruce, & in sepulchro sit unum numero.
9 Vtrum Deus semper faciat nouam gratiam.
10 Vtrum per absolutionem sacerdotis, culpa remittatur.
11 Vtrum uir possit accipere crucem uxore nolente, si de eius incontinentia timeatur.
12 Vtrum subditus teneatur reuelare prælato præcipienti crimen occultum fratris.
13 Vtrum Papa possit dispensare super bigamia.
14 Vtrum debeant uitari illi excommunicati, de quorum excõmunicatione est apud peritos diuersa sententia.
15 Vtrum Prælatus possit committere curam Ecclesiæ suæ cõsanguineo idoneo.
16 Vtrum homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas.
17 Vtrum enunciabile semel uerum, sit semper uerum.
18 Vtrum determinationes Theologicæ debeant fieri, authoritate uel ratione.
19 Vtrũ aliqs absque pfecta charitate se possit martyrio offere
20 Vtrum pati martyrium propter Christum sit in præcepto.
21 Vtrum primi motus semper sint peccata.
22 Vtrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia.
23 Vtrum pueri non exercitati in præceptis, debeant recipi in religione.
24 Vtrum consilia ordinentur ad præcepta.

QVODLIBET V.

Continet Quæstiones XIII.

Articulos vero XXVIII.

QVAESTIONES QVODLIBETI V.

1. DE scientia Dei.
2. De potentia Dei.
3. De Deo quantum ad naturam assumptam.
4. De Angelo quo ad æuum.
5. De hominibus quo ad diuersa.
6. De hominibus quo ad sacramenta.
7. De sacramento pœnitentiæ.
8. De Matrimonio.
9. De uirtutibus.
10. De præceptis.
11. De pertinentibus ad quosdam hominum status.
12. De doctoribus.
13. De religiosis.

Articuli Quodlibeti V.

1 Vtrũ Deus sciat primum instãs in quo potuit mũdũ creare.
2 Vtrum præsciti a Deo possint promereri.
3 Vtrum Deus possit uirginem reparare post ruinam.
4 Vtrum hæc sit falsa; Deus potest peccare si uult.
5 Vtrum totus sanguis Christi qui in passione eius est effusus, ad corpus eius in resurrectione redierit.
6 Vtrum Christus maius dilectionis signum ostendit tradendo corpus suum in cibum, quam patiendo pro nobis.
7 Vtrum Lucifer sit subiectum æui.
8 Vtrum si Adam non peccasset, idem numero homines saluarentur qui nunc saluantur.
9 Vtrum uerbum cordis sit species intelligibilis.
10 Vtrum ea quæ fiunt ex timore sint uoluntaria.
11 Vtrum forma panis in sacro Eucharistiæ annihiletur.
12 Vtrum sacerdos debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti.
13 Vtrum Prælatus possit subditum suum ab administratione remouere.
14 Vtrum melius moriatur cruce signatus, qui moritur in uia eundi ultra mare quam qui moritur redeundo.
15 Vtrum ille qui cognouit carnaliter, quam sponponderat, possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit per uerba de præsenti.
16 Vtrum mulier accusata de adulterio occulto, teneatur suum peccatum in iudicio confiteri.
17 Vtrum ille qui pecuniam accepit mutuo ut redimeret se a latronibus, teneatur eam restituere.
18 Vtrum hõ possit peccare nimis ieiunando, uel uigilando.
19 Vtrum præcepta ordine naturæ præcedant consilia.
20 Vtrum peccata contra præcepta secundæ tabulæ, sint grauiora peccatis quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.
21 Vtrum Beatus Matthæus fuerit uocatus statim de teloneo ad statum Apostolatus & perfectionis.
22 Vtrum melius faciat qui consentit electioni canonicæ de se factę, quam qui eam recusat.
23 Vtrum Prælatus qui dat beneficium alicui suo cõsanguineo ut exaltetur, simoniam committat.
24 Vtrum ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per pœnitentiam aureolam recuperet.
25 Vtrum si per doctrinam alicuius aliqui retrahuntur a meliori bono, ille teneatur suam doctrinam reuocare.
26 Vtrum religiosi debeant tolerare suos impugnatores.
27 Vtrum qui iurauit se non intraturum religionem, possit licite intrare.
28 Vtrum liceat clerico qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero.

QVODLIBET VI.

Continet Quæstiones XI.

Articulos verò XIX.

QVAESTIONES QVODLIBETI VI.

1. DE unitate diuinæ essentiæ.
2. De Angelis quoad actionem & locum.
3. De his quæ pertinent ad hominem.
4. De uirtutibus.
5. De actibus latriæ siue religionis.
6. De actibus charitatis.
7. De eleemosyna.
8. De eleemosynis quæ fiunt pro mortuis.
9. De peccatis.
10. De corpore hominis.
11. De creatura pure corporali.

Articuli Quodlibeti VI.

1 Vtrum unitas essentiæ ponatur in numerum, cum unitate psonæ.
2 Vtrum quicquid agit Angelus, agit per imperium uoluntatis.
3 Vtrum Angelus possit esse in conuexo cœli empyrei.
4 Vtrum puer in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum.
5 Vtrum possit esse matrimonium inter Christianum & iudęã baptizatam ab eo.
6 Vtrum certitudo adhæsionis in hæretico, uel malo catholico sit actus fidei uirtutis.
7 Vtrum liceat celebrare conceptionem dominæ nostræ.
8 Vtrum clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum.
9 Vtrum Episcopus peccet dans beneficium bonu si prætermittat meliorem.
10 Vtrum pauper teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti.
11 Vtrum magis sit meritum obedire prælato, quam facere aliquid ad dictum fratris.

12 Vtrum

12 Vtrum clerici peccent mortaliter si ea quæ eis soperfluunt in eleemosynas non largiantur.
13 Vtrum mortuus aliquid detrimentum sentiat ex hoc quod eleemosynæ quas mandauit dari tetardaurit.
14 Vtrum exequutor debeat tatdare distributionem eleemosynatum ad hoc quòd res defuncti melius uendantur.
15 Vtrum ille qui est baptizatus transmittat peccatum originale in prolem.
16 Vtrum to peccato actuali prius sit auersio quàm conuersio.
17 Vtrum maius peccatum sit cum aliquis mentitur facto, quã cum aliquis mentitur verbo.
18 Vtrum aliquis possit esse naturaliter uel miraculose simul uirgo & pater.
19 Vtrũ cęlũ empyreum habeat influentiam sup alia corpora.

QVODLIBET VII.

Continet Quæstiones V II.

Articulos verò X V I I I.

QVAESTIONES QVODLIBETI VII.

1 DE pertinentibus ab substantias spirituales.
2 De fruitione animæ Christi.
3 De pluralitate in substantiis spiritualibus.
4 De Sacramento altaris.
5 De corporibus damnatorum.
6 De sensibus sacræ scripturæ.
7 De opete manuali.

Articuli Quodliberi V I I.

1 Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam immediate videre.
2 Vtrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.
3 Vtrum intellectus angelicus possit cognoscere singularia.
4 Vtrum notitia quæ ab Augustino dicitur proles meruit sit in mente, sicut accidens in subiecto.
5 Vtrum fuetit fruitio animę Christi in passione.
6 Vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem.
7 Vtrum in Angelis compositio accidentis & subiecti.
8 Vtrum possit totum corpus Christi sub speciebus panis contineri.
9 Vtrum in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis, & corpus Christi.
10 Vtrum Deus possit facere quòd albedo, aut aliqua qualitas corporalis, sit sine quantitate.
11 Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.
12 Vtrum corpora damnatorum resurgent sine deformitatib.
13 Vtrum corpora damnatorum vnieutur vermibus & flatui corporalibus.
14 Vtrum in eisdem uerbis ipsius sacræ scripturæ lateant plures sensus.
15 Vtrum debeant distingui quatuor sensus sacræ scripturæ.
16 Vtrum in alijs scriptoris prædicti sensus distingui debeant.
17 Vtrum operari manibus sit in præcepto.
18 Vtrum illi qui spiritualibus operibus vacant, excusentur a labore manuum.

QVODLIBET VIII.

Continet Quæstiones X I.

Articulos verò X X.

QVAESTIONES QVODLIBETI VIII.

1 DE pertinentibus ad naturam.
2 De pertinentibus ad naturam creatam.
3 De pertinentibus ad corpus humanum.
4 De pertinentibus ad culpam uel gratiam.
5 De pertinentibus ad gratiam quantum ad omnes.
6 De his quæ pertineut ad culpam.
7 De his quæ pertineut ad pęnam & gloriam.
8 De pęna corporali damnatorum.
9 De gloria Beatorum.

Articuli Quodliberi V I I I.

1 Vtrum senarius numerus sit creator uel creatura.
2 Vtrum Ideæ quę sunt in mente diuina, per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quam quantum ad naturam speciei.
3 Vtrum anima accipiat species a rebus quæ sunt extra eam.
4 Vtrum habens charitatem, eam cognoscat per speciem.
5 Vtrum alimentum conuertatur in ueritatem humanæ naturæ.
6 Vtrum necesse sit semper eligere meliorem.
7 Vtrum malis prælatis sit exhibendus honor.
8 Vtrum oratio plus ualeat pro se facta quam pro alio.
9 Vtrum suffragii magis possint pauperi magis digno, quam diuiti pro quo specialiter fiunt.
10 Vtrum uotum simplex continentiæ dirimat matrimonium contractum
11 Vtrum ille qui uadit ad Ecclesiam propter distributiones, alias non iturus, peccet.
12 Vtrum ille qui non dat pauperi petenti si habeat de superfluo peccet.
13 Vtrum ille qui habet plures præbendas peccet.
14 Vtrum omne mendacium sit peccatum.
15 Vtrum oportet quod si aliquis intendat peccare mortaliter quod peccet propter hoc mortaliter.
16 Vtrũ damnati post diem iudicii uideant gloriã sanctorum.
17 Vtrum damnati uellent suos propinquos esse damnatos.
18 Vtrum in inferno sit tantum pęna ignis uel ét pęna aquæ.
19 Vtrum beatitudo sanctorũ præcipue consistat in intellectu.
20 Vtrum Beati in gloria prius ferantur ad contemplandam Christi diuinitatem quàm eius humanitatem.

QVODLIBET IX.

Continet Quæstiones V I I.

Articulos verò X V I.

QVAESTIONES QVODLIBETI IX.

1 DE Christo quantum ad naturam diuinam.
2 De Christo quantum ad unionem humanæ naturæ cũ diuina.
3 De Christo quantum ad species sub quibus continetur sub sacramento altaris.
4 De natura Angelorum.
5 De his quæ pertinent ad homines quantum ad naturam, culpam, & gloriam.
6 De homine quantum ad gratiam.
7 De his quæ pertinent ad culpam respectu hominis.

Articuli Quodliberi I X.

1 Vtrum Deus possit facere infinita esse actu.
2 Vtrum in Christo sint plures hypostases.
3 Vtrum in Christo sit tantum unum esse.
4 Vtrum in Christo sit tantum una filiatio.
5 Vtrum in Christo sint accidentia sine subiecto.
6 Vtrum Angelus sit compositus ex materia & forma.
7 Vtrum Angelus possit cognoscere similiter res in uerbo, & propria natura.
8 Vtrum Angelus meruerit suam beatitudinem.
9 Vtrum Angelus moueatur in instanti.
10 Vtrum Angeli possint agere in hæc inferiora.
11 Vtrum anima vegetabilis & sensibilis educantur in esse per creationem.
12 Vtrum imperare sit actus rationis.
13 Vtrum charitas per suam essentiam augeatur.
14 Vtrum Petrus negando Christum peccauit mortaliter.
15 Vtrum habere plures præbendas sine cura animarum absq; dispensatione sit peccatum mortale.
16 Vtrum omnes sancti qui sunt per Ecclesiam Canonizati, sint in gloria, uel aliqui eorum in inferno.

QVODLIBET X.

Contra Quæstiones V I I.

Articulos verò X V I I.

QVAESTIONES QVODLIBETI X.

1 DE Dei unitate, judicio, & Sacramento.
2 De diuinatione Angeli.
3 De animâ.
4 De operatione animæ.
5 De pertinentibus ad gratiam.
6 De pertinentibus ad culpam.
7 De culpa quæ contrariatur rectæ fidei.

Articuli Quodliberi X.

1 Vtrum unitas aliquid positiue dicat in diuinis, & non remotionem tantum.

QVODLIBET. XI.

Continet Quæstiones X.

Articulos verò XIII.

QVAESTIONES QVODLIBETI XI.

Articuli Quodlibeti XI.

QVODLIBET. XII.

Continet Quæstiones XXII.

Articulos verò XXXVI.

QVAESTIONES QVODLIBETI XII.

Articuli Quodlibeti. XII.

F I N I S.

I N D E X

QVODLIBET· QVAESTIONVM

D. T. ORDINE ALPHABETICO

D I G E S T V S.

A

a aima

E

F

G

H

Occaſio

meritorie

Indicis Quodlibet. Quaestionum Diui Thomae Finis.

DIVI THOMAE AQVINATIS DOC. ANGELICI QVAESTIONES QVODLIBETALES.

QVAESTIO I.

ARTICVLVS I.

Vtrum Beatus Benedictus diuinam essentiam viderit.

QVAESITVM est de Deo, Angelo, & homine. De Deo quæsitum est & quantum ad diuinam naturã; & quantum ad naturam humanam assumptam. Quantum ad diuinam naturam quæsitum est, Vtrum Beatus Benedictus io visione, qua vidit totum mundum, diuinam essentiam viderit: Et ostendebatur quod sic. Dicit enim Greg. 4. Dialogorum, de hac visione loquens, Animæ videnti Deum, angusta fit omnis creatura. Sed videre Deum est videre diuinam essentiam: ergo beatus Benedictus vidit diuinam essentiam.

12. q. 180. ar. 5. ad 3. ¶ 2 Præterea. Ibidem subdit Greg. quod totum mundum vidit in diuino lumine. Sed non est aliud lumen vel claritas Dei quam ipse Deus: vt idem Greg dicit, & habetur in Gl. Exo. 33. super illud. Non videbit me homo & viuet, ergo beatus Benedictus vidit Deum per essentiam.

Sed contra est quod dicitur Ioan. 1. Deum nemo vidit vnquam, vbi dicit Glo. quod nullus in mortali carne viuens, Dei essentiam videre potest.

Respon. dicendum, corpus corruptibile aggrauat animam vt dicitur Sap. 9. Summa autem eleuatio mentis humanæ est vt ad diuinam essentiam videndam pertingat, vnde impossibile est vt mens humana corpori vnita, Dei essentiam videat. vt Aug. dicit 12. super Gen. ad literam: nisi huic vitæ mortali funditus homo intereat: vel sic alienetur a sensibus, vt nesciat vtrum sit io corpore, an extra corpus sicut de Paulo legitur 2. ad Cor. 12. Beatus autem Benedictus quando illam visionem vidit nec huic vitæ funditus mortuus erat: nec a corporeis sensibus alienatus, quod patet per hoc quod dum adhuc in eadem visione persisteret, alium ad idem videndum aduocauit, vt idem Greg. refert vnde manifestum est, quod Dei essentiam non uidit.

1. p. q. 12. a. 2. 4. o. ad 3. 2. 11. ad 2. 22. q. 175. 2. 3 4. o. & ve 11. q. 13. ar. 3. o. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Greg. ex quadam proportione argumentari intendit in verbis illis. Si enim videntes Dei essentiam in eius comparatione totam creaturam reputant paruum quid ad videndum, non est mirum si beatus Benedictus per lumen diuinum aliud amplius videre potuit, quàm homines communiter videant.

Ad secundum dicendum, quod lumen Dei quandoque dicitur ipse Deus: quandoque vero aliud lumen deriuatum ab ipso secundum illud Psal. In lumine tuo uidebimus lumen: hic autem accipitur pro lumine deriuato a Deo.

Psal. 35.

QVAESTIO II.

DEINDE quærebantur duo, circa humanam naturam in Christo.

¶ Primo, vtrum fuerit in Christo vna filiatio qua refertur ad patrem, & ad matrem, ao duæ.

¶ Secundo de morte eius, vtrum in cruce mortuus fuerit.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerit vna filiatio, vel dua.

2 a. 182. o. & 3. p. q. 35. 25. & 4. d. 12. 5. o. q. 3. c. 28.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur, quod in Christo sint duæ filiationes. Multiplicata enim causa relationum, multiplicantur relationes. Generatio autem est causa filiationis. Cum ergo alia sit generatio qua Christus natus est æternaliter a patre. Et alia qua natus est temporaliter a matre, erit etiam alia filiatio qua refertur ad patrem, & alia qua refertur ad matrem.

¶ 2 Præterea, quod recipit ex tempore aliquid absolutũ absque sui mutatione, multo magis absque sui mutatione potest recipere temporaliter aliquam proprietatem relatiuam, sed filiatio Dei ex tempore recipit aliquid absolutum absque sui mutatione, quia super illud Lucæ. 1. Magnus erit, & filius altissimi uocabitur, dicit Ambr. Non ideo erit magnus, quod ante partum uirginis magnus non fuerit, sed quia potentiam quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, ergo multo magis ex tempore potuit accipere filius Dei absque sui mutatione nouam filiationem, ut sic es conueniant duæ filiationes una æterna, & alia temporalis.

Lucas. Ambro.

Sed contra. A quo aliquid habet quod sit tale, ab eius unitate habet, quod sit unum tale, sed filiatione aliquis habet quod sit filius, ergo una filiatione est unus filius, sed Christus est unus filius & non duo ergo in Christo non sunt duæ filiationes, sed una tantum.

Respondeo dicẽdum, quod relationes differunt in hoc ab omnibus aliis rerum generibus, quia ea quæ sunt aliorum generũ ex ipsa ratione sui generis habent quod sint res naturæ, sicut quantitates ex ratione quantitatis, & qualitates, ex ratione qualitatis. Sed relationes non habent quod sint res naturæ ex ratione respectus ad alterum. Inueniuntur enim quidam respectus qui non sunt reales, sed rationales tantum, sicut scibile refertur ad scientiam, non aliqua realis relationẽ in scibili existente. sed potius quia scientia refertur ad ipsum secundum philosophum in 5. Metaph. (T. c. 20. sed relatio habet quod sit res naturæ ex sua causa per quam una res naturalem ordinem habet ad alteram, qui quidem ordo naturalis & realis est ipsis ipsa relatio, unde dextrum & sinistrum in animali, sunt relationes reales, quia consequitur quasdam naturales uirtutes. In columna autem sunt respectus rationis tantum secundum ordinẽ animalis ad ipsam, ex eodem autem habet aliquid quod sit eius & quod sit unum, & ideo contingit quod est una relatio realis tantum propter unitatem causa, sicut patet de æqualitate, propter unam. n. quantitatem io est in uno corpore una æqualitas tantum, quamuis sint respũs plures secundum quos diuersis corporibus dicitur esse æquale. Si aũt secundum oẽs illos respectus multiplicarẽtur realiter relationes in uno corpore sequeretur quod in uno essent accidentia infinita uel indeterminata, & similiter magister, est una relatione magister omnium quos idem docet quamuis sint multi respectus, sic etiam unus homo secundum unam realem filiationem, est filius patris sui, & matris suæ, quia una natiuitate unam naturam ab utroque accepit. Sequendo ergo hanc rationem, uidetur dicendum quod alia sit filiatio realis io Christo, qua refertur ad patrem, & alia qua refertur ad matrẽ, quia alia generatione nascitur ab utroq; & alia est natura, quam habet a patre, & alia quã habet a matre. Sed alia ratio infringit pactum, hoc. n. est uniuersaliter tenendum, quod nulla relatio Dei ad creaturam realiter in Deo existit, sed est respectus rationis tantum, quia Deus est supra omnem ordinem creaturæ, & mensura omnis creaturæ, a qua depẽdet omnis creatura, & non econuerso, multo magis quam hoc conueniat scibili respectu scientiæ, in quo propter has causas non est relatio realis ad scientiam Est autem considerandum, quod subiectum filiationis non est natura uel naturæ pars aliqua. Non. n. dicimus quod humanitas sit filia uel caput aut oculus. In Christo autem non ponimus, nisi unum suppositum, & unam hypostasim, sicut & unam personam, quod est suppositum æternum, in quo nulla relatio realis ad creaturam esset potest, ut iam dictum est, unde relinquitur quod filiatio, qua Christus refertur ad matrem, ẽ respectus rationis tantum, nec propter hoc sequitur, quod non sit realiter filius uirginis, sicut. n. Deus est realiter dominus propter realem potentiam qua continet creaturam, sic realiter est filius uirginis propter realem naturam, quam accepit a matre. Si autem essent in Christo plura supposita, oporteret ponere in Christo duas filiationes, sed hoc reputo erroneum, & in concilijs inuenitur damnatum. unde dico quod in Christo est una relatio realis tantum, qua refertur ad patrem.

Relatio quõmõ differt ab aliis generibus. 1. p. q. 28 ar. 1. 2 duplex relatio .s. realis & ratiõis ar. 2. ad 1. 1. p. q. 13 art. 6. c.

Vnitas cãæ facit una relatione, realem.

Reprobatio.

1. p. qõ. 6. ar. 2. ad 1. q. 13. arti. 7. o.

ar. 180. o. et 3. p. qõ. 16. ar. 1. 3 45. 6. c.

1. p. qõ. 13. ar. 7. ad 6.

3. p. qõ. 2. ar. 2. & 3. et q. 4. ar. 3. c.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod nõ negamus non esse ĩ Christo realẽ filiationem, qua refertur ad matrem, quia cã relationis deficiat sed quia deficit subiectum talis relationis, cum non sit in Christo aliquod suppositum creatum, uel hypostasis.

Ad secundum dicendum, quod eo modo quo ille homo accepit ex tempore Dei potentiam, eo modo accepit filiationem æternam, inquantum s. factum est ut una esset persona Dei & hominis, ut Ambr. ibidem subdit. Hoc autem non est factum per aliquid realiter absolutum, uel relatiuum temporaliter inhærens filio Dei, sed per solam unionem quæ realiter existit in natura creata, non autem est realiter in ipsa persona assumente. Quod uero in contrarium obiicitur necessitatem non habet. Dicitur enim aliquando unus qualis,

Ambro. 3. p. q. 2. art. 7 ad 3.

propter unitatem substantialem subiecti, sicut sunt multæ qualitates, ut color & sapor in pomo.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus in cruce mortuus fuerit.

3 [3. p. q. 46. art. 4 o. & op⁹ 60. art. 15. & 6.] CIRCA secundum sic procedebatur: videtur quod Christus in cruce mortuus non fuerit. Si enim fuerit mortuus, aut hoc fuit quia ipse animam a corpore separauit, aut propter uulnera. Sed non primo modo. Sic enim sequeretur, quod Iudæi Christum non occidissent, sed quod ipse sibipsius fuisset homicida, quod est incóueniens. Et similiter nec secundo modo, quia mors quæ accidit propter uulnera, prouenit homini ex summa debilitate præueniente, quod in Christo non fuit, quia clamans expirauit. ergo Christus in cruce nullo modo mortuus fuit.

¶ 2 Præterea. Natura humana non fuit in Christo debilior, quam in aliis hominibus. Sed nullus alius homo tam cito moreretur propter vulnera manuum & pedum. Vulnus autem lateris fuit ei inflictum post mortem Christi, ergo in cruce mortuus non fuit, cum nulla causa mortis eius esse uideatur.

Sed contra est quod dicitur Ioan. 19. quod Christus in cruce pendens, inclinato capite tradidit spiritum, mors autem est per separationem animæ a corpore, ergo Christus in cruce mortuus fuit.

[art. 42. ad secundũ 3. d. 21. q. 1. a. 3. opos. 30. ar. 16. ar. 145. & 3 p. q. 14. ar. 1. ad secundum q. 15. arti. 5. ad tertium a. 6. & a 9. ad ter. & uerit. q. 26. ar. 10. o.] Respon. dicẽdum, quod absque omni dubio confitendum est Christum in cruce uero mortuum fuisse. Sed ad uidendum causam mortis eius considerandum est quod cum Christus fuerit uerus Deus & homo, eius potestati suberat quicquid pertinet ad humanam naturam in Christo, quod in aliis puris hominib⁹ non contigit. Voluntati enim eorum non subiacent, quæ naturalia sunt. Vnde hæc causa assignatur quare anima Christi simul patiebatur & fruebatur quia scilicet eo uolente hoc factum est, vt non fuerit redundantia à superioribus uiribus in inferiores, nec impedirentur superiores uirtutes a suo actu propter passionem inferiorum, quod in aliis hominibus contingere non poté, propter naturalem coniunctionem potentiarum ad inuicem. Et similiter in proposito est dicendum. Mors. n. uiolentia accidit ex hoc quod nocumento illato natura cedit: & quandiu natura resistere potest, tandiu mors retardatur. Vnde in quibus natura est fortior, ex quali causa tardius moriuntur. Erat autem subiectũ uoluntati Christi, quod natura resisteret nocumento illato & quãdoque cederet. Vnde eo uolente natura resistit nociuo illato usque ad finem plus quam in aliis hominibus possit, ita quod in fine post multam sanguinis effusionem quasi integer uiribus clamauit uoce magna, & statim eo uolente natura cessit, & tradidit spiritum: ut se dominum naturæ & uitæ & mortis ostenderet, unde hoc admirans Centurio, dixit. Vere hic homo filius [3. p. q. 46. ar. 3. ad 2.] Dei erat. Sic ergo & Iudæi Christum occiderunt nocumentum mortiferum inferentes, & tamen ipse animam suam posuit & tradidit spiritum, quia quando uoluit natura nocumento illato totaliter cessit. Nec tamen culpandus est, quasi sui homicida, est enim corpus propter animam, & non econuerso. Vnde iniuria fit animæ, cum propter nocumentum corpori illatum de corpore expellitur contra naturalem appetitum animæ sed, ferre non propter deprauatam uoluntatem se interficientis, sed si anima in sui potestate haberet recedere corpore quando uellet, & iterum aduenire, non maioris esse culpæ, si corpus desereret, quã quod habitator deserueris domum culpæ, tamen est quod inde expellatur inuitus.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO III.

DEINDE quærebantur duo de angelo.

¶ Primo, utrùm angelus dependeat a loco corporali secundum suam essentiam, an sit in loco secundum operationem tantum.

¶ Secundo de motu angeli, utrum possit moueri de extremo in extremum sine medio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum angelus sit in loco secundum operationem tantum.

4 [1 p q. 52. ar. 1. & 2. & 3. c.] AD primũ sic proceditur. Videtur quod angelus nõ sit i loco secundum operationem tantum, Prius est enim esse quam operari, ergo prius est esse in loco, quam operari in loco, sed posterius non est causa prioris, ergo operari in loco non est causa quare angelus sit in loco.

¶ 2 Præterea, duo Angeli possunt operari in vno loco; si ergo Angelus esset in loco solum per operationem, sequeretur ꝙ plures Angeli essent similiter in vno loco: quod reputatur impossibile.

Sed contra, Nobilius non dependet ab ignobiliori, sed essentia Angeli est nobilior quam locus corporeus: ergo non dependet a loco corporeo.

[ar. 124. c. & & 4.] Respon. dicendum, ꝙ qualiter Angelus sit in loco corporeo considerari potest ex modo quo corpus est in loco. Est enim corpus in loco per contactum loci. Contactus autem corporis est per quantitatem dimensiuam: quæ in Angelo non inuenitur cum sit incorporeus: sed loco eius est in eo quantitas virtualis. Sicut ergo corpus est in loco per contactum dimensiuæ quantitatis: ita Angelus est in loco per contactum virtutis. Si quis autem velit virtutis contactum operationem vocare, propter hoc quod operari est proprius effectus virtutis, dicatur quod Angelus est in loco per operationem: ita tamen quod Angelus operationem non intelligatur sola motio, sed quæcunque vnitio qua sua virtute se corpori vnit, præsidendo, vel continendo, vel quocunque alio modo. [ar. 148. c. & 4. d. 10. a. 1. 5. ar. 2. q. 3. ad 2. 1. p. q. 8. 2. 2. 1. 2. q. 53. ar. 1. 1. p. q. 8. ar. 2. 1. 2. q. 53. ar. 1.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse prius simpliciter, quod non est prius quantum ad hoc: sicut corpus subiectum est simpliciter prius superficie: sed non quantum ad hoc quod est colorari, & similiter prius simpliciter est corpus quam tactus tamen ipsum est in loco per tactum dimensiuæ quantitatis, & similiter Angelus per cõtactum virtutis.

[4. p. q. 52. ar. 3. 9.] Ad secundum dicendum, quòd si aliquid mouetur perfecte ab vno motore, non conuenit quòd ab alio simul immediate moueatur: vnde ratio magis valet ad oppositum eius, quàm ad propositum.

ARTICVLVS V.

Vtrum Angelus possit moueri de extremo in extremum sine medio.

5 [1. p. q. 53. a. 3. o.] AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod Angelus non possit moueri de extremo ad extremum, quin pertranseat medium. Omne enim quod mouetur prius est in mutari, quam in mutatum esse: vt probatur in 6. Physicorum, (T. c. 8.) Sed si Angelus mouetur de extremo in extremum puta de a. in b. cum est in b. est in mutatum esse: ergo prius erat in mutari. Sed non quandu erat in a. quia tunc nondum mouebatur: ergo quando erit in c. quod est medium inter a. & b. & sic oportet quod pertranseat medium.

¶ 2 Præterea, si Angelus mouetur de a. in b. sine hoc ꝙ pertranseat medium, oportet quod consumpatur in a. & terminetur in b. Sed hoc est impossibile: quia sic non esset idem Angelus: ergo oportet quod pertranseat medium.

Sed contra, omne quod pertransit medium, oportet quod prius pertranseat æquale sibi, aut minus quam maius, vt dicit in 6. Physi. (T. c. 89.) & ad sensum apparet: sed non potest esse minus spatium quam Angelus, qui est indiuisibilis: ergo oportet ꝙ pertranseat æquale: ꝙ est locus indiuisibilis & punctalis. Infinita autem puncta sunt inter quoslibet duos terminos motus. Si ergo necesse esset, ꝙ Angelus in suo motu pertransiret medium oportet quod pertransiret infinita, quod est impossibile.

[1 p. q. 53. a. 1.] Respon. dicendum, quòd Angelus si vult potest moueri de vno extremo ad aliud, absque hoc quòd pertranseat medium, & si vult potest pertransire omnia media. Cuius ratio est, quia corpus est in loco, sicut contentum ab eo. Et ideo oportet quòd in mouendo sequatur loci conditionem, ut scilicet pertranseat media priusquam ad extrema loci perueniat sed cum Angelus sit in loco per contactum virtutis, non subditus loco, ut contentus ab eo, sed magis continet locum sua uirtute supereminens in loco. vnde non habet necesse, vt sequatur in suo motu conditiones loci, sed voluntati suæ subest, quod applicet se per contactum virtutis huic loco, & illi: & si vult absque medio, sicut etiam intellectus potest applicari intelligendo vni extremo, puta albo: & postea nigro indifferenter vel cogitando vel non cogitando de mediis coloribus, quamuis corpus subiectum colori non possit moueri de albo, in nigrum, nisi per medium. [ar. 4. o. 1. p. q. 52. a. 1. & q. 53. a. 1. 1. p. q. 113. ar. 6. ad 3. a. 215. prin.]

[a. 26. c. & a. 27. c. & 1. p. q. 2. art. 10. ad 2.] AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ verbum Philosophi & eius probatio locum habet in motu continuo. Sed motus Angeli nõ oportet quod sit continuus, sed ipsa successio applicationum prædictarum motus eius dicitur: sicut & successiu cogitationum vel affectionum dicitur motus spiritualis creaturæ, secundum Aug. 8. super Genes. ad literam.

Ad secundum dicendum, quod hoc non accidit per corruptionem Angeli, aut nouam creationem: sed quia eius virtus supereminent loco.

Ad illud vero quod in contrarium obiicitur, dicendum, ꝙ

Angelus

ar. 4. & 5. c. & art. 4.

Angelus non est in loco per commensurationem: sed per applicationem suæ virtutis ad locum: quæ quidem potest esse indifferenter & ad locum diuisibilem & indiuisibilem. Vnde potest continue mouerí, sicut aliquid in loco diuisibili existens continue intercipiendo spacium: secundum veró quód in loco indiuisibili est, non potest eius motus esse continuus, nec pertransire omnia media.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quærebatur de homine.

Et primo quantum ad bonum naturæ.

Secundó, quantum ad bonum gratiæ.

Tertio, quantum ad bonum gloriæ.

CIRCA primum quærebantur tria.

¶ Primù, de vnione animæ ad corpus vtrum scilicet anima adueniente corpori corrumpantur omnes formæ quæ prius inerant, & substantiales & accidentales.

¶ Secundo, de potestate liberi arbitrii, vtrum scilicet homo absq; gratia possit se ad gratiam præparare.

¶ Tertio, de dilectione naturali, vtrum scilicet homo in statu innocentiæ dilexerit Deum plusquàm omnia & supra seipsum.

ARTICVLVS. VI.

Vtrum per aduentum animæ excludantur omnes formæ, quæ prius inerant.

6

1. p. q. 66. a. 3. 4. & 6. ad 1. q. 118. ar. 2.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quòd per aduentum animæ nō excludantur omnes formæ quæ prius inerant: Dicitur enim Gen. 1 formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Frustra autem formasset corpus, si inspirando animam forma, quam formando indiderat, excluderetur. Non ergo adueniente anima tollantur omnes formæ præcedentes.

¶ 2 Præterea, Necesse est quod anima sit in corpore formato & disposito multis dispositionibus. Si ergo aduentens anima omnes præcedentes formas & dispositiones amouet, sequitur quod in instanti anima totum corpus formet, quod videtur esse solius Dei.

¶ 3 Præt. Anima non est nisi in corpore mixto. Sed mixtio elementorum non fit solum secundum materiam, sed etiam secundum formas: alioquin esset corruptio. ergo anima non excludit omnes formas in materia inuentas.

¶ 4. Præt. Anima est perfectio. Perfectionis autem non est corrumpere, sed perficere. Non ergo adueniens corpori corrumpit formas præexistentes.

ar. 216. c.

Sed contra. Omnis forma adueniens existenti in actu, est forma accidentalis. Forma enim substantialis facit esse actu simpliciter. Sed si anima adueniens non destrueret præexistentes formas, sed et superadderetur, sequeretur q̀ adueniret existenti in actu: quia quælibet forma cum sit actus, facit esse in actu: ergo anima adueniens excludit formas præexistentes.

a. 234. & 1. p. q. 76. 4. o.

Respon. dicendum quod impossibile est in vno & eodem esse plures formas substantiales, & hoc ideo quia ab eodem habet res esse & vnitatem. Manifestum est autem quod res habet esse per formam. Vnde & per formam res habet vnitatem, & propter hoc vbicunque est multitudo formarum, non est vnum simpliciter: sicut homo albus non est vnum simpliciter, nec animal bipes esset vnum simpliciter, si ab alio esset animal: & alio bipes, vt Philosophus dicit. Sed sciendum est, quòd formæ substantiales se habent ad inuicem, sicut numeri vt dicitur in 8. Metaph. (T. c. 10.) vel etiam sicut figuræ ut de partibus animæ. dicit Philosophus in 2. de anima (T. c. 31.) Semper enim maior numerus vel figura, virtute continet in se minorem, sicut quinarius quaternarum, & pentagonus tetragonum. Et similiter perfectior forma virtute continet in se imperfectiorem, vt maximè in animalibus patet. Anima enim intellectiua habet virtutem vt conferat corpori humano, quicquid confert sensitiua in brutis: & similiter sensitiua facit in animalibus, quicquid nutritiua in plantis, & adhuc amplius frustra ergo esset in homine alia anima sensitiua præter intellectiuam, ex quo anima intellectiua uirtute continet sensitiuam & adhuc amplius, sicut frustra adderetur quaternarius posito quinario. Et eadem ratio est de omnibus formis substantialibus vsque ad materiam primam: ita quòd non est in homine diuersas formas substantiales inuenire: sed solum secundum rationem, sicut consideramus eum vt viuentē per animam nutritiuam, & sic sentientem per animam sensitiuam: & sic de aliis. Manifestum est autem, quod semper adueniente forma perfecta, tollitur forma imperfecta, sicut etiam adueniente figura pentagoni, tollitur figura quadrati unde dico

Philosophus.

quod adueniente anima humana, tollitur forma substantialis q̄ prius inerat, alioquin generatio esset sine corruptione alterius, quod est impossibile. Formæ uero accidentales, quę prius inerant disponētes ad animam, corrumpuntur quidem non per se, sed per accidens ad corruptionem subiecti, unde manēt eædem specie, sed non eædem numero. sicut etiam contingit circa dispositiones formarum elementarium, quæ primitus materiæ aduenire apparent.

3. p. q. 6. & ar. 3. ad 2. 3. p. q. 9. ar. 3. ad 2. pot. qō. 3. ar. 9. ad 16 1. Spiritu. ar. 1 ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum Basilium, spiraculum uitæ dicitur ibi gratia sancti spiritus. & sic obiectio cessat. Si autem ut Aug. dicit spiraculum uitæ sit ipsa anima, non oportebit dicere, quod alia forma formatum sit corpus hominis de limo terræ, quam ipso spiraculo uitæ diuinitus inspirato, non enim illa formatio tempore præcessit inspirationem, nisi forte uelimus dicere illam formationem referri ad dispositiones accidentales, puta figuram & alia huiusmodi, quæ quodam rationis ordine præintelliguntur in corpore ante animam intellectiuam, sicut materiales dispositiones quibus tamen præintelligitur ipsa anima intellectiua: non inquantum est intellectiua, sed inquantum continet in se uirtutem aliquam de imperfectioribus formis.

Ad secundum anima corpori adueniens facit corpus esse formaliter tantum.

Ad secundum dicendum, quod anima cum aduenit corpori, non facit esse corpus effectiue, sed formaliter tantum. Effectiue autem facit corpus esse illud quod dat corpori formam ut perficiens, ut disponens autem illud quod præoperatur ad formam, paulatim autem, & ordine quodam inducendo materiam ad propinquiorem formam, aut dipositio, tanto minor est resistentia ad introductionem formæ & dispositionis completæ. Facilius enim fit ignis ex aere, quàm ex aqua, quamuis utraque forma immediate adsit materiæ.

Auicenna.

Ad tertium dicendum, quod Auicen. posuit formas elementorum actu remanere in mixto, quod non potest esse, quia formæ elementorum non possunt esse in una parte materiæ simul. & sic oportet quod sint in diuersis materiæ partibus, quæ distinguuntur secundum dimensiuæ quantitatis diuisionem, & sic oportebit q̄d uel plura corpora sint simul: uel q̄d nō sit mixtio uera totius ad totum, sed mixtio ad sensum secundum minima iuxta se posita. Auerrois autem 3. li. de cœlo. (Co. 68.) dicit quod formæ elementorum sunt mediæ inter formas accidentales & substantiales, & quod recipiunt magis & minus, & sic formis elementorum remissis, & quodammodo ad medium redactis, quodammodo fit mixtio. Sed hoc est minus possibile quam primum. nam forma substantialis est terminus quidam esse specifici, unde in indiuisibili est ratio formæ, sicut ratio numeri figuræ, nec est possibile ut intendatur uel remittatur. Sed omnis additio, uel subtractio facit aliam speciem.

Auerrois.

Solutio uera. 1. p. q. 76. ar. 4. ad quartū po. q. 5. art 7. c. & opus 33. o. & anima. art. 9. ad 10.

Et ideo aliter dicendum secundum Philosophum, in 1. de generatione, quod formæ miscibilium non manent in mixto actu sed uirtute, prout. s. uirtus formæ substantialis manet in qualitate elementari, licet remissa & quasi ad medium redacta, qualitas enim elementaris agit in uirtute formæ substantialis, alioquin actio quæ est per calorem ignis non terminaretur ad formam substantialem.

Ad quartum dicendum, quod anima cum sit forma, est quidem perfectio quædam particularis, non autem uniuersalis, & ideo ea adueniente sic aliquid perficitur ut tamen aliquid corrumpatur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum absque gratia per solam naturalem arbitrii libertatem possit se ad gratiam præparare.

7

12. q. 109. ar 6. & 2. d. 5. qō. 2. ar. 1. & d. 28. arti. 4. & ueri. q. 24. ar. 15. o.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd homo absque gratia per solam naturalem arbitrii libertatem possit se ad gratiam præparare, quia ut dicitur. Prouer. 16. hominis est præparare animum. Hoc autem dicitur esse alicuius, quod est in eius potestate constitutum: ergo in potestate hominis cōstitutum est, quod possit se ad gratiam præparare. Non ergo indiget auxilio gratiæ.

Anselmus.

¶ 2 Præterea. Ansel. dicit in lib. de casu Diaboli, quod non ideo aliquis caret gratia quia Deus non vult dare, sed quia ipse non vult accipere. Si ergo uellet accipere, posset accipere. Potest ergo si uult se ad gratiam præparare absque exteriori auxilio.

Euasio.

¶ 3 Sed dicebat quod homo indiget in hoc auxilio gratiæ quā tum ad exterius mouens. Sed contra, Homo potest moueri ad conuersionem non solum ex bonis, sed etiam ex peccatis: sicut si aliquis uideat aliquem enormiter peccantem & ex horrore peccati ad Deum conuertitur, sed peccatum non est a Deo, ergo absque Dei operatione potest se homo ad gratiam præparare.

Tren.

Sed contra. Per hoc ad gratiam præparamur, quod ad Deum conuertimur: sed ad hoc indigemus auxilio diuinæ gratiæ. Dicitur enim Tren. 4. Conuerte nos domine ad te & conuertemur, ergo homo indiget auxilio gratiæ diuinæ, ad hoc qđ se ad gratiam præparet.

Beatus Paulus.

¶ Præterea. Ad nihilum non potest homo se præparare, nisi cogitando, sed ad hoc ipsum indiget homo auxilio gratiæ. Dicitur enim secundæ Corinthiorum. 3. Non sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: ergo indigemus auxilio diuinæ gratiæ, ad hoc quod nos ad gratiam præparemus.

Error Pelagij. de quo. 12. q. 100. ar. 10. ad 3. & ma. qu. 2. ar. 5, ad. 7. ueri. q. 16. arti. 1. ad 12. & ueri. q. 2. ar. 1. ad 12. Euasio erroris. 12. q. 6. art. 1. In conocmés qđ sequitur

Respon. dicendum quod in hac quæstione cauẽdus est error Pelagij, qui posuit per liberum arbitrium hominem posse adimplere legem, & uitam æternam mereri, nec indigebat auxilio diuino, nisi quantum ad hoc quod sciret quod facere deberet secũdum illud Psal. Doce me facere uoluntatem tuam. Sed quia hoc nimis parum uidebatur ut solam scientiam haberemus a Deo, charitatem autem qua præcepta legis implentur, haberemus a nobis. ideo postmodum Pelagiani posuerunt quod initium boni operis est homini ex seipso, dum consentit fidei per liberum arbitrium, sed consummatio est homini a Deo, præparatio autem ad initium boni operis pertinet. Vnde ad errorem Pelagianum pertinet dicere, quod homo possit se ad gratiam præparare absque auxilio diuinæ gratiæ, & est contra Apostolum, qui dicit ad Phil. 1. Qui cœpit in nobis opus bonum ipse perficiet.

Opinio Doc. 12. q. 109. ar. 5. & 9.

1. p. q. 62. ar. 2. o. & 3 ar. 4. 12 q. 87. art. 2. ad primũ. 12. q. 109. art. 2. 5. 6. 12 q. 13 ar. 1. o.

12. q. 9. ar. 4. & q. 17. ar. 5. secundum.

Dicendum est ergo quod homo indiget auxilio gratiæ, non solum ad merẽdum, sed etiam ad hoc quod se ad gratiam præparet, aliter tamen & aliter. Nam meretur homo per actum uirtutis cum non solum bonum, agit, sed bene ad quod requiritur habitus, ut dicitur in 2. Ethic. Et ideo ad merendum, requiritur habitualiter gratia. Sed ad hoc quod homo præparetur se ad habitum consequendum, non indiget alio habitu; quia sic esset procedere in infinitum. Indiget autem diuino auxilio non solum quantum ad exteriora mouentia, prout s. ex diuina prouidentia procurantur homini occasiones salutis, puta prædicationes, exempla, & interdum ægritudines & flagella, sed etiam quantum ad interiorem motum, prout Deus cor hominis interius mouet ad bonum, secundum illud Prou. 19. Hoc regum in manu Dei ad quodcunque uoluerit uertet illud. & quod hoc necessarium sit, probat Philosophus in quodam c. de bono fortunæ. Hoc. n. agit o uoluntate, uoluntatis autem principium est electio, & electionis consilium. Si autem quæritur consiliari inciepiat, non põt dici quod ex consilio consilium inceperit, quia sic esset in infinitum procedere. Vnde oportet aliquod exterius principium esse, quod moueat mentem humanam ad consiliendum de agendis. Hoc autem oportet esse aliquod melius humana mẽte, non ergo est corpus cœleste, quod est infra intellectualem uirtutem. sed Deus ut Philosophus ibidem concludit. Sicut ergo omnis motus inferiorum corporum quæ non semper mouentur principium est motus cœli, ita omnium motuum interiorum mentium, principium est a deo mouente. Sic ergo nullus potest se ad gratiam præparare, nec aliquid boni facere, nisi per diuinum auxilium.

1. p. q. 62. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum. quod per hoc quod hominis est se ad gratiam præparare per liberum arbitrium, non excluditur necessitas auxilij diuini, sicut nec per hoc quod ignis est calefacere. excluditur necessitas cælestis motus.

Ad secundum dicendum, quod Deus mouet omnia secundum modum eorum, & ideo diuina motio a quibusdã participatur cum necessitate, a natura autem rationali cum libertate. propter hoc quod uirtus rationalis se habet ad opposita, & ideo sic Deus mouet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere. & sic ex Deo est ut homo se ad gratiam præpararet, sed quod gratia careat, non habet causam a Deo, sed ab homine, secundum illud Osee. 13. Perditio tua ex te Israel, tantummodo ex me auxilium tuum.

Ad tertium dicendum, quod licèt peccatum non sit Deo, tamen Deus peccatum quandoque ordinat ad hoc, ut sit alicui salutis occasio.

1a. p. q. 49. ar. 2. o.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum primus homo in statu innocentiæ dilexerit Deum super omnia, & plusquam seipsum.

8

1. p q. 60. ar. 3. & 5.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod primus homo in statu innocentiæ non dilexerit Deum super omnia, & plusquam seipsum. Sic enim diligere Deum meritorium est maxime. Sed primus homo in statu illo non habuit, unde posset proficere per meritum, ut dicitur in 24. distinctione secũdi libri sententiarum, ergo primus homo in statu illo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

¶ 2. Præterea, si diligere Deum est maxima præparatio mentis humanæ ad gratiam consequendam. Primus autem homo in statu illo ponitur gratiam non habuisse: sed sola naturalia: ergo non dilexit Deum plusquam seipsum, & super omnia.

¶ 3 Præterea, natura in se recurua est quia scilicet omnia quæ amat, retorquet ad se. Sed propter quod vnumquodque tale & illud magis: ergo naturali dilectione plus diligebat seipsum quã Deum. Non ergo diligebat Deum super omnia.

Sed contra. si non diligebat Deum plus quam seipsum, aut ergo minus se aut æqualiter sibi: & vtroque modo sequitur quod seipso homo frueretur: dum se non referret in Deum. Frui autem seipso, inducit peruersitatem peccati: vt Aug. dicit: ergo primus homo in statu innocentiæ, iam erat peruersus per peccatum quod est impossibile. Sequitur ergo vt diligeret Deũ super omnia. 1. p. q. 95. ar. 1. o. & q. 100. ar. 1. ad 3. 22. q. 5. art. 1. c.

Respon. dicendum, q. si homo fuit factus in gratia: ut ex verbis Basilij & Aug. haberi potest, quæstio ista locum non habet. Manifestum est enim quod existens in gratia, per charitatem diligit Deum supra seipsum: sed quia possibile fuit Deo, vt hominem faceret in puris naturalibus: vtile est considerare ad quantum se dilectio naturalis extendere possit. Dixerunt ergo quidam quod homo vel Angelus in puris naturalibus existens, diligit Deum plusquam seipsum naturali dilectione, secundum amorem concupiscentiæ: quia scilicet bono diuino magis frui desiderat tanquam maiori & suauiori: sed secundum amorem amicitiæ naturaliter homo plus diligit seipsum quam Deum. Est enim amor concupiscentiæ quo dicimur amare illud quo volumus vti vel frui: sicut vinum vel aliquid huiusmodi. Amor autem amicitiæ, est quo dicimur amare amicum, cui volumus bonum. Sed illa positio stare non potest. Dilectio enim naturalis, est quædam naturalis inclinatio indita naturæ à Deo: nihil autem naturale est peruersum. impossibile est ergo quod aliqua naturalis inclinatio vel dilectio sit peruersa: peruersa autem dilectio est vt aliquis dilectione amicitiæ diligat plus se quàm Deum, Non potest ergo talis dilectio esse naturalis. 22. q. 26. a. 3. o. Amor duplex. 12. q. 26. a. 4. o. Reprobatio opi.

Dicendum est ergo quòd diligere Deum super omnia plusquàm seipsum, est naturale, non solum Angelo & homini, sed etiam cuilibet creaturæ: secundum quòd potest amare aut sensibiliter aut naturaliter. Inclinationes enim naturales maxime cognosci possunt in his quæ naturaliter aguntur absque rationis deliberatione, Sic enim agit vnumquodque in natura sicut aptum natum est agi. Videmus autem quòd vnaquæque pars naturali quadam inclinatione, operatur ad bonum totius, etiam cum periculo aut detrimento proprio: vt patet cum aliquis manum exponit gladio ad defensionem capitis: ex quo dependet salus totius corporis. Vnde naturale est, ut quælibet pars suo modo plus amet totum quam seipsam. Vnde & secundum hanc naturalem inclinationem, & secundum politicam virtutem, bonus ciuis, mortis periculo se exponit pro bono communi. Manifestum est autem, quod Deus est bonum commune totius vniuersi, & omnium partium eius, vnde quælibet creatura suo modo naturaliter plus amat Deum quam seipsam. Insensibilia quidem naturaliter: bruta vero animalia sensitiue: creatura vero rationalis per intellectualem amorem, quæ dilectio dicitur. 1. p. q. 62. a. 2. ad 1. q. 63. a. 1. ad 3. 3. d. 3. q. 4. o. 1. p. q. 60. ar. 5. o. 22 q. 26. ar. 3. c. & 4. ad 3. q. 3. ar. 1. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. diligere Deum prout est principium totius esse ad naturalem dilectionem pertinet. Sed diligere Deum prout est obiectum beatitudinis est gratuitæ dilectionis, in qua meritum consistit. nec tamen necessarium est vt in hoc sustinemus sententiam Magistri dicentis, quod homo in primo statu non habuit gratiam per quam mereri posset. Nota bene.

Ad secundum dicendum, q. naturali dilectione qua Deus super omnia naturaliter diligitur, potest aliquis magis & minus vti: & quando in summo fuerit, tunc est summa præparatio ad gratiam habendam.

Ad tertium dicendum, quod inclinatio rei naturalis est ad duo scilicet ad moueri & ad agere: illa autem inclinatio naturæ quæ est ad moueri, in seipsa recurua est, sicut ignis mouetur sursum propter sui conseruationem, sed illa inclinatio naturæ quæ est ad agere, non est recurua in seipsa: non enim ignis agit ad generandum ignem propter seipsum, sed propter bonum generati, quod est forma eius, & vlterius propter bonum commune quod est conseruatio speciei vnde patet quod non vniuersaliter verum est quod omnis dilectio naturalis sit in se recurua.

QVAESTIO V.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad bonum gratiæ. 3. d. 3. q. 4. ad 2. 3. d. 3. q. 4. ad 2.

Et primo de his quæ pertinent ad ipsum bonum gratiæ.

¶ Secundo

¶ Secundò, de his quæ pertinent ad malum culpæ, quod ei opponitur.

CIRCA bonum gratiæ quærebatur.

¶ Primò quidem de eo quod pertinet ad omnes.

¶ Secundo, de eo quod pertinet ad clericos.

¶ Tertiò de eo quod pertinet ad religiosos.

CIRCA ea verò quæ ad omnes pertinent, quærebatur de duabus partibus pœnitentiæ.

¶ Primò de contritione, vtrum scilicet contritus teneatur velle magis esse in infernu, quàm peccare.

¶ Secundò, de confessione.

ARTICVLVS IX.

Vtrum contritus debeat magis velle esse in inferno, quam peccare.

9 ar. 120. & 4. d. 15. q. 2. ar. 3. q. 1. tertium.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quòd contritus non debeat magis velle esse in inferno quam peccare. Pœna enim inferni est æterna, & irremediabilis. De peccato autem potest liberari per pœnitentiam: ergo magis debet velle peccare, quam in inferno esse.

¶ 2 Præterea, Pœna inferni includit culpam, vna enim de pœnis inferni est vermis, idest conscientiæ remorsus de culpa. Culpa autem non includit pœnam inferni: ergo magis est eligenda culpa quàm pœna.

Sed contra est quod Ansel. dicit in libro de similitudinibus, q aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quam in paradiso cum culpa, quia innocens in inferno non sentiret pœnam & peccator in paradiso non gauderet de gloria.

Respon. dicendum, q contritus tenetur in generali velle pati magis quamcunque pœnam quam peccare: & hoc ideo, quia cōtritio non potest esse sine charitate, per quam omnia dimittuntur peccata. Ex charitate enim plus homo diligit Deum quam seipsum: peccare autem est facere contra Deum: puniri autem est aliquod pati contra seipsum. Vnde charitas hoc requirit, vt quamlibet pœnam homo contritus præeligat culpę. Sed in speciali descendere ad hanc pœnam vel ad illam non tenetur: quinimo stultè faceret, si quis seipsum vel alium solicitaret super huiusmodi particularibus pœnis. Manifestum est enim, q sicut delectabilia plus mouent in particulari considerata quam in cōmuni, ita terribilia plus terrent si in particulari considerentur, & aliqui sunt qui minori tentatione non cadunt, qui forte maiori caderent: sicut aliquis audiens adulterium, non incitatur ad libidinem: sed si per considerationem descendit ad singulas illecebras, magis moueretur. Et similiter aliquis non refugeret pati mortem pro Christo: sed si descenderet ad considerandum singulas pœnas, magis retraheretur. Et ideo descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in tentationem: & præbere occasionem peccandi.

22. q. 26. ar. 3. o. & vert. q. 2. 2. 4 ad 2. 22. q. 101. ar. 3. ad 4.

Et hic orū lec. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q culpa etiam mortalis de se perpetua est, sed ex sola Dei misericordia remedium habet.

4. d. 17. q. 2. ar. 3. q. 1. ad 4.

Præterea, Plus præponderat bonum diuinum contra quod agit culpa bono naturæ creatæ, cui opponitur pœna, quàm perpetuitas pœnæ temporalitati culpæ.

Ad secundum dicendum, q remorsus conscientiæ non est culpa, sed consequens ad culpam, & posset esse sine culpa, vt in eo qui habet conscientiam errantem de præterito commisso, sicut si aliquis credat aliquid à se prius commissum esse illicitū, quod tamen licitum erat: & ipse dum faceret licitum reputabat.

1. p. q. 79. a. 3. & veri. q. 17. 1. c. fi.

QVAESTIO VI.

DEINDE circa confessionem quærebantur tria. Primò, vtrum sufficiat q aliquis scripto confiteatur, an oporteat quod confiteatur in verbo. Secundo, an aliquis teneatur statim confiteri habita opportunitate, vel possit expectare vsque ad quadragesimam. Tertio. vtrū presbyter parochialis debeat credere suo Parochiano dicenti se alteri confessum, & dare ei eucharistiam vel non.

ARTICVLVS X.

Vtrum sufficiat confiteri scripto.

10 4. d. 17. q. 3. ar. 4. q. 30.

AD PRIMTM sic procedebatur. Videtur, q sufficiat si aliquis confitetur scripto. Confessio enim requiritur ad manifestationem peccati, sed peccatum manifestari potest scripto sicut & verbo: ergo sufficit si confiteatur scripto.

Sed contra est quod dicitur. 10. Ore confessio fit ad salutem.

Respon. dicendum, quod confessio est quoddam sacramentale sicut. n. in baptismo aliquid requiritur ex parte ministri, scilicet ut abluat, & proferat, & aliquid ex parte suscipientis sacramentum, ut scilicet intendat & abluatur, ita in sacramento pœnitentiæ, ex parte sacerdotis requiritur quod absoluat sub aliqua forma uerborum, Ex parte uerò pœnitentis requiritur, q se clauibus ecclesiæ subiiciat peccata sua per confessionem manifestans, de necessitate ergo sacramenti est quod, sua peccata manifestet: & contra hoc nullus dispensare posset, sicut nec contra baptismum. Sed quod fiat manifestatio uerbo, non est de necessitate sacramenti, alioquin nulla necessitate posse taliter aliquis affectum huius sacramenti percipere, nisi ore confitendo, quod patet esse falsum. Nam mutis uel quibuscunque qui uerbo confiteri non possunt, sufficit scripto uel nutibus confiteri. Nulla autem necessitate potest aliquis baptizari, nisi aqua, propter hoc quod aqua est de necessitate sacramenti. Sed ex institutione ecclesiæ tenetur homo qui potest, ut uerbo confiteatur, non solum propter hoc ut ore confitens confitendo magis erubescat, vt qui ore peccatore purgetur, sed etiam semper in omnibus sacramentis accipitur id cuius est communior usus, sicut in sacramentali ablutione baptismi, accipitur aqua, qua homines communius utuntur ad abluendum: & in Eucharistia panis qui est communior cibus. vnde & in manifestatione peccatorum, cōuenit uti uerbis quibus homines cōmunius & expressius suos conceptus significare consueuerunt. Et attendendum est quod in hoc sacramento non imprimitur character, sed solum confertur gratia ad remissionem peccati: quam remissionem nullus cōsequitur peccando. Peccat autem qui ordinationem ecclesiæ prætermittit: unde in baptismo qui seruat ea quæ sunt de necessitate sacramenti prætermittens statuta ecclesiæ, consequitur characterem sacramenti, sed non sacramenti effectum: hic autem nihil consequitur.

4. d. 17. q. 3. ar. 1. q. 5. o. et contra. 4. ca. 71. c. fi. 3. q. d. 66. ar. 2. 3. 7. 10.

3. q. p 6. o. ar. 5. ad. 3 7. ad. 2. q. 66. ar. 3. o. et 4. di. 5. q. 3. ar. 1. ar. 2. 40. arti. 79. & 4. 17. q. 3. art. 1. q. 10:

Rationes sunt quæ ad utrâque partem inducuntur, non multum cogunt: nam neque manifestatio ita expresse potest fieri scripto, sicut uerbo: neque quod dicitur, ore confessio fit ad salorem intelligitur de confessione peccatorum, se de confessione fidei.

ARTICVLVS XI.

Vtrum aliquis possit differre confessionem usque ad quadragesimam.

CIRCA secundū sic proceditur. Videtur quòd aliquis possit differre confessionem usque ad quadragesimam. quicūque enim seruat præceptum ecclesiæ non delinquit, sed Ecclesia statuit, quod semel in anno homines propria peccata confiteantur, ergo si aliquis expectat usque ad terminum ab ecclesia constitutum, non peccat.

¶ 2 Præterea baptismus est sacramentū necessitatis, sicut & pœnitentia, sed cathecumenus non peccat non differat baptismum usque ad sabbatum sanctum, ergo pari ratione, nec contritus peccat, si differat confessionem usque ad quadragesimam.

¶ 3 Præterea maioris necessitatis est contritio quàm confessio Sed confessio sine contritione, non ualet ad salutem Contritio autem confessione potest in aliquo casu ualere, sed ille qui ē in peccato, non tenetur statim cōteri contritione quæ delet peccatum, alioquin peccator per singula momenta peccaret, ergo nec contritus tenetur statim confiteri, ita quod peccet si secus agat.

SED CONTRA, Magis est subueniendum morbo spirituali, quàm morbo corporali. Sed aliquis subiectus morbo corporali, periculo se committeret, nisi remedium medicinæ quæreret quam cito posset & ex negligentia peccaret. Multo ergo magis peccat qui differt remedium confessionis adhibere contra spiritualem morbum peccati.

RESPONDEO dicendum, quod laudabile est qd peccator quam citius commodè potest peccatum suum confiteatur quia per sacramentum pœnitentiæ, confertur gratia quæ hominem reddit magis firmum ad resistendum peccato. Quidam autem dixerunt quod tenetur confiteri quam cito opportunitas cōfitendi se obtulerit, ita quod si differrat, peccat. Sed hoc est contra rōnem præcepti affirmatiui, quod licet obliget semper, non tamen obligat ad semper, sed pro loco, & tempore. Tempus ãt implendi præceptum de confessione uidetur, quando imminet aliquis casus in quo necesse est homini quod sit confessus, puta si immineat ei mortis articulus, uel necessitas accipiendi eucharistiam, aut sacrum ordinem, uel aliquid huiusmodi, ad quod oportet hominem per confessionem purgatum præparari, uñ si aliquid horum immineat, & aliquis confiteri ꝑtermittat, peccat duomodo debita oportunitas adsit, & quia ex ꝑcepto ecclesiæ oēs fideles tenentur saltē semel in anno in festo Paschæ ꝑcip

art. 52. ad t. 12. q. 71. 5. ad 5. 2. q. 88. ar. 1. ad 2. qu. 100. arti. 10. c. & ad 2. 22. q. 3. ar. 3.

facramenti communionem accipere, ideò ecclefia ordinauit, vt femel in anno quando imminet tempus accipiendi euchariftiã, omnes fideles confiteantur. Dico ergo quod differre confeffionem ufque ad hoc tempus, per fe loquendo licitum eft, fed per accidens poteft fieri illicitum: puta fi immineat aliquis articulus, in quo confeffio requiratur. Vel fi aliquis propter contemptum confeffionem differat, & fimiliter per accidens poffet effe talis dilatio meritoria, fi ad hoc differet, ut prudentiori confiteretur, uel deuotius propter facrum tempus.

Primas ergo rationes concedimus.

Ad rõnes. Ad illud vero quod i contrarium obiicitur, dicendum quod morbus corporalis nifi per medicinæ remedium inextingatur, femper inualefcit io peius, nifi forte etiam virtute naturæ fuerit extinctus, morbus autem peccati extinguitur per contritionem, unde non eft fimile.

ARTICVLVS XII.

Vtrum facerdos parochialis debeat credere fuo fubdito dicenti fe effe confeffum, ut propter hoc ei eucharistiam det.

12 ADTERTIVM fic proceditur. Videt quod facerdos paro-
4.d.17.q. chialis non debeat credere fuo fubdito dicenti fe alteri
3.art.3.q. effe confeffum, ut propter hoc ei euchariftiam det: Frequenter
5. ad 3.& enim fola cõfeffione aliqui conteruntur, q prius contriti nõ fue
4. runt. Sed facerdos debet fubditum fuum quantum poteft ad bonum inducere. ergo uidetur quod omnino ab eo expetere debeat, quod fibi confiteatur.

¶ 2 Præterea, Prouerbio. uigeffimo feptimo dicitur paftori ecclefiæ. Diligenter agnofce uultũ pecoris tui. Sed hoc nullo modo melius poteft, quam per confeffionem, ergo debet ab eo exigere quod fibi confiteatur.

SED CONTRA, fi fibi confiteretur, poffet dicere quæ uel nel & crederetur ei: ergo etiam de hoc fibi debet credi, quod fit confeffus.

Refpon. dicendum quo In foro iudiciali, creditur homini cõtra fe, fed non pro fe. In foro autem pœnitentiæ, creditur homini pro fe & contra fe. Eft ergo diftinguendum, quod dupliciter fit impedimentum quo aliquis a perceptione euchariftiæ impediatur, fi. n. fit impedimentum ad forum iudiciale pertinens, puta excomunicatio, nõ tenetur facerdos fuo fubdito credere quẽ excommunicatum nouit, nifi ei de abfolutione conftat, Si autem fit impedimentum quod ad forum pœnitentiæ pertineat. f. peccatum, tenetur ei credere, & iniufte agit, fi denegat Euchariftiam ei qui perhibet fe confeffum & abfolutum ab eo qui ab
Opus 12. foluere potuit, uel auctoritate apoftolica uel auctoritate Epi-
q. 6. c. m. fcopi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud bonum quod in confeffione homines confequuntur, iam confecutus eft ille qui confeffum fe dicit, fi uerum dicit. Si autem falfum dicit, pari ra
4. d. 17.q. tione poffet falfum dicere confitendo, nec poteft aliquis alicuius
3.art. 3.q. hominis auctoritate compelli ad confitendum peccatum, quod
5. ad 4.ar. alteri confeffus eft, qui abfoluere potuit, quia ficut iam dictum
10. eft, & confeffio peccatorum quoddam facramentale eft diuino imperio fubiacens, non humano.

Ad fecundum dicendum, quod fpiritualis paftor uultum pecoris fui debet diligenter agnofcere, confiderando exterius uitam eius, fed per modum confeffionis non poteft diligentius feruari, fed oportet quod credat ea quæ fibi a fuo fubdito dicuntur.

QVAESTIO VII.

DEinde quærebantur duo de his, quæ pertinent ad clericos ¶ Primo, de officio ecclefiæ, utrum ille qui eft præbendatus in duabus ecclefijs in die, quo diuerfum officium fit in utraque ecclefia, debeat utrunque officium dicere.

¶ Secundo, de ftudio theologiæ, utrum aliquis teneatur dimittere ftudium theologiæ, etiam fi fit aptus ad alios docendum, ad hoc quod intendat faluti animarum.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum habens duas ecclefias, teneatur utriufque officium dicere.

13 AD PRIMVM fic procedebatur quod aliquis in tali cafu
arti. 67. & debeat utrunque officium dicere. Omnis enim debet
129.c. refpondere emolumento. Ille ergo qui habet emolumentum præbendæ in duabus ecclefijs, debet onus fufferre vtriufque, vt fcilicet vtriufque ecclefiæ officium dicat.

¶ 2 Præterea, iuftum effe videtur, vt fi habet maius emolumentum ab vna ecclefia in qua fortè cantatur prolixius officiũ, quod etiam maius onus fubeat prolixius officium dicendo. Non ergo ad eum pertinet electio, fed vel debet vtrunque dicere, vel debet dicere officium ecclefiæ in qua habet pinguius beneficium.

Sed in contrarium inducebatur confuetudo.

Refpon. dicendum, q fuppofito q aliquis licitè fit præbendatus in duabus ecclefiis fcilicet ex difpenfatione, confiderandum eft quod ille qui in aliqua ecclefia præbendam accepit, duobus obligatur fcilicet Deo, vt ei debitas laudes exoluat pro eius be-
neficiis, & ecclefiæ de qua accipit fumptus. Ea vero quæ ad ec- ar. 82.e.
clefiam pertinent, fubiacent difpenfationi prælatorum ecclefiæ, & ideo hoc debitum quod habet, ecclefiæ debet exoluere fecundum quod ftatutum eft, vel per feipfum, fi fit præbenda quæ requirat refidentiam, vel per vicarium, fi hoc fufficiat fecundum ecclefiæ ftatutum, ac confuetudinem. Sed debitum quod debet Deo, per feipfum debet exoluere, nõ refert autem quantum ad Deum, quibus Pfalmis, & hymnis Deum laudet, vt puta utrum dicat in vefperis: Dixit Dominus, vel Laudate pueri Dominum, nifi quantum ad hoc q homo debet fequi maiorum traditiones & quia laudes Deo debet quafi vnus homo, fufficit quod femel officium dicat fecundum confuetudinem alicuius ecclefiarum, quarum eft clericus. Sed de electione officii rationabiliter videtur quod debeat dicere officium illius ecclefiæ in qua maiorem
gradũ habet, puta fi in vna fit decanus, & in alia fimplex canoni- 12.q.2.art.
cus, debet dicere officium ecclefiæ in qua eft decanus. Quod fi 6.c. li.q.87
in vtraque ecclefia fuerit fimplex canonicus, debet dicere officiũ ar. 7.ad 2.
digni oris ecclefiæ, quamuis forte in minori ecclefia habeat opu 22.q.36.
lentiorem præbendam, quia temporalia nullius momenti funt ar. 2. c. fi.
fpiritualibus comparata Si vero ambæ ecclefiæ funt æqualis dignitatis, poteft eligere quodcunque officium magis voluerit, fi fuerit ab vtraque ecclefia abfens. Si autem fuerit in aliqua earũ præfens, debet fe conformare illis cum quibus conuerfatur.

Et per hoc patet refponfio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum peccet, qui poteft faluti animarum curam impendere, fi circa ftudium tempus occupat.

ADSECVNDVM fic proceditur. Videtur, quòd aliquis 14
qui poteft faluti animarum curam impendere peccet, fi 23.q. 182.
circa ftudium tempus occupat. Dicitur enim ad Galat. vlt. Dum o. fcipuè
tempus habemus operemur bonum, nulla etiam eft grauior iactura ar. 2. & 4.
quàm temporis. Non debet ergo aliquis totum tempus d. 13. q. 1.
in ftudio expendere, differens faluti animarum curam impen- ar. 2. q. ad
dere. 12.

¶ 2 Præterea, perfecti tenentur ad id, quod melius eft. Sed religiofi funt perfecti ergo maxime religiofi debent dimittere ftudium, vt faluti animarum infiftant.

¶ 3 Præterea, peius eft errare in via morum, quam in via pedum. Sed prælatus tenetur reuocare fuum fubditum, fi videat eum errare in uia pedum, ergo multo magis tenetur eum reuocare ab errore qui eft in via morum. Eft autem error fi homo prætermittat quòd melius eft. ergo prælatus debet fubditum cogere vt faluti animarum intendat, ftudio prætermiffo.

In contrarium inducebatur confuetudo pro ratione.

Refpon. dicendum, quod aliqua duo poffunt comparari ad in- Comparatio
uicem: & fimpliciter & fecundum aliquem cafum, nihil enim tio utriuf-
prohibet id quod eft melius fimpliciter in aliquo cafu effe mi- que vitæ.
nus eligendum, ficut philofophari eft fimpliciter melius quàm ditari: fed in tempore neceffitatis, ditari eft magis eligendum, & aliqua precíofa margarita eft carior vno pane, & tamen in aliquo cafu famis panis præeligeretur: fecundum illud Tren. 4. Dederunt pretiofa quæque pro cibo ad refocillandas animas. Eft autem confiderandum, quòd in quolibet artificio fimpliciter melior eft qui difponit de artificio, & dicitur architector, quam aliquis manualis qui opera exequitur fecundum quod ei ab alio difponitur. Vnde & ædificiis conftruendis maiori mercede conducitur qui difponit de ædificio, licet nihil manibus operetur, quam manuales artifices, qui dolant ligna, & incidunt lapides. In ædificio autem fpirituali funt quafi manuales operarii, qui particulariter infiftunt curæ animarum, puta facramenta miniftrando, vel aliquod huiufmodi particulariter agendo, fed quafi principales artifices funt Epifcopi qui imperant & difponunt qualiter prædicti fuum officium exequi debeant, propter quod & Epifcopi i. fuperintendentes dicuntur & fimpliciter theologiæ doctores funt quafi principales artifices, q inquirũt & docẽt qualiter alii debeant falutem animarum procurare. Simpliciter ergo

melius

melius est docere sacram doctrinam & magis meritorium si bona intentione agatur, quam impendere particularem curam saluti huius & illius, vnde Apostolus de se dicit primę ad Corint. primo. Non enim misit me Christus baptizare, sed Euangelizare; quamuis baptizare sit opus maximè conferens, saluti animarum, & secundæ ad Thim. 2. idem Apostolus commendat fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Ipsa etiam ratio demonstrat, quod melius est erudire de pertinentibus ad salutem eos qui & in se & in aliis perficere possunt, quam simplices qui in se tantum perficere possunt. In aliquo tamen casu necessitate imminente deberent & Episcopi & doctores intermisso proprio officio particulariter intendere saluti animarum.

ar. 55. c. & 22. q. 184. ar. 4. c. arti. AD PRIMVM ergo dicendum, quod nullam iacturam temporis patitur, qui quod est melius operatur docendo sacram doctrinam, vel qui ad hoc per studium se disponit.

Ad secundum dicendum, quod perfectus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo quia habet perfectionem. Alio modo quia habet statum perfectionis. Perfectio autem hominis in charitate consistit, quæ hominem Deo coniungit. Vnde quantum ad dilectionem Dei dicitur Genes. decimoseptimo. Ambula coram me & esto perfectus, quantum vero ad dilectionem proximi, postquam dominus dixerat. Diligite inimicos vestros, concludit Matthæi quinto, Estote ergo perfecti. Statum autem perfectionis habere dicuntur, qui solemniter obligantur ad aliquid perfectioni annexum. Est autem aliquid annexum perfectioni charitatis dupliciter. Vno modo, sicut præambulum & præparatorium ad perfectionem, vt paupertas, castitas, & huiusmodi, quibus homo retrahitur à curis secularium rerum, vt liberius vacet his quę Dei sunt. Vnde huiusmodi magis sunt quædam perfectionis instrumenta, propter quod Hieronymus exponens illud verbum Petri dicentis, Ecce nos reliquimus omnia & sequuti sumus te, dicit quod non sufficit Petro dicere. Ecce nos reliquimus omnia: sed addidit quod perfectum est, & secuti sumus te. Quicunque ergo vel voluntariam paupertatem, vel castitatem seruant, habent quidem præparatorium perfectionis, sed non dicuntur habere statum perfectionis, nisi qui se ex solemni professione ad huiusmodi obligant. Aliquid enim solemne & perpetuum dicitur habere statum, sicut patet in statu libertatis, vel matrimonii & similium. Alio vero modo aliquid est annexum perfectioni charitatis, & effectus: vt scilicet aliquis curam animarum suscipiat. Est enim perfectæ charitatis, vt aliquis propter Dei amorem prætermittat dulcedinem contemplatiuæ vitæ, quam magis amaret, & accipiat actiuæ vitæ occupationes, ad procurandum proximorum salutem. Quicunque ergo hoc modo saluti proximorum intendit, habet quidem aliquem perfectionis effectum, sed non habet perfectionis statum, nisi Episcopus qui cum quadam solemni consecratione suscipit animarum curam. Archidiaconi vero & Parochiales Presbyteri, magis habent commissa quædam officia, quam quòd per hoc in aliquo perfectionis statu ponatur. Soli ergo religiosi & Episcopi dicuntur perfecti, quasi statum perfectionis habentes, vnde religiosi fiunt Episcopi, sed non Archidiaconi, vel proplebani. Cum ergo dicitur quod perfecti tenentur ad id quod melius est, verum est si intelligatur de his qui dicuntur perfecti propter perfectionem charitatis. Huiusmodi enim obligantur ex lege interiori, quæ inclinando obligat, vnde ad hoc obligantur secundum mensuram suæ perfectionis quod implent. Si autem intelligatur de his qui dicuntur perfecti propter statum: sicut Episcopi & religiosi: non est verum. Non enim tenentur Episcopi nisi ad ea quę se extendit cura suscepti regiminis Et religiosi non tenentur, nisi ad ea ad quæ obligantur ex voto suæ professionis, alioquin esset obligatio ad infinitum, cum tamen natura & ars & omnis lex certos terminos habeant: dato tamen quod perfecti semper tenentur ad id quod melius est non esset ad propositum, sicut ex supradictis apparet.

93. ad 2. 22. q. 184. art. 1. o. & 2. 3.

22. q. 19. ar. 12. ad 1. q. 18 ar. 8 ad 1 ver. q. 2. ar. 2. ad 5. ar. 93. ad 2.

22. q. 184. ar. 4. o. 22. q. 184. ar. 5. o.

ar. 187. ad 20. & 12. q. 186. ar. 2. ad 3.

Ad tertium dicendum, quòd licet prælatus teneatur subditum suum reuocare ab omni malo, non tamen tenetur eum inducere ad omne melius. Hęc etiam ratio in proposito locum non habet, sicut nec aliæ, &c.

QVAESTIO VIII.

Deinde quærebantur duo de his quæ pertinent ad religiosos: Primo, vtrum religiosus teneatur obedire suo prælato, vt reuelet sibi aliquod secretum; quod fidei suæ est commissum. Secundo, vtrùm teneatur sibi obedire, vt reuelet occultam culpam fratris, quam nouit.

ARTICVLVS. XV.

Vtrum religiosus teneatur secretum fidei suæ commissum reuelare prælato præcipienti.

15

23. q. 68. a. 1. ad 3. q. 70. 1. ad 2.

CIrca primum sic proceditur. Videtur quòd religiosus teneatur aliquod secretum, fidei suæ commissum, reuelare prælato præcipienti. Ad obediendum enim prælato obligauit se religiosus professione solemni, ad tenendum autem secretum obligauit se simplici promissione, ergo magis debet obedire prælato, quam seruare secretum.

Sed contra est quod Bernar. dicit. Id quod est institutum propter charitatem, non militat contra charitatem. Sed professio obedientiæ, quam religiosus facit prælato, instituta est propter charitatem: ergo non militat contra charitatem, qua quilibet tenetur seruare fidem proximo.

Respondeo dicendum, quod sicut Bernard. dicit in lib. de dispensatione & præcepto. Sufficiens obedientia est: vt religiosus obediat suo prælato de his quæ ad regulam pertinent, uel directe: sicut ea, quæ sunt scripta in regula: vel indirecte, sicut ea, quæ ad hæc reduci possunt, sicut ministeria exhibenda fratribus, & pœnæ pro culpis inflictæ, & huiusmodi. Perfecta autem obedientia est, ut simpliciter in omnibus obediat, quæ non sunt contra regulam, uel contra Deum. Sed quod aliquis obediat prælato in his quæ sunt cōtra Deū, uel cōtra regulā, est obedientia incauta & illicita. Est ergo considerandum in proposito, utrùm sit licitum religioso secretum fidei suæ commissum reuelare. Circa quod distinguendum est de secreto, Est enim aliquod secretum, quod illicitum est celare sicut quod in periculum uergit aliorum, quibus aliquis cauere tenetur. Vnde & in iuramento fidelitatis continetur, quod huiusmodi serui secreta debeant dominis reuelare. Ad præceptum ergo prælati tenetur religiosus tale secretum pandere, etiam si promisit se non reuelare, dicente Isido. In malis promissis rescinde fidem nisi forte in confessione audierit, quia tunc nullo modo esset reuelandum. Est autem aliud secretum, quod de celari potest sine peccato, & tale secretum religiosus nullo modo prælato præcipiente pandere dēt, si sit fidei suę commissum, peccaret. n. frangendo fidem commisso.

art. 104. c. & 22. qō. 104. ar. 5. ad 3. qō. 186. art. 5. ad 4.

ar. 204. 4. di. 21. q. 3. art. 1. q. 2. ad secundum.

4. di. 21. q. 3. ar. 1. q. 1. o. & quæst. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod solemnior est obligatio ad seruandum ea quæ sunt fidei & charitatis, quæ est ex lege naturali & ea promissione in baptismo facta, quam quæ est ex professione religionis.

ARTICVLVS XVI.

Vtrùm subditus debeat prælato præcipienti reuelare culpam occultam alterius fratris.

16

art. 81. O. & 22. q. 33 ar. 7. ad 5. q 70. ar. 1. c. & ad 2.

CIRCA secundum, sic proceditur. Videtur quod subditus debeat prælato præcipienti reuelare culpam occultam alterius fratris, quia ut Hieronymus dicit, Non debet occultari culpa unius in præiudicium multorum. Sed præsumendum est quod prælatus culpam unius cognoscere uelit, propter multitudinis bonum, ergo prælato præcipienti debet culpa alterius reuelari.

SED CONTRA est quod Gregorius dicit. quod & si aliqñ propter obedientiam debemus aliqua bona dimittere, nullo tamen modo propter obedientiam debemus aliquod malum perpetrare. Sed malum esse uidetur culpam occultam detegendo, alium infamare ergo hoc propter obedientiam fieri non debet.

22. q. 33. a 7. ad 1. & vert. q. 5. 2. 2. ad 13.

RESPON. dicendum, quod religiosus prælatus in capitulo præest, sicut Iudex ecclesiasticus in foro iudiciali. Vnde ad ea potest ex præcepto subditos obligare, ut ei pandatur propter quæ potest Iudex ecclesiasticus in foro iudiciali iuramentum exigere. Est ergo sciendum quod in criminibus triplex est modus procedendi, unus per denunciationem. alius per inquisitionem, alius per accusationem. In uia ergo denunciationis, intenditur correctio delinquentis, & ideo secundum præceptum domini Matthæi decimooctauo, Debet præcedere fraterna correctio, ut scilicet corripias, eum inter te & ipsum solum, quod si non audierit, coram duobus uel tribus testibus, & ultimo dicatur ecclesiæ. Charitatis enim est, ut aliquis parcat fratri quantum potest, unde prius debet niti, ut corrigat conscientiam fratris seruata fama solitarie admonendo, & postmodum coram duobus uel tribus tandem negligenda est fama, ut emendetur conscientia, & dicendum est ecclesiæ, in quo etiam processu consulitur conscientiæ. Nam peccator si a principio uideret se publicatum, amitteret uerecundiam, & obstinatior fieret ad peccandum. In inquisitione uero debet præcedere infamia. In accusatione verò debet præcedere inscriptio, per quam ipse obligat se ad talionem. In inquisitione autem & accusatione, intenditur pœna peccantis propter multitudinis bonum. Si ergo appareat accusator in capitulo qui se obliget ad talionem, potest prælatus præcepto ueritatis confessionem exigere, sicut & iudex ecclesiasticus iuramentum. Et similiter si præcedat infamia, potest prælatus præcepto ueritatem exquirere, & subditi tenentur obedire. si autem procedatur per uiam simplicis denunciationis, non tenetur religiosus prælato præcipienti culpam fratris reuelare, nisi præcedente monitione eum uideat in correctum, imò magis peccaret, si ad pręceptum prælati reuelaret,

ar. 224.

art. 224. & 22. qō. 33. art. 7. O.

nelarêt, quia plus tenetur obedire euangelio, quam prælato, & multò magis prælatus peccaret, si subditū induceret ad peruertendum ordinem euangelii.

2. d. 37. q. 1. ar. 2. O. & malo. q. 2. art. 1. ad 4.
AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de peccato præterito. de quo jam aliquis correctus est ad secretam admonitionē vel de quo potest sperari corrigendus nisi contrarium inueniatur, non potest imminere periculum multitudinis. Sed de peccato futuro, quod est periculosum multitudini uel spiritualiter vel corporaliter procedit obiectum: tunc enim non oportet admonitionem secretam expectare: sed statim periculo occurrere, unde & dominus nō dicit. Si peccare intendat in futuro, sed si peccauerit in præterito.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæruntur quatuor ad culpam pertinentia.
¶ Primò, utrum peccatum sit natura aliqua.
¶ Secundò, vtrū̀m periurium sit grauius peccatum, quam homicidium.
¶ Tertio, vtrū̀m peccet qui propter ignorantiam constitutionē Papæ non seruat.
¶ Quartò, vtrū monachus peccet mortaliter comedēdo carnes

ARTICVLVS XVII.

17.
Vtrùm peccatum sit aliqua natura.

12. q6. 71. ar. 1. ad 2. malo. q. 2 a. 9. ad 26 14. 22. q6. 98. de periurio.
AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur quòd peccatū nō sit aliqua natura. Dicitur eni Ioannis primo, sine ipso factum est nihil. i. peccatum. Sed quod est natura aliqua, non potest dici nihil, ergo peccatum non est natura aliqua.

SED CONTRA. Si peccatum non est natura aliqua oportet quod sit priuatio pura, sed priuatio pura, non dicitur secundum magis & minus, ut mors & tenebræ, ergo unum non esset grauius altero, quod est inconueniens.

Respondeo dicendum, quod peccatum maximè transgressionis, est actus inordinatus. Ex parte ergo actus, peccatum est natura aliqua, sed inordinatio est priuatio & secūdum hanc, peccatum dicitur nihil. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum periurium sit grauius peccatum quam homicidium.

18.
12. q. 100. ar. 8. O. 2. 313. O.
CIRCA secundum sic procedebatur. Videtur quod periurium sit grauius peccatum, quam homicidium, dicit enim Bernardus quod contra præcepta primæ tabulæ non potest dispensare, nec Deus nec homo. Contra præcepta autem secundæ tabulæ, potest dispensare Deus, sed non homo, ex quo potest accipi, quod grauius sit peccare contra præcepta primæ tabulæ, quam contra præcepta secundæ. Sed periurium est contra præceptum primæ tabulæ, quod est. Non assumes Dei tui in uanū, homicidium autem est contra præceptum secundæ tabulæ. Nō occides: ergo grauius peccatum est periurium quam homicidiū.

¶ 2 Præterea, grauius est peccare in Deum, quam in hominem. Sed periurium est peccatū in Deum, homicidium in hominem: ergo grauius peccatum est periurium quam homicidium.

Sed contra, Pœna proportionatur culpæ. Sed grauius punitur homicidium quam periurium: ergo est grauius peccatum.

Respondeo dicendū, quod sicut Apostolus dicit ad Hebræos sexto. Homines per maiorem se iurant, & omnis controuersiæ eorum iuramentum finis est. frustra autem in causa homicidii controuersiæ finis esset iuramentum, si homicidiū, esset grauius peccatum quam periurium, præsumeretur enim quod qui maiorem culpam homicidii commisissent, non uererentur minorē periurii incurrere: uñ ex hoc ipso quod in causa cuiuslibet peccati defertur iuramentū, manifeste ostenditur quòd periurium pro maximo peccato debet haberi: nec immerito, quia periurare nomen Dei, uidetur quædam diuini nominis denegatio, unde secundum locum post idololatriam peccatum periurii tenet, ut ex ordine præceptorum apparet: sed & apud gentiles, iusiurādū erat honoratissimum, ut dicitur in 1. Metaph.

Primas autem rationes concedimus.

Ad rōnes. 4. di. 20. a. 2. q. 1. c. & ma. q6. 2. a. 10. ad 4.
Ad illud uero quod in contrarium obiicitur, dicēdū quod in iudicio humano non sp quantitas pœnæ, rñdet quātitati culpæ, interdum enim infligitur maior pœna pro minori culpa, quādo grauius nocumentum imminet hominibus ex minori culpa, sed secundum Dei iudicium, grauior culpa, grauiori pœna ponitur, unde ut ostendatur grauitas idololatriæ & periurii, postquam in primo præcepto dixerat. Non adorabis ea neque coles subditur Exodi vigesimoprimo. Ego sum Dominus Deus tuus visitans iniquitates patrum in filios, & postquam dixerat. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, subditur. Nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpsit nomen Domini frustra.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum faciens contra constitutionem Papæ per ignorantiam peccet.

19
AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd qui facit contra constitutionem Papæ per ignorantiam, non peccet. Vt enim Augustinus dicit. Peccatum adeo est voluntarium, quòd si non est voluntarium, non est peccatum. Sed ignorantia causat inuoluntarium, vt dicitur in tertio Ethi. ergo quod fit per ignorantiam, non est peccatum.
q. de malo, q. 3. ar. 7. 8. 10. & 12. q. 90. 4. c. & ad 2. 3. ver. q. 17. ar. 4.

Præterea, secundum iura Dominus potest repetere seruum suum ordinatum post certum tempus, hoc autem debet computare a tempore ordinationis, non a tempore notitiæ: ergo obligatio constitutionis Papæ, obligat à tempore notitiæ.

Sed contra. Ignorantia iuris non excusat. Sed constitutio Papæ facit ius, ergo qui facit contra constitutionem Papæ per ignorantiam, non excusatur.

Respondeo dicendum, quòd ignorantia quæ est causa actus, causat inuoluntarium. Vnde semper excusat: nisi ipsa ignorantia sit peccatum. Est autem ignorantia peccatum, quando ignorat quis quæ potest scire & tenetur, Constitutionem enim Papæ omnes suo modo scire tenentur. Si ergo aliquis nesciat per negligentiam, non excusatur à culpa, si contra constitutionem agat. Si verò aliquis habeat sufficiens impedimentum, propter quod scire non potuerit, puta si fuit in carcere: vel in terris extraneis ad quas constitutio non peruenit, vel propter aliquod simile, talis ignorantia excusat; vt non peccet contra constitutionem Papæ agens.
ar. 173. c. 2. 12. q. 76. ar. 2. c. 12. q. 76. ar. 2. ad 5. 12. q. 76. ar.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum monachus mortaliter peccet carnes comedendo.

20
CIRCA quartum sic proceditur. Videtur q̄ monachus peccet mortaliter comedendo carnes dicit enim canon de cōsecratione dist. 5. c. cūmem. quod monachi non debent comedere carnes, & si contra fecerint debent incarcerari. Sed talis pœna non infligitur nisi pro peccato mortali. ergo monachi comedentes carnes peccant mortaliter.
2. 2. q. 185. 8. c. q. 186. ar. 9.

¶ 2 Præt. facere contra votum est peccatum mortale, sed monachi ex voto obligantur ad seruandam regulam beati Benedicti in qua continetur, q̄ monachi a carnibus abstineant: ergo monachi peccant mortaliter comedendo carnes.

Sed contra. Nullum peccatum mortale conceditur alicui ratione cuiuscunque infirmitatis. Sed comedere carnes conceditur monacho ratione infirmitatis: ergo comedere carnes non est peccatum mortale monacho.

Respondeo dicendum, quod nihil est peccatum mortale monacho, vel religioso cuicunque per se loquendo, quod non sit peccatum mortale alteri: nisi sit contrarium ei ad quod se voto professionis obligauit: per accidens tamen vt ratione scandali, vel alicuius huiusmodi posset aliquid ei esse peccatum, quod non esset alij peccatum, Est ergo considerādum quid sit illud ad quod religiosus voto professionis se astringit, & siquidem religiosus profitendo voueret se regulam seruaturum, videretur se obligare voto ad singula, quæ continentur in regula, & sic contra quodlibet eorum agendo peccaret mortaliter. Et ex hóc sequeretur q̄ religionis status esset religiosis in laqueum peccati mortalis, quod vix aut nunquam possent declinare. Sancti ergo patres qui ordines instituerunt, nolentes hominibus iniicere damnationis laqueum, sed magis viam salutis ordinauerunt talem professionis formam, in qua periculum esse non posset, sicut in ordine fratrum prædicatorum est cautissima & securissima forma profitendi, quia non promittit se seruare regulam, sed obedientiam secundum regulam, vnde ex voto obligantur ad seruanda ea quæ ponitur in regula tanquam præcepta, & quæ prælatis secundum tenorem regulæ sibi præcipere voluerit. Cætera verò quæ non continentur in regula sub præcepto non cadunt directe sub voto, vnde ea prætermittens non peccat mortaliter. Beatus verò Benedictus statuit monachum profiteri non quidem obseruarent regulam, sed quod profitens promittit conuersionem morum suorum secundum regulam, hoc est dictum, vt secundum regulam dirigat mores suos, contra quod facit.
2. 2. q. 186. ar. 9. ad 1. 2. 2. q. 88. ar. 11. ad 4. q. 185. a. 8. 9. & q. 186 ar. 9. 10. Statutum B. Benedicti.

cit si uel eo quæ sunt præcepta in regula transgrediatur, uel etiam contemnat regulam secundum eam dirigere actus suos omnino recusans, non autem omnia quæ in regula continentur sunt præcepta, quædam enim sunt monitiones siue consilia, quædam uero ordinationes siue statuta quædam, ut quod post completorium nemo loquatur. Huiusmodi autem statuta quæ in regula continentur non habent uim præcepti, sicut nec prælatus statuens aliquid intendit semper ad peccatum mortale obligare per præceptum. Est autem prælatus quasi quædam regula animata: vnde stultum esset putare, quod monachus frangens silentium post completorium peccaret mortaliter, nisi forte faceret hoc contra præceptum prælati, vel ex cōtemptu regulæ. Abstinere autem a carnibus non ponitur in regula beati Benedicti, ut præceptum, sed ut statutum quoddam, unde monachus comedens carnes non ex hoc ipso peccat mortaliter, nisi in casu propter inobedientiam, uel cōtemptum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod pœna illa infligitur monacho contumaciter & inobedienter carnes comedenti.

Ad secundum dicendum, quod comedere carnes non est contra uotum monachi, nisi quando comederet ex inobedientia uel ex contemptu. Quod uero in contrarium obiicitur efficaciam non habent procedit enim de his quæ sunt secundum se mala, sicut homicidium, adulterium & huiusmodi quæ sunt omnibus illicita, tam sanis quam infirmis. Non autem procedit de his quæ sunt mala, quia prohibita: aliquid enim potest prohiberi sano, quod non prohibetur infirmo.

QVAESTIO X.

DEINDE circa bonum gloriæ quærebantur duo de corporibus gloriosis.

¶ Primo, vtrum corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore non glorioso in eodem loco.

¶ Secundo, utrum hoc fieret miraculo.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum corpus gloriosum possit esse cum alio corpore in eodem loco.

22

ar. 12. 4. d. 44. q. 2. a. 2. q. 2. o. 3. q. 5. c. fin.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore in eodem loco. Si enim prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco, aut est propter grossitiem siue corpulentiam, aut propter dimensiones, sed non propter grossitiem seu corpulentiam, quia corpus gloriosum erit spirituale, secundum Apostolum primæ ad Cor. decimoquinto. Similiter nec propter dimensiones, quia cum tangentia sint quorum ultima sunt simul, necesse est quod punctum unius corporis naturalis sit simul cum puncto alterius & linea cum linea, & superficies cum superficie. Pari ergo ratione & corpus cum corpore. Non ergo prohibetur corpus gloriosum quin naturaliter possit esse simul cum alio corpore in eodem loco.

¶ 2 Præterea, Commentator dicit in octauo Physico. cum (Topicorum octuagesimosecundo.) Quod partes aeris & aquæ subintrantur seinuicem propter hoc quod partim sunt naturæ spiritualis, sed corpora gloriosa omnino erunt spiritualia, ut iam dictum est ergo totaliter poterunt subintrare alia corpora, & similiter esse cum eis.

Sed contra Glorificatio non tollit naturam, sed corpus humanum non potest naturaliter esse simul cum alio corpore in eodem loco in statu isto, ergo neque postquam erit glorificatū.

1. p. q. 67. ar. 2. c. & 3. p. q. 54. a. 2. ad 1.

Respondeo dicendum, quod manifestum est quod corpus humanum in statu isto non potest esse cum alio corpore in eodē loco. Si ergo corpus gloriosum naturaliter possit esse cum alio corpore in eodem loco propter aliquam proprietatem inditam: illa proprietas aufert hoc propter quod corpus humanum in statu isto prohibetur esse cum alio corpore in eodem loco. Est ergo considerandum quid sit huiusmodi prohibens. Dicunt autem quidam hoc esse grossitiem uel corpulentiam quandam quæ tolletur per dotem gloriæ, quam nominant subtilitatem; sed hoc non est intelligibile, non enim inuenitur quid sit huiusmodi corpulentia uel grossities, non enim est aliqua qualitas: quia nulla qualitas dari potest, qua quidem remota corpus possit esse cum alio corpore in eodem loco. Similiter nec potest esse forma nec materia quæ sunt partes essentiæ, quia tunc integra essentia corporis humani non remaneret cum gloria, quod est hæreticum.

veri. q. 20. a. 4. ad 10.

Et ideo dicendum est, quod hoc prohibens nihil est aliud quam dimensiones quibus substat materia corporalis necesse est enim ut id quod est per se sit causa in unoquoque genere. Distinctio autem secundum situm primò & per se conuenit quantitati dimensiuæ, quæ diffinitur esse quantitas positionem habens. Vnde & partes in subiecto ex hoc ipso distinctionem habent secundum situm, quod sunt subiectæ dimensioni, & sicut est distinctio diuersarum partium unius corporis secundum diuersas partes unius loci per dimensiones ita propter dimensiones diuersa corpora distinguuntur secundum diuersa loca. Duo enim corpora facit actualis diuisio materiæ corporalis. Duas autem partes unius corporis diuisibilitas potentialis, unde & Philosophus dicit in quarto Physicorum (Topicorum capite septuagesimosexto) quod sicut subintrante cubo ligneo aquam uel aerem, oportet quod cedat tantum de aqua, vel aere, ita oportet quod cedat tantum de aqua, vel aere, quod cederent dimensiones separatæ, si uacuum poneretur. Cum ergo gloria non tollat dimensiones corporis, dico quod corpus gloriosum non potest naturaliter esse cum alio corpore in eodem loco propter aliquam proprietatem inditam.

4. d. 10. 3. 2 q. 3. ad 2. arti. 3. q. 1. ad quartū.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut dictum est, corpus humanum in statu illo prohiberetur esse cum alio corpore in eodem loco, non propter corpolentiam aut grossitiem quæ per gloriam tollatur (spiritualitatem enim Apostolus opponit animalitati, secundum quam corpus est alimonia indigens: ut Augustinus dicit. Non autem opponitur grossities uel corpulentiæ) sed impeditur propter dimensiones. Ratio vero quæ in contrariū obiicitur, ponitur inter sophisticas rationes a philosopho in quarto Physicorum. Puncto enim & lineæ & superficiei, non debetur locus: sed corpori: unde non sequitur, si termini corporum se tangentium sunt simul, quod propter hoc plura corpora possunt esse in eodem loco.

Ad secundum dicendum, quod sicut ibidem commentator exprimit subintratio illa fit per condensationem: & dicuntur habere spiritualem uirtutem propter raritatem. Esset autem erroneum dicere hoc modo quod sunt aeri uel utique similia: ut patet per Gregorium in decimonono moralium.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum aliquo modo corpus gloriosum possit esse simul in eadem loco cum alio corpore.

23

4. d. 44. q. 1. a. 1. q. 1. c. & contra 4. c. 84. 2. a1. & 40. & 3. par. q. 54. a. 2. ad 1. q. 54. a. 4 ad 3.

AD Secundum sic proceditur. Videtur quod corpus gloriosum nullo modo possit esse simul cum alio corpore in eodem loco. sicut enim se habet corpus vnum ad unum locum, ita duo corpora ad duo loca: ergo commutatim sicut unum corpus ad duo loca, ita duo corpora ad unum locum. Sed unū corpus nullo modo potest esse in duobus locis. Ergo nec duo corpora in uno loco.

¶ 2 Præterea, si duo corpora sint in uno loco sumantur duo puncta in duabus extremitatibus loci. Sequitur ergo quod inter ista duo puncta, erunt duæ lineæ rectæ duorum corporum in eodem loco existentium: quod est impossibile ergo impossibile est duo corpora esse in eodem loco.

Sed contra est, quod Christus intrauit ad discipulos ianuis clausis, ut habetur Ioannis uigesimo, quod esse non potest, nisi corpus eius simul cum corpore portarum fuisset in eodem loco. Potest ergo corpus gloriosum cum alio corpore esse in eodem loco.

a. 74. c. fi. & 1. p. q. 105. ar. 2. 6. c. ar. 183. o. 1. p. q. 35. ar. 6. o. & q. 55. ar. 6.

Respondeo dicendum, quod sicut iam dictum est, duo corpora esse in eodem loco prohibentur ex dimensionibus quia materia corporalis secundum dimensiones diuiditur dimensiones autem distinguūtur secundum situm. Deus autem qui est omnium causa prima, potest conseruare effectus in esse sine causis proximis: unde sicut conseruat in sacramento altaris accidentia sine subiecto, ita potest conseruare distinctionem materiæ corporalis & dimensionum in ea absque diuersitate situs. Miraculose ergo fieri potest, quod duo corpora sint in eodem loco: unde corpori Christi attribuitur a sanctis, quod exiuit per clausum virginis uterum, quod intrauit ianuis clausis per uirtutē diuinam, & simul dico quod corpus gloriosum, quod erit configuratum corpori claritatis Christi, poterit esse cum alio corpore in eodem loco, nō propter aliquam uirtutem creatam inditam, sed sola diuina uirtute assistente: & hoc operante, sicut corpus Petri sua umbra sanabat infirmos, sed diuina uirtute assistente miracula faciente.

contra sco. unum corpus nō potest esse in 2. loci s.

Ad primum ergo dicendum, quod proportione commutata sic est ostendum sicut se habet primum ad secundum, ut duo ad tria, ita se habet tertium ad quartum, id est, tria ad sextum, & secundum hoc ratio sic deberet procedere, sicut se habet unum corpus ad unum locum, ita duo corpora, ad duo loca. Ergo sicut unum ad duo corpora, ita unus locus ad duo loca, & sic non sequitur, quod si unum corpus non potest esse in duobus locis, quod duo corpora non possint esse in uno loco, vnum enim corpus esse localiter in duobus locis implicat contradictionem,

quia

quia de ratione loci est, quod sit terminus locati, terminus autem est extra quem nihil est rei, vnde nihil locati potest esse in loco exteriori, quod si ponatur esse in duobus locis, sequitur quod sit extra suum locum, & ita sequitur quod sit locatum & non locatum, nec est instantia de corpore Christi, quia non est in sacramento altaris localiter, sed per conuersionem.

4. d. 44. q. 1. ar. 2. q. 3. o. & ad. 2. p. q. 2. ar. 3. ad 16. Ad secundum dicendum, quod duas lineas rectas mathematicas esse infra duo puncta, est impossibile, quia in eis nulla alia ratio distinctionis potest intelligi, nisi ex situ, sed duas lineas naturales esse infra duo puncta, est impossibile quidem per naturam, sed possibile per miraculum, quia remanet alia ratio distinctionis in lineis duabus ex diuersitate corporum subiectorum, quæ conseruatur virtute diuina, etiam remota diuersitate situs.

INCIPIT QVODLIBET secundum.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de Christo, de angelis & de hominib. Circa Christum quæsita sunt duo de passione eius.

¶ Primo utrum in triduo mortis, fuerit idem homo in numero.

¶ Secundo utrum quælibet passio Christi sufficisset ad redemptionem humani generis sine morte.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus in triduo fuerit idem homo.

23 ar. 77. & c. 42. 1. & ad 3. q. 50. ar. 45. c. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod Christus fuerit idem homo in triduo. Dicitur enim Matth. 12. Sicut fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ: sed non fuit alius filius hominis in corde terræ, nisi filius hominis qui loquebatur super terram, alioquin Christus fuisset duo filii: ergo fuit idem homo in triduo mortis.

¶ 2 Præterea, Ionas fuit idem homo in ventre ceti, qui prius fuerat. Sed sicut Ionas fuit in uentre ceti, ita Christus in corde terræ: ergo etiam Christus fuit idem homo.

Sed contra, remota forma partis, remouetur forma totius quæ resultat ex compositione formæ & materiæ. Sed in triduo mortis anima fuit separata a corpore Christi, ergo desiit esse humanitas. Non ergo fuit idem numero homo in triduo mortis.

3. p. q. 50. ar. 2. & 3. o. & 3. d. 6 q. 1. ar. 3. o. & opus 60 art. 16. c. 6. Respondeo dicendum, quod in Christo fuerunt tres substantiæ unitæ: scilicet corpus, anima, & diuinitas. Sed corpus & anima fuerunt vnita, non solum in vnam personam: sed in unam naturam. Diuinitas autem in natura quidem non potuit vniri nec animæ nec corpori, quia cum sit perfectissima natura non potest esse pars alicuius naturæ. Sed fuit unita corpori & animæ in persona, in morte autem separata fuit anima a corpore: alioquin non fuisset uera mors Christi: de cuius ratione est quod separetur anima a corpore, quod per animam uiuificatur, sed diuinitas non fuit separata nec ab anima, nec a corpore, quod patet ex simbolo fidei in quo de filio Dei dicitur, quod sepultus est & descendit ad inferos, corpore autem iacente in sepulchro & anima ad inferos descendente, non attribuerentur ista filio Dei, nisi hæc duo essent ei copulata in unitate hypostasis uel personæ. Et ideo de Christo in triduo mortis dupliciter loqui possumus. Vno modo quantum ad hypostasim, uel personam: & sic est idem numero simpliciter qui fuit. Aut quantum ad naturam humanam. Et hoc dupliciter, uno modo quantum ad totam naturam, quæ humanitas dicitur, & sic Christus non fuit homo in triduo mortis, unde nec

ar. 44. ad 2. idem homo, sed eadem hypostasis. Aut quantum ad partem humanæ naturæ, & sic anima quidem fuit omnino eadem numero, eo quod non est transmutata, secundum substantiam, corpus vero fuit idem numero secundum materiam, sed non secundum formam substantialem quæ est anima; unde non potest dici, quod simpliciter fuerit idem numero, quia qualibet differentia substantialis excludit idem simpliciter, animatum autem est differentia substantialis, & ideo mori est corrumpi, non alterari tantum, nec iterum potest dici quod simpliciter non sit idem vel aliud, quia non est secundum totam substantiam non idem aut aliud.

Dicendum est ergo quod fuit secundum quid idem, secundum quid non idem, secundum materiam enim idem, secundum formam uero non idem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod homo est nomen naturæ, sed filius est nomen hypostasis: & ideo magis in triduo mortis, Christus potest dici filius hominis quam homo. ar. 182. & 3. p. q. 13. ar. 4. o.

Ad secundum dicendum, quod similitudo non attenditur ibi quantum ad omnia, sed solum quantum ad occupationem. Nam Christus fuit mortuus in corde terræ, non autem Ionas in uentre ceti.

ARTICVLVS II.

Vtrum alia passio Christi sine morte sufficisset ad redemptionem humani generis.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod alia passio Christi non sufficisset ad redemptionem humani generis sine morte. Dicit enim Apostolus ad Galat. 2. Si ex lege est iustitia, ergo Christus mortuus est gratis, idest inutiliter & sine causa. Sed si alia passio sufficeret, Christus gratis mortuus esset, sed hoc habet Apostolus pro inconuenienti, ergo alia passio Christi non sufficisset ad redemptionem humani generis. 24 3. p. q. 46. ar. 2. & 3. o. & 4.

¶ 2 Præterea illud emi dicitur, quod iusto precio comparatur. Sed iustum precium pro peccato primi parentis, quo uenditum est in seruitutem genus humanum esse non potuit aliud quam uita Christi, quæ ualet omnium hominum uitas, qua per illud peccatum priuatur. Nam per peccatum primi hominis mors in omnes introiuit: ut dicitur ad Romanos quinto: ergo non potuisset humanum genus redimi per aliam passionem Christi absque morte.

¶ 3 Præterea, Gregorius dicit in tertio Moralium, quod nisi Christus mortem indebitam suscepisset, nequaquam nos a morte debita liberaret, ergo passio alia non sufficisset ad liberationem humani generis sine morte.

¶ 4 Præterea. Apostolus dicit ad Hebræos decimo, quod Christus una oblatione consummauit in æternum sanctificatos, & ideo non est locus secundæ oblationi. Sed manifestum est quod Christus ante mortem multas passiones sustinuit esuriens, laborans, consputus & flagellatus. Si ergo illæ passiones sufficeissent, non obtulisset seipsum ad mortem, obtulit autem seipsum hostiam Deo pro peccatis nostris, ut dicitur ad Ephes. quinto, & hoc per mortem, ergo passio Christi absque morte non sufficisset.

Sed contra. Iniuria, uel passio alicuius, mensuratur ex dignitate personæ. Maiorem enim iniuriam patitur Rex si percutiatur in facie, quam aliqua priuata persona, sed dignitas personæ Christi est infinita, quia est persona diuina, ergo qualibet passio eius sufficisset ad redemptionem humani generis, etiam sine morte.

¶ 5 Præterea. Bernard. dicit. Quod minima gutta sanguinis Christi sufficisset ad redemptionem humani generis, potuisset autem aliqua gutta sanguinis Christi effundi sine morte, ergo etiam sine morte potuisset per aliquam passionem humanum genus redimere.

Respondeo dicendum, quod ad emptionem duo requiruntur, scilicet quantitas precij, & deputatio eius ad aliquid emendum. Si enim aliquis det pretium non æquiualens ad rem aliquam acquirendam non dicitur esse simpliciter emptio, sed partim emptio, partim donatio puta si aliquis emat librum qui ualet uiginti libras pro decem libris, partim emeret librum, & partim sibi daretur. Rursus si daret etiam maius precium & nõ deputaret ad emendum: non diceretur emere librum. Si ergo loquamur de redemptione humani generis quantum ad quantitatem precij, sic quælibet passio Christi etiam sine morte sufficisset ad redemptionem humani generis propter infinitam dignitatem personæ, & sic procedunt duæ ultimæ rationes. Si autem loquamur quantum ad deputationem precij, sic dicendum est quod non sunt deputatæ ad redemptionem humani generis a Deo patre & Christo aliæ passiones Christi absque morte, & hoc triplici ratione. Primo quidem ut precium redemptionis humani generis non solum esset infinitum ualore, sed etiam esset eiusdem generis: ut scilicet nos de morte per mortem redimeret. Secundo, ut mors Christi non solum esset precium redemptionis, sed etiam exemplum uirtutis: ut uidelicet homines non timerent pro ueritate mori. Et has duas causas assignat Apostolus ad Hebræos secundo dicens, Vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, quantum ad primum. Et liberaret eos qui timore mortis per totam uitam obnoxii erant seruituti, quantum ad secundum. Tertio, ut mors Christi esset etiam sacramentum salutis: dum nos uirtute mortis Christi morimur peccato, & carnalibus concupiscentiis, & proprio affectui, & hæc causa assignatur primæ Petri tertio: opus. 3. c. 23. fi. 3. p. q. 46. ar. 6. ad 6. 3. p. q. 46. ar. 3. o. & 3. di. 18. a. 6. q. 3. c.

3.d.20. ar. 4.o.q. 1. tertio: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, uiuificatos autem spiritu, & ideo humanum genus non est redemptum per aliam passionem absque morte Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non sine causa deputata est mors Christi ad redemptionem humani generis, quamuis minor passio sufficere potuisset, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod Christus, non soluendo vitam suam: sed etiam quamcunque passionem patiendo sufficiens precium exoluisset pro redemptione humani generis, si minor passio ad hoc diuinitus deputata fuisset & hoc propter infinitam dignitatem personæ Christi, ut dictum est.

Aliæ duæ rationes procedunt ex hoc quod aliæ passiones Christi non fuerunt deputatæ ad hoc, quod per eas absque mortu Christi redimeretur humanum genus.

QVAESTIO II.

DEINDE quærebatur de Angelis.

¶ Et primu quantum ad compositionem ipsorum.

¶ Secundo quantum ad tempus motus ipsorum.

Circa primum quærebantur duo.

¶ Primò vtrum Angelus substantialiter sit compositus ex essentia & esse.

¶ Secundo, utrum in Angelo sit aliud suppositum & natura.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angelus componatur ex essentia & esse.

us

1. p. q. 50. ar. u. ad 3. q.75. ar. 5. ad 4. q. 88. arti. 2. ad 4. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod Angelus substantialiter non componatur ex essentia & esse. Essentia enim Angeli est ipse Angelus, quia quidditas simplicis est ipsum simplex. Si ergo Angelus componeretur ex essentia & esse, componeretur ex seipso & alio hoc autem est inconueniens. Non ergo substantialiter componitur ex essentia & esse.

¶ 2 Præterea. Nullum accidens cadit in substantialem compositionem substantiæ. Sed esse Angeli est accidens, proprie .n. Deo attribuitur secundum. Hil. in lib. de trinitate, quod esse nō sit accidens ei, sed subsistens veritas: ergo Angelus non est essentialiter compositus ex essentia & esse.

Sed contra est quod dicitur in commento libri de causis, quod intelligentia quem dicimus Angelum, habet essentiam & esse.

Respondeo dicendum, quod dupliciter aliquid de aliquo prædicatur. Vno modo, essentialiter. Alio modo per participationem. Lux. n. prędicatur de corpore illuminato participatiue. Sed si esset aliqua lux separata, prædicaretur de ea essentialiter. arti. 58. & contra 2. c. 25. ad 4. ca pi. & 5. ad 4. Secundum ergo hoc dicendum est quod ens prædicatur de solo Deo essentialiter, eo quod esse diuinum est esse subsistens & absolutum De qualibet autem creatura prædicatur per participationem. Nulla enim creatura est suum esse sed est habens esse. Sic & Deus dicitur bonus essentialiter, quia est ipsa 1. p. qō. 6. artic. 3. o. bonitas, creaturæ autem dicuntur bonæ per participationem, quia habent bonitatem, vnumquodque enim inquantum est, bonum est: secundum illud Aug. in primo de doctrina Christiana, quod inquantum sumus, boni sumus: quandocunque autem aliquid prædicatur de altero per partipationem oportet ibi aliquid esse præter id quod participatur, & ideo in qualibet 1. p. q. 50. art. 2. ad 3. creatura est aliud ipsa creatura, quæ habet esse & ipsum esse eius, & hoc est quod Boe. dicit in lib. de Hebdomadi. Quod in omni eo quod est citra primum aliud est esse & quod est. Sed sciendum est quod aliquid participatur dupliciter. Vno modo quasi existens de substantia participantis, sicut genus participatur à specie. Hoc autem modo esse non participatur a creatura. arti. 183. Id enim est de substantia rei, quod cadit in eius diffinitione. Ens autem non ponitur in diffinitione creaturæ, quia nec est 2. d. 34. ar. 1. c. genus nec differentia, unde participatur, sicut aliquid non existens de essentia rei. Et ideo alia quæstio est, an est, & quid est, unde cum omne quod est præter essentiam rei dicatur accidens, esse quod pertinet ad quæstionem an est, accidens, & ideo Commentator dicit in quinto Metaphysic. Quod ista propositio Sortes est, est de accidentali prædicato: secundum quod importat entitatem rei, uel ueritatem propositionis, sed uerum est quod nomen ens secundum quod importat rem, cui competit huiusmodi esse, sic, significat essentiam rei, & diuiditur per 1. p. q. 13. art. 10. ad 4. 22. 2. q. 120. ar. 2. c. decem genera, non tamen vniuoce quia non eadem ratione competit omnibus esse Sed substantiæ quidem per se, aliis autem aliter. Si ergo in Angelo est compositio ex essentia & esse, non tamen est compositio sicut ex partibus substantiæ, sed sicut ex substantia, & eo quod adhæret substantiæ.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod aliquando ex his quæ simul iunguntur relinquitur aliqua res tertia, sicut ex anima & corpore constituitur humanitas, quæ est homo, unde homo componitur ex anima & corpore. Aliquando autem ex his quę simul iunguntur non resultat res tertia, sed resultat quædam ratio composita, sicut ratio hominis albi resoluitur in rationem hominis, & in rationem albi, & talibus aliquid componitur ex seipso & alio, sicut album componitur ex eo quod est album, & ex albedine.

¶ Ad secundum dicendum, quod esse est accidens, non quasi per accidens se habens, sed quasi actualitas cuiuslibet substantiæ, unde ipse Deus qui est sua actualitas est suum esse.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Angelo sit aliud suppositum a natura.

26

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod in Angelo idem sit suppositum & natura. In his enim quæ sunt composita ex materia & forma differt suppositum & natura, quia supositum addit supra naturam speciei materiam indiuidualem, quod non potest esse in Angelo, si Angelus non sit compositus ex materia & forma, ergo in Angelo nō differt suppositum & natura. Sed dicebat quod suppositum in Angelo differt a natura inquantum suppositum intelligitur ut habens esse, non autem natura. 1. p. q. 3. ar. 3. c. & 3. p. q. 17. t. ca. & 1. d. 5. a. 1. c.

¶ 2 SED CONTRA. Sicut esse non ponitur in diffinitione naturæ, ita non poneretur in diffinitione suppositi, vel singularis, si suppositum uel singulare diffiniretur, ergo suppositum per esse a natura non differt. Nullo ergo modo differunt suppositum & natura.

SED CONTRA, In omnibus creaturis, natura constituit suppositum. Sed nihil constituit seipsum, ergo in nulla creatura est idem suppositum & natura. Natura du-

RESPONDEO dicendum, quod ad huius quæstionis intelligentiam, oportet considerare quid sit suppositum & quid natura. Natura autem quamuis multipliciter dicatur, tamen vno modo dicitur natura ipsa substantia rei: vt dicitur in quinto Metaphysic. 3. (Topicorum capite quinto) secundum quod substantia significat essentiam, vel quidditatem rei, vel quid est. Illud ergo significatur nomine naturæ, prout hic loquimur de natura, quod significat diffinitio, vnde Boetius dicit in libro de duabus naturis, quod natura est unumquodque informans specifica differentia, differentia enim specifica est completiua diffinitionis. Suppositum autem est singulare in genere substantiæ quod dicitur hypostasis. vel substantia prima: & quia substantiæ sensibiles compositæ ex materia & forma sunt magis nobis notæ, ideo in eis primo videamus quomodo se habet essentia, vel natura ad suppositum. pliciter dicitur. 1. p. q. 29. ar. 1. ad 4. 5. p. q. 2. ar. 1. 2. 12. c. Com. opi.

Dicunt autem quædam, quod forma partis est idem cum forma totius, quæ dicitur essentia, vel natura secundum rem, sed differt sola ratione, nam forma partis dicitur inquantum facit materiam esse in actu; forma autem totius, inquantum constituit speciem, sicut anima dicitur forma partis inquantum facit corpus esse in acto, & similiter dicitur anima forma totius, inquantum constituit speciem humanam, & sic dicitur humanitas, & secundum hoc in rebus compositis ex materia & forma natura est pars suppositi. Nam suppositum est indiuiduum compositum ex materia & forma, vt dictum est. Sed prædicta positio non uidetur esse uera, quia vt dictum est, natura, vel essentia dicitur id quod significat diffinitio. Diffinitio autem in rebus naturalibus non solum significat formam, sed etiam materiam, vt dicitur in 6. Metphysicorum (T. cap. 2.) Nec potest dici quod materia ponatur in diffinitione rei naturalis sicut non existens de essentia eius, hoc enim est proprium accidentis, ut diffiniatur per aliquid quod non est de essentia eius, scilicet per subiectum. & ideo habet essentiam incompletè, ut dicitur in 6. Metaphysicorum. (T. c. 4.) Relinquitur ergo quod in rebus compositis ex materia & forma, essentia vel natura non sit sola forma, sed compositum ex materia & forma. Restat ergo considerandū est suppositū, vel indiuiduum naturale sit compositū, ex materia & forma, verū sit idē essentiæ, vel naturæ. Et hāc qōnem mouet Philosophus in 7. Metaphysico. (T. commen. 21.) ubi inquirit, vtrum sit idem vnumquodque & quod quid est eius, & determinat quod in his quæ dicuntur per se, idē est res & quod quid rei in his autem quæ dicuntur per accidens, non est idem. Homo enim nihil est aliud quam quod quid est hominis. Nihil enim aliud significat homo, quam animal gressibile bipes. Sed res alba non est idem omnino ei quod quid est album, ar. 180. ad 4. & cōtra 4. c. 80. ar. 42. ad 1. 1. p. q. 3. ar. 3. c. 2. ad 3. 1. q. 29. ar. 2. ad 3. po. q. 9. artu. 1. ad. 6.

bum, quod scilicet significatur nomine albi. Nam album nihil
significat, nisi qualitatem, ut dicitur in prædicamentis, res autē
alba est substantia habens qualitatem. Secundum hoc ergo cui-
1.p.q.3.ar cunque potest aliquid accidere, quod non sit de ratione suæ na
ti.25.& q. turæ, in eo differt res, & quod quid est siue suppositum, & natu
38. 2. p.q. ra, nam in significatione naturæ includitur solum id quod est
3.ar.3.o. de ratione speciei, suppositum autem nō solum habet hæc quæ
ad rationem speciei pertinent, sed etiam alia quæ ei accidunt, &
ideo suppositum signatur per totum, natura autem siue quiddi
tas, ut pars formalis. In solo autem Deo non inuenitur aliquod
accidens, præter eius essentiam, quia suum esse est sua essentia,
ut dictum est, & ideo in Deo est omnino idem suppositum &
2. p.q. 52. natura in Angelo autem non est omnino idem quia aliquid ac
ar.6.o. cidit ei præter id quod est de ratione suæ speciei, quia & ipsum
esse angeli est præter eius essentiam, seu naturam, & alia quæ-
dam ei accidunt quæ omnino pertinent ad suppositum, non au
tem ad naturam.
2.p.q.54.2. Ad primum ergo dicendum, quod non solum in compositis
3. ad 2. ex materia & forma inuenitur aliquod accidens præter essen-
tiam ipsius speciei, sed etiam in substantiis spiritualibus, quæ nō
componuntur ex materia & forma. Et ideo in utrisque suppo
situm non est omnino idem quod ipsa natura. Hoc tamen est
aliter & aliter in utrisque. Dupliciter autem aliquid accipitur
ut accidens præter rationem rei. Vno modo, quia non cadit in
diffinitione significante essentiam rei, sed tamen est designatiuū
vel determinatiuum alicuius essentialium principiorum, sicut
rationale accidit animali: utpote præter diffinitionem eius exi
stens, & tamen est determinatiuum essentiæ animalis, unde est
essentiale homini & de ratione eius existens. Alio modo acci
dit aliquid alicui, quia nec est in eius diffinitione, nec est deter
minatiuum alicuius essentialium principiorum, sicut albedo ac
cidit homini. His ergo quæ sunt composita ex materia & forma
1.p.q.3.ar accidit aliquid præter rationem speciei existens utroque mo-
ti.3.2.q.29 do. Cum enim de ratione speciei humanæ sit quod compona-
ar. 2. ad 3. tur ex anima & corpore, determinatio corporis & animæ est
præter rationem speciei, & accidit homini inquantum est ho-
mo, quod sit ex hac anima & hoc corpore. Sed hoc conuenit
per se huic homini, de cuius ratione esset, si diffiniretur, quod
esset ex hac anima & hoc corpore, sicut de ratione hominis cō-
munis est, quod sit ex anima & corpore. Accidunt etiam com-
positis ex materia & forma præter rationem speciei, multa alia
quæ non sunt determinatiua essentialium principiorum. Sub-
stantiis uero immaterialibus creatis accidunt quidem aliqua
præter rationem speciei, quæ non sunt determinatiua essentia-
lium principiorum, ut dictum est non tamen accidūt eis aliqua
quæ sunt determinatiua essentiæ speciei, quia ipsa natura spe-
1.p.q. 3. ar ciei non indiuiduatur per materiam, sed per seipsam, ex hoc ꝙ
ti. 5 .ad 2. talis forma non est nata recipi in aliqua materia. vnde per seipsa
ar.3.c.& q. non esse multiplicabilis, neq; prædicabilis de pluribus, sed quia
85.2.ad 2 non est suum esse, accidit ei aliquid præter rationem speciei, sci
3.p. q.77. licet ipsum esse, & alia quædam quæ attribuuntur supposito &
ar.2.c.ad 2 non naturæ, propter quod suppositum in eis non est omnino
idem cum natura.
Ad secundum dicendum, quod non omne quod accidit ali-
cui præter rationem speciei est determinatiuum essentiæ ipsius,
vt oporteat illud poni in ratione eius, sicut dictum est, & ideo
licet ipsum esse non sit de ratione suppositi, quia tamen perti-
net ad suppositum & non est de ratione naturæ, manifestum est
quod suppositum & natura non sunt omnino idem in quibus-
cunque res non est suum esse.
Ad illud vero quod in contrarium obiicitur dicendum
quod natura dicitur constituere suppositum, etiam in compo-
sitis ex materia & forma, non quia natura sit vna res, & supposi
tum alia res. Hoc enim est secundum opinionem dicentium,
quod natura speciei sit forma tantum, quæ constituit supposi-
tum, sicut totum, sed quia secundum modum significandi na-
tura significatur vt pars ratione supradicta, suppositum uero ut
totum, natura significatur, ut constituens, & suppositum ut con
stitutum.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS V.

Vtrum tempus mouens creaturam spiritualem, & mensurans temporalem sit idem.

17
2.d.57.q.4. DEINDE quæsitum est de tempore, per quod Deus mo-
ar. 3.o.2.d. uet creaturam spiritualem secundum Aug. utrum sit idē
2. q.1. ar- cum tempore quod mensurat motus corporalium rerum. Et vi
tic.1. o. 1. detur ꝙ sic, quia neq; Aug. diuersitatem hanc temporum assi-
gnat neque aliquis Philosophus. Vanum ergo uidetur hanc di-
uersitatem temporum assignare.
¶ 2 Præterea, Nunc quod est inquantum est, unum est, Si er- p.q. 10.ar.
go non sit unum tempus: sed diuersa non erit ens, quod est in- 5. ad 1.o.
conueniens: Oportet ergo ponere vnum tempus tantum. pus 36.c.4.
Sed contra. Tempus quo mensurantur corporales motus est
numerus motus primi cœli secundum Philosophum in 4.Phy- Phyloso.
sic. (T.c.98.) Sed tempus per quod mouentur Angeli non ha-
bet aliquam ordinem ad motum ergo illud tempus est aliud a
tempore corporalium rerum.
¶ Præterea. Perpetuo & corruptibili nihil est commune, nisi
secundum nomen, ut dicitur in 10. Meta. (T. c. 26.) Angeli
sunt perpetui: corpora autem sunt corruptibilia non ergo idem
tempus est utrorumque.
Respondeo dicendum, quod sicut August. dicit in 11. de ciuita
te Dei. Tempora non fuissent, nisi creatura fieret · quæ aliquid
aliqua motione mutaret: cuius motationis cum aliud atq; aliud
quæ simul esse non possunt, cedit atque succedit, sequitur tem-
pus ex quo accipitur, quod etiam philosophus dicit in 4. Physi Philoso.
co. (T.c.97.) quod oportet loqui de tempore secundum ratio
nem motus. nam tempus est numerus motus secūdum prius &
posterius. Omnes ergo motus qui possunt mensurari una men-
sura, habent unum tempus. Si qui uero motus sunt qui non pos
sunt una mensura mensurari, necesse est quod eorum sit diuer-
sum tempus. Cum autem mensura sit homogenea mensurata,
ut dicitur in 10. Metaph. manifestum est quod omnia quæ sunt
unius generis possunt habere unam mensuram communem,
non autem quæ sunt generum diuersorum. Omnes autem mo
tus continui conueniunt in uno genere, inquantum sunt com
mensurabiles, & ideo possunt habere unam mensuram commu
nem, mensurantur enim omnes simplicissimo modo sui generis,
.s. uelocissimo motu primi cœli. unde omnium motuum conti-
nuorum, potest esse unum tempus commune, quod quidem
tempus licet uideatur esse secundum genus de numero discre-
torum, quia est numerus harum rerum continuarum, scilicet
motuum, fit & ipsum continuum, sicut decem simpliciter dictum
est aliquid discretum, Sed decem ulnæ panni, est aliquid conti-
nuum, discretum autem & continuum non potest esse una
mensura communis, cum sint diuersorum generum, inquan-
tum sunt mensurabilia, & ideo necesse est, si sint aliqui motus
non continui, quod tempus eorum aliud sit a motu quo men-
surantur motus continui manifestum est autem quod motus
spiritualium creaturarum, de quibus Augustinus loquitur, di- August.
cens creaturam spiritualem moueri per tempus & non per lo-
cum, non sunt motus continui, sed uicissitudines quædam dis-
cretæ. Dicit enim quod per tempus mouetur animus, uel remi- ar. 5. ad 1.
niscendo quod oblitus erat, uel discendo quod nesciebat, uel uo 187. 1. p.
lendo quod uolebat unde, manifestum est, quod cum tempus q. 53. o. 1.
non habeat continuitatem, nisi ex motu, quod tale tem- p.q. 53. ar.
pus non est continuum, & quod est aliud a tempore corpora- 3.o. & ma.
lium rerum. q. 16. ar.4.
Ad primum ergo dicendum, quod Ang. ex ipsa differentia c.fi.2. d. 2.
motuum, dat intelligere differentiam temporum. q.1. ar.1. ad
Ad secundum dicendum, quod eo modo aliquid est unum, 4.
quo est, & dicitur esse, quod enim dicitur esse secundum speciē,
est unum specie, non autem unum numero, vnde non sequitur
si sint plures homines, ꝙ non sit homo, & similiter non sequitur
si sint plura tempora: quod non sit tempus.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsumus de homine.
¶ Et primò quantum ad uirtutes.
¶ Secundò quantum ad peccata.
¶ Tertio quantum ad pœnas. Circa uirtutes autem fuit quæsi-
tum, & quantum ad res diuinas, & quantum ad res huma-
nas.
¶ Quantum ad res diuinas, quæsita sunt tria.
¶ Primò circa fidem: utrùm aliquis teneretur credere.
Christo visibilia miracula non facienti.
¶ Secundò circa fidei sacramentum: verùm paruuli Iudæorum
sint baptizandi inuitis parentibus.
¶ Tertiò circa decimas, quæ debentur ministris sacramentorū:
vtrùm aliquis propter consuetudinem possit excusari, ne de-
cimas soluat.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm homines credere debuissent Christo non facienti visibilia miracula.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christo non fa 18
cienti visibilia miracula, homines credere non tenerētur. ar.28. 3. p.
Quicunque

q.43.ar.1. 4.& opus. 60.ar.12. de eius

Quicunque enim non facit hoc ad quod tenetur peccat. Sed si homines non crederent Christo miracula non facienti, non peccarent. Dicit enim Ipse Io.15. Si enim opera non fecissem in eis quæ nullus alius fecit, peccatum non haberent: & non loquitur de peccato infidelitatis secundum Aug. ergo Christo si non fecisset miracula homines credere non tenerentur.

¶2 Præterea, Nullus potest mutare legē, nisi legislator uel eo superior. Sed Christus prædicabat quædam quæ uidebātur pertinere ad veteris legis abolitionem: sicut quod cibi non coinquinauerant hominem: & quod licet in sabbatho operari. Si ergo non probasset se esse legislatorem non fuisset ei credendum. Sed hoc fieri non potuisset nisi per miracula, cum legislatorem multa miracula præcesserint, ergo Christo non est credendum, nisi miracula fecisset.

Sed contra. magis obligantur homines ad credendum visibilibus signis. Sed licet Christus miracula non fecisset, ipse tamen verus Deus non existens, prima veritas erat. ergo etiam si miracula non fecisset, adhuc erat ei credendum.

Præterea, gratia vnionis est maior, quam gratia gratum faciens per adoptionem. Sed miracula non sufficienter probāt gratiā gratuitū faciētem, quia ut habetur Mat.7. his qui Christo in iudicio dicent. Domine in nomine tuo virtutes multas fecimus: respondebitur, non noui vos, ergo multò minus miracula sufficiunt ad probandum gratiam vnionis. Si ergo sine miraculis Christo homines credere non tenerentur, neque etiam miraculis factis tenebantur credere dicenti se esse Deum, quod patet esse falsum.

Math.

22.q.5.ar. 5.ti.c.& 4. di.10. art. 4.q.4.c.& di.16.q.3. a.7.q.2.c. Paulus.

Respondeo dicendum, quod nullus tenetur ad hoc quod est supra uires suas, nisi per hunc modum quod sit sibi possibile, credere autem est super potētiam hominis naturalem, unde ex dono Dei prouenit: secūdum illud Apostoli ad Ephesios 2. Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex uobis, Dei enim donū est, & ad Philipenses 1. dicit. Vobis datum est non solum ut in ipsum credatis, sed ut pro ipso patiamini. Homo ergo tenetur credere secundum hoc, quod adiuuatur à Deo ad credendum. Adiuuatur autem a Deo aliquis ad credendum tripliciter. Primo quidem per interiorem uocationem de qua dicitur Ioannis 6. Omnis qui audit a patre & didicit, uenit ad me: & ad Ro. 8. Quos prædestinauit, hos & uocauit. Secundo per doctrinam & prædicationem exteriorem: secundum illud Apostoli ad Ro. 10. Fides ex auditu: auditus autem per uerbum Christi. Tertiò per exteriora miracula, unde dicit 1. Corinthiorum decimoquarto, quod signa data sunt infidelibus, ut scilicet per ea prouocentur ad fidem. Si autem Christus uisibilia miracula non fecisset, adhuc remanebant alii modi attrahendi ad fidem: quib. homines acquiescere tenerentur: Tenebantur enim homines credere auctori legis prophetarum. Tenebantur etiam interiori uocationi non resistere: Sicut Isaias de se dicit. Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico, retrorsum non abii, Isaiæ quinquagesimo, sicut de quibusdam dicitur Act. 7. Vos semper spiritui sancto restitistis.

Ioannes. 30. 15.lectione 5. idem dicit Isa.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod inter illa opera quæ Christus in hominibus fecit, annumerari etiam debet uocatio interior, qua quosdam attraxit: sicut Gregorius dicit in quadam homelia, quod Christus per misericordiam Magdalenam traxit interius, qui etiam per clementiam suscepit foris. Annumerari etiam debet eius doctrina: cum etiam ipse dicat. Si non uenissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent.

Ad secundum dicendum, quod Christus poterat se ostendere esse legislatorem, non solum faciendo uisibilia miracula, sed etiam per auctoritatem scripturæ, & per interiorem instinctū.

Ad tertium dicendum, quod interior instinctus quo Christus poterat se manifestare sine miraculis exterioribus pertinet ad uirtutem primæ ueritatis, quæ interius hominem illuminat & docet.

Mar.

Ad quartum dicendum, quod miracula visibilia fiunt uirtute diuina ad confirmationem ueritatis fidei: unde dicitur Marci ultimo de Apostolis, quod prædicauerunt ubiq; Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis. Non autem fiunt miracula semper ad demonstrandum gratiam eius per quem miracula fiunt: & ideo potest contingere, quod aliquis gratiam gratum facientem non habens miracula faciat, sed hoc contingere nō pōt, quod aliquis falsam doctrinam annuncians, vera miracula faciat, quæ nisi virtute diuina fieri non possunt. Sic enim Deus esset falsitatis testis, quod est impossibile. Cum ergo Christus se filium Dei diceret, & æqualem Deo, hanc eius doctrinam comprobabant miracula quæ faciebat, & ideo ostendebatur Christus per miracula quæ faciebat, esse Deus. Petrus autem licet eadem uel maiora miracula faceret, non probabatur esse Deus, sed per ea etiam probabatur, quod Christus esset Deus, quia Petrus non prædicabat seipsum, sed Iesum Christum esse Deum.

1.p.q.110 art.4.o.8. 22.q.178. o.3.di.15. q.1.a.1.o. Petri miracula.

ARTICVLVS VII.

Vtrum pueri Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus.

29 art.29.12. q.19.ar.12. & 3.q.1.6. art.10.o.8. ar.49.

AD secundum sic procedebatur. Videtur quod pueri Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus. Maius enim est uinculum matrimoniale quam ius paternæ potestatis, quia paterna potestas potest per hominem solui, cum filiusfamilias emancipatur, uinculum autem matrimoniale non potest solui per hominem, secundum illud Matth. 19. Quos Deus coniunxit homo nō separet, sed propter infidelitatem soluitur uinculum matrimoniale. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 7. quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti est subiectus frater aut soror in huiusmodi, & canon dicit quod si cōiunx infidelis non uult cohabitare sine contumelia creatoris, quod alter coniugum non debet ei cohabitare, ergo multo magis propter infidelitatem tollitur ius paternæ potestatis, sic ergo infideles Iudæi non habent ius paternæ potestatis in suos filios. Possunt ergo eorum filii baptizari eis inuitis.

Paulus.

¶2 Præterea, Magis debet homini subueniri contra periculum mortis æternæ, quam contra periculum mortis temporalis. Sed si aliquis videret hominem in periculo mortis temporalis, & ei non ferret auxilium, peccaret. Cum ergo pueri Iudæorum & aliorum infidelium sint in periculo mortis æternæ, si parentibus relinquantur qui eos in sua infidelitate informant, videtur quod sint eis auferendi & baptizandi, & in fide instruendi.

¶3 Præterea. Filii seruorum sunt serui & in potestate dominorum. Sed Iudæi sunt serui regum & principum, ergo & filii eorum. Reges ergo & principes habent potestatem de filiis Iudæorum facere quod uoluerint. Nulla ergo esset iniuria, si baptizarentur inuitis parentibus.

¶4 Præterea, Quilibet homo magis est Dei a quo habet animam, quam patris carnalis a quo habet corpus. Non est ergo iniustum si pueri Iudæorum carnalibus parentibus auferantur & Deo per baptismum consecrentur.

¶5 Præterea. Baptismus est efficacior ad salutem, quam prædicatio, quia per baptismum statim tollitur peccati macula & reatus pœnæ, & aperitur ianua cœli. Sed si periculum sequatur ex defectu prædicationis, imputatur ei qui non prædicauit, ut habetur. Eze. 3. & 33. De eo qui videt gladium uenientē, & nō insonuerit tuba: ergo multo magis si pueri Iudæorum damnentur propter defectum baptismi, imputatur ad peccatum eis, qui potuerunt baptizare & non baptizauerunt.

Sed contra. Nemini facienda est iniuria. Fieret autem Iudæis iniuria, si eorum filii baptizarentur eis inuitis, quia amitterēt ius paternæ potestatis in filios iam fideles, ergo eis inuitis non sunt baptizandi.

Respondeo dicendum, quod maximam authoritatem habet ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda, quia & ipsa doctrina catholicorum doctorū ab ecclesia authoritatem habet: unde magis est standum consuetudini ecclesiæ, vel authoritati Aug. vel Hier. uel cuiuscunque doctoris. Hoc autem ecclesiæ usus nunquam habuit quod Iudæorum filii inuitis parentibus baptizarentur, quamuis fuerunt retroactis temporibus multi catholici principes potentissimi, ut Cōstantinus, Theodosius, & alii plures quibus familiares fuerunt sanctissimi Episcopi, ut Syluester Constantino, & Ambrosius Theodosio quæ nullo modo prætermisissent ab eis impetrare, si hoc esset consonum rationi & ideo periculosum videtur hanc assertionē de nouo inducere, ut præter consuetudinem in ecclesia hactenus obseruatam Iudæorum filii inuitis parentibus baptizentur. Et huius ratio est duplex, una quidem propter periculum fidei. Si enim pueri nondum vsum rationis habentes baptismum susciperent, postmodum cum ad perfectam ætatē peruenirent, de facili possent a parentibus induci, ut relinquerēt quod ignorantes susceperint, quod uerteretur in fidei detrimentum. Alia uero ratio est, quia repugnat iustitiæ naturali. Filius enim naturaliter est aliquid patris, & primo quidem a parente non distinguitur secundum corpus, quandiu in matris utero continetur. Postmodum uero postquam ex utero egreditur antequam usum liberi arbitrii habeat continetur sub parentum cura, sicut sub quodam spirituali utero, quandiu enim usum rationis non habet puer, non differt quantum ad ea quæ agit ab animali irrationali. unde sicut bos vel equus suo georgio uel ciuili est possessoris ut utatur eo cum uoluerit, sicut proprio instrumento, ita de iure naturali est quod filius antequam habeat usum rationis sit sub cura patris, unde contra iustitiam naturalem esset, si puer antequam haberet usum liberi arbitrii a cura parentum subtraheretur, uel de eo aliquid ordinetur inuitis parentibus. Postquam autem incipit habere usum liberi arbitrii iam

22.q.10.ar 12.13.c.

Matth. Lucæ.

incipit

incipit esse suus, & potest quantum ad ea quæ sunt iuris diuini
uel naturalis sibiipsi prouidere, & tunc est inducendus ad fidé
non coactione, sed persuasione, & potest etiam inuitis parenti-
ar.12.5.ad 1. bus consentire fidei & baptizari, non autem antequam habeat
3.p q. 60. usum rationis, unde de pueris antiquorum patrum dicitur, quod
art.4.ad 2. saluabantur in fide parentum: per quod datur intelligi, quod
ad parentes pertinet prouidere filiis de sua salute, præcipue an
tequam habeant usum rationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in uinculo ma-
3.p. q. 68. trimoniali uterque coniugum habet usum liberi arbitrii, & u-
ar.10.ad 2. terque potest inuito altero fidei assentire, sed hoc non habet
locum in puero antequam habeat usum rationis, sed postquam
habet usum rationis: tunc tenet similitudo si conuerti uoluerit.

Ad secundum dicendum, quod a temporali non est aliquis
eripiendus contra ordinem iuris ciuilis, puta si aliquis a suo iu
dice condemnetur ad mortem, nullus debet eum uiolenter eri
22.q.59 a. pere, unde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris natura-
4.ad 3. lis, quo filius est sub cura patris, ut eum liberet a periculo mor
tis æternæ.

Ad tertium dicendum, quod Iudæi sunt serui principum
seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis uel
diuini.

Ad quartum dicendum, quod homo ordinatur ad Deum
per rationem, per quam Deum cognoscere potest, unde puer
antequam usum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in
Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter su-
biacet, & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum di-
uina agenda.

Ad quintum dicendum, quod periculum quod sequitur ex
prædicatione omissa, nulli imminet nisi ei cui est omnium præ
dicationis officium, unde in Eze. præmittit. Speculatorem de-
30 22.q.87.a. di te filijs Israel, prouidere autem pueris infidelium de sacra-
1.& ar.131. mentis salutis, pertinet ad parentes eorum: unde eis imminet
istius lib. periculum propter subtractionem sacramentorum, si eorum
paruuli detrimentum patiantur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum propter consuetudinem aliqui deobligentur à iure reddendi decimas.

36 AD tertium sic procedebatur. Videtur quòd propter con-
suetudinem aliqui deobligêtur à iure reddendi decimas.
Magis enim est accipere decimas, quam non dare. Sed propter
consuetudinem in aliquibus terris aliqui milites accipiunt de-
cimas, & hoc ab ecclesia toleratur, ergo multo magis propter
consuetudinem aliqui deobligantur ut decimas non soluant, ne
que soluere teneantur.

ar.193.c fi. Sed contra. Ius diuinum non aboletur per dissuetudinem.
& 12.q 97 Sed decimæ debentur de iure diuino. ergo per dissuetudinem
a.3.o.& 22 non abolitur ius reddendi decimas. Tenentur ergo homines
q.79.ar.2. reddere decimas contraria consuetudine non obstante.
ad 2. Respondeo dicendum, quod ea quæ sunt de iure positiuo,
per dissuetudinem abolentur. Ea uero quæ sunt a iure natura-
li, uel de iure diuino, nulla dissuetudine aboleri possunt. Nulla
n. dissuetudine fieri potest, ut sit licitû furari uel mœchari. Est
ergo considerandum ad propositam quæstionem, utrum da-
Matth. re decimas, sit de iure diuino uel de iure positiuo humano. Ius
Lucas. autem diuinum in nouo & ueteri testamento continetur. Et
quidem non apparet in nouo testamento aliquod præceptum
datum de decimis soluendis in doctrina Euangelica, uel Apo
stolica. Quod enim dicitur Matthæi 23. de solutione decima-
rum, hæc oportuit facere & illa non omittere, & quod dicit Pha
risæus Luc. 18. Decimas do omnium quæ possideo, magis uide
tur ad statum ueteris testamenti pertinere quam, obseruantiæ
noui testamenti formam imponere. In ueteri autem testamen-
to triplex genus præceptorum erat, quædam enim erant præ-
cepta moralia, quædam iudicialia, quædam cæremonialia. Præ-
cepta moralia sunt quæ sunt indita naturali rationi, ad quæ ho
mines omni tempore obligâtur, ut honora patrem & matrem,
non mœchaberis, non furtum facies, & similia. Præcepta autem
iudicialia sunt per quæ iudicia exercebantur, puta si quis fura-
retur unam ouem: redderet quatuor: & huiusmodi præcepta
non sunt indita rationi naturali, non enim ratio naturalis ha-
bet, quod ille qui furatus ouê magis reddat quatuor quâ tres
uel unam. Sed tamen per huiusmodi præcepta determinatur
morale præceptû, habet enim ratio naturalis quod ille qui fu-
11. ratur debeat puniri: sed quod tali pœna puniatur, hoc determi
12.q.99.a. natur per præceptum iudiciale. Præcepta autem cæremonialia
30 & 4.5. ueteris legis, sunt quæ pertinent ad obseruantiam diuini cul-
c. & 22 q. tus, & sunt ordinata ad figurandum aliquod futurum, sicut
122. art.1. immolatio agni Paschalis figurabat occisionê Christi. Est ergo
ad 2. considerandum, utrum præceptum de decimis persoluendis,

sit morale, vel iudiciale, vel cæremoniale. Si enim morale est,
ad hoc omnes tenentur & omni tempore, nulla obstante con-
traria consuetudine: sed hoc non uidetur, quia ratio naturalis
non dictat magis quod homo ministris Dei det decimam, quâ
undecimam, uel nonam partem fructuum. Si autem sit præce-
ptum iudiciale, non tenentur ad decimas dandas sicut non te-
nentur omnes ad iudicandum secundum ea lege ueteri conscri
pta, quia illa iudicialia præcepta sunt specialiter illi populo da-
ta consideratis conditionibus eius, non enim eadem omnibus
expediunt. Si autem sit præceptum cæremoniale, non solum
non obligaret: sed etiam obseruatum induceret in peccatum,
peccaret enim si quis agnum Paschalem immolaret, quia post
aduentum ueritatis, cessauerunt figuræ.

Dicendum est ergo sicut antiqui magistri dixerunt, quod Diuersitas
quædam præcepta legis sunt pure moralia, ut non occides, non præcepto-
furtum facies: quædam autem purè sunt cæremonialia, ut im- rum.
molatio paschalis agni & circuncisio, quædam autem sunt me-
dia, secundum aliquid moralia, & secundum aliquid cæremo-
nialia. sicut præceptum de obseruatione sabbati est morale
quantum ad hoc quod aliquod tempus quieti deputetur ad
uacandum diuinis. Hoc enim ratio naturalis habet, sed quod
dies septima sit deputata, hoc est ex determinatione Dei pro-
pter aliquam figuram, unde hoc est cæremoniale. Sic ergo præ
ceptum de decimis persoluendis, est quidem secundum ali-
quid morale, ut scilicet qui pro toto populo diuino obsequio
uacant stipendio populi sustententur: sicut & qui in aliis offi-
ciis reipublicæ seruiunt, a populo sustentantur, & secundum
hunc modum proponitur hoc præceptum in nouo testamento,
Dicit enim dominus Mat. 10. Dignus est operarius cibo suo: & b. Paul. 3.
apostolus dicit 1. ad Cor. 6. Dominus ordinauit, ut qui euange
lium enunciat, de euangelio uiuant: & qui altari deseruiunt, de
altari uiuant. Sed quantum determinatum numerum decimæ,
non est de iure naturali, neque est præceptum morale, sed est
cæremoniale, inquantum refertur ad figurandum aliquid circa
Christum, uel etiam est iudiciale secundum conuenientiam ad
illum populum, in quo quia erat multitudo ministrorum tali 12 q. 87.
taxatione opus erat ad ministrorum Dei sustentationê. Sic er- ar. 1. o. &
go hoc commune quod est prouidere ministris Dei in necessa- 3.p.q.
riis uitæ, est de iure diuino, quasi morale præceptum & de iu- 57.ar. 8.c.
re naturali existens. Ad quemlibet autem principem qui potest & q. 65.a.
leges condere, pertinet ius naturale commune per ius posi- 7.ad 1.
tiuum determinare, nihil enim est aliud ius positiuum, quam ar.13 1.o.
determinatio iuris naturalis, sicut ius naturale habet quod ma
lefactor puniatur, sed quod tali pœna puniatur, hoc determina
tur per ius positiuû. Quia ergo ecclesia habet potestatem côdé 12. q. 95.
di legem in his quæ pertinent ad cultum Dei, potuit per eccle- art. 4.o. &
siæ statutum taxari quantitas eorum quæ sunt danda mini- 3.4. c. 22.
stris Dei a populo, & ut esset quædâ côsonantia noui & ueteris q.85. a. 1.
testaméti, statuit ecclesia ut taxatio ueteris testamêti, seruaret ad 4 q. 36.
ur in nouo. Vnde omnes tenent ad decimas, uelint, nolint, pos- ar. 1. ad 2.
set autem ecclesia statuere, si causa subesset uel in maiori uel in ad 3.
minori numero, puta quod daretur octaua uel duodecima, si-
cut & quod detur decima. Patet ergo quod nulla consuetudo 22. q. 87.
contraria soluit hominem ab obligatione reddendi decimas ar. 1. c.
quia hæc obligatio fundatur supra ius diuinum, & supra ius na
turale, unde semper tenêtur homines reddere decimas, si eccle
sia exigat etiam contraria consuetudine non obstante, & in ter
ris in quibus est consuetudo, quod decimæ soluantur, ipsa con-
suetudo quasi expostulat decimas. unde peccaret qui non red-
deret, sed in terris in quibus non est consuetudo communis quod
decimæ dentur, & ecclesia non petit, uidetur ecclesia remittere
dum dissimulat, & ideo homines in terris illis non peccant deci
mas non dando. Durum enim esset dicere, quod omnes homi- 22. q. 45.
nes Italiæ & orientalium partium damnarentur, qui decimas ar.8. ad 5.
non soluunt. Et huiusmodi argumentum possumus ab apostolo ac- ar. 131. &
cipere, cui cum deberentur necessaria uictus ab his quibus præ 22. q. 83.
dicabat, tamen non accipiebat, nec tamen peccabat qui ei non ar.1.ad 5.
dabant aliquin male cum eis egisset, non accipiendo, præter-
tim cum ipse dicat Act. 20. Non enim subterfugi quo minus
annunciarem uobis omne consilium Dei, & ideo apostolus non
exigebat quod sibi debebatur, ne daretur aliquod offendicu-
lum euangelio, ut ipse ibi dicit unde non bene facerent recto-
res ecclesiarum, si in terris illis decimas exigerent, in quibus nô
est consuetudo dari, si probabiliter crederent, quod ex hoc scan
dalum nasceretur.

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendum quod
milites qui accipiunt decimas in aliquibus terris, non habent
accipiendi ius decimas, hoc enim ius est spirituale debitum
ministris Dei, unde non cadit in laicam personam, sed res illæ
temporales quæ a iure exiguntur ex concessione ecclesiæ datæ
sunt aliquibus militibus propter aliqua seruitia quæ fecerunt ec
clesiæ, sicut & ecclesia potest remittere ipsos fructus qui deben 22. q. 43.
tur pro decima, non tamen remittit ius exigendi decimas, nec a. 8. ad 5.
tollunt debitum reddendi. 3.ad 2.

QVAESTIO V.

22. q. 89. ar. 3. ca. 2. ad 3. q. 6. 100. ar. 4. ad 3. 4. d. 25. q. 3. ar. 2. q. 3. ad 4.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad uirtutes, circa res humanas.
¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.
¶ Primo vtrum filius teneatur obedire parentib. carnalibus in indifferentibus.
¶ Secundo utrum venditor teneatur dicere emptori vitium rei venditæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantum ad omnia.

32

AD primum si proceditur. Videtur quod filius teneatur obedire parentibus carnalibus quantum ad omnia. Dicitur etiam Deute. 21. Si genuerit homo filium contumacem, & proteruum, qui non audiat patris aut matris Imperium, lapidibus eum obruet populus ciuitatis. Sed pœna talis non infligeretur, nisi grauiter peccaret non obediendo, ergo filii tenentur obedire parentibus carnalibus per omnia.

22. q. 104. ar. 5. o.

¶ 2 Præterea, Apostolus dicit ad Colossen. 3. Filii obedite parentibus per omnia.

¶ 3 Præterea, præcepta moralia affirmatiua, quamuis non ad semper obligent, tamen nunquam contrarium facere licet. Sed præceptum morale affirmatiuum, est de honoratione parentum, ergo non licet irreuerentem esse parenti, quod esset si eius mandato non obediretur, tenetur ergo filius in omnibus parentibus obedire.

Sed contra. Non minus obediendum est patrib. spiritualib. quam carnalib. sed magis, ut habetur per Apostolum ad Heb. 12. sed patrib. spiritualib. non tenentur subditi obedire in indifferentib. Religiosi enim qui obedientiam profitentur, non tenentur obedire suis prælatis, nisi in his quæ sunt secundum regulam: vt Ber. dicit in libro de dispensatione & præcepto, ergo nec parentibus carnalibus filii tenetur in indifferentibus obedire.

Ber.

Respondeo dicendum, quod cum obedientia prælato debeatur, ad illa se extendit debitum obedientiæ, ad quæ se extendit ius prælationis, habet autem pater carnalis ius prælationis in filium. Primo quidem quantum ad domesticam conuersationem. Sic. n. est pater familias in domo, sicut rex in regno, unde sicuti subditi regis tenentur obedire regi in his quæ pertinent ad gubernationem regni, ita etiam filii & alij domestici tenentur obedire patrifamilias in his quæ pertinent ad dispensationem domus. Secundo quantum ad morum disciplinam unde Apostolus dicit ad Heb. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & obtemperabamus eis debet enim pater filio non solum educationem: sed etiam disciplinam: ut Philosophus dicit. In his ergo filius tenetur obedire patri carnali, & nõ aliis.

& 104. ar. 25. 22. q. 104. art. 6. n. & 2. d. 44. q. 2. art. 2. o. Paulus.

Ad primum ergo dicendum, quod loquitur ibi Moyses de Imperio paterno, quod pertinet ad disciplinam morum. unde ibidem dicitur. Monita nostra audire contemnit, comessationibus uacat, & luxuriæ atque conuiuiis.

Ad secundum dicendum, quod Apostolus dicit obediendum esse parentibus per omnia, ad quæ se ius prælationis extendit.

Ad tertium dicendum, quod non exhibet irreuerentiam præcipienti, si non obedit ei his in quibus obedire non tenetur.

ARTICVLVS X.

Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei venditæ emptori.

32

22. q. 77. art. 2. 3. o.

CIRCA secundum proceditur. Videtur quod venditor non teneatur dicere vitium rei venditæ emptori, quia secundum leges ciuiles, venditor & emptor se inuicem decipere possunt, nulla autem posset fieri deceptio, si venditor rei venditæ uitium emptori dicere teneretur, ergo non tenetur.

Euasio.

¶ 2 Sed dicebat quod leges non loquuntur secundum forũ conscientiæ, sed quod nunc loquimur est secundum forum contentiosum. Sed contra secundum Philosophum in secundo Ethi. Intentio legislatoris est ciues facere bonos, quod ergo licet secundum leges non est contrarium uirtuti & ita etiam nõ contrarium conscientiæ.

Sed contra est quia secundum leges ciuiles si aliquis vendat animal morbidum tenetur de uitio: ergo tenetur dicere uitiũ emptori.

¶ 2 Præterea Tullius dicit in lib. de officiis, quod ad officium boni uiri pertinet, vt dicat emptori illud pro quo res minus uẽderetur, huiusmodi autem est uitium rei venditæ: ergo venditor tenetur dicere emptori uitium rei venditæ.

Respondeo dicendum quod aliquid pertinet ad bonum uirum, ad quod tamen homines nõ tenentur, sicut ad bonum uirum pertinet, quod liberaliter amico sua bona largiatur, quamuis ad hoc non teneatur. Sed aliquid pertinet ad bonum uirũ, ad quod tenetur. s. quod reddat alicui quod iustum est, nam actus iustitiæ est ut reddatur alicui quod ei debetur. Et ideo unusquisque venditor ad hoc tenetur, ut iustam venditionem faciat, non autem ut faciat uenditionem liberalem, dimittens aliquid de precio iusto. Iustitia autem æqualitas quædam est, ut dicitur in 5. Ethic. est ergo iusta uenditio quando precium acceptum ab habente æquatur rei venditæ, iniusta autem si non æquetur, sed plus accipiat. Si ergo uitium rei venditæ faciat rẽ minus ualere quam precium impositum a uẽditore iniusta erit venditio, unde peccat occultans uitium. Si autem non faciat rẽ minus ualere quam precium impositum, quia forte venditor minor precium imponit propter uitium, tunc non peccat tacẽs uitium, quia uenditio non est iniusta, & forte esset sibi damnosum, si uitium diceret, quia emptor uellet habere rẽ etiam pro minori precio quam valeret. Liberaliter tamen faceret, si damnosum proprium contineret, ut satisfaceret uoluntati alterius: licet ad hoc non teneatur.

Philo. 22. q. 77. ar. 10.

Ad primum ergo dicendum, quod per illud dictum legis, nõ habetur quod licitum sit simpliciter venditori decipere emptorẽ, & econuerso, sed dicitur aliquid esse licitum secundum legem, quod per legem non punitur, sicut secundum legem ueterem licebat libellus repudii. 4. ad 25. q. 3 ar. 1. q. 1. c. 2. 12. q. 10 ar. 4. 8. ad 1 & 4. d. 3. q.

Ad secundum dicendum, quod præcepta legis sunt ductiua ad perfectam virtutem, tamen actus perfectæ uirtutis non cadunt sub præcepto legis humanæ, sed prohibet quædam grauiora, ut gradatim homines retracti a malis per seipsos ad uirtutem exerceantur, permittit autem quædam minora peccata eis pœnam non infligens, quia sine his non facile inuenitur hominum multitudo, & de talibus est deceptio quæ est inter vendentes & ementes, quia plurimi sunt qui uolunt uili emere, & caro uendere. ut Augustin. dicit in lib. de trin. 2. ar. 2. q. 2. ar. 2.

Ad illud uero quod primo in contrarium obiicitur, dicendũ quod illud intelligendum est, quando morbus pecoris facit pecus minus valere quam uendatur.

Ad secundum dicendum, quod ea ratione Tullius dicit, quia bonus non tacet uitium rei venditæ, quia ad uirum bonum non pertinet decipere aliquem, deceptio autem non est si id quod tacetur de re uendita, non facit rem minus ualere quam precium, quod pro ea accipitur.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsitum est de peccatis.
¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.
¶ Primo utrum peccatum sit appetere prælationem.
¶ Secundo, vtrum peccatum sit prædicatori habere oculum ad rem temporalem.

ARTICVLVS XI.

Vtrum appetere prælationem sit peccatum.

AD primum sic proceditur. Videtur quod peccatum sit appetere prælationem. Nam enim uidetur, quod possit appeti sine peccato, id quod non fuit in statu naturæ integræ, sed solum in statu naturæ corruptæ. Sed prælatio non fuit in statu naturæ integræ, sed incepit esse post peccatum, quãdo dictum est mulieri. Sub viri potestate eris, ergo peccatum est prælationem appetere. 33 22. q. 185. arti. 2. o. & arti. 47. & 115 & 242 u. huius li.

¶ 2 Præterea. Appetitus uidetur esse de his quæ pertinent ad statum futuræ gloriæ. Sed in futuro cessabit omnis prælatio, vt dicit quædam Glo. 1. ad Corinth. 15. ergo peccatum est appetere prælationem.

Sed contra, est quod dicitur 1. ad Thim. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. Sed non est peccatum appetere illud, cui debetur honor, qui non debetur nisi uirtuti: ergo non est peccatum appetere prælationem.

Respondeo dicendum, quod hanc quæstionem soluit Aug. 19. de ciui. Dei, ubi dicit quod locus superior sine quo populus regi

regi non poteſt, etſi adminiſtretur ut decet, tamen indecenter appetitur. Cuius ratio eſt, quia qui appetit prælationem, aut eſt ſuperbus aut iniuſtus. Iniuſtitia enim eſt, quod aliquis uelit ſibi plus de honore accipere, aut de poteſtate, aut de aliis bonis niſi ſit maioribus dignus, ut dicitur in 5. Ethic. quod autem aliquis æſtimet ſe eſſe magis dignum prælatione omnibus illis, ſuper quos prælationem accipit, ſuperbiæ & præſumptionis eſt, vnde patet, quod quicunque prælationem appetit, aut eſt iniu-
art. 47. ſtus, aut ſuperbus, & ideo nullus ſuo appetitu debet ad prælationem peruenire, ſed ſolum Dei iudicio, ſecundum illud Apoſtoli ad Hebr. 5. Nemo ſibi aſſumit honorem, ſed qui uocatur a Deo, tanquam Aaron, poteſt tamen aliquis licite appetere ſe eſſe dignum prælatione, uel opera boni prælati, pro quibus debetur honor.

Ad rõnes. Vnde patet reſponſio ad vltimum. Primæ uero duæ rationes non recte concludunt, quia etiam ea quę non fuerunt in ſtatu innocẽtiæ, nec erunt in ſtatu gloriæ, poſſunt licite appeti, ſicut ſubiici, pœnitere & alia huiuſmodi, quamuis prælatio quantum ad aliquid, fuiſſet in ſtatu innocentiæ, & futura ſit in ſtatu gloriæ, ſcilicet quantum ad ſuperioritatem gradus, & quantum ad gubernationem, uel regimen. non autem quantum ad coactam ſeruitutem.

ARTICVLVS XII.

Vtrum ſit peccatum prædicatori, habere oculum ad temporalia.

34
art. 34. 22. q. 100. ar. 3. ad 2. q. 185. ar. 4. ad 4.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod peccatum ſit prædicatori habere oculum ad temporalia. Dicitur enim Luc. 16. Quærite primum regnum Dei, Glo. i. bona æterna, & hæc omnia adiicientur uobis Gloſ. etiam non quærentibus, ergo non licet prædicatori habere oculum ad terrena.

Sed contra eſt quod dicitur 1. Corin. 9. Debet qui arat in ſpe arare Glo. ſtipendiorum temporalium. ergo licet prædicatori, de quo ibi loquitur, habere oculum ad terrena.

Reſpondeo dicendum, quod habere oculum ad terrena, contingit dupliciter, uno modo ſicut ad mercedem, vel præmium, & ſic prædicatori non licet habere oculum ad terrena, quia ſic faceret euangelium venale. Alio modo ſicut ad ſtipẽdia pro neceſſitate ſuſtentationis uitæ, & ſic licet habere prædicatori oculum ad terrena, unde 1. ad Thim. 5. ſuper illud. Qui bene præſunt presbyteri, &c. dicit Glo. Aug. neceſſitatis eſt accipere, unde uiuitur, charitatis eſt præbere non tamen venale eſt euan-
4. 1. di. 25. q. 3. ar. 2. q. 2. ad 4. & 5 gelium pro his. Si enim ſic uendunt magnam rem, uili uendunt accipiant ergo ſuſtentationem neceſſitatis a populo, mercedem diſpenſationis a domino.

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

QVAESTIO VII.

DEINDE quæſitum fuit de pœnis peccatorum.

¶ Et primo de ipſis pœnis.

¶ Secundo de remiſſione pœnarum.

¶ Circa primum quæſita ſunt duo.

¶ Primo utrum anima ſeparata poſſit pati igne corporeo.

¶ Secundo, utrum duorum, qui eadem pœna ſunt digni, unus diutius moretur in purgatorio, quam alius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum anima ſeparata poſſit pati ab igne corporeo.

35
ar. 61 & 4. di. 44 q. 3. o. & animę artic. 2 1. o.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod anima a corpore ſeparata, non poſſit pati ab igne corporeo, quia ſecundum Philoſophum, quod non tangit, non agit, ſed ignis corporeus non tangit animam ſeparatam a corpore, cum non habeat terminos corporales, quæ autem ſe tangunt, habent ultima ſimul, ergo anima ſeparata non patitur ab igne corporeo.

¶ 2 Præterea, Illa quæ patiuntur adinuicem, inuicem conuerti poſſunt, ſed anima non poteſt conuerti in ignem corporeum, nec econuerſo, ergo anima non poteſt pati ab igne corporeo.

¶ 3 Præterea, Ber. dicit quod nihil ardet in inferno niſi propria voluntas, ſed propria uoluntas cum ſit quoddam ſpirituale, non poteſt eſſe materia ignis corporalis ergo anima a corpore ſeparata, non poteſt ab igne corporeo pati.

Sed contra eſt, quod dicitur Iſa. vltim. Ignis eorum non extinguetur.

Reſpondeo dicendum, quod pati multipliciter dicitur: uno modo pati communiter idem eſt quod recipere, ſecundum quod ſentire, & intelligere eſt quoddam pati, & hoc modo anima coniuncta corpori patitur a rebus corporeis ſentiendo & intelligẽdo, ſed an ſeparata a corpore poſſit hoc modo a rebus corporeis pati, alterius quæſtionis eſt propter quoſdam, qui dicunt quod anima ſeparata a corpore, & etiam Angelus poteſt accipere cognitionem a rebus ſenſibilibus: ſed ſi etiam hæc opinio eſſet uera, tamen pati ſentiendo, & intelligendo, eſt perfici non puniri, niſi forte per accidens, inquantum id quod ſentitur, uel intelligitur repugnat uoluntati, ſed ipſum ſentire uel intelligere ſecundum ſe conſideratum pœnale non eſt, Alio modo dicitur pati proprie loquendo ſecundum contrarietatem agentis ad patiens, prout ſcilicet pati dicimur, cum aliquid nobis aduenit, quod eſt contrarium naturæ uel uoluntati noſtræ, & ſecundum hoc infirmitas, & triſtitia paſſiones dicuntur. Et hæc quidem paſſio dupliciter eſſe poteſt, vno modo per receptionem formæ contrariæ, ſicut aqua patitur ab igne inquantum calefit, & per conſequens diminuitur qualitas naturalis eius, hoc modo ſeparata anima non poteſt pati ab igne corporeo, quia nec calefieri poteſt, nec deſiccari, nec ſecundum formam aut qualitatem quancunque ignis corporei immutari. Alio modo dicitur pati omne illud, quod quocunque modo impeditur a ſuo proprio impetu uel inclinatione, ſicut ſi dicimus lapidem deſcendentem pati, cum impeditur ne deorſum perueniat, & ſicut dicimus hominem pati, cum detinetur, uel ligatur ne uadat quo uult, & ita per modum ligationis cuiuſdam, anima patitur ab igne corporeo, ut Aug. 21. de ciuit. Dei. Non enim hoc eſt contra naturam ſpiritus, corpori alligari, cum uideamus animam naturaliter alligari corpori ad uiuificandum ipſum. Dæmones etiam per necromantiam poteſtate ſuperiorum dæmonum alligantur aliquibus imaginibus, uel aliquibus aliis rebus; vnde multo magis poſſunt ſpiritus alligari diuina uirtute igne corporeo, non ut dent uitam, ſed ut accipiant pœnam, ſicut Auguſ. dicit. Sed quia quod eſt minoris uirtutis, non poteſt ſua uirtute ligare id quod eſt maioris uirtutis, inde eſt quod nullum corpus poteſt ligare ſpiritum qui eſt maioris uirtutis, niſi aliqua ſuperiori uirtute, & propter hoc dicitur, quod ignis corporeus agit in animam ſeparatam non uirtute propria, ſed inquantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ uindicantis.

1. p. q. 84. ar. 2. ad 2. q. 75. ar. 2. c. & 12. q. 32. ar. 1. c. & q. 42. ar. 1. c.

ueri. q. 26. ar. 1. 3. c. & ueri. q. 6. 1. arti. 2. ad ſecũdum.

ar. ... c. ſi.

cõtra. 4. c. 90. & aia. 21. c. ſi. & opus. 3. c. 164.

Ad primum ergo dicendum quod ignis tangit animam, non quidem tactu mathematico, qui attenditur ſecundum terminos quantitatiuos, ſed magis contactu uirtutis non propriæ, ſed quam habet inquantum eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ.

in ordine 36. 4. diſt. 21. q. 1. a. 2. q. 3. ad 2. & d. 45. q. 2. ar. 1. & 2.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit de paſſione, quæ eſt per ſuſceptionem formæ contrariæ.

Ad tertium dicendum, quod propria uoluntas dicitur ardere in inferno, quia meretur ardorem.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum æquali pœna puniendi in purgatorio, unus citius poſſit liberari quam alius.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod duorum qui ſunt digni æquali pœna unus non poſſit citius a purgatorio liberari, quam alius. Iudicium enim poſt mortem non eſt hominis ſed Dei, qui ſecundum ueritatem iudicat, ut dicitur ad Ro. 2. ſed contra ueritatem iudicaret, ſi uni eorum qui ſunt digni æquali pœna, infligeretur grauior pœna ſeorſus, quam alteri. Dilatio autem gloriæ, eſt maior pœna, quam acerbitas pœnæ ſenſus, quia ſicut dicit Chryſo. ſuper Mat. carere uiſione diuina, eſt maior pœna, quam quælibet pęna ſenſibilis, ergo unũ eorum qui digni ſunt æquali pœna, non maiorem dilationem gloriæ patietur altero citius liberato. 39

¶ 2 Præterea, Malũ ſecundum Augu. dicitur quia nocet, nocet autem quod adimit bonum, dilatio autem gloriæ adimit maius bonum, ſcilicet bonum increatum, ergo maius malum, & ſic idem quod prius.

Sed contra eſt, quod Magiſter dicit, in quarto ſen. di. 45. q il le pro quo fiunt plura ſuffragia, citius a pœnis purgatorii liberatur. Contingit autem, quod pro uno eorum, qui digni ſunt æquali pœna, fiunt plura ſuffragia quam pro alio: ergo unus citius liberabitur.

¶ Præt. In fine mundi inuenientur aliqui, cremabilia quædã habentes, quorum dilatio a gloria non erit tam diuturna, ſicut eorũ qui modo cremabilia deferunt ad purgatoriũ, qa breuis mora erit inter mortem, & reſurrectionem ut Augu. dicit, ergo

ergo pari ratione, & nunc eorum qui æqualia cremabilia defe runt, unus potest minus differri a gloria, quam alius & sic erit citius liberatus à pœnis.

Opinio. Respondeo dicendum, quod ista quæstio fundatur supra uir tutem suffragiorum, vtrum scilicet suffragia facta pro aliquo, valeant illi solum pro quo fiunt ad liberationem, vel etiam alijs. Circa quod aliqui dixerunt quod non magis ualent illi, quam alijs: imo forte magis ualent alijs, si sint melius dispositi ad recipiendum suffragiorum uirtutem, & ponunt exemplum, (n.167.) sicut si accendatur cereus in domo pro aliquo diuite qui, sit ce cus, illuminat omnes in domu existentes, & forte alios magis illuminat si habeant limpidiorem visum, & secundum hanc opinionem, duorum qui ob æquales culpas in purgatorio deti nentur, vnus non potest citius liberari quam alter. (Reprobatio opi.) Sed hanc opinionem non reputo veram. Cuius ratio est, quia suffragium vnius valet alteri propter duo. Vno modo, propter unitatem charitatis, quia omnes qui sunt in charitate, sunt quasi unum corpus, & ita bonum vnius redundat in omnes: sicut manus deseruit toti corpori, & similiter quodlibet corporis membrum, & secundum hoc quodcunque bonum factum ab aliquo ualet cuilibet in charitate existenti, secundum illud Psal. 113. Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Alio modo secundum, quod per intentionem alicuius actus eius transfertur in alterum: puta si aliquis pro altero soluat aliquod debitum, pro eodem habetur ac si ille solueret pro quo soluitur. Primo ergo modo ualet opus bonum per modum meriti, cuius radix est charitas. Sed secundo modo, opus unius ualet alteri per modum satisfactionis, prout unus pro altero satisfacere potest, si hoc intendat, & talis valor attenditur in suffragijs, quæ ad hoc fiunt, vt per ea homines liberentur à debito pœnæ. (Suffragia qualiter, & ad quid ualeant.) Et ideo dicendum est, quod suffragia per istum modum non ualent, nisi illis pro quibus fiunt, & secundum hoc si pro aliquo fiunt multa suffragia, citius liberatur a pœna purgatorij, quam alij pro quibus non fiunt, etiam si æqualia peccata detulerint. Concedendum tamen est, quod suffragia pro uno facta omnibus ualent, inquantum, scilicet omnes qui sciunt gaudent ex charitate de bonis, quę ex charitate fiũt, & secundum hoc verum est, quod illis pro quibus non fiunt, plus ualent suffragia, si sint maioris charitatis.

Ad primum ergo dicendum, quod peccato ueniali cum nõ habeat auersionẽ a Deo per se loquendo, non debetur pœna carentiæ visionis diuinæ, nec simpliciter, nec ad tẽpus. Sed quod ad tempus retardentur a uisione diuina, hoc contingit per accidens, quia scilicet quandiu digni sunt aliqua pœna, non possunt participare summam fœlicitatem, quæ in uisione consistit, iustitia autem respicit pœnam per se debitam peccato, non autem eam quæ per accidens consequitur.

4. d. 45. q. 2. ar. 4. o. Per hoc patet responsio ad secundum, tertium concedimus & quartum similiter. Illa tamen qui in fine mundi uiui reperientur, parum habebunt de cremabilibus præcedentibus tribulationibus præpurgati: poterit etiam fieri, ut acerbitas pœnæ modici temporis, recompenset diuturnitatem pœnæ in alijs.

QVAESTIO VIII.

4. di. 47. q. 2. a. 3. q. 2. ad 5. DEINDE quæsitum fuit de remissione peccatorum.

¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primo, vtrum peccatum in spiritum sanctum sit irremissibile.

¶ Secundo, utrum cruce signatus qui moritur antequam iter arripiat transmarinum plenam habeat peccatorum remissionem.

ARTICVLVS XV.

Vtrum peccatum in spiritumsanctum sit irremissibile.

37

22. q. 14. a. 3. o. & q. 118. a. 5. ad 3. & malo. q. 3. a. 15. o. AD primum sic procedebatur. Videtur, quod peccatum in spiritumsanctum non sit irremissibile. Vna est enim dignitas, & maiestas patris, & filij, & spiritussancti. Sed peccatum in filium non est irremissibile. Dicitur enim Matth. 12. Quicunque verbum contra filium hominis dixerit, remittitur ei; ergo peccatum in spiritumsanctum non est irremissibile.

Sed contra est, quod ibidem dicitur. Quid dixerit contra spiritumsanctum verbum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.

22. q. 17. a. 1. o. & 2. d. 43. a. 4. o. Respondeo dicendum, quod de peccato in spiritum sanctum tripliciter aliqui sunt locuti. Doctores enim ante August. intellexerunt peccatum in spiritum sanctum esse blasphemiam dictam contra spiritum sanctum, aut opera eius, vel etiam contra diuinitatem Dei patris, aut filii: quia etiam pater & filius communiter sumendo spiritussanctus est, quia Deus spiritus est: vt dicitur Ioan. 4. Peccatum autem in filium hominis intelligunt blasphemiam in Christum secundum humanam naturam, & utroque modo peccabant Iudæi in Christum: primo enim modo contra eum peccabant miracula quæ per spiritum sanctum, & uirtute suæ diuinitatis faciebat principi dæmoniorum attribuendo. Secundo autem modo contra eum peccabant dicendo, Ecce homo uorax potator vini, & publicanorum amicus, vt dicitur Matth. 11. Hanc ergo secundum blasphemiã dicit remissibilem, quia habebant aliquam excusationem propter infirmitatem carnis, quam in Christo videbant: aliam vero blasphemiam dicit irremissibilem: quia nullam excusationem habebant, uidentes manifesta indicia spiritussancti & diuinitatis, propter hoc secundum Chrysost. perseuerantibus non fuit remissa hæc blasphemia, neque in hoc sæculo, neque in futuro: quia in hoc sæculo puniti sunt pro ea per Romanos, & in futuro cruciabuntur in inferno. (Matth. 11. Chrysost.) Secundum Augustinum uero spiritusancto, qui est charitas patris & filii attribuitur remissio peccatorum. Ille ergo contra spiritumsanctum peccat, vel blasphemat, uel uerbum dicit corde, ore, aut opere, qui hoc agit per impœnitentiam vsque ad finem uitæ suæ, ut non fiat ei remissio peccatorum, & tunc planum est, quod hoc peccatum in spiritumsanctum non remittitur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. (3. p. q. 86. ar. 1. ad 2. 3.) Doctores uero moderni dixerunt, quod quia patri attribuitur potentia, filio sapientia, spirituisancto bonitas, peccatum ex infirmitate est peccatum in patrem peccatum ex ignorantia est peccatum in filium peccatum ex certa malitia est peccatum in spiritumsanctum. Quia ergo ignorantia, uel infirmitas excusat peccatum, uel in toto, uel in parte, dicunt quod peccatum in patrem, uel in filium, remittitur, quia uel totaliter culpa caret, uel culpa diminuitur, malitia uero non excusat peccatum, sed aggrauat, & ideo peccatum in spiritum sanctum non remittitur, neque in toto, neque in parte, quia non habet in se aliquam rationem ueniæ, per quam diminuatur culpa, & si aliquando remittatur, hoc magis est ex misericordia Dei remittentis, qui etiam morbos incurabiles curat, quam ex remissibilitate peccati. (1. p. q. 34. art. 7. 8. c. & q. 45 ar. 6. ad 2. 22. q. 14. ar. 1. 3. c. 12. q. 78. malo. q. 3. art. 14. 1. p. q. 69. ar. 2. c. ar. 4. o.)

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum cruce signatus moriens ante susceptum iter, habeat plenariam indulgentiam peccatorum.

38

Isa. 11. le. 5. & 4. di. 20. q. 1. ar. 3. q. 3. ad 2. & art. 107. AD secundum sic proceditur. Videtur quod cruce signatus qui moritur antequam iter arripiat, habeat plenam indulgentiam peccatorum, ad hoc enim, quod indulgentia alicui ualeat, requiritur quod sit uere pœnitens & confessus, ut continetur in litera Papali. Sed cruce signatus decedens ante iter assumptum, habet hæc omnia quæ requiruntur secundum formam literæ ad percipiendum plenam indulgentiam peccatorum, ergo plene percipit eam.

¶ 2 Præterea. Solus Deus remittit peccatum quantum ad culpam. Cum ergo Papa dat indulgentiam omnium peccatorum, hoc non est referendum ad culpam, sed ad uniuersitatem pœnarum. Ille ergo qui accipit crucem secundum formam literæ Papalis, nullum pœnam patietur pro suis peccatis, & sic statim euolabit plenam remissionem peccatum consecutus.

Sed contra Augustin. dicit in 15. de Tri. quod non est idem abstrahere telum & sanare vulnus. Telum enim peccati abstrahitur per remissionem peccati, uulnus autem sanatur per reformationem imaginis, quæ quidem fit per opera satisfactionis. Sed cruce signatus decedens ante iter arreptum, nullum laborem sustinuit ad reformationem imaginis, ergo nondum est sanatum vulnus, & sic non poterit ad gloriam statim peruenire antequam pœnas purgatorias patiatur.

¶ Præterea, Quilibet sacerdos utitur talibus uerbis, ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis. Si ergo cruce signatus decedens euolaret, pari ratione quilibet alius à quoque sacerdote absolutus, quod est inconueniens.

Respondeo dicendum, quod ad euidentiam huius quæstionis sicut supra dictum est, opus unius potest esse satisfactorium pro alio ad quem per intentionem facientis refertur. Christus autem pro ecclesia sua sanguinem suum fudit: & multa alia fecit & sustinuit, quorum æstimatio est infiniti ualoris propter dignitatem personæ, unde dicitur Sapientiæ 8. quod infinitus est in illa thesaurus hominibus. Similiter etiam & omnes alii sancti intentionem habuerunt in his quæ passi sunt, & fecerunt propter Deum, ut hoc esset ad utilitatem non solum sui, sed etiam totius ecclesiæ. Totius ergo (Ar. 36. 3. p. q. 46. ar. 1. ad 3. 4. d. 20. ar. 3. q. 1. o. & opus. 7. ca. 6. c. fi.)

ille thesaurus est in dispensatione eius qui præest generali ec-
clesiæ. Vnde Petro Dominus claues regni cœlorum commisit
Matthæ. 16. Quando ergo utilitas, uel necessitas ipsius ecclesiæ
hoc exposcit, potest ille qui præest ecclesiæ de ista infinitate
thesauri communicare alicui, qui per charitatem sit membrum
ecclesiæ de prædicto thesauro quantum sibi uisum fuerit op-
portunum, uel usque ad totalem remissionem pœnarum, uel
usque ad aliquam certam quantitatem: ita scilicet quod passio
Christi & aliorum sanctorum ei imputatur, ac si ipse passus es-
set, quantum sufficeret ad remissionem sui peccati: sicut con-
tingit cum unus pro alio satisfacit, ut dictum est. Ad hoc ergo
quod indulgentia alicui ualeat tria requiruntur. Primo cau-
ar.36.4. d. sa pertinens ad honorem Dei: uel ad necessitatem aut utilita-
an:ar. 3.q. tem Ecclesiæ. Secundo auctoritas in eo qui facit. Papa enim
2.o. & art. potest principaliter, alii uero inquantum potestatem ab eo ac-
5.q.1.c. cipiunt: uel ordinariam uel commissam, seu delegatam. Ter-
tio requiritur, ut sit in statu charitatis ille qui indulgentiam
4.d.an.art. percipere vult. Et hæc tria designantur in litera Papali. Nam
3.q. 2.c. & causa conueniens designatur in hoc quod præmittitur de sub-
a.5. q.4. 9. sidio terræ sanctæ. Auctoritas uerò in hoc quod fit mentio de
auctoritate Apostolorum Petri, & Pauli, & ipsius Papæ. Chari-
tas autem recipientis in hoc quod dicitur, Omnibus uerè pœ-
nitentibus & confessis; non dicit & satisfacientibus: quia in-
dulgentia non excusat a contritione & confessione: cedit in lo-
cum satisfactionis. Est ergo dicendum in quæstione proposi-
ta: quod si secundum formam Papalis literæ indulgentia con-
cedatur accipientibus crucem in subsidium terræ sanctæ, cru-
ce signatus statim habet indulgentiam etiam si decedat ante
quam iter arripiat, quia sic causa indulgentiæ erit non iter, sed
uotum itineris. Si autem in forma literæ contineatur quod in-
dulgentia detur his qui transierint ultra mare, ille qui decedit
antequam transeat, non habet indulgentiam: quia non habet
indulgentiæ causam.

Ad primum ergo dicendum, quod in hoc ultimo casu defi-
cit in cruce signato decedente, illud, quod est principalius, scili-
cet indulgentiæ causa.

Ad secundum dicendum, quod per authoritatem solus Deus
culpam remittit, sed ministerio etiam sacerdos, inquantum
3.p. q. 84. exhibet sacramentum remissionis peccati, puta in baptismo
ar. 3. ad 3. uel pœnitentia: & tamen indulgentia non se extendit ad re-
4.d.5.q.1. missionem culpæ, quia non est sacramentalis, unde non se-
p. a. 79. o. quitur ordinem, sed iurisdictionem; potest enim & non sa-
opus 2 a.n. cerdos indulgentiam concedere, si sit ei commissum, & ideo
4.d. an. ar. pœna totaliter remittitur, si causa subsit, non autem si causa
3.q.2.ad 1. desit.

art.4. q. 3. Ad tertium dicendum, quod satisfactio & est punitiua in-
3. n. quantum est actus uindicatiuæ iustitiæ, & est etiam medicati-
ua: inquantum est quoddam sacramentale. Indulgentia ergo
supplet locum satisfactionis, inquantum est punitiua quia sci-
licet pœna, quam alius sustinuit, imputatur isti, ac si ipse susti-
nuisset, & ideo reatus pœnæ tollitur, sed non succedit in locum
satisfactionis inquantum est medicatiua, quia adhuc rema-
4 d. 20, ar. nent pronitates ad peccandum derelictæ ex priori peccato, ad
3. q. 1, ad quas sanandas, necessarius est labor satisfactionis, & ideo cru-
4. ce signatis dum uiuunt, consulendum est, ut non prætermittant
satisfactionis opera, inquantum sunt præseruatiua a peccatis fu-
turis, licet reatus pœnæ si totaliter solutus: nec ad hoc requiri-
tur aliquis labor, quia sufficit labor passionis Christi, morienti-
bus autem non est necessaria huiusmodi præseruatio, sed solum
liberatio a reatu pœnæ.

Ad quartum dicendum, quod uerbum sacerdotis dicentis,
Absoluo te ab omnibus peccatis tuis, non refertur ad pœnam,
ar.66. & 4. sed ad culpam: cuius absolutioni ministerium impendit. Non
d.q. 3. art. potest autem aliquis absolui ab una culpa, quin absoluatur ab
1. q. 3. ad omnibus, pœna uero potest totaliter dimitti, uel particulariter;
3.art. 5. q. particulariter quidem in absolutione sacramentali pœna dimit-
2. c. & ad titur, totaliter vero in spirituali gratia indulgentiæ, sicut etiam
2.& d. 18. Dominus dicit Ioan. 8. mulieri adulteræ. Non te condemnabo,
art.3.q.2. vnde & amplius noli peccare.

INCIPIT QVODLIBET. TERTIVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de Deo, de Angelis de hominibus, & de creaturis pure corporalibus. De Deo quæsitum est, & quantum ad naturam diuinam: & quantum ad naturam humanam assumptam.

¶ Circa diuinam naturam quæsita sunt duo de potentia Dei.

¶ Primò, utrum Deus possit facere, quod materia sit sine forma.
¶ Secundò, vtrum possit facere, quod idem corpus simul localiter sit in duobus locis.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus possit facere, quod materia sit sine forma.

AD primum sic proceditur. Videtur quod Deus possit fa- 39
cere, quod materia sit sine forma. Sicut enim materia 1. p. q. 3. 2.
secundum suum esse dependet a forma, ita accidens a subiecto. a.& q. 5. 2.
Sed Deus potest facere, quod accidens sit sine subiecto, ut pa- a. ad 1. q.
tet in sacramento altaris: ergo potest facere quod materia sit 66. ar. 1. o.
sine forma. ar. 226.

Sed contra, Deus nō potest facere contradictoria esse simul. Sed materiam esse sine forma, implicat contradictionem, eo quod esse materiæ importat actum, qui est forma. Non ergo Deus potest facere, quod materia sit sine forma.

Respondeo dicendum, quod uniuscuiusque rei uirtus actiua est æstimanda secundum modum essentiæ, eo quod unumquodque agit inquantum est ens actu, unde si in aliquo inueniatur forma aliqua uel natura non limitata, seu contracta, erit uirtus eius se extendens ad omnes actus, uel effectus conuenientes illi naturæ, puta si intelligeretur esse calor per se subsistens uel in aliquo subiecto, quod reciperet ipsum secundum totum eius posse, sequeretur quod haberet virtutem ad producendum omnes actus & effectus caloris. Si uero aliquod subiectum nō reciperet calorem secundum eius totum posse, sed cum aliqua contractione & limitatione, non haberet uirtutem actiuam respectu omnium actuum uel effectuum caloris. Cum autem
Deus sit ipsum esse subsistens, manifestum est quod natura es- 1. p. q. 3. 2.
sendi conuenit Deo infinitè absque omni limitatione & con- a.& 6.
tractione, unde eius uirtus actiua se extendit infinite ad totum ens, & ad omne id quod potest habere rationem entis. Illud ergo solum poterit excludi a diuina potentia, quod repugnat rationi entis, & hoc non propter defectum diuinæ potentiæ, sed
quia ipsum non potest esse ens, unde non potest fieri. Repugnat art. 226. &
autem rationi entis, non ens simul & secundum idem existens, 1. p. q. 7. 2.
unde quod aliquis simul sit & non sit, Deo fieri non potest, nec 2. ad 1. q. 25
aliquid contradictionem includens, & de huiusmodi est mate- ar. 3. 4. o. 1.
riam esse in actu sine forma: omne n. quod est actu, uel est ipse p. q. 42. a. 1.
actus, uel est potentia participans actum, esse autem actu repu- ad 1. veri.
gnat actioni materiæ, quæ secundum propriam rationem est q. 27. ar...
ens in potentia. Relinquitur ergo quod non possit esse in actu, ad 3. a. d. 12.
nisi inquantum participat actum, actus autem participatus a arti. 4. o. &
materia nihil est aliud quam forma. vnde idem est dictum ma veri. q. 3. 2.
teriam esse in actu, & materiam habere formam. Dicere ergo 5. o. & po.
quod materia sit in actu sine forma, est dicere contradictoria q. 4. ar. 1. o.
esse simul, vnde a Deo fieri non potest. arti. 22. 1.

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendū quod accidens secundum suum esse dependet à subiecto, sicut a causa sustentante ipsum, & quia Deus potest producere omnes actus secundarum causarum absque ipsis causis secundis, potest conseruare in esse accidens sine subiecto, sed materia secundum suum esse actuale dependet à forma, inquantum forma est ipse actus eius, unde non est simile.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus posset facere, idem corpus esse simul localiter in duobus locis.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod Deus possit 40
facere unum corpus simul esse localiter in duobus locis.
Difficilius enim est quod hæc substantia mutetur in illam sub-
stantiam, quàm quod hoc accidens mutetur in illud accidens.
Sed in sacramento altaris ex hoc quod diuina uirtute substan- art. 23. & 3.
tia panis remanentibus eius dimensionibus, secundum quas p. q. 67. a. 1.
commensuratur loco, conuertitur in substantia corporis Chri- 2. & cōtra.
sti, sequitur quod idem corpus Christi sit non localiter secun- 3. cap. 101.
dum commensurationem propriarum dimensionum, sed sa- & 102.
cramentaliter in pluribus locis simul, ergo potest facere quod conuertatur dimensio huius corporis in dimensionem alterius corporis, & sic erit idem corpus localiter in duobus locis simul.

Sed contra, Omnia duo loca distinguuntur adinuicem secundum aliquam loci contrarietatem, quæ sunt sursum & deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrum. Sed Deus non potest facere quod duo contraria sint simul, hoc enim implicat contradictionem, ergo Deus non potest facere quod idem corpus localiter sit simul in duobus locis.

Respondeo dicendum, quod aliquid corpus esse localiter

in aliquo loco, nihil est aliud quàm corpus circunscribi, & comprehendi a loco secundum commensurationem propriarum dimensionum, quod autem comprehenditur a loco aliquo, ita est in ipso loco, quod nihil eius est extra locum illum, unde ponere quod sit localiter in hoc loco, & tamen sit in aliquo loco, est ponere contradictoria esse simul, unde secundum premissa hoc a Deo fieri non potest.

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur dicendum, difficilius est hoc accidens mutari in illud accidens, quam hanc substantiam mutari in illam substantiam. Tum quia duæ substantiæ conueniunt in subiecto materiali, quod est pars essentialis

1.p.q.29.a. 1.c.& q.39 ar.1.-3.c.& poten.q.9. a.1. ad 3.1. p.q.9.a.2. ad 3. veri. q.14. ar.7. ad 3.2.183.

utriusque substantiæ. Tum quia substantia habet indiuiduationem per seipsam. Accidens uero non est indiuiduabile per seipsum, sed per subiectum, unde non potest contingere quod hoc accidens conuertatur in hoc accidens, dato tamen quod hæc dimensio conuerteretur in illam dimensionem, non sequeretur quod idem corpus esset in duobus locis simul, sed in uno tantum, quia sicut postquam substantia panis conuersa est in substantiam corporis Christi, iam non sunt ibi duæ substantiæ, sed una tantum, ita etiam si hæc dimensio huius corporis conuertatur in illam dimensionem alterius corporis, iam non erunt duæ dimensiones, sed una tantum, & sic non commensuraretur diuersis locis, sed uno tantum.

QVAESTIO II.

DEINDE quæsitum est de Deo, quantum ad humanam naturam assumptam.

¶ Et circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primo, quantum ad animam, utrum scilicet anima Christi sciat infinita.

¶ Secundo, quantum ad corpus, utrum scilicet oculus Christi post mortem, dicatur æquiuocè oculus, uel uniuocè.

¶ Tertio, quantum ad actum coniuncti, qui est comestio, utrum scilicet post resurrectionem Christus uere comedit incorporando sibi cibum.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi possit scire infinita.

41

3.p.q.10.a. 3.o.& opus 3.c.3 ar.6.

AD primum sic proceditur. Videtur quod anima Christi non possit scire infinita. Nullum enim donum creatum, cum sit finitum potest eleuare creaturam ad id quod est proprium Dei, quia tale est infinitum, sed gratia unionis est donum creatum, cognoscere autem infinita est proprium Dei, cuius sapientiæ non est numerus, ergo anima Christi per gratiam unionis non potest eleuari ad cognoscendum infinita.

¶ 2 Præt. Dionys. 11. cap. cælest. Hierar. ponit tria sibi proportionata, quæ sunt substantia, uirtus, & operatio: sed substantia animæ Christi non potest esse infinita, ergo neque uirtus eius, neque operatio potest esse infinita, ut infinita cognoscat.

Sed contra, Intellectus animæ Christi non est minor quàm uoluntas eius. Sed meritum Christi quod est actus uoluntatis animæ eius, est infinitum, quia fuit sufficiens ad infinitorum peccatorum abolitionem, est enim propitiatio pro peccatis totius mundi, ut dicitur primo Ioan. 2. ergo & actus intellectiuus animæ Christi, potest esse infinitus ut infinita cognoscat.

1.p.q.7.ar. 2.o. 1.p.q.7.a. 1.c.& q.44. ar.2.c.fi.

Respondeo dicendum, quod hæc est opinio multiplici distinctione. Primo enim considerandum est, quod infinitum potest dici & secundum formam, & secundum materiam. Dicitur enim infinitum ex eo quod non finitur. Finitur autem & materia per formam, inquantum materia quæ est in potentia ad diuersas species, determinatur ad unam speciem per formam, & forma per materiam, inquantum forma speciei quæ nata est esse in pluribus indiuiduis secundum quod recipitur

1.p.q.7.ar. 1.o.& q.12. ar.1. ad 2. 3.p.q.10. ar.3. ad 1.

in hac materia determinatur ad indiuiduum. Sicut ergo materia sine forma habet rationem infiniti, ita & forma sine materia, & ideo quia ipsa essentia diuina non est recepta aliquo materiali, nec habet permixtionem alicuius potentiæ, sed est purus actus subsistens, ideo dicitur infinita, & quia unumquodque cognoscitur per formam, & secundum quod est in actu, ideo infinitum secundum materiam, est secundum se ignotum, ut dicitur in 3. Physic. Infinitum autem secundum formam est secundum se notissimum, sed quoad nos, est ignotum, quia excedit nostri intellectus proportionem, & quia quantitas est

1.p.q.7.ar. 3.ad 3.& q.12.ar. a.ad 1.

dispositio materiæ, & infinitum quantitatis attenditur secundum potentiam in assumendo unum post alterum, ideo infinitum quantitatis est secundum se ignotum, & non potest aliquis intellectu cognoscere infinitum quantitatis in post assumendo unum post alterum, scilicet numerando partem post partem. Item considerandum est, quod utroque modo contingit aliquid esse infinitum simpliciter, & aliquid secundum quid. 1.p.q.14. ar.12. ad 1.

Si enim aliquod corpus sit infinitum secundum longitudinem, non autem secundum latitudinem est infinitum secundum quid. Si uero fuerit infinitum secundum omnes dimensiones, erit infinitum simpliciter. Similiter si intelligatur forma alicuius speciei esse non in materia, ut Platonici posuerunt, erit infinita secundum quid, quantum scilicet ad indiuidua illius speciei: tamen erit finita inquantum scilicet determinatur ad genus & speciem. Sed diuina essentia est simpliciter infinita, quia est absoluta ab omni circunscriptione generis uel speciei. Item considerandum est, quod duplex est scientia: una dicitur scientia uisionis, per quam cognoscuntur ea quæ sunt, erunt, uel fuerunt. Alia simplicis notitiæ, per quam cognoscuntur ea quæ nec sunt nec erunt, nec fuerunt, sed esse possunt. 1. p. q. 14. ar.9. & 12. o.& q. 34. ar. 3. ad 5.

Dicendum est ergo quod Deus cognoscendo suam essentiam, quia comprehendit eam, cognoscit scientia simplicis notitiæ infinita simpliciter; quia cognoscit omnia quæ ipse facere potest, non tamen cognoscit ea in post assumendo, scilicet numerando unum post aliud, sed omnia simul. Anima uero Christi non comprehendit essentiam Dei, & per consequens, neque uirtutem eius: unde non potest cognoscere omnia quæ Deus facere potest & ideo non cognoscit infinita simpliciter, comprehendit autem anima Christi totam potentiam creaturæ. In potentia autem creaturæ sunt infinita non simpliciter, quia potentia creaturæ non se extendit ad omnia quæ Deus potest, sed secundum aliquod genus, sicut continuum est in potentia ad infinitas diuisiones, unde anima Christi scientia simplicis notitiæ cognoscit infinita secundum quid, quæ sunt in potentia creaturæ. 3. p. q. 10. ar. 2. ad 2. q. 13. ar. 1. ad 2. 1.p. q. 14. ar. 3.o. 3. p. q. 10. art. 1. o. & 2. ca. & 3. ad 1. 3. p. q. 10. art. 2. o. & o. 59. ar. 2. ad 3.

Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam primæ duæ rationes procedunt de cognitione infinitorum simpliciter. 3 p. q. 10. artic. 2. & 3. c.

Ad tertium dicendum, quod uoluntas animæ Christi est uirtus finita simpliciter, sicut & intellectus eius, meritum autem Christi habet infinitatem ex dignitate, inquantum scilicet est meritum Dei & hominis.

4.di.14. q. 2.art. 1. q. 1.ad 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum oculus Christi post mortem fuerit oculus æquiuoce.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod oculus Christi post mortem non fuerit æquiuoce oculus. Corpus enim Christi, & quælibet partium eius, substantificatur per hypostasim Dei uerbi. Sed hypostasis uerbi Dei mansit unita corpori Christi & partibus eius post mortem, ergo fuit idem secundum substantiam corpus Christi post mortem & ante secundum totum, & secundum omnes partes eius. Non ergo oculus Christi fuit æquiuoce oculus post mortem. 42 Vide 3. p. q. 50. a. 4. & 5.

¶ 2. Præt. Philosophi loqui non nouerunt nisi de homine puro. Sed Christus non fuit purus homo, sed homo & Deus, ergo quod Philosophus dicit oculum hominis mortui esse æquiuoce oculum, non habet locum in Christo.

Sed contra, Christus est uniuocè homo cum alijs hominibus, & mors eius fuit uera sicut & aliorum hominum mors. Cum ergo oculus cuiuslibet hominis mortui æquiuoce oculus dicatur: uidetur quod etiam oculus Christi post mortem sit æquiuoce oculus.

¶ Respondeo dicendum, quod æquiuocum & uniuocum dicuntur secundum diffinitiuam rationem eandem uel non eandem: ratio autem diffinitiua cuiuslibet speciei sumitur a forma specifica ipsius. Forma autem specifica hominis est anima rationalis: unde remota anima rationali non potest remanere homo uniuoce, sed æquiuoco tantum, oportet autem idem accipere in partibus quod est in toto: nam sicut anima se habet ad totum corpus, ita pars animæ se habeat ad partem corporis, vt visus ad oculum, ut dicitur in secundo de anima, unde separata anima à corpore, sicut non dicitur homo, nisi æquiuocè, ita nec dicitur oculus nisi æquiuoce, & hoc indifferenter, siue præsupponatur alia forma substantialis in corpore, ante animam rationalem, ut quidam uolunt, siue non, vt magis uidetur consonum ueritati, quodcunque enim essentialium principiorum subtrahatur iam non remanebit eadem ratio speciei, vnde nec nomen vniuoce dicetur. Solo autem hoc modo, anima recedente remaneret corpus humanum, & partes eius secundum eandem rationem speciei, si anima non vniretur corpori, vt forma, sed tunc sequeretur, quod nec per vnionem animæ esset substantialis generatio, nec per separationem corruptio, quod quidem ponere in corpore Christi est hæreticum. 1. p.q. 76. a. 1.o. 7. 8. a. 6. & p. q. 8. art. 4. ad 2. 12. q. 67. arti. 5. o.& 12. q. 18. ar. 1. c. & 3. p. q. 86. arti. 4. ad 1.

Dicit enim Damasc. in 3. lib. Quod corruptionis nomen duo significat, significat enim humanas has passiones, famem, sitim, laborem, clauorum perforationem, mortem, scilicet separationem animæ à corpore, & quæcunque talia. Significat etiam corruptio perfecta corporis in ea ex quibus compositum est elementa destructionem & dissolutionem, huiusmodi experimentum corpus diuinum non habuit, ut ait Propheta. Non dabis sanctum tuum uidere dyaftoram, id est destructionem. Incorruptibile autem secundum insipientem Iulianum & Galanum corpus Domini dicere secundum primum corruptionis significatum ante resurrectionem impium est. Si enim incorruptibile non omusion scilicet consubstantiale nobis & non ueritate facta sunt quæ facta esse Euangelium ait: & opinione & non ueritate saluati sumus. Sicut ergo Christus in triduo mortis propter separationem animæ à corpore, quæ est uera corruptio, non dicitur fuisse homo uniuoce, sed homo mortuus: ita nec oculus eius in triduo mortis fuit uniuoce oculus, sed æquiuoce, sicut oculus mortuus, & eadem ratio de alijs partibus corporis Christi.

[3. p. q. 50. ar. 5. — a. 77. & 3. p. q. 50. a. 5. c.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quod substantia dicitur dupliciter. Quandoque enim sumitur pro hypostasi, & sic uerum est quod corpus Christi substantificatum mansit per hypostasim Dei uerbi, non enim per mortem soluta est unio uerbi, neque ad animam, neque ad corpus, & sic remanet simpliciter idem corpus numero, secundum hypostasim, siue suppositum, quod est persona uerbi. Alio modo accipitur substantia pro essentia uel natura, & sic corpus Christi substantificatur per animam, sicut per suam formam, non autem per uerbum, quia uerbum non unitur corpori ut forma, hoc enim est hæreticum, secundum hæresim Arrij & Apollinaris, qui posuerunt uerbum esse in Christo loco animæ. Sequeretur etiam quod esset unum Dei & hominis facta in natura, quod pertinet ad hæresim Eutichis. Sic ergo corpus Christi post mortē est simpliciter idem secundum substantiam quæ est hypostasis, non autem secundum substantiam quæ est essentia uel natura. Vniuocatio autem & æquiuocatio non respicit suppositum, sed essentiam uel naturam, quam significat diffinitio.

[ar. 13. o. — ar. 26. — 4. p. q. 2. a. 1. 2. o. & Vnio a 1. o. & ar. 2. ad 13. 1. p. q. 13. a. 10. & q. 39. art. 4. ad 4.]

Ad secundum dicendum, quod etsi Christus non sit purus homo, est tamen uerus homo, & mors eius fuit uera mors, unde quicquid est uerum de homine inquantum est homo, & de morte hominis, totum est uerum de Christo, & de morte eius.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus post resurrectionem uere comedit, cibum sibi incorporando.

[45 — 3. p. q. 55. ar. 6. c. ad 1. q. 54. a. 3. ad 3.]

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod Christus post resurrectionem uere comederit, cibū sibi incorporando, quia ut Augus. dicit in libro 83. quæstionum. Si fallit, ueritas non est. Vnde nulla fictio decet Christum qui est ueritas. Esset autem fictio, si non uere sibi cibum incorporaret, quem ipse comedere uidebatur. Vere ergo comedit incorporando sibi cibum.

Sed contra, est quod Damas. dicit in 3. lib. quod Christus & si gustauit cibum post resurrectionem sed non lege naturæ; sed dispensationis modo ueritatem credere faciens resurrectionis, & quod hæc eadem caro est quæ passa est, & resurrexit.

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur esse uerum dupliciter. Vno modo ueritate significationis. Alio modo ueritate naturalis speciei, sicut uox est uera ueritate significationis, quando significat esse quod est. Veritas autem naturalis speciei, dependet ex principijs speciei, non autem ex effectibus, uel ex his quæ quocunque modo consequuntur, unde uox dicitur uera ueritate naturalis speciei, quando formatur debitis instrumentis, & ex ore animalis profertur cum quadam imaginatione, etiam si a nullo audiatur, quod est effectus consequens uocem. Legimus autem in scriptura absq; necessitate & angelos comedisse, & Christum post resurrectionem; & utraque comestio fuit uera, ut Augus. dicit 13. de ciuitate Dei. Aliter tamen & aliter. In angelis enim fuit uera ueritate significationis, quia ut Augus. dicit ibidem, angeli comederunt non quia indigebant, sed quia uolebant & poterant ut hominibus quadam sui ministerij humanitate congruerent. In Christo autem fuit uera comestio ueritate naturalis speciei, fuit enim exercita naturalibus instrumentis ad hunc actum ordinatis, & etiam fuit uera ueritate significationis, quia significabat ueritatem humanæ naturæ in corpore resurgente, quod autem cibus conuertatur in corpus, est quoddam consequens comestionis. Vnde etiam in nobis si cibus non conuertatur, sed statim per uomitum ejiciatur, nihilominus uera fuit comestio quæ præcessit. Non autem conueniebat ut in corpus Christi cibus conuerteretur, quod iam erat extra statum generationis & corruptionis, unde cibus ille fuit uirtute Christi resolutus in præcedentem materiam, non autem in Christi corpus conuersus, & tamen fuit uera comestio absque aliqua fictione.

[Gen. 18. — 3. d. 21. q. 2. ar. 4. q. 4. o.]

Vnde patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO III.

DEINDE quæsitum est de angelis.

¶ Et circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primo, Vtrum aliquo modo angelus sit causa animæ rationalis. [1. p. q. 51. a. 3. ad 5. 2. d. 6. arti. 4. ad 2.]

¶ Secundo, Vtrum angelus influat in animam humanam.

¶ Tertio, Vtrum angelus malus, id est diabolus, inhabitet substantialiter hominem in quolibet peccato mortali.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Angelus sit aliquo modo causa animæ rationalis.

[44 — 1. p. q. 90. a. 3. o. & q. 65 arti. 3. o. & po. q. 3. ar. 1. 4. & o.]

AD primum sic proceditur. Videtur, quod angelus sit causa animæ rationalis. Quæcunque enim qualificantur in natura, ita tamen quod unum eorum est prius altero in ordine naturæ id quod est prius est causa eius, quod est posterius. Sed anima & angelus qualificantur in natura, sunt enim homo & angelus in natura pares, officio dispares angelus tamē prius est in ordine naturæ quam anima humana, quia est simplicior, ergo angelus est causa animæ rationalis.

Sed contra, Anima rationalis educitur in esse per creationē, Sed creare cum sit potentiæ infinitæ, est solius Dei: Non ergo angelus potest esse causa animæ rationalis.

Respondeo dicēdum, quod impossibile est id quod per creationem producitur, ab alia causa, quam a prima omnium causa, cuius ratio est secundum Platonicos, quia quanto aliqua causa est superior, tanto eius causalitas ad plura se extendit. Vnde oportet ut in effectibus id quod ad plura se habet ad superiorem causam reducatur. Manifestum est autem quod in ordine principiorum essentialium quanto aliqua forma est posterior, tanto est magis contracta, & ad pauciora se extendit. Quanto autem forma est prior & propinquior subiecto primo, tanto oportet quod ad plura se extendat. Sequitur ergo quod formæ posteriores sunt ab inferioribus agentibus, priores uero & communiores a superioribus. Et sic relinquitur, quod id quod est primum subsistens in unoquoque sit a prima omnium causa, Qualibet ergo alia causa præter primam oportet quod agat præsupposito subiecto quod est effectus causæ primæ. Nulla ergo causa alia potest creare nisi prima causa, quæ est Deus. Nam creare est producere aliquid non præsupposito subiecto. Quæcunquē ergo non possunt produci in esse nisi per creationem, a solo Deo creantur. Hæc autem sunt illa quæ cum sint subsistentia, uel non sunt cōposita ex materia & forma, sed sunt formæ in suo esse subsistentes, sicut sunt angeli, uel sunt ea quæ si sint composita ex materia & forma, tamen materia eorum non est in potentia, nisi ad unam formam, sicut est in corporibus cœlestibus. Vtraque enim hæc producuntur absque productione primi subsistentis in eis, possunt autem produci in actum absque productione primi subiecti, tam composita ex materia & forma, quorum materia est in potentia ad diuersas formas, & sic in eadem materia possunt sibi diuersæ formæ succedere, tam etiam formæ quæ non sunt subsistentes in suo esse, quæ quidem non dicuntur esse, quia ipsa habeāt esse, sed quia subiecta habent aliqualiter esse secundum ea, unde nec ipsæ secundū se dicuntur fieri uel corrumpi, sed inquantum subiecta fiunt entia in actu uel non entia secundum ipsas. Anima autem rationalis est subsistens in suo esse, alioquin non posset habere operationem absque communione suæ materiæ. Vnde relinquitur quod anima rationalis non possit produci in esse nisi per creationem, & ita patet quod angelus nullo modo sit causa eius, sed solus Deus.

[1. p. q. 65. a. 3. c. & po. q. 3. a. malo q. 16. a. 6. c. — 1. p. q. 45. ar. 5. o. 2. d. 1 q. 1. ar. 3. o 1. p. q. 65. 3. c. — 1. p. q. 61. a. 2 o. 1. p. q. 66 ar. 1. ad 5. ar 11. 2. o. — ar. 189. ad u 1. p. q. 5. 2. 3 ad 2. q. 45. ar. 4. & o.]

Ad illud uero quod in contrarium obijcitur, dicendū quod prima propositio inducta uidetur includere opposita. Si enim anima & angelus parificantur in natura, angelus non est prior anima secundum ordinem naturæ, nisi dicantur parificari in natura, quia conueniunt in natura, non quidem speciei, sed generis. Non autem oportet quod omnium quæ conueniunt in natura generis uel speciei, id quod est prius sit causa omnium aliorum. & quidem in eadem specie non potest unum esse prius altero proprie loquendo in ordine naturæ, quia species prędicatur ęqualiter de omnibus indiuiduis, ut dicitur in 3. Metaph. (Tex. com. 10.) In generibus autem non est sic. Nam inter species unius generis una est naturaliter prior & perfectior

[artic. 18. c. po. q. 3. a. 9 — Aristoteles]

alior altera. Est autem in indiuiduis unius speciei unum altero tempore prius: & quamuis aliquod indiuiduum, quod est prius tempore, sit causa cuidã alii, quod est posterius, ut pater est causa filii, sicut in obiiciendo tangebatur, non tamen hoc est vniuersaliter uerum, non enim omnes antiquiores sunt causa omnium iuniorum. Similiter etiam contingit id quod est prius inter species eiusdem generis esse aliorum principium & causam, sicut motus localis aliorum motuum, & binarius aliorum numerorum, & triangulus aliarum figurarum rectis linearum, nõ tamen hoc est uniuersaliter uerum. Non enim homo qui est perfectissima species animalis est causa actiua aliarum specierumq;, unde non oportet quod angelus sit causa factiua animæ.

1.p.q.19.a.4.& q.25.ar.5.2. Procedit autem hæc ratio secundum opinionem quorundam ponentium Deum agere per necessitatem naturæ, & quod ab uno simplici non fit nisi unum immediate, quod fit causa alterius, & sic usque ad vltima rerum. Non autem ponimus Deum agere omnia per suam sapientiam, per quam ordinem rerum disponit, & sic ab ipso diuersi gradus rerum immediate per creationem producuntur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Angelus influat in animam humanam.

45 — 1.pa.q.m.& u.& a.5 4.c.& ma.q.16.ar.12 o.& ad 3.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod angelus non possit influere in animam humanam. Duorum enim distantium, unum non influit in alterum, nisi per aliquod medium. Sed Angelus & anima distant abinuicem, cum non sit dare aliquod medium, per quod influat influxus ab Angelo in animam, ergo uidetur quod angelus non possit influere in animam.

Sed contra, Dio. dicit 8. c. cœle. hierar. homines purgantur, illuminantur, & perficiuntur ab angelis, sed hoc non fit nisi per quendam influxum: ergo angelus potest influere in animam humanam.

po.q.3.ar.17.ad 12.& q.5.ar.3 ad 6.1.p.q.88.ar.1.2.o.& 2 p.q.2.& q.30.ar.2.ad 1.& ueri.q.18.art.5.o.

Respondeo dicendum, quod unumquodque agens agit secundum modum suæ naturæ & ideo ubi ignoratur modus naturæ rei, necesse est etiam ut modus actionis eius ignoretur. Modus autem naturæ angelicæ est nobis ignotus secundum quod in se est. Non enim in hac uita scire possumus de eis quid sunt, sed aliqualem cognitionem de eis habere possumus per similitudinem sensibilium rerum, ut Diony. dicit primo. & secundo cap. cœlest. Hierar. Vnde & modum actionis ipsorum cognoscere non possumus nisi per similitudinem sensibilium agentium. Inuenimus autem in sensibilibus agentibus, quod est in actu, agit in id quod est in potentia, & quod oportet quod agens coniungatur patienti secundum situm per corporalem contactum.

1.p.q.106.ar.1.c.1.p.q.110.art.1.& ad 2.& q.3.a.1.o.& 12.q.9.ar.6.ad 2

Quanto autem natura intellectualis est superior, tanto est magis actualis, utpote Deo similior, qui est actus purus, unde superiores angeli possunt agere in inferiores angelos, & in animas nostras, sicut id quod est in actu, agit in id quod est in potentia, & huiusmodi actio dicitur influxus. Quod autem est in corporalibus situs est in spiritualibus ordo, nam situs est quidam ordo partium corporalium secundum locum, & ideo ipse ordo substantiarum spiritualium adinuicem sufficit ad hoc quod una influat in alterã, nec requiritur ibi mediũ corporale uel locale, quia huiusmodi actiones sunt supra locũ & tempus, quæ in corporalibus sunt.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum diabolus inhabitet hominem mortaliter peccantem.

46 — 1.p.q.144.arti.1.c.& ma.q.16.a.12.ad 2.in opposi.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod Diabolus semper substantialiter inhabitat hominem quandocunq; peccat mortaliter. Culpa enim mortalis opponitur gratiæ. Sed spiritussanctus semper inhabitat hominem cum gratia, secundum illud 1. ad Corin. 3. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis, ergo etiam spiritus immundus semper inhabitat hominem cum culpa mortali.

Sed contra est, quod diabolus per peccatum inhabitat hominem, sicut per suum effectum. Sed non omne peccatum mortale est a Diabolo, sed quandoque a carne & mundo ergo Diabolus non semper inhabitat hominem, cum culpa mortali.

12.q.75.a.3.& q.80.ar.1.o.

Respon. dicendũ, q; Diabolum inhabitare hoĩem potest intelligi dupliciter. Vno modo quantũ ad animã, alio mõ quãtũ ad corpus. Quantum ad animã quidẽ, non potest Diabolus inhabitare hominẽ substantialiter, quia solus Deus illabitur menti: nec ita diabolus causat culpam, sicut spiritussanctus gratiam; Spiritus enim sanctus interius operatur, sed diabolus exterius suggerit, uel quantum sensum, uel quantum ad imaginem. Dicitur tamen inhabitare affectum hominis per effectum malitiæ, non solum quando ex eius suggestione peccatum perpetratur, sed etiam per quodcunque peccatum mortale, quia ex quocunque peccato mortali homo seruituti diaboli addicitur. Sed quantum ad corpus, diabolus potest hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arreptitiis, sed hoc magis pertinet ad rationem pœnæ quam ad rationem culpæ. Pœnæ autem, corporales huius uitæ, non semper consequuntur culpam, sed quandoque peccantibus non inferuntur: & quandoque non peccantibus inferuntur, ut dicitur Ioan. 9. de cœco nato, & hoc est secundum altitudinem incomprehensibilium iudiciorum Dei, unde non cum qualibet culpa mortali diabolus inhabitat hominem substantialiter etiam quantum ad corpus.

12.q8.75.art.3.c.& q.81.ar.1.& 3.p.q.7.ar.7.& m.q.3.art.4.o.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de hominibus. 47

¶ Et primo quæsita sunt quædam pertinentia ad quosdam homines excellentioris status, scilicet ad doctores & religiosos.

¶ Secundũ quædam pertinentia ad homines inferioris status, scilicet laicos.

¶ Tertio quædam pertinentia communiter ad omnes homines.

¶ De doctoribus sacræ scripturæ quæsita sunt duo.

¶ Primo, utrum liceat quod aliquis per se petat licentiam in theologia docendi.

¶ Secundo, vtrum auditores diuersorum magistrorum theologiæ habentium contrarias opiniones, excusentur a peccato, si sequantur falsas opiniones magistrorum suorum.

Opus. 192.c.4.& 2.q.185.ar.1.ad 1. quid sit appetẽdum.

QVAESTIO XI.

Vtrum liceat alicui petere licentiam pro se docendi in Theologia.

AD primum sic proceditur. Videtur quod nemini liceat pro se petere licentiam in Theologia docendi. Doctores sacræ scripturæ adhibentur ministerio uerbi Dei, sicut & prælati. Sed non licet alicui petere prælationem imo ut Grego. dicit in registro. Recusantibus dignitates eccles. sunt conferendæ, petentibus autem sunt denegandæ, ergo neque alicui licet petere cathedram magistralem ad docendum in sacra scriptura.

¶ 2 Præterea, Augustin. dicit 19. de ciuitat. Dei. Locus superior, sine quo populus regi non potest, etsi administretur ut decet, inconuenienter tamen appetitur, ergo & inconuenienter petitur. Pari ergo ratione cathedra magistralis, quæ est etiam locus superior.

Sed contra est, quod Gregor. dicit in pastorali, quod gradus magistrorum est periculosus, gradus autem discipulorum est securus. Sed hoc uidetur ad perfectionem pertinere, ut aliquis propter aliquod bonum periculis se exponat, ergo uidetur esse laudabile, quod aliquis cathedram magistralem appetat, & pro se petat.

Respondeo dicendum, quòd ad euidentiam huius quæstionis, oportet triplicem differentiam considerare cathedræ magistralis, ad cathedram Pontificalem. Quarum prima est, q; ille qui accipit cathedram magistralem, non accipit aliquam eminentiam, quam prius non habuerit, sed solum opportunitatem communicandi scientiam quam prius non habebat. Non enim ille qui licentiat aliquem dat ei scientiam, sed auctoritatem docendi. Ille uerò qui accipit cathedram episcopalem, accipit eminentiam potestatis, quam prius non habebat, sed quantum ad hoc in nullo ab aliis differebat. Secunda differentia est, q; eminentia scientiæ, quæ requiritur ad cathedram magistralem, est perfectio hominis secundum seipsum: eminentia uerò potestatis quæ pertinet ad cathedram Pontificalem, est hominis per comparationem ad alium. Tertia differentia est, q; ad cathedram Pontificalẽ fit homo idoneus per charitatem excellentem, unde Dominus antequam Petro suarum ouium curam committeret, quæsiuit ab eo. Symon Ioã. diligis me plus his? vt dicitur Io. vlt. Ad cathedram autem magistralem redditur homo idoneus ex sufficientia scientiæ. His ergo consideratis, manifestum est, q; appetere aliquid quod pertinet ad perfectionem suiipsius, est laudabile, unde appetitus sapientiæ est laudabilis. Dicitur. n. Sapientiæ 6. quod concupiscentia sapientiæ perducit ad regnum perpetuum. Appetitus autem po

differentia 3 inter cathedrã magistralem episcopalẽ.

potestatis super alios est inuidiosum, quia ut Gregor. dicit, contra naturã superbire, est hominem homini uelle dominari, unde si ille qui dat licentiam ad cathedram magistralem posset communicationem sapientiæ dare, sicut ille qui promouet ad cathedram Pontificalem dat communicationem potestatis, esset simpliciter expetenda cum tamẽ petere excellentiam potestatis sit turpe. Cum autem ille qui accipit licentiam ad cathedram magistralem, accipiat solam opportunitatem communicandi, quod licet petere huiusmodi licentiam, quantum in se est nullam uidetur turpitudinem continere, quia communicare aliis scientiam quam quis habet, laudabile est & ad charitatem pertinens, secundum illud Sapien. 6. Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico. Et primæ Pet. 4. dicitur. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Potest tamen turpitudinem continere ratione præsumptionis quæ esset ille qui non est idoneus ad docendum, peteret docendi officium. Sed hæc præsumptio, non æqualiter est in petentibus licentiam ad docendum, & in petentibus pontificatum. Nam scientiam, per quam aliquis est idoneus ad docendum potest aliquis scire per certitudinem se habere. Charitatem autem per quam aliquis est idoneus ad officium pastorale, non potest aliquis per certitudinem scire se habere. Et ideo semper est uitiosum Pontificatum petere, non semper autem uitiosum est petere licentiam docendi, quamuis honestius sit quod persaliam petatur, nisi forte aliquando ex causa aliqua spirituali.

Sap. 8.

1. Pe. 4.

ar. 33.

ad rõnes. Per hoc ergo patet responsio ad primas duas rationes.

Ad tertium dicendum, quod quicunque non cauet pericula uidetur contemnere id cuius detrimentum pericula inducere possunt, & quia laudabile est quod homo contemnat bona corporalia propter bona spiritualia, laudabile est quod aliquis periculis corporalibus se exponat propter spiritualia bona, sed contemnere spiritualia bona, est ualde uitiosum, & ideo quod aliquis periculis spiritualibus se exponat, est ualde uituperandum. Imminent autem pericula spiritualia his qui habent magisterii locum. Sed pericula magisterii cathedræ pastoralis deuitat scientia cum charitate quam homo nescit se per certitudinem habere, pericula autem magisterii cathedræ magistralis uitat homo per scientiam, quam potest homo scire se habere, unde non est similis ratio de utroque.

ari. 50. ad 2.

ARTICVLVS X.

Vtrum discipuli sequentes diuersas opiniones magistrorum, excusentur a peccato erroris.

48 AD secundum sic proceditur. Videtur, quod auditores diuersorum magistrorum tenentium diuersas opiniones, excusentur à peccato erroris, si opiniones magistrorum suorum sequantur. Dicit enim dominus Matthæ. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, omnia quæ dicũt uobis seruare & facite: Multo ergo magis seruanda sunt illa quæ traduntur a doctoribus sacræ scripturæ, ergo non peccant qui eorum opiniones sequuntur.

1. d. 49. q. 1. art. 1. q. 1. ad 1. & ar. 83. huius libri.

Sed contra est, quod dicitur Matth. 15. Si cæcus ducatum cæco præstet, ambo in foueam cadunt. Sed quicunque errat cæcus est inquantum errat. ergo quicunque sequitur opinionem erroris magistri in foueam peccati cadit.

Respondeo dicendum, quod diuersæ opiniones doctorum sacræ scripturæ, siquidem non pertineant ad fidem & bonos mores, absque periculo auditores utramque opinionem sequi possunt. Tunc enim habet locum quod Apostolus dicit ad Ro. 14. Vnusquisque in suo sensu abundat. In his uero quæ pertinẽt ad fidem & bonos mores, nullus excusatur si sequatur erroneã opinionem alicuius magistri, in talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes a peccato fuissent, qui secuti sunt opinionem Arrii, Nestorij, & aliorum hæresiarcharum nec poterit excusationem habere propter simplicitatem auditorum si in talibus erroneam opinionem sequatur In rebus enim dubiis non est de facili præstandus assensus, quinimo, ut Augusti. dicit in lib. 3 de doctrina Christiana. Cõsulere debet quis regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & ecclesiæ auctoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri cõtra manifestum scripturæ testimonium, siue contra id quod publice tenetur secundum ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris uitio excusari.

B. Paulus.

Augusti.

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendum quod ideo premisit, super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi, ut quod postea subdit. omnia quæ dixerint uobis seruate & facite, de illis intelligatur quæ ad cathedram pertinent, ad quam non pertinent ea quæ sunt contra fidem, uel bonos mores.

QVAESTIO V.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinent ad religiosos.

¶ Et primo quantum ad ingressum religionis.

¶ Secundo quantum ad ea quæ conueniunt iam in religione existentibus.

¶ Circa primum quæsita sunt quatuor.

¶ Primo, utrum liceat iuuenes inducere ad religionis ingressum per obligationem uoti, uel iuramenti.

¶ Secundo, utrum sic obligati uoto uel iuramẽto, possint absq; peccato in seculo remanere.

¶ Tertio, utrum liceat peccatores ad religionem inducere.

¶ Quarto, utrum peccent, qui aliquem iurare faciunt ut religionem ingrediatur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat inducere iuuenes ad religionem uoto, vel iuramento.

49 AD primum sic proceditur. Videtur quod non liceat iuuenes inducere ad religionem uoto, uel iuramento. Illicitũ enim est contra Ecclesiæ prohibitionem agere. Sed Inno. IIII. prohibuit in quibusdam literis ad religiosos directis huiusmodi uoti susceptionem, ergo peccant qui uoto, uel iuramento aliquos ad religionem obligare præsumunt.

22. q. 189, ar. 2. 0. & 4. 92. c. si. huius & opu. 17. ca. 3.

¶ 2 Præterea Extra de regularibus & transeuntibus ad religionem cap. 1. dicitur. Nullus tondeatur, nisi legitima ætate & spontanea uoluntate. Sed quando adolescentes obligati uoto, uel iuramento ad religionem suscipiuntur tonsurantur non in legitima ætate, neque propria uoluntate. Sed necessitate obligationis uoti, uel iuramenti, ergo uidetur esse illicitum.

¶ 3 Præterea. Magis est necessarium ut aliqui adducantur ad fidem Christianam, quam ad aliquam religionem. Sed ad fidẽ Christianam non sunt aliqui inducendi necessitate, sed uoluntate. Dicitur enim 45 distinct. cap. de Iudæis. Quod non ui, sed libera eorum uoluntate, & facultate ut conuertantur suadendi sunt. Ergo multò minus imponenda est necessitas uoti, vel iuramenti, ut aliqui ad religionem adducantur. Item hoc esse uidetur, contra honestatem religionis. Adolescentium enim sicut facilis est ingressus ad religionem, ita etiam facilis est egressus. Sed ex hoc religio dehonestari uidetur, quod de facili recipiant eos qui de facili exeunt: ergo inconueniens uidetur adolescentes ad religionem recipere.

¶ 4 Præterea. Non sunt facienda bona, ut ueniant mala. Sed ex illo bono quod iuuenes inducuntur ad religionem, sequuntur multa mala, quia apostatant & illegitimas nuptias contrahunt, & multa alia illicita committunt. ergo non sunt ad religionem adducendi.

¶ 5 Præterea. Matth. 23. dicit Dominus. Væ uobis Scribæ, & Pharisæi, qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum, & dum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam uos, quod propositio uidetur competere. Efficiuntur enim sic intrantes filii gehennæ dupliciter. Primo quidem quia male intrauit, scilicet contra prohibitionem Ecclesiæ. Secundo, quia etiam male exeunt apostatando, ergo qui eos inducunt, uæ diuinæ maledictionis incurrunt.

¶ 6 Item hoc uidetur esse contra necessitatem probationis. Dicitur enim primæ Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si a Deo sint. Hoc autem non uidetur esse a Deo, ut tales religionem ingrediantur, cum frequenter exeant post ingressum. Dicitur enim Act. 5. Si est ex hominibus consilium hoc & opus dissoluetur. Si uero ex Deo est consilium, nõ poteritis dissoluere, ergo uidetur quod contra Deum faciant qui eos inducunt.

Sed contra. Quicunque potest se obligare diabolo, potest etiam se obligare Deo. Sed pueri possunt se obligare diabolo peccando, ut dicitur extra de delictis puerorum c. Pueri, ergo etiam possunt se obligare uoto, uel iuramento ad seruitium Dei in religione.

¶ Præt. 20. q. 2. dicitur quod firma erit uirginitatis professio ex quo adulta iam ætas esse inceperit, & quæ solet apta nuptiis deputari, ergo possunt etiam in tali ætate aliqui obligari ad religionem uoto, uel iuramento. 2. 50. & 12. q. 84. a. 1. ad 3. & q. 56. ar. 1. ad. 3. &

Respondeo dicendum, quod humani actus propter diuersos casus uniforme iudicium habere non possunt, nec tamen si contingit aliquid in aliquo casu esse malum propter hoc iudicandum est esse simpliciter illicitum. Posset ergo contingere aliquis casus, in quo aliquem adolescentem ad religionem obligare, ar. 6 c. & ad 3. & 22. q. 88. ar. 10. c.

obligare,uel etiam recipere illicitum esset:puta si constaret,uel
probabiliter crederetur de eius inconstantia , uel si quid aliud
esset huiusmodi , quæ diligenter considerantur in religionibus
bene institutis . Dicere autem quod malum est recipere adole-
scentes ad religionem est diabolicum,quia super illud Exod. 5.
Quare Moyses & Aaron solicitatis populum ab operibus suis
dicit Glo.Orige.Hodie quoque si Moyses & Aaron.idest Pro
Origines. phetìcus sacerdotalis sermo animam solicitet ad seruitium
Dei,exire de sæculo,renunciare omnib. possessionib. attendere
legi & uerbo Dei , continue audies unanimes & amicos Pha-
raonis dicentes, Videte quomodo seducuntur homines & per-
uertuntur adolescentes , & postea, hæc erant tunc verba Pha-
raonis: & nunc amici eius loquuntur . Est etiam contra Christi
præceptum, Dicitur enim Matthæ. 19. quod oblati sunt ei par-
uuli,ut manus eis imponeret & oraret, discipuli autem incre-
pabant eos.Iesus autem ait eis . Sinite paruulos,& nolite pro-
Matth. hibere eos venire ad me. Quod exponens Origines super Mat
thæum, dicit quod discipuli Iesu priusquam dis. ant rationem,
iustitiæ reprehendunt eos qui pueros & infantes offerũt Chri-
sto . Dominus autem exhortatur discipulos suos condescen-
dere utilitatibus puerorum . Hoc ergo attendere debemus,ne
per æstimationem sapientiæ excellentioris contemnamus qua-
Origines si magni pusillos Ecclesiæ , prohibentes pueros uenire ad Ie-
sum . Si tamen pueri infantum essent , ut nondum usum ra-
Nota bene tionis haberent , illicitum esset eos ad religionem attrahere
absque consensu parentum,non quin etiam infra annos puber-
tatis pueri in religionem recipi non possint de consensu paren-
tum , quia ut dicitur decima quæstione prima cap. Addidisti.
Canon. & monachi . & quicunque etiam pueri in infantiæ annis a pa-
rentibus monasterio tradi possunt . Sed hoc ideo dictum est,
quia pueri quousque ad annos discretionis peruenerint sunt
secundum ius naturale in potestate parentum,unde sicut infide-
lis parentibus non sunt infidelium filii ad baptismum rapien-
di , ita etiam non sunt religioni applicandi . Iam uero post-
arti. 29. o. quam usum rationis habuerunt, per liberum arbitrium habent
sui ipsius potestatem in his quæ ad animæ spectant salutem ,
22.q.88.2. unde inuitis parentibus possunt & ad baptismum & ad religio
8. ad 2. & nem induci . De uoluntate autem parentum , etiam in infan-
ar.9.o C li tia ad baptismum recipiuntur ex ordinatione Apostolorum ,
nea. & art. ut Dionysius dicit ultimo e Coele. Hierar. ut in rebus diuinis
92. pueri nutriantur,& non habeant aliam uitam,nisi diuinam cõ-
templationem . Et eadem ratione in infantiæ annis monaste-
riis pueri a parentibus offerunt,ut dictum ust.Sed quia in quę
Qñ sunt stione additur de obligatione iuramenti & uoti, ne hoc rema-
uoto pueri neat indiscussum ,considerari debet quod secundum diuer-
oblıgãdıad sam conditionem iuuenum est in talibus procedendum . Si
religionis enim essent adeo firmi quod non timerentur a religionis pro-
ingressi & posito resilire non esset necessarium eos iuramento , uel uo-
quãdo nõ. to obligare . Et similiter si essent adeo nobiles , quod nec
etiam crederentur iuramento , uel uoto posse firmari , sed ut
plurimũ contingit quod simplex propositum de facili mutant,
obligationem autem uoti , uel iuramenti omnino obseruant .
Vnde cum uoto uel iuramento ad frugem melioris uitæ o-
August. bligantur magnum beneficium eis præstatur . Vnde Augu-
stinus dicit in Epistola ad Armarium & Paulinum . Non te
uouisse pœniteat , imo gaude iam tibi non licere , quod cum
tuo detrimento licuisset . Fœlix est necessitas quæ in melio-
ra compellit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Innocentius in qui-
busdam literis ad religosos directis quæ incipiunt. Non solum
in fauorem: sic dicit . Vobis de fratrum nostrorum consilio,in
virtute obedientiæ sub pœna excommunicationis auctoritate
præsentium districtius inhibemus , ne ante anoum probatio-
nis elapsum,qui est maxime in subsidium fragilitatis humanæ
regolariter institutus , quenquam ad professionem uestri ordi-
nis,seu ad renunciationem sæculi faciendam recipere præsu-
matis.Quod autem ad probationem non recipiantur iuuenes,
vel quòd voto , uel iuramento non obligentur ad intrandum
sine præiudicio temporis probationis nunquam inuenitur pro
hibitum .

Ad secundum dicendum , quod legitima ætas iudicatur
tempore pubertatis, ut patet per capitulum indoctum. Tunc
enim maximè incipit homo liberum usum rationis habere
de his quæ pertinent ad suam salutem . Est autem secun-
dum quod est duplex necessitas . Vna quæ excludit uolun-
tatem,scilicet coactionis : & alia quæ ex uoluntaria obligatio-
ar.9 2.ad 4 ne causatur, & uoluntatem non excludit,& huiusmodi est obli
& 1.p.q.19. gatio iuramenti, uel uoti , unde per coactionem non sunt tra-
a.3.o. & 2. hendi homines , uel ad fidem uel ad religionem , sed uoto
8.ad.1.& 22 uel iuramento ad hoc eos obligare nihil prohibet,& de hac ne-
q.18. ar. 3. cessitate Augustinus dicit . Fœlix necessitas quæ in meliora
ad 2. compellit.

Aug. Et per hoc patet solutio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quod in rebus uoluntariis , sicut &
in naturalibus non est iudicandum facilè, quod contingit in pau
cioribus,sed quod contingit,ut in pluribus.Quod autem intran
tes religionem exeant, hoc contingit, vt in paucioribus : multo
enim plures de intrantibus remanent , ut experimento proba-
tur,quàm exeant.

Ad quintum dicendum , quod cum dicitur , Non sunt fa- 12. q. 98.
cienda bona , ut ueniant mala : si ly ut,teneatur causaliter , est ar.1. ad 3.
omnino uerum , peccare enim si quis ea intentione aliquem
ad intrandum religionem induceret, ut postmodum apostata-
ret.Si uero ly ut,tenetur consecutiue, sic ab omnibus bonis es-
set abstinendum , quia vix sunt aliqua humana bona ex qui-
bus occasionaliter non possint sequi aliqua mala . Vnde dicitur
Eccl. 11. Qui obseruat uentum,non seminat , & qui considerat Eccl.11.
nubes,nunquam metet.Tunc autem solum aliquod bonum es-
set prætermittendum propter consequens malum, quando ma-
lum consequens esset multo maius quam bonum, & ut frequen
tius accideret. Comnus autem non prætermisit eligere duo-
decim discipulos, ex quibus unus erat futurus diabolus , ut di-
citur Ioan.6. nec apostoli prætermiserunt eligere septem diaco
nos propter unum Nicolaum,qui ex eis periit.Multo ergo mi-
nus religiosi debent prætermittere multorum salutem,propter
paucos qui apostatare inueniuntur.

Ad sextum dicendum, quod illi qui obligati iuramento, uel Contra 3.
uoto religionem intrant , non faciunt contra prohibitionem c.114.c. si.
ecclesiæ, ut ostensum est , unde ex hoc quod intrant , non effi-
ciuntur , filii Gehennæ , sed filii uitæ æternæ , quam dominus Matth.
promittit Matt. 19. relinquentibus temporalia propter ipsum,
sed ex hoc quod exeunt post professionem. efficiuntur Gehen-
næ filij; sed hoc non præiudicat recipientibus eos , nisi eorum
malis exemplis sint peruersi,unde signanter Dominus dicit,Fa-
citis eum filium Gehennæ duplo quam uos,quia ut Chrys. di-
cit , Malorum magistrorum prouocatus exemplo fiebat peior
magistris.

Ad septimum dicendum , quod ratio illa sapit Manichæo- Chrysos.
rum hæresim , qui hanc rationem ad duas erroneas conclusio- 1.p.q. 6.a.
nes adducunt . Primo quidem ad hoc quod omnia corpora 3. ca. & q.
corruptibilia non sunt a Deo . Si enim inquiunt à Deo es- 65.ar.1. c.
sent , non dissoluerentur . Secundo ad hoc quod charitas se- & po.q. 3.
mel habita nunquam amittatur , ita quod qui peccat mortali- ar.6.c.
ter , nunquam gratiam habuit. Si enim inquiunt gratiam ha- resolutio
buisset, hoc fuisset opus Dei , & ita dissolutum non fuissent, ꝙ dot.
etiam hæc ratio intendit, ut scilicet si aliquis non perseuerat in
religione quod propositum de intrando religionem à Deo non
fuerit.

Est ergo sciendum , quod uerba illa non ducuntur ad osten-
dendum quod illa quæ sunt à Deo, in perpetuum maneant , &
corrumpi non possint,sed ad ostendendum infallibilitatem di-
uinæ prouidentiæ. Non enim potest esse ut Dei prouidentia fal
latur , unde signanter non dicit opus Dei esse indissolubile , sed
consilium. Secundum ergo diuinam prouidentiam, quibusdam
datur donum gratiæ ad præsentem iustitiam , & tamen non
datur eis donum perseuerantiæ. Quibusdam autem datur etiã
donum perseuerantiæ,ut patet per Aug. in libro de bono perse
uerantiæ.

ARTICVLVS XII.

*Vtrum qui obligati sunt voto, vel iuramento ad intran-
dum religionem,non teneantur intrare.*

50

AD secundum sic proceditur.Videtur ꝙ illi qui obligati sũt 22. q. 88.
voto,uel iuramento ad intrandum religionem , non te- a. 3. ad 2.
neantur intrare. Omnis .n. Christi actio nostra est instructio. & q. 189.
Sed Dominus non imponebat hominibus necessitatem,sed hoc ar.o.
relinquebatur eorum liberæ uoluntati,unde dicebat cuidam,ut
habetur Mat.19.Si uis ad uitam ingredi,serua mandata. Et ite-
rum.Si uis perfectus esse , vade & uende omnia quæ habet , &
da pauperibus.Et Apo.1.ad Cor.7.de uirginibus autem,præce-
ptum Domini non habeo consilium autem do, ergo uidetur ꝙ
non ex necessitate teneatur aliqui religionem intrare propter
iuramentum,uel uotum.

¶ 2 Præt. Nullus potest iuramentum,uel uoto obligari ad ali
quid,in quo detrimentum perfectionis patiatur . Sed per hoc
quod aliqui religionem intrant detrimentum perfectionis pa-
tiuntur . Impediuntur enim propter religionis obseruantiam
a uisitatione infirmorum & collectione ecclesiarum , & aliis
operibus pietatis , in qua summa Christianæ religionis consistit ,
ut Ambr. dicit super illud primæ ad Tim. 5. Pietas ad omnia
utilis est, Ergo illi qui iurauerunt,uel uouerunt religionem in-
trare non tenentur.

¶ 3 Præt.Prosper dicit in 2.de uita contemplatiua. Sic absti-

nere uel ieiunare debemus, ut non nos ieiunandi, uel abstinendi necessitati subdamus. Sed illi qui sunt in religione ex necessitate & sui uoti, uel obedientiæ abstinent uel ieiunant, ergo minus merentur. Non ergo ad religionis statum potest aliquis iuramento uel uoto obligari.

¶ 4 Præterea uirtus est circa difficile & bonum. Sed difficilius est bene uiuere in sæculo quam in religione. ergo magis est uirtuosum. Non ergo ad statum religionis aliquis iuramento, aut uoto obligari potest.

¶ 5 Præterea communis utilitas præferenda est bono priuato. Sed per hoc quod aliqui religionem intrant, derogatur communi utilitati. Si enim omnes religionem intrarent, non essent qui plebium curam agerent, & ita populus sine rectoribus remaneret. ergo melius faciunt, si non intrant religionem quam si intrent.

Sed contra est, quod dicitur in Psal. Vouete & reddite domino Deo uestro, ubi dicit Glos. quod uouere uoluntati cōsulitur, sed post uoti promissionem, redditio necessario exigitur. Item Eccl. 5. dicitur. Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim infidelis, & stulta promissio.

¶ 6 Præterea Aug. dicit in epistola ad Armarium Paulinum, Quia iam uouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet, priusquam esses uoti reus, liberum fuit quod esses inferior quāuis non sit gratulanda libertas qua fit ut non debeatur, quod cum lucro redditur.

3. p. q. 64. ar. 9. ad 1. ar. 173. & 22. q. 154. ar. 2. o.

Respondeo dicendum, q; dicere q; illi, qui uoto uel iuramento sunt obligati ad intrandum religionem, non teneantur intrare, est manifeste hæreticum. Quicunq; enim dicit non esse peccatum id quod est contra præceptum Dei, hæreticus iudicatur, sicut hæreticus iudicaretur quicunque diceret, q; fornicatio simpliciter non sit peccatum mortale, est enim contra hoc præceptum, Non mœchaberis, ut sancti exponunt. Sunt autem excellentiora præcepta primæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem Dei quam præcepta secundæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem proximi, unde quicunque dicit q; sine peccato prætermitti possit aliquid pertinens ad præcepta primæ tabulæ est manifeste hæreticus. Cum autem impletio uoti pertineat ad latriam, manifestum est quod quicunque dicit uotum non esse implendum, loquitur contra primum præceptum primæ tabulæ, quod est de cultu latriæ soli Deo exhibendo. Qui uero dicit iuramentum non esse implendum, loquitur contra secundum præceptum primæ tabulæ, quod est, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Vnde manifeste est hæreticus quicunq; hoc dicit, nisi forte dicat q; intrare religionem sit illicitum. Iuramenta n. uel uota facta de rebus illicitis non sunt obligatoria, secundum illud Isidori. In malis promissis, rescinde fidem. Sed hoc iterum est hæreticum dicere, q; non sit licitum intrare religionem. Est n. expresse contra Christi consilia, unde quicunq; dicit q; ille qui est obligatus uoto uel iuramento ad intrandum religionem, potest absq; peccato in sæculo remanere, est manifeste hæreticus, si tamen in hoc pertinaciter perseueret.

2. 120. c. & 22. q. 89. art. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod necessitas uoti uel iuramenti, non excludit uoluntatem, ut supra dictum est. Sicut enim aliquis ex lege communi obligatur ad obseruanda Dei præcepta, quæ tamen uoluntarie seruat, unde & Dominus dicit, Si uis ad uitam ingredi, serua mandata; sic ille, qui emisit iuramentum, uel uotum, obligatur ex quadam priuata obligatione, & tamen uoluntarie implet iuramentum, uel uotum, ita quod ante iuramentum, uel uotum, licitum est et facere, vel non facere, unde & Dominus dixit, Si uis perfectus esse. & Paulus de uirginitate consilium dat, sed post iuramentum vel uotum, illicitum est non implere.

u. 49. ad 2.

Ad quintū huius, & 22. q. 186. ar. 3. ad 6. & cont. 3. c. 136. vique 139.

Ad secundum dicendum, quod illa ratio continet hæresim damnatam, scilicet, quod melius sit in sæculo remanere, & operibus pietatis vacare, quàm religionem intrare. Continetur enim inter errores Vigilantij, contra quem Hier. scribens dicit, ista uenena perfidiæ catholicæ fidei societate conatur impugnare uirginitatem, odisse pudicitiam, in conuiuio sæcularium contra sanctorum ieiunia declamare. Et postmodum contra singulos articulos à Vigilantio propositos disputans, uenit ad istum articulum dicens. Quod autem asseris eos melius facere, qui utuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum pauperibus diuidunt, quàm illos, qui possessionibus uenundatis semel omnia largiuntur, non à me ei, sed à Deo respondebitur, Si uis esse perfectus, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni sequere me. Iste quem tu laudas, secundo, aut tertio gradu est, quem & nos recipimus, dummodo sciamus prima secundis, & tertiis præferenda Et ideo in li. de eccl. dogmatibus cum aliis erroribus etiā iste damnatur, cum dicitur: Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius est pro intentione sequendi Deum, simul donare, & absolutum sollicitudine egere cum Christo. Nec solus status religionis præfertur eleemosynis, quas quis facit in sæculo, sed etiam uirginitati in sæculo obseruatæ. dicit enim Aug. in li. de uirginitate. Nemo, quantum puto, ausus fuit uirginitatem præferre monasterio.

Ad tertium dicendum, quod idem opus factum ex uoto laudabilius & magis meritorium est, quam si fiat sine uoto, quod ex hoc patet, quia omnis actus de se tanto est magis laudabilis & meritorius, quanto ex digniori uirtute procedit, sicut opus iustitiæ si fiat ex charitate laudabilius erit. Manifestum est autem quod cum aliquis ieiunat absque uoto facit, actum uirtutis, qui est abstinentia. Cum autem ieiunat implens uotum, actū abstinentiæ facit ex latria, quæ cum ordinet nos ad Deum, est nobilior uirtus quam abstinentia, uel quæcunque alia uirtus, quæ ordinat nos circa bona creata, propter quod Augu. dicit in lib. de uirginitate. quod nec uirginitas, quia uirginitas est honoratur, sed quia est Deo dicata, quam mouet & seruat continentia pietatis. Quod ergo Prosper. dicit, sic abstinere, uel ieiunare debemus, ut non nos ieiunandi, uel abstinendi necessitati subdamus intelligendum est de necessitate coactionis, quæ uoluntatem excludit. Vnde subdit. Ne iam deuoti, sed inuiti rem uoluntariam faciamus. Necessitas autem uoti & iuramenti, nō excludit uoluntatem, ut dictum est.

12. q. 98. a. 5. ad 2. 3. & 22. q. 186 a. 8. c. a 2. q. 88 ar. 6. c. & opus. 17. c. 12. 22. q. 3. a. 1. c. 22. q. 81. ar. 1. ad 2.

Dicendum autem est ulterius, quod si illi, qui ieiunat ex uoto non placet secundum se ieiunium, placet tamen sibi impletio uoti, magis meretur cæteris paribus, quam ille ieiunans cui placet secundum se ieiunium, quia magis est meritorium delectari in actu latriæ, quam in actu abstinentiæ.

ur. 49. ad 7 & opus. 17, c. 12.

Ad quartum dicendum, quod duplex est difficultas. Vna quæ est ex arduitate operis, sicut uirginitatem seruare, & huiusmodi, & talis difficultas facit ad augmentum uirtutis. Alia difficultas est ex impedimentis, & periculis imminentibus. Et talis difficultas non facit ad augmentum uirtutis, sed ad diminutionem ipsius. Non enim uidetur esse prudens, nec multū amare bonum uirtutis qui pericula non cauet, & talis difficultas ad bene uiuendum imminet in sæculo remanentibus.

12. q. 114. art. 4 ad 2. & 22. q. 155 art. 4. ad 2. uert. q. 26. a. 6. ad 12. 14.

Ad quintum dicendum quod illa fuit ratio Vigilantij hæretici, ut patet per Hiero. qui dicit in li. contra Vigilantium. Non sunt a studio suo monachi deterrendi, quamuis a te linguæ uiperæ morsus sæuissimos patiantur, quibus argumentis, & dicit, si omnes se clauserint, & fuerint in solitudine, quis celebrabit Ecclesias? quis sæculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad uirtutes poterit exhortari? Hoc enim modo si omnes tecum fatui sint, sapiens esse quis poterit? & uirginitas non erit approbanda. Si enim omnes virgines fuerint, nuptiæ non erunt, & interibit humanum genus. Rara est virtus, nec a pluribus appetitur. Stultus est ergo huiusmodi timor, cum religionis bonum sit tam difficile & arduum, ut pauci religionem ineant in comparatione multitudinis in sæculo remanentis, sicut si quis timeret haurire aquam, ne flumen deficeret.

ar. 47. ad 3. ad 2. huius & opus. 17. c. 14. 15. 16. & opus. 18. c. 23.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum qui in sæculo sunt peccatores, sint ad religionem attrahendi.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod illi qui sunt in sæculo peccatores, non sint ad religionem attrahendi. Oportet enim prius exercitari in operibus præceptorum, quam intrare ad impletionem consiliorum, ut de minori perueniatur ad maius. Sed illi qui sunt peccatores in sæculo, non sunt exercitati in operibus præceptorum. ergo non sunt attrahendi, uel recipiendi in religione, in qua oportet seruari consilia.

51 22. q. 189. a. 1. c. ad 2. & ar. 10. ca.

Sed contra est, quod Dominus Matthæum Publicanum ad statum perfectionis uocauit, ut habetur Matt. 9. Omnis autem Christi actio, nostra est instructio, ergo etiam & nos debemus peccatores, qui sunt in sæculo ad religionem aduocare & suscipere.

arti. 114. o.

Respondeo dicendum, quod maximè utile est peccatoribus ut ad religionem transeant. Peccatoribus enim duo sunt necessaria ad salutem. Primo quidem, ut de peccatis præteritis pœnitentiam agant. Secundo, ut de cætero a peccatis abstineant. Ad utrunque autem horum maximè operatur religio. Primò enim status religionis est status perfectæ pœnitentiæ, & nulla satisfactio adæquari potest pœnitentiæ religiosorum, qui & se & sua totaliter Deo dant, unde pro nullo peccato imponi potest homini pro pœnitentia, ut religionem introeat, in commutationem satisfactionis, quantumcunque grauis, consulitur tamen religionis ingressus, ut patet 33. quæstio. 2. cap. admonere, ubi Stephanus Papa quendam qui uxorem interfecerat inducit, ut ingrediatur monasterium, & humiliatus sub manu Abbatis cuncta obseruet quæ sibi fuerint impe-

2. 92. ad 7. 22. q. 189. art. 3. ad 3. uert. q. 2. a. 2. ad 5. 4. d. 16 in expo. text. ad 4.

impetrata, alioquin iniungit ei grauissimam pœnitentiam, si elegit in sæculo remanere. Similiter etiam ad uitanda peccata plurimum ualet religionis status. Difficile n. est quod in sæculo cōmorantes a rebus mundi nō allicantur, propter quod Matt. 19. secundum expositionem Chryso. Dominus hoc dicit esse impossibile, quod diues qui scilicet diuitiis inhæret per amorem, intret in regnum cælorum. Sed quod diues qui habet diuitias intret, est ualde difficile, unde & Eccl. 31. dicitur, beatus diues, qui inuentus est sine macula. Et huiusmodi difficultatem subdit dicens, quis est hic & laudabimus eū, propter quod, ut Greg. dicit, Sancti uiri ut ab illicitis abstineant, etiam licita prætermittunt, unde manifestum est quod non peccant, sed laudandi sunt qui peccatores ad religionem trahunt. Nam & Dominus de se ipso dicit. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

Chrysost.
Ecclesi. 31.

Ad contrarium.

ar. 92. c. & art. 112. c.

Ad illud ergo quod in contrarium obiicitur, dicendum quod illa ratio procedit & contra rationem doctrinæ Euangelicæ, & contra rationem philosophiæ. Contra doctrinam quidem Euangelicam, quia consilia Euangelica ad hoc dantur, ut per ea homo facilius salutem consequatur. Vnde status sæcularium periculosior esse dicitur, quam religionis status. Stultum est autem dicere, quod aliqui qui debilior est propter peccata, quæ commisit, non sit ad tutiorem uitam fugiendum. Est etiam contra doctrinam philosophicam, quę docet illos qui sunt ad uitia proni, in contrarium debere reflecti, sicut faciunt illi qui tortuosa lignorum dirigunt.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum quis absque peccato possit aliquem iuramēto adstringere, quod religionem non intret.

52
art. 12n. & 12. qō. 68. ar. 1. c. fin. & ad 2. & ar. 92. huius.

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur quod aliquis absque peccato possit aliquem iuramēto adstringere ad hoc quod religionem non intret. Quod enim licitum est fieri, licitū est iurare. Sed licitum est alicui sæculari, quod nunquam religionem intret, ergo licite potest hoc iurare. Qui ergo tali iuramēto aliquem astringit non peccat, quia non facit eum iurare aliquid illicitum.

Sed contra. Propositum intrandi religionem a spiritusancto est, ut habetur. 16. q. 1. c. Dux. Sed resistere instinctui spiritusancti graue est peccatum, de quo Stephanus reprehendit iudæos Act. 7. dicens. Vos semper spiritui sancto resistitis, ergo ille qui aliquem iuramento adstringit ad non intrandum religionę grauiter peccat.

ar. 49. pri.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est in actibus humanis non, est aliquid simpliciter iudicandum licitum uel illicitum propter id quod accidit in aliquo particulari casu, sed propter id quod est ut in pluribus, sicut etiam in rebus naturalibus consideratur, quod in pluribus est. Contingit autem in aliquo casu, quod absque peccato aliquis potest adstringere aliquē iuramento ad hoc quod religionem non intret, puta si esset matrimonio ligatus, & uellet absque consensu uxoris religionem intrare, uel in casibus similibus. Simpliciter autem loquendo inducere aliquem ad iurandum, quod religionem non intret, graue est peccatum. Si enim aliquis uellet religionem intrare, & immineret opportunitas temporis, & omnes circumstantiæ conuenirent, grauiter peccaret qui eum ab ingressu religionis prohiberet, unde Dominus Math. 23 comminatur Pharisæis, nec ipsi intrabant in regnum cœlorum, nec alios intrare sinebant. Cum autem aliquis facit aliquem iurare quod religionem non intrabit, impedit eum quantum in se est ab ingressu religionis secundum quodcunque tempus, & secundum quamcunque circūstantiam opportunam, quia in uniuersali includuntur omnia particularia, Vnde manifestum est quod grauiter peccat.

Ma. q. 8. ar. tic. 1. ad 4. 4. di. 27. q. 1. ar. 3. o.

Ad contrarium.

Ad id uero quod obiicitur in contrarium dicendum, quod quamuis licitū sit ab aliquo bono opere abstinere, tamē illicitū est uel sibi, uel alii impedimentum opponere, quo minus in illud bonum opus procedere possit, sicut licitum est non dare eleemosynam huic pauperi, illicitum tamen est sibi uel alium iuramento adstringere ad hoc quod alicui eleemosyna non detur, cuius ratio est, quia prætermittere actum uirtutis potest aliquis absque peccato, eo quod præcepta affirmatiua, quæ sunt de actibus uirtutum, non obligant ad semper. Sed impedimentum boni operis directe uirtuti contrariatur, & ideo cadit sub prohibitione præcepti negatiui, quod obligat ad semper. Vnde omnia talia iuramenta sunt illicita, nec sunt obseruanda, & illi qui hoc iurant, iurando periuri fiunt, quia iuramentum hominum obligatio non potest contra charitatem Dei & proximi, unde quamuis licitum sit alicui religionem non intrare, illicitum tamen est impedimentū uiti apponere sibi uel alii, Est n. contra perfectionem uitæ, & contra consilium Christi.

ar. 2. c. 22. q. 33. art. 2. c. & q. 79. ar. 3. ad 3. & qō. 140. ar. 2. ad 2.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsita sunt tria de his quæ competunt in religione existentibus.

¶ Primo, utrum religiosus qui nihil debet habere in proprio, vel communi possit eleemosynam facere de his quæ sibi ab aliis in eleemosynam dantur.

¶ Secundo, Vtrum aliquis in religione existens sciens patrem suum graui necessitate opprimi possit exire absque licentia prælati sui, ut subueniat patri.

¶ Tertio, Vtrum status religionis sit perfectior quam status sacerdotum parochialium, & archidiaconorum.

ARTICVLVS XV.

Vtrum religiosi qui nihil habent in proprio, vel communi possint eleemosynam facere.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur q; religiosi qui nihil habent in proprio, vel communi non possunt eleemosynam facere, quæ eis proficiat: non enim proficit eleemosyna facienti, nisi debito modo fiat. Sed tales religiosi non possunt eleemosynam debito modo facere, debet enim eleemosyna de proprio fieri, secundum illud Thobiæ quarto. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si autem modicum, idipsum libenter, impertiri stude: ergo tales religiosi qui nihil suum habent, nec in proprio, nec in communi, non possunt eleemosynam facere, quæ eis proficiat. Sed si quam eleemosynam de eleemosynis sibi factis faciunt, eis proficit a quibus eleemosynam perceperunt.

53
22. q. 32. a. 8. c & ad 1. & 4. d. 15. q. 2. a. 5. q. 4. o.

Sed contra. Inter alia opera, eleemosynarum largitio plurimum inuenitur esse fructuosa. Dicitur enim Dan. 5. Peccata tua eleemosynis redime. Si ergo religiosi eleemosynas facere non possunt, quæ eis proficiant, uidentur esse peioris conditionis quā alii etiam in spiritualibus bonis.

Respon. dicendum, quod religiosi, quamuis proprium habere non possint, possunt tamen aliquarum rerum dispensationem habere. siue de fructibus possessionum communium, siue etiam de eleemosynis particulariter eis collatis, nec refert, quantum ad propositum pertinet, utrum huiusmodi dispensationem habeant auctoritate sui ordinis, vel auctoritate alicuius superioris prælati. His ergo quibus dispensatio commissa est, possunt meritoriè eleemosynam facere de bonis, quæ eorum dispensationi committuntur, secundum quod eis committitur, & huiusmodi eleemosyna meritoria est, & eis qui minime ministerium exequuntur, & illis quorum huiusmodi res deputatæ noscuntur. Si verò aliquis religiosus sit, cui non sit huiusmodi rerum dispensatio commissa, ei non licet eleemosynam facere.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum religiosus possit egredi claustrum absque licentia sui prælati, ut patri subueniat in necessitate existenti.

AD secundum sic proceditur. Videtur q; religiosus si videat patrem suum esse in necessitate, etiam absque prælati sui licentia, possit claustrum exire ad subueniendum patri. Non. n. prætermittendum est mandatum Dei, propter hominum traditiones. Vnde Dominus Matth. 15. contra quosdam dicit, Irritum fecistis mandatum Dei, propter traditiones vestras. Sed ad subueniendum parentibus, homo astringitur per præceptum diuinum. Honora patrem tuum & matrem tuam, in quo quidem honore, intelligitur necessariorum subuentio: ergo videtur quod non obstantibus religionis obseruantijs, quæ sunt hominum statuta, debeat aliquis religiosus exire claustrum ad subueniendum parentibus secundum præceptum Dei.

54
a. 203. c. & 22. q. 101 a. 4. o. & q. 189. a. 6. o.

Sed contra. Spiritualia semper præferenda sunt carnalibus. Sed religiosi se obligauerunt ad obsequium spiritualis patris, scilicet Dei, cui magis tenemur, secundum illud ad Hebr. 12. Quanto magis obtemperabimus patri spirituali & viuemus. Non ergo debent dimittere sui ordinis obseruantias, ut parentibus carnalibus ministrent.

Respondeo dicendum, quòd aliter est dicendum de illo qui nondum religionem intrauit, & aliter de illo qui iam in religione est professus. Ille enim qui nondum religionem intrauit, si videat patrem suum in magna necessitate, cui per alium subueniri non possit, non debet religionem intrare, sed tenetur ministrare parentibus, maxime si absque periculo peccati possit in sæculo remanere. Si vero per alium possit eius parentibus ministrari,

potest si vult religionem intrare, vnde Chrysostomus exponens illud, Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, dicit quod malū est abducere hominem a spiritualibus, & maxime cum fuerint, qui ministerium parentum compleant. Erant enim alii qui complere possent illius funeris sepulturam. Postquam vero aliquis est iam in religione professus, est mortuus mundo. Vnde per spiritualem mortem Deo obligatur a cura impendenda parentibus, sicut etiam deobligaretur per mortem corporalem, & ideo non peccat nec contra præceptum Dei agit, si in claustro remaneat sub præcepto prælati sui, parentum ministratione prætermissa. Est enim factos impotens ad reddendum debitum ministerium absque propria culpa. Debet tamen quantum potest salua ordinis obedientia satagere, vt per se, uel per alium suis parentibus subueniatur, si in necessitate fuerint constituti.

Ad illud vero quod in contrarium obiicitur, dicendū q religiosus tenetur ad implendum id quod ad religionem pertinent, non solum ex traditione humana sed etiam ex præcepto diuino. Obligatur enim ex voto emisso, ad obediendum prælatis suis. Impletio autem voti cadit sub præcepto diuino.

ARTICVLVS. XVII.

Vtrum presbyteri parochiales sint maioris perfectionis, quam religiosi.

55

22.q. 184. a.8.o. & a. 14.ad 2. huius.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd presbyteri parochiales, & archidiaconi, sint maioris perfectionis quam religiosi. Dicit enim Chrysostomus in suo dialogo. Si talem mihi aliquem adducas monachum, qualis, vt secundum exaggerationem dicam, Helias fuit, non tamen illi comparandus est, qui traditus populus, multorum peccata ferse compulsus, immobilis perseuerauit & fortis. Et parum post dicit. Si quis mihi proponeret optionem, vbi mallem placere, in officio sacerdotali, an in solitudine monachorum, sine comparatione eligerem illud quod prius dixi, nec cessabam laudans & beatos pronuncians eos qui officium ecclesiæ bene administrare potuissent, & quod laudabam tanto studio, & beatum pronunciabam non vtique defugerem, si idoneum me ad huiusmodi gubernationem viderem.

Nota bene.

Et in sequenti. c. postmodum dicit. Bene inquam admonuisti dulcissime. Illorum enim scilicet secularium, nec recordari oportet, cum de sacerdotio sit quæstio, Vtrum si quis in conuersatione multorum positus, potest imperturbatum illum integrem plenæ sanctitatis, & continentiæ splendorem, & alia monachorū bona incorrupta & inconcussa seruare, omnibus est præferendus. Ex quibus omnibus videtur, quod presbyteri parochiales, & archidiaconi, si bene in ministerio ecclesiæ viuant, sint omnibus etiam religiosis præferendi.

¶ 2 Præterea, Chry. in eodem li. dicit. Si quis administrato sacerdotio illius propositi scilicet monachalis sudores conferat, tātum eos distare reperiet, quantum inter priuatum distat & regem; sed multo maius est bene exercere regis officium, quam cuiuscunque personæ priuatæ; ergo multo maius est, quod sacerdos parochialis, vel archidiaconus bene se habeat in suo officio, quàm religiosus in suo.

a. 14. ad 2.

¶ 3 Præt. Episcopi sunt in statu perfectiori quam religiosi, alioquin nō liceret de religione ad episcopatum transire. Sed presbyteri parochiales, & archidiaconi, similiores sunt Episcopis quàm religiosi; quia sicut Episcopus habet curam animarum in suo episcopatu, ita presbyteri in sua parochia, & archidiaconus in suo archidiaconatu: ergo archidiaconi, & plebani sunt magis in statu perfectionis, quam religiosi.

¶ 4 Præt. bonum publicum præferendum est bono priuato, & vita actiua est magis fructuosa quam contemplatiua, nullumque sacrificium est a Deo acceptius, quàm zelus animarum. Sed archidiaconi & plebani intendunt vtilitati communi multitudinis zelo salutis animarum in actiua vita fructificantes: ergo præferendi sunt religiosis, qui saluti propriæ student in vita contemplatiua Deo seruientes.

¶ 5 Præterea, cui amplius a Deo commissum est, magis meretur si bene administret. Sed sacerdoti, vel archidiacono amplius commissum videtur: quia plus ab eo requiretur in iudicio: ergo bene administrando amplius meretur.

Sed contrà est, quod dicitur 19.q.1.c. Duæ. Si quis in ecclesia sua sub episcopo populum retinet, & sæculariter viuit, si afflatus Spiritusancto in aliquo monasterio, vel regulari canonica saluare se voluerit, quia lege priuata ducitur, nulla ratio exigit vt publica constringatur. Sed lex priuata quæ est Spiritussancti, vt ibidē subditur, nunquam ducit hominem de statu magis perfecto, ad statum minus perfectum, sed facit hominem ascensiones in corde suo disponeretur in Psal. 83. dicitur: ergo status religiosorum est perfectior quam status plebanorum.

Respondeo dicendum, quod perfectio spiritualis vitæ ex charitate pensanda est, qua qui caret spiritualiter nihil est, ut dicitur 1. ad Corint. 13. Ab eius autem perfectione simpliciter aliquis dicitur esse perfectus. Vnde dicitur ad Col. 3. Super omnia charitatem habere, quæ est vinculum perfectionis. Amor autem uim transformatiuam habet, qua amans in amatum quodam modo transfertur. Vnde Dion. 4. capitulo de diui. no. Est autem extasim faciens diuinus amor, non sinens suiipsorum amantes esse, sed amatorum. Quia ergo totum & perfectum est idem, ut dicitur in tertio Phy. ille perfecte charitatem habet, qui totaliter in Deum per amorem transformatur, seipsum & sua omnino postponens propter Deum, unde Augu. dicit in decimoquarto de ciui. Dei, quod sicut ciuitatem Babylonis facit amor sui usque ad contemptum Dei, ita ciuitatem Dei facit amor Dei usque ad conteptum sui. Et in lib. 83. quæst. quod perfectio charitatis est nulla cupiditas. Gregorius etiam super Ezech. dicit quod cum quis aliquid suum Deo uouet, & aliquid non uouet sacrificium est. Cum uero omne quod habet, omne quod uiuit, omne quod sapit omnipotenti Deo uouet holocaustum est, quod latina lingua dicitur totum incensum. Cuiuscunque ergo mens sic est affecta interius, ut seipsum & omnia sua contemnat propter Deum, secundum illud Apostoli ad Philippen. tertio, quæ mihi aliquādo fuerunt lucra, arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucri faciam, iste perfectus est, siue sit religiosus, siue secularis, siue clericus, siue laicus etiam matrimonio iunctus. Abraham enim matrimonio iunctus erat & diues, cui Dominus dicit. Genes. 17. Ambula coram me, & esto perfectus. & Ecclesiast. trigesimoprimo, dicitur Beatus diues qui inuentus est sine macula, & post aurum non abiit. Et post pauca subditur Qui probatus est in illo, & perfectus inuentus est. Sed aduertendum, quod aliud esse in statu perfectum, & aliud esse in statu perfectionis. Sunt enim aliqui in statu perfectionis qui nondum sunt perfecti, sed interdum etiam peccatores, sunt etiam aliqui perfecti, qui in statu perfectionis non sunt. Et quamuis status multa significet, & rectitudinem & firmitatem, & si qua sunt aliam huiusmodi, tamen cum dicimus aliquos esse in statu perfectionis, accipitur pro conditione secundum quod libertas, uel seruitus dicitur status, prout consueuit dici quod error personæ, aut conditionis, uel status impedit matrimonium, non autem error fortunæ aut qualitatis, & hoc modo accipitur status secunda quæstione sexta. Si quando in causa capitali, uel causa status interpellatum fueris, non per exploratores, idest procuratores, sed per seipsos est agendum. Sic ergo accipiendo statum, illi proprie in statu perfectionis esse dicuntur, qui se seruituti subiiciunt ad opera perfectionis implenda. Manifestum est autem, quod seruitus libertati opponitur. Libertas autem faciendi quodlibet per uotum tollitur, quia uoluntatis est uouere, necessitatis est reddere, ut supradictum est. Vnde qui se ad aliquid uoto obligat, inquantum necessitati se subiicit, quodammodo constituit se seruum libertate se priuans. Si quidem ergo aliquis se uoto obliget ad aliquod particulare opus implendum, constituit se quodam modo seruum non simpliciter, sed secundum quid, respectu scilicet illius ad quod se obligauit. Si vero simpliciter per uotum totam vitam suam dedisset Deo ad implenda ea quæ sunt opera perfectionis, propter Deum simpliciter se ipsum seruū constituit. & per hoc ponitur in statu perfectionis, unde & totum se Deo uouendo holocaustum offerre dicitur, ut Gregorius dicit. Hoc autem modo obligant totam uitam suam ad ea quæ sunt perfectionis Episcopi in sua consecratione professionem quandam facientes, qua obligantur ad curam gregis suscepti, secundum illud primo Timoth. ultimo Bonum certamen fidei apprehende uitam æternam, in qua uocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus, vel in ordinatione. uel in prædicationem, ut Glo. dicit. Religiosi etiam in sua professione totam uitam suam obligant Deo ad ea, quæ sunt perfectionis, unde & utrique serui dicuntur. Dicitur. enim. secundo Corinthiorum quarto. Non enim. prædicamus nosmetipsos, sed Iesum Christum, nos autem seruos uestros propter Iesum, quod pertinet ad Episcopos, religiosi etiam serui, vel famuli nominantur, ut dicit Dionys. sexto capitulo Eccl. Hierar. Et ideo tam religiosi quam Episcopi sunt in statu perfectionis, unde & utrisque in assumptione huiusmodi status solemnis benedictio adhibetur, vt patet per Dionysium 5. & 6. c. Eccles. Hierar. Archidiaconi autem, uel plebani non obligant uoto totam uitam suam ad id quod cura gregis requirit, unde nec in eorum institutione aliqua eis benedictio adhibetur, quæ exhibetur monachis propter perfectionem assumptā, ut dicitur sexto c. Eccl. Hierar. Et ideo ex hoc q cō mittitur eis cura parochiæ, vel Archidiaconatus cōstituūtur quidē ī aliquo officio, non aūt assumuntur ad statum perfectionis, alioquin essent apostatæ dimittendo parochias, & præbendas sine cura in Ecclesiis cathedralibus accipiendo. Nullus. n. in statu perfectionis discedere posset, nisi mortaliter peccando & apostatando.

art. 93. ad 2.& 22. q. 186. art. 7. ad 1.& uerit.q. 2. art. 2. ad 5.

August.

Beat° Paulus.

arti. 93. ad 3.

ar. 14. ad 1. 22.q. 186. ar. 2.

22.q. 18 2. ar. 1.

4. di. 30. q. 1. ar. 2. & 2. o. & ad 5.

Episcopi. & religiosi serui uenite nominandi.

do. Et inde est quod Dionys. in eccles. Hierar. perfectionem tribuit solis episcopis, quasi perfectorib. & monachis quasi perfectis: illuminationem vero attribuit presbyteris tanquam illuminatorib. per sacramentorum administrationem, & sacro populo tanquam illuminandis, purgationem vero diaconibus tanquam purgatoribus, & ordini immundorum tanquam purgandis.

2 p. q. 108. art. 1. c. & a. 2. 18 huius & 3. p. q. 64. a. 1. ad 1. & q. 67. ar. 1. ad 1. & a. 2. & ue. ri. q. 9. ar. 3. o. 12. q. 184. ar. 6. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum: quod ad omnes illas Chryso. auctoritates breuiter respõderi posset, quod nõ loquitur de sacerdote parochiali, sed de Episcopo, qui antonomastice sacerdos dicitur quasi summus sacerdos, & hic modus loquendi est plurimũ consuetus, ut sacerdotes Episcopi nominetur. Et haec responsio uidetur congruere secundum intentionem operis, in quo Chrysostomus Basilium consolatur de sua promotione, uterque enim erat in episcopum electus. Vt tamen particulariter ad singula respondeamus.

AD PRIMVM dicendum, quod si quis consideret uerborum circunstantiam nihil ad propositum faciunt, praemittit enim, si illi qui in secretis habitant multorum sermonibus nõ mouentur, digna quidem laude est patientia, non tamen idoneum argumentũ uirtutis, cũ uero fuerit in mediis fluctibus & de tempestate nauem liberare potuerit, tũc merito testimonium perfecti gubernatoris ab omnibus promereretur, & sic cõcludit, Ita ergo & nunc mihi si talem aliquem adducas monachum, qualis, ut secundum exaggerationem dicam, Helias fuit, tamen quandiu solus est, si non perturbatur, neque grauiter peccat, quippe qui non habet quibus stimuletur atque exasperetur, non tamen illi comparandus est, qui traditus populis & multorum peccata ferre compulsus immobilis perseuerat & fortis, quia sicut in tranquillitate, ita in tempestate gubernauit semetipsum, ubi manifestum est quod non comparat statum statui, sed impeccabilitatem impeccabilitati, quod enim monachus in claustro habitans non peccet, non est ita euidens argumentum uirtutis, sicut si presbyter, uel Episcopus, uel quicũque rector populi in mediis perturbationibus abstinet a peccato, sicut non est argumentum tantae industriae, si gubernator ubique periculo nauiget in mari tranquillo, ac si nauigaret in mari tempestuoso, & tamen ad industriam nautae pertinet, ut mare tempestuosum deuitet. Sic ergo ex praemissis uerbis nihil aliud ostendi potest, nisi quod periculosior est status habentis curam animarum quam monachi, & in maiori periculo innocentem se seruare maioris uirtutis est argumentum, unde maior uirtus requiritur ad hoc quod aliquis conseruet se a peccato immunem inter populos, quam in religione, sed maioris uirtutis est uitare pericula religionem intrando, quam pericula non uitare. Quanto enim aliquis magis amat suam salutẽ tanto magis euitat suae salutis pericula.

Monachi maxima laus quae sit.

Et per hoc etiam patet responsio ad secundum. Non enim dicit quod mallet esse in officio sacerdotali, quam in solitudine monachorum, sed quod mallet placere ĩ hoc, quam in illo. Quilibet enim sapiens magis uellet habere tantam uirtutem, per quam posset etiam inter pericula securus existere quam talem uirtutem qua posset extra pericula seruari, sed quia praesumptiosum est ut aliquis talẽ uirtutem sibi habere praesumat, per quam possit etiam inter pericula esse tutus uirtuosius est quod se extra pericula ponat. Vnde ipse subdit, Quod laudabã tanto studio & bonum pronunciabam, scilicet officium administrationis ecclesiasticae, nun utique defugerem, si idoneum ad eius gubernationem me aiderem. Prudenter ergo refugiebat, quia tantam uirtutem per quam idoneus esset non sibi superbe ascribebat.

Et similiter responsio patet ad tertium. Si quis enim in conuersatione multorum positus potest imperturbatum illum nitorem plenae sanctitatis, & continentiae splendorem, & alia monachorum bona incorrupta & inconcussa seruare, omnibus praeferendus est Maioris enim uirtutis iudicium est, ut puritatem perfectam aliquis conseruet etiam inter pericula puritatis, quam si eam extra pericula conseruaret. Sed tamen parum amare puritatem suam conuincitur, qui puritatis pericula nõ euitat, inter quae difficillimum est & rarissimum omnimodam puritatẽ seruare sicut maxima puritas fuit beatae Agnetis, quae etiam in lupanari posita, uirginalem puritatem seruauit, & tamen quia puritatis amatrix erat nũquam in lupanari hanc suã uirtutem ostendere elegisset, sed quanto magis puram mentẽ habebat, tanto minus lupanar propria uoluntate elegisset, & simile est in omnibus talibus.

Ad quartum dicendum, quod auctoritas illa non pertinet ad perfectionem uitae, sed ad differentiam dignitatis. Sic enim priuatus distat a rege, sicut non habens praelationem ab habenti hoc autem in quaestionẽ non uertitur an sit maior dignitate praelationis quicunque habet curam animarum, religioso curam animarum non habente.

Ad quintum dicendum, quod alia ratio est de episcopis & plebanis. Nam episcopi principalem populi curam habent: plebani autem & archidiaconi sunt subministratores, & coadiutores eorum. Vnde dicitur 16. q. 1. Omnibus presbyteris & diaconibus, & reliquis clericis attendendum est, ut nihil absque episcopi proprii licentia agant. non utique missas sine suo iussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat, non baptizet, nec quicquam absque eius permissu faciat, & primae ad Corinth. 12. dicitur in Glo. quod opitulationes sunt, qui maioribus ferunt opus ut Titus Apostolo: uel archidiaconi episcopis: gubernationes uero sunt minorum personarum, ut sunt presbyteri, unde si quis recte consideret, hoc modo in regimine ecclesiae comparantur archidiaconi & plebani ad episcopum, sicut in regimine temporali praepositi & balliui ad regem, & ideo sicut rex coronatur, & inungitur in regno, non autem praepositi uel balliui, ita etiam episcopus in ecclesia, non autem archidiaconi uel plebani, & propter hoc episcopatus est ordo in comparatione ad corpus mysticum, non autem plebanatus, uel archidiaconatus, sed officium tantum. Episcopis ergo similes sunt archidiaconi, & plebani sicut coadiutores & ministri: sed religiosi sunt episcopis similes in perpetua obligatione, quae facit statum perfectionis.

Canon.

B. Paulus

Nota.

Ad sextum dicendum, quod aliqua duo opera uel in bono, uel in malo possunt multipliciter adinuicem comparari, uno modo secundum suum genus, sicut dicimus continentiam uirginalem praeeminere in bono continentiae uidualis, in malo uero homicidium furto, & hoc modo uita actiua est fructuosior, quam contemplatiua, sed contemplatiua merito maior est quam actiua, ut Grego. dicit in 7. moral. zelus etiam animarum uel sacrificium Deo acceptissimum, si tamen ordinate fiat ut scilicet primo homo habeat curam salutis suae, & postmodum aliorum, aliquin nihil prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animae uero suae detrimentum patiatur, ut dicitur Mathaei 16. Alio modo potest opus operi comparari in bono, uel in malo, non secundum se, sed in ordine ad alium actum, sicut abstinentia praefertur in bono sumptioni cibi, tamen assumere cibum cum aliquo propter charitatem, praefertur abstinentiae, & in malo, adulterium praefertur furto, unde furari gladium ad occidendũ, est grauius quàm adulterium. Tertio praefertur opus operi in bono, uel malo ex uoluntate facientis. Quod enim promptiori uoluntate fit melius uel peius iudicatur. Si ergo comparentur opera plebani, uel archidiaconi, operibus religiosorum tertio modo comparationis, uel secundum promptitudinem uoluntatis tunc incertum iudicium est, quia ille qui ex feruentiori charitate operatur opera magis meritoria habet. Si uero comparentur secunda comparatione per ordinem ad aliquod aliud opus, sic opera religiosi sunt incomparabiliter eminentia operibus archidiaconi, uel plebani: ea enim quae religiosi agunt, ad illam radicẽ referuntur, qua totam uitam suam Deo deuouerunt, unde non est pensandum quid faciant, sed maius quod ad quaelibet facienda se deuouerunt, & sic quodammodo comparantur ad eos qui aliquod singulare bonum opus faciunt: sicut ministrum ad finem. Qui enim dat se alicui ad faciendum omnia quae iubet, in infinitum, magis se dat ei quàm iste qui dat se ei ad aliquod opus faciendum. Vnde supposito quod religiosus secundum exigentiam suae religionis faciat aliquod opus quod sit paruum secundum se, tamen recipit magnam intensionem ex ordine ad primam obligationem, qua se totum Deo uouit. Si uerò comparentur ipsa opera secundum se, secundum primum modum comparationis, sic aliqua particularia opera quae plebani faciunt, uel archidiaconi, sunt maiora aliquibus particularibus operibus, quae religiosi faciunt sicut maius est intendere saluti animarum quàm ieiunare, & silentium tenere: uel aliqua huiusmodi. Si tamen omnia omnibus comparentur, multo maiora sunt opera religiosorum. Etsi enim procurare salutem aliorum sit maius, quam intendere sibi soli, loquendo in genere, tamen non quocunque modo intendere saluti aliorum praefertur ei, quod est quocunque modo intendere suae saluti. Si enim aliquis totaliter & perfecte intendit suae saluti, multò maius est quam si aliquis multa particularia opera agat ad salutem aliorum: si saluti propriae & si sufficienter, non tamen perfecte intendat.

Gre. 2a. q. 182. a. 2. o. & q. 188. a. 6.

Math.

2. d. 19. a. 4. c. & Ma. q. 3. ar. 13. pitu.

12. q. 147. a. 3. ad 1. art. 50. ad 2.

Ad septimum dicendum, quod bene administrare aliquid est plus & minus. Vnde si illius cui commissum est, tanto sit melior administratio, quanto maius est quod ei committitur, absque dubitatione plus meretur. Si uero ille cui minus committitur, multo plus facit quam ille cui maius committitur, etiamsi bene faciat tamen alius plus meretur, quod etiam in rebus humanis apparet, qui minus beneficium percipit, si plus seruiat, magis debet esse acceptus. Quamuis autem habenti curam animarum sit plus commissum quantum ad dignitatem, quia tamen religiosus maiora opera facit, ut dictum est, magis meretur.

QVAE.

QVAESTIO VII.

DEINDE quæsitum fi de his quæ pertinent ad laicos. Et primo de matrimonio, vtrum.f.mulier quæ post votum continentiæ emissum contraxit matrimonium in facie ecclesiæ, possit absque peccato viro suo carnaliter commisceri.

Secundo. de vsura, vtrum aliquis possit licite retinere illud, quod acquiritur licita mercimonatis de pecunia vsuraria.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum mulier, quæ post votum continentiæ emissum in facie ecclesiæ nupsit, possit absque peccato viro carnaliter commisceri.

56
4.d.27.q.2.a.3.& d.38.q.1.a.1. d.38.q.1.a.3.q.& ad 1.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd mulier, quæ post votum continentiæ emissum in facie ecclesiæ contraxit cum aliquo, possit et postmodum absque peccato carnaliter commisceri. Quod enim fit auctoritate ecclesiæ, caret peccato, cum fiat auctoritate Christi: secundum illud Apostoli ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi. Sed prædicta mulier ex hoc ipso q in facie ecclesiæ contraxit matrimonium auctoritate ecclesiæ potestatem accipit ad matrimonij actum, qui est carnalis copula: ergo non peccat si viro suo carnaliter commisceatur.

Sed contra. Votum continentiæ est excellentius quàm votum abstinentiæ, quia non est digna ponderatio continentis animæ, vt dicitur Ecclesiastici vigesimosexto. Sed qui facit contra votum abstinentiæ, peccat mortaliter, puta si aliquis frangeret ieiunium: sextæ feriæ, qui semper se in sexta feria ieiunaturum vouisset: ergo multo magis semper peccat mortaliter persona quæ contra votum continentiæ emissum alteri personæ carnaliter commiscetur.

Votum cõtinẽtiæ est duplex.

Respondeo dicendum, quòd votum continentiæ est duplex simplex scilicet, & solemne. Solemne autem votum continentiæ, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractum, idest facit vt non sit matrimonium quod cõtrahitur post votum solemne. Vnde matrimonium post votum solemne non excusatur é peccato, etiam si quis matrimonium in facie ecclesiæ de facto contrahat & carnali copula vtatur. Votum verò simplex impedit, quidem matrimonium contrahendum sed non dirimit iam contractum. Non enim facit quod matrimonium sequens sit nullum, sed solum quòd matrimonium contrahens mortaliter peccat. Matrimonio autem existente, mulier non habet sui corporis potestatem, sed vir, & similiter econuerso, nullus autem potest alteri denegare, quod eius est, & ideo mulier matrimonio coniuncta, etiam si simplex votum præcesserit, non potest denegare viro sui corporis vsum præcipue postquam fuerit matrimonium per carnalem copulam consummatum, nemo autem faciens quod debet peccat. Vnde communiter ab omnibus dicitur, quod mulier quæ post votum simplex continentiæ, matrimonium contractum carnali copula consummauit, iam non peccat reddendo debitum viro, sed an peccet exigendo debitũ, dubium videtur, quibusdam dicentibus, quod etiam absque peccato exigere potest, ne intolerabile sit sibi matrimonij usus, sed verius dici videtur, quòd non peccat reddendo, quia hoc necessitatis est, peccat autem exigendo, quia hoc est voluntatis, qua tenetur astricta per obligationem præcedentis voti. Huius autem diuersitatis ratio est: quia votum solemne habet promissionem cum quadam traditione, vnde votum continentiæ non solemnizatur nisi per susceptionem ordinis sacri, per quem homo actualiter diuino cultui mancipatur, vel per confessionem ad certam regulam, & susceptionem habitus professorum: quia sic etiam homo actualiter mancipatur ad seruiendum Deo in religione. Votum autem simplex habet promissionem sine traditione. Manifestum est autem, q post quam aliquis rem quæ erat suæ potestatis alicui non solum promittit, sed etiam tradit, non potest eam vlterius alteri dare, puta equum, vel vestem, & similia, etiã si post modum alteri donare voluerit, secunda donatio non valet. Vnde postquàm aliquis per votum solemne continentiæ corpus suum Deo non solum promisit, sed etiam tradidit ad cœlibem vitam agendam, non potest illud vlterius coniugi dare, vt sic ex necessitate reddere debitum teneatur. Qui vero promittit aliquid alicui, nondum tamen tradidit illud si postmodum alteri actualiter illud tradat, licet promissionis fidem frangat tamen secunda donatio valet ita quod ille cui datur potest re data vti vt vult. Sic ergo persona, quæ per simplex votum Deo corpus suum promisit ad cœlibem vitam ducendam, si post modum corporis sui potestatem tradat coniugi actualiter per matrimonium consummatum, peccat quidem frangens fidem voti, tamen donatio tenet, & coniux habet in eius corpus potestatem, unde non peccat debitum reddens, unde oportet ad utrumque respondere.

22.q.88.a.7.o. 22.q.189.a.2.ad 3.2.a.3.c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod mulier quæ emisit uotum continentiæ, contrahens in facie Ecclesiæ non accipit ab Ecclesia auctoritatem, ut carnali copula utatur, quia si Ecclesia cunitaret de uoto emisso matrimonium inhiberet. Si autem sciret & dispensaret in uoto simplici cõtinentiæ auctoritate Apostolica post dispensationem non peccaret mulier, neque exigendo, neque reddendo debitum.

Ad secundum quod est in contrarium, dicendum, quod eadẽ ratio est & in uoto continentiæ, & in uoto abstinentiæ. Sicut enim persona quę post uotum simplex continentiæ emissum sui ipsius potestatem coniugi tradit, absque peccato carnali copula utitur debitum reddes, ita si post uotum abstinentiæ sui ipsius potestatem alteri tradit regionem intrando absque peccato potest ieiunium soluere secundum obedientiam prælati ea obseruantia religionis, quia per uotum solemnizatum ab aliis uotis absoluitur.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum quis reddere teneatur quod ex vsura lucratus est.

57
22.q.78.art.3.o.& op.73.ad 19.o.

AD Secundum sic proceditur. Videtur quod quicquid aliqs de pecunia usuraria lucratus fuerit, reddere teneatur. Dicit enim Apostolus ad Roma. 11 Si radix sancta & rami, ergo econuerso si radix infecta & rami. Sed radix huius lucri est infecta & usuraria, ergo totum est infectum & usurarium. Non ergo potest licite huius lucrum retinere.

Sed contra quilibet potest licite retinere id quod legitime acquisiuit. sed quod acquiritur de pecunia usuraria interdum legitime acquiritur, ergo licite potest retineri.

Respondeo dicendum, quod huius quæstionis ueritas, poterit apparere, si consideretur ratio quare usuram accipere sit peccatum, non enim est peccatum solum quia est prohibitum sed quia est contra rationem naturalem, ut etiam Philosophus dicit in primo Politicorum.

12.q.78.ar.3.ad 3.et 22.qu.78.ar.1.o.

Ad cuius euidentiam considerandum quod rerum in usum hominis uenientium quædam sunt quarum usus non est ipsius rei consumptio, etsi contingat rem deteriorari uel consumi per usum, hoc est per accidens, sicut domus, uestis, liber, equus, & huiusmodi, non enim usus libro est delere ipsum, neque usui domo est destruere ipsam, & in talibus aliud est dare usum rei & aliud est dare substantiam rei, & propter hoc quando per accommodationem usus talis rei alteri conceditur non propter hoc dominium rei transfertur, & propter hoc etiam potest uendi usus rei dominio rei remanente apud dominum, sicut patet in conductione & locatione qui sunt contractus liciti. Quædam uero res sunt quarum usus nihil est aliud quam consumptio ipsarum rerum, sicut pecunia qua utimur expendẽdo, uinũ quo utimur bibendo, & sic de aliis huiusmodi, in quibus usus rei nihil aliud est quam consumere ipsam, & ideo in talib quando cõceditur usus rei per mutuum transfertur etiam rei dominium quia ergo usus rei non est separabilis ab ipsa re, quicunque uendit usum talium rerum retinendo sibi obligationem ad sortem reddendam, manifestum est quod idem uendit bis, quod est contra naturalem iustitiam, & ideo exigere usuram est secundum se iniustum. Tenetur ergo aliquis id quod accepit ultra sortem restituere, quia iniuste accipit, & per consequens damna & interesse, sed cum ipsius pecuniæ usurariæ non sit alius usus, quam ipsa eius substantia, ratione iam dicta, patet cõsequenter quod ex quo pecuniam usurariam reddit de usu pecuniæ nihil reddere tenetur, teneretur autem reddere aliquis id quod lucratus esset de domo aliena, uel de equo, uel aliquo huiusmodi, etiam postquam res huiusmodi reddidisset, quia in talibus appretiatur res & usus rei.

22.q.78.art.3.c.et ad tertiũ.

3.dist.37.ar.6.o.et Ma.q.13.e 4.et op.73.cap.

4.d.15.q.2.art.4.q.2.3.

Ad illud ergo quod in contrarium, obiicitur dicendum, quod pecunia usuraria non se habet per modum radicis ad lucrum quod de ea fit, sed solum per modum materiæ, radix enim aliqualiter habet uirtutem causæ actiuę inquantum ministrat alimentum toti plantæ, unde in humanis actibus uoluntas, & intentio comparantur radici quæ si peruersa fuerit opus erit peruersum, non autem hoc est necessarium in eo, quod est materiale. Potest enim aliquis interdum malo bene uti.

QVAESTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de his, quæ pertinent communiter ad omnes homines.

¶ Et primo quantum ad animam.

¶ Secundo quantum ad corpus.

¶ Tertia

Tertio quantum ad actum hominis.

CIRCA animam quæsita sunt tria.

¶ Primo quantum ad substantiam eis, utrum sit composita ex materia & forma.

¶ Secundo quantum ad cognitionem.

¶ Tertio quantum ad pœnam ipsius.

ARTICVLVS XX.

Vtrum anima sit composita ex materia & forma.

58 AD Primum sic proceditur. Videtur quod anima sit cōpo-
1. p. q. 75. sita ex materia & forma. Intellectus enim humanus com
ra. 5.o.& parator ad substantias intellectuales superiores per recessum
de anima simplicitatis. sed omne quod recedit a simplice incidit in ali-
ar.6.o. quam compositionem, prima aut compositio est ex mate-
ria & forma, ergo anima humana est composita ex materia
& forma.

Sed contra est, quod Philoso. dicit in 3. de anima. T.c.16.) q
species rerum materialium, prout sunt in ipsis rebus, non sunt
intelligibiles actu, quia sunt in materia, sed prout sunt in ani-
ma intellectiua humana sunt intelligibiles actu, ergo non sunt
in materia. Non ergo anima humana est composita ex materia
& forma.

Respondeo dicendum, quod si materia dicatur omne illud
quod est in potentia quocunque modo, & forma dicatur om-
nis actus necesse est ponere quod anima humana, qualibet sub
stantia creata, sit composita ex materia & forma. Omnis enim
ar. 147. & substantia creata, est composita ex potentia & acto. Manifestum
184. est enim quod solus Deus est suum esse quasi essentialiter exi
stens, inquantum. s. suum esse est eius substantia, quod de nullo
alio dici potest. Esse. n. subsistens, non potest esse nisi unum, si-
cut nec albedo subsistens non pōt esse nisi unum. Oportet ergo
quod qualibet alia res sit ens participatiue, ita quod aliud sit in
1.p. q. 3.a. eo substantia participans esse, & aliud ipsum esse participatum:
4.o.& ar. Omne autem participans se habet ad participatum, sicut poten
25 25. hu- tia ad actum, unde substantia cuiuslibet rei creatæ, se habent ad
ius. suum esse sicut potentia ad actum, Sic ergo omnis substantia
creata est composita ex potentia & actu, idest ex eo quod est, &
1.p. q.63. esse, ut Boet. dicit in lib. de hebdo. sicut album componitur ex
ar. 3. ad 4. eo quod est album, & albedine. Si uero materia proprie accipia
tur pro illo quod est potentia tantum, sic impossibile est quod
anima humana sit composita ex materia & forma, & hoc potest
manifestari dupliciter. Primo quidem ex eo quod est intelle-
ctualis substantia, manifestum est enim quod intellectus in a-
ctu est intellectum in actu. Intellectum autem in actu est ali-
quid inquantum est immateriale. Est enim aliquid perfecte co-
Ver. q.13. gnoscibile inquantum est actu, non autem inquantum est in po
ar.3.c. tentia, ut dicitur in 9. Metaphysicorum, unde cum materia sit
ens in potentia forma in materia existens non potest esse perfe
cte cognita, et intellecta in actu, unde sequitur quod nulla sub
stantia intellectiua, cuius perfectio est ipsum intellectum, in
actu sit materialis, eo quod oportet perfectionem proportiona
ti perfectibili. Secundo apparet idem ex hoc quod anima est
forma Cum enim forma sit actus, & id quod est in potentia nō
possit esse actus, impossibile est quod aliquid compositum ex
materia & forma secundum se totum sit forma. Si ergo anima,
quæ ponitur componi ex materia & forma sit forma secundum
aliquam suam sui partem, quæ est actus, cuius nulla pars est ma
teria sequitur quod animæ pars non sit materia, hoc enim dici
mus animam quod est actus corporis animati.

Ad illud uero quod in contrarium obiicitur dicendum, quod
potentia & actus sunt prima principia in genere substantiæ, ma
teria autem & forma sunt prima principia in genere substantiæ
mobilis, unde non oportet omnem compositionem in genere
1.p.q.5.ar. substantiæ esse ex materia & forma, sed hoc solum necesse est
5.c. in substantiis mobilibus.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæsitum est de anima quantum ad eius co-
gnitionem.

ET circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primo, utrum anima separata a corpore cognoscat aliam ani
mam separatam.

¶ Secundo, utrum liceat ab aliquo moriente exigere ut statum
suum post mortem denunciet

ARTICVLVS XXI.

Vtrum anima separata cognoscat aliam animam separatam.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod anima 50
separata à corpore, non cognoscat aliam animam hominis 1.p.q.89.2.
quam in hac vita cognouit. Omnis enim cognitio per aliquam a.& anima
fit similitudinem, sed in una anima non fuit expressa alterius a.17. & 58.
animæ similitudo in hac vita, quæ possit in ea post mortem o.
remanere: ergo una anima separata non potest aliam co-
gnoscere.

¶ 2 Præterea, Philosophus dicit in tertio de anima (T.c.20)
q corrupto corpore anima non reminiscitur: non ergo reco-
gnoscit animam hominis, quam in hac vita cognouit.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 16. quod diues in inferno
secundum animam positus, recognouit Lazarum in sinu Abra-
hæ secundum animam existentem.

Respondeo dicendum, quod cum nulla substantia propria
operatione destituatur, necesse est ponere cum anima intellecti
ua post mortem remaneat, quod aliquo modo intelligat: ne-
cesse est autem ei attribuere alterum trium modorum intelli- de anima
gendi, ut scilicet intelligat, uel abstrahendo species intelligibiles ar.15.o.
a rebus, sicut nunc intelligit corpori unita, vel per species intel-
ligibiles in corpore acquisitas, & in ea conseruatas post mor-
tem, vel etiam per aliquas species concreatas, vel qualitercun-
que desuper influxas. Quidam ergo dicunt, q animæ separa-
tæ intelligunt abstrahendo species intelligibiles a rebus. Sed
hoc esse non potest. Abstractio enim specierum intelligibilium
a rebus sensibilibus, fit mediante sensu & imaginatione, quo-
rum operationes cum fiant per organa corporalia, animæ separa
tæ attribui non possunt, vnde alii hoc negantes dicunt vlterius,
quod nec etiam per species acquisitas a rebus sensibilibus dum ar.127.
esset in corpore anima separata intelligit. Ponunt enim Avi-
cennam sequentes q species intelligibiles non conseruantur in
intellectu possibili, nisi dum actu intelligit: sed conseruantur
species particulares rerum sensibilium solum in imaginatiua &
memoratiua, ad quas dum intellectus possibilis se conuertit, de
nouo influunt in ipsum species intelligibiles ab intellectu agen
te. Cum ergo vis memoratiua & imaginatiua corrumpatur cor
pore corrupto, eo quod est virtus organi corporalis, sequitur
quod anima post mortem nullo modo intelligere possit per ali
quas species à rebus sensibilibus acceptas, vnde relinquitur, se- Reproba-
cundum eos, q anima separata intelligatur per species concrea tio.
tas, sicut & Angeli. Sed hæc quidem positio irrationalis vide- 1.p.q.79 a.
tur quantum ad vtrumque dictorum, q enim species intelligi- 6. c. & q.
biles in intellectu possibili non conseruentur, est contra ratio- 84.a.4. c.
nem. Quod enim in aliquo recipitur est in eo per modum reci
pientis. Vnde cum intellectus possibilis habeat esse stabile &
immobile, oportet q species intelligibiles in eo recipiantur sta-
biliter & immobiliter Est etiam contra Arist. qui dicit in 3. de
anima. (T.c.8.) q intellectus possibilis cum sciat singula: hoc
est accipiens species singulorum, vt sciens, idest sicut contingit in
sciente, vel in eo qui habet scientiam, tunc dicitur secundum
actum, hoc autem confestim accidit cum possit operari per seip
sum. Est quidem ergo & tunc potentia quodammodo, non ta-
men simpliciter, sicut ante addiscere, aut inuenire. Ex quibus
verbis apparet q species intelligibiles quandoque sunt habitu
in intellectu possibili, quamuis actu non operetur. Illud etiam
quod dicunt animam humanam habere species intelligibiles
concreatas, irrationabiliter dicitur. Si enim potest eis vti dum
est corpori vnita, sequitur quod possit homo intelligere ea quo
rum sensum non accepit, vt putà quod cæcus intelligat colo-
res, quod patet esse falsum. Si autem per vnionem corporis to-
taliter impeditur anima humana, vt speciebus intelligibilibus
concreatis vti non possit, sequitur quod vnio corporis & ani-
mæ non sit naturalis. Id enim quod est in natura rei non tota-
liter impeditur per aliquid quod est rei naturale: alioquin na- veri.q. 19.
tura faceret alterum illorum frustra Sic ergo dicendum est, q ar.a.o.
anima separata intelligere potest quædam per species intelligi
biles, quas per sensus à rebus acquisiuit, dum esset in corpore.
Sed iste modus cognoscendi non sufficit: quia multa cognoscit
anima separata quæ nos in hac vita non cognoscimus, maximè
quia inconueniens videtur, quod animæ illorum qui in mater-
nis vteris moriuntur, quæ forte nullum intellectus vsum habue
runt, & per consequens, nec aliquas species intelligibiles acqui
sitas, nihil post mortem intelligant. Vnde oportet addere, quod
anima in sui separatione a corpore recipit influxum specierum
intelligibilium a natura superiori, scilicet diuina, secundum na-
turalem ordinem quo experimur, quod anima humana quan-
to magis a corporeis sensibus abstrahitur, tanto magis potest
esse particeps superioris influxus, sicut patet in dormientibus

&

& alienatis qui etiam quædam futura præuident. Sic ergo anima separata potest animam aliam cognoscere, tam per notitiam quam de ea acquisiuit in hac vita per aliquam similitudinem effectus ipsius, qui est vita hominis: siue per aliquam similitudinem influxam a Deo naturali influxu.
1.p.q.86.a.4. ad 2. 3. Et per hoc patet responsio. Ad primum.
22.q. 172. ar.1.ad 1.2.3. Ad secundum dicendum, quod Philosophus loquitur quantum ad memorari & reminisci, quod est per actus cuiusdam potentiæ sensitiuæ vtentis organo corporali, quo corrupto, cessat actus talis potentiæ.
Ad rationes.

ARTICVLVS. XXII.

Vtrum liceat requirere ab aliquo moriente, vt statum suum post mortem reuelet.

60 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quod nõ liceat ab aliquo moriente requirere quod reuelet statum suum post mortem. Non enim licet inquirere quæ Deus vult esse ab-
ar. 87.c. scondita, secundum illud Eccl. 3. Altiora te ne quæsieris. Sed Deus vult esse absconditum statum animæ post mortem: quod patet ex hoc quod diuiti petenti, vt Lazarus mitteretur ad fratres suos viuentes est hoc denegatum, sicut dicitur Lucæ. 16. Non ergo licet hoc a morientibus inquirere.

Sed contra est quod dicitur 2. Macha. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare. Sed ad hoc homo prouocatur per hoc quod cognoscit necessitatem eorum, quam habẽt post mortem: ergo licitum est & sanctum, hoc à morientibus requirere.

22.q. 71.a.3.0. Respond. dicendum, quòd cum peccatum sit contra naturã, vt patet per Damasc. in 2. libro, requirere per impletionem naturalis desiderij non est peccatum: nisi aliqua inordinatio adiungatur, sicut patet in sumptione cibi & potus: homo autem natu-
2.85.n.& 1.p.q.22. ar.3.ad 3. raliter scire desiderat. Vnde si requiratur aliquid rei notitia, nõ est peccatum, nisi forte per accidens, hoc est per aliquam inordinationem adiunctam, puta si per studium & inquisitionem alicuius scientiæ, aliquis impediatur ab his quibus tenetur intendere, puta si prædicator impediatur ab officio debitæ prædicationis propter studium Geometriæ, aut etiam si aliquis inquirat aliquid cognoscere superbe & præsumptuose de sua facultate confidens, vel si qua alia huiusmodi inordinatio circa hoc cõtingat. Nulla aũt inordinatio in hac inquisitione videtur, si aliquis requirat a moriente cognoscere statum suum post mortẽ submittendo tamen hoc diuino iudicio. Vnde nulla ratio videtur quare debeat dici hoc esse peccatum, nisi forte ex dubitatione fidei de futuro statu quasi tentando inquirat.

Ad contrarium. Ad illud vero quod in contrarium obijcitur, dicẽdum quod Deus vult multa nobis sic esse abscondita, quorum notitiam propriis viribus aut merito acquirere non possumus, quæ tamen vult reuelari humiliter, & pie quærentibus: secundum illud Matth. 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: vnde non est mirum si superbis fratribus superbe diuitis Deus aliqua noluit reuelari, quæ tamen vult reuelari fidelibus, & pie & humiliter requirentibus.

QVAESTIO X.

DEINDE quæsitum est de anima quantum ad pœnam.
¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.
¶ Primò vtrum anima possit pati ab igne corporeo.
¶ Secundo vtrum damnati in inferno gaudeant de pœnis inimicorum suorum, quos vident secum puniri.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

61 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd anima separata non possit pati ab igne corporeo. Actio enim agẽtis est proportionata passioni patientis. Sed actio ignis cum sit
2. 35.& 4.d. 44.q. 3.art.3.q.3. corpus physicum est actio naturalis quæ consistit in mouere: sed nihil patitur ab igne corporeo, nisi quod mouetur. Sed anima non mouetur cum sit impartibilis, nihil autem impartibile mouetur, vt probatur in 6. Physic. (T.c.32.) ergo anima non patitur ab igne corporeo.

1.p.q.64.a.4. ad 1. Sed contra est quod diues in inferno secundum animam existens dicit, Crucior in hac flamma, vt dicitur Luc. 16.

Respon. dicendum, quòd anima patitur pœnam ab igne corporeo sicut fides catholica docet, quod autem ignis corporeus agat in animam separatam, hoc non habet ex natura sua, sed in quantum est instrumentum diuinæ iustitiæ, vt dicitur communiter.

Aduertendum tamen est, quod nullum instrumentum agit in virtute superioris agentis nisi exercendo aliquam actionẽ sibi connaturalem, alioquin frustra adhiberetur ad effectum, sicut serra inquantum est instrumentum artis facit arcam secando, & aqua baptismi abluit animam, ut instrumentum diuinæ misericordiæ corporaliter abluendo. Si ergo ignis corporeus agit in animam, vt est instrumentum diuinæ iustitiæ punientis, necesse est quod hoc fiat per aliquam actionem igni corporeo connaturalem. Non autem potest dici, quod ignis alteret animam calefaciendo, uel desiccando, aut igniendo ipsam. Vnde relinquitur modus, quem Aug. ponit 6. de ciuitate Dei, vt scilicet anima separata, uel spiritus dæmonis patiatur pœnam per alligationem quandam ab igne corporeo. Videmus enim spiritum corpori alligari quandoque quidem naturaliter, sicut anima alligatur corpori: quandoque autem quadam superiori uirtute sicut per uirtutem superiorum dæmonum, inferiores dæmones alligantur arte necromantica, imaginibus, uel annulis, uel aliis huiusmodi rebus. Multo ergo magis uirtute diuina dæmones, vel etiam animæ alligari possunt igni corporeo, ut ab eo assumant pœnam. 4.d.44. q.3.art.2. q.1.ad. 3. 1.p.q.45. ar.5 .c. 4.d.1. q.1. artic.4.q.1.c.

Vnde patet responsio ad illud quod in contrarium obijciebatur, quod procedit de actione ignis quæ est per alterationẽ. ar.35.c. Ad rones

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum damnati gaudeant de pœnis inimicorum.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod damnati in inferno gaudeant & consolentur de pœnis inimicorum suorum, quos secum uident in inferno puniri, quia super illud Isa. 14. Omnes principes terræ surrexerunt de soliis suis, dicit Gl. Hier. quod solatium est malis, inimicos suos socios habere pœnarum. 62 4 d.44.q.3.art.3.q.2.ad 5.& q.3.ad 5. qualiter gaudeant uel doleãt.

Sed contra. Omne gaudium diminuit dolorem, ut patet per Philosophum in 7. Ethi. Sed dolor damnatorum est finitus in tensiue: tantum ergo possent multiplicari inimici alicuius damnati in inferno, quod totaliter dolor eius deleretur, quod est contra diuinam iustitiam.

Respon. dicendum, quod nihil prohibet idem secundum diuersas rationes esse delectabile & tristabile, tamen simpliciter dicitur tale ab eo, quod præeminet, ab eo uero quod est minus denominatur secundũ quid. Dicendum est ergo quod pœna inimici considerata ab eo qui est in inferno habet quodammodo rationem delectabilis, & quodammodo rationem tristabilis. Rationem quidem delectabilis habet inquantum impletur uoluntas damnati de malo inimici sui. Descenderunt enim ad infernum dãnati cum armis, id est, cum affectionibus prauis: ut dicitur Ezech. 32. Sed ex alia parte habet rationem tristabilis propter duo. Primo quidem inquantum in pœna inimici impletur diuina iustitia, quam oderunt & blasphemant damnati in inferno, secundum illud Apocal. 16. Aestuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen Domini. Secundo propter uermẽ conscientiæ. Sic enim in eis prauæ affectiones remanent, quod & tamen de eis dolent ad punitionem nõ ad purgationem, secũdum illud Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes, unde sicut pœnitentes in hac uita dolent, & de dolore gaudent, ita damnati in inferno gaudent de pœnis inimicorũ suorum, & tamen de ipso gaudio magis dolent, & præcipue si præstiterint eis damnationis causam. 1.p.q.64. ar.3.ad 1. & 3.p.q.84.artic. 9. ad secundum.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO X.

ARTICVLVS XXV.

Vtrum Adam non peccante tot fuissent nati mares quot fœminæ.

DEINDE quæsitum est de homine quantum ad corporis sexum, utrum scilicet si primus homo non peccasset, tot fuissent nati mares quot fœminæ, & uidetur quod sic. In paradiso enim, ubi secundum Aug. fuisset torus immaculatus, & nuptiæ honorabiles, nullus continuisset: sed omnes matrimonio nisi fuissent, ut impleretur præceptum Domini primis hominibus datum. Crescite & multiplicamini & replete terram, ut habet Gene. 1. Sed in statu innocentiæ nullus masculus habuisset plures uxores, nec aliqua mulier plures uiros, nec aliquis aut 63 1.p.q 98. a.2.& ad 3 ar.101.c.

aliqua

aliqua mortem sensisset, ergo sequitur quod tot mares nascerentur quot fœminæ.

Sed contra est quod dicit Greg. 4. mora. super illud. Núc.n. dormiens sileret, dicit si parentem primum nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generare,
ar.101.o. sed hi qui nunc per redemptionem saluandi sunt, soli ab eo electi nascerentur. Sed qui nunc saluandi sunt, non sunt æqualiter mares & fœminæ. Ergo neque in statu innocentiæ æqualiter fuissent mares, & fœminæ.

Respondeo dicendum, quod si Adam non peccasset, nec aliquis de stirpe eius, satis probabiliter uidetur concedendum, quod tot nascerentur mares quot fœminæ, sicut ratio probat.

Ad illud uero quod in contrarium obiicitus potest dici, quod
a.d.20.q. cum soli Deo sit certus numerus electorum, incertum est, utrũ
12. arti. 1. inæquales saluentur mares & fœminæ, uel æqualiter tot ma-
ad 1. res quot fœminæ, sed si supponitur quod non inæquali numero mares saluentur, & fœminæ, potest dici quod cum dicitur hi, qui nunc per redemptionem saluandi sunt &c. pronomen nõ facit personalem demonstrationem, sed simplicem, sicut cum dicitur. Hæc herba crescit in horto meo, ut intelligatur nihil aliud significari, quam quod soli saluandi ab eo nascerentur, quia
art.101.6. nullus nascendo ab eo traheret damnationis causam. Non autẽ potest dici, quod iidem homines numero nascerentur, qui nunc nascuntur. Manifestum est enim quod non potest esse idem homo numero, si ab alio patre uel alia matre nascatus. Cum autẽ multi sint qui ex pluribus uxoribus filios suscipiunt qui saluantur si in statu innocentiæ pluralitas uxorum non fuissent, impossibile esset quód idem homines numero tunc nascerentur, qui nunc saluantur.

QVAESTIO XII.

DEINDE quæsitum est de actibus communibus omnibus hominibus.

¶ Et primo de conscientia.

¶ Secundo de pœnitentia.

CIRCA primum quæsita sunt duo.

¶ Primo, utrum conscientia possit errare.

¶ Secundo, utrum conscientia erronea liget.

ARTICVLVS XXVI.

Utrum conscientia errare possit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod conscientia er-
64 rare non possit, quia ad Rom. 2. dicit Gl. quod conscien-
12:q6. 19. tia est lex intellectus nostri, quæ est lex naturæ. Sed lex natura-
art. 5. a.di. lis errare non potest, ergo nec conscientia.
2.q.2.art. ¶ 2 Præt. Basilius dicit, quod conscientia est naturale iudica-
4.c. torium, sed naturale iudicatorium nõ potest errare, ut patet in primis principijs indemonstrabilibus, de quibus homo naturaliter iudicat, ergo conscientia non potest errare.

Sed contra est, quod Dominus dicit Ioan. 16. discipulis loquens. Venit hora, ut omnis qui interfecerit uos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Sed hoc non est nisi conscientia errãte, ergo conscientia potest errare.

Respondeo dicendum, quod conscientia (sicut ipsum nomẽ
1.p.q.79. sonat) importat applicationem scientiæ uel notitiæ humanæ
arti. 13. & ad aliquem proprium actum. Omnem autem notitiam quã ho-
ueri. q. 17. mo habet, potest ad suum actum applicare, siue memoriã, pro-
ar. 1.o. ut homo dicitur habere conscientiam testificantem quod fecerit aliquid uel non fecerit, siue etiam scientiam uniuersalẽ uel particularem, per quã homo potest cognoscere, utrum aliquid
1. p. q. 79. sit faciendum uel non faciendum, & secundum hoc conscientia
arti. 13. ad dicitur urgere uel impedire. Manifestum est autem, quod si ac-
3. cipiamus diuersas hominis cognitiones, in aliqua potest esse error, & in aliqua non. In primis enim principijs naturaliter cognitis, siue sint speculatiua siue sint operatiua, nullus potest er-
artic. 162. rare, sicut in hoc est, omne totum est maius sua parte, uel nulli
prin. iniuriam esse faciendam. In alijs autem humanis cognitionibus magis particularibus, siue pertineant ad partem sensitiuam, siue ad rationem inferiorem, quæ considerat humana, siue ad rationem superiorem, quæ considerat diuina, potest multipliciter error accidere. Manifestum est autem, quod in applicatione multarum cognitionum ad actum prouenit error, quæcunque cognitionũ fuerunt erronea, sicut patet quod falsitas accidit in conclusione quæcunque præmissarum fuerit falsa. Sic ergo licet in cognitione primorum principiorum iuris naturalis non sit error, tamen quia in alijs principijs iuris humani, uel diuini potest error accidere, ideo conscientia hominis errare potest, sicut patet quód hæreticus qui habet conscientiam nun- veri. q. 17.
quam iurandi, habet conscientiam erroneam, propter hoc quod a. 2. o.
credit omne iuramentum esse contra præceptum Dei, licet in hoc non erret quod æstimat nihil esse faciendum contra præceptum diuinum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quód principia particularia habent uirtutem concludendi ex primis principijs uniuersalibus, unde conclusio attribuitur principaliter primis principijs, sicut effectus causæ primæ, eadem ratione, quia uirtus conscien-
tiæ principaliter dependet ex principijs iuris naturalis, sicut ex veri. q. 17.
primis & per se notis principaliter conscientia dicitur lex natu- a. 1. ad 1.
ralis, uel etiam naturale iudicatorium.

Vnde patet solutio ad secundum.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrum conscientia erronea liget ad peccatum.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quòd consciẽtia 65
erronea non liget ad peccatum. Vt enim Aug. dicit. 22. 12.q.19. a.
contra Faustum. Omne peccatum est contra legem æternam, 5.6.o.2. d.
quæ est lex Dei. Sed quandoque conscientia errans prohibet 39. q. 3.11.
id quod non est contra legem Dei sicut patet in hæreticis, qui & ar. 171.
conscientia erronea prohibente, nolunt iurare nec comedere 173. 193.
carnes, aut bibere uinum. Non ergo est eis peccatum, si contra huius.
conscientiam hoc faciant, & ita conscientia erronea non obligat ad peccatum.

¶ 2 Præterea. Conscientia erronea quandoque dictat hominĩ quod faciat id quod est contra legem Dei, sicut hæretico sua conscientia erronea dictat, quòd prædicet contra fidem catholicam, sed faciendo contra legem Dei peccat mortaliter, si ergo etiam faciendo contra conscientiam erroneam peccaret mortaliter, sequeretur quod vtrobique esset peccatum, siue prædicaret contra legem Dei, siue non, & ita esset perplexus, quod videtur esse inconueniens, quiá sequeretur quod non pateret ei via salutis, cum tamen omnibus pateat per pœnitentiam in hac vita, non ergo conscientia erronea ligat.

Sed contra est quod ad Rom. 14. super illud omne quod non
est ex fide peccatum est, dicit Glo. quod qui facit contra conscien- 1.p.q.59.a.
tiam ædificat ad gehennam. 2. ad 2. &

Respondeo dicendum, quòd cum actus recipiat speciem ab 12.q.54.a.
obiecto nõ recipit speciem ab eo secundum materiam obiecti, 2.ad 1.
sed secundum rationem obiecti: sicut visio lapidis non recipit speciem a lapide, sed a colorato, quod est per se obiectum uisus.
Omnis autem actus humanus habet rationem peccati, vel me- 1. p. q.45.
riti inquantum est voluntarius, obiectum autem voluntatis se- ar. 4. ad 1.
cundum propriam rationem est bonum apprehensum, & ideo & 12.q.41.
actus humanus iudicatus virtuosus, vel vitiosus secundum bo- ar. 1. ad 2.
num apprehensum, in quod per se voluntas fertur, & non secundum materiale obiectum actus, sicut si aliquis credens occidere patrem, occidat seruum, incurrit parricidij peccatum, & econtrario si quis venator putans occidere ceruum debita diligentia adhibita occidat casualiter patrem, immunis est a parrici-
pij crimine: Si ergo aliquid quod secundum se non est contra 12.q 8.a. 1.
legem Dei, vt leuare festucam de terra, vel iurare apprehenda- o. & q. 19.
tur errante conscientia, vt contra legem Dei existens, & sic a. 1. ad 3. &
voluntas in ipsum feratur manifestum est, quod voluntas fertur a. 3. n.
per se loquendo & formaliter in id quod est cõtra legem Dei. materialiter autem id quod non est contra legem Dei; immo forte in id quod est secundum legem Dei: & ideo manifestum est quód est ibi contemptus legis Dei, & ideo necesse est quod sit ibi peccatum. Et ideo dicendum est, quod omnis conscientia siue recta siue erronea, siue in per se malis, siue in indifferẽtibus est obligatoria. ita quòd qui contra conscientiam facit, peccat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet hæreticus qui iurat conscientia erronea contradicente materialiter loquendo, non faciat contra legem Dei: tamen formaliter loquendo contra legem Dei: facit, vt ostensum est.

Ad secundum dicendum, quòd si alicui dictat conscientia, vt
faciat illud quod est contra legem Dei, si non faciat peccat, & si- ar. 19. 171.
militer si faciat peccat: quia ignorantia iuris non excusat á pec- 173.
cato, nisi forte sit ignorantia inuincibilis, sicut est in furiosis & amentibus, quæ omnino excusat: nec tamen sequitur quod sit perplexus simpliciter, sed secundum quid potest enim erroneam
conscientiam deponere, & tunc faciens secundum legem Dei 12 q.74. a.
non peccat. Non est autem inconueniens, quod aliquo posi- 5.c.ad 1. &
to aliquis homo sit perplexus, sicut sacerdos qui tenetur canta- q. 76. ar. 3.
re, si sis in peccato peccat cantando & non cantando: nec tamen 4.o.
est simpliciter perplexus, quia potest pœnitentiam agere, & absque peccato cantare, sicut etiam in in sylogisticis: vno quodam

incon.

inconuenienti dato, alia contingunt, vt dicitur in primo Physicorum. T.c. 9.

QVAESTIO XIII.

DEINDE quæsitum est de pœnitentia.

Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primo, vtrum si aliquis sacerdos pœnitenti dicat quicquid bo oi feceris, sit tibi in remissionem peccatorum, sit satisfactio sacramentalis.

¶ Secundo, vtrum ei qui prætermisit diuinum officium dicere cum tenetur ad ipsum, possit imponi alia pœnitentia pro ta li omissione, vel sit ei imponédum quod iteret, quod omisit.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum satisfactio vniuersaliter iniuncta a sacerdote sit sacramentalis.

66 4. d. 15. q. 4. v. de satis factione. AD Primum sic proceditur. Videtur quòd prædicta satisfactio non sit sacramentalis. Sacramentalis enim satisfactio ad aliquid ligat. Sed ille cui prædictus modus satisfactionis indicitur, ad nihil ligatur: ergo videtur quod non sit sacramentalis satisfactio.

Sed contra Illa videtur esse sacramentalis satisfactio, qua perfecta ad nihil aliud homo tenetur, Sed penitens cui sic satisfactio iniungitur a sacerdote, nihil aliud tenetur implere, cum nihil sit aliud sibi mandatum: ergo huiusmodi satisfactio est sacramentalis.

Respondeo dicendum, quòd hic est quadruplici distinctione vtendum Primo enim considerandum est, quod peccator ist debitor alicuius satisfactionis dupliciter. Vno modo ex iniunctione sacerdotis. Alio modo ex peccato commisso, vnde si con- 4. d. 20. a. 1. q. 2. ad 3. q. 3. o. tingat quod sacerdos minorem satisfactionem imponat pœnitẽti quam sit illa ad quàm obligatur ex quantitate sui peccati: subtracto eo quod remittitur virtute clauium, & contritionis præcedentis, nihilominus pœnitens ad aliquid vlterius obligatur, quod si in hac vita non perficiet, in purgatorio exoluet, & 4. d. 18. q. 1. a. 3. q. 30. econuerso si sacerdos imponat maiorem pœnitentiam quam pœnitens facere teneatur pensata remissione, quæ est facta per vim clauium & contritione præcedente, nihilominus pœnitens tenetur facere quod sibi iniunctum est si adsit facultas. Secundo considerandum quod opus quod quis facit ex iniunctione sacerdotis dupliciter valet pœnitenti, vno modo ex natura operis, alio modo ex vi clauium. Cum enim satisfactio a sacerdote absoluente iniuncta, vt pars pęnitentiæ, manifestum est quod in ea operatur vis clauium, ita quod amplius valet ad expiandum peccatum, quam si proprio arbitrio homo faceret idem opus. Tertio considerandum est quod satisfactio ad duo. Valet enim ad expiationem culpæ præteritæ, valet & ad cautelam culpæ futuræ, sicut cum homo ieiunat per hoc præbetur ei remedium contra futuras concupiscentias carnis. Item quarto considerandum est quod sacerdos potest pœnitenti satisfactionem iniunge- 3. p. q. 84. a. 8. ad 1. & 4. d. 14. q. 1. a. 3. q. 6. ad 4. re, vel ex proprio arbitrio, vel etiam ex consilio alieno. Est ergo dicendum quod sicut potest sacerdos iniungere satisfactionem pœnitẽti ex arbitrio alieno, ita & ex arbitrio ipsius pœnitẽtis, si cui si dicat, facias hoc si potes, & si non potes facias hoc; & simile videtur cum sacerdos dicit, quicquid boni feceris, sit tibi in remissionem peccatorum, videtur autem satis conueniens quod sacerdos non oneret pęnitentem graui pondere satisfactionis, quia sicut paruus ignis a multis lignis suppositis de facili extinguitur, ita posset contingere quod paruus affectus contritionis in pœnitente nuper excitatus propter graue onus satisfactionis 4. d. 18. q. 1. a. 3. q. 4. o. extingueretur, peccatore totaliter desperante. Vnde melius est quod sacerdos pœnitenti indicet quanta pęnitentia esset sibi pro peccatis iniungenda, & iniungat sibi nihilominus aliquid, quod pęnitens tolerabiliter ferat, ex cuius impletione assuefiat vt maiora impleat, quæ etiam sacerdos iniungere non attentasset, & hæc quæ præter iniunctionem expressam, facit accipiunt maiorem vim expiationis culpæ præteritæ ex illa generali iniunctione qua sacerdos dicit, quicquid boni feceris sit tibi in remissionem peccatorum. Vnde laudabiliter consueuit hoc a multis sacerdotibus dici, licet non habeant maiorem vim ad præbendum remedium contra culpam futuram, & quantum ad hoc talis satisfactio est sacramentalis inquantum virtute clauiũ est culpæ commissæ expiatiua.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XXIX.

Vtrum ei qui omisit dicere diuinum officium, sit iniungendum ut iteratu dicat.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod ei qui omisit dicere diuinum officium, sit iniungendum quod iterato dicat. Qui enim tenetur ad aliquod debitum speciale implendum, non potest liberari nisi debitum soluat. Si ergo aliquis tenebatur ad hoc debitum, ut scilicet diuinum officium diceret, uidetur quod non possit absolui, nisi hoc debitum soluat. 67 art. 1a 1. c. ad 1. de tempore officii.

Sed contra est quod pœnitentiæ sunt arbitrariæ, ergo pro peccato talis omissionis quæcũque pœna secundum arbitrium sacerdotis potest imponi.

Respondeo dicendum, quod in omni diuino officio est hoc commune quod pertinet ad laudem Dei, & ad suffragium fidelium Sed distinguitur unum officium ab alio secundum diuersitatem temporum & locorum. Rationabiliter enim institutum est ut diuersimode Deus laudetur secundum congruentiam tẽporum & locorum, & ideo sicut in officiis diuinis exoluendis obseruanda est congruitas loci, ita etiam congruitas temporis quæ quidem obseruari non posset, si oporteret iniungere omittenti, quod horas diceret quas in omisit. Forte enim in completorio dicere. Iam lucis orto sydere, & in tempore paschali diceret officium dominicæ passionis, quod esset absurdum, & ideo non ol deius esse iniungendum ei, qui omisit diuinum officium, quod horas easdẽ repetat, sed aliquid ad diuinã laudẽ pertinens puta ut dicat septem psalmos. uel unum psalterium, uel aliquid amplius secundum quantitatem delicti. distinctio officiorum ab inuicem

Ad illud uero quod in contrarium obiicitur dicendum, quod tempore debito officii præiereunte, iam est impotens ad soluẽdum debitum, & ideo quia hoc nõ potest facere iniungenda est ei alia pœnitentia.

QVAESTIO XIIII.

DEINDE quæsitum est de creatura pure corporali.

ET circa hoc quęsita sunt duo.

¶ Primo, de arcu nubium, qui dicitur iris, utrum sit signũ diluuii non futuri.

¶ Secundo utrum possit demonstratiue probari, quod mundus non sit æternus.

ARTICVLVS XXX.

Vtrum arcus celestis sit signum diluuii non futuri.

68 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod arcus nubium non sit signum diluuii non futuri. Illud enim quod sit ex necessitate naturæ non uidetur esse institutum ad aliud significandum, sed arcus nubium prouenit ex necessitate naturæ propter oppositionem solis ad nubem roridam, ergo non uidetur esse significatiuum diluuii non futuri. uide bene: ad 1. huius

¶ 2 Præterea, Huiusmodi apparatiõnes aeris sicut iris & halo, idest circulus continens solem & lunam, & alia huiusmodi, causantur præcipue ex uaporibus humidis in aere existentib⁹, ex quibus sequitur pluuiæ quæ diluuium factum, ergo apparatio iridis magis est signum diluuii futuri quam diluuii non futuri.

¶ 3 Præterea, Si est signum diluuii non futuri, aut est signum diluuii nunquam futuri, aut est signum diluuii non futuri usque ad aliquod tempus. Si autem est signum diluuij nunquam futuri, non oportuisset quod apparuisset nisi semel. Si autem diluuii non futuri, usque ad aliquod tempus, oportet tempus esse determinatum, quod quidem determinari non potest nec authoritate scripturæ, nec ratione humana, ergo frustra huiusmodi signum datur.

Sed contra est quod dicitur Gen. 8. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram, & postea subditus, & non erunt ultra aquæ diluuii ad delendum uniuersam carnem.

Respon. dicendum, quod in his quæ in ueteri testamento dicuntur, primo quidem obseruãda est ueritas literalis. Sed quia uetus testamentum est figura noue, pleronque in ueteri testamento sic aliqua proponuntur, ut ipso modus loquendi aliquid figurate designet. Dicendum est ergo, quod quia causæ rerum multis latent, effectus autem sunt manifestiores, proponuntur effectus in designatione causarum. Est autem considerandum, quod pluuiarum causa efficiens quidem est sol, naturalis uero 1. p. q. 1. ar ti. 9. ad 2.

maior

vapor humidus eleuatus ex terra & aquis per virtutem solis: hæc autem duo in triplici dispositione se possunt habere. Quandoque enim calor solis omnino superuincit vapores & exiccat eos: & sic pluuiæ sequi nõ possunt: vnde in Aegypto & in terris multum calidis non fiunt pluuiæ. In æstate etiam propter propinquitatem solis, fiunt pluuiæ rariores: in hyeme vero frequentiores. Quandoque vero econtrario virtus solis ad hoc vix valet, quòd vapores multiplicat, sed tamen non potest eos desiccare & tunc superabundant pluuiæ, & est ratio diluuij aquarum. Quandoque vero medio modo se habet, vt scilicet virtus solis non solum operetur ad eleuationem vaporum, sed etiam habet victoriam super eos, vt non tantum multiplicentur quòd diluuium inducere possint, neque etiam vapores omnino desiccentur vt pluuia non sequatur. & ex hac media dispositione, vel comparatione solis ad vapores causatur iris, quæ non apparet vaporibus omnino desiccatis: neque etiã eis omnino in aere superabundantibus: & ideo iris est signum diluuij non futuri, inquantum procedit ex tali causa, quæ repugnat diluuio. Ideo autem scriptura tali modo loquendi vtitur, quia per iridem significatur Christus, per quem protegimur a spirituali diluuio.

[Margin: .p.qu 66. ar.4.ad 5. — Causalitas pluuiarum & multiplicationis eius. — Iris significat Christum.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iris procedit naturaliter ex talibus causis quæ repugnant diluuio: & ideo conuenienter iris dicitur esse signum diluuij non futuri.

Ad secundum dicendum, quòd iris potest significare pluuias; sed non superabundantes vsque ad hoc quod faciant diluuium.

Ad tertium dicendum, quod iris semel apparens significat, quod tandiu non erit diluuium quandiu sol & vapores in eadem dispositione consistunt: & ideò non est superfluum, quod frequenter apparet.

ARTICVLVS XXXI.

Vtrum, mundum non esse æternum, possit demonstrari.

69

AD secundum sic proceditur. Videtur quod demonstratiuè probari possit mundum non esse æternum. Si enim mundus esset æternus, non posset computari numerus annorum ab initio mundi. Hic autem numerus ascribitur pascali cereo. Sic ergo non posset paschalis cereus in ecclesia benedici.

[Margin: 1.p.q.46.arti.1.2.o. & ad 8. & contra.2.c.31. vsq; ad 39. & opus 27.o.]

¶ 2 Præterea, Epactæ computantur secundum excrescentiã annorum lunarium super annos solares. Sed talis excrescentia computari non posset, si mundus esset æternus. ergo mundus non est æternus: ergo demonstrari potest quòd mundus non sit æternus.

Sed contra. Id quod est fidei demonstrari non potest: quia fides est, non apparentiũ, vt dicitur ad Hebræos vndecimo Sed mundum ex quodam principio temporis esse creatum, est fidei articulus, Vnde & prophetice a Moyse dictum est. In principio creauit Deus cœlum & terram: vt Gregorius dicit in prima homil. Ezech. ergo mundum non esse æternum non potest demonstratiuè probari.

[Margin: 1.p.q.1.art.8.c. ad & 32.art.1.o.]

Respon. dicendum, quòd ea quæ simplici voluntati diuinæ subsistunt, demonstratione probari non possunt: quia vt dicitur primæ ad Corinthios secundo. Quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei. Creatio autem mundi non dependet ex alia causa, nisi ex sola Dei voluntate: vnde ea quæ ad principium mundi pertinent, demonstratiuè probari non possunt: sed sola fide tenentur prophetice per spiritum sanctum reuelata; sicut apostolus post præmissa verba subiungit. Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum Sanctum. Est autem valde cauendum, ne ad ea quæ fidei sunt, aliquas demonstrationes adducere præsumat propter duo. Primo, quidem quia in hoc derogat excellentiæ fidei, cuius veritas omnem rationem humanam excedit, secundum illud Ecclesiast. tertio, plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi; quæ autem demonstratiuè probari possunt rationi humanæ subduntur. Secundo, quia cum plerunq; tales rationes friuolæ sint, dant occasionem irrisionis infidelibus, dum putant quod propter rationes huiusmodi, his quæ sunt fidei assentiamus. & hoc expressè apparet in rationibus hic inductis, quæ derisibiles sunt & nullius momenti.

[Margin: art.232. & 2.d.1.q.1. qu.5.o. & po.q.3.art.17. — 1.p.qu.46. arti.2.c. & contra c.9. & opus 2. 6.2.]

Quod enim primò inducit de cereo paschali, non habet robur, nisi authoritatis: probare autem per authoritatem, non est demonstratiue probare. sed fidem vel opinionem facere: & tamen multo esset validior authoritas sacræ scripturæ quam benedictio paschalis cerei, præsertim cum sine ascriptione annorum mundi, cereus paschalis benedici possit. Non enim est de necessitate paschalis cerei talis ascriptio. Vnde in multis terris non est consuetum, quod aliquid cereo ascribatur.

[Margin: 4. dist. 43. ar.3.q.2.c.]

Quod etiam secundò opponitur, derisibile est, non enim excrescentiæ annorum lunarium ad solares computantur ab initio mundi, sed ab aliquo determinata radice, puta ab aliqua oppositione solis & lunæ uel ab aliqua cõiunctione, uel ab aliquo huiusmodi, sicut est in omnibus aliis computationibus astronomicis.

INCIPIT QVOLIBET QVARTVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de rebus diuinis & humanis.
CIRCA res diuinas quæsitum est.
Primo de essentialibus.
Secundo de personalibus.
CIRCA essentialia quæsitum est.
¶ Primu de scientia Dei.
¶ Secundo de eius potentia.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sint plures ideæ,

CIRCA scientiam quæsitum est utrum in Deo sint plures ideæ. Et uidetur quod sic. dicit enim Augu. li. 83. q. quod Deus singula propriis rationibus creauit, & alia rationum hominem, & alia ratione equum. Sed rationes rerum in mente diuina dicuntur ideæ ut patet per Aug. ibidem, ergo sunt plures ideæ. 70

[Margin: 1.p. q. 15 ar. 2. o.3.]

¶ 2 Præterea secundum hoc sunt aliqua distincta, quòd Deus eorum distinctionem cognoscit. Cognoscit autem eorum distinctionem in seipso, ergo distinctarum rerum sunt in Deo plures & distinctæ ideæ.

Sed contra. Omne nomen quod in diuinis dicitur, aut essentiale, ut Deus, aut personale, ut pater, aut notionale, ut generans. Sed hoc nomen idea neque est personale neque notionale, quia non conueniret tribus personis, ergo est nomen essentiale, sed nullum essentiale multiplicatur in diuinis, ergo non possumus dicere quod in Deo sint plures ideæ.

Respon. dicendum, quod duplex est pluralitas. Vna quidem est pluralitas rerum, & secundum hoc non sunt plures ideæ in Deo. Nominat enim idea formam exẽplarem. Est autem una res quæ est omnium exemplar, scilicet diuina essentia, quam omnia imitantur, inquantum sunt & bona sunt. Alia uero pluralitas est secundum intelligentiæ rationem. Et secundum hoc sunt plures ideæ, licet enim omnes res inquantum sunt diuinam essentiam imitentur, non tamen uno & eodem modo omnia imitantur ipsam, sed diuersimode, & secundum diuersos gradus. Sic ergo diuina essentia secundum quod est imitabilis hoc modo & similiter de aliis, unde secundum hoc sunt plures ideæ secundum quod intelligitur diuina essentia secundum diuersos respectus quos res habent ad ipsam, eam diuersimode imitantes; huiusmodi autem respectus non solum intelliguntur ab intellectu creato, sed etiam ab intellectu increato ipsius Dei. Scit. n. Deus & ab æterno sciuit, quod diuersæ creaturæ diuersimode essent eius essentiam imitaturæ, & secundũ hoc ab æterno fuerunt in mente diuina plures ideæ, sicut rationes propriæ rerũ intellectæ in Deo. Hoc enim significat nomen ideæ, ut sic, scilicet, quædam forma intellecta ab agente, ad cuius similitudinem exterius opus procedere intendit, sicut ædificator in mẽte sua præ concipit formam domus, quæ est quasi idea domus in materia fiendæ.

[Margin: 1.di.36. q.1. o. artic. 160. arti. 159. — 1.p. q. 15. ar. 2. ad 4. q. 28. ar. 4. ad tertiũ. — 1.p. q6. 6. art. 4.c.]

AD PRIMVM ergo dicendum, quod August. intelligit esse aliã & aliam rationem secundum diuersitatem respectuum, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur secundum hoc res sunt distinctæ, prout Deus earum distinctionem cognoscit, hæc locutio est duplex. quod enim dicitur secundum quòd Deus cognoscit, potest referri ad cognitionem diuinam ex parte cogniti, uel ex parte cognoscentis Si ex parte cogniti, sic uera est locutio, est enim sensus quod hoc modo res sunt distinctæ, sicut Deus cognoscit eas esse distinctas. Si uero referatur ad cognitionem ex parte cognoscentis. sic locutio falsa est, erit enim sensus quod res cognitæ illum modum distinctionis habent in intellectu diuino, quem habent in seipsis, quod falsum est, quia in seipsis res sunt diuisæ essentialiter. non autem in intellectu diuino, sicut etiam res in seipsis sunt materialiter, in intellectu autem diuino immaterialiter, & in hoc ultimo sensu procedebat obiectio.

Ad tertium dicendũ, quod ratio illa procedit de pluralitate reali:

reali, talis enim pluralitas in nominibus essentialibus non inuenitur, sed solum pluralitas quæ est secundum intelligentiæ rationem.

QVAESTIO II.

DEINDE quæsitum est de pertinentibus ad potentiam Dei.

¶ Et primo utrum in Deo sit uirtus.

¶ Secundo, de quodam effectu diuinæ uirtutis, utrum scilicet aquæ sint super cælos.

¶ Tertio, ad quid uirtus diuina se extendere possit.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo sit uirtus.

71 1. p. q. 25. ar. 1. 2. & contra. 1. c. 93. q. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod in Deo nõ sit uirtus, quia, ut philosophus dicit in primo de cælo. (T. c. 116.) Virtus est ultimum potentiæ, sed diuina potentia non habet ultimum cum sit infinita ergo in Deo non est uirtus.

Sed contra. Omne immediatum operationis principium, uirtus est. Operatio enim omnis a uirtute aliqua procedit, sed in Deo est aliquod immediatum operationis principium, quia Deus immediate aliqua operatur, ergo i Deo est uirtus.

Respon. dicendum, quod uirtus qualitercunque accipiatur, significat potentiæ complementum. Et inde est quod uirtus uniuscuiusque rei est quæ bonum facit habentem, & opus eiº bonum reddit, ut dicitur in 2. Ethic. tunc enim ostenditur potẽtia esse completa quando & agens est perfectum & actio perfecta. Cum ergo potentia Dei sit maxime completa, potissime in Deo uirtus inuenitur, unde dicitur Sap. 12. Virtutẽ ostendis tu qui non crederis in uirtute consummatus, & in Psalm. 146. Magnus dominus & magna uirtus eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quandoque uirtutes notificantur non per aliquod quod de uirtute essentialiter prædicetur, sed per id ad quod uirtus ordinatur. Ab eo enim speciem habet sicut Aug. dicit, quod fides est credere quod nõ uides. Credere enim non est ipsa fides, sed actus ad quem fides ordinatur. Et hoc modo Philosophus diffinit uirtutem cum dicit, quod uirtus est ultimum potentiæ, quia scilicet uirtus rei attenditur in ordine ad hoc in quod ultimo potest, sicut uirtus eius qui potest ferre centum libras, ut ipse ibidem dicit, non cõsistit in hoc ut feras decem, sed in hoc quod feras illud ultimũ in quod ultimo potest, scilicet centum. Sic ergo uirtus cuiuslibet rei non attenditur in uno eorum quæ potest, sed respectu potius quod potest. Virtus ergo diuina non potest attendi secũdum aliquod unum opus ipsius, quia nullum opus eius est quod adæquet eius uirtutem, ut Deus amplius facere non possit, sed uirtus eius attenditur secundum totum in quod potest & hoc autem est infinitum, quia scilicet Deus infinita facere potest, unde & uirtus Dei est infinita, & hoc est ultimum in infinita posse, sicut uirtus finita est ultimum aliqua determinata posse.

(margin: 11. q. 55. ar. 1. ad 1 & 12. q. 13. art. 1. ad 2. — ar. 212. c. & po. q. 6. ar. 3. & q. 7. art. 7. c.)

ARTICVLVS III.

Vtrum aquæ sint super cælos.

72 art 140 & 1. p q. 68. ar. 1. c.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod aquæ habentes ueram speciem aquæ elementaris super cælos existant. Homo enim dicitur minor mundus propter similitudinem quam habet cum mundo maiori. Sed uidemus quod in corpore humano superponitur cerebrum, quod habet naturã aquæ, cordi, quod habet proprietatem ignis, inquantum est fons naturalis caloris, ergo etiam in mundo maiori aqua superponitur aliis elementis. Et hæc ratio uidetur Aug. in 2. de ciui. Dei, ubi dicitur de quibusdam, quod ponderibus elementorum mouentur, & ideo non putant aquarum fluidam grauemque naturam in superioribus mundi locis potuisse constitui, qui secundum rationes suas si ipsi hominem facere potuissent, non ei pituitam, quod græce flegma dicitur, & tanquã in elementis corporis nostri aquarum uicem obtinet, in capite ponerent.

Sed contra partes mundi sunt optime & ordinatissime dispositæ secũdum suam naturam. Sed id quod habet speciem aquæ naturaliter est ponderosum, & ita naturaliter subsidet corporibus leuibus aeri & igni. Non ergo aliquid habens ueram speciem aquæ super cælos existit.

Respondeo, dicendum, quod in sacra scriptura quæ mentiri non potest expressè dicitur aquas esse supra cælum. Dicitur enim Gen. 1. Quod diuisit aquas quæ sunt sub firmamento ab aquis quæ sunt supra firmamentum. Et in Psal. 148. dicitur. Aquæ quæ super cælos sunt, laudent nomen Domini, & ideo sicut August. dicit. in 2. super Genesi. ad literam Quoquo modo, vel qualescumque aquæ ibi sint, esse ibi eas minime dubitemus. Maior quippe est scripturæ huius auctoritas, quam omnis humani generis capacitas. Sed sicut Augustinus primo eiusdem libri dicit. Turpe est nimis & perniciosum, atque maxime cauendum, ut Christianum de his rebus, scilicet naturalibus, quasi secundum christianas literas loquentem ita delirare quilibet infidelis audiat, ut quemadmodum dicitur toto cælo errare conspiciens risum tenere vix possit, & non tam molestum est, quod errans homo derideretur, sed ꝙ auctores nostri ab eis qui foris sunt talia sensisse creduntur, & cum magno eorum exitio de quorum salute satagimus, tanquam indocti reprehenduntur atque respuuntur: & ideo sicut ipse subiungit, multiplices expositiones ipse posuit in verbis Genesis, ut sic accipiatur vna expositio, quod alteri expositioni non præiudicetur, quæ forte melior est. Sic ergo quod dicitur de aquis supra cælos existentibus, multipliciter intelligi potest. Vno modo ut per firmamentum, vel per cælos non intelligamus firmamentum vel cælum, in quo sunt sydera: sed aerem in quo aues volare dicuntur: supra quem aerem aquæ vaporabiliter eleuantur: & exinde pluuiæ generantur. Et de hac expositione dicit Augu. in 2. super Gen. ad literam. Hanc considerationem dignissimam iudicio. Quod enim dicitur, neque contra fidem est, & in prompto posito documento credi potest. Si autẽ per firmamentũ vel cælos intelligamus firmamẽtum ubi sunt sydera posita. sic sciendum est, ꝙ de hoc firmamẽto diuersæ opiniones fuerunt. Quidam enim posuerunt firmamentum illud ex quatuor elementis compositum, quæ videtur esse posim Empedoclis: & secundum hoc nihil prohibet dicere supra hoc cælum sydereum esse aquas elementares tanquam simpliciores, & super eas etiam ignem, a quo vocetur cælum empyreum. Aliorum autem positio est, quod cælũ vel sit igneæ naturæ, sicut posuit Plato, vel nõ sit de natura quatuor elementorum, sed habens altiorem naturã, sicut posuit Aristo. Vtroq; illorũ supposito inconueniens videtur supra firmamentum illud aquã elementarẽ materialiter esse dispositã. Nunc. n. sicut Aug. dicit in secundo super Gen. Quemadmodum Deus instituerit naturas rerum nos conuenit quærere, nunquid in eis vel ex eis miraculum potentiæ suæ velit operari. Sed tamẽ aliquales aquas supra huiusmodi firmamentum ponere possumus: vno modo ut per aquas intelligamus totam materiã corporalem: sicut accipitur in principio Gen. secundum expositionẽ Aug. Et idem secundum hunc intellectũ, nõ est aliud dicere quã aliquid de materia corporali super hos cælos existere: & hoc etiam a dictis philosophorum modernorum nõ discordat: qui ponunt supra octauam sphæram, in qua sunt stellæ, aliam sphærã in qua nulla est stella: & hanc expositionẽ ponit Aug. super Gen. cõtra Manichæos. Alio modo põt dici, quod sicut cælũ empyreũ dicitur igneũ, nõ quia habeat speciem ignis: sed propter splendorem, ita etiam aquæ super cælos dicuntur: non quia habeant speciem aquæ, sed quia habent dyaphaneitatem ad modum aquæ. ut sic supremum cælum secundũ quod empyreum dicitur, sit totum splendidum: secundum autem quod aqueum dicitur, sit totum dyaphanum. Tertium autem cælũ quod dicitur sydereum, sit partim lucidum, partim dyaphanũ. Sic ergo secundum quamcunque opinionem potest veritas sacræ scripturæ saluari diuersimodè. Vnde non est coarctandus sensus sacræ scripturæ ad aliquid horum.

(margin: Aquas esse super cælos qualiter sit intelligẽdũ. — Opinio Empedoclis. — Plato. — Opinio Arist. — Opinio August.)

1. p. qu. 91. art 1. c. & q. 96. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ homo assimilatur maiori mundo quantum ad aliquid, inquantum constat ex corporali, & spirituali natura, sicut & totũ vniuersum, non tamen quãtum ad omnia assimilatur vniuerso. Ordo. n. partium in homine, non est secundum quod exigit earum natura, sed prout exigit ratio finis. Ponitur enim cor in medio, ut ex eo diffundantur operationes vitæ de facili per totum corpus. Cerebrum autem ponitur in supremo, ut operationes animales quæ ibi quodammodo perficiuntur, non impediantur per diuersas corporis transmutationes, sicut etiam ordo cognitionis humanæ nõ est secundum ordinem naturalem cognoscibilium, sed quo ad nos. Aug. autem non inducit hoc asserendo, sed obuiando his qui scripturam prauè interpretantur. (margin: 2. d. 14. 18. ad 2.)

QVAESTIO III.

DEinde considerandum est de his, ad quæ diuina potentia se extendere potest.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶ Primò, vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.

¶ Secundò

¶Secundò, si aliquid esset in nihilum redactum, vtrum Deus possit illud reparare idem numero.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.

73
1.p.q. 9.art. 2. c. & qu. 104.ar. 3. & 4.o. ad 1.ar ti. 22. 2.p.qu. 25. ar. 5. ad 1. & por.q. 1. ar. 5. ad 5. & q. 5. art. 3.4.o.veri. q.5. arti. 2. ad sextam.

AD primum sic procedebatur. Videtur q Deus possit aliquid in nihilū redigere. Aequalis enim est distantia non entis ad ens, & entis ad non ens. Sed Deus pōt ex nihilo aliqd facere: ergo Deus potest ex aliquo facere nihil.

Sed contra, Deus non potest esse causa defectiua. Sed cā q facit tendere in non esse, est causa defectiua: ergo Deus non potest redigere aliquid in nihilum.

Respon. dicendum q de potentia Dei dupliciter loq possumus. Vno modo absolute considerando eius potentiam. Alio modo considerando ipsam in ordine ad sapientiam suam. Loquendo ergo absolutè de Dei potentia, sic Deus potest vniuersam creaturam redigere in nihilum. Cuius ratio est, quia creatura nōn solum producitur in esse Deo agente, sed etiam per actionem Dei conseruatur in esse, secundum illud ad Hebr. 1. portans omnia verbo virtutis suę. Vnde Aug. dicit 4. super Gene. ad literam, quòd virtus Dei si aliquando ab eis quæ creata sunt regendis cessaret, simul & illorū cessaret species, omnisq natura concideret. Si autē Deus propria voluntate agit & non ex necessitate naturæ ad rerum productionem, ita etiā ad earū conseruationem: & ideo potest subtrahere suam actionem a rebus conseruandis, & hoc ipso omnia in nihilum deciderent. Si verò loquimur de potentia Dei in ordine ad eius sapientiā, & præscientiam, sic non potest fieri q res in nihilum redigatur, quia non habet hoc diuina sapientia. Creauit enim Deus vt essent omnia, vt dicitur Sap. 1. non vt in nihilum cederent.

Primum ergo concedimus, secundum quòd procedit de potentia absoluta.

1.p. q. 23. ar. 3. ad 2. & 12.q.76. arti.3.o.
22.qu. 24. ar. 10.c.

Ad secundum dicendum, q causa defectus alicuius post esse aliquid dupliciter. Vno modo ex propria intentione, sicut cū aliquid subtrahendo lumen causat tenebras: & hoc modo non oportet q sit causa defectiua illud quod causat defectum. Sic autem Deus potest esse alicuius defectus causa, vel excæcationis, vel obdurationis, vel etiā annihilationis si vellet. Alio modo aliquid potest esse causa defectus præter intentionē, & sic semper oportet quod causa defectus sit defectiua, quia ex defectu agentis contingit quòd non inducat perfectionē in suo effectu. & sic Deus nullo modo potest esse causa defectus vel tendendi in non esse.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus possit reparare idem numero, quod in nihilum est redactum.

74
art. 96. & 3 p.q. 13.ar. 2. & opus. 9.c.82.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur q Deus non possit id quod in nihilū redactū est idem numero reparare. Dicit enim Philosophus in 2. de generatione. (T.c.70.) q ea quorum substantia corrumpitur non reiterantur eadem numero. sed eorum quæ in nihilum rediguntur, substantia corrūpitur: ergo eadem numero iterari non possunt.

Sed contra est quod Aug. dicit 4. deci. Dei, Si caro humana omnibus perisset modis, nec vlla eius materies in vllis latebris remansisset: vnde, si vellet, eam repararet omnipotens. Sed nulla materia remanente de corrupta, quod corrumpitur in nihilum redigitur: ergo Deus id quod in nihilum est redactum, potest idem numero reparare.

Præterea, Differentia est causa numeri, sicut Dam. dicit. Sed nihilum non facit aliquam differentiam: quia non entis non sunt species & differentiæ secundum philosophum: ergo id qđ reparatur a Deo, potest esse vnum & idem numero, quantuis in nihilum fuerit redactum.

art. 39.

Respon. dicendum, q in his quæ in nihilum redigi possunt, est quædam differentia attendenda, quædā. n. sunt, quorū vnitas in sui rōne habet durationis continuitatem, sicut patet in motu & tempore. & ideo interruptio talium indirectè contrariatur vnitati eorū secundum numerū. Ea verò quæ contradictionē implicant, non continentur sub numero Deo possibiliū: quia deficiunt a rōne entis & iō si huiusmodi in nihilū redigātur Deus ea non pōt eadem numero reparare. Hoc. n. esset facere contradictoria simul esse vera: puta si motus interruptus esset vnus. Alia verò sunt quorum vnitas non habet in sui ratione continuitatem durationis, sicut vnitas rerum permanentium: nisi per accidens: inquantum eorum esse subiectum est motui. Sic enim & mensurantur huius tempore, & eorum esse est unum & continuum secundum unitatem & continuitatem temporis, & quia naturale agens non potest ista producere sine motu, inde est quod naturale agens non potest huiusmodi reparare eadem numero, si in nihilum redacta fuerint, uel si fuerint secundum substantiam corrupta, sed Deus potest reparare huiusmodi & sine motu, quia in eius potestate est quod producat effectus sine causis medijs, & ideo potest ea eadem numero reparare, etiam si in nihilum elapsa fuerint.

contra 4.c. 80. & 8.4. dut.44.q.1. art. 1.q. 2.

Vnde patet responsio. Ad primum & secundum.

Ad tertium dicendum, quod nihilum non est differentia alicuius entis, si per hoc quod aliquis reducatur in nihilum interrumpatur continuatio essendi, quæ pertinet ad unitatē motus, & eorum quæ consequuntur ad motum.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de personalibus, quæ pertinēt ad personam filij.
Primo quantum ad naturam diuinam.
Secundo, quantum ad naturam assumptam.
CIRCA primum quæsita sunt duo.
¶ Primo, utrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.
¶ Secūdo, utrū filius sua filiatione distinguatur a spiritusancto.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pater eodem uerbo dicat se, & creaturam.

AD primum sic proceditur. Videtur quod pater non eodē uerbo dicat se, & creaturam. Dicere enim se soli patri cōuenit, ut Augustinus dicit 7. de Tri. Sed dicere creaturam conuenit toti trinitati, ea enim quæ important respectū ad creaturā toti trinitati conueniunt ut patet per Dion. 1. c. de di. no. ergo pater non eodem uerbo dicit se, & creaturam.

75
1. p. q. 34. ar. 2. ad 3. & ar. 3. o. q 37. ar. 2. c. ad 3.

¶ 2 Præterea. Creatura procedit a Deo per modum uoluntatis. Filius autem qui est uerbum quo pater dicit seipsū, procedit a Deo per modum naturæ, quia ut Hil. dicit in libro de synodis. Omnibus creaturis substantiam uoluntas Dei attulit. Filio autem naturam dedit natiuitas, ergo non est idem uerbū quo pater dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

Sed contra est, quod Augustinus dicit 2. super Genes. ad literam, quia dixit & facta sunt, idest uerbū genuit in quo erat ut fieret creatura. Sed uerbū genuit dicens seipsum, ergo idē est uerbum quo dicit seipsum, & quo creaturam.

Respondeo dicendum, quod sicut Aug dicit 15. de Tri. Verbum Dei repræsentatur aliqualiter per uerbum nostri intellectus, quod nihil est aliud quam quædam acceptio actualis nostræ notitiæ, † enim. u. id quod scimus actu considerando concipimus hoc uerbum nostri intellectus est. Et hoc est quod uerbo exteriori significamus sed quia nos non totum id quod habitu scimus actu mente concipimus, sed de uno intelligibili mouemur ad aliud, inde est, q in nobis nō est unū solum uerbū mentale, sed multa, quorum nullum adæquat nostram scientiā. Sed Deus quicquid scit actu intelligit. Et ideo in mente eius non succedit uerbum uerbo, & sicut eadē scientia scit se & omnia alia, ita etiam eodem uerbo exprimit seipsum & omnia alia, nec esset eius uerbum perfectum. ut Aug. in eodem lib. dicit, si aliquid minus esset in eius uerbo quam in eius scientia, unde quicquid pater scit totum unico suo uerbo dicit, & sic necesse est, quod idem uerbum sit, quo dicit seipsum, & quo dicit creaturam.

* Alias in stitiæ.

1. p. q. 27. ar. 5. ad 2. & 12. q. 93. art. 1. ad 2.

Ad primum ergo dicendum, quod dicere si proprie sumatur est producere uerbum quod soli patri conuenit, & ideo si dicere in diuinis proprie sumatur, solus pater dicit, quia solus ipse generat uerbum. Hoc enim uerbo exprimitur quicquid tota trinitas scit, quia trium personarū est una scientia, & ex hac ratione uerbum importat respectum ad creaturam inquantum est. expressio quædam scientiæ. quam pater communiter habet cum alijs personis de creatura.

1.p.q. 34. ar. 3. o. & ueri. q. 4. ar. 2. ad 4.

Ad secundum dicendum quod aliud est uerbum, & id quod dicitur uerbo, hoc. n. uerbo quod est lapis, significatur res quæ non est uerbum, sed corpus, unde nihil prohibet creaturā procedere a Deo per modum uoluntatis. Verbum autem quo dicitur creatura per modum naturæ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum filius distinguatur filiatione a spiritu sancto.

76
1.p. q. 40. ar. 2. & o. pus. 9. ca. 64.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quod filius distinguatur filiatione a spiritusancto. Eodem enim modo

aliquis constituitur, & ab alio distinguitur. Sed persona filii constituitur filiatione, quæ proprietas est personalis, i. instituens personam filii, ergo filiatione distinguitur a spiritu sancto.

Sed contra est, quod Boetius dicit in lib. de Tri. quod sola relatio in diuinis multiplicat trinitatẽ. Et Ans. dicit in li. de processione spiritus sancti, quod ibi solum distinguuntur personæ diuinæ, ubi occurrit relationis oppositio. Sed filius non opponitur relatiue spiritui sancto filiatione sed solum patri, ergo filius non distinguitur filiatione a spiritu sancto, sed solum a patre.

Respon. dicendum, quod hoc modo se habent proprietates personales in diuinis ad distinguendum personas, sicut se habent in reb. naturalib. formæ substantiales ad distinguendas species rerum, sic tamen quod a creaturis exempla ad Deum assumpta nõ omnino similia sunt. In reb. autem naturalib. distinguitur aliquid per formam suam ab alio dupliciter. Vno modo secundum directam oppositionem formæ ad formam, & hoc modo distinguitur unaquæque res naturalis omnibus speciebus sui generis, quæ habent formas oppositas, secundum quæ genus diuiditur oppositis differentiis, sicut saphyrus distinguitur sua forma ab omnibus aliis speciebus lapidum. Alio modo distinguitur res naturalis per suam formam secundum habere, & non habere, & hoc modo quod habet aliquam formam naturalem, distinguitur ab omnibus non habentibus formam illã sicut saphirus per suam formam naturalem distinguitur non solum ab aliis generibus lapidum, sed a speciebus animalium & plantarum. Sic ergo dicendum, quod filius sua filiatione distinguitur quidem a patre secundum oppositionem relatiuam filiationis ad paternitatem, sed a spiritusancto distinguitur filiatione, per hoc quod spiritus sanctus non habet filiationem, quã filius habet.

distinctio per formã in reb. naturaliques fit dupliciter.

Filius qualiter a patre distinguitur.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO V.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum corpus Christi in cruce, & in sepulchro sit unum numero.

77
3. p. q. 50. ar. 5. o.

DEINDE quæsitum est de filio quantum ad naturam assumptam. Et circa hoc quæsitum est, utrum sit unum numero corpus Christi affixum cruci, & iacẽs in sepulchro. Et uidetur quod non, quia quæcunque differunt specie, differunt numero, sed corpus Christi appensum in cruce & iacens in sepulchro differt specie eo modo, quo mortuum & uiuum differũt specie, ergo non est unum & idem numero.

Sed contra. Quæcunque sunt unum & idem supposito uel hypostasi, sunt unũ & idem numero. Sed corpus Christi iacens in sepulchro & appensum cruci, est unum & idem supposito siue hypostasi, quia hypostasis uerbi Dei nunquam separata est ab eius corpore. Ergo corpus Christi est unum & idem numero appensum cruci & iacens in sepulchro.

Respondeo dicendum, quod circa hoc cauẽdæ sunt duæ damnatæ hæreses quarum una est Arrianorum, qui cum ponerent Christum animam non habuisse, sed uerbum fuisset corpori loco animæ, per consequens posuerunt quod uerbum separatũ est in morte & corpore, sicut manifeste patet in quodam sermone Arrianorum contra quem Augustinus disputat. Alia uero est hæresis Galanicarum, quæ fuit in sexta synodo damnata. Qui cum ponerent unam naturam compositam ex diuinitate, & humanitate, posuerunt illam naturam simpliciter incorruptibilem, & ita posuerunt corpus Christi simpliciter incorruptum non solum in corruptione putrefactionis quod fides catholica tenet secum illud Psal. 15. Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem, sed etiam corruptione quæ pertinet ad rationem mortis, quod est impium, ut patet per Dama. in 3. lib. Sic ergo ad excludendam primam hæresim oportet nos ponere identitatem secundum suppositum in corpore Christi appẽso cruci, & posito in sepulchro. Ad excludendum uero secundam hæresim, oportet nos ponere ueram differentiam mortis & uitæ. Sed quia prima unitas maior est quam secunda differentia, dicendum est, quod est idem numero corpus Christi appensum cruci, & iacens in sepulchro.

art. 23. 42. ad 1. p q. 5. art. 3. o. & contra 4. c. 32.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa non tenet in corpore Christi propter unitatem hypostasis.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsitum est de rebus humanis.
¶ Et primo de gratia.
¶ Secundo de sacramentis.
¶ Tertio de actibus humanis.

ARTICVLVS IX.

Vtrum Deus semper faciat nouam gratiam.

78

CIRCA primum quærebatur, utrum Deus semper faciat nouam gratiã. Et uidetur quod sic. Aug. enim super Ge. ad literam comparat infusionem gratiæ illuminationi. Sicut, inquit aer præsente lumine non factus est lucidus, sed fit, quia si factus esset, non fieret, sed etiam absente lumine lucidus maneret sic homo Deo præsente illuminatur, absente autem continuo tenebatur, à quo non locorum interuallis, sed uoluntatis auersione discedimur. Sed sol semper facit nouum lumen in aere: ergo Deus semper facit nouam gratiam in anima.

Opus 9. cap. 36.

Sed contra. Nobilioris creaturæ nobilius est esse, sed gratia est nobilissima creatura, quia est perfectio naturæ rationalis creatæ, ergo eius esse est nobilissimum, non ergo durat solum in momento, & ita non semper Deus facit nouam gratiam.

2. dist. 17.

Respondeo dicendum, quod duplex est actio. Quædam quæ fit cum motu: & talis actio semper est cum aliqua innouatione quia semper in motu aliquid fit, & aliquid desinit esse: inquantum acceditur ad terminum, & receditur à termino: & propter hoc philosophus dicit in 8. Physi. (T. 66. 56.) quòd in omni motu est quodammodo fieri & corrumpi. Alia autem actio est quæ est sine motu per simplicem communicationem formæ inquantum scilicet agens suam similitudinem imprimit recipienti disposito: & talis actio in principio quidem est cum innouatione secundum quod de nouo acquiritur forma in subiecto. Sed continuatio ipsius actionis, sicut nullum habet motum adiunctũ, sed simplicem influxum siue communicationem, ita etiam nullam habet innouationem: & hoc modo causatur gratia a Deo in anima.

Vnde dicendum quòd quandiu durat gratia in anima, Deus in anima operatur causans eam: non tamen ita quod faciat semper nouam gratiam, & quod singulis momentis existens corrumpatur, sed quia eandem gratiam quãm primo infundit semper operatur in anima conseruans ipsam: quod quidem difficile est ad intelligendum non ualentibus abstrahere considerationem suam ab actionibus, quæ sunt cum motu: in quibus semper aliquid innouatur, ut dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod lumen semper fit in aere, quia semper actione solis illuminantis conseruatur, non quod semper fiat aliud & aliud lumen.

QVAESTIO VII.

DEINDE quæsitum est de sacramentis gratiæ.
Et primò de sacramento pœnitentiæ, utrum per absolutionem sacerdotis remittatur culpa. 3. dist. 15. q. 3. art. 2. ad 4.
¶ Secundò de sacramento matrimonij, utrũm uir possit accipere crucem, si timeatur de incontinentia uxoris non ualentis uirum sequi.

ARTICVLVS X.

Vtrum per absolutionem sacerdotis culpa remittatur.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur, quòd per absolutionem sacerdotis, culpa remittatur. Dicit enim Hugo de sancto victore in libro de sacramentis, quod sententiam Petri sequitur sententia cœli. Sed sententia cœli est de remissione culpæ: ergo remissio culpæ sequitur per sententiam Petri, quæ est sacerdotis absoluentis. 79

¶ 2 Præterea, Sacramenta sunt medicinæ contra peccata, sed per medicinam sanantur uulnera, uel ægritudines: ergo ægritudo, uel uulnus peccati sanatur per sacramentum pœnitentiæ. Sed sacramentum pœnitentiæ consummatur in hoc quod dicit: Ego te absoluo, sicut sacramentum baptismi in hoc quod dicit: Ego te baptizo: ergo per absolutionem sacerdotis dimittitur culpa.

art. 38. ad 2. 4. & 4. d. 18. q. 1. art. 3. q. 1. o. & q 3 c. & 3. p. q. 84. art. 3. ad 5.

Sed contra est quòd per solam contritionem dimittitur peccatum, secundum illud Psalm. 31. Dixi confitebor aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed contritio præcedit absolutionem sacerdotis: quia sacerdos non debet aliquem absoluere nisi æstimet eum contritum: ergo remissio culpæ præcedit absolutionem sacerdotis.

tis. Non ergo per absolutionem sacerdotis culpa remittitur.

17. q. Respondeo dicendum, quod sacramenta dupliciter operan-
4. ar. 5. q. 6. tur. Vno modo secundum quod exhibentur in actu: alio modo se-
cundum quod habentur in voto: & hoc ideo quia sacramenta
4. d. 17. q. 3. operantur vt instrumenta diuinæ misericordiæ iustificantis.
art. q. 1. o. Dei autem est respicere ad hominis cor, secundum illud 1. Reg.
3. p. qu. 68. 6. Homines vident ea quæ patent: Deus autem intuetur cor:
ar. 2. o. & ideo quamuis res naturales non agant nisi præsentialiter adhibitæ sacramenta tamen agunt etiam secundum quod sunt in voto, sed plenius sacramentalem effectum inducunt, quando actu exhibentur, sicut in baptismo. Nam cathecumenus si sit adultus & habeat baptismum in voto, iam consecutus est effectum baptismi quantum ad emendationem à peccato, & consecutionem gratiæ quæ est proprius effectus Dei. Sed quando actu baptismum suscipit, consequitur plenius quosdam sacramentales effectus: quia suscipit characterem & remissionem totius pœnæ. Si quis tamen esset qui nõ prius haberet baptismum in voto quam actu baptizaretur: sicut præcipue patet in pueris, simul recipit per baptismum gratiam remittentem culpam & omnem alium sacramenti effectum & hoc etiam contingeret in adulto si simul cum baptizaretur, votum baptismi habere incipit: & idem est etiam in sacramento pœnitentiæ, quod consummatur in dispensatione ministri absoluentis. Cum enim aliquis actu absoluitur consequitur plenarie sacramenti effectum: sed si antequam absoluatur habeat hoc sacramentum in voto: quando scilicet proponit se subijcere clauibus ecclesiæ, iam virtus clauium operatur in ipso, & consequitur remissionem culpæ. Si quis tamen in ipsa absolutione incipit conteri, & claues ecclesiæ habere in voto, in ipsa absolutione sacerdotis culpa ei dimittitur per gratiam quæ infunditur in hoc sacramento sicut & alijs sacramentis nouæ legis. vnde quandoque contingit quod aliqui non perfecte contriti virtute clauium gratiam contritionis consequuntur: dummodo non ponant obicem spiritui sancto: & idem est in alijs sacramentis nouæ legis, in quibus gratia confertur. Videtur tamen esse differentia inter baptismum & pœnitentiam propter hoc, quod sacramentum pœnitentiæ semper exhibetur adultis, in quibus vt plurimum contritio præcedit tempore confessionem & absolutionem, baptismus autem multotiens confertur pueris, in quibus votum baptismi non præcedit omnino autem simile appareret, si etiam baptismus exhiberetur adultis.

Margin: 4. d. 18. q. 1. art. 3. q. 2. & ad 4. — ar. 239. 12. q. 103. ar. 2. & 100. ar. q. 100. arti. 2. & 3. c. — 3. p. q. 68. ar. 8. 9. o. & 4. di. 4. q. 3. arti. 1. q. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum Hugonis nõ est sic intelligendum, quasi sententia Petri in sacerdote absoluente præcedat tempore sententiam cœli, i. Dei rem pietatis culpam, sed quia sententia Petri approbat sententiam Dei.

Ad secundum sic dicendum, quod medicina sacramentalis operatur non solum actu adhibita, sed etiam in proposito existens: & ideo quandoque sanatio vulneris præcedit sacramentalem absolutionem.

4. d. 17. q. 2 art. 1. q. 5c. ad 6.

Ad tertium dicendum, quod nunquam potest esse vera contritio sine voto clauium ecclesiæ, quantumcunque sit dolor de peccato præterito, & propositum abstinendi in futurum: & ideo in contritione culpa remittitur.

ARTICVLVS XI.

Vtrum vir possit accipere crucem vxore nolente, si de eius incontinentia timeatur.

80 AD secundum sic proceditur. Videtur, quod vir possit acci-
4. d. 5. art. pere crucem ad transfretandum vltra mare nolente vxo-
2. ad 1. re, si de eius incontinentia timeatur. Non debet enim homo prætermittere propriam salutem pro salute aliena. Sed homo procurat salutem propriam per hoc quod cruce signatur, consequens plenam remissionem peccatorum: ergo non debet hoc prætermittere, vt prouideat saluti vxoris.

Sed contra est, quod August. dicit. Si abstines sine vxoris voluntate tribuis ei fornicationis licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ, sed accipiendo crucem impeditur a redditione debiti: ergo videtur quod peccatum vxoris si contingat viro imputetur.

Respondeo dicendum, quod ea quæ sunt necessitatis, non sunt prætermittenda propter ea quæ sunt propriæ voluntatis. Vnde etiam Dominus Matth. 15. reprehendit pharisæos qui docebant prætermittere mandatum de honoratione parentũ, vt aliquæ voluntariæ oblationes Deo offerentur. Ex necessitate autem viro imminet, vt gerat curam vxoris, quia caput mu-
B. Paulus. lieris est vir, vt dicitur 1. ad Cor. 11. Sed quod accipiat crucem ad transfretandum, subiacet propriæ voluntati. Vnde si vxor sit talis quæ sequi non possit propter aliquod legitimum impedimentum & de eius incontinentia timeatur, non est ei consulendum ut accipiat crucem & dimittat uxorem; secus autem est si uxor continere uoluntarie proponat, uel uelit, & possit sequi uirum suum.

Ad primum ergo dicendum, quod etiã ad salutem propriã uiri pertinet ut gerat curam de salute uxoris, quæ uiri regimini committitur.

QVAESTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de actibus humanis.

¶ Et Primo de actibus pertinentibus ad prælatos.

¶ Secundo de actibus quæ possunt pertinere ad omnes. Pertinet autem ad prælatos præcipere, dispensare in præcepto, excommunicare rebellantes præceptis, & beneficia ecclesiastica conferre.

Vnde circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, de obedientia ad præcepta prælatorum: utrum scilicet religiosus teneatur obedire prælato suo præcipienti ei in uirtute obedientiæ, quod reuelet crimen fratris occultum.

¶ Secundo circa dispensationem, utrum Papa possit dispensare in bigamia.

¶ Tertio circa excommunicationem, utrum aliquis teneatur uitare excommunicatos illos, de quorum excommunicatione etiam inter peritos est diuersa sententia, quibusdam dicentibus eos excommunicatos esse, & alios non esse.

¶ Quartò circa collationem beneficiorum, utrum prælatus ecclesiæ licite possit dare beneficiũ consanguineo suo idoneo existenti, si æqua facultate occurrat ei alius magis idoneus. *Al. fallitate.

ARTICVLVS XII.

Vtrum subditus teneatur prælato præcipienti crimen occultum fratris reuelare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod subditus nõ teneatur obedire prælato præcipienti reuelationem criminis occulti. Nullus enim tenetur obedire alicui in hoc quod non subditur eius iudicio. Sed occulta non subduntur iudicio humano, sed soli iudicio diuino: ergo circa eorum reuelationẽ nullus tenetur obedire prælato præcipienti. 81 ar. 16. & 4. d. 21. q. 3. 1. q. 1. ad 2. Ma. qõ. 15. ar. 1. ad 5.

Sed contra est quod prælatus in capitulo religiosorum potest præcipere id de quo iudex *Secularis, uel ecclesiasticus potest exigere iuramentum. Sed quandoque iudex secularis, uel ecclesiasticus exigit iuramentum ab aliquo, ut reuelet id quod scit de aliquo occulto ut dicit quædam decretalis de purgationibus: ergo pari ratione ipse prælatus in capitulo potest etiam religiosis præcipere in uirtute ipsius obedientiæ, ut dicant ei si quid sciunt de aliquo crimine occulto.

Respon. dicendum, quod peccatum dupliciter potest esse occultum. Vno modo simpliciter, ita scilicet quod ad multorum notitiam nullo modo perueniat, & tale peccatum occultum nocet soli facienti, & ideo qui tale peccatum occultum fratris scit solum hoc debet intendere ut fratris peccantis salutem procuret, unde institutus est a domino ordo correctionis fraternæ, ut primo quidem corripiat aliquis fratrem occulte peccantem, inter se & ipsum solum postmodum adhibeat duos uel tres testes, & tunc tandem si non corrigatur dicat Ecclesiæ, cõtra quẽ ordinem si prælatus præcipiat, ut peccatum fratris occultum ei dicatur, non est obediendum, & ipse peccat præcipiendo, quia oportet Deo magis quam hominibus obedire. Si autem peccatum fratris nõ sit adeo occultum, quin per aliquas suspitiones in multitudinis notitiam ueniat, unde multorum scandalum oritur iam peccatum non solum nocet illi, sed multis. & quia bonum multitudinis præfertur bono unius, ideo prælatus debet disquirere ueritatem de facto, ut scandalum multitudinis cesset, uel per pœnam peccantis, uel per eius excusationem. Et ideo in tali casu potest præcipere scienti crimen fratris, quod manifestet & ille cui præcipitur tenetur prælato obedire. Sic enim cum non sit omnino occultum crimen pertinet ad iudiciũ plati, & in hoc casu loquitur decretalis, non aũt in primo. Vnde patet responsio ad obiecta. 2a. q6. 70. ar. 2. o. — ueri. q. 3. artic. 2. ad 13.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum Papa possit dispensare super bigamia.

82 AD secundum sic proceditur. Videtur quod Papa non possit dispensare in bigamiæ irregularitate, nõ enim potest ab homine dispensari in his, quæ sũt diuinitus instituta, ut Ber. dicit in li. de dispensatione & præcepto. Sed doctrina Apostoli in

qua continetur quod bigamus non promoueatur, ut patet 1. ad Timo. 3 & ad Titum 1. est diuinitus promulgata, secundum illud Apostoli 2. ad Timot. ultim. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus. ergo Papa non potest cum bigamis dispensare.

1. d. 27. q. 1. art. 3. n.

Sed contra est, quod in decretis d. 5. dicitur, quod Papa cum quodam bigamo dispensauit.

art. 192. c. & 2. 22. q. 96. 108. art. 4. ad 1. & q. 89. arti. 9. ad. 3. 4. d. 27. q. 3. ar. 1. q. 50. & 1. 33. q. 2. art. 1. q. 1. o.

Respondeo dicendum, quod Papa habet plenitudinem potestatis in Ecclesia, ita scilicet quod quæcunque sunt instituta per Ecclesiam, uel Ecclesiæ prælatos sunt dispensabilia à Papa. Hæc enim sunt quæ dicuntur esse iuris humani, uel iuris positiui. Circa ea uero quæ sunt iuris diuini, uel iuris naturalis, dispensare non potest, quia illa habent efficaciam ex institutione diuina. Ius autem diuinum est quod pertinet ad legem nouam, uel ueterem. Sed hæc differentia est inter legem utramque quia lex uetus determinabat multa tam in præceptis cæremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quam etiam in præceptis iudicialib. pertinentibus ad iustitiam inter homines conseruandam, sed lex noua quæ est lex libertatis huiusmodi determinationes non habet, sed est contenta præceptis moralibus naturalis legis & articulis fidei & sacramentis gratiæ, unde & dicitur lex fidei, & lex gratiæ propter determinationem articulorum fidei & efficaciam sacramentorum. Cætera uero quæ pertinét ad determinationem humanorum iudiciorum, uel ad determinationem diuini cultus libere permisit Christus, qui est nouæ legislator, prælatis ecclesiæ & principib. Christiani populi determinanda, unde huiusmodi determinationes pertinent ad ius humanum, in quo Papa potest dispensare. In solis uero his quæ sunt de lege naturæ & in articulis fidei, & sacramentis nouæ legis dispensare non potest. Hoc enim non esset posse pro ueritate, sed contra ueritatem. Manifestum est autem quod bigamum non promoueri, neque est de lege naturæ, neque pertinet ad articulos fidei, neque est de necessitate sacramenti, quod patet ex hoc quod si bigamus ordinetur, recepit ordinis sacramentum, sed hoc pertinet ad quandam determinationem diuini cultus. Vnde circa hoc potest Papa dispensare, licet dispensare non debeat, nisi ex magna & euidenti causa, sicut etiã posset dispensare circa hoc quod aliquis sacerdos non indutus uestibus sacris consecraret corpus Christi. Et eadem ratio est de omnibus aliis huiusmodi, quæ ex institutione humana processerunt.

arti. 30. c. 12. q. 180. art. 2. o. & 3. ad 3.

12. q. 97. ar. 3. ad 1. & ar. 4. ad 3. & q. 100. ar. 8. o.

4. q. 27. q. 3. art. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit, quædam quidem sicut promulgans ius diuinum, sicut illud quod habetur ad Gal. 5. Si circuncidimini Christus uobis nihil prodest, & multa alia huiusmodi, & in hoc Papa non potest dispensare, quædam uero sicut propria auctoritate aliqua statuens. Nam ipse dicit. 1. ad Cor. 11. Cætera cum uenero disponam, & infra 16. mandauit, ut collectæ quæ fiũt in sanctos per unam sabbati fiant, quod non pertinet ad ius diuinum. Et similiter etiam quod dicitur de bigamo non promouendo, non est iuris diuini, sed institutio auctoritatis humanæ diuinitus homini concessæ.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum debeant uitari illi excommunicati, de quorum excommunicatione est apud peritos diuersa sententia.

83

ar. 48. c. & 4. di. 18. q. 2. art. 4. q. 2. & 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod non debeant uitari illi excommunicati, circa quorum excommunicationem sapientes contraria opinantur. Quia secundum iura Episcopus non potest auferre beneficium quod clerico concessit sine culpa. Sed non minus debetur communio fidelium cuilibet fideli, quam beneficium clerico sibi ab Episcopo collatum, ergo nec communio fidelium est alicui subtrahenda sine culpa. Sed quando dubitatio in causa subsit, promptior debet esse animus boni uiri ad interpretandum in mitiorem partem, ergo ex quo dubitatur de excommunicatione aliquorum, magis debet aliquis per hoc stare, quod non sint excommunicati. Et ita non debet eos uitare.

De participatione cũ excõmunicatis.

Sed contra est, quod si aliquis percussus in bello moriatur si ignoretur quis eum percusserit propter dubium, quilibet, qui in bello inter fuit, irregularis habetur secundum iura, ergo a simili uidetur quod ex quo dubium est de aliquibus an sint excõmunicati, quod propter maiorem cautelam sint uitandi.

Respondeo dicendum, quod dubitatio de excommunicatione aliquorum, aut præcedit sententiam iudicum, aut sequitur. Si præcedit putà cum nondum est declaratum per iudicum consensum aliquos esse excommunicatos non sunt uitandi quousque certo iudicio terminetur. In hoc enim casu certum est quòd in mitiorem partem interpretari debemus. Vnde & Deutero. 17 dicitur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris, & iudicum intra portas tuas uideris uerba uariari, uenies ad sacerdotes & ad iudicem quæresque ab eis, & facies quodcunque dixerint. Sed si ambiguum oriatur post eorundem iudicum determinationem magis standum est sententiæ iudicum dupliciratione. Primo quidem, quia iudices solicitius discutientes negotium, plenius possunt percipere ueritatem, etiam si sint minus periti quam alij qui perfunctorie considerant & extraordinarie. Secundo quia hoc esset magnum nocumentum utilitatis communis status hominum si sententiæ non staretur sed quilibet pro suo libitu uellet sententiæ calumniam ingerere, quia sic litigia essent interminabilia, & ideo in tali casu magis est standum sententiæ iudicum, nisi forte sit per appellationem suspensa.

Deutero.

Ad rõnẽ.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XV.

Vtrum prælatus possit committere curam ecclesiæ suo consanguineo idoneo.

CIRCA quartum sic proceditur. Videtur, quòd prælatus Ecclesiæ nõ possit Ecclesiæ curã cõmittere suo consanguineo quãuis idoneo, postposito meliori: Patet enim suæ filiæ quærit sponsum, quam magis potest idoneum, & spõsus suæ sponsæ quærit fidelissimum custodem pro posse. Sed maior prælatus ad Ecclesiam sibi subiectam comparatur, uel sicut pater ad filiam, uel sicut sponsus ad sponsam: ergo debet ei de persona idonea prouidere, quantum ad melius potest. 84

12. qu. 63. ar. 2. ad 2. 3. & ar. & ad 3. & q. 185. art. 3.

¶ 2 Præt. Ioannes Euangelista maxime fuit idoneus, & tamé quia consanguineus Christi erat secundum carnem, prætulit ei Petrum in regimine ecclesiæ, ergo etiam prælatus si habeat consanguineum æque idoneum non debet ei prouidere in ecclesia magis quam alij æque idoneo. Multo ergo minus si sit minus idoneus.

22. qu. 26. ar. 6. q. 52. ar. 3. & q. 32. ar. 9. o.

Sed contra est, quòd secundum ordinem rectum charitatis homo plus debet diligere sibi magis coniunctos. Sed his quos magis ex charitate diligimus etiam magis debemus prouidere, unde eorum meritum crescat. Cum ergo ex bona dispensatione ecclesiæ crescat meritum bene administrantis, uidetur quod prælatus magis debeat suis quam extraneis prouidere, etiam si sint minus idonei.

Respondeo dicendum, quòd aliter est dicendum de consanguineo prælati æque idoneo, & aliter de minus idoneo. Si enim sit æque idoneus, potest prælatus suum consanguineum præferre, nisi forte ex hoc scandalũ oriatur, uel aliqui ex inde malum exemplum accipiant, ut probabiliter præsumi possit, quòd alii prælati hoc exemplo inducantur ad dandum suis consanguineis etiam minus dignis, & hoc ideo, quia ex quo nihil deperit utilitati ecclesiæ cum æque idoneo prouidetur, licet circa huiusmodi prouisionem etiam amori naturali satisfacere, qui non est contrarius charitati, sed magis charitate informatur. Et hoc significatur Genes. 48. Vbi Pharao dixit ad Ioseph de fratribus suis, Si nosti in eis uiros industrios, constitue eos magistros pecorum meorũ. Si uero sit minus idoneus consanguineus prælati nõ debet eũ pficere ad curã ecclesiæ postposito meliori, dupliciratione. Primo quidẽ quia hoc uidetur esse contra fidelitatem, quam in bono dispensatore Dominus requirit. Non enim faceret fideliter negocium alicuius domini qui posset rem eius meliorare, si hoc prætermitteret ut suis cõsanguineis satisfaceret. Secundo quia hoc uidetur ad personarum acceptionem pertinere, quæ consistit in hoc quòd aliquis accipit pro causa conditionem personæ quæ non facit ad negocium, sicut si aliquis daret sententiam pro aliquo, quia diues est, & non quia iustitiam habet, quæ est conditio faciens ad negocium. Esse autem consanguineum, non est aliqua conditio pertinens ad curam ecclesiæ, quæ non obtinetur iure sanguinis, sed diuino munere. Esset autem conditio faciẽs ad negocium circa dispensationem patrimonialium bonorum, unde si episcopus de patrimonialib. bonis magis prouideat suo consanguineo minus idoneo non est acceptio personarum, Sed si ratione consanguinitatis ei prouideat in patrimonio crucifixi, non caret uitio personarum acceptionis, quam Aug. dicit in ecclesiasticis gradibus dispensandis, exponens illud quod habetur Iacob. 2. Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi. Hiero. etiam dicit, & habetur, 8. q. 1. Extraneus ex alia tribu à Moyse eligitur, ut signaret principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed uitæ, ac nunc cernimus plurimos hanc rem beneficio facere, ut non quærant eos in ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscant

art. 116. & 22. q. 6. 3. arti. 3. c. & uers. q. 2. arti. 6. ad 24.

Acceptio personarũ in qua cõsistat. artic. 106. c.

Iacobi 2.

Canon.

sciunt ecclesiæ prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorũ sunt obsequijs defuncti.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæsitum est de actibus, qui possunt ad omnes homines pertinere.

¶ Et primò de actibus pertinentibus ad vim intellectiuam.

¶ Secundo de actibus pertinentibus ad vim appetitiuam.

CIRCA prima quæsita sunt tria.

¶ Primò vtrum possit aliquis sine peccato appetere scire scientias magicas.

¶ Secundo, vtrum enunciabile quod semel est verum semper sit verum.

¶ Tertiò, vtrum magister determinando quæstiones theologicas magis debeat vti ratione, vel auctoritate.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas.

85

art. 60. ca. & 2. d. 30. q. 1. ad 5. art. 2.

AD primum sic procedebatur. Videtur quòd homo sine peccato possit appetere scire scientias magicas. Nõ enim est peccatum appetere illud per quod ponitur intellectus hominis in optimo, sed per quamlibet scientiam ponitur intellectus hominis in optimo, quia verum est bonum intellectus, vt dicitur in 6. Ethic. Scientia autem verorum est ergo hoc potest licite appetere scire quamcunque scientiam, & ita sine peccato potest homo appetere scire scientias magicas.

Sed contra. Prohibitio non est nisi de illicito. Sed scientiæ magicæ sunt prohibitæ. ergo illicitum est appetere eas scire.

12. q. 18. art. 2. & 3. o. & 2. d. 39. ar. 5. n al. bonus.

Respond. dicendum, quod actus humanus potest dici dupliciter. Vno modo ex genere. Alio modo ex circunstantia. Ex genere quidem dicitur esse actus bonus ex eo quod actus cadit supra debitam materiam, debita autem materia appetitus est bonũ, vnde appetere quodcunque bonum est bonum in genere, omnis autem scientia, siue quæcunque cognitio bonum aliquid est alioquin Deus cui nihil mali inest, non haberet omnem sciẽtiam tam bonorum quam malorum, vnde appetere quamcunque scientiam vel notitiam, quarumcunque rerum siue bonarum siue malarum, est bonum in genere. Sed tamen secundum diuersas circunstantias additas potest esse bonum vel malum, & præcipue hæc diuersificantur secundum intentionem finis. Nã si aliquis appetat scire scientias magicas vt eis etiam vtatur, est malum. Si autem appetat eas scire vt eas confutet & reprobet, sic est bonum & licitum. Similiter etiam ex conditione personæ potest hoc diuersificari, vel etiam ex modo appetendi. Si n. sic aliquis appetat scire huiusmodi scientias vt earum notitiam præferat alijs vtilioribus rebus, inordinatus est appetitus, & similiter si sit talis persona ad quam non pertineat hoc scire, inordinate hoc appetit.

1. p. q. 22. ar. 3. ad. 3. & 22. qõ. 167. art. 1. o. ar. 60. o & ar. 103.

a. q. 1. ar. a. ad 3. 12. 357. ar. 3. q. 1. & 11. ad 95. ar. 1. q. p 1. 86.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnis scientia ponit intellectum in aliquo sui bono. quia omne verum est quoddam bonum intellectus, sed non omnis scientia ponit intellectum in suo optimo, sed illa sola quæ est circa primam veritatem, nec etiam verum est quod magicæ artes sint scientiæ, sed potius sunt quædam fallaciæ Dæmonum.

Ad secundum dicendum, quod huiusmodi artes sunt prohibitæ quantum ad suum vsum. Si vero prohiberetur alicui etiã earum studium propter periculum vtendi tunc esset multum quia prohibitum.

ARTICVLVS XVII.

86

Vtrum enunciabile semel verum, sit semper verum.

5. q. p. 14. art. 15. ad 3. & 1. di. 41. art. 5. c.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod non oporteat enunciabile quod semel est verum semper futurum esse uerum. Si enim hoc esset uerum aliis enunciabilibus, pari ratione hoc esset uerum in enunciabilibus de futuro. Sed in istis hoc non est uerum, quia ut dicit Philoso. in 2. de generatione (T. com. 64.) Futurus quis incedere non incedet: ergo nõ oportet enunciabile quod semel est uerũ sp esse futurũ uerum.

¶ 2 Præt. n. partes sunt eædem, & totum est idem. Sed partes enunciabilis sunt prædicatum & subiectum & compositio, ergo idem est enunciabile existente eodem prædicato & subiecto & compositione, sed taliter existente eodem enunciabili contingit quod sit quandoque uerum, & quandoque falsum, sicut hoc enunciabile Sor. sedere est uerum eo sedente, & falsum eo non sedente: secundum illud Philosophi in prædicamentis. Ex eo quod res est, uel non est, oratio est uera uel falsa, ergo enunciabile quod semel est uerum, non propter hoc semper est uerum.

3. dist. 24. ar. 1 qõ. 2. ad 5. & ue tur. qõ. 14. art. 12.

Sed contra ista enunciabilia. Sortẽ currere & sortem cucurrisse, & sortem sorte cursurum non differunt nisi secundum diuersam consignificationem temporis. Sed diuersa significatio non tollit identitatem nominis. Idem enim nomen dicitur esse per omnes casus & in singulari & in plurali numero, ergo etiam prædicta tria enunciabilia sunt idem enunciabile. Sed si unum horum semel sit uerum semper oportet, quod de aliquo eorum sit uerum, quia si semel est uerum quod sortes currit, prius erat uerum quod sortes curret, & postea erit uerum quod sortes cucurrit, ergo si enunciabile aliquod semel est uerum, semper erit uerum.

Respon. dicendum, quod huius dubitationis uis, in hoc consistit ut sciatur utrum sit idem enunciabile quod est de præsenti præterito, & futuro. Si enim hoc uerum sit, consequens erit quod enunciabile quod semel est uerum semper erit uerum, licet forte hoc dubitationem aliquam habere possit circa enunciabilia de futuro contingenti, sed hoc est alterius inquisitionis. Si uero sint diuersa enũciabilia de præsenti præterito & futuro, est autem idem enunciabile quod est de præsenti qualitercunque se habeat, manifestum est quod idem enunciabile quandoque est uerum, quandoque falsum, secundum quod Philosophus dicit in prædicamentis. Quod eadem oratio & opinio, quandoque est uera quandoque falsa. Ad cuius euidẽtiam, sciẽdum est quod secundum Philosophum in 1. Perihermenias, tria quædam per ordinem inueniuntur. Nam uoces sunt signa intellectus, intellectus autem sunt rerum similitudines manifestũ est autem quod unitas uocis significatiuæ, uel diuersitas uocis dependet ex unitate uel diuersitate rei significatæ alioquin non esset aliquod nomen æquiuocum. Secundum hoc enim si sint diuersæ res essent diuersa nomina & non idem nomen. Dependent ergo unitas, uel diuersitas uocis significatiuæ siue complexe siue incomplexe ex unitate uel diuersitate uocis uel intellectus, quorum unum, s. uox est signum & non signatum tantum, intellectus autem signum & signatum, sicut & res. Potest ergo nomen, uel enunciabile esse aliud uel propter diuersitatem uocis tantum, sicut est in synonimis, in quib. est diuersa uox, sed idem significatum omnino uel etiam eum diuersitatem modi intelligendi, & hoc contingit quandocunque est diuersitas cõsignificationis, quæ consequitur diuersum modum intelligendi unam & eandem rem, & præcipue hoc apparet in tempore, quod per se commiscetur operationi intellectus humani componentis & diuidentis, ut dicitur in 3. de anima. Et ideo dicendũ est, quod non est eidem enunciabile Sortem sedere & sortem sedisse, uel sessurum esse, sed Sortem sedere est idem enunciabile, quia est eadem uox & idem modus significandi, & ideo patet quod idem enunciabile potest quandoque esse uerum quandoque falsum.

Lec. 18. 2. 1. dist. 41. ar. 4. ad 1. 1. p. q. 13. ar. 4. ad 1. po. p. 9. ar 11. 7. ad 13. ueri. qõ. 1. a. 6. c. ad 2. Ad rõnes.

Vnde duo prima concedimus.

Ad tertium dicendum, quod diuersitas consignificationis tollit nominis identitatem, intantum quod obliqui, secundum Philosophum non sunt nomina, sunt tamen unum nomen non simpliciter, sed inquantum conueniunt in uno ordine declinationis.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum determinationes theologicæ debeant fieri authoritate, uel ratione.

87

Cõtra gentiles lib. 1. c. 1. 8. & 9.

CIRCA tertium sic proceditur. Videtur quod magister determinans quæstiones theologicas magis debeat uti auctoritatibus, quam rationibus quia ĩ qualibet scientia quæstiones optime determinantur per prima principia illius scientiæ. Sed prima pricipia scientiæ theologicæ sunt articuli fidei, qui nobis per auctoritates innotescunt, ergo maximæ quæstiones theologicę sunt determinandæ per auctoritates.

Sed contra est quod dicitur ad Titum. 1. ut sit potẽs exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere. Sed contradicentes melius reuincuntur rationibus quã auctoritatibus, ergo magis oportet determinare quæstiones per rationes, quam per auctoritates.

Respon. dicendum, quod quilibet actus exequendus est secũdũ quod cõuenit ad suum finem, disputatio autem ad duplicem finẽ potest ordinari. Quædam. n. disputatio ordinatur ad remouendum dubitationem, an ita sit, & in tali disputatione theo-

logica maxime utendum est auctoritatibus quas recipiunt illi cum quibus disputatur, puta si cum Iudæis disputetur, oportet inducere auctoritates ueteris testamenti. Si cum Manichæis, qui uetus testamentum respuunt, oportet uti solum auctoritatibus noui testamenti. Si autem cum schismaticis qui recipiunt uetus & nouum testamentum, non autem doctrinam sanctorũ nostrorum, sicut sunt Græci, oportet cum eis disputare ex auctoritatibus noui uel ueteris testamenti, & illorũ doctorum, quos ipsi recipiunt. Si autem nullam auctoritatem recipiunt, oportet ad eos conuincendos ad rationes naturales confugere. Quædam uero disputatio est magistralis in scholis non ad remouendum errorem, sed ad instruendum auditores, ut inducantur ad intellectum ueritatis quam intendit, & tunc oportet rationib^9 inniti inuestigantibus ueritatis radicem, & facientibus scire quomodo sit uerum quod dicitur, alioquin si nudis auctoritatibus magister quæstionem determinet, certificabitur quidem auditor quod ita est, sed nihil scientiæ, uel intellectus acquiret, sed uacuus abscedet.

a di. 1. q. 1. art. 1. c. & poten. q. 3. ar. 6. c.

Et per hæc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO X.

DEINDE quæsitum est de rebus pertinentibus ad uim appetitiuam.

Et primo de bonis.

Secondo, de malis.

CIRCA primum quæruntur duo de martyrio.

Primo, utrum aliquis absque perfecta charitate possit se ad martyrium offerre.

Secondo, utrum sustinere martyrium pro Christo sit in præcepto.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum aliquis absque perfecta charitate se possit martyrio offerre.

88 — 4. dist. 49. q. 5. art. 3. q. 2. ad 7. & 22. q6. 124. n. de martyrio

AD primum sic proceditur. Videtur, quod aliquis absque perfecta charitate possit se martyrio offerre, quia super illud Psal. 113. ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion. dicit Gl. quod minima charitas plus diligit Dei legem, quã millia auri & argenti: & eadem ratione quam omnia temporalia: Sed id quod minus diligimus exponimus pro eo, quod magis diligimus, ergo & omnia temporalia, & etiam propriam uitam potest exponere pro Christo, qui habet minimam charitatem.

Sed contra. Si aliquis absque perfecta charitate potest se offerre martyrio, ergo pari ratione poterit martyrium sustinere absque charitate perfecta. Sed hoc uidetur esse falsum secundũ illud Io. 3. Maiorem charitatem nemo habet quam ut animã suam ponat pro amicis suis, ergo aliquis absque charitate perfecta non potest se ad martyrium offerre.

2. q. 2. 44. art. 4. 5. & 8. c.

Respon. dicendum in operibus uirtutum duo sunt attendenda. s. id quod fit, & modus faciendi. Contingit autem idem factũ quod fit secundum aliquam perfectam uirtutem, fieri etiam nõ solum ab habente paruam uirtutem, sed etiam a non habente uirtutem, sicut aliquis non habens iustitiam potest facere aliqđ opus iustum. Sed si attendamus ad modum faciendi, ille qui nõ hẽt uirtutẽ non põt operari, sicut ille qui hẽt, nec ille qui habet paruã, sicut ille qui hẽt magnã, qui operatur faciliter, & prõpte & delectabiliter q̃ nõ ita facit ille qui caret uirtute, uel qui paruam habet. Sic ergo dicendum est, quod hoc opus quod est offerre se martyrio, uel etiam martyrium sufferre potest facere non solum charitas perfecta, sed etiam imperfecta: & quod pl^9 est etiam ille qui caret charitate, secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, &c. Sed charitas perfecta hoc facit prompte, & delectabiliter, sicut patet de Laurentio & Vincentio, qui in tormentis charitatem ostenderunt, hoc autem non potest facere charitas imperfecta, uel etiam ille qui charitate caret.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum pati martyrium propter Christum sit in præcepto.

89 — 22. q. 124. art. 1. ad 3. & ar. 3. ad 1. & 4. di. 49. q. 5. ar. 5 l. 3. q. 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod pati martyriũ propter Christum non sit in præcepto. Maius enim uidetur q̃ homo det suam uitam q̃ proprium corpus ponat, ut dicit Greg. in illa hom. Ego sum pastor bonus. Sed dimittere omnia sua propter Christum non cadit sub præcepto, sed sub consilio: ergo etiam exponere corpus suum martyrio non cadit sub præcepto.

Sed contra est, quod Aug. dicit in 13. de ciui. Dei, cum dictũ est homini, morieris si peccaueris, non dicitur martyri morere ne pecces. Sed illud quod oportet nos facere ne peccemus, cadit sub præcepto: ergo mors martyrum cadit sub præcepto.

a. 1. 12. u. & 12. q. 99. 2. 1. 5. c. & po. q. 10. a. 4. ad 8.

Respondeo dicendum, quod aliquid cadit sub præcepto dupliciter. Vno modo absolute. Alio modo secundum animi præparationem, quia enim præceptum importat rationem debiti illud absolute cadit sub præcepto, quod est debitum propter aliquod præexistens, sicut præceptum de honoratione parentum uel de amando Deum. Sed quandoque contingit, q̃ id quod facit aliquid esse debitum, nondum præcessit, sed potest occurrere. Vnde hoc cadit sub præcepto non absolute, sed secundum præparationem animi, ita scilicet ut homo habeat animum paratum ad faciendum illud, quod debitum redditur ex aliqua causa occurrente, & hoc modo exponit Aug. illa Domini præcepta quæ ponuntur Matt. 5. Si quis percusserit te in unam maxillam, præbe ei & aliam: quia scilicet si opus esset, & hoc exigeret salus aliorum, homo debet esse paratus ad hoc faciendũ, & per hunc modum sustinere martyrium propter Christum cadit sub præcepto, quia scilicet homo debet habere animum paratum ut prius permitteret se occidi, quam Christum negaret uel mortaliter peccaret, & sic etiam relinquere bona propria cadit sub præcepto, quia debet esse paratus animus Christiani magis sustinere rapinam bonorum suorum quam Christum negare, uel mortaliter peccare.

Matth.

22. 124 sup.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XI.

DEINDE quæsitum est de actibus magis, scilicet de primis motibus.

CIRCA quos quæsita sunt duo.

¶ Primo, utrum primi motus semper sint peccata.

¶ Secundo, utrum in infidelibus sint peccata mortalia.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum primi motus semper sint peccata.

AD PRIMVM sic procedebatur. Videtur, quod primus motus semper sit peccatum, dicit enim Magister 32. dist. secundi libri Sententiarum, quod tentatio a carne non potest esse sine peccato. Sed quandocunque est primus motus est tentatio a carne: ergo primus motus non potest esse sine peccato. 90

Sed contra est, quod ad Rom. 6. super illud. Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore, dicit gl. Non prohibet concupiscentiam quæ uitari non potest, sed illud quod non potest uitari non est peccatum, ergo concupiscentia quæ est primus motus non est peccatum.

1. p. q. 19. a. 9.

Respondeo dicendum, quod motus importat inclinationem quandam ad terminum, quæ quidem inclinatio pertinet ad appetitum in humanis actibus. Est autem in homine triplex appetitus: unus quidem naturalis, secundum quod uis appetitiua pertinet ad animam uegetabilem, sicut & uis digestiua & expulsiua & retentiua. Secundus appetitus est sensualitatis, qui mouetur secundum apprehensionem sensus. Tertius appetitus est uoluntatis, qui mouetur secundum iudicium rationis. Peccatum quod habet rationem culpæ de quo nũc loquimur, non potest esse nisi in actu uoluntario, qui scilicet est aliqualiter in potestate peccantis, actus autem appetitus naturalis non subiacet imperio rationis, sicut nec actus aliarum potentiarum uegetabilis animæ, & ideo in actu talis appetitus non potest consistere culpa, sicut quod homo esuriat uel sitiat absque culpa, & idem dicendum est in aliis huiusmodi. Sed actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis; quia ratio præueniens ipsum potest ei imperare, uel etiam impedire eũ: & ideo talis motus potest iam habere rationem culpæ, & si sequatur iudicium rationis, poterit etiam esse peccatum mortale: sicut & motus exteriorum membrorum imperari a ratione. Si autem præueniat iudicium rationis, est quidem peccatum: si tendat in aliquid

22. q. 148. a. 1. ad 3. 1. p. q. 105. 2. 4. & q. 106. a. 2. 12. q. 91. ar. 5. 6. c. & ad 2.

12. q. 17. a. 8. & 9. c. 2. d. 21. q. 1. a. 2. ad 5. & dist.

aliquid illicitum quia in potestate hominis sit ipsum cohibere, est tamen uenale peccatum & leuissimum, ut patet per Augu. 12. de Trin. & hoc dicitur primus motus peccati. motus autem superioris appetitus, idest uoluntatis consequens iudicium rationis, iam potest esse peccatum mortale.

3. q. 3. art. 3. o. 12. q. 17. ar. 7. o. 2. dis. 24. q. 2. ar. 2. o.

Primum ergo concedimus.

¶ Ad secundum dicendum, quod concupiscentia non potest uitari sic, quod nullus concupiscentiae motus surgat: quia dum resistitur uni, insurgit alius, possunt tamen uitari singuli, & ex hoc quilibet habet aliquid de ratione peccati; licet non habeat rationem perfecti peccati, quod est peccatum mortale.

Ad rationes. 12. q. 74. 2. 3. ad 2.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum primi motus in infidelibus sint peccata mortalia.

9t

12. q. 80. ar. 3. ad 5. Ma. q. 7. ar. 9. u. & 12. q. 88. ar. 5. o.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quod primi motus in infidelibus sint peccata mortalia. Quia sicut Anse. dicit in lib. de gratia & libe. arb. Hos qui non sunt in Christo Iesu, sequitur damnatio si sentiunt concupiscentiam: etiam si non consentiant: sed sentire concupiscentiam est habere primum concupiscentiae motum, ergo fideles qui non sunt in Christo IESV peccant mortaliter, secundum primos motus quia damnatio non debetur nisi peccato mortali.

¶ 2. Praet. quilibet homo debet habere originalem iustitiam secundum quam concupiscentia reprimebatur: sed contra hoc debitum est quilibet concupiscentiae motus: ergo quilibet concupiscentiae motus est peccatum mortale. Omne enim quod est contra debitum, habet peccati mortalis rationem.

Sed contra. Quanto est gradus altior, tanto est casus grauior. Sed altior est gradus fidelis, quam infidelis. Cum ergo primi motus fidelium non sint peccata mortalia, multo minus primi motus infidelium.

ar. 90.

Respondeo dicendum, quod primus motus, sicut dictum est, est motus sensualitatis praeueniens deliberationem rationis: eadem autem natura sensualitatis est & rationis in fidelibus & in infidelibus. Ad naturam autem sensualitatis & rationis pertinet quod modus sensualitatis, quae est absque deliberatione rationis non possit esse peccatum mortale, quia peccatum mortale est quod consistit in auersione a Deo, ad quem conuerti non potest homo nisi per rationem, & per consequens auersione a Deo qui constituit peccatum mortale, non potest esse nisi in ratione, ut patet per Augu. 12. de Trini. & ideo dicendum est quod primi motus infidelium non sunt peccata mortalia, sed uenialia.

12. q. 15. art. 1. & 4. 22. q. 158. ar. 2. ad 3. & uerita. q. 26. ar. 6. ad 19.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod dictum Anselmi dependet ex uerbo Apostoli, qui concludit ad Rom. 8. quod nihil est damnationis his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Videtur ergo quod his qui non sunt in Christo Iesu sit aliquid damnationis, etiam si non secundum carnem ambulant. Videtur ergo quod his qui non sunt in Christo Iesu sit aliquid damnationis, etiam si non secundum carnem ambulent motibus carnis consentientes, alioquin nihil plus haberent hi qui sunt in Christo Iesu quam alii. Est ergo aliquid damnationis his qui non sunt in Christo Iesu, si sentiant motus carnis, quamuis non consentiant, quod quidem qualiter sit intelligendum, ex processu apostoli apparet, praemiserat enim separationem gratiae inchoatam esse in his qui sunt in Christo Iesu quantum ad mentem, licet non quantum ad carnem: praemiserat enim, Ego ipse mente quidem seruio legi Dei, carne autem legi peccati scilicet propter legem fomitis, quia adhuc manet in corporis membris. Ne ergo hi qui sunt in Christo Iesu uiderent adhuc pristinae damnationi subiacere propter fomitis motus, concludit apostolus quod nihil est damnationis his qui sunt in Christo Iesu, si non secundum carnem ambulant, quia damnatio originalis peccati soluta est per gratiam Christi, quamuis actu remaneat fomes peccati, damnationem uero actualis peccati non incurrunt, quia non ambulant secundum carnem. In infidelibus uero manet peccatum originale non solum actu, sed etiam reatu, ideo est in eis aliquid damnationis ex parte originalis peccati, non autem ex parte actualis, si concupiscentiis non consentiant. Ex hoc ergo non sequitur quod in infidelibus primi motus inducat damnationem peccati mortalis, sed sequitur quod habeat annexam damnationem originalis peccati.

Ad secundum dicendum quod debitum originalis iustitiae pertinet ad ipsam personam infidelem ratione humanae naturae, quam a primo parente trahit, cui collata est originalis iustitia, & ideo id quod pertinet ad defectum originalis iustitiae pertinet ad peccatum naturae, scilicet ad peccatum originale, non autem ad peccatum actuale, quale est peccatum mortale.

QVAESTIO XII.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrum pueri non exercitati in praeceptis debeant recipi in religione.

QVAESTIO est, utrum pueri non exercitati in praeceptis, sint recipiendi uel obligandi uoto uel iuramento, uel beneficiis alliciendi ad ingressum religionis. Et uidetur quod non. Perfectio enim consiliorum, ad quam ordinatur religio, a Christo exordium sumpsit. Sed Christus primo consilium perfectionis dedit adolescenti qui praecepta seruauerat: ut patet Matt. 19. ergo soli illi qui sunt exercitati in praeceptis, sunt ad religionem obligandi uel recipiendi. 29

22. q. 189. ar. 1. o. & 2 9. & q. 100. ar. 3. ad 4. & ad 17. huius.

¶ 2 Praet. Greg. dicit super Ezec. Nemo repente fit summus. Sed in bona conuersatione a minimis quis inchoat, ut ad magna perueniat. Sed magna sunt consilia quae pertinent ad perfectionem uitae, minora autem sunt praecepta quae pertinent ad omnem iustitiam, ergo prius debent pueri exercitari in praeceptis, quam ad consilia inducantur.

¶ 3 Praet. Exod. 21. dicitur. Si quis aperuerit cisternam, cecideritque bos uel asinus in eam, dominus cisternae reddet precium iumentorum. Sed ille qui aliquem puerum nondum in praeceptis exercitatum ad religionem inducit quodammodo aperit ei cisternam, quia plerique talium religionem ingredientes egrediuntur, & in desperationem inciduot quasi in quandam spiritualem cisternam, ergo uidetur quod illi qui eum inducit hoc imputetur ad peccatum.

¶ 4 Praet. Illud quod est expediens communi utilitati, non est tollendum. Sed expedit communi utilitati, quod homines propria libertate utantur ad bonum faciendum, ergo non est aliquibus auferenda talis libertas per obligationem uoti, uel iuramenti.

¶ 5 Praet. Beatus Benedictus monachorum institutor admonet in sua regula statuit quod uenientibus ad religionem, non sit facilis praebendus ingressus, sed probandum sit an spiritus ex Deo sit, ergo multo minus sunt aliqui muneribus uel beneficiis alliciendi.

¶ 6 Praet. Greg. dicit & habetur in decretis distinctione 48. Scimus, quod aedificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi natiuitatis suae humore siccentur, ne si ante pondera quam solidentur accipiant cunctam simul ad terram fabricam deponant. Sed pueri qui nondum sunt exercitati in praeceptis, sunt quasi parietes nondum desiccati, ergo non sunt eis imponenda tigna, id est grauia religionis instituta.

¶ 7 Praeterea status religionis, est status poenitentiae. Sed pueri excipiuntur ab omni poenitentiae exertione, ut habetur in decretis de poenitentia. distinct. 4. ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶ 8 Praet. sicut dicitur. 20. quaest. 3. Quod quis non optat nec eligit profecto non diligit: quod autem non diligit facile contemnit. Sed pueri antequam sint exercitati, non habent firmam electionem: ergo nec firmam dilectionem, facile ergo religionem contemnent si in tali aetate ad religionem inducantur.

¶ 9 Praet. Prou. 14. dicitur, Substantia festinata minuetur: sed uidetur esse nimia festinantia quod aliquis ad consilia conuolet nondum in praeceptis exercitatus, ergo uidetur quod bonorum spiritualium substantia de facili minuatur, ergo non sunt ad religionem inducendi.

¶ 10 Praet. non minor cura est adhibenda in ingressu religionis, quam in susceptione ordinis. Sed in ordinibus prohibentur ad maiores accedere, qui minores non acceperunt, ergo etiam nec debet aliquis ad obseruantiam consiliorum religionem transire, nisi prius praeceptis.

¶ 11 Praet. Duo sunt homini necessaria, scilicet intelligere uerum & operari bonum: sed intelligendo uerum stultus reputaretur, qui prius ad difficiliora se transferret, quam leuiora intelligeret, ergo stultum est in comparatione boni, quod aliquis prius tendat ad consilia, quam in praeceptis exercitetur.

¶ 12 Praet. Cuilibet in religione existenti conuenit curam agere aliorum uel saltem sui ipsius, sed in his qui eliguntur ad aliquam curam Ecclesiasticam, oportet eligere meliores, ergo oportet eos qui ad religionem assumuntur eligere meliores, hi autem sunt qui sunt exercitati in praeceptis, ergo tales sunt ad religionem inducendi.

¶ 13 Praet. Illud quod est in se bonum, si ex eo sumatur peccati occasio, est abiiciendum, sicut serpens aeneus quem Moyses fecerat ex mandato Domini ad sanandum filios Israel, ut habetur Numeri. 21. Ezechias combussit, quia ex eo sumebatur idolatriae occasio, similiter etiam quamuis benedictio sit secundum se bona, tamen reprehenditur si minor praesente maiore

bene-

benedicit, cum ergo aliqui exercitati in præceptis sumant occasionem peccati ex ingressu religionis ab ea recedentes, quamuis religio sit secundum se bona, tamen uidetur quod inexercitatos ad religionem inducere sit uitandum.

¶ 14 Præt. Grego. dicit, & habetur in decretis distinctione 48. Casum appetit, qui ad summi loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum, sed procedere ad consilia non obseruatis præceptis est postponere gradum: ergo uidetur quod hoc sit casum quærere, & ita ad hoc non sunt aliqui inducendi.

¶ 15 Præt. Damas. dicit in secundo libro, quod non est inutile in expertum existentem & improbatum incorruptione frui, ut non in superbiam incidat & iudicium diaboli, ergo pari ratione non est inutile improbatos & inexpertos in præceptis ad statum contemplationis assumi, ad quem religio ordinatur.

¶ 16 Præt. Gre. dicit in 6. Moral. post Lyæ amplexus, ad Rachelem Iacob peruenit, quia perfectus quisque ante ad actiuæ uitæ fœcunditatem iungitur, & post contemplatiuæ ad requiem copulatur. Sed actiua uita consistit in obseruantia præceptorum, status autem religionis pertinet ad uitam contemplatiuam, ergo non sunt aliqui ad religionem inducendi, antequam sint in præceptis exercitati.

¶ 17 Præt. Nulla promissio est facienda, cuius solutio non est licita. Sed soluere aliquid alicui pro ingressu religionis non est licitum, unde dicitur. 1. q. 2. c. quam pio. Nunquam legimus Domini discipulos, uel eorum ministerio conuersos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interuentu prouocasse, ergo nō sunt aliqui promissionibus ad religionem alliciendi.

¶ 18 Præt. Nullus qui non est exercitatus in armis, secundum leges est admittendus ad militiam corporalem. Sed religio est status militiæ spiritualis, ergo non sunt aliqui recipiendi ad religionem, nisi prius exercitati in præceptis quasi in quibusdam spiritualibus armis.

¶ 19 Præterea. Qui non potest se obligare ad minus, non potest se obligare ad magius nisi sit necessarium. Sed puer ante decimumquartum annum non potest se obligare ad matrimonium quod minus est, ergo multo minus ad religionem.

¶ 20 Præterea, legitur Marci 5. quod Dominus dæmoniacum curatum non permisit secum intrare nauim, quæ significat ecclesiam & religionem, per dæmoniacum autem curatum significantur homines a peccatis conuersi, ergo non sunt ad religionem recipiendi peccatores statim cōuersi antequam in præceptis exercitentur.

¶ 21 Præterea, bonorum operum fructus habere debemus, quando de Aegypto exiuimus, ut dicit quædam Glo. Exo. 11. Sed exire de Aegypto, est exire de mundo religionem intrando, ergo illi qui uolunt religionem intrare debent prius fructum bonorum operum habere per obseruantiam præceptorum.

¶ 22 Præterea, Aug. dicit in libro de sermone Domini in monte, quod omnis præsumptio est coercenda, sed magna præsumptio uidetur esse quod aliquis uelit ascendere ad arcem consiliorum, nondum obseruatis præceptis, ergo tales sunt coercendi & non alliciendi ad religionis ingressum.

¶ 23 Præterea, Aug. dicit in eodem lib. quod maiora maioribus, & minora minoribus sunt exhibenda. Sed consilia sunt maiora, ergo non sunt pueris inexercitatis exhibenda, & ita pueri nondum exercitati in præceptis non sunt ad religionem trahendi.

Sed contra est quod dicitur 20. quæst. 2. Si in qualibet & infra. Parentibus sane filios suos ad religionem tradere non amplius quam ultra decimumquartum annum ætatis suæ licentia esse poterit. Postea uero aut cum uoluntate parentum eorum, aut si sua deuotionis sit solitarium uotum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. Sed post quartum decimum annum non statim sunt homines in præceptis exercitati, ergo possunt religionem ingredi pueri antequam sint in præceptis exercitati.

¶ 2 Præterea, maius est quod aliquis assumatur ad regimen sui & aliorum, quam quod recipiatur in religione in qua sub regimine alterius uiuit. Sed Salomon adhuc puer existens assumptus est ad regnum sui & aliorum. Vnde dicitur 1. Paralip. 29. Locutus est Dauid Rex ad omnem Ecclesiam. Salomonem filium meum elegit Deus adhuc puerum & tenellum, ergo multo magis possunt pueri non exercitati in præceptis ad religionem recipi uel induci.

† Alias, regimen, Salomoné puer ad regnum est assumptus, Ambro.

¶ 3 Præterea. Illud uotum non est illicitum, ex quo non redduntur aliqui rei si soluant, sed sicut dicit Ambrosius illæ quæ in puerilibus annis non conuenientiam uouerunt, non constituuntur reæ si uotum exoluant, ergo quod aliqui uoto astringantur ad religionem in puerilibus annis non est illicitum.

¶ 4 Præterea, nihil est illicitum per quod aliquis à bono non retrahitur. Sed qui prouocatur ad meliora nō retrahitur a bono: ergo cum status religionis sit melior quo obseruantur consilia, quam status uitæ secularis in quo simpliciter obseruantur præcepta: uidetur quod non sit illicitum inducere pueros ad religionem uoto, uel iuramento, aut etiam beneficio antequam in præceptis sint exercitati.

¶ 5 Preterea, 20. quæstio. 1. dicitur. Firma tunc erit uirginis professio ex quo adulta iam ætas esse coeperit, & quæ solet apta nuptiis deputari, sed non statim in hac ætate uiri uel mulieres sunt in præceptis exercitati, ergo antequam aliqui in præceptis exercitentur, licite possunt religioni astringi uotu, uel iuramento. — Canon.

¶ 6 Præterea, si talis obligatio esset illicita; scilicet qua pueri non exercitati in præceptis uoto uel iuramento ad religionem obligantur, aut hoc esset quia est secundum se male, aut quia est prohibita, sed non est secundum se mala, quia sic executio siue adimpletio promissionis esset peior & perseuerantia peisima. Cuius contrarium uidemus, quia adimplentes ea quæ promiserant in puerilibus annis, & in promissis perseuerantes maxime commendamus. Similiter etiam non est illicita talis obligatio, quia prohibita. Non enim prohibetur lege ueteri. Dicitur enim Numeri trigesimo. Mulier si quippiam uouerit & se constrinxerit iuramento, quæ in domo patris sui & in ætate adhuc puellari, si cognouerit pater uotum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit, uoti rea erit, & quicquid pollicita est, & iurauit, opere complebit, sin autem ut audierit contradixerit pater, & uota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni eo quod contradixerit pater. Similiter etiam non est prohibitum in iure canonico, quia in decreto Leonis Papæ, hæc eadem auctoritas inducitur. Similiter etiam non est prohibitum lege Euangelii quæ maxime inducit homines a recedendo à mundo, & ad sequendum perfectionis opera, ergo licitum est obligare uoto, uel iuramento pueros nondum exercitatos in præceptis ad religionem. — Num. 30. — Leo Papa.

Respondeo dicendum, quod hoc quod pro quæstione hic inducitur dubitationem non habet, nisi quod quidam contentionis studentes ueritatem obnubilare conantur. Vnde hic locum habent uerba quæ Augustinus dicit in secundo de ciuitate Dei. Quoniam ille est maior & deterior insipientium morbus animarum, quo insatiabiles† motus suos etiam post rationem plene redditam, siue nimia cæcitate, qua nec aperta cernuntur, siue obstinatissima peruicacia, qua & ea quæ cernuntur non ferunt, tanquam ipsam rationem ueritatemque defendunt sic necessitas copiosius dicendi plerumque res claras uelut eas non solum spectantibus intuendas, sed quodammodo tangendo palpantibus offeramus, & tamen quis disceptandi finis erit si respondendum esse ipsis respondentibus nos æstimemus. Nam qui uel non possunt intelligere quod uel tam duri sunt peruersitate mentis, ut etiam si intellexerint non obediant & respondentes loquuntur iniquitatem atque infatigabiliter uani sunt: quorum dicta contraria, si toties uelimus refellere quotiens obnixa fronte statuerint, non cogitare quid dicant, dum quocunque modo nostris disputationibus contradicant quam sit infinitum & ærumnosum & infructuosum uides. Erit ergo hic modus seruandus, ut ueritas manifeste & quasi palpabiliter ostendatur, & si qua in contrarium dicta fuerint quæ aliud pondus non habeant contemnentur, ne semper oporteat inutiliter eadem replicare. Sed si quis contrarium dicere uoluerit, scribat quod dicit: ut alii intelligentes diiudicare possint an doceat ueritatem. — Augu. — † Alias irrationabiles.

¶ Primo ergo circa propositam quæstionem ut singula discutiamus, considerandum est pueros etiam infra annos pubertatis in religionem recipi non est secundum se malum: imo est expediens & fructuosum, quia illud quod a pueritia assuescimus, semper perfectius & firmius tenemus, secundum illud Prouerb. 22. Adolescens iuxta uiam suam graditur, & etiam cum senuerit non recedet ab ea; & ideò Apostoli instituerunt ut pueri etiam infantes ad Christianam religionem reciperentur, ut in ea nutriti, firmius & perfectius ei inhærerent. Et hoc est quod Dio. dicit in ultimo capit. ecclesia. Hierar. Secundum legem sanctam confirmati infantes ad habitum sanctum habebunt consuetudinem ab omni remoti errore & immundæ uitæ expertes, hoc diuinis nostris ducibus, idest Apostolis ad mentem uenit, & uisum est suscipere infantes. Multo autem magis excedit Christiana infidelium uitam, quam uita religiosorum uitā secularium, præsertim cum in primitiua Ecclesia omnium Christianorum erat perfectissimus religionis status, secundum illud Actuum quarto. Multitudinis credentium erat cor unum & anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erāt illis omnia communia, ad cuius uitæ exemplar, omnes religiones sūt institutæ. Et ideo religionum institutores ex eadem causa qua Apostoli moti sunt ad recipiendum infantes in religione, ut patet de beato Benedicto, qui ut in 2. dialogorum legitur, recipit utrumque — Prou. 22. — B. Dioni. — Actuū. 2.

dum

Actuū. 4.

dum in religionem Maurum duodennem; & Placidum septennem. Est tamen quædam differentia circa hoc attendenda. Nam pueri ante annos pubertatis ex naturali iure sunt sub cura parentium propter hoc quod patiuntur discretionis defectum, secundum quem possint bene regere seipsos, ideo in hac ætate possunt quidem religioni tradi, si a parentibus offerantur, & erit rata traditio, præcipue si cum ad annos pubertatis peruenerint

Canon.

ratam habuerint paternam oblationem, unde Gregorius dicit & habetur 20. quæstion. 1. addidisti. Si pater uel mater filium filiamue intra septa monasterii in infantiæ annis sub regulari tradiderunt disciplina, utrum liceat eis postquam pubertatis impleuerint annos, egredi, & matrimonio copulari, hoc omnino deuitamus, quia nefas est ut oblatis a parentibus Deo filiis uoluntatis fræna relaxentur. Si autem in hac ætate propria sponte se religioni tradiderint, potest hoc per assensum uel dissimulationem parentum ratum esse, unde dicitur 20. q. c. Si in qualibet minori ætate uel religionis tonsuram, uel religionis uestem debitam, in utroque sexu filius, aut unus aut ambo parentes dederint aut forte uel nolentibus uel nescientibus, scilicet parentibus a se susceptam, non mox uisam in filiis abdicauerint, sed uel coram se, uel Episcopo palamque in conuentu eodem filios talia habere permiserint ad sæcularem reuerti habitum filiis ipsis quandoque penitus non licebit. Si uero pueri annos pubertatis transcenderint, possunt etiam inuitis parentibus ad religionem transire, nec sunt repellendi, imo magis aduocandi. Vt enim Gregorius dicit in quadam homilia. Ad uitam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in iuuentute, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur. Et cum in nulla ætate sint repellendi, minus tamen sunt repellendi in pueritia. Dicit enim Chrysostomus super Matthæum. Quis mereretur appropinquare Christo, si repelleretur ab eo simplex infantia? nam si sancti futuri sunt, quid uetatis filios ad patrem uenire? Si autem peccatores futuri sunt, ut quid sententiam condemnationis profertis, antequam culpam uideatis. quam quidem damnationis sententiam proferunt aliqui, cum dicunt, non sunt recipiendi pueri ad religionem, quia exibunt & peiores efficientur. Sed quod addunt quidam, quod oportet pueros prius exercitari in præceptis & postea transire ad consilia obseruanda in religione, ex falso intellectu procedit. Arbitrantur enim quod præcepta præparent uiam ad consilia. Non est autem sic, imo potius consilia parant uiam ad præcepta seruanda, quia per consilia remouetur homo a rebus sæculi, circa quas occupatus, difficile est quod innocentiam seruet. Vnde Hylarius dicit super Matthæum Graue onus innocentia subit incrementis opum occupata. Rem enim solius famulatus Dei non sine sæculi uitiis assequetur. Et ideo Dominus dicit Matthæi decimonono. Quod difficile est qui pecunias habent intrare in regnum cœlorum, quia difficile est quod homo præcepta seruet, quibus intratur in regnum, nisi sequens consilia diuitias relinquat, & ideo pueri ad hoc quod innocentiam seruare possint in obseruantia mandatorum sunt præparandi, & quodammodo præmuniendi in exercitio consiliorum, nec sunt repellendi, quamuis ineruditi uideantur in præceptis. Dicit enim Origenes super Matthæum. Quidam puerilem sermonem habentes offerunt saluatori pueros & infantes. Qui autem uidentur perfectiores, priusquam discant ad rationem iustitiæ, reprehendunt eos qui pueros & infantes adhuc minus eruditos offerunt Christo. Dominus autem hortatur discipulos suos condescendere utilitatibus puerorum. Hoc ergo debemus attendere, ne æstimatione sapientiæ excellentioris contemnamus, quasi magni pusillos ecclesiæ prohibentes pueros uenire ad Iesum. Sed quod ulterius quæritur an ante religionis ingressum, sint uoto uel iuramento ad religionem obligandi, manifeste patet quod sic. Sicut enim in malo quanto uoluntas est magis affirmata ad malum, tanto peior est, sicut in obstinatis patet, & qui ex malitia peccant, ita etiam in bonis tanto uoluntas maior est, quanto est magis firmata & astricta ad bonum. Cum ergo bonum sit quod pueri ad religionem ueniant, multo melius est quod eorum uoluntas sit ad hoc firmata, quod fit uoto uel iuramento, unde & Dauid dicebat. Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. & Augustinus dicit in epistola ad Paulinam & Armentarium. Fœlix necessitas, quæ ad meliora compellit. Vltimo autem considerandum restat, an sint beneficiis alliciendi, & si quidem conuentione uel pacto precium alicui detur, uel quodcumque temporale beneficium ut religionem intret, hoc est illicitum. Si autem aliquis ei aliqua beneficia temporalia conferat, ut auferat impedimenta, quib. impeditur a religionis ingressu, uel etiam ut eum nutriat uel doceri faciat, ad hoc quod fit religioni aptus, hoc non est illicitum, sed est laudabile. Similiter si beneficiis temporalibus aliquis aliquem alliciat, ut eum fauorabilem sibi reddat, non intendens gloriam propriam, sed gloriam Dei, & proximi salutem, laudabile est, sicut & Apostolus de seipso dicit primæ Corinthiorum decimo. Per omnia omnibus placeo. Deus etiam aliquos temporalibus beneficiis allicit ad bene agendum in ecclesiis etiam quibusdam temporalium distributionibus alliciuntur aliqui ad ecclesiæ deseruiendum, non quod præmium accipiant, sed sunt quædam secundaria allectiua ad seruiendum Deo, sicut & Dominus dicit Matthæi sexto. Primo quærite regnū Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia, scilicet necessaria uitæ, adiicientur uobis.

art. 4 c. fi. & 15. q6. 189. art. 5. — Canon. — art. 93. art. 11. & 22. q. 189. art. 2. ad 5. & opus 17. c. 67. 11. — Matth. 19. — Origenes. — art. 49. — ad 17. huius & 21. q. 189. art. 9. cap. & 11. 100. art. 3. ad 4. — Paulus.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut Christus ad consilia inuitauit adolescentem in præceptis exercitatum, ita etiam uocauit Matthæum publicanum non exercitatum in præceptis, sed peccatis implicatum, ex quo accipere possumus, quod ad consilia obseruanda in religione aduocandi sunt non solum exercitati in præceptis, sed etiam non exercitati.

arti. 169. & 22. q. 100. arti. 2. c. & ad 2. — Matth. 6. — 114. 0.

Ad secundum dicendum, quod diuersitas graduum dupliciter attendi potest. Vno modo in diuersis statibus seu conditionibus, & sic non oportet qui tendit ad maiorem statum, uel conditionem, quod prius exercitetur in minori statu uel conditione, sicut uidemus quod illi qui uolunt fieri milites, non prius exercitantur in lanificio, sed a pueritia exercentur in militia. Similiter qui uolunt fieri clerici, non prius exercentur in uita laicali, sed a pueritia instruuntur in uita clericali, & hoc modo qui uolunt religiosi fieri, non oportet quod prius exerceantur in uita sæculari, sed optimum est eis si a pueritia exerceantur in uita religionis, quia magis poterunt in ea proficere. Vnde dicitur Trenorum tertio. Bonum est uiro cum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua. Alio modo possunt accipi diuersi gradus in eodem statu, uel conditione & hoc modo dicit Gregorius quod in qualibet bona conuersatione incipiendum est a minoribus, ut ad maiora perueniatur. Sicut enim milites a rudimentis militiæ, & clerici a rudimentis clericaturæ, ita etiam & religiosi incipiunt a rudimentis religionis, ut proficiant usque ad summum.

ad 2. a. 114. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod duplex est occasio, scilicet data & sumpta. Tunc quidem dat aliquis occasionem alicui ruendi, uel in aeternam cadendi, quando facit aliquid, uel dicit minus rectum, ex quo datur proximo occasio ruinæ, & tunc ruina proxima imputatur dati occasionem. Aliquando autem non est occasio data, sed sumpta, puta cum aliquis inducit aliquem ad bonum, & ipse ex hoc fit deterior, non est relinquenda monitio bona, propter hoc quod ille sumit inde occasionem ruinæ. Vnde & Dominus non dimisit prædicationem ueritatis, propter scandalum Pharisæorum, ut habetur Matthæi decimoquinto. Et August. dicit in Epistola ad Bonifacium, & habetur uigesimatertia quæstione quarta. Ipsa pietas, & infra. Quod si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem unus liberari posset, atque id quis facere conaremur, alii semetipsos præcipitio necarent, doleremus de cæteris, uerum de unius saltem salute consolaremur.

22. q. 43 a. 1. ad 4. & a. 2. c. & 4. d. 38. q. 1. ar. 1. ad 1. & q. 2. ad 4.

Ad quartum dicendum, quod libertas necessitati coactionis opponitur, quæ est necessitas absoluta, & talis necessitas est cohibenda. Sed necessitas quæ est ex suppositione finis non opponitur libertati: & tali necessitate expedit uti ad communem utilitatem, alioquin nec pacta promissionibus firmata, nec iuramenta in rebus humanis fieri deberent. Multo autem magis per huiusmodi expedit homines obligari ad diuina, quæ sunt meliora.

1. p. q. 82. a. 1. c. ad 1. & 22. q. 44. art. 1. ad 2. & arti. 49. huius.

Ad quintum dicendum, quod difficultas ingressus obseruatur in religionibus, per hoc quod datur intrantibus annus probationis, in quo difficultates religionis experiuntur.

Ad sextum dicendum, quod parieti nondum desiccato non est onus lignorum imponendum, tamen non prohibetur quin sit paries desiccandus. Desiccatur autem paries a prauo humore sæculari effectus per religionem, & ideo contingit quod prius exercitentur aliqui in religione, quam eis onus prælationis aut sacrorum ordinum imponatur, & de hoc onere loquitur Gregorius ut patet per ea quæ præcedunt in illo capitulo & in secunda homilia in Ezech.

No. bene. — Gregorius

Ad septimum dicendum, quod status religionis est status pœnitentiæ, & exercitium sive schola perfectionis, unde ad religionem recipiendi sunt peccatores propter pœnitentiam, & recipiendi sunt pueri innocentes quasi in schola quadam perfectionis, ut perfectius innocentiam conseruent.

Ad octauum dicendum, quod si omnino inuiti pueri in religionem inducerentur, timendum esset de casu futuro, sed ex quo propria uoluntate se obligant ad religionem ingrediuntur, non habet locum ratio inducta.

Ad nonum dicendum, quod sicut magnum & paruum multum & paucum, secundum Philosophum, dicuntur relatiue, ita & festinatum siue uelox & tardum. Nam festinatum siue uelox est quod in paruo tempore multum mouetur. Illa ergo substantia minoitur quæ est festinata in respectu ad debitum modum, puta si aliquis aliquem statum aggressus statim a principio contemptis rudimentis illius status ea quæ sunt perfectorum in statu illo attentare uellet. Non est autem sublantia festinata, si exercitium perfectionis, & quasi quandam scholam,

Velox qd fit.

quæ

quæ est religio,a pueritia aliquis aggrediatur. Tantum est enim culmen perfectionis,ut etiam si a pueritia quis huiusmodi per-

August.

fectionem aggrediatur, semper habet vbi proficiat,sicut & Augustinus dicit ad Volusianum de doctrina Christiana. Tanta est inquit Christianorum profunditas literarum,ut in eis quotidie proficerem,si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem summo studio meliore ingenio conarer addiscere.

Ad decimum dicendum,quod diuersi ordines sunt quasi diuersi gradus unius clericalis uitæ , & ideo oportet ut a minoribus incipiat qui ad maiores tendit . Non autem oportet quod qui tendit ad sacros ordines , quod exerciietur in his quæ pertinent ud inferiorem statum laicalis,scilicet uitæ, & similiter in uita religionis oportet quod a rudimentis eius incipiat, religionem qui ingreditur, ut summum apicem religionis pertingeru possit,non tamen oportet eum prius esse exercitatum in sæculari uita.

Ad undecimum dicendum , quod in intelligibilibus etiam oportet quod aliquis a minoribus in eadem scientia incipiat,ut ud maiora perueniat, non tamen oportet quod quicunque uult addiscere aliquam scientiam maiorem,quod exercenetur in qualibet minori,sicut qui uolunt addiscere liberales artes,non oportet quod prius exercitentur in mechanicis:sed solum hoc oportet quando minor scientia parat uiam ud maiorem. Vita autem sæcularis non parat uiam ad religionem,sed magis ab ea abdu-

Gregor.

cit,unde Gregorius dicit in principio Moralium. Cum udhuc me cogeret animus præsenti mundo quasi specie tenus deseruire,cœperunt mult aex eiusdem mundi cura succrescere,ut in eo tum,iam non specie,sed quod est grauius mente retineret,econuersu autem obseruantia consilium parat viam ad tutius & perfectius præcepta diuina obseruanda,quæ necesse est in sæculari uita obseruari.

Ad duodecimum dicendum , quod ratio illa in multis deficit , primo quidem quia ille qui religionem intrat , non ad hoc eligitur , vt sui uel alterius curam gerat magis quam ante , sed magis ut sit sub cura & obedientia alterius . Secundo,quia hoc non conceditur ab omnibus quod necesse sit eligere meliorem ad regimen prælationis , sed secundum quosdam sufficit eligere bonum . Tertio , quia si oportet eligere meliorem ad prælationem non quidem oportet similiter meliorem eligere , sed meliorem , id est magis idoneum ad hoc , pueri autem etiam non sint meliores simpliciter quam adulti sunt tamen magis idonei ad hoc , ut in religione nutriantur , vnde Anselmus in libro de similitudinibus comparut eos qui a pueritia nutriuntur in religione Angelis , alios autem hominibus , quia

art.130.c. & ar. 164. & 22.q.63 ar.3.o.

Angeli à principio , homines processu temporis ad uitam æternam perueniunt . Quarto , quia ad Episcopatum non eligitur nisi vnus , & ideo maior necessitas est quod melior assumatur,quam de intrantibus religionem,qui plures accipi possunt .

Ad decimumtertium dicendum,quod non solum illud quod est peccatum præbet ocasionem ruinæ,sed etiam illud quod habet speciem mali . Vnde & Apostolus dicit primæ ad Thessalonicenses vlt. Ab omni specie mala abstinete uos, & quia serpês æneus etsi secundum se esset bonus ex sui institutione , tamen speciem habebat mali propter similitudinem idolatriæ , ideo apud eos qui erant ad idolatriam proni non erat dimittendus, sed laudabiliter fuit subtractus.

Introitus autem religionis,nec est secundum se malum , nec

Bñdictio qñ sit laudabilis.

habet speciem mali.Benedictio autem & si sit de genere suo bona , tamen ud hoc quod sit actus uirtutis exigitur quod sit uestita debitis circumstantijs,ut sit conueniens,& personæ & loco, & tempori.Non est autem conueniens personæ quando minor præsente maiore benedicit , quia sicut dicitur ad Hebræos septimo. Sine ulla contradictione , quod minus est a maiore benedicitur.

Ad decimumquartum dicendum , quod ille qui accedit ad consilia non quærit ascensum per abrupta postpositis gradibus, sed magis resecat quæ possunt hominem impedire ab obseruationa præceptorum,sicut dictum est.

Ad decimumquintum dicendum , quod secundum dictum Damascen. magis esset contrarium concludendum , ideo enim

Abundantia temporalium est materia superbiæ.

Deus hominibus etiam post regenerationem incorruptibilitatē non statim uddit , quia hoc non esset eis utile , sed superbiendi occasio. Abundantia enim temporalium & corporalium bonorum est materia superbiæ , & ideo utile est homini ad superbiā uitandam, ut ad consilia transeat temporalium bonorum super abundantiam derelinquens.

Ad decimumsextum dicendum,quod amplexus Rachelis significat quietem contemplationis , ad quam etiam consilia sequentes non statim a principio peruenire possunt,sed post longum exercitium bonorum operum , facilius tamen ad prædictā quietem peruenitur per obseruantiam consiliorum, quam per exercitium mandatorum in uita sæculari.

Ad decimumseptimum dicendum, quòd si beneficijs temporalibus aliqui alliciantur ad religionem cum pacto : sicut patet in emptione & uenditione,est illicita solutio . Si autem aliquis alicui prouideat sine pacto non est illicita solutio,vnde post premissa verba in eodem capite subiungitur. Nisi forte de pauperum alimento quis inconcinnu proponat. Et iterum subdit. Dū tamen absit pactio,& omnis cesset conuentio.

Ad decimumoctauum dicendum , quod status religionis quantum ad eos qui in eo profecerint, est spiritualis militia , quantum uero ad eos qui de nouo intrant , est quasi cuiusdam tyrocinii exercitium , & oportet ad maiorem profectum,quod a principio aliquis huiusmodi exercitium subeat , sicut & de exercitio militiæ temporalis. Vegetius docet in libro de re militari.

Ad decimumnonum dicendum , quod obligatio perficiens matrimonium corporale , non potest fieri ante annos pubertatis , cui obligationi similis est professio quæ fit in religione ad perpetuo remanendum in ea,sed ante annos pubertatis , potest fieri aliqua sponsio futuri matrimonii , sicut est in sponsalibus, cui assimilatur obligatio quæ fit ad religionem. 2a.q. 189. arti.5.c. & ad 1. & 3. & a.d. 36.

Ad vigesimum dicendum,quod sicut Gl. ibidem exponit,per hoc quod dæmoniacus curatus uolebat esse in naui cum Christo significatur desiderium eorum qui sunt a peccato mundati,in quo cupiunt dissolui & & esse cum Christo,hoc non statim eis conceditur , sed oportet quod , prius in hac uita laborent annunciando verbum Dei. Vnde patet quod non est ad propositum. art.5.o. 1. il 27. q. 2. ar.8.o.

Ad vigesimum primum dicendum,quod quanto aliquis magis exercitatus in bono ex Aegypto,id est ex sæculo ad religionem transit, tanto facilius in ea proficere potest,sed quia in sæculari uita imminent multa pericula quibus huiusmodi exercitium uirtutis impeditur , tutius est quod a principio impedimenta disrumpat per obseruantiam consiliorum.

Ad vigesimumsecundum dicendum , quod difficilius est obseruare præcepta in uita sæculari , quam in uita religiosa.Magna enim uirtus requiritur ad hoc quod aliquis in sæculo viuens , se immaculatum ab hoc sæculi conseruet. Vnde dicitur Ecclesiastici trigesimoprimo,Beatus diues qui inuentus est sine macula. Et postea subditur . Quis est hic & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in uita sua. Et ideo maioris præsumptionis esse uidetur,si tamen sit præsumptio , quod aliquis in sæculo uiuens considerat se immaculatum , quam quod tantæ uirtutis se non existimans ad religionem transeat,ut facilius à peccatis maculis conseruetur ad modum Zachæi , qui cum statura pusillus esset , ad hoc quod Christum uideret , ascendit arborem sicomorum , id est, sicum fatuam , per quam religio designatur. in cor. art. ibidem. Religio p arbo. sicomorū signi ligitur.

Ad vigesimum tertium dicendum, quod in unoquoque statu maiora maioribus sunt attribuenda, & tamen qui ad maiorem statum proficere uult , oportet quod dum minor est, primordia illius status accipiat , secundum illud Ecclesiast. vigesimoquinto. Quæ in iuuentute tua non congregasti, in senectute quomodo inuenies? Et ideo ad hoc quod aliquis perueniat ad perfectionem religionis,oportet quod a principio ætatis suæ ad huiusmodi assuescat. Eccles. 25.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum consilia ordinentur ad præcepta.

SECVNDO quæritur utrum consilia ordinentur ad præcepta.Et uidetur quod non. Illud enim ad quod ordinatur aliud posterius est,quia finis est prior in intentione,& posterior in executione.Sed obseruationem præceptorum constat esse priorem in executione quam impletionem consiliorum,ut patet Matthæi decimonono de adolescente qui dixerat se seruasse legis præcepta a iuuentute sua, cui datur consilium perfectionis,ergo videtur quod consilia non ordinentur ad præcepta sicut ad finem,sed potius econuerso. 93 ar.92.c. & ar.11.& 2a q.189. Matth. 19.

¶ 2 Præterea,finis est perfectior his quæ sunt ad finem. Sed consilia sunt perfectiora præceptis,quia consilia pertinēt ad perfectionis statum, præcepta autem pertinent ad communem iustitiam , vnde & consilia præceptis superadduntur , ut patet per hoc quod Matthæi decimonono Dominus dicit adolescenti qui præcepta seruauerat. Adhuc vnum tibi deest,si uis perfectus esse,&c.ergo consilia non ordinantur ad præcepta , sed potius econuerso. Matth. 4.

¶ 3 Præt.secundum philosophum. To c.81.)Sicut se habent principia ad conclusiones, ita se habent fines ad ea quæ sunt ad Philosophus.

finem

finem sed talis est habitudo principiorum ad conclusiones quia positis principiis ponuntur conclusiones, non autem econuerso, quia contingit ex falsis syllogizare uerum. Ergo talis est habitudo finium ad ea quæ sunt ad fines. Sed positis præceptis nõ ponuntur consilia, Multi enim obseruant præcepta qui non obseruant consilia, ergo consilia non ordinantur ad præcepta sicut ad finem.

August.

¶ 4 Præterea. Augustinus dicit in libro de sancta virginitate. Mirabiliter desipiunt qui propter præsens seculum virginitatem esse solum obseruandam sentiunt. Sed obseruatio præceptorum pertinet ad præsens seculum. Ergo consilium uirginitatis non est implendum propter præcepta, & eadem ratio est de aliis consiliis.

¶ 5 Præterea præcepta pertinere uidentur ad uitam actiuã, consilia autem ad uitam contemplatiuam. Vnde Matthæi decimonono, ubi enumerantur præcepta legis, dicit Glosa. Ecce uita actiua: ubi autem postea subditur. Si uis perfectus esse, &c. dixit. Ecce uita contemplatiua. Sed uita actiua ordinatur ad contemplatiuam, & non econuerso, ergo præcepta ordinantur ad consilia, & non econuerso.

¶ 6 Præterea Dominus bis miraculosè legitur turbas refecisse. Primo quidem quando satiauit quinque milia hominum, ex quinque panibus & duobus piscibus, ut legitur Matth.

Matt.16. 14. 5000, & 4000. quos pauit quid designent.

14. Secundo quando de septem panibus & paucis pisciculis, satiauit quatuor milia hominum, ut habetur Matthæi 15. & sic dicit gl. Mat. 14. Quinque milia pro quinque sensibus corporis, ita sunt qui in seculari habitu exterioribus recte uti nouerint. Hi quinque panibus, id est legalibus præceptis; adhuc necesse est ut instruantur. Nam qui modo integre renunciant, quatuor milia sunt, & septem panibus, id est, euangelicæ perfectioni sunt similes, & spirituali gratia reficiuntur, sed primo pauit Dominus quinque milia hominum ut quinque panibus quam quatuor milia ex septem, ergo præcepta sunt prævia consiliis, & nõ econuerso.

¶ 7 Præt. dispositiones præcedunt perfectionem & ordinantur ad ipsam, Sed præcepta sunt dispositiones ad consilia, dicit enim Gl. Hic in principio Marci. Quatuor sunt qualitates, de quibus sancta euangelia contexuntur, præcepta mandata, testimonia, exempla. In præceptis iustitia. In mandatis charitas. In testimoniis fides. In exemplis perfectio, ad quam pertinent consilia, & non econuerso.

¶ 8 Præt. primo non est aliquid prius. Sed sicut dicit quãdã Gl. super Ps. Charitas primo mouet pedem ad reditum uitæ, de actu autem charitatis dantur præcepta, ergo nihil est prius in uita spirituali, quam præcepta. Non ergo consilia ordinantur ad præcepta, sed potius econuerso.

22. q. 44. art. 1. Psal. 130.

¶ 9 Præterea super illud Psal. sicut ablactatus super matrem suam &c. dicit Gl. sicut quinque tempora notantur in procreatione carnali, ita & in spirituali. Primum ergo tempus est conceptionis. Secũdum est in utero alitionis, tertium emissionis, quartum portationis & lactationis, 5. ablactationis, ita & in utero matris ecclesiæ, primo concipimur dum fidei rudimentis instruimur, Inde quasi in utero alimur in eisdem primordiis proficientes. Deinde manibus ecclesiæ portamur & lacte nutrimur, donec iam grandiusculi a lacte matris accedamus ad mensam patris & postea subditur: Multi uero sunt ordinem peruertunt, ut hæretici & schismatici se ante tempus a lacte separantes, unde extinguuntur. Sed separari a lacte, est facilioribus dimissis ad difficiliora transire. Cum ergo consilia sint difficiliora quam præcepta, uidetur quod periculo extinctionis se exponant, qui ad consilia accedant, nisi prius educati in præceptis. Præcepta ergo ordinantur ad consilia, & non econuerso.

Gregor.

¶ 10 Præterea. Gregorius dicit super Ezechiel. quod est ex præcepto bonum facere inchoandum est. Sed id quod est incipientium ordinatur ad id quod perfectionis est, & non econuerso: ergo præcepta ordinantur ad consilia, & non econuerso.

¶ 11 Præterea virtus imitatur naturam. Sed natura operatur prius in corpore animalis ea quæ pertinent ad esse, sicut membra principalia, quam ea quæ sunt de bene esse, ergo in processu uirtutis priora sunt præcepta, quæ sunt de esse uirtutis, quam consilia quæ sunt de bene esse ipsius; & sic idem quod prius.

¶ 12 Præterea, sicut est ordo in addiscendo, ita etiam in operando. Sed in addiscendo, oportet incipere a facilioribus, ut ad difficiliora perueniatur: ergo in operando oportet prius implere præcepta quæ sunt faciliora, & sic transire ad consilia.

¶ 13 Præt. Matth. 5. dicitur in Glo. quod sermo diuinus est nobis in via qua curritur, sed sermo diuinus præordinat præcepta cõsiliis, vt patet Mat. 5. ubi primo ponitur id quod præceptum est antiquis, & postea superadditur à Domino id quod perfectionis est ergo uidetur quod obseruantia præceptorum sit præordinanda obseruationi consiliorum.

¶ 14 Præt. Illud quod est minimum in aliquo genere ordinatur ad id quod est maximum in genere illo. Sed nihil est minus in uita Christiana, quam obseruantia præceptorum, nihil autem maius quam obseruantia consiliorum, ergo præcepta ordinantur ad consilia.

¶ 15 Præt. Hier. dicit super Mat. Qui præcepta legis implere ne eligit perfectiora implere nõ potest, ergo oportet, quod prius aliqui impleant præcepta quam consilia, & sic præcepta ordinantur ad consilia.

¶ 16 Præt. Prius est a quo non conuertitur consequẽtia essendi, sed a præceptis non conuertitur consequentia essendi ad consilia. Non enim sequitur. Si aliquis seruat præcepta, quod seruet consilia: ergo obseruatio præceptorum naturaliter præcedit & ordinatur ad obseruantiam consiliorum.

Sed contra est quod Aug. dicit in Ench. Quæcunque mandat Deus, ex quibus unum est. Non mœchaberis, & quæcunq; nõ iubentur, sed spirituali consilio mouentur, ex quibus unum est. Bonum est homini mulierem non tangere, tunc recte fiunt cũ referuntur ad diligendum Deum & proximum propter Deum, sed hæc duo cadunt sub præcepto, ut patet Matt. 22. ergo consilia ordinantur ad præcepta.

¶ 2 Præt. Illud quod est electionis, ordinatur ad id quod est necessitatis, quia electio est eorum quæ sunt ad finem, sed consilia sunt electionis, præcepta autem necessitatis: ergo consilia ordinantur ad præcepta.

¶ 3 Præt. Illud per quod aliquid plenius perficitur, ordinatur ad illud, sed per consilia plenius, & tutius conseruantur præcepta, ergo consilia ordinantur ad præcepta.

Respondeo dicendum, quod præcepta dantur de actibus uirtutum. Duplex autem est uirtutis actus, scilicet interior & exterior, & uterque actus sub legis præcepto cadit, unde Aug. dicit contra Faustum quod quia Iudæi non intelligebant homicidium nisi per interemptionem corporis humani, aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari. Similiter etiam tantummodo corporalem cum fœmina illicitam cohabitationem uocari mœchiam, quæ erat in lege prohibita, sed Dominus demonstrauit etiam interiorem concupiscentiam ad hoc pertinere. Vnde manifestum est quod etiam interiores actus uirtutum sub præcepto cadunt. Cõsilia ergo ordinantur ad præcepta. Et secundum quod sunt de interioribus uirtutum actibus, & sm quod sunt de exterioribus actibus, sed diuersimode. Nam ad interiores actus uirtutum ordinantur sicut in finem. Omnes enim interiores actus uirtutum moralium pertinent ad mentis puritatem, ut scilicet, mens hominis a passionibus inordinatis, & ab exteriorum rerum cupiditate sit libera. Et ulterius omnes uirtutes tam morales, quam theologicæ ordinantur ad dilectionem Dei & proximi. Et ad hæc duo omnia consilia ordinantur, sicut ad finem, scilicet ad charitatem Dei & proximi, & ad mẽtis puritatẽ, unde dicitur in collationibus patrum. Quicquid nos ad uirtutem cordis potest dirigere, tota uirtute sectandum est, quicquid autem ab hac retrahit ut perniciosum & uitium deuitandum est. Pro hac enim uniuersa agimus atque toleramus, pro hac patria parentes dignitates diuitiæ delitiæ mundi huius, & uoluptas uniuersa contemnitur, ut scilicet puritas cordis perpetua retineatur. Et postea subdit, pro hac ieiuniorum inedia, uigilias, labores, corporis nuditatem lectionem, cæterasque uirtutes debere nos suscipere nouerimus, ut per illas ab uniuersis passionibus noxiis illæsas præparet cor nostrum, & seruare possimus, & ad perfectionem charitatis istis gradibus innitendo conscendere. Et hoc idem Aug. dicit de moribus ecclesiæ. Non seu cendis inquit generibus ciborum quasi pollutis, sed concupiscentiæ prædomandæ, & dilectioni fratrum retinendæ inuigilat omnis intentio. Et ibidem dicitur, charitas præcipue custoditur, & si charitati uictus, charitati sermo, charitati habitus, charitati uultus aptatur, unde & apostolus, primæ ad Corint. septimo, virginitatis consilium ad hoc ordinandum docet, ut mulier innupta cogitet quæ sunt Dei quomodo placeat Deo, Et Dominus Matth. 19. paupertatis consilium ad hoc ordinat ut homo Deum sequatur, quod fit per rectitudinem & puritatem interioris affectus. Sic ergo consilia ordinantur sicut in finem ad præcepta, secundum quod sunt de interioribus actibus uirtutum. Sed secundum quod sunt de actibus exterioribus, puta non occides, non furtum facies, &c. ordinantur consilia ad præcepta non sicut ad finem. Nõ enim propter hoc homo uirginitatem seruat, ut ab adulterio abstineat, neque hoc fine aliquis suis abrenunciat, ut non furetur aliena; cum exteriora opera consiliorum sint maiora quam exteriora opera præceptorum. Ordinantur tamen ad ea inquantum faciunt ea tutius & firmius conseruari. Qui enim sua dimittit, multo magis abstinet a rapiendis alienis. Vnde & Augustinus dicit in 19. libro contra Faustum. Omnia ex Hebræorum lege commemorata Dominus commendauit, ut quicquid ex persona sua insuper loqueretur, uel ad expositionem commendandam ualeret si quid illa obscurum posuisset, uel ad tutius conseruan-

Marginal notes (right column): 12. q. 91. 2. 4. r. & q. 98 ar. 1. c. & 3. d. 40. a. 1. c. — 12. q. 100. arti. 1. 9. c. — 2. 22. 1. M. — 22. q. 3. ar. 2. ad 1. & q. 23. ar. 8. ad 3. vers. q. 2. ar. 3. c. — No. bene. — B. Paulus. — Articulo isto ad 2.

seruandum quod illa uoluisset. Et in libro de sermone Domini in monte dicit. Quod dum fiunt illa quæ adduntur ad perfectionem, multo magis fiunt illa quæ præmissa sunt ad inchoationem. Sic ergo patet quod consilia ordinantur sicut ad finem ad præcepta, prout sunt de interioribus actibus uirtutum. Sed ad præcepta secundum quod sunt de exterioribus actibus ordinantur consilia ad hoc, quod tutius & firmius conseruentur per modum remouentis prohibens, & primum horum est causa secundi: firma enim exteriorum actuum obseruatio causatur ex interiori effectione mentis bene dispositæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum quosdam, diues ille mentitus est, dicens se præcepta obseruasse: & præcipue quantum ad unum præceptum quod ibidem commemoratur, pertinens ad interiorem actum, scilicet: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Vnde Origenes dicit super Matthæum. Scriptum est in Euangelio secundum Hebræos, quod cum Dominus dixisset ei, uade & uende omnia quæ habes cœpit diues scalpere caput suum, & non placuit ei, & dixit ad eum Dominus. Quomodo dicis, feci legem & prophetas: scriptum est enim in lege. diliges proximum tuum sicut teipsum, & ecce multi fratres tui filii Abrahæ amicti sunt stercore morientes præ fame, & domus tua plena est multis bonis, & non egreditur ex ea omnino aliquid ad eos, impossibile enim est implere prædictum mandatum & esse diuitem, & maxime habere tantas possessiones. Et hoc idem confirmatur per Hiero. qui dicit super Matthæ. Mentitur adolescens. Si enim quod positum est in mandatis, diliges proximum tuum sicut teipsum, opere complesset, quomodo postea audiens, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, tristis abiisset? Sed quia Chrysostomus & alii expositores dicunt adolescentem illum non fuisse mentitum, utrunque saluari potest. Nam hoc præceptum, Diliges proximum tuum sicut teipsum, dupliciter potest obseruari. Vno modo imperfecte, ut scilicet aliquis non faciat contra proximum tuum quod non uult sibi fieri, & ut sine detrimento proximo subueniat. Alio modo, ut scilicet ad subueniendum necessitatibus proximorum corporalibus, ita se habeat sicut ad subueniendum necessitatibus propriis, hoc enim modo non implet ad præceptum, qui cum multas diuitias habeat sibi eas reseruat permittens proximum egere. Consilia autem ad hoc ordinantur, ut præcepta perfectius custodiantur. Et ideo Dominus obseruanti præcepta imperfecte superaddit consilia, per quæ præcepta perfectius obseruentur.

Ad secundum dicendum, quod perfectio uitæ in præceptis secundum quod sunt de interioribus uirtutum actibus, consistit essentialiter. Nam charitas est uinculum perfectionis, sicut Apostolus dicit ad Colossen. tertio. Et ideo cum Dominus præcepta charitatis posuisset Matthæi quinto, subiungit, Estote ergo perfecti. Sed in consiliis quæ sunt de quibusdam exterioribus actibus consistit perfectio instrumentaliter, quia scilicet huiusmodi consilia sunt quasi quædam instrumenta per quæ facilius ad perfectionem peruenitur. Vnde in collationibus patrum dicitur. Ieiunia, uigiliæ, meditatio scripturarum, nuditas, ac priuatio omnium facultatum non perfectio, sed perfectionis instrumenta sunt, quia non in ipsis consistit disciplinæ illius finis, sed per illa peruenitur ad finem. Et August. dicit in libro de perfectione iustitiæ. Sic audiamus præcepta perfectionis ne currere negligamus ad perfectionem charitatis. Et Hieronymus super Matthæum dicit exponens illud, Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, Quia inquit, non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? quasi diceret fecimus quod iussisti, quid ergo dabis premii? Precepta ergo imperfecte obseruata pertinent ad communē iustitiam. Sed perfectio uitæ consistit in ipsa plena obseruantia præceptorum.

ar.14.ad 2. & 55. cap. principiū. ar.24.& 3. & opus. 18 c.12. & 22. q.188.a.7. c.ad 1.& n. 8 ca. Hieron.

Ad tertium dicendum, quod aliquid ad finem ordinatur dupliciter. Vno modo ut necessarium ad finem, sine quo finis esse non potest: sicut cibus ad uitam corporis obseruandam. Alio modo sicut necessarium ad finem sine quo ad finem non ita bene perueniri potest, sicut equus ordinatur ad iter. Non quia sine equo aliquis ire non possit, sed quia in equo melius uadit. Similiter & consilia ordinatur ad præcepta, non quia sine consiliis præcepta obseruari non possint, & quantum ad interiores actus, & quantum ad exteriores: nam Abraham qui & coniugio & diuitiis utebatur, fuit coram Deo perfectus secundum illud Genes. decimoseptimo. Ambula coram me & esto perfectus, sed quia per consilia facilius & expeditius ad perfectam præceptorum obseruantiam peruenitur.

ar.112.c.& 3.q.1.ar.2. ca. ueri.q. at.a.1. c.& a.d.at.q.1. u.3: c.a.92 c,m.ar.92. ad 21. & 22. q.186. a.4.ad 2.& opus 18.c. 8 9. Gen.17. ad 9.huius.

Ad quartum dicendum, quòd Augustinus in uerbis illis intendit excludere quorundam dictum, qui credebant uirginitatem esse necessariam solum ad carendum tribulatione corporis, quæ in matrimonio sustinetur, obseruatio autem præceptorum etsi in hoc sæculo fiat, non tamen pertinet ad hoc sæculum, sed futuro sæculo conuingit. †

Alias conuenit.

Ad quintum dicendum, quod præcepta pertinent & ad actiuam, & contemplatiuam uitam Consilia uero sunt instrumenta contemplatiuæ uitæ, sed ibi processit mentio de præceptis ordinantibus ad proximum: quæ pertinent ad uitam actiuam.

Ad sextum dicendum, quod etiam in ipso exercitio præceptorum contingit inuenire differentiam perfectionis. Vnde non potest dici quod numerus quinque milium pertinens ad præcepta, & numerus quatuor milium ad consilia. Sed primum pertinet ad imperfectam obseruantiam præceptorum, qualis etiam in sæculari uita interdum habetur. Secundum uero pertinet ad perfectam obseruantiam præceptorum, ad quam ordinātur consilia. Nec tamen quia primo Dominus pauit quinque milia, quam quatuor milia, oportet quod aliquis prius exerceatur in uita sæculari quam transeat ad religionem, quia etiā religionem intrantes, non statim perfectionem adipiscuntur, sed ad perfectionem assequendam se exercitant, sicut & intrantes scholas logicæ, non statim efficienter logici, sed ad hoc se exercitant. Vnde & religio quędam perfectionis schola est.

Ad septimum dicendum, quod exempla quæ traduntur in euangelio, sunt exempla Christi, quæ pertinent non solum ad consilia, sed etiam ad perfectam obseruantiam præceptorum: vnde & ibidem subdit exempla ut hic Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde.

Ad octauum dicendum, quod charitas habet multos gradus. Nam primo est charitas incipiens, postea perficiens, & ultimo perfecta, unde charitas in spirituali uita, est principium & finis. art. 92. ad 7.

Ad nonum dicendum, quod obseruantia consiliorum est difficilior quam obseruatio præceptorum, quantum ad exteriores actus, tamen obseruatio præceptorum perfecta quantum ad interiores actus est longe difficilior. Difficilius.n. est deponere animi cupiditates quam possessiones, & tamen difficilius est obseruare exteriores actus præceptorum sine consiliis, quam cum consiliis, sicut ex præmissis patet. 22. q. 24. ar. 9. & q. 183. atin. 4. c.

Ad decimum dicendum, quod incipientes sunt sine ordine instituendorum ab aliis, & ideo præcepto mouentur ad aliquid faciendum tam in uita sæculari, quam in religione, sed qui iam perficiuntur, operantur ab interiori habitu, quasi ex seipsis non solum consilia, sed etiam præcepta.

Ad undecimum est dicendum, quod sicut dictum est charitas & est principium spiritualis uitæ & finis, & ideo ipsa præcedit inchoata tanquam de esse existens spiritualis uitæ, & ipsa sequitur tanquam pertinens ad perfectum esse spiritualis uitæ: & tamen ea quæ sunt de bene esse, ordinantur ad conseruationem eorum, quæ sunt de esse rei.

Ad duodecimum est dicendum, quod etiam in disciplinis prius addiscuntur ea per quæ alia perfectius intelliguntur, quamuis alia facilius sit intelligere, uel habere secundum communem modum, sicut facilius est scire argumentari eo modo quo etiam idiotæ utuntur dialectica quadam, quam scire regulas logicæ: & tamen primo addiscuntur regulæ logicæ, ad hoc quod aliquis perfectius argumentari ualeat, quam communiter idiotæ argumentamur, & similiter facilius est obseruare præcepta secundum imperfectum modum, quam obseruare consilia, & tamen qui tendunt ad perfectam præceptorum obseruationem, oportet quod incipiant à consiliis, sicut a quibusdam instrumentis.

Ad decimumtertium est dicendum, quod illa quæ ibi Dominus superaddit non sunt consilia, sed præcepta, ut patet ex ipsis uerbis Domini quæ ibi ponūtur. Tum etiam ex expositione Augustini in lib. de sermone domini in monte.

Ad decimumquartum dicendum, quod obseruantia præceptorum secundum imperfectum modum est minimum in uita spirituali, sed est maximum si obseruentur perfecte.

Ad decimumquintum dicendum est, quòd perfectiora euāgelii non solum sunt consilia, sed etiam præcepta, ut ex dictis patet.

Ad decimumsextum est dicendum, quòd illud à quo conuertitur consequentia essendi, etsi sit prius natura quodammodò, non tamen oportet quod semper sit prius tempore. Non enim in Angelis uiuere præcedit intelligere, quamuis non omne uiuens sit intelligens, quia statim a principio angeli uitam perfectam habent, quæ est intellectualis. Et similiter qui uolunt plenius præcepta custodire, statim à principio consilia assumere debent; licet non omnes obseruantes præcepta, obseruent consilia.

INCIPIT

INCIPIT QVODLIBET QVINTVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de Deo, & Angelis, & hominibus De Deo quæsitum est, & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad naturam assumptum, & quantum ad naturã diuinam, quæsitum est de scientia, & de potentia.

¶ Circa scientiam Dei quæsita sunt duo.

Primo, utrum Deus sciat primum instans, in quo potuit creare mundum.

¶ Secundo, utrum præsciti à Deo, possint demereri.

ARTICVLVS I.

Utrum Deus sciat primum instans in quo potuit mundum creare.

AD primum sic procedebatur. Videtur quod Deus sciat primum instans, in quo potuit mundum creare, Deus. n. potuit creare mundum antequam creauerit, non autem potuit creare ipsum in infinitum ante, quia sic esset ei coæternus, ergo est dare aliquod instans, in quo primo potuit creare mundum, sed Deus sua scientia totum comprehendit: ergo Deus scit primum instans in quo potuit creare mundum.

Sed contra. Deus nihil scit quod eius omnipotentiæ præiudicet, præiudicaret autem eius omnipotentiæ, si esset aliquod instans in quo primò potuit creare mundum, quia sic eius potentia ad illud instans limitaretur, ergo Deus nescit primum instans in quo potuit creare mundum.

Respondeo dicendum, quod dupliciter dicitur aliquid fieri in aliqua mensura loci, vel temporis. Vno modo præsupposita ipsa mensura, & sic particulares effectus producuntur a Deo, uel ab aliis agentibus in loco uel tempore. Alio modo ut simul cum eo quod fit producatur mensura loci, uel temporis. Et hoc modo mundus a Deo in esse producitur, non quidem quasi in
1.p. q. 46. aliquo loco, uel tempore præexistente: sed quia simul cum mun
ar. 3. ad 1. do, & locus & tempus producitur. Vnde aliter est intelligendũ,
& 2. di. 1. cum dicitur, quòd Deus potuit facere aliquem particularem ef-
q1. art. 6. fectum, puta equum uel hominem antequam fecerit, uel etiam
ad 3. alibi quam fecerit: & aliter cum hoc de mundo dicitur. Nam cum de homine, vel equo hoc dicitur, signatur aliquod tempus, vel locus aliquis esse, in quo homo à Deo fieri potuerit. Sed cũ de hoc mundo dicitur, non signatur quod sit aliquod tempus
1.p. quæ. 9. ante mundum, nec aliquis locus extra ipsum, sed significatur,
art. 2. c. & quod Deus potuit mensuram loci aut temporis mundi facere
q. 46. ar. 1. maiorem. Si ergo quæratur utrum potuerit mundum facere
ad 1. & 2. in infinitum antequam fecerit. Si hoc quidem referatur ad po-
dis. 1. q. 1. tentiam facientis, manifestum est quod in infinitum ante face-
ar. 5. ad 4. re potuit. Dei enim potentia est æterna cui nihil accrescere po-
arti. 96. & tuit, ut inciperet quandoque facere mundum, cum prius non
196. ad 1. potuerit. Si uero referatur ad ipsum mundum, sic non potuit
ar. 198. ad fieri, ut esset semper supposita catholicæ fidei ueritate, quæ ha-
2. & 227. bet mundum quandoque non fuisse. Sicut enim Deus non po-
u. test facere ut quod fuit non fuerit, ut infra dicitur, ita non po-
*. Al. deest test facere, ut quod fuit quandoque numquam non * fuerit. Se-
hæc nega- cundum hunc ergo sensum dicitur quod Deus non potuit mũ-
tio. dum facere in infinitum antequam faceret. Sed adhuc intelligendum est quod infinitum dicitur dupliciter. Vno modo in actu, & sic dicitur secundum modum prædictum, quod Deus non potuit facere mundum in infinitum antequam fecerit, i. quod duratio mundi in infinitum ante præcesserit. Alio modo dicitur infinitum secundum potentiam & sic potuit Deus in infinitum mundum facere antequam fecerit, quia quantumcunque ante detur eum fecisse, adhuc potuit eum prius facere. Et sic non est dare primum instans, in quo Deus potuit facere mundum.
*D. 744. Est autem dare * primum instans in quo fecerit, sicut etiam est dare supremum vbi vsque quo Deus mundum fecerit, non tamen est dare supremum, ultra quod facere non potuerit. Et sic patet quod quæstio cessat.

ARTICVLVS II.

Utrum præsciti à Deo possint demereri.

95 AD secundum sic proceditur. Videtur quod præsciti à Deo, nõ possint demereri. Sicut enim aliqui sunt electi à Deo ab æterno ad gratiam habendam ita etiam aliqui sunt præsciti a Deo, ad hoc quod suæ naturæ relinquantur. Sed naturalibus non meremur neque demeremur, ergo præsciti a Deo non demerentur.

Sed contra, Nullus damnatur a Deo, nisi propter demeritũ, cum Deus sit iudex iustus. Sed præsciti damnantur a Deo: ergo demerentur.

Respondeo dicendum, quod scientia Dei comparatur ad res 1.p. q. 14.
creatas, sicut ars ad artificiata. Vnde sicut ars non solum est co- a. 2.0. & 9.
gnoscitiua, sed factiua eorum quæ secundum artem fiunt. Eorũ ad 3. & 16.
uero quæ ab artis regulis deuiantur, est cognoscitiua, ita etiam ad 1. 1.p.q.
scientia Dei est factiua & cognoscitiua omnium bonorum, ma- 23. ar. 5. ad
lorum uero siue peccatorum quæ sunt deuiationes quædam ab 2. art. 213.
æterna lege ipsius scientia Dei est cognoscitiua, non autem cau- huius. 1.p.
satiua. Et sic patet quod boni qui per gratiam iustificantur non q. 14. ar. 10.
solum sunt a Deo ab æterno præcogniti, sed etiam electi ad gra- o. & ar. 15.
tiam habendam, peccatores autem qui non iustificantur per gra- ad 1. 2. dist.
tiam, non sunt electi uel præordinati a Deo ad culpam, sed so- 40. q. 4. ar.
lum præsciti quod non sint per gratiam habituri, sed suæ natu- 1. ar. 7. hu-
ræ sint relinquendi. Quia uero omne agens potest in id quod ius ar. 127.
est infra se, non autem in id quod est supra se, natura sibi reli- ad 1. 12. q.
cta non potest in actum meritorium qui est supra facultatem na- 55. ar. 1. ad
turæ. Potest autem in actum peccati, qui est demeritorius, sicut 3. 4. di. 17.
eu aliquid infra naturam humanam existens: homo enim pec- q. 1.
cando descendit a dignitate suæ naturæ. Et sic patet quod præsciti possunt demereri.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc quod dicitur, quod naturalibus non meretur neque demeremur, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic quod naturalia ipsa non sunt merita, uel demerita, & sic uerum est, quod merita sunt supra naturam, & demerita sunt contra naturam. Alio modo potest intelligi sic, quod naturalia non sint principia merendi, uel demerendi, & sic falsum est. Naturalia enim adiuta per gratiam, sunt principia merendi, sibi autem relicta possunt esse principia demerendi, ut dictum est.

QVAESTIO II.

DEINDE circa potentiam quæsita sunt duo.

¶ Primò, utrum Deus possit uirginem corruptam reparare.

¶ Secundò, utrum Deus possit peccare si uult. ar. 2. q. 1. o.

ARTICVLVS III.

Utrum Deus possit virginem corruptam reparare.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd Deus possit uir- 96
ginem reparare Ad omnipotentiam enim Dei pertinet, quod ar. 73. 139.
non sit impossibile apud eum omne uerbum, ut dicitur Lucæ 1. c. & 22. q.
Sed hoc est quoddam uerbum, uirginem reparare post lapsum, 152. arti. 3.
ergo Deus potest uirginem reparare post lapsum. ad 2 3. &
Sed contra est, quod Hieron. dicit. Cum Deus cætera possit, 3. p. q. 89.
non potest reparare uirginem post ruinam, ut habetur in De- ar. 3 ad 1.
creto. 32. q. 5.

Respondeo dicendum, quod in uirginitate duo possumus considerare, quorum unum est ipsa integritas mentis & corporis. Et sic Deus uirginem potest reparare post ruinam. Potest enim mentem reintegrare per gratiam, & corpus consolidare per miraculum. Alia autem est causa integritatis prædictæ, quia scilicet mulier uirgo non fuisset cognita a uiro. Et quantum ad hoc Deus non potest uirginem post ruinam reparare. Non enim potest facere ut iam ea quæ est cognita a uiro, non fuerit cognita, sicut nec de aliquo quod factum est, potest facere quod factum non fuerit. Potentia enim Dei se extendit ad totum ens. Vnde solum id a Dei potentia excluditur, quod repugnat rationi entis. Et hoc est simul esse & nõ esse. Et eiusdem rationis est,
quod fuit non fuisse. Vnde Aug. dicit 26. contra Faustum. Quis- art. 189. ad
quis dicit si omnipotens est Deus, faciat ut ea quæ facta sunt, 1. art. 39. &
facta non fuerint, non uidet se hoc dicere, faciat ut ea quæ ve- 226. u.
ra sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint.

Ad primum ergo dicendum, quod cum uerbum sit conceptus mentis, nihil quod contradictionem implicat, uerbum dici potest, quia non cadit in conceptu mentis, ut probatur in 4. Metaphysic.

ARTICVLVS IIII.

Utrum hæc sit falsa, Deus potest peccare, si uult.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, 97
Deus potest peccare si vult. De quocunque enim possum

dicere

pot.q.1.a.6 o.& veri.q. 24.ar.7.ca. ad 2 & Malo q.3.ar.1. o. & 1.p.q. 93.ar. 1.4. & 21. q.3. art.2.ad 2. 3. p.q. 19. ar. 4. o.

dicere quod homo potest facere si vult, potest etiam dici simpliciter quod homo potest facere illud. Si ergo hæc propositio est vera, Deus potest peccare si vult, sequitur, quod hæc sit vera. Deus potest peccare, sed hoc est erroneum, ergo & primum.

Sed contra, Quicunque vult peccare peccat. Sed sequitur si Deus peccat, potest peccare, ergo sequitur si vult potest peccare.

Respondeo dicendum, quod hæc coniunctio si, ordinem quendam importat, potest autem in proposito duplicem ordinem importare. Vno quidem modo ordinem causæ siue principii, & hoc modo propositio falsa est, uoluntas enim Dei est principium & causa respectu creaturarum, non autem respectu eorum quæ pertinent ad diuinam naturam, vnde non dicimus, quod pater genuerit filium uoluntate, sed naturaliter, ut patet per Hylarium in libro de syno. Potentia autem Dei ad ipsam naturam diuinam pertinet. Vnde hoc ipsum quod est posse peccare, non est subiectum diuinæ uoluntati; alioquin uoluntas Dei esset principium immutationis diuinæ naturæ, quod est impossibile. Alio modo potest importare ordinem consequentiæ, & sic hæc locutio est uera. Si Deus uult peccare, pōt peccare. Sequitur enim sine conditione, si argumentamur ex impossibili posito, Deus vult peccare, ergo potest peccare. Omnia enim quæ uult potest, sed non econuerso.

1. p. q. 25. art. 3. ad 2. & q. 44. ar. 2. ad 2. & po. q. 1. ar. 6. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur, Si homo uult currere, potest currere, antecedens est possibile, & ideo consequens est simpliciter possibile. Sed cum dicitur sic. Si Deus uult peccare, potest peccare, antecedens est impossibile, vnde nihil prohibet conditionalem esse ueram, consequente existente impossibili.

QVAESTIO III.

DEINDE quantum ad naturam assumptam, quæsita sunt duo.

¶Primo, utrum totus sanguis quem Christus in sua passione effudit, in resurrectione ad corpus eius redierit.

¶Secundo in quo Christus nobis maius signum dilectionis exhibuerit, vtrum in hoc quod Christus passus est pro nobis, uel in hoc quod corpus suum dedit nobis sub sacramento in cibum.

ARTICVLVS V.

Vtrum totus sanguis Christi, qui in passione eius est effusus ad corpus eius in resurrectione redierit.

98

3 p.q. 54.a. 2.ad 1.& 4 d. 44. q. 1. ar.2.q.2

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod totus sanguis Christi, qui est in passione eius effusus ad corpus eius in resurrectione redierit. Resurrectione enim nostra conformis erit resurrectioni Christi, secundum illud ad Philip. tertio. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Sed ad corpus nostrum in resurrectione redibit totum quod fuit de ueritate humanæ naturæ. Sanguis autē Christi in passione effusus fuit de ueritate humanæ naturæ, & sacer dicitur, secundum illud. Quem sacer cruor perfudit fusus agni corpore, ergo uidetur quod ille sanguis Christi in passione effusus in resurrectione ad corpus eius redierit.

¶2 Præterea, Verbum Dei nunquam deposuit, quod in nostra natura assumpsit, partibus humanæ naturæ ab inuicem in passione separatis: sed uerbum Dei assumpsit in natura nostra non solum corpus, sed etiam sanguinem, ergo sanguis ille nunquam fuit a uerbo depositus, rediit ergo ad ipsum in resurrectione.

3.p.q. 119. ar.1.& 4.d. 44. q.1.ar. 3. q 2.c.

Sed contra est, quod in aliquibus Ecclesiis sanguis Christi usque hodie dicitur seruari.

Respon. dicendum, quod in resurrectione tā Christi, quā nostra, totum quod fuit de ueritate humanæ naturæ reparabitur, non autem illa quæ de ueritate humanæ naturæ non fuerunt, & quamuis circa ea quæ sunt de ueritate humanæ naturæ sit diuersa diuersorum opinio, secundum quamlibet opinionem non totus sanguis nutrimentalis, idest qui ex cibis generatur pertinet ad ueritatem humanæ naturæ. Cum ergo Christus ante passionem comederit & biberit, nihil prohibet in eo fuisse aliquem sanguinem nutrimentalem, qui ad ueritatem humanæ naturæ non pertinet, & quem oporteret ad corpus eius in resurrectione redire. Sed quia specialiter fit quæstio de sanguine in passione effuso pro redemptione humani generis, de hoc magis dicēdum uidetur quod totus resurrectione ad corpus Christi redierit triplici ratione. Quarum prima accipi potest ex ætate Christi patientis. Passus est enim in perfectissima ætate, in qua maxime ea quæ in homine inueniuntur, ad ueritatem humanæ naturæ pertinere uidentur tanquam ad maximam perfectionem adducta. Secunda sumitur ex merito passionis. Si in sanctorum martyrum illæ partes in quibus passionem pro Christo sustinuerint, quendam priuilegiatum fulgorem in resurrectione habent, ut Augustinus dicit vigesimoprimo de Ciuitate Dei, ergo multo magis sanguis Christi quem pro salute humani generis effudit, ad gloriosam resurrectionem reparatus est. Tertia ratio potest sumi ex ipsa uirtute passionis. Sanguis enim ille in passione effusus humanum genus sanctificabit, secundum illud ad Hebræos ultimu, Iesus ut sanctificarēt per sanguinem suum populum extra portam passus est. Humanitas autem Christi salutiferam uirtutem habuit ex uirtute uerbi sibi uniti ut Damascenus dicit in tertio libro. Vnde manifestum est quod, sanguis in passione effusus qui maxime fuit salubris, fuit diuinitati vnitus. Et ideo oportuit quod in resurrectione iungeretur aliis humanitatis partibus. Sanguis autem Christi, qui in quibusdam ecclesiis ostenditur, dicitur ex quadam imagine Christi percussa miraculose fluxisse uel etiam alias ex corpore Christi.

3.p. q. 54. a.4.c. & 4. di. 44 q.2. art. 2.q.1. ad 5.

3.p.q. 48. ar. 4. ad 3. & art. 5. c. 3.p.q. 52. ar. 3. ad 1. 3.p.q. 52. ar. 3. ad 1. 3 p. q. 54. 3.ad 3.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Christus maius dilectionis signum ostendit tradendo corpus suum in cibum, quam patiendo pro nobis.

99

ar. speciali ter.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod Christus maius dilectionis signum nobis ostendit tradendo corpus suum in cibum, quam patiendo pro nobis. Charitas enim patriæ perfectior est, quam charitas uiæ. Sed beneficium illud quod nobis Christus contulit, corpus suum dans nobis in cibum magis assimulatur charitati patriæ, in qua plene fruemur Deo. Passio autem quam pro nobis subiit, magis assimulatur charitati uiæ, in qua nobis pro Christo imminet patiendum. Ergo maius est dilectionis signum quod Christus corpus suum tradidit nobis in cibum, quam quod Christus passus est pro nobis.

Sed contra est, quod dicitur Ioan. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Respondeo dicendum quod illud quod est potissimum in unoquoque genere, est mensura omnium eorum quæ sunt illius generis, ut patet per philosophum in 10. Metaphy. potissimum autem in genere amoris hominum est amor quo quis amat seipsum. Et ideo ex hoc amore necesse est mensuram accipere omnis amoris, quo quis alium amat. Vnde & in 9. Ethic. philosophus dicit. Quod amicabilia quæ sunt ad alterum, uenerunt ex amicabilib. quæ sunt ad seipsum. Pertinent autem ad amorem quo quis amat seipsum, ut uelit sibi bonum, unde tanto aliquis alium magis amare probatur, quanto magis bonum quod sibi uult propter amicum prætermittit, secundum illud Prouerb. 12. Qui negligit damnum propter amicum iustus est. Vult autem homo sibi triplex bonum particulare, quæ sunt anima, corpus, & res exteriores. Est ergo aliquod signum amoris, quod aliquis in rebus exterioribus propter alium detrimentum patiatur, maius autem amoris signum, sic etiā corporis proprii detrimentum patiatur, uel labores, uel uerba pro amico sumendo maximum autem dilectionis signum, si etiam animam suam deponere uelit pro amico moriendo. Quod ergo Christus pro nobis patiendo animam suam posuit, maximum fuit dilectionis signum: quod autem corpus suum dedit in cibum sub sacramento, ad nullum detrimentum ipsius pertinet: unde patet, quod primum est maius dilectionis signum, unde hoc sacramentum est memoriale quoddam & figura passionis Christi. Veritas autem præeminet figuræ, & res memoriali.

2 2.q6. 84. art.4.c. & 22. q. 73. art. 3.& 4. 83 ad 2.m 21.q.3. art 2.c.

& in art. 100. 2.p. q. 63. art.7. & 9. ad 3. de eorum superioritate. Opu. 390.

Ad primum ergo dicendum, quod exhibitio corporis Christi in sacramento habet quidem figuram quandam charitatis qua diligit nos Deus in patria, sed sed passio eius pertinet ad ipsam Dei dilectionem, nos a perditione ad patriam reuocantem dilectio autem Dei non est maior in patria quam sit in præsenti.

QVAESTIO IIII.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Lucifer sit subiectum æui.

100.

DEinde circa Angelos quæsitum est unum, scilicet utrum lucifer sit subiectum æui Et uidetur quod sic. Sicut subiectū temporis est primum tēporale simplicissimū, ita subiectū æui

Opus 36. dui uidetur esse simplicissimum æuiternum hoc autem est luci
fer, qui inter angelos supremus fuit secundum suam naturam
creatus. Aeuum autem non respondet gratiæ sed naturæ, alio-
quin corpora cœlestia quæ non sunt susceptiua gratiæ æuo mē
surari non possent. Cum ergo dona naturalia integra remanse-
rint in dæmonibus post peccatum, sicut Dyo. dicit quarto capi-
te di.no. uidetur, quod æuum sit in lucifero sicut in subiecto.

Sed contra, æuum est quædam æternitatis participatio. Sed
Angeli beati magis sunt in participatione æternitatis quam Lu
cifer, qui est beatitudinis expers. Ergo Lucifer non est subie-
ctum æui, sed magis supremus beatorum Angelorum.

1.d.19.q. Respōdeo dicendum, quod ex ignorantia linguæ græcæ pro-
& ar.1. ad uenit, quod communiter apud multos æuum ab æternitate di-
1. & 2. di. stinguitur, ac si distingueretur anthropos ab homine, quod. n.
2.q.2.art. in græco dicitur æuum, in Latino æternitas. Et sic etiā Dyo.
1.c. fin. & 10.ca.de di.no. pro eodem utitur æternitate & æuo, sed quia no
ar.2. ad 5. minibus utendum est ut plures, si utruoque distinguamus ab in
uicem: æuum nihil aliud erit quam æternitatis participatio, ut
scilicet essentialis æternitas ipsi Deo attribuatur, æuum autem
quasi participata æternitas substantiis spiritualibus quæ sunt su
pra tempus, quia uero id quod per essentiam dicitur, semper est
mensura ipsius quod dicitur per participationem, potest dici q̄
prima mensura omnium æuiternorum, est ipsa Dei æternitas:
sicut etiam substantia Dei est mensura omnis substantiæ, ut di-
cit commentator in 10. Metaphysi. Si quis tamen uelit accipe-
re mensuram homogeneam, id est eiusdem generis, dicunt qui-
dam quod non est una mensura communis, sed quodlibet æui-
ternum habet suum æuum. Sed hi propriam uocem ignorant.
Sic enim esset uerum quod dicunt, si omnia æuiterna essent
æqualia. Sic enim unum eorum non esset mensura alterius. hoc
autem non est uerum, quia in Angelis est accipere primum, me
dium, & ultimum non solum secundum diuersas hierarchias,
& ordines, sed etiam secundum diuersos Angelos in eodem or-
1.p. q. 10. dine: ut patet per Dionysium decimo capite cœlestis Hierar-
ar. 6. & 2. chiæ, Et quia semper illud quod est simplicissimum, est mensu
ad 2. q. 1. ra in quolibet genere, sicut dicitur in decimo Metaphysicorum.
ar.2. (Text. com. secundo.) Ideo necesse est ut duratio simplicis-
1.p. q. 10. simi æuiterni sit æuum omnium æuiternorum, & ita simplicis-
ar. 5. ad 1. simum æuiternum est subiectum æui. Sed attendendum quod
& art. 6. c. substantiæ spirituales mensurantur æuo, non solum quantum
& 1. di. 2. ad earum substantiam, sed etiam quantum ad earum propriam
q. 1. art. 1. operationem. Vnde in libr. de causis dicitur quod sunt in mo-
ad 4. mento æternitatis secundum substantiam & operationem, &
2.d. 2. q. 1. sic oportet, quod ille Angelus qui est subiectum æui, sit simpli-
ar. 2. ad 5. cissimus, non solum quantum ad essentiam, sed etiam quantum
ad operationem. Talis autem est supremum omnium angelo-
rum bonorū, cuius operatio maxime est in uno, quod est Deus,
vnita. Vnde supremus omnium angelorum est subiectum æui.
Non autem lucifer.

Ad primum ergo dicendum, quod aliqui posuerunt lu-
ciferum non fuisse supremum Angelorum. Sed sicut Dama. di-
cit fuit primus eorum qui præerant ordini terrestri. Si uerò
1.p. q. 73. concedamus secundum Gregorium, quod fuerit supremus om-
ar. 6. ad 3. nium, tunc dicendum est, quod sua operatio auersa est ab vno
ma. q. 16. primo, & conuersa ad multitudinem inferiorum rerum, qua-
a.1. ad 2. rum primatum appetit. Et secundum hoc dæmones deciderunt
a summa simplicitate æui vnde Dion. dicit 4. c. de di. no. quod
dæmones dicuntur mali, propter hoc quod infirmantur circa
operationem naturalem.

QVAESTIO V.

DEINDE quæsitum est de hominibus.

¶ Et primò quantum ad ea quæ possunt omnibus esse communia.

¶ Secundo, quantum ad ea quæ pertinent ad quosdam horum status.

Circa communia verò quæsitum est quadrupliciter.

¶ Primò quidem de his, quæ pertinent ad naturam hominis.

¶ Secundo, de his quæ pertinent ad sacramenta.

¶ Tertio, de his quæ pertinent ad uirtutes.

¶ Quarto, de his, quæ pertinent ad præcepta.

Circa primum quæsita sunt tria.

¶ Primò, quantum ad personas hominum: vtrum scilicet si Adam non peccasset, iidem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

¶ Secundò, quantum ad intellectum, vtrū scilicet uerbum cordis sit species intelligibilis.

¶ Tertio, quantum ad uoluntatem utrum scilicet ea quæ per timorem fiunt, sint uoluntaria.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum si Adam non peccasset, iidem homines numero saluarentur, qui nunc saluantur.

AD primum sic proceditur. Videtur quod si Adam non 101
peccasset, non iidem homines numero saluarentur qui ar. 63. sed
nunc saluantur. Si enim Adam non peccasset, soli electi nasce- contra. &
rentur, ergo non fuissent nati illi peccatores qui finaliter sunt ad 2.
reprobati, & per consequens nec eorū filii, quia si non sunt iidē
patres, consequens est neque filios esse eosdem: multi autem
nunc saluantur ex reprobis parentibus nati. Ergo si Adam nō
peccaret, non iidem saluarentur, qui nunc saluantur.

¶ 2 Præterea. Secundum Philosophum semen est superfluum
alimenti, sed aliis cibis homo usus fuisset in paradiso, si non pec
casset ab his quibus nunc utitur, ergo aliud fuisset semen, & per
consequens alii filij.

Sed contra est, quod Grego. dicit 4 Moral. Si primum paren-
tem nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se fi-
lios gehennæ generaret, sed hi qui nunc per redemptorem sal-
uandi sunt, soli ab eo electi nascerentur.

Respondeo dicendum, quod cum in generatione hominis
sicut & aliorum animalium semen patris sit agens materia ue-
rò à matre ministrata sit sicut patiens, ex quo corpus humanū
formatur, impossibile est eundem filium nasci, siue sit alius pa-
ter, siue sit alia mater, sicut etiam non est idem numero sigil-
lum: siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius im-
pressione cera sigillatur. Et quamuis superfluum alimenti sit se
men secundum philosophum, diuersitas tamen alimentorum
non sufficeret ad diuersificandum filios qui ex semine nascun-
tur, quia ex illis cibis non sumitur nisi semen nisi quatenus ali
qualiter in substantiam parentum conuertuntur. Dicunt qui- Opinio.
dam sequentes Ansel. quod si homo non peccasset in illa prima Ansel.
tētatione, statim confirmatus fuisset & ipse & omnes qui ab eo
nascerentur: ita quod omnes qui nascerentur fuissent electi. Vn
de cum nunc multi qui saluantur ex peccatoribus nascantur,
sicut in obiiciendo tangebatur, consequens est quod essent alii
parentes saluandorum, & per consequens alii filii. Sed hæc po-
sitio non uidetur esse uera, quia secundum Aug. 14 de ciu. Dei.
Status corporis in homine proportionaliter respōdet statui ani Probatio
mæ: quamdiu ergo homo habuit corpus animale potens mo- op. Aug.
ri & non mori indigens alimentis, tamdiu habuit animam poten
tem peccare, & non peccare habuit autem, corpus animale quā-
diu fuit in statu generandi: quod etiam fuisset, si post illam pri-
mam tentationem non peccasset. Et ideo possibile fuisset, si pri-
mus homo tunc non peccasset, quod etiam ipse, uel eius poste- 1.p.q.10.
ri postmodum peccarent, ut Hugo de sanct. Vict. dicit. Vnde ex ar.2. & 2.
hoc non sequitur parentum diuersitas, quod nunc sunt aliqui d.20.q.2.
peccatores, tunc autem non essent, sed est aliud: vnde necesse ar.3. ad 5.
est ponere diuersitatem parētum, quia in primo statu unus ho & 7. ma.
mo non habuisset plures uxores, nec etiam aliqui ex fornica- q.5.art.4.
tione uel adulterio nascerentur, quod nunc contingit etiam in ad 8. a.63.
his qui saluantur, multi enim filii unius parentibus ex pluribus ad 1. 6. &
vxoribus nati saluantur, sicut patet de filiis Iacob. Multi etiam 4 d.33.q.
ex fornicatione, uel adulterio nati, alioquin eis frustra sacra- 1.a.1. ad 5
menta salutis adhiberentur. Vnde relinquitur, quod aliqui nūc
saluantur, qui si primus homo non peccasset, non nascerentur,
& per consequens non saluarentur, nec tamen Dei prædestina-
tio falleretur: quia Deus prædestinauit homines habens scien- Grego-
tiam futuri euentus. Quod uero Grego. dicit, quod si primus rius. No.
homo non peccasset, nequaquam ex se filios gehennæ genera- bene.a.63.
ret, indubitanter uerum est. Non enim in filios transfunderet ad 1.
peccatum originale, secundum quod homines filii iræ nascun-
tur, quod autem subdit quod hi soli qui nunc saluandi sunt
nascerentur, intelligendum est quod pronomen facit simpli-
cem demonstrationem: quia scilicet soli electi nascerentur,
quantum est ex ratione originis, non quantum ad demonstra-
tionem personalem, quia aliæ personæ essent hominum qui sal
uarentur.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Vtrum uerbum cordis sit species intelligibilis.

AD secundum sic procedebatur. Videtur quod uerbū cor- 102
dis sit species intelligibilis: uerbum enim cordis est quo 1.p. q. 34.
intellectus uidet, hoc autem est species intelligibilis, ergo uer- ar. 1. & q.
bum cordis est species intelligibilis. 84. ar. 4. c.

¶ 2. Præte. Cognitio intellectiua a sensu oritur. Sed illud q̄ ar.1. q. 85.
sensus sentit, est species intelligibilis, ergo uerbum cordis, quo ar.2. opus
intellectus intelligit, est species intelligibilis. 53. c.

Sed contra, Verbum cordis interius est quod exterius uerbo

significatur. Sed verbum exterius non significat speciem intelligibilem, ergo verbum interius non est ipsa species intelligibilis.

1.p.q.27.2. Respondeo dicendum, quod secundum Aug. 15. de Tri. Ver-
5 c.m.& q. bum cordis importat quoddam procedens a mente sine ab in-
18.2.4.ad 1 tellectu. procedit autem aliquid ab intellectu, inquantum est
uer.q.14.2. constitutum per operationem ipsius. est autem duplex opera-
1.c.princi- tio intellectus, secundum philosophum in tertio de anima. (T,
pio & spiri c.21.) Vna quidem quæ uocatur indiuisibilium intelligentia,
tu a, 9.ad per quam intellectus format in seipso diffinitionem, uel con-
6.& art.vs. ceptum alicuius incomplexi. Alia autē operatio est intellectus
ad 7.& 1.c. componentis & diuidentis, secundum quam format enuncia-
39.q.5.ar.1 tionem. Et utrunque illorum per operationem intellectus con
ad 7.pot.q. stitutorum uocatur uerbum cordis, quorum primum significa-
9.arti. 5.c. tur per terminum incomplexum, secundum vero significatur
1.d.27.q.2 per orationem, manifestum est autem, quod omnis operatio in-
ar.3.3.c.in tellectus procedit ab eo, secundum quod est factus actu per spe-
de concor- ciem intelligibilem, quia nihil operatur, nisi secundum quod est
dantiam, actu. Vnde necesse est quod species intelligibilis, quæ est princi-
ad 1. pium operationis intellectualis differat à uerbo cordis, quod est
per operationem intellectus formatum, quamuis ipsum verbū
possit dici forma uel species intelligibilis, sicut per intellectum
constituta, prout forma artis quam intellectus adinuenit, dici-
ar.161.& 1. tur quædam species intelligibilis.
p.q.85.art. Ad primum ergo dicendum, q intellectus intelligit aliquid
3.ad 5. dupliciter. Vno modo formaliter, & sic intelligit specie intelli-
gibili qua fit in actu. Alio modo sicut instrumento quo utitur,
ad aliud intelligendum & hoc modo intellectus verbo intelligit
quia format uerbum ad hoc quod intelligat rem.

Ad secundum dicendum, q cognitio sensus exterioris perficitur per solam immutationem sensus à sensibili. Vnde per formam quæ sibi à sensibili imprimitur, sentit, non autem ipse sensus exterior format sibi aliquam formam sensibilem. hoc autem facit uis imaginatiua, cuius formæ quodammodo simile est uerbum intellectus.

ARTICVLVS X.

Vtrum ea, quæ fiunt ex timore sint voluntaria.

103 CIrca tertium sic proceditur. Videtur quod ea quæ fiunt ex
timore non sint uoluntaria. Necessitas enim uoluntati con
trariatur, ut dicitur in 5. Metaphysi. (T.c.6.) Sed ea quæ fiunt
12.q.6.2.6 ex timore dicuntur ex necessitate fieri, non ergo sunt volunta-
o.& 7.ad 1. ria.
& 2, & 22. Sed contra, Omne quod quis operatur propter finem est uo
q.110.ar.3 luntariū, sed ea quæ quis operatur ex timore operatur propter
ad 3. & di. finem, scilicet ad uitandum malum quod timet, sicut qui proij-
19.ar.2.12. cit merces in mare uitat submersionem nauis: ergo huiusmo-
q.8.ar.2.0. di sunt uoluntaria.
& q.60.a.1 Respondeo dicendum, quòd cum bonum sit uoluntatis obie-
ad 1.ar.85. ctum hoc modo se habet aliquid ad hoc quod sit uoluntarium,
1.& 2.d.40 quomodo se habet ad hoc quod sit bonum Contingit autem ali-
o.ar.2.c.& quid in uniuersali consideratum esse bonum, quod tamen secun-
ad 3.&.193 dum aliquas particulares circunstantias redditur malum, sicut
generare filios est bonum, sed generare filios ex non sua uxore est malum, & similiter contingit aliquid in vniuersali consideratum esse malum, quod tamen secundum aliquas particulares circunstantia sit bonum, sicut occidere secundum se est malum, sed occidere hominem perniciosum multitudini, est bonum, & quia actiones circa singularia iudicantur bonæ, uel malæ, & per consequens uoluntariæ, vel inuoluntariæ, simpliciter quidem consideratis singularibus circunstantijs, secundum quid autem secundum quod in uniuersali considerantur, ea vero quæ ex timore fiunt in uniuersali quidem considerata, sunt mala & inuoluntaria, sed si considerentur secundum singularia quæ circunstant, sic sunt bona, & uoluntaria, sicut proijcere merces in mare secundum se consideratum est malum & non uolunta-
rium sed in tali casu est bonum & voluntarium, vnde & Philo-
22. q.125. sophus dicit in tertio Ethicorum. quod huiusmodi mixta sunt
ar.4. 21.q. ex uoluntario, & inuoluntario: simpliciter autem sunt uo-
108 arti.4. luntaria secundum quid autem inuoluntaria & necessita-
ad 4.&4.c. te facti.
19.q.12,2. ¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO VI.

DEINDE circa sacramenta quæsitum est,
¶Primo de sacramento eucharistiæ,
¶Secundo, de sacramento pœnitentiæ.
¶ Tertio, de sacramento matrimonij.

Circa Eucharistiam quæsita sunt duo.

¶ Primò, utrùm formā panis annihiletur.

¶ Secundo, utrùm sacerdos dare debeat hostiam non consecratam peccatori hoc petenti.

ARTICVLVS XI.

Vtrum forma panis in sacramento Eucharistiæ annihiletur

AD primum sic proceditur. Videtur quod forma panis in 104
sacramento eucharistiæ annihiletur, Illud enim annihila-
ri uidetur, quòd desinit esse & in nihil conuertitur. Sed forma
panis facta consecratione desinit esse, nec est dare in quod con-
uertatur. Non enim conuertitur in materiam corporis Christi, 3.p.q. 75.
nec etiam in formam eius, quæ est anima, alioquin anima esset art.4.o. 6.
ibi ex ui sacramenti. ergo forma panis annihilatur, c.2. ca. &
¶ 2 Preterea Augu. dicit super illud Ioan. 17. Clarifica me ad 3.
pater, &c. Si humana natura conuertitur in uerbum, si diligen- 4.d. 11.q.
tius cogitamus, homo periret in Deo. Sed illud annihilari dici- 1.art.2.o.
tur quod perit, ergo si panis conuertitur in corpus Christi, uide 3.p.q. 75.
tur quod annihiletur. ar. 2. & 4.
Sed contra est, quia sicut August. dicit lib. 83. q. Deus non est & 4. d. 10.
actor tendendi in non esse. Est autem actor sacramenti eucha- ad 2. ad 4.
ristiæ, ergo in illo sacramento nihil annihilatur. 193. ad 2.

Respondeo dicendum, quod annihilatio quendam motum importat. Omnis autem motus denominatur a termino ad quem. Vnde terminus annihilationis est nihil. Consecratio autē panis in sacramento eucharistiæ, non terminatur ad nihil, sed ad Corpus Christi, alioquin non esset dare quomodo corpus Christi incipiat esse sub sacramento. Non enim incipit ibi esse per motum localem, alioquin desineret esse in cœlo. Relinquitur ergo, quod in consecratione panis non est aliqua annihilatio, sed transubstantiatio in corpus Christi.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut in generatione naturali, neque forma, neque materia generatur aut corrumpitur sed totum compositum, ita etiam in sacramento altaris non est quærendum seorsum de forma aut materia in quid conuertatur, sed totus panis conuertitur in totum corpus Christi, inquan-
tum est corpus, quia si in triduo mortis Christi fuisset consecra- 3.p.q. 75.
tio facta, non fuisset ibi anima, sed corpus exanime, sicut in se- ar. 6. ad 1.
pulchro iacebat. & 4.d. 11.
Ad secundum dicendum, quod perite diceretur natura hu q.1.art.1.3.
mana, si conuerteretur in uerbum quantum esse desineret, q ad 2. 3. q.
pertinet ad terminum a quo non autem si annihiletur quan- 82.ar.2. 4.
tum ad terminum ad quem. 105.

ARTICVLVS XII.

Vtrum sacerdos debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto, hoc petenti.

CIrca secundum sic proceditur. Videtur quòd sacerdos non 105
debeat dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti. Non enim debet sacerdos peccatum occultum publicare. Publicaret autem si ei daret hostiam non consecratam, cum alijs socijs daret consecratam, ergo sacerdos non debet dare hostiam non consecratam peccatori occulto hoc petenti.

¶ 2 Præterea, Hostia consecrata a sacerdote alicui fideli porrecta a circunstantibus adoratur. Si ergo exhibet hostiam non consecratam, loco consecratæ, quantum est in se faciet populū idololatrare, quod est graue peccatum, non ergo sacerdos debet peccatori occulto petenti dare hostiam non consecratam.

Sed contra est, quia sacerdos est medicus animarum. Sapiens autem medicus uitat quantum potest periculum infirmi quem accepit in cura. Peccatori autem cuius curam habet imminet magnum periculum, si in conscientia mortalis peccati corpus Christi accipiat, quia qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, ut dicitur primæ Corinthiorum 11. ergo sacerdos benefacit, si eius periculum euitet porrigens ei hostiam non consecratam,

Respon. dicendum, q ueritati non est aliqua fictio adiungen-
da, quia nulla est conuentio lucis ad tenebras, ut Apost. dicit 2. ar.148.o.
ad Cor. 6 & pp hoc Aug. probat in libr. 83. q. q corpus Christi
nō fuit phantasticum, quia ueritas, quæ est Christus non potuit 3.d.9.q. 1.
fallere, & ideo in sacramētis ecclesiæ nihil est p fictionē agēdū, art.2.q. 6.
& præcipuè in sacramēto altaris, in quo totus Chrs cōtinet. Es- ad 2.
set aūt quædā fictio, si hostia non consecrata loco cōsecratæ daretur. Et cum ēt sacerdos quantum in se, est, populo daret idolo
latrandi occasio, qui quamuis peccatum idolatriæ non incurro- 22.q. 1.ar.
ret, æstimans probabiliter hostiam esse consecratam, tamē sacer 3.ad 4.
dos

dos in hoc ipso, quod hostiam non consecratam populo exhiberet adorandam, idolatriæ crimen incurreret. Vnde hoc in nullo casu est faciendum, ut hostia non consecrata exhibeatur uni uel pluribus tanquam consecrata. Debet ergo sacerdos peccatorem occultum primo quidem monere, ut pœnitentiam agat, & sic ad sacramentum accedat, quod si pœnitere noluerit, debet ei occulte inhibere, ne aliis communicantibus in publico se immisceat, quod si se immiscuerit, debet ei dare hostiã consecratam.

Vnde prima duo concedimus.

3. q. 80. a. 6. & q. 81. art. 2. c. & ad 2. & 4. di. 9. ar. 5. q. 10. Ad tertium dicendum, quod stultus esset medicus qui cum maiori suo periculo minus periculum infirmi uellet impedire, puta si uellet ipse venenum bibere, ne infirmus biberet uinum. Multo autem magis peccat sacerdos fictionem faciẽs in sacramento Christi, quam peccator indigne sumens. Vnde stultus esset sacerdos, si ut vitaret peccatum subditi, ipse grauius peccaret, fictionem faciens in sacramento ueritatis.

QVAESTIO VII.

DEINDE circa sacramentum pœnitentiæ quæsita sunt duo.

¶ Primo utrum prælatus debeat subditum suum ab administratione remouere, propter aliquid quod ab eo in confessione audiuit.

¶ Secundò, utrum in meliori statu moriatur ille, qui moritur uia eundi ultra mare, quam ille qui moritur in redeundo.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum prælatus possit subditum suum ab administratione remouere ob audita in confessione.

106 4. di. 21. q. 3. ar. 1. q. 1. ad 3. CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod prælatus possit subditum suum ab administratione remouere, propter aliquid quod ab eo in confessione audiuit, quia quod institutum est pro charitate, contra charitatem non militat. Sed sigillum confessionis institutum est pro charitate. Non ergo militat contra charitatem ex qua tenetur prælatus saluti subditorum prouidere. Est autem quandoque contra salutem subditi, si ei administratio dimittatur, ut puta si habeat occasionem recidiuandi in peccatum, ergo non obstante sigillo confessionis, prælatus debet eum ab administratione remouere.

a. 15. & 4. Sed contra est, quia nihil est faciendum in præiudicium confessionis. Esset autem præiudicium confessionis, si subditus ab administratione remoueretur, propter crimen quod suo prælato confessus est. quia per hoc alii retraherentur a confitendo. Non ergo debet prælatus subditum ab administratione remouere, propter peccatum quod ei confessus est.

Respondeo dicendum, quod id quod per confessionem auditur, nullo modo est manifestandum, nec uerbo, nec signo, nec nutu: nec etiam aliquid est faciendum, unde in suspitionem peccati aliquis possit deuenire. Si ergo a motio subditi ab administratione possit inducere ad manifestandum peccatum in confessione auditum, vel ad aliquam probabilem suspitionem habendam de ipso, nullo modo prælatus deberet subditum ab administratione remouere, puta si in aliquo monasterio esset cõsuetum, quod priores non amouerentur de suis prioritatibus nisi propter culpam. manifestaretur autem peccatum confitentis per remotionem ab administratione. Vnde si abbas hoc faceret, grauiter peccaret tanquam confessionem reuelans. Posset tamen eum secreto charitatiue admonere, ut cum instantia peteret cessionem, si hoc uideret saluti eius expedire. Si uero per amotionem ab administratione peccatum nullatenus manifestaretur, puta si in aliquo monasterio esset consuetum quod abbas pro suo libitu de facili aliquos ab administratione remoueret; tunc alia occasione accepta posset subditum sibi confessum ab administratione remouere, & deberet hoc facere, cum debita tamen cautela, si talis administratio esset subdito periculosa in posterum, quamuis etiam & in hoc casu melius esset quod eum induceret ad cessionem petendam. Si uero periculum in posterum non timeretur, non oportet, quod pro peccato præterito pœnitentia deleto eum ab administratione remoueret, sicut etiam Aug. dicit in li. de adulterinis coniugiis. Cur adhuc deputamus adulteros quos credimus pœnitentia esse sanatos, quandoque enim pœnitentes innocentibus meliores sunt.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrũ melius moriatur cruce signatus qui moritur in uia eundi ultra mare, quam qui moritur redeundo.

107 a. 38. & 4. di. 20. q. 1. ar. 3. q. 3. ad 2. AD secundum sic procedebatur. Videtur quòd melius moriatur cruce signatus qui moritur in uia eundi ultra mare, quam ille qui moritur redeundo. Qui enim moritur in eundo quasi prosequendo uotum suum, ut se exponat morti pro Christo, & ita moritur tanquam martyr, qui autem moritur redeundo, non moritur in proposito se exponendo in Christo, & ita moritur quasi confessor. Sed maior est status martyrum quam confessorum, ergo in meliori statu moritur, qui moritur in eundo, quam qui moritur in redeundo.

Sed contra, Qui moritur in redeundo, iam consummauit uotum suum, qui autem moritur in eundo nondum consummauit, sed est quasi in principio. Perfectum autem melius est imperfecto, & finis principio, ergo melius moritur in redeundo, quam qui moritur in eundo.

Respondeo dicendum, quod quanto aliquis cum pluribus meritis moritur, tanto melius moritur, merita autem manent homini non solum illa quæ actu agit, sed etiam illa quæ iam fecit, quasi apud Deum deposita, secũdum illud 2. ad Tim. 2. Scio 4. d. 14. q. cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum ser 2. ar. 3. q. uare. Manifestum est autem, quòd ille qui moritur in redeundo 30. de ultra mare ceteris paribus cum pluribus meritis moritur, quam ille qui moritur in eundo. Habet enim meritum ex assumptione itineris, & ulterius ex prosecutione, in qua forte multa grauia est passus, & ideo cæteris paribus melius moritur ille qui moritur redeundo, quamuis ire sit magis meritorium, quam redire, genus operis considerando.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud propositum exponendi se morti propter Christum, habuit etiam ille in eundo; nec hoc meritum perdidit, si se a peccato immunem custodiuit.

QVAESTIO VIII.

DEINDE circa matrimonium quæsita sunt duo.

¶ Primò si aliquis desponsauerit aliquam per uerba de futuro, & postea carnaliter cognoscat, non quidem quasi consentiens in matrimonium, sed solummodo uolens fraudulenter surripere copulam carnalem, si postmodum contrahat cũ alia per uerba de præsenti, utrum secunda sit uxor eius.

¶ Secundo, si uir accuset uxorem de adulterio occulto, utrum mulier teneatur in iudicio suum peccatum confiteri.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui cum fraude cognouit carnaliter quam desponderat, possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit per uerba de præsenti.

CIRCA primum sic procedebatur. Videtur quod ille qui 108 cognouit carnaliter quam desponderat per uerba de futu 4. d. 27. a. ro, non possit habere uxorem illam cum qua postea contrahit 2. & q. 2. 3. per uerba de præsenti. Iudicio enim ecclesiæ compellitur stare c. 4. di. 28. cum prima, quam carnaliter cognouit, sed ecclesia potest facere art. 2. 3. 0. re personas illegitimas ad contrahendum, ergo uidetur quod de contratalis non possit cum alia muliere habere matrimonium, & ita il ctu matrila cum qua secundo contraxit per uerba de præsenti non erit monij. uxor sua

Sed contra est, quod error hominis non præiudicat ueritati matrimonii. Sed ex errore hominis præsumentis esse consen- 4. d. 16. q. sum ubi fuit carnaliter copula, contingit quod per iudicium 2. ar. 4. ecclesiæ compellitur aliquis illam habere, quam cognouit carnaliter post contractum per uerba de futuro, ergo non præiudicat ueritati secundi matrimonii, quod est rite contractum per uerba de præsenti.

Respondeo dicendum, quod sicut Leo Papa dicit. Causa matrimonii est consensus per uerba de præsenti expressus, sine quo cætera etiam cum coitu subsecuta frustrantur. Remota au- 22. q. 24. tem causa, remouetur effectus, unde cum in primo matrimonio ar. 7. ad 3. ponatur non fuisse consensus, manifestum est quod non fuit ma & q. 67. a. trimonium. Et quia posita causa ponitur effectus consequens 2. o. & 4. est ut secundum fuerit matrimonium in quo ponitur fuisse mu di. 26. q. 1. tuus consensus per uerba de præsenti expressus inter personas ar. 2 q. 4. a matrimonio solutas. 3. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ecclesia in his quæ ad matrimonium pertinent, tripliciter se habet. Vno quidem modo per modum inducantis, & quia homines uident ea, quæ apparent, secundum quod dicitur 1 Regum decimosexto, Oportet quod iudex ecclesiasticus iudicet secundum ea quæ sibi apparent per confessiones partium, & per idoneos testes, & per alia legitima documenta, quibus in omnibus adhibitis contingit quandoque ueritatem latere, & præcipue in his quæ pertinent ad interiora cordis, quæ humano testimonio probari non possunt: etsi per aliqua signa exteriora de his possit aliquo coniectura haberi, & ideo iudicium ecclesiæ circa ea quæ ad matrimonium pertinent, si ueritas lateat, non impedit sequens matrimonium contrahendum, nec dirimit iam contractum. Alio modo se habet per modum prohibentis uel punientis, & hoc quidem impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum: puta uxoricidæ pœnam imponit ecclesia: ut ulterius à matrimonio abstineat. Si tamen contraxerit matrimonium non dirimitur. Tertio modo se habet per modum statuentis, quod fit solum authoritate summi pontificis: & secundum hoc personæ aliquæ redduntur illegitimæ ad contrahendum, ita quod si etiam contrahant, matrimonium dirimit, ut patet in quibusdam gradibus consanguinitatis & affinitatis, uel etiam de adultera, cum qua dedit ei fidem de contrahendo, uel cum machinatus est in mortem uxoris.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum accusata de adulterio occulto teneatur suum peccatum in iudicio confiteri.

109
4.d. 37. q. 2.art. 2. o. & dist. 41. art. 4. q. 3. ad 2.
AD secundum sic proceditur. Videtur quod mulier accusata de adulterio, non tenetur suum peccatum in iudicio confiteri. Nullus enim tenetur suum peccatum occultum publicare. Sed adulterium mulieris est occultum. Si autem in iudicio confiteretur ipsum ueniret in publicum, ergo non tenetur mulier accusata de adulterio suum peccatum in iudicio confiteri.

Sed contra est, quia debet præstare iuramentum de ueritate
4.di. 19. q. 3 ar. 3. ad 4. & 5.
dicenda, sed nullo modo debet deierare, ergo debet ueritatem confiteri de suo peccato.

Respondeo dicendum, quod circa hoc est distinguendum. Si enim adulterium sit omnino occultum, non debet peccatum suum in iudicio confiteri, nec debet ab ea exigi iuramentum de ueritate dicenda, quia occulta soli diuino iudicio reseruantur,
B. Paulus.
secundum illud 1 ad Cor 4. Nolite ante tempus iudicare, quousque ueniat dominus qui illuminabit abscondita tenebrarum. Sed quando ex adulterio procedit infamia uel aliqua signa, euidentia apparent quæ uehementem suspitionem facere possunt, ut quando est semiplene probatum, tunc debet ab ea exigi iuramentum de ueritate dicenda, & ipsa tenetur confiteri ueritatem.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO IX.

DEINDE circa uirtutes quæsita sunt duo.

22. q. 69. ar. 1. o. q. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 2. ad 1-3.
¶ Primo circa iustitiam, scilicet si aliquis incidens in latrones, promittat eis pecuniam pro sua liberatione, si mutuo eam accipiat ab aliquo suo amico, utrum restituere teneatur.

¶ Secundo circa abstinentiam, utrum aliquis peccare possit nimis ieiunando, uel uigilando.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum ille qui pecuniam accepit mutuo, ut redimeret se a latronibus, teneatur eam restituere.

110
AD primum sic procedebatur. Videtur quod ille qui pecuniam accepit mutuo, ut redimeret se a latronibus, non teneatur eam restituere, quia ut Augustinus dicit. Tempore necessitatis omnia sunt communia. Sed nullus debet quasi pro-
Ambro.
prium petere id quod est commune, ut Ambro. dicit, & habetur in decretis. dis. 4 Cum ergo ille qui in latrones incidit fuerit in maxima necessitate constitutus, ut pote in periculo mortis existens, uidetur quod factum sit sibi commune aliquid quod erat alterius, & ita non teneatur ei restituere, qui mutuauit ac si esset proprium eius.

¶ 2 Præterea, Nullus tenetur facere recompensationem alicui pro eo quod ille facere tenebatur. Sed ille qui mutuauit pecuniam tenebatur proximum suum a mortis periculo liberare, secundum illud Prouer. 24 Erue eos qui ducitur ad mortem, ergo uidetur quod ille qui est liberatus, non teneatur ei restituere pecuniam mutuatam.

¶ Sed contra est quod Dominus Mat. 7. dicit Omnia quæ uultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Sed ille qui liberatus est a latronibus uellet sibi restitui si quid mutuasset, ergo etiam ipse debet restituere quod mutuo accepit.

Respondeo dicendum, quod iustitiæ actus est vnicuique reddere quod sibi debetur. Vnde cum ratione contractus bonæ fidei qui fuit inter mutuantem, & mutuo accipientem restitutio debeatur ex iustitiæ præcepto, tenetur ille qui mutuo accepit pecuniam eam reddere creditori, & tanto magis quanto in maiori necessitate creditor sibi subuenit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod tunc in necessitate fiunt omnia communia, cum homo non potest sibi de suo subuenire, ridiculum esset si quis famem patiens nollet accipere panem quem haberet in arca, & diceret se accipere panem alienum quasi communem, quæ autem per amicos possumus per nos aliqualiter possumus, ut dicit philosophus in tertio Ethicorum. Ille autem qui in latrones incidit potest se per amicos liberare mutuum accipiendo. Et ideo non fiunt ei omnia communia.

Ad secundum dicendum, quod vniusquisque tenetur ad liberandum proximum à morte secundum suam conditionem & modum, & hoc quidem conuenienter impleuit ille, qui pecuniam mutuauit, non autem tenebatur eam donare in casu, quo ille poterat per mutuum liberari.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum homo possit peccare nimis ieiunando, vel vigilando.

111
22. q. 88. ar. 2. ad 3. & q. 147. ar. 1. ad 1.
CIRCA secundum sic proceditur. Videtur, quod homo non possit peccare nimis ieiunando, uel uigilan. Deus. n. non potest nimis ab homine diligi. Sed probatio dilectionis est exhibitio operis, ut Gregorius dicit in homil. quadam: ergo uidetur, quod non possit aliquis peccare nimis ieiunando, uel uigilando propter Deum.

Sed contra est, quod Bernar. confitetur se peccasse de hoc quod nimis corpus suum ieiunio & uigilijs debilitauit.

Respondeo dicendum, quod secundum Philosophum in primo Polit. Aliter est iudicandum de fine, aliter de his quæ sunt ad finem. Illud enim quod quæritur tanquam finis absque mensura quærendum est. In his autem, quæ sunt ad finem est adhibenda mensura secundum proportionem ad finem: sicut medicus sanitatem quæ est finis eius, facit quantumcunque potest
art. 14. ad 2. & 93. ad secundum.
maiorem, sed adhibet medicinam, secundum quod conuenit ad sanitatem faciendam. Est ergo considerandum quod in spirituali uita, dilectio Dei est sicut finis. Ieiunia autem & uigiliæ, & alia exercitia corporalia, non quæruntur tanquam finis.
B. Paulus 4. di. 15. q. 3. a. 1. q. 2. ad 3. & d. 17. q. 2. a. 1. q. 3. c.
Quia sicut dicitur ad Rom. 14. non est regnum Dei esca & potus, sed adhibentur tanquam necessaria ad finem, id est ad domandas concupiscentias carnis, secundum illud apost. 1 ad Corinth. 9. Castigo corpus meum & in seruitutem redigo &c. Et ideo huiusmodi sunt adhibenda cum quadam mensura rationis, ut scilicet concupiscentia deuitetur, & natura non extinguatur, secundum illud ad Rom 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, & postea subdit, Rationabile obsequium uestrum. Si uero aliquis intantum uirtutem naturæ debilitet per
22. q. 147. ar. 6. o. & q 147. a. 1. ad 2. & 3.
ieiunia & uigilias, & alia huiusmodi, quod non sufficiat debita opera exequi, puta prædicator prædicare, doctor docere, cantor cantare, & sic de alijs, absque dubio peccat, sicut & peccaret uir quem nimia abstinentia se impotentem redderet ad debitum uxori reddendum. Vnde Hiero. dicit. De rapina holocaustum offert, qui uel ciborum nimia egestate, uel somni penuria immoderate corpus affligit. Et iterum rationalis hominis dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, uigilias sensus integritati præfert.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO X.

DEINDE circa præcepta quæsita sunt duo.

¶ Primo, utrum præcepta ordine naturæ præcedant consilia.

¶ Secundo, utrum peccata quæ fiunt contra præcepta secundæ tabulæ, sint grauiora peccatis, quæ fiunt contra præcepta primæ tabulæ.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum præcepta ordine naturæ præcedant consilia.

112 ar.93
CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod præcepta ordine naturæ præcedant consilia. Illud enim est prius ordine naturæ, ad quod natura primo instigat. Sed præcepta sunt de primo instinctu naturæ, quia sunt de dictamine rationis naturalis, non autem consilia, ergo præcepta sunt priora ordine naturæ, quam consilia.

Sed contra est, quia prius natura dicitur aliquid esse tripliciter. Vno modo sicut imperfectum est prius perfecto. Et hoc modo præcepta non sunt priora consiliis, quia in præceptis charitatis præcipue consistit perfectio. Secundo, per modum causæ tempore præcedentis effectum, & sic etiam non sunt priora, quia non est necessarium quod aliquis prius impleat præcepta quam consilia. Tertio per modum originis, quando principium est simul tempore, sicut & lux solis & radius. Sed nec hoc modo præcepta sunt priora, quia non est necesse quod quicunque seruat præcepta, seruet consilia, ergo nullo modo præcepta ordine naturæ præcedunt consilia.

Respondeo dicendum, quod circa hoc necesse est considerare, primo quid sit esse prius ordine naturæ, secundo quid sit præceptum & quid consilium. Quibus manifestatis, euidenter apparebit quod quæritur. De primo ergo sciendum est, quod secundum Philosophum in 5. Met. (T.c.16.) Prius & posterius dicitur in quolibet ordine per comparationem ad principium illius ordinis, sicut in loco per comparationem ad principium loci, in disciplinis per comparationem ad principia disciplinæ.

veri.q.4.a. 3.1.q.at.a. 3.c.q.42.a. 3.c.& t.d1. 20.ar.3.
Sic ergo & in ordine naturæ dicitur aliquid esse prius per comparationem ad naturæ principia. Quæ quidem sunt quatuor causæ. Vnde secundum unumquodque genus causæ, prius in ordine naturæ est quod propinquius est causæ. Quamuis autem causæ sint quatuor, tres tamen earum scilicet efficiens, formalis & finalis, concurrunt in idem, unde relinquitur quod ordo naturæ sit duplex. Vnus quidem secundum rationem causæ materialis, secundum quod imperfectum est prius perfecto & potentia actu.

1.p.q.85.a. 3. ad 1. & 12.q.98.a. 8.ad a.3.q. 2.arti.5.ad 3.& ar.6.c. veri.q.4.ar tic.3. 2.p.q.3.a1. 18.c.q.77. ar.3.ad 1.
Alius autem ordo naturæ est secundum rationem aliarum trium causarum, secundum quam perfectum est prius imperfecto, & actus potentia. Vnde & Philosophus dicit in 5. Meta. (T.c.16.) quod alia sunt potestate priora, alia perfectione & quia forma est magis natura, quam materia, ut probatur in 2. Phy. (T.c.12.) Conuenienter dicitur esse prius natura actus, qui est prior substantia & specie, ut dicitur in 12. Metaphy. (T.c.13.) quam potentia, quæ in uno, & eodem est prior generatione & tempore. Vnde & Philosophus dicit in 2. Perihermenias, quod in his quæ contingit esse actu & potestate, ea quæ sunt actu, sunt natura priora & posteriora.

ar. 89.c.& 2a.q.56.a. 1.ad 1.& a. 21.q.44 artic.1.
Circa secundum uero, scilicet circa rationem consilii & præcepti, considerandum est, quod præceptum importat rationem debiti, debitum autem aliquod est dupliciter. Vno modo secundum se, & hoc modo finis est debitus in unoquoque negotio. Medicus enim propter se debet quærere sanitatem. Alio modo est aliquod debitum propter aliud, scilicet id sine quo non potest perueniri ad finem, sicut medicus debet dicere dietam infirmo, sine qua non potest sanari. Illud uero quod ordinatur in finem, ut melius aut facilius ad finem consequatur, si sine hoc aliqualiter possit haberi finis, non habet rationem debiti. Finis autem spiritualis, qui lege diuina ordinatur, est duplex. Vnus quidem principalis, scilicet adhærere Deo per charitatem. Vnde dicitur 1. ad Thi. 1. Finis præcepti, charitas est. Alius autem est finis secundarius quasi dispositiuus, scilicet puritas, & rectitudo cordis, quæ consistit interioribus actibus aliarum uirtutum. Vnde Apostolus dicit ad Ro. 6. habetis fructum uestrum in sanctificatione.

ar.14. ad a. & 21.q.184 art.2.0.a.3. c.12.q.100. art.3.ad 1. & 2.
Sicut etiam in generatione naturali finis est & ipsa forma substantialis & ultima dispositio ad formam. Vnde manifestum est quod principalia præcepta diuina sunt quidem de dilectione Dei, & proximi, ut patet Matth. 22. Secunda uero de interiori sanctificatione, secundum illud 1. ad Thes. 4. Hæc est uoluntas Dei sanctificatio uestra. Omnia uero alia, quæ sunt spiritualis uitæ, ordinantur ad prædicta sicut in finem, sed dupliciter. Quædam enim sunt talia, sine quibus prædicti fines esse nõ possunt, & hæc cadunt sub præcepto sicut non habebis Deos alienos. Non furtum facies, &c. Quædam autem sunt sine quibus ad prædictos fines perueniri potest, unde non cadunt sub

2a. q.108. 2.art.4.0 & e.92.huius ar.14.ad 2. & art.55.c. ar.93.ad 2.
præcepto. Sed quia per huiusmodi facilius, & melius peruenitur ad fines prædictos dantur de eis consilia, sicut patet de paupertate, uirginitate, & aliis huiusmodi, & est simile si aliquis deberet ex præcepto esse Romæ certo die, teneretur etiam ex debito præcepti Romam ire, non autem tenetur ex præcepto ire equitando, quia sine hoc posset Romam peruenire, tamen cadit ex hoc sub consilio, inquantum equitando facilius, & melius perueniret ad finem.

His ergo uisis, patet de facili id quod quærebatur. Si enim cõparemus consilia ad præcepta illa, quæ sunt de dilectione Dei, & proximi, de interiori cordis puritate, manifestum est, quod præcepta sunt priora consiliis naturaliter ordine perfectionis: sicut naturaliter prior est potentia, & finis his quæ sunt ad finẽ: sed consilia erant priora naturaliter ordine generationis & temporis inquantum scilicet per consilia ad puritatem perfectam cordis, & perfectam dilectionem Dei & proximi peruenimus. 12.q.108. ar.4.

Si autem comparemus consilia ad alia præcepta, quæ ordinantur ex necessitate in prædictos fines, sic erit duplex consideratio. Nam in consiliis necesse est, ut includantur præcepta. Qui enim omnia dimittit non rapit aliena, & qui uirginitatem seruat non mœchatur: sicut etiam, qui equitat uadit: sed non conuertitur. Erit ergo una comparatio consiliorum ad præcepta absolute considerata, & sic hoc modo præcepta erunt ordine naturæ priora consiliis, sicut genus est naturaliter prius specie, consilia autem econuerso priora naturaliter præceptis: sicut species sunt priores secundum naturam, quam genera, ut patet per Philosophum in primo Physico. (Tex.c. quinto) comparatur enim genus ad speciem, sicut potentia ad actum. Præcepta autem absolute accepta se habent per modum generis ad obseruantiam præceptorum cum consiliis & sine consiliis: sicut non mœchari ad non mœchari cum uirginitate & ad non mœchari cum matrimonio, & ire commune, est ad ire equitem & ad ire peditem. Alia uero comparatio est consiliorum ad præcepta sine consiliis obseruata, sicut si comparemus euntem in equo, ad eum qui uadit pedibus. Similis enim est comparatio uirginis seu continentis ad matrimonium, & pauperis propter Christum ad eum qui in sæculo suis contentus est. Et sic simpliciter ordine naturæ consilia sunt priora præceptis tanquam perfecta imperfectis, nec oportet quod præcepta sic accepta præcedant naturaliter ordine generationis & temporis consilia. Nõ enim oportet quod ille qui uult continentiam, uel uirginitatẽ seruare prius matrimonio iungatur, neque etiam oportet, quod ille, qui uult esse pauper propter Christum, prius secularem uitã agat, in qua suis diuitiis sit contentus: sicut etiam non oportet, quod ille qui uult ire eques Romam prius uadat pedes: & postea eques, sed melius est si a principio eques uadat.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XX.

Vtrum peccata contra præcepta secundæ tabulæ sint grauiora peccatis, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.

AD secundum sic proceditur. Videtur: quod peccata quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ sint grauiora peccatis, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ. Peccatum enim contra præcepta secundæ tabulæ est contempto bono incommutabili commutabili bono adhærere, sicut patet in furto & adulterio, & aliis huiusmodi. Sed contemptus incommutabilis boni est peccatum contra præcepta primæ tabulæ, quibus ordinamus ad adhibendam reuerentiam Deo, ergo peccata quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ includunt peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, & aliquid addunt, ergo sunt grauiora. 113 art.18. argum. 1. & 12.q.110. ar.6.c.

¶ 2 Præterea. Symonia est maximum peccatum. Sed symonia cum sit species auaritiæ, est contra præcepta secundæ tabulæ ergo peccata, quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ sunt grauiora.

Sed contra est, quod peccata contra præcepta primæ tabulæ sunt infidelitas, desperatio, & alia huiusmodi, quæ sunt grauissima peccata, ergo peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ sunt grauiora. 12.qõ.75. ar.3. ad 2. & art.5.c. & 12. qõ. 20.ar.3.c. 21.q.34. ar.2.

Respon. dicendum, quod formalis ratio peccati mortalis consistit in auersione a Deo. Si. n. esset inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione a Deo, non esset peccatum mortale: præcepta autem primæ tabulæ secundum se ordinant directe hominem in Deum. Vnde dicuntur ad dilectionem Dei pertinere. Et ideo peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, directe & secundum se important auersionem à Deo, peccata autem quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ per se quidem deordinant nos principaliter circa bona commutabilia, circa quæ ordinamur per præcepta secundæ tabulæ, ex cõsequenti autem deordinant nos a Deo. In unoquoque autem genere potissimum est id quod est per se. Vnde peccata quæ sũt contra præcepta primæ tabulæ, secundum suum genus sunt grauissima in genere peccatorum.

Ad primum ergo dicendum, quod contemptus Dei per

se intentus est in peccatis quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ: sic autem non ex necessitate includitur in peccatis quæ sunt contra præcepta secundæ tabulæ, non enim ille, qui fornicatur intendit hoc agere in contemptum Dei. Sed intendit principaliter delectari, ad quod consequitur quod Deum contemnat præter principalem intentionem, mandata eius transgrediens.

22.q. 100, de symo. & 4.d. 24. q.93.ar. 2. Ad secundum dicendum, quod symonia non est maximum peccatum simpliciter, sed maximum inter illa quæ committuntur circa contractus pecuniarios, & hoc etiam est ex hoc, quod irreuerenter se habet homo ad res sacras, in quo attingit peccata quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ.

QVAESTIO XI.

DEINDE quæsitum est de his, quæ pertinent specialiter ad quosdam hominum status,

¶ Et primo de his quæ pertinent ad prælatos.

¶ Secundo, de his quæ pertinent ad doctores.

¶ Tertio, de his quæ pertinent ad religiosos.

¶ Quarto, de pertinentibus ad clericos.

¶ Circa primum quæsita sunt tria.

¶ Primo, vtrum Beatus Matthæus uocatus sit statim à Theloneo ad statum Apostolatus & perfectionis.

¶ Secundò, utrum ille qui eligitur canonice in Episcopum, melius faciat consentiendo electioni de se factæ, uel eam recusando.

¶ Tertio, utrum prælatus, qui dat beneficium Ecclesiasticum alicui suo consanguineo sperans per hoc suum genus exaltari, & ditari, committit symoniam.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum B. Matthæus vocatus sit statim de Theloneo ad statum Apostolatus, & perfectionis.

114 art. 51. arguitur. AD primum sic proceditur. Videtur quòd B Matthæus non fuit uocatus statim de Theloneo ad statum Apostolatus & perfectionis. Dicit enim Gregorius super Ezechielem. Nemo repente fit summus. Sed status Apostolatus & perfectionis Euangelicæ est summus status humanæ uitæ, ergo Matthæus non fuit statim uocatus ad statum perfectionis & Apostolatus.

Sed contra est, quod Hieronymus dixit super Matthæum, quod de Publicano repente fit Apostolus. Et Beda dicit super Lucam quod de publicano in Apostolum, de Theloneo in Euangelistam mutatus est. Et quædam gl. dicit Lucæ 5. Quod nullam prorsus cogitationem, uel respectum huius uitæ sibi reseruauit: quod est perfectionis Euangelicæ, ergo statim uocatus est ad statum Apostolatus, & perfectionis.

Testimonium Euangelistarum de beato Matthæo. Respondeo dicendum quod quæstio ista ex uerbis Euangelii determinari potest. Si enim loquamur de Apostolatu, manifestum est secundum narrationem Matthæi, Marci & Lucæ, quod dominus post uocationem Matthæi aliquanto spacio temporis intercepto ex suis discipulis duodecim Apostolos elegit, inter quos unus fuit Matthæus.

Intellectus Hieroni. & Bedæ. Et sic patet quod statim a principio fuit uocatus ad discipulatum Christi, non autem ad Apostolatum nisi secundum præordinationem Christi, qui eum in Apostolum sumendum disponebat, & secundum hoc intelligenda sunt uerba Hieronymi & Bedæ. Si autem loquamur de perfectione Euangelica, sic manifestum est quod statim a principio uocatus est ad statum perfectionis. Dicitur enim Lucæ quinto, quod surgens relictis omnibus secutus est eum, quod etiam ad discipulatum Christi pertinebat, secundum illud quod dicitur Lucæ decimoquarto. Nisi quis renunciauerit omnibus his quæ possidet, non potest esse discipulus meus.

1.91, ad 2. Ad primum ergo dicendum, quod summum in uita humana potest accipi dupliciter, uno modo secundum comparationem status ad statum, secundum quod in humana uita unus

22. q. 186. ar. 1. o. opus 17. c 12. 2. 49. r. & 50. c. status est maior alio, & aliquis est summus, & sic nihil prohibet aliquem fieri repente summum: idest attingere ad statum summum. Et hoc apparet tam in spirituali, quam in seculari. Inueniuntur enim aliqui statim a pueritia ad statum religionis qui est perfectissimus conuolasse, uel proprio arbitrio, sicut beatus

A pueritia Salomon & Iosias ad regnû sunt assum pti. Ioan. Baptista, & Beatus Benedictus, uel etiam deuotione parentum, sicut alii qui monasteriis traduntur a parentibus. Sic non oportet ut aliquis seculari uita exerceatur antequam ad religionem transeat, sicut non oportet quod aliquis exerceatur, in laicali uita antequam clericus fiat. Similiter etiam aliqui repente assumuntur ad regnum, uel ab ipsa pueritia, sicut Salomon

August. & Iosias reges Iuda, uel etiam in ultimo statu, sicut Saul. & Ecclesi. 6. dicitur quod de carcere cathenisque interdum quis ad regnum progreditur. Alio modo potest accipi summum per comparationem graduum qui sunt perfectio unius hominis, & sic intelligit Greg. quod nemo repente fit summus. Dicit enim Aug. super canonicam Io. quod charitas non mox ut nascitur perfecta est. Nam ut perficiatur nascitur, cum fuerit nata nutritur, cum fuerit nutrita roboratur, cum fuerit roborata perficitur. Contingit tamen quandoque quod nouus homo repente incipit ab altiori grado sanctitatis quam sit summum ad quod pertingit perfectio alterius hominis ut patet de B. Benedicto, de quo Greg. dicit in secundo Dialo. quod præsentes & secuturi omnes agnoscant, Benedictum puerum conuersationis gratiam a perfectione cœpisse.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum melius faciat, qui consentit electioni canonicæ de se factæ, quam qui eam recusat.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod melius faciat 115
qui consentit electioni canonicæ de se factæ, quam qui 22.q. 185.
eam recusat. Dicit enim. Greg. 12. Moral. potestas cum percipi- ar. 1. ad 1. 3.
tur non ex libidine amanda est, sed quando aliquis per canoni- & ar. 2. o. a
cam electionem episcopalem dignitatem adipiscitur, non perci- 4. d. 29. art.
pit eam ex libidine: ergo debet eam amare. Non ergo debet 4. ad 4.
eam recusare. Opus. 18.

Sed contra est, quod Gregor. dicit 28. moralium quod prælatio per meliorem intentionem fugienda est. c. 22.

Respondeo dicendum, quod in eo qui electioni canonicæ de se factæ consentit, considerari præcipue debet quid intendit. Si enim intendit aliquid temporale: puta honorem, diuitias excutere se à iugo religionis, aut aliquid huiusmodi, manifestum est, quod est praua intentio. Vnde melius faceret si non assentiret. Si autem intendit profectum ecclesiæ, sic planum est quod bona est intentio. Vnde Aug. dicit 19. de ciui. Dei. In actione nõ amandus est honor in hac uita siue potentia, sed opus ipsum si recte atque utiliter fit, idest, ut ualeat ad salutem subditorum. ar. 33. 147.
Et inducit illud Apostoli quod habetur 1. ad Tim. 3. Si quis 242.
episcopatum desiderat bonum opus desiderat. Sed tñ sciendum est, quod ad hoc opus maxima requiritur idoneitas, quia ut Greg. dicit in pastora. Tantũ actioné populi debet actio transcendere præsulis, quantum distare solet à grege pastoris uita, ad quod humana fragilitas secundum proprias uires sufficiens non est, se- B. Paulus.
cundum illud Apostoli 2. ad Corint. Et hæc quis tam idoneus? sed tamen ex auxilio gratiæ diuinæ homines idonei & sufficientes redduntur, sicut ipse postmodum subdit. Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Potest ergo aliquis laudabiliter considerans proprium defectum ex humilitate officium præla- Ieremias.
tionis recusare, sicut Iere. dicit. Nescio loqui quia puer ego
sum, potest etiam laudabiliter consentire ex charitate fraterna Isaias
ut salutem proximorum procuret, sicut Isaias qui dicit. Ecce Grego.
ego, mitte me. Sed sicut Gregor. dicit in pasto. In utroque est subtiliter intuendum, quia & is qui recusauit plene non restitit, & is qui mitti uoluit ante se per altaris calculum purgatum uidit, ne aut non purgatus adire quisque sacra ministeria audeat. Aut quem superna gratia eligit sub humilitatis specie superna
dispositioni contradicat. Quia ergo ualde difficile est purgatum 3. d. 39. ar.
se quemlibet posse agnoscere, prælationis officium tutius decli- 3. q. 1. ad 3.
natur, non tamen pertinaciter, cum ad suscipiendum hoc superna uoluntas agnoscitur.

Ad primum ergo dicendum, quod illud uerbum Grego. non debet sic intelligi. Potestas cum ex libidine percipitur, amanda est, sed ita. Potestas cum percipitur non est amanda ex libidine, subdit enim, sed ex longanimitate toleranda.

Ad secundum dicendum, quod melior est intentio prælationem fugientium secundum proprium desiderium, dummodo non Aug. & in
adsit necessitas ex parte imponentis hoc onus. Vnde August. di- or. 126.
cit 19. de ciui. Dei. Superior locus sine quo populus regi non potest, etsi ita teneatur ut decet, tamen indecenter appetitur. Ocium enim sanctum quærit charitas ueritatis, negocium iustum suscipit necessitas charitatis.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrum prælatus qui dat beneficium alicui consanguineo, ut exaltentur alii, sim. oniam committat. 116 4. d. 25. q. 3 ar. 3.

Quot modis symonia cõmittatur. CIrca tertium sic proceditur. Videtur quòd prælatus, qui dat beneficium ecclesiasticum alicui suo consanguineo, vel

uel amico, ut alii eius consanguinei exaltentur symoniam committat. Est enim symonia studiosa uoluntas emendi uel uendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum. Sed in casu prædicto uidetur esse emptio, & uenditio, in quibus est liberalitas. Hic autem hoc speratur, ut liberaliter recompenset, ergo est ibi symonia.

22 q. 100. arti. 5. o. 2. ad 2. Sed cōtra est, quod Isa. 33. super illud. Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit gl. quod triplex est munus, a manu, a lingua, ab obsequio, quorum nullum est in proposito casu, ergo non est ibi symonia.

4. di. 23. q. 3. ar. 2. Respondeo dicendum, quod cum symonia circa emptionem & uenditionem consistat, hic distinguendum uidetur, quia si prælatus intendit obligare eum cui dat beneficium ecclesiasticum ad aliquam recompensationem faciendam sibi uel suis consanguineis, intentio symoniaca est. Intendit enim quandam tacitam uēditionem. Si uero non intendat eum obligare, sed intendat quod ille sibi, uel sua propria sponte temporaliter recompenset, est quidem praua intentio & carnalis, sed non symoniaca.

22. q. 117. arti. 3. 4. o. 22. q. 100. Ad primum ergo dicendum, quod secundum philosophum in 4. Ethi. liberalitas non est circa quemlibet usum pecuniæ, sed est circa dationes & sumptus, symonia autem est circa emptionem & uenditionem.

QVAESTIO XII.

DEINDE circa doctores quæsita sunt duo.

¶ Primo si doctor semper prædicauit aut docuit principaliter propter inanem gloriam, utrum habeat aureolam, si in morte pœnitteat.

¶ Secundo utrum, si ex doctrina alicuius doctoris aliqui reuocentur a meliori bono, ille doctor teneatur illam doctrinam reuocare.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum ille qui semper propter inanem gloriam docuit, per pœnitentiam aureolam recuperet.

117 di. 33. q. 3. ar. 3. ad 3. di. 49. q. 5. de aureola. AD primum sic proceditur. Videtur quod ille qui semper propter inanem gloriam docuit per pœnitentiam aureolā recuperet. Aureola enim doctrinæ debetur fructui, scilicet conuersionis fidelium, secundum illud ad Philip. 4. Gaudium meum & corona mea. Sed potuit contingere, quod ex prædicatione eius qui propter inanem gloriam principaliter prædicauit secutus est fructus conuersionis fideliū, ergo si pœniteat debetur ei aureola.

¶ 1 Præt. sicut uirginitati debetur aureola, ita & doctrinæ. Sed si illa quæ cum uirgo sit carne, mente tamen est corrupta pœnitentiam agit, recuperat aureolam. Ergo pari ratione & doctor, qui propter inanem gloriam prædicauit.

Sed contra est, quod opera mortua per pœnitentiam non reuiuiscunt. Sed opera illius doctoris propter inanem gloriam prędicantis fuerunt mortua, id est, cum peccato facta. Ergo non reuiuiscunt per pœnitentiam ad præmium consequendum.

4. d. 49. q. 5. arti. 1. 8. ad 3. Respondeo dicendum, quod cum aureola importet quandā singularem excellentiam præmii, necesse est quod præsupponat auream, sicut comparatiuus præsupponit positiuum, & hoc figuratur. Exod. 25. ubi dicitur. Facias super coronam auream alterā aureolam. Et ideo qui non meretur auream, id est, præmium essentiale, non meretur aureolam, qui autem propter inanem gloriam operantur, non merentur præmium essentiale quia receperunt mercedem suam, ut dicitur Matt. 6. unde nec merentur aureolam pęnitentia autem restituit homini præmia prius habita, non aūt confert ei ea quæ non habuit nisi inquantum ipse motus pęnitētiæ est meritorium, unde talis nō meretur aureolam.
Matthęus.

Ad primum ergo dicendum, quod conuersioni fidelium debetur aureola iam præsupposito merito essentialis præmii in eo qui prædicauit, alioquin locū habet quod dicitur Mat. 16. Quid prodest homini si uniuersum mundum lucretur, animæ uero detrimentum patiatur.

Ad secūdum dicendum, quod aureola virginitatis debetur integritati carnis quæ manet post pœnitentiam, & ideo debetur virgini pœnitenti aureola. Sed aureola doctrinæ debetur actui doctoris qui transit, & ideo post pœnitentiam non debetur aureola doctori nisi actus iteretur.

ARTICVLVS XXV.

Vtrum si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur a meliori bono, ille teneatur suam doctrinam reuocare.

118 CIRCA secundūm sic proceditur. Videtur quod si per doctrinam alicuius aliqui retrahantur a meliori bono quod ille teneatur suam doctrinam reuocare. Talis enim doctor in sua doctrina facit scandalum actiuum, quia doctor informat intellectum intellectus autem informat affectum, & per consequens actum. Sed scandalum actiuum tenetur quilibet remouere, ergo talis doctor tenetur suam doctrinam reuocare.

¶ Præt. Spiritualia sunt temporalibus potiora. Sed in temporalibus, ut Aug. dicit, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, ergo multo magis doctoris qui facit damnum in spiritualibus, non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum, quod fit per reuocationem doctrinæ. August.

Sed contra est, quod Gregor. dicit, ueritas non est dimittenda propter scandalum.

Respondeo dicendum, quod hic distinguendum uidetur. Si enim doctor doceat falsam doctrinam tenetur eam modis omnibus reuocare. Et maxime si ex ea spirituale damnum sequatur. Si uero doceat ueram doctrinam, potest ex ea sequi detrimentum spirituale in auditoribus dupliciter. Vno modo ex defectu ipsius, qui docet, uno modo quia doctrinam subtilem & altam proponeret rudibus, qui non essent illius doctrinæ capaces, qui ex hoc detrimentum salutis incurrerent contra exemplum Apostoli, qui dicit primæ ad Cor. tertio. Tanquam paruulis Christo lac potum dedi uobis non escam. Alio modo quia confuse & inordinate præferens † maiora minoribus contra id, quod Gregorius dicit in Pastorali Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur ultima, sic nutrienda sunt bona ultima ut dum sufficere credantur, nequaquam tendatur ad summa. Et in his casibus tenetur doctor ex cuius doctrina damnum spirituale accidit, contra hoc damnum remedium ponere inquantum potest, exponendo saltem doctrinam suam. Alio modo potest contingere ex defectu aliorum, puta si aliqui dicendo aliqua erronea inducerent homines ad aliquam religionem. Vt pote si dicerent, quod quicunque intrat talem religionem statim erit æqualis meriti sicut beatus Petrus. Et in hoc casu non tenetur cessare a sua doctrina. Intrare enim religionem propter errorem non est bonum. Vnde sic non retrahit homines a meliori bono talis doctor: & hoc est quod Gregorius dicit in Pastorali. Sicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant in errorem derelinquit.
Distinctio notanda. B. Paulus. † Alias. qa confuse, & inordinate non præsens. B. Petrus. Gregor.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XIII.

DEINDE circa religiosos quæsita sunt duo.

¶ Primo, utrum religiosi teneantur patienter tolerare iniurias sibi factas.

¶ Secundo, utrum ille qui intrat se non intraturum religionem possit licite religionem intrare.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrum religiosi debeant tolerare suos impugnatores.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod religiosi non debeant tolerare suos impugnatores. In impugnatione enim perfectorum uirorum Deus impugnatur unde Dominus Saulo persequenti discipulos Christi dixit Actuum nono. Saule Saule quid me persequeris? Sed perfecti uiri non debent impugnatores Dei tolerare, ergo neque impugnatores proprios. 119 2 a q. 108. ar. 1. ad 2. & 4. & q. 188. art. 3. ad 2. & opus. 19. c. 17.

¶ 2 Præterea. Quilibet perfectus debet obuiare his quæ statui perfectionis præiudicant, vnde Apostolus dicit secundæ ad Corinth. sexto. Vt non vituperetur ministerium nostrum. Sed per hoc quod perfecti impugnantur, statui perfectionis derogatur, ergo perfecti viri non debent tolerare suos impugnatores. B. Paulus.

Sed contra est, quod Greg. dicit. Non sumus perfecti si aliorum inordinationes ferre non possumus.

Respondeo dicendum, quod perfecti viri dupliciter impugnari possunt. Vno quidem modo quantum ad personas proprias: vt pote cum inferuntur eis iniuriæ personales. Alio modo possunt impugnari quantum ad statum eorum: vt puta cum aliquis verbis, uel facti perfectionis statui derogat. Et hæc duo tanguntur Iaco. secundo. Nonne diuites opprimunt vos per potentiā? quod pertinet ad personales iniurias. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super vos? quod pertinet ad religionem, uel statum. In iniuriis ergo personalibus decet perfectos uiros esse maxime patientes, ut sint etiam parati plura sufferre, secundum illud Matthæi quinto. Si quis percusserit dextera maxilla, præbe ei alteram. Statum uero suum impugnari non debent pati quantum resistere possunt, hoc enim

vergeret in iniuriam Dei, unde contra quosdam dicitur, Ezec. decimoquarto, Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis uos murum pro domo Israel. Et ideo Dominus iniurias, quæ contra humanitatem eius inferebantur patienter tolerauit: sicut cum Iudæi dicebant. Ecce homo uorax, & potator uini, ut habetur Matthæi sexto, & sicut diabolus dixit ei Mitte te deorsum, quod uidebatur ad propriam iniuriam pertinere. Sed iniurias
ar. 107. & Dei non tolerabat, unde Pharisæos dura redarguit Matth. 12.
22. q. 72. Quia dicebant quod in Belzebub eiiceret dæmonia, quod per-
art. 3. o. & tinebat ad iniurias Spiritus sancti. Et similiter cum diabolus
opus. 19. c. ei dixit: Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me, quod ad
19. & 21. iniuriam Dei pertinebat. Statim enim cum terulit dicens, Va-
de sathana, ut habetur Matthæi quarto, qui dicit Chrysosto-
Matth. 6. mus. Illius discamus exemplo nostras quidem iniurias ma-
Matt. 12. gnanimiter sustinere: Dei autem iniurias, nec usque auditum
Chrysos. sufferre, quoniam in propriis iniuriis esse quemlibet patien-
Nota be- tem, laudabile est. Iniurias autem Dei dissimulare nimis est
ne. impium.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrum qui iurauit se non intraturum religionem possit licite iurare.

120 AD secundum sic proceditur. Videtur quod ille qui iurauit se non intraturum religionem non possit licite intrare. Omnis enim obligatio licita est adimplenda. Sed licitum erat ei non intrare religionem, ergo cum ad hoc iuramento se obligauit, uidetur quod teneatur non intrare.

Sed contra est, quia nullum impedimentum spiritualis profectus est ex Deo. Sed iuramentum est ex Deo: ergo per iuramentum non impeditur spiritualis profectus intrandi religionem.

Respondeo dicendum, quod obligatio iuramenti tripliciter se potest habere. Quandoque enim est illicita obligatio & de re illicita, puta cum aliquis iurat se fornicaturum, & tale iuramentum non tenetur homo adimplere, nec etiam est licitum implere. Quandoque uero est obligatio licita, & de re licita, puta cum aliquis iurat se eleemosynam daturum, & tale iuramentum præterire non licet. Quandoque uero est obligatio illicita: sed de re licita, puta cum aliquis iurat se non facturum aliquid maius annum, quod tamen facere non tenetur, puta non ieiuna-
1. c. q. 89. re, uel non dare aliquam eleemosynam, uel religionem non in-
art. 7. c. & trare. Tunc enim id ad quod se iuramento obligat licitum est,
ad 2. & 2. sed tamen obligatio est illicita, quia per hoc homo quantum in
9. ad 3. & se est obfirmat se contra gratiam Spiritus sancti, quæ facit ho-
q. 98. a. 1. minem in suo corde ascensiones disponere, unde tale iuramen-
ad 1. & ar. tum licite potest homo implere: abstinendo ab illo bono quod
a. ad 1. & facere non tenetur, non tamen cogitur ex illo iuramento ad
2. 22. q. 89. hoc, quod impleat quod iurauit, quia iuramentum ad hoc quod
ar. 3. u. & sit obligatorium debet habere tres comites, iudicium, iustitiã,
7. c. & q. & ueritatem, ut habetur Iere. 4. Huic autem iuramento deest iu-
98. art. 1. dicium discretionis, quia uergit in deteriorem exitum, retrahen-
ad 1. 121. do a meliori bono.

¶ Et per hoc patet ad obiecta.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dicere matutinas sequentis diei de sero.

122 DEINDE circa clericos quæsitũ est unum, utrum sci-
ar. 67. 3. p. licet liceat clerico, qui tenetur ad horas canonicas, dice-
q. 80. a. 8. re matutinas sequentis diei de sero. Et uidetur quod non. Dici-
ad 5. tur. n. Eccl. 1. Lasciuus & imprudens non seruabit tempus. Sed ille in dicẽdo matutinas non obseruat tempus. Cum enim dies incipiant a media nocte: uidetur quod matutinas sequentis diei dicat in die præcedenti, ergo uidetur quod hoc ad lasciuiam & imprudentiam pertineat, & ita uidetur esse peccatum.

Sed contra. Deus clementior est quolibet homine. Sed homo non imputet debitori in culpam, si debitum si reddat ante tempus, ergo multo minus Deus.

Respondeo dicendum, quod hic consideranda est intentio eius qui præuenit tempus in matutinis dicendis, uel in quibuscunque horis canonicis. Si enim hoc facit propter lasciuiam, ut scilicet quietius somnolentiæ & uoluptati uacet, non est absque peccato. Si uero hoc faciat propter necessitatem licitarum honestarum occupationum, puta si clericus aut magister debet uidere lectiones suas de nocte, uel pro aliquid aliud huiusmodi licite pot de sero dicere matutinas, & in aliis horis canonicis tempus præuenire, sicut etiam hoc in solemnibus Ecclesiis fit, quia melius est Deo utrumque reddere, scilicet & debitas laudes, & alia honesta officia, quam quod per unum aliud impediatur.

Ad primum ergo dicendum, quod quantum ad contractus, & 1 d. 11. q. 1
alia huiusmodi dies incipit a media nocte, sed quantum ad eccle arti. 2. q. 3.
siasticum officium & solemnitatum celebritates incipit dies a ad 2.
uesperis, unde si aliquis post dictas uesperas & completorium dicat matutinas iam hoc pertinet ad diem sequentem.

INCIPIT QVODLIBET. SEXTVM.

QVAESTIO PRIMA.

ARTICVLVS I.

Vtrum unitas essentiæ ponat in numerum cum unitate personæ.

QVAESITVM est de Deo, angelo, de homine, & de creaturis pure corporalibus. 120

¶ Circa Deum quæsitum est unum, utrum scilicet unitas essentiæ ponat in numerum cum unitate personæ. Et uidetur quod non. Sunt enim tres personæ diuinæ. Si ergo unitas essentiæ poneret in numerum cum unitate personæ sequeretur quod in Deo esset quaternitas, quod est hæreticum. Non ergo unitas essentiæ ponit in numerum cum unitate personæ.

Sed contra, Si unitas essentiæ sit penitus idem cum unitate personæ non ponens cum ea in numerum, sequeretur quod de quocunque prædicatur unum prædicatur & reliquum. Sed uni-
tas essentiæ prædicatur de tribus personis. Dicimus enim quod 1. p. q. 30. a.
Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt unum ergo unitas perso- 3. & q. 31.
nalis prædicabitur de eis, ut dicatur quod Pater & Filius, & Spiritus sanctus sunt unus, quos patet esse falsum.

Respondeo dicendum, quod unumquodque inquantum est veri. q. 1. ar.
unum, intantum est ens, unde ens & unum conuertuntur. Est au- 1. & 21. ar.
tem unumquodque ens per suam formam, unde & unumquod- 1 & 2.
que per suam formam habet unitatem, & inde est quod quæ est Meta. 4. le.
comparatio formæ ad formam eadem est comparatio unitatis ad ar. 58. 1. q.
ad unitatem. Deus autem est formaliter Deus per suam essen- 28. ar. 3. c.
tiam, proprietas autem personalis est quasi forma constituens q. 40. ar. 2.
personam, quæ quidem realiter distinguitur ab alia persona pro- 1. p. q. 28. 2.
pter oppositionem relatiua, sed proprietas personalis non di- a. o. 3. q. 28
stinguitur realiter ab essentia, alioquin sequeretur quod in Deo 2. 1. c. q. 40.
esset compositio, & quod aliquid adueniret ei per modum acci- a. 2. 1. p. q.
dentis. Nam omne quod est extra essentiam rei, accidentaliter ad- 28. art. 2. o.
uenit; differt tamen proprietas personalis ab essentia secundum modum intelligendi & significandi. Nam essentia dicitur absolute, proprietas uero personalis importat relationem, unde patet quod unitas personæ nõ ponit numerum cum unitate essentiæ, quasi realiter ab ea differens, sed solum secundum modum intelligendi.

Et per hoc patet responsio ad obiecta, nam primũ procedebat ad rationes
sm differentiã rei, quæ quia nõ est in diuinis inter unitatem es- 2. p. q. 31. a.
sentiæ & personæ, idẽ nõ põt poni quaternitas in Deo. Secundum u. ad 4.
uero procedebat secundum differentiã, quæ est ex modo intelligendi & significandi, ex quo prouenit quod dicimus quod Pater & Filius & Spiritus sanctus dicuntur unum, sed non unus.

QVAESTIO II.

DEINDE circa angelos quærebantur duo. Ma. q. 16.
¶ Primo de actione ipsorum, utrũ scilicet quicquid agunt arti. 1. ad 1°
agant per imperium uoluntatis. ad 14. 15.

¶ Secundo de loco ipsorum, utrum scilicet possint esse in concauo cœli empyrei, quod & quærebatur circa corpora gloriosa.

ARTICVLVS II.

Vtrũ quicquid agit Angelus, agat per imperiũ uoluntatis.

CIRCA secundũ sic proceditur. Videtur quod non quic- 123
quid agit angelus agat per imperium uoluntatis, uoluntas enim æqualiter se habet ad propinqua & remota. Si ergo angelus ageret per solum imperium uoluntatis sequeretur quod non differret ab hoc quod angelus aliquid ageret, quod esset propinquum uel remotum illud in quod agit. Et sic nunquam oporteret quod de cœlo ad terram descenderet ad aliquid hic agendum, quod est contra traditionem sacræ scripturæ.

¶ 2 Præterea, quantum ad uoluntatem non distat unitas & mal-

& multitudo. Sicut enim aliquis potest uelle mouere unã rẽ, ita potest uelle mouere plures res, uel etiam totum uniuersum. Si ergo angelus ageret solum per imperium uoluntatis, sequeretur, quod posset mouere totum uniuersum, quod est impossibile, cum ipse sit pars uniuersi. Non ergo angelus agit solo imperio uoluntatis.

Sed contra. Omnis actio est, ab aliqua uirtute. Sed in angelo non est alia uirtus quam intellectus & uolũtas, intellectus autem non agit nisi uoluntatem, ergo omnis actio angeli est per imperium uoluntatis.

Respondeo dicendum, quod omnis actio cuiuscunque rei est
ar.6.ad. 3. per formam naturæ illius rei. Nam & si sint aliquæ formæ acci
ſ.p.q. 67. dentales principia actionum alicuius rei oportet quod huiusmodi
ar.3. ad 3. modi actiones reducantur sicut in primum principium in formam
& ar. 15. specificam illius rei agentis, sicut actio caloris ignis re-
& Malo q. ducitur, sicut in primum principium in formam substantialem
4. ar. 4. ad ipsius quæ est etiam principium omnium accidẽtium propriorum
3. ignis, & ideo oportet se aliter habere in actionibus alicuius rei habentis naturam simplicem quam in actionibus rei habẽtis naturam compositam. Si enim fuerit aliquid habens naturã simplicem, omnis actio eius erit secundum proprietatem & modum illius naturæ, quod non contingit si habeat naturam com-
Ar.161. positam. Omnis enim actio ignis est secundo proprietatem naturæ ignis, in cultello autem ignito est quædam actio non pertinens ad proprietatem ignis, scilicet incisio. Et hoc etiam considerandum est in substantiis spiritualibus. Anima enim humana non est totaliter intellectus, sed participat intellectualitatẽ. unde est in ea aliqua uirtus & actio quæ non pertinet ad intelle
21. q. 83. ctualem naturã, sicut præcipue patet in his quæ pertinẽt ad ani
ar. 10 ad 2. mam uegetabilem, sed angelus est totaliter intellectualis natu
& spiritu. ræ, & ideo oportet quod omnis eius actio sit secundum intelle
ar.1. ctum, unde Beat. Dyo. dicit 4. c. de di. no. quod angeli habent substantias & uirtutes & operationes intellectuales, intellectus autem non agit nisi mediante uoluntate, quia motus uolũtatis est inclinatio sequens formam intellectam, Vnde oportet quod quicquid angelus agit agat per imperium uoluntatis. Sed tamẽ considerandum est quod cum uirtus sit media inter essentiam & operationem, oportuit quod uirtus & operatio cuiuslibet rei proportionetur essentiæ eius unde superioris angeli cuius est essentia nobilior est etiam uirtus efficacior, sicut ad intelligendum, ita etiam ad agendum in res exteriores, & secundum hoc actio angeli limitatur ad aliquem effectum, quia nec uirtutem nec essentiam habet infinitam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod actio uoluntatis an-
1.di. 37.q. geli radicatur in essentia eius a qua procedit eius uirtus &
3. art.2. & operatio, oportet autem mouens esse simul cum mobili, quod
c.d.43.q 1. ab eo mouetur, ut habetur in 7. phy (T. c. 11.) & ideo opor-
ar. 1.c. tet substantiam angeli aliqualiter contingi in rebus quas
ar.188. ad mouet.
2.

Ad secundum dicendum, quod quia actio uoluntatis limitatur secundum modum essentiæ non oportet quod angelus possit agere omnia quæ potest uelle.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angelus possit esse in conuexo cœli empyrei.

114
ar.4 c.& 1. AD secundum sic proceditur. Videtur quod Angelus non possit esse in conuexo cœli empyrei. Dicit enim Ansel. In
p.q.61. ar. nihilo nihil esse potest. Sed extra cœlum empyreum nihil est,
4. ad 1. q. ergo Angelus non potest esse in cõuexo cœli empyrei, sic enim
102 ar. 1. esset extra cœlum empyreum.
ad 2. qu. ¶ 2 Item uidetur, quod nec corpus gloriosũ ibi possit esse. Om
102. ar. 1. ne enim corpus necesse est in loco esse. Sed extra cœlum empy
ad 2. reum non est aliquis locus, ergo non potest esse corpus gloriosum extra cœlum empyreum.

Sed contra. Si non potest ibi esse aut Angelus, aut corpus gloriosum aut hoc est quia nõ potest ibi ascendere, aut quia nõ potest penetrare profunditatem cœli empyrei, aut quia indiget loco continente, aut quia indiget conseruante, Sed omnia hæc sunt remota a perfectione corporis gloriosi, multo magis a conditione Angelorum, ergo corpus gloriosum & Angelus possunt esse in conuexo cœli empyrei.

1.d 37.q.3. Respondeo dicendum ad euidentiam huius quæstionis quod
ar.1. apud antiquos de loco fuerũt duæ opiniones maxime probabiles, quarum una fuit quod locus sit quoddam spacium sine dimẽsiones, per se existentes, quæ quidem opinio si uera esset corpori deberetur locus ex hoc ipso quod corpus est dimẽsiones his, ad quas necesse est aliquas dimensiones occupare. Sed hæc opinio de loco est a Philosopho in 4. phy. reprobata. Vñ alia opinio est
2. d. 12. ar. eius, quod locus sit superficies corporis cõtinentis, non quidem in
5. ad 1. 3. quantum est huiusmodi corporis, quod immediate cõtinet, aliquin sequeretur quod corpus quiescens non semper esset in eodem loco, puta si homo staret in fluuio, per cuius decursum semper renouarentur diuersæ superficies quæ circa ipsum, sed superficies corporis immediate continentis habet quod sit locus ex ordine ad primum continens unde accipitur idem locus secundum eundem situm ad primum continens, & propter hoc locus est immobilis. secundum ergo hanc opinionem quæ uera est. necessitas existendi in loco conuenit corpori ex hoc, quod dependet a primo continente, & propter hoc primum continens non est in loco nisi per accidens & secundum partes, ut
dicitur in 4. Phy. T. (c. 45.) Angelus autem non dependet à a.d. 2.q.2.
primo continente: nec etiam corpus gloriosum: quod perficitur per art.4.ad 4.
aiam ex diuina fruitione beatificatam, & ideo nulla necessitas & art. 3. ad
est quod corpus glorificatum, aut Angelus ab aliquo locali cor 5.
pore ambiatur. & propter hoc nihil prohibet corpus glorificatum, uel etiam Angelũ in conuexo cœli empyrei esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uerbum illud Ansel. intelligendum est in ui affirmationis, non enim possibile est
quod aliquid sit in nihilo tanquam in continente, sed iste intel- 1.p.q.112.
lectus non facit ad propositum. ar. 1. ad 2.

Ad secundum dicendum, quod ratio ista procedit de corpo- & 3.q. 57.
re dependente a primo continente. ar.4. ad 1.a

QVAESTIO III.

DEINDE quæsitum est de his quæ pertinẽt ad hominẽ.
¶ Et primò de spiritualibus.
¶ Secundo de corporalibus.

CIRCA spiritualia quæsitum est.
¶ Primò de sacramentis.
¶ Secundo, de uirtutibus.
¶ Tertio, de peccatis.
¶ Circa sacramenta quæsita sunt duo de baptismo.
¶ Primo, de necessitate baptismi, vtrum scilicet puer qui nascitur in deserto, ubi non potest aqua haberi moriens sine baptismo saluari possit in fide matris fidelis.
¶ Secundò de impedimento matrimonii, quod prouenit ex baptismo. Vtrum si Christianus qui baptizat Iudæam cui primo dederat fidem de contrahendo si baptizaretur: cognoscens eam postea carnaliter consummat matrimonium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum puer in deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parentum.

CIRCA primũ sic proceditur. Videtur, quòd puer ille in 125
deserto natus possit absque baptismo saluari in fide parẽ 3.p.qu.68.
tum. Non enim est minoris efficaciæ fides tempore gratiæ quã ar. 2. o. &
tempore legis naturæ. Sed tempore legis naturæ saluabantur q.72. ar.6.
pueri in fide parentum, vt Greg dicit, ergo etiam nunc tempo ad 1.
re gratiæ.

¶ 2 Præterea, Per Christum non est arctata hominibus via Ioan. 10.
salutis: cum ipse dicat Ioan. 10. Ego ueni vt vitam habeant & abundantius habeant. Sed ante Christi aduentum saluabantur aliqui pueri in fide parentũ: ergo multo magis nunc post Christi aduentum.

Sed contra est, quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum.

Respondeo dicendum, quod ab illa damnatione quam humanum genus incurrit propter peccatum primi parentis, nul-
lus potest liberari, nisi per Christum, qui solus ab illa damna- 3.p.qu.49.
tione immunis inuenitur, ita scilicet vt ei incorporatur sicut ca ari.2.ad 2.
piti membrum, hoc autem tripliciter fieri potest. Primo quidẽ & q. 52. a.
per susceptionem baptismi, secundum illud ad Gal. 3. Quicunque 7. ad 2.
qui in Christo baptizati estis Christum induistis. Secundò per sanguinis effusionem propter Christum: quia per hoc etiã ali-
quis passioni Christi conformatur: a qua efficaciam sortitur ba 1.q.1.ad 8.
ptismus. Vnde dicitur de martyribus Apocal. 7. quod lauerunt 4.d.3. arti.
stolas suas in sanguine agni. Tertio modo per fidem & dilectionẽ, secundum illud Prou. 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata & Act. 15. dicitur fide purificans corda eorum. Et per fidem Christus habitat in cordibus nostris: vt habetur ad Ephe. 3. Vnde & ipse baptismus dicitur fidei sacramentum, &
secundum hoc dicitur esse triplex baptismus scilicet aquæ, pa- 3.p. q. 68.
nitus, & sanguinis quia alia duo supplent vicẽ baptismi aquæ, art. 11. o.
si tamen adsit propositum suscipiendi talem baptismum: ita s. dist.
quod articulus necessitatis, nõ autem contemptus religionis sacramentum excludat: manifestũ est autem quod in pueris nondum habentibus vsum rõnis nõ põt esse motus fidei & dilectionis, aut propositum suscipiendi baptismum: & ideo non possunt saluari nisi per

baptismum aquæ: vel per baptismum sanguinis: si pp Christũ occidantur: ex quo non solum Christiani, sed etiam martyres fiunt: vt Aug. dicit de innocentibus. Et sic patet quod puer ille in deserto mortuus sine baptismo salutem non consequitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundũ quosdã tpe legis naturæ non sufficiebat ad salutem paruulorum solus motus fidei in parentibus: sed requirebatur aliqua exterior protestatio fidei per aliquod sensibile signum. Et secundum hoc nihil differebat id quod tunc requirebatur ab eo quod nunc requiritur ad salutem: nisi quod nunc illud signum sensibile est determinatum: tunc erat indeterminatum, & pro uoto adhibeba-
ar.29.o. fi. tur. Aliorũ opinio est q̃ solus interior motus fidei relatus ad
3.p. q. 70. salutem pueri sufficiebat ad salutem pueri, nec tamen nunc di-
art.4.ad 2. minuta est fidei virtus: sed augmentatur gradus salutis: quia nũc
qui saluantur per Christum statim introducuntur in regnum coelorum: quod tunc non erat: vnde non est inconueniens si ad hoc amplius aliquid requiratur. s. baptismus, vt dicitur. Io. 3.

Ad secundum dicendum, quod per Christum in hoc ipso est ampliata hominibus via salutis, quod nunc per eum aperta est eis ianua uitæ æternæ, quæ ante clausa erat per peccatum primi parentis.

ARTICVLVS V.

Vtrum possit esse matrimonium inter Christianum, & Iudæam baptizatam ab eo, quam &c.

126 AD secundum sic proceditur. Videtur quòd nõ possit esse
4. dist 42. matrimonium inter Christianum & Iudæam baptizatã ab eo, quam carnaliter cognouit post fidem de contrahendo
q.1. ar.1.o. datam. Dicitur enim in decretis 30. q. 1. quod filius sacerdotis non potest ducere in vxorem puellam, quam pater eius baptizauit, ergo multo minus, si ipsemet baptizasset eam, non posset eam habere in vxorem. Si ergo iste Christianus baptizauit iudæam non potest eam in vxorem accipere.

Sed contra est, quia secundum iura quando post fidem datam de contrahendo per verba de futuro sequitur copula carnalis est matrimonium præsumptum præsumptione iuris, contra quam non admittitur probatio. Sed ita est in proposito: ergo est verum matrimonium.

Respondeo dicẽdum, quòd spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum & dirimit iam contractum, manifestum est autem quòd ex hoc quod Christianus baptizauit iudæam, contrahitur inter eos spiritualis cognatio: quia illa fit filia eius spiritualis, vnde nullum est matrimonium sequens: etiam si expresse contrahat per verba de præsenti: & etiã subsequatur carnalis copula.

Et per hoc patet respõsio ad obiecta. Nam quod dictum est de præsumptione iuris intelligendum est quando non interuenit aliquod impedimentum matrimonii.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæsitum est de virtutibus.

Et primò quantum ad fidem, vtrum scilicet certitudo adhæsionis, quæ est in hæretico, vel malo catholico sit actus ipsius fidei virtutis.

¶ Secundò de quibusdam pertinentibus ad religionem siue ad latriam.

¶ Tertio, de quibusdam pertinentibus ad charitatem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum certitudo adhæsionis in hæretico, vel malo catholico sit actus fidei virtutis.

AD primum sic proceditur. Videtur q̃ certitudo adhæsio-
127 nis in hæretico, vel malo catholico sit actus fidei virtu-
veri.q. 14. tis: quia secundum Philosophum in 2. Ethi. Tria sunt in ani-
arti 6.& 7. ma, potentia, passio & habitus: sed illa certitudo adhæsionis nõ
& 22.q. 4. potest attribui potentiæ, quia est meritoria, vel demeritoria,
art.7. potentiis autem non meremur neque demeremur. Similiter non potest pertinere ad passiones: quia passiones pertinent ad appetitum sensitiuum, qui non potest extendi ad hoc quod inhæreat veritati diuinæ: ergo relinquitur quòd pertineat ad aliquem habitum. Sed habitus: ad quem pertinet certitudo adhæsionis est virtus fidei: ergo certitudo adhæsionis in hæretico, vel malo catholico est actus ipsius fidei.

¶ 2 Præterea. Omne quod agit ad similitudinem alicuius videtur agere in uirtute illius, Sed hæreticus per certitudinem adhærens his quæ credit, agit secundum similitudinem fidei, qui intantum certitudinaliter inhæret inquantum æstimat se rectam fidem habere, ergo operatur in uirtute fidei, & ita uidetur quod illa certitudo adhæsionis sit actus uirtutis fidei.

¶ 3 Præterea. Tota firmitas spiritualis ædificii est a fide se-
cundum illud Matth. 7. Venerunt flumina, flauerunt uenti, & Matthæus
non potuerunt mouere eam. Fundata enim erat supra firmam petram. s. supra fidem. Sed certitudo adhæsionis ad firmitatem spiritualem pertinet, ergo est actus uirtutis fidei.

Sed contra. Quod non est non potest agere. Sed in hæretico uel malo catholico non est uirtus fidei, ergo certitudo adhæsionis non potest in eis esse actus uirtutis fidei.

Respon. dicendum, quod si aliquis id quod est commune multis accipiat, ut proprium uni necesse est quod decipiat. Certitudo autem adhæsionis non est propria uirtutis fidei. Primo quidem, quia conuenit uirtutibus intellectualibus, puta sapientiæ, scientiæ, & intellectus. Secundo, quia cõuenit non soli fidei ueræ, sed etiã falsæ. Sicut.n. est opinio uera & falsa, ita & fides, nec minus firmiter inhæret aliquis ueritati quam falsitati, ut Philosophus dicit in 7. Eth. Tertio, quia certitudo inhæsionis non semper prouenit ex aliquo habitu, sed ex proprio arbitrio aliquis per assensum suum firmare ad aliquid uerum, uel falsũ
antequam habeat habitum. Quarto, quia certitudo in hæsionis ueri. q8.
non solum competit fidei formatæ, quæ est uirtus, sed etiã fidei ar.6.o.
informi, quæ non est uirtus.

Dicendum est ergo quod in hæretico certitudo inhæsionis est actus falsæ fidei. In malo autem catholico est actus fidei informis, & sic in neutro est actus uirtutis fidei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod diuisio illa datur de his quæ sunt in anima per modum principii actus. Nam omnis operatio animæ aut est ex aliqua passione, aut ex aliquo habitu, aut ex pura potentia, huiũs autem certitudo inhæsionis non potest esse ex passione. In malo autem catholico est ex habitu fidei informis. Sed in hæretico est uel ex habitu peruerso fidei, uel ex pura potentia, sicut in principio antequam habitum acquisiuerit, non.n. potest dici quod peruersa fides sit habitus infusus. Quod autem dicitur quod potentiis,
non meremur neque demeremur, si sic intelligatur, quod artic. 95.
non meremur neque demeremur, hoc ipso quod habemus ad 2.
potentias uerum est. Si autem sic intelligatur quod pura potentia non possit esse principium merendi, neque demerẽdi, uerum est quantum ad meritum, quod non potest esse sine gratia Non est autem uerum quãtum ad demeritum, aliquin ille qui a principio peccat, antequam acquirat habitum uitiosũ non demeretur.

Ad secundum dicendum, quod aliquid potest agere secũdum similitudinem alicuius dupliciter. Vno modo secundum similitudinem ueram, & sic uere agit aliqualiter in uirtute illius. Alio modo secundum similitudinem apparentem, & sic agit in apparentia uirtutis illius & ita est in proposito, unde in hæretico certitudo adhæsionis, est actus fidei apparentis, nõ autem fidei ueræ.

Ad tertium dicendum, quod sicut ex fide uera dependet firmitas spiritualis ædificii, ita etiam ex fide falsa procedit firmitas diabolici ædificii.

QVAESTIO V.

DEINDE quantum ad actus latriæ, siue religionis quæsita sunt quatuor.

¶ Primo de celebratione festorum, utrum. s. liceat celebrare festum conceptionis Dominæ nostræ.

¶ Secundo de solutione officiorum, utrum. s. clericus habẽs beneficium cum cura, uel siue cura existens in scholis teneatur dicere officium mortuorum.

¶ Tertio de collatione beneficiorum, utrum. s. episcopus teneatur dare beneficium meliori.

¶ Quarto de solutione decimarum. utrum. s. aliquis pauper teneatur decimas dare diuiti sacerdoti.

ARTICVLVS VII.

Vtrum liceat celebrare conceptionem Dominæ nostræ.

AD primũ sic proceditur. Vr q̃ liceat celebrare cõceptionẽ 128
Dominæ nostræ. Si.n. nõ licet, hoc ñ est, nisi q a fuit concepta in originali peccato. Sed nõ fuit cõcepta in originali peccato, ut uf, quia beata Virgo facta est, ut speciali mõ esset habitaculum Dei, ergo debuit ad hoc specialiter præparari, non autẽ

præparata

præparata est specialiter secundum corpus, quod conceptum est ex sexuum commixtione, nec etiam quantum ad animam quia alii etiam leguntur sanctificati in utero, & ita relinquitur quod fuerit specialiter præparata per immunitatem ab originali peccato, & sic licet eius conceptionem celebrare.

Sed contra est, quod hoc priuilegium solius Christi dicitur esse, quod sine originali peccato est conceptus. Non ergo competit Beatæ Virgini, & ita eius conceptio non est celebranda.

Respon. dicendum, quod hic inducuntur duæ quæstiones, una principalis & altera accessoria scilicet an beata Virgo fuerit concepta cum originali, quod oportet primo determinari. Est ergo considerandum quod unusquisque peccatum originale contrahit ex hoc quod fuit in Adã secũ seminalem rationem, ut Aug. dicit super Gene. ad literam. Omnes autem illi in Adam fuerunt secundum seminalem rationem, qui non solum ab eo carnem acceperunt, sed etiam secundum naturalem modum originis ab eo sunt propagati, & sic autẽ processit ab Adã Beata Virgo, quia nata fuit per commixtionem sexuum sicut & cæteri, & ideo concepta fuit in originali peccato. & includitur in uniuersitate illorum, de qua Apostolus dicit ad Rom. 5. In quo omnes peccauerunt, a qua uniuersitate solus Christus excipitur, qui Adam non fuit secundum seminalem rationem, alioquin si hoc alteri non conueniret quam Christo non indigeret Christi redemptione, & ideo non tantum debemus dare matri quod subtrahat aliquid honori filii, qui est saluator omnium hominum, ut dicit Apostolus 1. ad Tim. 4. Quamuis autem Beata Virgo in originali concepta fuerit, creditur tamen in utero fuisse sanctificata antequam nata. Et ideo circa celebrationem conceptionis eius diuersa consuetudo ecclesiarum inoleuit. Nam Romana ecclesia & plurimæ aliæ considerãtes conceptionem uirginis in originali peccato fuisse, festum conceptionis non celebrant. aliqui uero considerantes sanctificationem eius in utero, cuius tẽps ignoratur, celebrãt cõceptionẽ. creditur enim quod cito post conceptionem & animæ infusionem fuerit sanctificata. Vnde illa celebritas nõ est referenda ad conceptionem ratione conceptionis, sed potius ratione sanctificationis. Sic ergo non est ideo celebranda conceptio prædicta, quia fuerit sine peccato originali concepta. Non enim per hoc tollitur quin fuerit specialius cæteris præparata, eo quod in ipsa sãctificatione copiosius cæteris munus gratiæ accepit, non solum ut purgaretur a peccato originali: sed ut tota eius uita redderetur immunis ab omni peccato tam mortali quam ueniali, ut dicit Ansel.

2. d. 44. ar. 3. ad 3. oppositũ, ideo hoc est problema in doctore.
B. Paulus
3. p. q. 27. ar. 40. 129.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum clericus beneficiatus teneatur, in scholis existens a dicere officium mortuorum.

129
ar. specialis.
CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod clericus beneficiatus teneatur in scholis existens dicere officium mortuorum. Ille enim qui recipit bona temporalia alicuius tenetur ei in spiritualib. recompensare Sed ille clericus accipit bona quæ fuerunt defunctorum, ergo tenetur pro eis dicere officium mortuorum.

Sed contra. Ille qui minus recipit minus tenetur. Sed clericus qui in scholis moratur minus recipit quam alii, qui in Ecclesia residentiam faciunt qui recipiunt quotidianas distributiones, ergo non tenetur dicere officium mortuorum sicut illi.

4 d. 25. q. 2. ar. 1. q. 3.
Respondeo dicendum, quod clericus ex hoc ipso quod est clericus, & præcipue in sacris ordinibus constitutus tenetur dicere horas canonicas. Videntur enim tales specialiter esse assumpti ad laudem diuinam, secundum illud Esa. 42. Omnem qui inuocat nomen meum in laudem meam creaui illum. Sed inquantũ est clericus beneficiatus in hac Ecclesia tenetur dicere officium secundum modum illius Ecclesiæ. Est ergo considerandum qđ officium mortuorum quandoque in Ecclesia dicitur, sicut ordinarie pertinens ad ecclesiæ officium, sicut in tota ecclesia in die animarum dicitur officium pro mortuis & in qualibet ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo, puta ut dicatur ordinarie officium mortuorum semel in septimana, uel qualitercunque aliter secundum certum tempus. Et ad huiusmodi officium mortuorum tenetur clericus beneficiatus in aliqua Ecclesia, & in scholis existens, & per hoc satisfacit mortuis quorum recipit bona. Aliquando uero dicitur officium mortuorum ecclesia extraordinarie, propter aliquam causam specialiter emergentem, puta ad preces alicuius personæ, uel propter aliquid huiusmodi.

diuersũ est officiũ mortuorũ. ad quod officium mor. tenetur clericus beneficiat' et in scholis existẽs.

Et per hoc per responsũ ad obiecta.

ARTICVLVS IX.

Vtrum episcopus peccet dans beneficium bono, si prætermittat meliorem.

AD tertium sic proceditur. Videtur quòd episcopus peccet dans beneficium bono si prætermittat meliorem: qa qui facit contra conscientiam ædificat ad gehennam. Sed iste episcopus prætermittens meliorem videtur facere contra conscientiam: ergo peccat mortaliter ædificans ad gehennam. 130 22. q. 185. arti. 3.

Sed contra est, quod etiam secundum iura sufficit dare bono: si sit idoneus ad seruiendum in ecclesia.

Respondeo dicendum, quòd aliquis potest dici melior dupliciter. Vno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de charitate. Alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Contingit autem quandoq; aliquem esse meliorem simpliciter, tñ non est melior quantum ad hoc quòd beneficium percipiat, quia alius forte pñt ecclesiam magis iuuare, vel per cõsilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ, vel quia seruiuit in ecclesia. Non ergo episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare meliori quò ad hoc, non enim potest esse quòd vnum præferat alteri ꝑꝑ aliquam causam quæ si quidem pertineat ad honorem Dei, & vtilitatem ecclesiæ, iã quantum ad hoc iste est melior. Si autem illa causa ad hoc nõ pertineat erit acceptio personarum, quæ tanto est grauior, quanto in rebus diuinis committitur. Vnde super illud Iac. 2. Tu sede hic bene &c. dicit glo. Aug. si hanc distantiam sedendi & standi ad honores ecclesiasticos referamus non est putandum leue esse peccatum in acceptione personarum habere fidem Domini gloriæ. Quis enim ferat eligi diuitem ad sedem honoris ecclesiæ contempto paupere sanctiore & instructiore?

arti. 164 & arti. 92. ad 12. & 22. q. 63. ar. 2. ar. 116. & artic. 89.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS. X.

Vtrum pauper teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti.

131 ar. 2. q. 87. arti. 1.
AD quartum sic proceditur. Videtur quòd pauper non teneatur decimas soluere diuiti sacerdoti. Ideo institutum est, vt decimæ soluantur ad sustentationem ministrorum ecclesiæ. Sed sacerdos diues habet alias vnde sustentetur, ergo non sunt ei decimæ soluendæ: & præcipue à paupere.

¶ 2 Præterea, In multis terris decimæ non soluuntur quod tamen prælati corrigerent, si homines ex necessitate iuris diuini decimas soluere tenerentur. Non ergo videtur quod præsertim pauperes teneantur soluere decimas diuitibus sacerdotibus.

Sed contra est. quod Dominus Matth. 23. dicit, Hæc oportuit facere, scilicet iudicium, & veritatem, & illa non ommittere, scilicet ea quæ pertinet ad decimarum solutionem.

¶ 3 Præterea. Luc. 18. Pharisæus dixit. Decimas do omnium quæ possideo.

Respondeo dicendum, quòd sicut Philosophus docet in 5. Ethic. Medium Iustitiæ accipitur non solum quo ad nos (sicut in cæteris virtutibus) sed etiam secundum rem, quia scilicet in aliis virtutibus attenduntur diuersæ conditiones personarum secundum quas medium diuersificatur, si ut circa cibos: quod est multum vni, est paucum alteri, vel moderatum: sed in iustitia non uariatur medium secundum diuersas personæ conditiones, sed attenditur solum ad quantitatẽ rei. Qui enim emit rem aliquam debet tantum soluere quantum valet: siue a paupere, siue a diuite emat: reddere autem debitum est actus iustitiæ: & ideo ad hoc quòd alicui reddatur quòd ei debetur, non refert vtrum sit diues vel pauper. Decimæ autem sacerdotibus debentur in communi quidem secundum ius naturale. Naturalis autem ratio dictat, vt illi qui pro populo in spiritualibus laborant a populo stipendia suæ sustentationis accipiant. Et secundum hoc etiam in nouo testamento est iure diuino sancitum. Nam vt dicitur 1. ad Cor. 9. Dominus ordinauit his qui Euangelium annunciant, vt de Euangelio viuant: sed in lege veteri iudiciali præcepto taxata est quantitas eius quod ministris Dei est populo soluendum scilicet decimæ: & hoc etiam ecclesia statuit in populo Christiano soluendum: vnde cum sacerdotibus. decimæ debeantur, tum de iure naturali, tum de iure diuino, tum etiam ex statuto ecclesiæ, quamuis sacerdos sit diues nihilominus pauper tenetur ei decimas soluere.

22. qu. 64. ar. 2. u. 22. q. 58. ar. 10. o. & q. 61. ar. 2. ad 1.
ar. 3. c. m.
B. Paulus.

AD PRIMVM ergo oportet respõdere dupliciter. Vno modo, vt dicatur quod decimarum solutio instituta est non solũ ad sustentationem ministrorum ecclesiæ: sed etiam ad sustentatio-

tationem pauperum, quibus debet de domo Dei prouideri, vn
Malachi. de dicitur Mal. 3. Inferte omnem decimationem, vt sit cibus in
domo mea & sic sacerdoti, qui non solum sibi, sed pauperibus
22. qu. 87. prouidere debet, quantumcunque diuites sunt decimæ necessa-
ar. 1. ad 4. & riæ. Alio modo potest dici quod necessitas sustentationis mini
ar. 3. ad 1. strorum fuit ratio ecclesiasticæ institutionis de decimarum so
& art. 4. ad lutione. Sed ex quo officium est alicui debitum per statutum
4. ecclesiæ, nihilominus ei debetur, quamuis sit diues.

Ad secundum dicendum, quod sicut Paulus laudabiliter non
exigebat sumptus qui sibi propter prædicationem Euangelij
debebantur, ne quod impedimentum fieret Euangelio: aut scan
dalum fidelibus Christi, non tamen illi peccabant non mini-
arti. 30. c. strantes sumptus quos Apostolus sibi debitos remittebat: ita
fi. etiam prælati ecclesiæ laudabiliter faciunt non exigendo deci-
mas in terris illis, in quibus propter dissuetudinem timent scan
dalum generari: nec peccant illi qui non soluunt decimas in ter
ris illis, in quibus non est consuetum: peccarent autem si obsti-
art. in c. fi. nate exigentibus dare recusarent, & ideo vt huic peccato ob-
uient sacerdotes in terris illis non exigunt decimas.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæsitum est de actibus charitatis.
¶ Et primo, de Obedientia, vtrum sit magis meritorium obedire prælato: vel facere aliquid ad dictum fratris.
¶ Secundo, de eleemosyna.

ARTICVLVS XI.

Vtrum magis sit meritorium obedire prælato, quam facere aliquid ad dictum fratris.

132 CIRCA primũ sic proceditur. Videtur quòd magis sit me
ritorium obedire prælato, quam facere aliquid ad dictũ
fratris. Maiori enim merito maius detrimentum opponitur.
Sed magis demeretur ille qui est inobediens prælato, quàm il-
le qui non assentit dicto fratris: ergo & magis meretur aliquis
22 q. 104. obediendo prælato, quam assentiens dicto fratris.
artic. 3. de Sed contra. Vbi est maior humilitas ibi videtur esse maius
obedientia meritum: quia humilibus dat Deus gratiam, vt dicitur Iaco. 4.
extra. Sed maioris humilitatis videtur esse quod aliquis æquali se
subiiciat faciens aliquid ad dictum eius quam quod aliquis su
biiciat se superiori obediens prælato: ergo magis videtur esse
Iacobus. meritorium, quod aliquis faciat ad dictum fratris, quam quod
obediat prælato.

Respondeo dicendum, quòd aliquis actus potest dici magis meritorius dupliciter. Vno modo ex genere operis, & sic ille actus est magis meritorius qui est excellentioris virtutis. Manifestum est autem quòd latria, per quam aliquis seruit Deo est excellentior virtus, quàm beneficentia: qua quis satisfacit proximo, sicut & diligere Deum est magis meritorium, quam diligere proximum. Quod autem aliquid fiat ad dictum fratris pertinet ad amicitiam, vel beneficentiam, qua quis diligit proximum, quod autem obediat prælato, inquantum est Dei minister, pertinet ad religionem qua quis colit & diligit Deũ, &
22 q. 17. ar. ideo magis est meritorium quod aliquis faciat aliquid obediẽs
8. o. & qu- prælato, vel seruans votum quam si aliquid faciat ad dictum
182. art. 2. fratris. Alio modo potest dici aliquis actus magis meritorius
c. & 3. dist. ex eo quod procedit ex maiori charitate, licet sit minor ex suo
30. ar. 4. o. genere: & sic nihil prohibet magis mereri illum qui facit ali-
quid ad dictum fratris.

Ad ratio- Primum ergo concedimus.
nes. Ad secundum dicendum, quòd ille qui facit aliquid ad dictum fratris facit propria sponte, unde minoris humilitatis esse videtur, quàm quod aliquis obediat prælato tanquam superiori.

QVAESTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de eleemosyna.
¶ Et primò de eleemosyna clericorum.
¶ Secundo, de eleemosynis quæ fiunt pro mortuis.

ARTICVLVS XII.

Vtrum clerici peccent mortaliter, si ea, quæ eis superfluunt, in eleemosynas non largiantur.

133 CIRCA primum sic proceditur. Videtur quòd clerici peccẽt
mortaliter, si ea quę eis superfluunt in eleemosynas non
largiantur, quia super illud Lucæ tertio Qui habet duas tunicas det non habenti, dicit Glo. de duabus tunicis diuiden dis datur præceptum, quia si una diuidatur, nemo uestitur in dimidia tunica & nudus remanet, qui accipit, & qui dedit, sed per largitionẽ unius tunicæ intelligitur largitio eorum quæ superfluunt ad necessitatem uitæ, ut patet per ea quæ in eadem Gl. præmittuntur, ergo dare superflua, est in præcepto, sed qui trãsgreditur præceptum peccat mortaliter, ergo ille qui non dat superflua pauperibus peccat mortaliter.

¶ 2 Præterea. Præceptum plus obligat, quam consiliũ. Sed dare omnia quæ quis possidet est consilium, & tamen ad hoc homo obligatur in casu extremæ necessitatis, ergo etiam extra casum extremæ necessitatis tenetur aliquis superflua dare pauperibus, cum hoc sit in præcepto, & ita qui non largitur peccat mortaliter.

¶ 3 Præt. Quicũque consumit quod est alterius tenetur ad
restitutionem. Sed bona clericorum sunt pauperum, ut patet p
Glo. Hieronymi super illud Isaiæ secundo. Rapina paupe- Hierony.
rum in domo uestra, ergo si clerici inutiliter bona ecclesiastica consumunt tenentur restituere pauperibus aliunde si habuerint.

¶ 4 Præt. Quicunque facit se impotentem ad id quod tenetur facere peccat mortaliter, sed clerici faciẽdo superfluas expẽsas faciunt se impotentes ad subueniendum pauperibus ad qđ tenentur, ergo uidetur quod peccent mortaliter.

Sed in contrarium uidetur esse consuetudo, quæ apud multos præualuit.

Respon. dicendum, quod aliter uidetur se habere circa bona patrimonialia & circa bona Ecclesiastica. Nam bonorum patrimonialium, uel licite acquisitorum homo uere est dominus. unde quantũ pertinet ad conditionem ipsius rei potest re sua uti, ut uult. & ex hac parte non accidit peccatum, potest tamen peccatum accidere ex inordinato modo utendi, uel per superabundantiam, dum scilicet inutiliter consumit bona propria in ea in quæ non oportet, uel secundum defectum, inquantum
scilicet non erogat ea in quæ oportet. Vtroque enim modo cor
rumpitur uirtus ut dicitur in secundo Ethicor. Bonorum uero ad. 4. hu-
ecclesiasticorum clerici non sunt uere domini, sed dispensato- ius & 4. di.
res, secundum illud primæ ad Corin. 7. Dispensatio autem mi- 31. q. 2. ar.
hi credita est. Pertinet autem ad dispensatorem, ut fideliter di- 2. ad 3. 22.
stribuat ea quæ eius dispensationi committuntur, secundum il- qõ. 63. art.
lud primæ ad Corin. 4. Hic iam quæritur inter dispensatores, 1. c. & ar. 2.
ut fidelis quis inueniatur. In his ergo potest dupliciter peccatũ ad 3. & q.
contingere, uno modo ex conditione ipsius rei, dum. s. usurpat 119. ar. 3.
sibi quasi rem propriam, & in usus suos conuertit id quod esset ad 1. & q.
aliis erogandum. Alio modo ex inordinato usu eorum, quæ in 185. art. 1.
partem suam cedunt, sicut etiam de aliis dictum est. Verũ quia c. & ad 1.
horum dispensatio fidei dispensatoris committitur, ut dictum Ari. post. 2.
est, si quis bona fide dispenset ecclesiastica bona inde accipiens, auctoritatẽ
quod sibi conuenit, secundum conditionem status, & personæ & aliis largitur, secundum quod sibi uidetur bona fide expedire, non peccat mortaliter, etiam si forte aliquid plus in suus usus conuertat, quam oporteat. Talia enim quia in singularibus est eorum iudicium, non possunt per omnimodam certitudinem diffiniri. Vnde si non sit multus excessus potest compati bonam fidem dispensatoris, si uero multus excessus fiat, non potest latere, & ita non potest cum bona fide dispensatoris hoc agi: si autẽ non conseruet bonam fidem in dispensando, peccat mor-
taliter. August.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Aug. dicit i lib. de sermone Domini in monte. Illa præcepta quæ Dominus tradidit Matth. 5. Qui percusserit in unam maxillam præbe ei, & aliam, & quæ ibi sequuntur, sunt intelligenda secundum præparationem animi, ut scilicet homo sit paratus hoc facere, quando necessitas hoc requirit. Vnde non semper est peccatum mortale, quando homo hoc nõ facit, sed quando uidet necessitatẽ imminere, si non faciat, tunc peccat mortaliter, & eadem ratio est
de hoc præcepto, qui habet duas tunicas det non habenti, & de 4. d. 15. q.
omnibus similibus. Vnde non semper peccat mortaliter quoties 2. art. 1. q.
cunque non dat pauperi qui superfluum habet, sed quando ne 4. & 3. q. 2.
cessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quod obli- ad 1.
get ad peccatum mortale, non potest ratione determinari, sed committitur prudentiæ & fidei dispensantis, unde si bona fide det, quando sibi uidetur expedire, immunis est a peccato, alioquin mortaliter peccat.

Ad secundum dicendum, quod illa eadem quæ sunt consilia cadunt sub præcepto secundum animi præparationem nullum enim consilium est perfectius, quam quod homo tradat animam suam pro fratribus suis, & tamen hoc cadit sub præ-
cepto secundum animi præparationem, secundum illud primæ Ioannes.
Io. 3. Et nos debemus pro fratribus animam ponere, & similiter dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem, ut scilicet homo sit paratus hoc facere si necessitas immineat, Minor tamen necessitas requiritur ad

superflua

superflua eroganda quam ad omnia exhibenda tamen hoc totum ratione uniuersali determinari non potest, sed committitur prudentiæ, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod bona ecclesiastica non solum sunt dispensanda pauperibus, sed etiam ecclesiæ ministris unde secundum canones debent diuidi hoc modo ut aliqua pars cedat in usus pauperum, & aliqua pars in usus ministrorum, & in cultum ecclesiæ.

Aliter ergo dicendum est de illis ecclesiasticis bonis, quæ principaliter sunt attribuenda necessitatibus pauperum, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium & aliorum huiusmodi. Et aliter de illis bonis quæ sunt principaliter attributa usibus ministrorum sicut sunt præbendæ clericorum, & alia huiusmodi. Nam in primis bonis peccatum committitur, non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione dum aliquis in suos usus assumit quod est alterius. Et ideo tenetur ad restitutionem tanquam defraudator rei alienæ. In secundis uero bonis non committitur peccatum nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est, unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad pœnitentiam peragendam.

Ad quartum dicendum, quod neque moderatus usus diuitiarum neque bona fides dispensatorum saluari uidetur in eo qui scienter superfluas expensas facit in uoluptuosis conuiuiis, & aliis huiusmodi superfluitatibus, & sic non est dubium quod in

6. & 4. di. talibus peccat mortaliter. Vndè dicitur Matth. 24. Si dixerit ma

33. q. 1. a. lus seruus ille in corde suo, moram facit dominus meus uenire,

3. q. 1. ad & cœperit percutere conseruos suos, quod pertinet ad superbum

4. & crudele dominium, māducet autem & bibat cum ebriosis qđ pertinet ad superflua & uoluptuosa conuiuia, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet. s. a societate sanctorum, partemque eius ponet cum hypocritis. s. in inferno. Vnde ibi subditur. Ibi erit fletus & stridor dentium. Si autem aliquis non multum in talibus excedat potest bona fide fieri ab aliquo, qui uult secundum decentiam sui status morē gerere his quibus conuiuit.

QVAESTIO VIII.

DEINDE quæsitum est de eleemosynis quæ fiunt pro mortuis.

Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primò utrum mortuus patiatur aliquod detrimentum, si executor eius differat dare eleemosynas, quas ipse in testamento dari mandauit.

& in ordi. ¶ Secundò utrum executor licitè possit differre distributionem

134. eleemosynarum ad hoc quod res defuncti melius uendantur in posterum.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum mortuus aliquod detrimentum sentiat ex hoc, quod eleemosynæ, quas mandauit dari, retardantur.

134 CIrca primum sic proceditur. Videtur quod mortuus nullū

4. d. 45. q. detrimentum sentiat ex hoc quod eleemosynæ, quas man

2. ar. 2. q. 2. dauit dari retardantur. Huiusmodi enim retardatio prouenit ex

ad 4. negligentia executoris. Sed negligentia unius non imputatur alteri. ergo nullum detrimentum mortuus patitur ex huiusmodi tarditate.

Sed contra est, quod propter huiusmodi tarditatem retardantur orationes & sacrificia: quæ fierent pro anima defuncti, ex quibus plurimum iuuaretur, ergo ex huiusmodi tarditate patitur detrimentum.

Respondeo dicēdum, quòd hic est opus duplici distinctione. Primo quidem ex parte ipsius detrimenti. Distinguendum est.

Apo. Pau- n. duplex detrimentum. Nam quoddam detrimentum est, quod

lus. pertinet ad tolerantiam pœnæ, secundum illud primæ Corinthiorum tertio. Si cuius opus arserit detrimentum patietur. Aliud aūt quod pertinet ad subtractionē remedii. Secundo etiā distinguendum est ex parte eleemosynæ. Circa quam pōt considerari etiam detrimentū ipsius eleemosynæ, & effectus ipsius. Quantum ergo ad meritum eleemosynæ nullum detrimentum patitur defunctus ex prædicta tarditate, maxime si quantum in ipso fuit curam adhibuit, ut huiusmodi eleemosynæ cito daren

& in art. tur, quia meritum principaliter ex uolūtate & intentione depē

335. det. Sed quantum ad effectum eleemosynæ patitur detrimentū non quidē, ut pro huiusmodi tarditate puniatur, sed quia remedium ei non adhibetur, dū suffragia differuntur ex quibus plurimum iuuaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod negligentia unius nō imputatur alteri ad pœnam, potest tamen redundare in alterū 4. d. 45. q.

quantum ad defectum remedii secundum quod unus homo ab 2. & a. 2. q.

alio iuuari potest. 2. ad 4.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum executor debeat tardare distributionem eleemosynarum ad hoc, quod res defuncti melius uendantur.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod executor 135

debet tardare distributionem eleemosynarum ad hoc q res defuncti melius uendantur. Quia ex hoc sequitur quod plures eleemosynas poterit facere pro defuncto, ex quibus defunctus magis iuuabitur, ergo si differat, uidetur quod laudabiliter, & fideliter hoc faciat.

Sed contra est, quia ex tarditate eleemosynarum sequitur retardatio remedii quo forte defunctus indiget, ergo uidetur, qđ huiusmodi retardatione grauetur defunctus potius quam iuuetur.

Respon. dicendum. In mora modici temporis non uidetur Tardare

esse magnum periculum. Vnde si executor per modicum tem- distributio

pus eleemosynam dare differat, ut rebus defuncti melius uendi onem testa-

tis ampliores eleemosynas dare possit, laudabiliter hoc facit. Si menti quā

uero econuerso per multum tempus differat eleemosynas di- do est lici-

stribuere, ut non multo ampliores eleemosynas faciat, non ui- tum.

detur esse absque culpa, quia forte defunctus a purgatorio liberaretur in quo existenti remedium suffragiorum maxime necessarium erat, hoc autem requirit prudentis executoris examen, ut scilicet consideratis dilatione temporis & conditione personæ quæ creditur citius uel tardius liberanda, & etiam quātitate augmenti eleemosynarum, faciat, quod uidebitur expedire defuncto.

QVAESTIO IX.

DEINDE quæsitum est de peccatis.

ET circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primo de peccato originali, utrum scilicet ille qui baptizatus est transmittat peccatum originale in prolem.

¶ Secundo de peccato actuali in generali, quid scilicet sit prius utrum auersio a Deo, uel conuersio ad commutabile bonum.

¶ Tertio specialiter de mendacio, quod mendacium sit grauius, utrum illud quod fit uerbo, uel illud quod fit facto.

ARTICVLVS XV.

Vtrum ille qui est baptizatus transmittat peccatum originale in prolem.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur quod ille qui est 136

baptizatus non transmittat peccatum originale in prolē. & in or.

In eo enim qui nascitur tria possunt considerari, scilicet cor- 136. de ma.

pus, anima, & unio utriusque, sed nō contrahit peccatum origi qu. 4. ar. 1.

nale secundum corpus, quod contrahit a parentibus quia paren & 8. & 12.

tes erant totaliter a peccato originali mundati, similiter etiam qu. 84. art.

nec secundum animam quam habet ex creatione Dei, in quem 3. & 4.

peccatum non cadit, & per consequens neque etiam secundum unionem utriusque, ergo ille qui nascitur ex baptizatis nullo modo contrahit peccatum originale.

Sed contra est, quia remedium non adhibetur nisi uulneri. Sed baptismus qui est medicinale remedium contra uulnus originalis peccati adhibetur paruulis baptizatorum filiis secūdum communem ecclesiæ consuetudinem, ergo paruuli baptizatorum filii cum originali peccato nascuntur.

Respon. dicendum, quia peccatum quod ex transgressione Rom.

primorum parentum in omnes posteros originaliter deriuatur, non aboletur nisi per gratiam Christi, qui de pctō dānauit. pctm̄ in carne, ut dr̄ ad Romanos 8. sed hoc quodā ordine per

agitur. Nā primo in statu præsentis uitæ per sacramenta grā Aposto

Christi remouetur peccatum originale quantum ad inquina- lus.

tionem animæ, ut scilicet non imputetur homini ad culpam. Remanet tamen interim quantum ad corruptionem fomitis in carne, unde Apostolus ad Romanos 7. Ego ipse mēte seruio

legi Dei, carne autem lege peccati inquantum scilicet cōcupi Aposto

sc̄it aduersus peccatum, unde homo baptizatus secundum mē lus.

tem,

tem uiuit in nouitate spiritus, sed secundum carnem adhuc retinet uetustatem Adæ. Et ideo sicut per spiritualem generationē
ar. 113. c. quæ scilicet per euangelium alios producit filios in Christo abs-
& 22. qu. que peccato, ita etiam secundum generationem carnalem produ
10. a. 3. c. cit filios in uetustatem. Adæ cum peccato originali.
& 3. q. 86. Et per hoc patet responsio ad obiecta.
ar. 4. ad 1.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum in peccato actuali prius sit auersio, quam conuersio.

137 AD secundum sic proceditur. Videtur quod in peccato actuali prius sit auersio quam conuersio. Aduersio enim importat recessum a termino, conuersio autem accessum ad terminum. Sed in motu corporali prius est recessus a termino, quam accessus ad terminum, ergo & in spirituali motu prius est auersio quam conuersio.

Sed contra est, quod Dion. dicit. 4. cap. de di. nom. Nemo intendens ad malum operatur: sed intendens ad bonum: ergo prius animas peccantis conuertitur per appetitum ad bonum commutabile, quam auertatur a Deo.

22. q. 73. ar. 5 c. 12. q. 77. a. 6. ad 1. & ar. 8. ad 2. & 22 q. 46 arti. 2 ad 2 22. q. 20. ar. 1. ad 1.

Respondeo dicendum, quod peccatum principaliter in uoluntate consistit, ut Aug. dicit. Quantum autem ad uoluntatem illud est prius, quod principaliter intenditur, & ideo in peccatis in quibus principaliter intenditur fruitio boni commutabilis sicut in luxuria auaritia, & similibus, prius est naturaliter conuersio, quam auersio, quæ non est principaliter intenta, sed præter intentionē consequitur ex inordinata conuersione. In peccatis autem in quibus directe intenditur auersio a Deo, sicut est infidelitas, desperatio, & alia huiusmodi, prius est auersio ab incōmutabili bono, & in postea est conuersio ad commutabile bonum, sicut patet in illis, qui disperantes seipsos tradunt impudicitiæ, ut dicitur ad Ephe. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis in motibus operabilibus recessus a termino prior sit in executione, accessus tamen ad terminum prior est in intentione, in qua principaliter cōsistit peccatum.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum maius peccatum sit, cum aliquis mentitur facto, quam cum aliquis mentitur verbo.

138 AD tertium sic proceditur. Videtur quod maius peccatū sit cum aliquis mentitur facto, quam cum aliquis mentitur uerbo. Maius enim peccatum esse uidetur cum aliquis mentiendo abutitur eo qui magis creditur. Sed sicut Ansel. dicit in lib. de ueritate. Magis creditur factis quam uerbis, ergo grauius peccat qui mentitur factis quam uerbis.

Sed contra est, quod Augu. dicit in lib de doctrina Christiana. Inter omnia signa præcipuum locum tenent uerba, his autem abutitur ille qui uerbo mentitur, ergo uidetur quod grauius peccat ille qui mentitur uerbo quam ille qui mentitur facto.

Respondeo dicendum, quod sicut Ambro. dicit in quodam sermone Non solum in falsis uerbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Peccatum autem mendacii principaliter quidem consistit in intentione fallendi, unde ille qui dicit falsum, quod putat esse uerum non mentitur. Magis autem est reus mendacii ille qui dicit uerum, quod putat esse falsum, ut patet per Aug. in lib. de mendacio. Vnde cum eadem intentio fallendi sit in eo qui mētitur uerbo, & in eo qui mentitur facto, uterque æqualiter peccat, uerbum enim & factum assumuntur ut instrumenta fallendi, unde non refert quantum ad peccatum mendacii, utrum aliqs uerbo uel scripto uel nutu, uel quocunque facto mentiatur, sicut
arti. 96. & non refert quantum ad peccatum homicidii, utrum quis gladio
22. q. 153. uel securi interficiat hominem.
ar. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum aliquis possit esse naturaliter, uel miraculose simul uirgo, & pater.

139 DEINDE quæsitum est circa corpora hominis, utrum, aliquis possit esse naturaliter, uel miraculose simul uirgo & pater, & uidetur quod hoc possit esse miraculosè, quia pater & mater simul sunt generationis, principia. Sed aliqua mulier miraculose fuit simul uirgo & mater, ergo pari ratione aliquis uir miraculose potest simul esse uirgo & pater.

Item uidetur quod hoc possit esse absque miraculo, quia dæmon incubus potest furari semen uiri uirginis in somnis polluti & transfundere in matricem mulieris, ex quo quidem semine potest concipi proles, cuius pater non est dæmon incubus, sed ille ex cuius semine generatur, quod agit in uirtute eius a quo est resolutum, ergo uidetur, quod etiam absque miraculo possit aliquis simul esse uirgo & pater.

Sed contra. Mulier absque miraculo non potest simul esse uirgo & mater, ergo pari ratione, nec uir absque miraculo potest simul esse uirgo & pater.

Item uidetur, quod nec per miraculum, quia si filius Dei qui est natus miraculose de uirgine, ex aliqua parte corporis uirginalis carnem assumpsisset quam ex illa, unde mulier naturaliter cōcipit, puta de manu aut pede, non diceretur filius uirginis, sicut nec Eua dicta est filia Adæ quamuis sit formata de costa ipsius, sed non posset contingere salua uirginitate uiri quod ex eadem parte corporis & in eodem loco prolem generaret sicut naturaliter generaliter, ergo nec etiam miraculose fieri posset quod aliquis simul esset uirgo & pater.

Eua non fuit filia Adæ.

Respondeo dicendum, quod ad huius euidentiam uidere oportet quid ad uirginitatem requiratur. Requiruntur autem tria ad eius perfectionem, quorum primum est principale & formale, scilicet electio siue intentio uoluntatis, sicut & in omnibus motib^o: unde illud ex necessitate ad uirginitatem requiritur, quod adsit alicui assidua uoluntas non quam experiendi delectationem uenereani. Secūdum autem materiale, sed licet passio appetitus sēsitiui, scilicet delectatio, quam quis experitur in actu uenereo, cuius priuatio requir tur ad perfectam uirginitatem materialiter. Nam passiones sensitiuæ sunt materia uirtutum moralium. Si tamen præter electionem propriæ uoluntatis hoc contingat, puta cum quis in somno polluitur, uel cum mulier per uiolentiam ab hoste opprimitur, non perit uirtus uirginitatis, ut patet per Aug. in primo de Ciui. Dei. Tertium autem est quasi per accidēs & concomitanter se habens ad uirginitatem, scilicet corporalis integritas. Vnde si claustra pudoris aliter corrumpantur quam per uenereum actum, puta si obestrix, uel medicus ferro incidat ad sanandum nihil uirginitati deperit, sicut Aug. dicit in primo de Ciui. Dei. Sic ergo si uirginitas accipiatur secundum perfectum suum esse prout ad uirginitatem tria prædicta concurrunt, mulier quidem salua uirginitate non potest esse mater, ita quod cōcipiat & pariat nisi miraculose, quia proles egredi non potest cum hoc, quod permaneāt claustra pudoris inuiolata, nisi per miraculum, sicut accidit in matre Dei. Posset tamen forte absque miraculo mulier salua omnimoda uirginitate concipere, sicut dicitur accidisse de quadam puella pubescēte, quam propter pudoris custodiam in lecto suo pater habebat qui dum somno pollueretur, semen ad matricem descendit, & puella concepit. Vir autē absque omni seminis resolutione non potest esse pater, neque naturaliter, neque miraculose, quia si de corpore eius proles aliter miraculose formaretur, non posset dici pater. Si uero uirginitas largius accipiatur, prout solum requirit interiorem electionem mentis, sic patet de muliere quidem, quod naturaliter potest esse mater uirginitate tali manente, sicut si aliqua per uiolentiam opprimeretur ab hoste, & inde conciperet, & multo magis hoc posset miraculose fieri. Vir autem salua tali uirginitate posset esse pater naturaliter propter pollutionem nocturnam, quæ quocunque casu ad matricem mulieris perueniret. Non autem ita congrueret quod miraculose uir fieret pater sicut quod uirgo fieret mater, tum quia uirgo miraculose facta est mater, spiritusancto formante corpus prolis ex purissimis sanguinibus eius, ut Damas. dicit. Resolutio autem seminis sine qua uir pater esse non posset non congruit operationi spūs sancti, tum quia uir in generatione est sicut agens, mulier sicut patiens. Deo autem competit agere & non pati, unde magis congruit ut Deus miraculose suppleat id quod deest ex parte uiri, quam id quod deest ex parte mulieris.

Ad perfectionē uirginitatis. tria requiruntur. 12. qu. 59. ar. 4 & 5.

3. p. q. 28 2. 2 ad 2. Virgo potest concipere etiam naturaliter.

Vir non potest esse uirgo & pater etiam miraculose.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS XIX.

Vtrum cœlum empyreum habeat influentiam super alia corpora.

DEINDE ultimo quæsitum est de creatura pure corporali, utrum scilicet cœlum empyreum habeat influentiā super alia corpora. Et uī qd non quia oē corpus quod naturaliter 140

influit

influit in alia corpora per prius influit in propinqua quam in remota. Si ergo cœlum empyreum influeret in corpora inferiora, per prius influeret in cœlum aqueum, quod est sibi propinquius, quam in cœlum sydereum, sed hoc uidetur esse inconueniens, quia cœlum sydereum similius est cœlo empyreo, cum neutrum sit de natura quatuor elementorum, quam cœlum aqueum quod est de natura quatuor elementorum: quia illæ aquæ dicuntur ibi positæ ad refrigerandum calorem prouenientem ex motu cœli, ratione cuius Saturnus q est altior inter planetas dicitur habere frigiditatem. Non ergo cœlum empyreum influit in corpora inferiora.

1.p. q. 66. ar. 3. ad 2. philosophi 4. lec. 7. o. & 1. d. 3. q6. 2. ar. 3. o.

Sed contra est, quod in lib. de intelligentiis dicitur, quod omne quod influit in alia est lux uel lucem habens, & in commento dicitur, quod omnis influentia est per uirtutem lucis, sed cœlum empyreum maxime habet lucem inter alia corpora, ergo in alia corpora influit.

Respondeo dicendum, quod quidam ponunt cœlum empyreum non habere influentiam in reliqua corpora, quia non est institutum ad effectus naturale, sed ad hoc, qd sit locus beatorũ. Et hoc quidem mihi aliquando uisum est, sed diligentius considerans magis uidetur dicẽdum, quod influat in corpora inferiorum, quia totum uniuersum est unum unitate ordinis, ut patet per Philosophum 12. meta. (T. c. 52.) Hæc autem unitas ordinis attenditur secundum quod quodam ordine reguntur corporalia per spiritualia, & inferiora corpora per superiora, ut August. dicit in 3 de Trini. Vnde si cœlum non empyreum influeret in corpora inferiora cœlum empyreum non contineretur sub unitate uniuersi, quod est inconueniens. Videtur autem proprius effectus eius esse perpetuitas & permansio in inferioribus corporibus. Nam secundũ philosophum in 12. Meta. (T. c. 43.) In cœlo sunt principaliter duo motus, quorum unus est ab Oriẽte in Occidentem, qui uocatur diurnus, & est super polos æquinoctialis, & quia ille est uniformis causat perpetuitatem in inferioribus motibus. Alius autem motus est ab Occidẽte in Oriẽtem, quo mouetur sol & alii planetæ, qui est super polos zodiaci, per quem planetæ accedunt & recedunt a nobis, unde ille motus proprie causat differentiam generationis & corruptionis & cæterorum motuum in istis inferioribus, & sic continuatur generatio & corruptio horum inferiorum quousque Deus uult quæ quidem quantum ad continuitatem causatur a primo motu, quantum autem ad contrarietatem a secundo. Sicut autem uniformitas motus præcedit difformitatẽ, ita etiam unitas quietis præcedit uniformitatem motus, quia moueri est se aliter habere nunc quam prius, quiescere autem est eo modo se habere nunc ut prius, & sic quies habet puram vnitatem, uniformitas autem motus habet unitatem cum diuersitate, & ideo primum cœlum, scilicet empyreum singulariter per suam quietem influit. Secundum autem cœlum est, quod dicitur aqueum per suum motum vniformem. Tertium autem cœlum scilicet sydereum per suum motum difformem, hoc autem est proprium huic corpori, quod influat absque motu inquantum est supremũ attingens quodammodo ordinem substantiarum spiritualium, prout Dion. dicit 2. c. de di. no. quod diuina sapientia coniungit principia secundorum finibus primorum.

2. d. 2. q. 1. 3. & di. 13 ar. 4. ad 1. 1. p. q. 103. ar. 6. & q. 115. ar. 3. o & ueri. q. 5. art. 8. c. & 9. o.

1. p. q. 68. ar. 4. c. De diuersitate cœlorum Dionisius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cœlum empyreum magis influit in cœlum aqueum quam in inferiora corpora, inquantum scilicet cœlum aqueum plus recipit de influentia cœli empyrei, ut uniformitas motus ostendit, unde etiam magis cõuenit cum cœlo empyreo ratione suæ vniformitatis quam cœlum sydereum. Est autem de celestibus corporalibus duplex opinio. Vna scilicet quod sint de natura elementorum secundũ quã cœlum empyreum esset de natura ignis cœlum aqueum de natura aquæ vel aeris, cœlum autem sydereum est compositum ex vtraque natura, quia in parte est lucidum in parte dyaphanũ. Et ad hanc opinionem pertinet quod dicitur aquam esse ibi ad infrigidandum. Alia autem est opinio quod corpora cœlestia nõ sunt de natura quatuor elementorum, sed quinta essentia, secũdum quam etiam cœlum aqueum non est de natura quatuor elementorum, sed dicitur aqueum propter dyaphaneitatem, sicut dicitur cœlum empyreum, idest igneum, propter lumen Cõtrarium concedimus, quamuis liber de intelligentiis non sit auctoritatis alicuius, nec etiam uerum sit quod omnes influxus sit ratione lucis, nisi lux metaphorice accipiatur pro omni actu, prout omne agens agit inquantum est ens actu uel hoc potest esse uerum in solis corporalibus, in quibus proprie dicitur lux, inquantum scilicet lux corporalis est forma primi corporis agentis, scilicet cœli cuius uirtute omnia corpora inferiora agũt. Et hæc ad præsens dicta sufficiant.

ar. 72.

Ad contrarium.

1. p. q6. t. art. 3. c. q. 4. ar. 1. c. 1. p. q. 67. ar. ti. 2. o.

INCIPIT QVODLIBET, SEPTIMVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de tribus.

¶ Primò quædam pertinentia ad substantias spirituales.

¶ Secundò quædam pertinentia ad sacramentũ altaris.

¶ Tertio quædã pertinẽtia ad corpora dãnatorũ

CIRCA substantias spirituales quęrebatur.

¶ Primò de cognitione earum.

¶ Secundo de fruitione animæ Christi tempore passionis.

¶ Tertio de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta.

CIRCA primum quærebantur quatuor.

¶ Primò, vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essẽtiam uidere immediate.

¶ Secundo, utrum intellectus creatus possit simul plura intelligere.

¶ Tertiu, utrum intellectus angelicus possit intelligere singularia.

¶ Quartò, vtrum notitia quam Aug. dicit prolem mentis, sit accidens, uel non.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit diuinam essentiam immediate uidere.

AD primum sic proceditur. Videtur quod nullus intellect⁹ creatus possit diuinam essentiam immediate uidere. Intellectus enim creatus cum indifferenter se habet ad omnia intelligibilia, non potest cognoscere determinate aliquid nisi per obiectum suum determinetur, sed diuina essentia non est obiectum quod possit intellectum determinare, quia est summum in entibus & maxime generalitatis & nullo modo determinatũ ergo intellectus creaturam ipsum uidere non potest.

141 1. p. q. 12. art. 2. o. & ar. 4. ad 3. 2. ueri. q. 9. & 4. d. 49. q. 2. ar. 1. & 22. q. 175. ar.

¶ 2 Præterea, Ad hoc quod intellectus cognoscat aliquid oportet quòd fiat in actu. Nihil enim operatur secundum q est in potentia, sed secundum quod est actu. Intellectus autem nõ fit in actu nisi secundum quod intelligibili informetur. Cum ergo essentia diuina non possit per seipsam informare intellectum ut formaliter faciat ipsum esse in actu, oportet si debet p intellectum cognosci, quod per aliquam sui. similitudinem intellectum informet ad hoc, quod cognoscatur, & ita non poterit immediate nisi per similitudinem uideri.

¶ 3 Præterea, ad hoc quod intellectus creatus essentiam diuinam uideat, oportet quod per lumen gloriæ perficiatur, sed lumen gloriæ est medium distans, & ab ipso intellectu & ab ipsa essentia diuina, quæ est beatitudo increata, cum lumen prædictum dicatur creaturę, ergo intellectus creatus non potest uidere diuinam essentiam immediatæ.

¶ 4 Præterea Secundum philosophum in 3. de anima. (T. c. 3.) Sicut sensus se habet ad sensibile, ita se habet intellectus ad intelligibile, sed ad hoc quod sensus visus suum obiectum percipiat duplici medio indiget, scilicet lumine & specie quæ est similitudo rei uisæ, ergo hoc idem est necessarium intellectui in uisione diuinæ essentiæ, & sic non immediate eam uidebit.

Sed contra est quod dicitur 1. Ioan. 3. Videbimus eum, sicuti est.

¶ Præterea, ad hoc quòd intellectus intelligat nihil aliud uidetur requiri nisi quod intelligibile fiat in actu, & quod intellectui coniungantur, sed essentia diuina per seipsam est intelligibilis in actu, cum sit immaterialis intellectui etiam præsens est quia ut dicit Augu. Deus unicuique rei est uicinior, quam ipsa res sibi, ergo intellectus creatus essentiam diuinam poterit immediate uidere. August.

Respondeo dicendum, quod absque dubio tenendum est, q diuina essentia in patria immediate ab intellectu glorificato uideatur. Ad cuius euidentiam sciendum, est quòd in uisione intellectiua triplex medium contingit esse. Vnum sub quo intellectus uidet, quod disponit eum ad uidendum, & hoc est in nobis lumen intellectus agentis, quod se habet ad intellectũ possibilem nostrum, sicut lumen solis ad oculum. Aliud medium est quo uidet, & hoc est species intelligibilis quæ intellectũ possibilem determinat & habet se ad intellectum possibilem, sicut

ar. 21. & 1. p. q. 12. ar ti. 2. c. 2. q. 12. ar. 5. o.

species

contingit per intentionem quæ coniungit intellectum intelligibili, & sensum sensibili, vt dicit Augustinus: Vnde patet quod sicut vna res materialis nõ potest esse simul plura actu, ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere primo. Et hoc est quod Alga. dicit, quod sicut vnum corpus non potest simul figurari pluribus figuris: ita vnus intellectus non potest simul plura intelligere. Nec potest dici quod intellectus informetur perfecte simul pluribus speciebus intelligibilibus, sicut vnũ corpus simul informatur figura & colore: quia figura & color non sunt formæ vnius generis, nec in eodem ordine accipiuntur, quia non ordinantur ad perficiendum in esse vnius rationis: sed omnium formæ intelligibiles inquantum huiusmodi sunt vnius generis, & in eodem ordine se habent ad intellectum, inquantum perficiunt intellectum in hoc quod est esse intellectum. Vnde plures species intelligibiles se habent sicut figuræ plures: vel plures colores, qui simul in actu in eodem esse non possunt secundum idem.

Vnus intellectus nõ potest plura primo intelligere.

1. p. qu. 85. ar. 4. c. veri. q. 8. arti. 14. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd similiter dicendum est de potentia sensitiua, idest quod non potest plura simul sentire, sed ex consequenti, inquantum plura accipiuntur vt vnũ: sicut plura sensibilia vniuntur in vna differentia; & plura sensibilia quæ sunt partes vniuntur in vno toto. Vnde quando sentitur totum sentiuntur simul plures partes ex consequenti: & tunc intentio sensus non fertur ad aliquam partium principaliter, sed ad totum: quia si ad aliquam partium ferretur, vt ad sensibile principale, non simul sentiretur alia: & iterum sensus communis, quamuis sit vna potentia secundum essentiam, tamen aliquo modo multiplicatur secundum esse, inquantũ coniungitur diuersis sensibus propriis sicut vnum centrum coniungitur pluribus lineis. vnde immutationes omnium sensibilium simul terminantur ad sensum communem, sicut motus qui esset per omnes lineas possit simul terminari ad centrum, sed intellectus non multiplicatur modo prædicto in plures potentias. Et ideo non est simile.

Potentia sensitiua solum ex generali plura sentire dicitur.

Ad secundum dicendum, quòd cognoscibilia quæ simul cognoscuntur oportet quod accipiantur, vt cognoscibile vnum numero: omnia autem intelligibilia inquantum huiusmodi sunt vnum genere non numero, & ideo rationem sequitur.

Ad tertium dicendum, quod iam patet ex prædictis quod non eodem modo se habet intellectus in habitu ad intelligibilia in habitu quæ sunt in ipso vt dispositiones, & intellectus in actu ad intelligibilia in actu, quæ sunt in ipso vt vltimæ perfectiones.

Ad quartum dicendum, quod non solum prohibetur res aliqua esse plura contraria actu simul, sed etiam plura esse disparata vt patet ex dictis, vnde quamuis formæ intelligibiles in intellectu non sint contrariæ, nihilominus tamen intellectus prohibetur simul plura intelligere, vt ex dictis patet.

Ad quintum dicendum, quod species sensibiles quæ sunt in medio deferente sunt ibi per modum dispositionis, & non per modum vltimæ perfectionis, quia sunt ibi sicut in quodam fluxu, & ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus angelicus possit cognoscere singularia.

157 AD tertium sic proceditur. Videtur quod intellectus angelicus non possit cognoscere singularia. Si enim cognoscit, aut cognoscit per speciem acquisitam aut per concreatam, non per acquisitam quia vel illa esset particularis, & per consequẽs materialis, & ita in intellectu angeli immateriali esse non posset; vel esset vniuersalis, & sic per eam singulare cognosci non posset. Similiter nec per concreatam, quia species concreata angelo a principio suæ creationis sunt in ipso, ad cognitionem autem alicuius sufficit quod species eius sit in intellectu, & ita si per speciem concreatam posset aliquod particulare cognosci, dum est præsens; à principio creationis sua illud cognouisset, quando adhuc erat futurum, quod non potest esse, quia futura cognoscere solius Dei est Isa. 41. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quoniam dii estis vos, ergo angelus singularia cognoscere non potest.

1. p. qu. 57. arti. 1. 2. & veri. qu. 8. art. 11. o. & q. 10. art. 5.

¶ 2 Si dicatur quod species illæ concreatæ faciunt cognitionem præsentium non autem futurorum. Contra. Non potest aliqua cognitio noua fieri nisi fiat aliqua innouatio in cognoscente, sed per hoc quod particulare quod erat futurum fit præsens, non fit aliqua innouatio in intellectu angelico, cum nihil recipiat a re extra: ergo si prius dum erat futurum non cognoscebat, nec dum fit præsens cognoscere poterit.

¶ 3 Si dicatur quod quamuis nihil recipiat, tamen formam quam apud se habebat prius applicat ad particulare quod de nouo fit. Contra. Intellectus non potest aliquid ad aliud applicare nisi præcognoscat, & quod applicat & cui applicatur, quia prius est cognoscere duo secundum se, quam comparationem vnius ad alterum, ergo applicatio prædicta sequeretur cognitionem singularium, & sic non posset esse causa eius.

1. p. q. 55. ar. 2. 8.

¶ 2 Præterea, si angelus cognoscit singularia, aut cognoscit vna specie, aut pluribus, sed non pluribus, quia sic oporteret quod infinitas species apud se haberet cum infinita sint particularia ad minus in potentia, similiter nec vna, quia sic intellectus angelicus æquaretur intellectui diuino, qui vno, scilicet essentia diuina plura intelligit, ergo intellectus angelicus singularia cognoscere non potest.

¶ 3 Si dicatur quod nõ cognoscit per vnam speciem omnia, sed per vnam speciem omnia indiuidua vnius speciei, & non alia. Contra. Illa vna species non se habet magis ad vnum indiuiduum quam ad aliud, sed oportet quod per speciem intelligibilem intellectus determinetur ad determinatũ cognoscibile: ergo per speciem illam non poterit cognoscere hoc particulare determinate.

Sed contra est, quod dicitur ad Hebræos primo. Omnes sunt administratorii spiritus & cætera, quod non posset esse nisi cognoscerent singulares homines.

Respondeo dicendum, quod angelus absque dubio singularia cognoscit. Vt autem videamus modum quo hoc possibile sit, sciendum est quod ad hoc quod singulare aliquod cognoscatur oportet quod in potentia cognoscitiua sit similitudo eius inquantum particulare est. Omnis autem forma de se communis est. Vnde additio formæ ad formam non potest esse causa indiuiduationis, quia quotcunque formæ simul aggregentur, vt album, bicubitum, crispum, & huiusmodi non constituunt particulare, quia hæc omnia simul sunt in vno, & ita in pluribus potentiis est possibile inueniri. Sed indiuiduatio formæ est ex materia per quam forma contrahitur ad hoc determinatum, vnde ad hoc quod particulare cognoscatur, oportet quod in cognoscente non solum sit similitudo formæ, sed æqualiter materiæ. Similitudo autem rei cognitæ dupliciter est in cognoscente. Vno modo sicut causata a re sicut in his quæ cognoscuntur per speciem abstractam a rebus. Alio modo sicut causa rei, ut patet in artifice qui cognoscit artificiatum per illam formam, per quam ipsum facit. Species autem quæ est in sensu causata a re sensibili inquantum non est omnino a conditionibus materialibus depurata est similitudo formæ secundum quod est in materia, & ideo per eam cognoscitur particulare. Sed quia secundum quod in intellectu nostro recipitur species rei sensibilis, est omnino iam a materialibus conditionibus depurata, non potest intellectus noster per eam directe particulare cognoscere, sed per quandam reflexionem intellectus, ad potentias sensitiuas, a quibus species intelligibiles abstrahuntur. Per formam autem quæ est causa rei hoc modo cognoscitur res, secundum quod forma illa est causa eius & quia artifex homo per formã artis non producit materiam, sed materia præsupposita induciт formam artis, forma artis quæ est in mente artificis non similitudo artificiati nisi quo ad formam tantum. unde per eam non cognoscit artificiatum in particulari nisi formam artificiati per sensum accipiat. Artifex autem increatus, scilicet Deus, non solum producit formam, sed etiam materiam. Vnde rationes ideales in mente ipsius existentes non solum sunt efficaces ad cognitionem vniuersalium, sed etiam ad singularia cognoscenda a Deo. Sicut autem illæ rationes ideales effluunt res producendas in esse suo naturali, in quo particulariter vnumquodque subsistit in forma & materia, ita procedunt in mentes angelicas vt sint in eis principium cognoscendi res secundum suum totum esse in quo subsistit, & sic per species influxas, sibi ab arte diuina angeli non solum vniuersalia, sed etiam particularia cognoscunt, sicut & Deus. est tamen differentia in duobus. Primo, quia ideæ quæ sunt in mente diuina, sunt formæ factiuæ rerum, & non solum principia cognoscendi, sed species quæ recipiuntur in mente angelica sunt solum principia cognoscendi, & non sunt factiuæ, sed exemplatæ a factiuis. Secundo, quia intellectus quanto altior & perspicacior tanto ex vno potest plura cognoscere. Et quia intellectus diuinus est altissimus per vnã simplicem essentiam suam omnia cognoscit, nec est ibi aliqua pluralitas formarum idealium, nisi secundum diuersos respectus diuinæ essentiæ ad res cognitas, sed in intellectu creato multiplicatur secundum rem quod est vnum secundũ rem in mente diuina, ut non possit omnia per vnum cognoscere, ita tamen quod quanto intellectus creatus est altior, tanto pauciores habet formas ad plura cognoscenda efficaces. Et hoc est quod Dio. dicit 12. c. cœ. hier. quod superiores ordines habent scientiam magis vniuersalem in inferioribus. Et in li. de causis dicitur, quod intelligentiæ superiores hñt formas magis vniuersales, hoc tamen obseruatio, quod infirmis angelis sũt for-

1. p. q. 3. ar. 2. ad 3. & ueri. q. 2. a. 5. & 6. c.

ar. 160.

ar. 136. o. 2 1. q. 56. ar. 1. ad 1. & q. 86. ar. 1. o.

ar. 160. & 1. 6. 38. ar. 3. in & ueri. q. 3. ar. 1. c.

1. p. q. 55. ar. 50. & q. 87. ar. 1. ad 32. di. 3. q. 2. ar. 2. o.

ar. 160. 1. p. q. 106. a. 1. 3. 4. c. 2. d. 33. q. 2. ar. 2. & 3. ad 3

mæ ad hoc uniuersales intantum, quod per unam forma possunt cognoscere omnia indiuidua unius speciei: ita quod illa spês sit propria uniuscuiusq; particularium secundum diuersos respectus eius ad particularia, sicut essentia diuina efficitur propria similitudo singulorum secundum diuersos respectus, sed intellectus humanus qui est ultimus in ordine substantiarum intellectualium habet formas in tantum particulares quod non potest per unam speciem nisi unum quid cognoscere. Et ideo similitudo speciei existens in intellectu humano non sufficiat ad cognoscenda plura singularia: & propter hoc intellectui adiuncti sunt sensus, quibus singularia accipiat.

a. dist. 3. q. 1. ar. 2.

1. p. q. 55. ar. 2. & 2. d. 3. q. 2. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, q angelus nullo modo cognoscit singularia per speciem acquisitam, quia nec per speciem acceptam a re. Sic enim res agerent in intellectum eius, quod est impossibile, neque per aliquam speciem de nouo influxam a Deo reuelante ipsi angelo aliquid de nouo, quia species quas angelus habent apud se concreatas sufficiunt ad omnia cognoscibilia cognoscenda, sed secundum quod per aliud lumen intellectus angeli eleuatur in altiores conceptiones ex illis speciebus prodire potest, sicut etiam ex eisdem phantasmatum speciebus intellectus prophetæ lumine prophetiæ adiutus aliquam cognitionem accipit, ad quam non sufficiebat naturale lumen intellectus agentis. Restat ergo ut angelus cognoscat singularia per species concreatas. Sicut autem per unam speciem concreatam potest cognoscere diuersa indiuidua: ita etiam multo amplius potest per unam cognoscere quicquid est in uno indiuiduo, ut non oporteat eum aliam speciem habere non qua cognoscit colorem & odorem unius pomi, sed simul cognosciẽdo hoc pomum cognoscit quicquid est in pomo illo, & essentialiter & accidentaliter. Effectus autem non est in causa sua ut in ea possit cognosci, nisi sit causa determinata ad effectũ illum, sicut patet in causis necessariis, quibus cognitis cognoscuntur effectus earum. Sed causa contingens non determinatur ad effectum suum, nisi quando actu producit ipsum, unde in causa contingente non est effectus eius ut in ea possit cognosci, nisi, quando iam actus productus est. Et ideo angelus per species concreatas cognoscens causas uniuersales omnium singularium contingentium non cognoscit naturali cognitione effectus earum antequam sint in actu sed statim cum actu sunt.

1. p. q. 58. a. 2. o.

malo. q6. in ar. 7. o. 1. p. q. 14. ar. 13. c. & q. 66. art. 3. c.

Ad secundum dicendum, quod quando aliquid incipit esse præsens angelus de nouo cognoscit illud non facta aliqua innouatione in ipso angelo, sed in re cognoscibili, in qua est aliquid quod prius non fuit, quod sine ea cognita non cognoscitur.

Ad tertium dicendum quod applicatio illa est intelligenda per modum illum quo Deus ideas ad res cognoscendas applicat, non sicut medium cognoscibile ad aliud, sed sicut modus cognoscendi ad rem cognitam, alias nihil ualeret ad propositum, sicut ostensum est in obiiciendo.

c. 6. & m. q. 56. ar. 1. ad 144.

Ad quartum dicendum, quod intellectus angeli neque una specie cognoscit omnia, neque tot species habet quo sunt indiuidua ut ex dictis patet.

Ad quintum dicendum quod illa una species efficitur ratio cognoscendi quodlibet indiuiduum secundum respectum ad ipsum, ut ex dictis patet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum notitia, quæ ab August. dicitur proles mentis, sit in mente, sicut accidens in subiecto.

144

CIRCA quartum sic proceditur Videtur quod notitia, quæ ab Augu. dicitur proles mentis, non sit in mente sicut accidens in subiecto. Nullum. n. accidens excedit suum subiectum. Sed notitia excedit mentem, quia mens non solum seipsam, & alia per notitiam nouit, ergo notitia non est accidens mentis.

¶ 2 Præterea. Nullum accidens est æquale suo subiecto. Sed notitia est æqualis menti, alias in notitia, mente, & amore non consisteret magno trinitatis, quod Aug. ponit, ergo notitia non est accidens mentis.

¶ 3 Præterea, Hoc idem uidetur ex uerbis Aug. qui in 6. lib. de Trin. dicit, quod notitia & amor in animam existunt substantialiter, uel ut ita dicam essentialiter, non tanquam accidens in subiecto ut color aut figura in corpore.

Notitia 4. modis accipitur.

Sed contra. Notitia mentis nihil aliud esse uidetur quam scientia. Sed scientia est accidens, cum sit in prima specie qualitatis ergo & notitia.

Sensus 3. notant.

Respon. dicendum, quod notitia quatuor modis accipi potest, Primo pro ipsa natura cognoscitiua, secundu, pro potẽtia cognitiua: tertiò, pro habitu cognoscitiuo, quarto, pro ipso cognitionis actu. Sicut etiam hoc nomen sensus quandoque nominat naturam sensitiuam: prout scilicet est principium huius naturæ, quod est sensibile. Quandoq; vero nominat ipsam potentiã, quandoque vero actum. Loquendo ergo de notitia primo modo accepta constat quod non est in substantia mentis, sicut accidens in subiecto, sed substantialiter & essentialiter, sicut dicitur quod rationale est in viuo, & viuum in ente. Si autem loquamur de notitia tribus aliis modis accepta, sic dupliciter potest considerari, vel secundum quod comparatur ad cognoscentem: & sic inest cognoscenti sicut accidens in subiecto, & sic nõ excedit subiectum, quia nunquam inuenitur inesse alicui, nisi menti. Vel secundum quod comparatur ad cognoscibile: & ex hac parte non habet quod insit, sed quòd ad aliud sit. Illud autem quod ad aliud dicitur non habet rationem accidentis ex hoc quod est ad aliquid, sed solum ex hoc quod inest: & inde est quod sola relatio secundum rationem sui generis cum substantia remanet indiuinis, nec tamen ibi est accidens. Et propter hoc notitia secundum considerationem istam non est in anima, sicut in subiecto: & secundum comparationem excedit mentem inquantum alia a mente per notitiam cognoscuntur, secundum hanc etiam considerationem ponitur trinitatis imago: quia etiam personæ diuinæ distinguuntur secundum quod ad alterum sunt: & secundum hoc etiam est quædam æqualitas notitiæ ad mentem inquantum se extendit ad omnia ad quæ potest se extendere mens.

art. 1. c. & ar. 18. a. c.

1. p. q. 29. art. m. 4. & q. 3. ar. 2.

Et sic patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit fruitio animæ Christi in passione.

145.

3. p. q. 46. artic. 7. o. ver. q. 26. artic. 10. o. & 9. opus. 3. c. 48. & opus. 60. de eius passione.

DEINDE quæritur de fruitione animæ Christi in passione. Et videtur quod illa fruitio peruenerit vsque ad essentiam animæ. Anima enim Christi perfecte fruebatur, sed non esset perfecta fruitio si ad essentiam animæ non potuerit, sed consisteret tantum in vna potentia, s. in superiori ratione. Ergo perueniebat vsque ad essentiam animæ.

¶ 2 Præt. anima Christi perfectius fruebatur quàm animæ sanctorum in patria. Sed fruitio sanctorum in patria pertingit vsque ad essentiam animæ: ergo multo fortius in Christo.

Sed contra, nihil fruitur, nisi quod cognoscit, quia secundum Augu. fruimur cognitis in quibus propter se voluntas delectata, conquiescit. Sed cognoscere non est essentiæ animæ, sed potentiæ: ergo fruitio ad essentiam animæ non perueniebat.

1. p. q. 74. art. 1. 3. c. & 3. p. qu. 19. art. 2. ad 3. Et pot. q. 9. artic. 1. ad 3. 12. q. 3. art. 1. ar. 3. c. & 12. q. 3. ar. 3. c. & ad 3 22. q. 175. ar. 4. ad 1. & 2.

Respondeo dicendum, quòd fruitio in actu quodam consistit, quo Deus videtur: & amatur: actus autem non est nisi rei subsistentis: unde proprie loquendo neque potentia animæ fruitur, neque essentia: sed homo vel anima per se subsistens: sed tamen potentiæ animæ sunt principia operationum vitæ, sicut essentia animæ est principium esse viuentis: & secundum hoc oportet dicere, quod superior ratio cuius obiectum est res æterna, qua fruendum est, est principium fruitionis, quo scilicet anima fruitur: ad alias autem vires, vel ad animæ essentiam fruitio pertinere non potest, nisi per quandam redundantiam, prout scilicet ex illa fruitione superioris rationis aliquis effectus in essentia animæ, vel in potentiis inferioribus relinquitur: & sic aliquo modo perueniebat fruitio ad essentiam animæ Christi in passione, & aliquo modo non. Si enim consideretur essentia animæ in passione Christi, prout est actus corporis, sic fruitio ad eam non perueniebat, alias corpus eius gloriosum factum fuisset. Similiter nec ad essentiam secundum quod est radix inferiorum uirium: quia sic fruitionis gaudium dolorem passionis, qui erat in viribus inferioribus, totaliter euacuasset, perueniebat autem ad essentiam animæ, secundum quòd erat radix superioris rationis, & quia essentia animæ est simplex & est tota in qualibet sua potentia, ideo dicitur quod tota anima fruebatur in Christo, inquantum scilicet est radix superioris rationis: & tota patiebatur, inquantum scilicet est actus corporis, & radix inferiorum virium.

art. 3. c. & 12. q. 3. art. 3. c. & ad 3. 22. qu. 175. arti. 4. ad 1. & 2. 3. p. q. 46. artic. 8. o. 3. d. 15. qu. 2. ar. 1. q. 3. o. & art. 3. o. & veri. q. 26. ar. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non impeditur perfectio rei nisi per hoc quod tollitur aliquid de essentialibus rei, gloria autem corporis & inferiorum virium pertinet ad gaudium accidentale beatitudinis. Et ideo quamuis in Christo fruitio non peruenerit ad essentiam animæ secundum quòd est actus corporis, & secundum quod est radix inferiorum virium: non sequitur quod fruitio fuerit imperfecta in Christo, siue beatitudo.

Ad secundum dicendum, quòd anima Christi perfectius fruebatur, quàm animæ sanctorum in patria, loquendo intensiue,

sine, non autem loquendo extensiue: quia in patria gaudium fruitionis ad inferiores vires & etiam ad corpus glorificatum perueniet, quod si in Christo fuisset, viator non fuisset.

QVAESTIO III.

DEINDE quæritur de pluralitate in substantiis spiritualibus inuenta.

ET quæruntur duo.

¶Primò, vtrum immensitas diuinæ excludat pluralitatem personarum.

¶Secundo, vtrum angelica simplicitas patiatur compositionem ex subiecto & accidente.

ARTICVLVS VI.

Vtrum immensitas diuina excludat pluralitatem.

146 AD primum sic proceditur. Videtur quod immensitas diuina excludat pluralitatem personarum. Omne .n. immensum cum sit indeterminatum, stat in vno. Sed quicquid est in diuinis est immensum. Cum ergo persona sit in diuinis stabit in vno, ita quod non erunt ibi plures personæ.

1.p. q. 30. ar. 2. & q. 49. arti. 3. ¶ 2 Si dicatur quod personæ hoc modo in vno stant, quod oẽs sunt vna essentia. Contra. Sicut essentia est immensa, ita & persona. Sed immensitas essentiæ facit quod sit vna essentia tantum, ergo immensitas personæ facit quod sit vna persona tantum.

¶Si dicatur quod persona non est immensa nisi immensitate essentiæ. Contra. Persona secundum intellectum addit aliquid supra essentiam. Sed quicquid intelligitur in diuinis intelligitur vt immensum, ergo præter immensitatem essentiæ est in Deo immensitas personæ, quæ faciet in diuinis vnam tantum personam.

Sed contra est, quod dicitur 1. Io. 4. Tres sunt qui testimonium dant in cœlo.

Respondeo dicendum, quod immensitas non excludit pluralitatem nisi secundum quod tollit determinationem, quæ est pluralitatis principium primum. Sicut autem dictum est prius, duplex est determinatio .s. limitationis & distinctionis. In diuinis autem nullo modo cadit determinatio limitationis, cadit autem ibi determinatio distinctionis dupliciter. Vno modo secundum quod distinguitur per essentiam ab omnibus creatis, vt non limitatum a limitato. Alio modo secundum quod persona distinguitur a persona per relationem originis: quæ quidem distinctio non est propter aliquam limitationem, sed ratione oppositionis, quæ est in relatione, vnde hanc distinctionẽ

1.d. 10. art. 5. d. 26. q. 2. art. 2. opus. 9. q. 31. immensitas diuina non excludit; & per consequens nec pluralitatem personarum.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod quamuis persona sit immensa, tamen immensitas est essentiale non personale, sicut persona est bona bonitate essentiali: vnde non oportet, quod immensitas faciat distinctionem in personis, sed solum in esse naturæ.

1. d. 9. q. 1. o. ad 3. Ad tertium dicendum, quod persona non dicitur aliquid secundũ intellectum addere supra essentiam, quasi intellectus debeat intelligere aliquid additum essentiæ, esset enim intellectus falsus, sed quia intelligendo personam intelligo essentiam de necessitate, sed non è conuerso: vnde obiectio non procedit.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in Angelis sit compositio accidentis, & subiecti.

147 CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod in Angelis non sit compositio accidentis & subiecti: quia esse accidentale causatur ab esse substantiali: ergo & compositum accidentalis a compositione substantiali. Sed in Angelis non est compositio substantialis, quia sunt substantiæ simplices: vt Dionys. dicit: ergo nec compositio accidentalis.

art. 16. si. & 1. p. qu. 50. arti. 6. o. 1. di. 8. qu. 5. ar. 1.

¶ 2 Præterea, Boe. dicit in lib. de Trin. quod forma simplex subiectum esse non potest. Sed Angeli sunt formæ simplices, secundum Dion. ergo non possunt esse subiectum accidentis.

Sed contra est, quod Aug. substantias spirituales ponit deficere a simplicitate diuina, per hoc quod est in eis compositio accidentis & subiecti.

Respondeo dicendum, quod ex hoc aliquid est susceptiuum formæ substantialis vel accidentalis, quod aliquid habet possibilitatem, quia de ratione potentiæ est vt actui subiiciatur, qui forma dicitur. De Angelis autem diuersi diuersa sentiunt. Quidam enim dicunt quod sunt ex materia & forma composita. Alii dicunt quod sunt composita ex esse & quod est, vt Boetius dicit. Et vtroque modo oportet ponere potentialitatem in Angelo. De primo enim modo patet similiter patere potest de secundo, quia omne quod nõ est suum esse oportet quod habeat esse receptum ab alio, quod est sibi causa essendi. Et ita in se cõsideratum est in potentia respectu illius esse quod recipit ab alio, & hoc modo ad minus potentialitatem ponere oportet in angelo, quia angelus non est suum esse, hoc enim solius Dei est. Et ita relinquitur quod angelus possit esse subiectum accidentalis formæ. 1. p. q. 50. a. 2. o.

AD PRIMVM ergo dicendum quod substantialis simplicitas in angelis excludit compositionem materiæ & formæ, non autem compositionem ex esse & quod est quam compositionẽ ad minus accidentalis compositio in angelis præsupponit, & iterum non oportet quod si esse accidentale causatur a substantiali, quod compositio accidentalis a compositione substantiali causetur, quia substantia aliquo modo simplex potest esse subiectũ accidentis, vt dictum est. ar. 184. c. arti. 58. & 184. a. c. 5

Ad secundum dicendum, quod Boetius loquitur de illa forma simplici, quæ est actus, cui nihil potentialitatis admiscetur & talis est solus Deus. ar. huius.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæritur de sacramento altaris.

ET circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò vtrum corpus Christi secundum totam suam quantitatem contineatur sub speciebus panis.

¶ Secundo, utrum in eodẽ instanti sit panis & corpus Christi.

¶ Tertio, Vtrum Deus possit facere quod albedo, & aliæ qualitates sint sine quantitate, sicut facit quod quantitas in sacramento altaris sit sine subiecto.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum possit totum corpus Christi sub speciebus panis contineri.

CIrca primum sic proceditur. Videtur quod non possit totũ corpus Christi sub illis speciebus panis contineri. Non .n. potest etiam per miraculum fieri, ut duo contradictoria sint simul uera, ut August. dicit contra Faustum. Hoc autem sequeretur, si totum corpus Christi subesset illis speciebus, si enim est sub illis speciebus totum, non est maius illis speciebus, cum non excedat eas, & tamen secundum rei ueritatem est maius, cum sit bicubitum, uel amplius, & sic erit eodem maius, & non maius. Ergo non potest etiam per miraculum fieri, quod sub illis speciebus contineatur totum. 148 3. p. q. 76. a. 1. o. & q. 79. ar. 1. ad 3.

Sed contra ubicunque est pars alicuius corporis, etiam totũ corpus, nisi corpus sit diuisum, sed corpus Christi non est diuisum cum sit impassibile, ergo cum aliquid corporis Christi sit sub illis speciebus ut dicitur Matth. 26. Hoc est corpus meum, oportet quod sub illis speciebus totum corpus Christi contineatur. 4. d. 10. art. 2.

Respondeo dicendum, quod sub illis speciebus absque dubio cõtinetur totum corpus Christi, et tota quantitas eius. Ad cuius euidentiam sciẽdum est quod in sacramento altaris dupliciter aliquid continetur. Vno modo ex vi sacramenti, alio modo ex naturali concomitantia, verbi gratia. Sub speciebus panis continetur & corpus & sanguis Christi, sed corpus ex vi sacramenti, sanguis ex concomitantia naturali, quia corpus Christi non est sine sanguine, sub speciebus autem vini est, e conuerso. Illud autem continetur sub sacramento ex ui sacramenti quod est transsubstantiationis terminus, & propter hoc anima & diuinitas non continentur in sacramento ex ui sacramenti, cum panis & uinum in ea non conuertantur, sed ex naturali concomitantia, qua anima inseparabiliter unitur illi corpori, & diuinitas humanitati. Cum autem ex parte panis substantia transeat, & quantitas maneat cum reliquis accidentibus, patet quod directe transsubstantiationis terminus est substantia corporis Christi, & sic ipsa substantia corporis Christi est ibi ex ui sacramẽti, sed quantitas ex naturali cõcomitantia. Vnde patet quod substantia corporis Christi immediate hẽt ordinem ad dimensiones panis remanentes, quantitas autem corporis Christi quasi ex consequenti. E conuerso autem est in ordine locati ad locũ, qa substantia locati ordinatur ad locũ mediãtibus dimensionib. propriis, & inde est quod oportet dimẽsiones locati commensurari 3. p. q. 76. ar. 1. o. & 2. 3. 4. c. & q. 78. ar. 6. ad 2. et q. 81. a. 4. ad 2. et 3.

ar. 4. et 23. et 30. dimensionibus loci continentis, non autem dimensionem corporis Christi commensurandi dimensionibus specierum, & ideo sub quacunque parua dimensionibus panis potest esse totum corpus Christi, sicut tota natura substantiæ alicuius corporis saluatur in qualibet parte illius corporis.

1.3.p.q.79. ad 3. et 4 2. di.10. ar. 2. q 4. AD PRIMVM ergo dicendum, quod non sequitur ex hoc corpus Christi non esse maius illis speciebus quia non continetur sub eis quasi commensuretur, & sic non sequitur contradictoria esse simul.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis corpus Christi.

149
3p. q. 53. art. 3.c. 2. 3.p. q.75. art 7. o. & ad 1. & 2. dt. 11.q.1. ar. 3. q. 2. ad 2.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod in eodem instanti sub speciebus illis sit substantia panis & corpus Christi accipiatur. n. ultimum instans in quo est panis, & primum instans in quo est corpus Christi. Aut ergo sunt duo instantia, aut vnum, sed non duo, quia cum inter quælibet duo instantia sit tempus medium, esset aliquod tempus dare in quo non esset ibi nec corpus Christi, nec substantia panis, ergo oportet quod sit vnum instans, & sic in eodem instanti ibi est panis & corpus Christi. Si dicatur quod non est dare ultimum instans in quo est panis. Contra. Esse panis mensuratur quodam tempore. Sed mensura propria æquatur mensurato, ergo in quolibet instanti illius temporis est ibi panis, & sic in ultimo instanti.

¶ 2 Præterea, Sicut se habet tempus ad motum continuum, ita se habet instans ad mutationem instantaneam. Sed tempus includit utrunque terminorum motus continui: ergo & instans transubstantiationis, quæ est mutatio instantanea. Illius autem termini sunt panis & corpus Christi, ergo in eodem instanti est panis & corpus Christi.

¶ 3 Præterea, In qualibet mutatione instantanea simul est uerum dicere, quod fit, & factum est, quia in instanti non est accipere prius & posterius, ergo cum transubstantiatio sit mutatio instantanea, simul uerum est dicere quod fit ibi corpus Christi & factum est. Ergo corpus Christi simul est ibi & non est. Sed quando non est ibi corpus Christi, est ibi substantia panis. Ergo simul in eodem instanti est ibi corpus Christi & substantia panis.

Sed contra. Duæ formæ substantiales disparatæ non possunt in eodem instanti eidem inesse. Sed forma panis & corpus Christi sunt huiusmodi, ergo non possunt simul eidem inesse, & in eodem instanti.

ar. 104. & 183. ad 3. et 4 di. 11. q. 1. art. 1. q. 1.0.

Respondeo dicendum, quod nullo modo in eodem instanti est ibi corpus Christi & substantia panis, nec est assignare ultimum instans, in quo est ibi panis, sed ultimum tempus, quod continuatur ad instans illud in quo primo est ibi corpus Christi. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod in rebus naturalibus mutationes instantaneæ sunt termini motus semper, cuius rō est, quia huiusmodi mutationes habent pro terminis formā & priuationem, sicut generatio ignis ignem & non ignem. Inter formam autem & priuationem non potest esse aliquod medium nisi per accidens, inquantum. s. illud quod priuatur forma magis & minus appropinquat ad formā ratione alicuius dispositionis ad formam, quæ intenditur uel remittitur per motum continuum. Et ideo oportet præexistere motum alterationis, qui terminetur ad generationem, & sic alteratio habet duos terminos, unū sui generis, s. ultimam dispositionem quæ est necessitas ad formam, quia alteratio est motus in qualitate, & alium alterius generis. s. formam substantialem. Et eodem modo illuminatio est terminus motus localis solis, qui est mutatio instantanea existens inter formam luminis, & priuationem eius. s. tenebras. Cuiuslibet autem motus qui mensuratur aliquo tempore: oportet ergo ultimus terminus sit in ultimo instanti temporis. Vnde cum forma substantialis sit quidam terminus alterationis, oportet quod in ultimo instanti illius temporis introducatur forma substantialis, corruptio autem & generatio simul currunt, quia generatio unius est corruptio alterius, oportet ergo quod in ultimo instanti illius temporis sit terminus corruptionis unius, ut aeris, & terminus generationis alterius, ut ignis. Terminus autē corruptionis est non esse. Oportet ergo quod in ultimo instanti illius temporis sit primo non aer, & primo non ignis, sed ab ultimo instanti alicuius temporis non potest accipi penultimum, quia inter quælibet duo instantia est tempus medium secundū Philosophum, & sic non est accipere ultimum instans in quo sit aer, sed in toto tempore mensurante motū alterationis erat aer, et in ultimo instanti eius est primo nō aer, et primo ignis & similiter transubstantiatio est terminus cuiusdam motus, qui consistit in prolatione uerborum, unde in ultimo instanti temporis mensurantis illam prolationem est primo non panis, & primo corpus Christi: & sic non est ultimum instans in quo est panis, sed ultimum tempus. Inter tempus autem & instans non oportet quod aliquid cadat medium sicut nec inter lineam & punctum & sic non oportet quod aliquando neque sit panis, neque corpus Christi.

3.dist. 17. q. 2. ar. 1. ad 5. & di. 14. q. 3 ar. 3. ad 9. ar. 183. et 213. 5.6.

art. 187. 2. principio, & 1 p.q. 53 arti. 3.c. & q. 63. ar. 6. ad 4. & 3. p.q. 75. art. 7. ad 1. 3.p. q. 75. ar. 7. ad 1. 3. & 4. d. 8. q 2. ar. 3. ad 6. & 7. ad rationes.

Et ita patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, q punctum additum, vel subtractum lineæ non facit maius, vel minus: & similiter est de instanti opposito tempori vel subtracto ab eo, Vnde quamuis in ultimo instanti temporis mensurantis, esse panis, non sit panis: tamen non sequitur, q tempus illud sit maius quam duratio esse panis. & sic quod mensura non æquetur mensurato.

Ad tertium dicendum, quod instans dicitur mensurare mutationem aliquam instantaneam inquantum mensurat terminum eius ad quem: quia terminus eius a quo iungitur cum toto motu præcedenti: & ita mensuratur tempore mensurante motum præcedentem: sed tempus mensurat motum ratione vtriusque termini: & ideo non est simile.

Ad quartum dicendum, quod fieri dicitur dupliciter vno modo moueri ad esse illud quod generatur in toto tempore alterationis præcedentis dicitur fieri: & hoc modo loquitur philosophus de fieri in 6. phy. vbi ostendit quod omne factum esse præcedit fieri, & omne fieri præcedit factum esse. & sic non est verum quod aliquid fiat & factum sit: sed sic est verum quod illud quod fit non est. Alio modo dicitur fieri ita quando introducitur forma, & sic fieri non est moueri, sed terminat motum: vnde sicut simul motus terminatur & terminatus est, ita simul aliquid fit & factum est: sed hoc modo illud quod fit est, quia terminus factionis est esse in quo ponitur esse illud esse, quod dicitur hoc modo moueri.

ARTICVLVS X.

Vtrum Deus possit facere quod albedo, aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod Deus non possit facere quod albedo, aut aliqua qualitas corporalis sit sine quantitate quia quantitas est prima dispositio corporis ex eo quod immediate adheret substantiæ, vt dicit Boetius. Sed primum in quolibet genere est causa eorum quæ sunt post: vt dicitur in 2. Meta. (T.c. 3.) ergo a quantitate habent omnia alia accidentia quod sint dispositione corporalem: ergo remota quantitate nulla qualitas corporalis remaneret. 150

Perihermenias lec. 10. principio.

¶ 2 Præterea, Qualitas spiritualis vt scientia, vel virtus est nobilior quam qualitas corporalis. Sed qualitas spiritualis etiā miraculose non posset esse sine subiecto, vt videtur: ergo multo minus qualitas corporis posset esse sine subiecto ad minus quod est quantitas.

¶ 3 Præterea, Magis est remotum a natura, quod qualitas corporalis sit omnino sine obiecto quam quod sit in subiecto spirituali: quia esse in subiecto spirituali est qualitas spiritualis, q est in prædicamento eodem cum qualitate corporali; sed esse omnino sine subiecto est substantiæ, quæ est aliud prædicamentum: Sed non posset miraculose fieri, quod qualitas corporalis esset in subiecto spirituali, vt albedo in angelo: ergo multo minus potest fieri, quod qualitas corporalis non habeat subiectū, ad minus quantitatem.

¶ 4 Præterea, Magis dependet qualitas a substantia, quā e conuerso. Sed Deus non posset facere aliquam substantiam creatā absque omni accidente, quia ad minus oportet, quod creaturæ insit relatio ad suum creatorem: ergo multo minus potest fieri quod qualitas sit absque omni subiecto.

Sed contra. Propter hoc potest fieri, quod in sacramento altaris quantitas sit sine substantia, quia quantitas per essentiam a substantia differt. Sed similiter qualitas differt per essentiam a quantitate: ergo eadem ratione fieri posset vt qualitas esset sine quantitate.

Respondeo dicendum, q diuinæ potentiæ ratione suæ immensitatis attribuendum est quicquid in defectum non sonat: tamen aliqua sunt quæ natura creata non patitur vt fiant propter aliquam repugnantiam, quam important rōne contradictionis implicitæ: & de talibus consuetum a quibusdam dici, q Deus pōt ea facere quamuis fieri non possint. Vt ergo videamus utrum fieri possit a Deo, q albedo sit sine quantitate sciēdum est, q in ordine & qualibet alia qualitate corporali est duo considerare, s. ipsam naturam albedinis, per quam speciem sortitur, & indiuiduationem eius secundum q est hæc albedo sensibilis ab alia albedine sensibili distincta. Posset ergo fieri miraculo vt natura albedinis subsisteret absque omni quantitate tamen

arti. 39. & 96. 183.

men illa albedo non esset, sicut hæc albedo sensibilis: sed esset quædam forma intelligibilis ad modum formarum separatarū, quas Plato posuit, sed quod hæc albedo sensibilis indiuiduata esset sine quantitate fieri non posset, quamuis fieri possit quod quantitas indiuiduata sit sine substantia: quia quantitas non indiuiduatur solum ex subiecto, sicut alia accidentia: sed etiam ex situ qui est de ratione ipsius quantitatis dimensiuæ: quæ est quantitas positionem habens. Et ideo possibile est imaginari duas lineas separatas eiusdem speciei numero diuersas secundū diuersum situm, alias linea non esset diuisibilis ex ipsa ratione sui generis. Non enim diuiditur linea nisi in lineas. Plures autē albedines eiusdem speciei sine subiecto imaginari est impossibile, & sic patet quod albedo non indiuiduatur nisi ex subiecto, & propter hoc non posset esse indiuidua nisi esset in aliquo subiecto ad minus quantitate, sed quantitas habet vnde indiuiduetur etiam absque subiecto. Et ideo potest per miraculum esse hæc quantitas sensibilis etiam absque subiecto, sicut patet in corpore Christi.

1. dist. 47. ar. 4. c. ma. & contra. 4. c. 69. 1. p. qu. 25. arti. 1. c. & q. 39. arti. 3. 22. q. 24. arti. 5. ad 1. & 3. & 4. di. 12. q. 1. arti. 1. q. 3. ad tertium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd albedo si sine quantitate esset iam non esset corporalis qualitas, sed spiritualis, vt ex dictis patet.

ad rōnem.

Ad secundum dicendum, quòd de qualitate spirituali omnino idem dicendum videtur, quod de qualitate corporali dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd cum substantia spiritualis quātitate careat, non potest fieri quod qualitas corporalis sit in substantia spirituali, nisi per modum illum quo potest esse sine quantitate, vt dictum est.

Ad quartum dicendum, quòd ex hoc ipso quod substantia creata comparatur ad Deum, consequitur ipsam aliquod accidens, sicut ipsa relatio creationis, aut seruitutis, aut alia similis ratio; vnde sicut Deus non potest facere, quòd creatura non dependeat ab ipso, ita non posset facere quòd esset absque huiusmodi accidentibus, posset autem facere quod esset absque alijs accidentibus. Accidens autem non habet subiectum ex hoc quod comparatur ad Deum, & ideò nihil prohibet quin Deus facere possit aliquod accidens esse sine subiecto.

pot. q. 5. arti. 2. o. arti. 179. principio & 1. p. q. 14. art. 2. ad 2. & 1. ad 1. 4. d. 12. arti. 2. q. 3. & art. 183. ad 3.

Ad quintum quod obijcitur contra, patet quod non est eadem ratio de quantitate, & qualitate, vt ex dictis patet.

QVAESTIO .V.

DEINDE quæritur de corporibus damnatorum.
ET circa hoc quæruntur tria.
¶ Primò, vtrum corpora damnatorum sint incorruptibilia.
¶ Secundo, vtrum resurgent cum suis deformitatibus.
¶ Tertio, vtrum punientur in inferno verme, & fletu corporali.

ARTICVLVS XI.

Vtrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

151 4. d. 44. q. 3. ar. 1. q. 2. o. & cōtra 4. c. 89. o. & opus 10. c. 25. & opus. 11. o. 19. & 20.

AD primum sic proceditur. Videtur quod corpora damnatorum non erunt incorruptibilia. Corpus enim non potest esse incorruptibile nisi per naturam, vt cœleste: vel per gratiam innocentiæ, vt corpus hominis in primo statu; vel per gloriam, sicut corpus Christi in resurrectione. Sed nullum istorum competit corporibus damnatorum: ergo corpora damnatorum non erunt incorruptibilia.

¶ 2 Si dicatur quod erunt incorruptibilia ex decreto diuinæ iustitiæ, vt perpetuo puniantur. Contra, culpæ non debetur pœna perpetua nisi secundum quod habet aliquid perpetuitatis: sed perpetuitas culpæ non est ex parte corporis, sed ex parte voluntatis quæ eligit perpetuo in peccato manere. ergo diuina iustitia non requirit quod corpus æternaliter puniatur.

¶ 3 Præterea, Corpus non punitur pro peccato animæ nisi in quantum est organum animæ operantis peccatum. Sed in aliquibus actibus potest esse peccatum mortale, in quibus corpus non communicat, sicut patet in peccatis spiritualibus: ergo si aliquis pro eis solum damnetur, corpori eius non debetur pœna perpetua.

¶ 4 Præterea. Sicut aliquis damnatur propter peccatum trāsgressionis, ita damnatur propter peccatum omissionis. Sed in omissione nihil cooperatur corpus. ergo non debetur sibi pœna perpetua, si propter peccatum omissionis aliquis damnetur: & sic diuina iustitia non requirit corpora damnatorum esse incorruptibilia.

Sed contra, Remota causa remouetur & effectus. Sed post resurrectionem cessabit motus cœli, qui est causa corruptionis in corporibus, ergo cessabit corruptio, & sic corpora damnatorum erunt incorruptibilia.

Respondeo dicendum, quod corpora damnatorum erunt incorruptibilia, quamuis sint passibilia. Incorruptibilitatis autem prima causa & principalis est iustitia diuina, quæ conseruabit corpora damnatorum in perpetuis pœnis. Sed causa secundaria, & quasi coadiuuans erit quies motus cœli, quo quiescente nulla actio, vel passio poterit esse in corporibus pertinens ad transmutationem naturæ. Vnde & corpora damnatorum non patientur ab igne passione naturæ, qua natura corporis humani transmutetur a natura sua, sed patientur passione animæ, sicut organum sensus a sensibili suscipiendo similitudinē qualitatis sensibilis.

1. p. q. 97. art. 3. c. & pot. q6. 9. ar. 30. c. art. 176. ad 1. pot. q. 5. ar. 7. & 8. o & 3. di. 11. arti. 6. ad 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit ex insufficienti diuisione. Est enim hic alia causa incorruptionis a rebus quæ tanguntur in obiectione, s. decretum diuinæ iustitiæ, quamuis possit dici aliquo modo, quod etiam per naturā erunt incorruptibilia, inquantum si remouetur naturale corruptionis principium, s. motus cœli.

Ad secundum dicendum, quod peccatum & rationem culpæ & perpetuitatis habet ex anima nō ex corpore. Vnde sicut corpus punitur ex peccato, inquantum est instrumentum peccati rationem culpæ habentis ab anima: ita perpetuo puniri debet inquantum est instrumentum peccati quod habet perpetuitatem ex uoluntate.

Ad tertium dicendum, quod hæc non est ratio principaliter quare corpus punitur pro peccato animæ, quia est instrumentum animæ operantis peccatum, sed magis quia est pars essentialis hominis quæ operatur, proprie enim loquendo homo est qui peccat per animam, & ideo si punietur anima tantum, nō punietur qui peccauit. s. homo. Nec tamen est uerum qđ aliquis actus sit hominis in uita præsenti in quo corpus non communicet, quia quamuis in actibus intellectiuæ partis non communicet corpus sicut instrumentum actus, communicat tamen sicut repræsentans obiectum, quia obiectum intellectus est phātasma, & sicut color uisus, ut dicitur in 3. de anima. (T. c. 30.) phantasma autem non est sine organo corporali, & sic patet qđ etiam intelligendo, & in alijs actibus animæ utimur aliquo modo corpore.

22. q. 50. 2. 4. ad 1. & ueri. q. 10. ar. 2. ad 7. arti. 200. ad 1.

Ad quartum dicendum, quod pro peccato omissionis non dānatur aliquis, quia aliquid agatur, sed quia omittitur illud qđ est debitum fieri ab anima, & a corpore, inquantum corpus cōmunicat actibus animæ, & ita eodem modo peccatum transgressionis, & omissionis pertinet ad corpus & animam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus.

152 4. dist. 44. q. 3. ar. 1. q6. 10. & contra 4. c. 88.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus. Resurrectio enim fiet diuina uirtute, quæ est perfectissima. Sed uirtutis perfectæ perfecta est operatio & effectus, ergo corpora resurgentium erunt perfecta, & ita corpora damnatorum resurgent sine deformitatibus.

Sed contra est Sapientiæ 11. Per quæ peccat quis per hæc & torquetur. Sed damnati peccauerunt per corpora deformitatē habentia ergo resurgent cum deformitatibus.

4. d. 44. q. p. art. 2. q. 1. o. & q. 2. ad 2.

Respondeo dicendum, quod deformitas in corpore potest esse duobus modis, uno modo ex defectu alicuius membri, & talis deformitas, ut communiter dicitur in corporibus damnatorum non erit, quia omnes resurgent incorrupti, i. sine defectu alicuius membri, ut sic totum corpus puniatur in reprobis, & præmietur in electis. Alio modo potest esse deformitas uel defectus corporis ex indebita proportione partium, sicut febris accidit ex indebita proportione humorum, & sicut gibbus accidit ex superabundantia carnis in aliqua parte, de tali deformitate uel defectu est duplex opinio. Quidam enim attendentes damnationem reproborum ut nihil eis mali deesset, dixerunt quod talibus deformitatibus non carebunt. Alij uero attendentes uirtutem resuscitantis, qui sicut naturam condidit in opere creationis ita naturam in resurrectione reparabit, dicunt quod omnes defectus qui ex uitio naturæ acciderunt, author naturæ amouebit, ut febrem & huiusmodi. Sed defectus qui ex praua uoluntate processerunt in reprobis remanebunt, sicut sunt maculæ, & reatus peccatorum. Quid autem horum uerius sit Aug. in Enchir. sub dubio relinquit dicens, quod nulla debet esse quæstio de pulchritudine illorum, quorum est certa damnatio.

2. opinio de qualitate reproborū, 22. gentium contra 4. c. 88. c. Augu.

His uisis facile patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum corpora damnatorum punientur uermibus, & fletu corporalibus.

153 ar.176.& 4 dist.50. q. 2.ar.3. qõ. 3.o.& op⁹. 20.c.40.& 41 & 42.

AD tertiū sic proceditur. Videtur quod corpora damnatorum punietur uermibus & fletu corporalibus. Dicitur.n. Iudith ultimo. Dabit ignē & uermes in carnes eorum. Sed uermis spiritualis non datur in carnem: sed magis in animam ergo uermis, quo reprobi punientur, non est tantum spiritualis, sed etiam corporalis.

¶ 2 Item Lucæ 13. dicit quædam Glo. quod per fletum quē Dominus reprobis comminatus potest probari uera corporis resurrectio, quod non esset si fletus ille esset tantum spiritualis, ergo, &c.

Sed contra est quod uermis quo punientur reprobi est immortalis. Isaiæ ultimo. Vermis eorum non morietur. Sed nullum animal habet ordinem ad immortalitatem, nisi homo, ergo uermis ille non erit materialis.

¶ Præt. in fletu corporali fit quædam resolutio lachrymarum. Sed omne corpus finitum a quo aliquid continue resolui tur. nisi fiat aliqua restauratio, tandem consumitur. Cum ergo in corporibus damnatorum nulla restauratio fiat deperditi, uidetur quod fletus qui erit in eis perpetuus non erit materialis.

August.

Respondeo dicendum, quod circa hoc August. lib. 20. de ciuitate Dei, ponit diuersas opiniones, sic dicens. In pœnis malorum & inextinguibilis ignis & uiuacissimus uermis ab aliis atque aliis aliter atque aliter est expositum. Alii quippe utrunque ad animam retulerunt, alii utrūque ad corpus, alii ad corp⁹ ignē, ad animā tropice uermem retulerunt, alii utrunque ad corpus, alii ad corpus ignem, ad animam tropice uermem, qđ esse credibilius uidetur. Vnde sequentes Augustinum dicim⁹ quod uermis ille erit spiritualis, ut ipse remorsus conscientiæ interius animam corrodens uermis dicatur, & similiter fletus erit spiritualis, ut ipse dolor fletus dicatur. Aliquo tamē modo posset dici corporalis fletus etiam sine lachrymarum emissione, ut fletus dicatur non solum dolor animæ, sed dispositio qua corpus disponitur anima dolente.

4. dist.44. q. 2. ar. 3. qõ. 2.o. & pot. qõ. 5. ar 9. ad 13. 4. dist. 44. q ar. 3. q. 3. o. & contra 4 c.89. c.fi. ad secundū

AD PRIMVM ergo dicendum, quod locutiō illa tropica est, & sic possumus per carnes exponere animas impiorum q̄ carnales fuerant.

Ad secundum dicendum, quod fletus corporalis modo prædicto sine lachrymarum emissione sufficit ad veritatem resurrectionis insinuandam, si tamen sustineretur quod uermis & fletus essent corporales posset dici q̄ diuina uirtute & uermis ille sustentaretur & lachrymarum deperditio restauraretur.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæritur de sensibus sacræ scripturæ.
Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò vtrum præter sensus literales in verbis sacræ scripturæ alii sensus lateant.

¶ Secundo de numero sensuum sacræ scripturæ.

¶ Tertiò, utrum isti sensus inueniantur in aliis scripturis.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum in eisdem uerbis sacræ scripturæ lateant plures sensus.

154 1.p.qõ. 1.a. 9. ad 2 & 10. ad 1. & q. 102. arti. 2.c.

AD primum sic proceditur. Videtur quòd in eisdem uerbis sacræ scripturæ non lateant plures sensus, quia dictionibus semel sumptis non est utendum æquiuoce, vel multipliciter. Sed pluralitas sensuum facit multiplicem locutionem, ergo in eadem locutione sacræ scripturæ non possunt plures sensus latere.

¶ 2 Præt. Sacra scriptura ordinata est ad intellectum, secūdum illud Psalmi 118 Declaratio sermonum tuorum dat intellectum Sed multiplicitas sensuum obnubilat intellectum, ergo non debent in sacra scriptura multi sensus esse.

¶ 3 Præt. Id quod potest esse occasio erroris debet in sacra scriptura uitari. Sed ponere alios sensus præter literalē in scriptura potest esse occasio erroris, quia quilibet posset exponere sacram scripturam secundum quod ipse uellet ad confirmationem opinionis suæ, ergo non debent esse plures sensus in sacra scriptura.

¶ 4 Præterea, Augustinus dicit secūdo sup Gene. ad literā. Quod maior est sacræ scripturæ auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas, ergo ille sensus qui nō hēt auctoritatem ad aliquid confirmandum non est conueniens sensus sacræ scripturæ. Sed nullus sensus præter literalem habet robur ad aliquid confirmandum, vt patet per Dionysium in Epist. ad Titum. Dicit enim quod symbolica Theologia, id est quæ ex similibus procedit, non est argumentatiua; ergo sacra scriptura alios sensus præter literalem non habet.

¶ 5 Præterea Quicunque sensus ex verbis alicuius scripturæ trahitur. quem auctor non intendit, non est sensus ꝓprius, quia auctor per unam scripturam non pōt intelligere, nisi unū, quia non contingit plura simul intelligere, secundum Philosophum, ergo non possunt esse plures sensus proprii sacræ scripturæ.

Sed contra est, quod dicitur Dan. 12. pertransibunt plurimi & multiplex erit scientia.

¶ Prætereà. Hieronymus dicit in prologo Bibliæ loquens de Apocalypsi. In uerbis singulis multiplices latent intelligentiæ.

Respondeo dicendum, q̄ sacra scriptura ad hoc diuinitus est ordinata, vt per eam nobis ueritas manifestetur necessaria ad salutem, manifestatio autem vel expressio alicuius veritatis potest fieri de aliquo rebus & verbis, inquantum .s. verba significant res: & vna res potest esse figura alterius. Auctor autem rerum non solum potest uerba accommodare ad aliquid significandum, sed etiam res potest disponere in figura alterius, & secundum hoc in sacra scriptura manifestatur veritas dupliciter. Vno modo secundum quod res significantur per verba: & in hoc consistit sensus literalis. Alio modo secundum quod res sunt figuræ aliarum rerum, & in hoc consistit sensus spiritualis, & sic sacræ scripturæ plures sensus competunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ varietas sensuum, quorū vnus ab alio non procedit, facit multiplicitatem locutionis: sed sensus spiritualis semper fundatur super literalem, & procedit ex eo. Vnde ex hoc q̄ sacra scriptura exponitur literaliter, & spiritualiter. non est in ipsa aliqua multiplicitas. 1.p. qõ. 1. art. 10. ad 1.& 3.

Ad secundum dicendum, q̄ secundum q̄ Augu. dicit in lib. de doctrina Christiana. Vtiliter est a Deo dispositū ut ueritas in sacra scriptura cum aliqua difficultate manifestetur. Est.n. hoc utile ad tollendum fastidium. quia ad ea quæ sunt difficilia maior surgit attentio, queq; tedium tollit. Similiter ex hoc tollitur superbiendi occasio: dum homo difficulter ueritatem sacræ scripturæ capere potest. Similiter per hoc veritas fidei ab irrisione infidelium defenditur. Vnde Dominus Matthæi 7. Nolite, inquit, sanctum dare canibus. Et Dionysius Timotheum monebat, vt sancta ab immondis incontaminata seruaret. Et ita patet quod expedit ueritatem fidei sub diuersis sensibus in sacra scriptura tradi. Augusti. Matthæ. Dionysius Augusti.

Ad tertium dicendum, quòd sicut dicit Augu. in lib. de doctrina Christiana. Nihil est quod occulte in aliquo loco sacræ scripturæ tradatur, quod non alibi manifeste exponatur. Vnde spiritualis expositio semper debet habere fulcimentum ab aliqua literali expositione sacræ scripturæ: & ita vitatur omnis erroris occasio.

Ad quartam dicendum, quòd non est propter defectum auctoritatis, quod ex sensu spirituali non potest trahi efficax argumētum, sed ex ipsa natura similitudinis, in qua fundatur spiritualis sensus. Vna enim res pluribus simul esse potest, vnde non potest ab illa, quando in scriptura sacra proponitur, procedi ad aliquam illarum determinate, sed est fallacia consequentis. Verbi gratia, leo propter aliquam similitudinem significat Christum & diabolum. Vnde per hoc quod aliquid de leone dicitur in sacra scriptura: ad neutrum potest fieri processus in sacra scriptura argumentando. 1.p.q. 1. ar ti. 9. ad 2. ad 1. huius veri. q. 12. ar. 12. ad 8. & ma. qu. 13. artic. 4. ad 16.

Ad quintum dicendum quod auctor principalis sacræ scripturæ est Spiritus sanctus qui in vno verbo sacræ scripturæ intellexit multo plura quam per expositores sacræ scripturæ exponantur, vel discernantur: nec est etiam inconueniens, quòd homo qui fuit auctor instrumentalis sacræ scripturæ in vno verbo plura intelligeret, quia Prophetæ, vt Hieronymus dicit super Osea, Ita loquebantur de factis præsentibus, quòd etiam intenderint futura significare. Vnde non est impossibile simul plura intelligere, inquantum vna est figura alterius. Hierony. ar. 142. 155

ARTICVLVS XV.

Vtrum debeant distingui quatuor sensus sacræ scripturæ.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd non debeāt distingui quatuor sensus sacræ scripturæ, s. historialis, vel literalis: allegoricus, moralis, & anagogicus. Sicut enim in sacra scriptura aliqua figurate dicuntur de Christo, ita etiam figuratē dicuntur de multis aliis hominibus, sicut Daniel 8. per hircum caprarum significatur Rex Græcorum. Sed huiusmodi figu- 155 1.p.q. 1. art. 10.o & po. q. 4. ar. 1.c.

di figurativæ locutiones non faciunt aliquem sensum præter literalem in sacra scriptura: ergo nec sensus allegoricus, per quē exponuntur de Christo ea quæ in figura ipsius præcesserunt, debet alius sensus ab historico poni.

¶ 2 Præterea, una est Ecclesia capitis & membrorum. Sed sensus allegoricus videtur pertinere ad caput ecclesiæ, s. Christum sensus moralis videtur pertinere ad membra eius. s. fideles: ergo sensus moralis non debet ab allegorico distingui.

¶ 3 Præterea, Moralis sensus est qui ad morum instructionem pertinet. Sed sacra scriptura in pluribus locis secundum literalem sensum mores instruit, ergo moralis sensus non debet distingui a literali.

¶ 4 Præterea, sicut Christus est caput ecclesiæ militantis, ita est caput triumphantis, nec est alius Christus, ergo nec sensus anagogicus, per quem aliqua exponuntur de Ecclesia triūphante debet esse alius ab allegorico, quo aliqua exponuntur de Christo, & Ecclesia militante.

¶ 5 Præterea, Si isti quatuor sensus essent de necessitate sacræ scripturæ, quælibet pars sacræ scripturæ deberet hos quatuor sensus habere, sed hoc falsum est. Vt enim Aug. dicit super Genes. ad literam. In quibusdam sensus literalis quærendus est solus, ergo hi quatuor sensus non sunt de necessitate expositionis sacræ scripturæ.

Sed contra est quod Aug. dicit in 1. super Gene. ad literā. In omnib. libris sanctis oportet intueri quæ ibi æterna insinuētur, quæ ibi facta narrantur, quæ futura prænunciantur, quæ agenda præcipiuntur Primum autem pertinet ad sensum anagogicum. Secundum ad historicum. Tertium ad allegoricum. Quartum ad moralem, ergo quatuor sunt sensus sacræ scripturæ.

Præterea, Beda sunt super Gen. in prin. dicit. Quatuor sunt sensus sacræ scripturæ, historia, quæ res gestas loquitur, allegoria, in qua aliud ex alio intelligitur, tropologia, i. moralis locutio, in qua de moribus ordinandis tractatur, anagogia, per quā de summis & cælestibus tractatur ad superiora reducimur.

ar. 154 c. Respondeo dicendum, quod distinctio istorum quatuor sensuum hoc modo accipi debet. Sicut enim dictum est, sacra scriptura veritatem quam tradit dupliciter manifestat per uerba, & per rerum figuras. Manifestatio autem quæ est per uer-
ar. 54 ca. fi. ba, facit sensum historicum sive literalem, unde totum id ad sensum literalem pertinet, quod ex ipsa uerborum significatione recte accipitur. Sed sensus spiritualis, ut dictum est, accipitur, uel consistit in hoc quod quædam res per figuram aliarum rerum exprimuntur, quia uisibilia solent esse figuræ inuisibilium, ut Dio. dicit. Inde est quod sensus iste qui ex figuris accipitur spiritualis uocatur, ueritas autem quam sacra scriptura per figuras rerum tradit, ad duo ordinatur, s. ad recte credendum, & ad recte operandum, si ad recte operādum, sic est sensus moralis qui alio nomine tropologicus dicitur. Si autem ad recte credendum, oportet distin-
22. q. 10 r. guere secundum ordinem credibilium, ut enim Dionysius di
ar. 2 c. r. & cit quarto capitulo cæl. Hier Status ecclesiæ medius est inter
q. 106. ar. 4. statum synagogæ, & statum Ecclesiæ triūphantis. Vetus ergo
ad 1. & 3. r. testamētum figura fuit noui, uetus simul & nouū figura sunt
q. 61. a. 4. ad cælestium. Sensus ergo spiritualis ordinatus ad recte credēdū
primum potest fundari in illo modo figurationis, quo uetus testamētum figurat nouum, & sic est allegoricus sensus, uel typicus secundum quod ea quæ in ueteri testamento contigerunt exponuntur de Christo & Ecclesia, uel potest fundari in illo modo figurationis, quo nouum simul & uetus significant Ecclesiam triumphantem, & sic est sensus anagogicus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hircus, uel alia huiusmodi per quæ aliæ personæ a Christo in scripturis designātur, non fuerunt res aliquæ, sed similitudines imaginariæ ad hoc solum ostensæ ut illæ personæ significarentur. Vnde illa significatio, qua per illas similitudines personæ illæ aut regna designantur, non pertinet n. sī ad historicum sensum. Sed ad Christum designandum etiam illa quæ in rei ueritate contigerunt ordinantur sicut umbra ad veritatem, & ideo talis significatio, quia per huiusmodi res Christus, aut eius membra significantur, facit alium sensum præter historicū, s. allegoricū Si alicubi uero inueniatur, q Christus significatur per huiusmodi imaginarias similitudines, talis significatio non excedit sēsum literalem, sicut Christus significatur per lapidem qui excisus est de monte sine manib. Dan. 2.

Ad secundum dicendum, q sensus allegoricus non solum pertinet ad Christum ratione capitis, sed etiam ratione membrorū, sicut, q per duodecim lapides electos de Iordane, Iosue septimo, significantur duodecim Apostoli. Sed moralis sēsus pertinet ad Christi quantum ad proprios eorum actus, & nō secundum quod considerantur ut membra.

Ad tertium dicendū, q moralis sensus non dr oīs sensus, p quē mores instruuntur, sed p quē instructio morū sumitur ex similitudine aliquarum rerū gestarum. Sic. n. moralis sensus est pars spiritualis: ita quod nunquam est idem sensus moralis, & literalis.

Ad quartum dicendum, quod sicut sensus allegoricus pertinet ad Christum secundum, quod est caput Ecclesiæ militantis iustificans eam, & gratiam infundens, ita & sensus anagogicus pertinet ad eum secundum quod est caput Ecclesiæ triumphantis glorificans eam.

Ad quintum dicendum, quod quatuor isti sensus non attribuuntur sacræ scripturæ ut in qualibet eius parte sit his quatuor, quandoque tribus, quandoque duobus, quandoque uno tantū. In sacra enim scriptura præcipue ex prioribus posteriora significantur, & ideo quandoque in sacra scriptura secundum sensum literalem dicitur aliquid de priori quod potest spiritualiter de posterioribus exponi, sed non conuertitur. Inter omnia autem quæ in sacra scriptura narrantur, prima sunt illa quæ ad uetus testamentum pertinet, & ideo quæ secundum literalem sensum ad facta ueteris testamenti spectant possunt quatuor sensibus exponi. Secunda vero sunt illa, quæ pertinent ad statum præsentis Ecclesiæ, in quibus illa sunt priora quæ ad caput pertinent respectu eorum quæ pertinent ad membra, quia ipsum corpus uerū Christi, & ea quæ in ipso sunt gesta, sunt figura corporis Christi mystici, & eorū quæ in ipso geruntur, ut in ipso, scilicet Christo exemplum uiuendi sumere debeamus In Christo etiam futura gloria nobis præmōstrata est, unde ea quæ literam de ipso Christo capite dicuntur, possunt exponi & allegorice referendo ad corpus eius mysticum, & moraliter referendo ad actus nostros qui secundū ipsum debent reformari, & anagogice, inquantum in Christo est nobis iter gloriæ demonstratum. Sed quando secundum literalem sensum dicitur aliquid de ecclesia, non potest exponi allegorice. nisi forte ea quæ dicuntur de primitiua Ecclesiæ exponantur quantum ad futurum statum Ecclesiæ præsentis possunt tamen exponi moraliter & anagogice. Ea uero quæ moraliter dicuntur secundum sensum literalem nō consueuerunt exponi nisi allegorice, Illa uero quę secundū sensum literalem pertinent ad statum gloriæ nullo alio sensu consueuerunt exponi, eo quod ipsa non sunt figura aliorum. sed ab omnibus aliis figurata.

Non quælibet pars scripturæ sacræ 4. sensus habet.

Pluralitas sensuum sacræ scripturę distincte declarat.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum in aliis scripturis prædicti sensus distingui debeant.

156 Ar. specialis, po. q. 4. ar. 13. 1. c.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod in aliis scripturis prædicti sensus distingui debeant. Sensus enim spirituales in sacra scriptura accipiuntur ex quibusdam similitudinibus, sed in aliis scientiis proceditur etiam ex quibusdam similitudinibus: ergo in scripturis aliarum scientiarum possunt sensus plures inueniri.

¶. Præterea, Poeticæ artis est veritatem rerum aliquibus similitudinib. fictis designare: ergo uidetur quod & in dictis poetarum sensus spirituales inueniantur, & non solum in sacra scriptura.

¶ 3 Præterea, Philos. dicit, quod qui dicit unum quodammodo multa dicit: ergo uidetur quod in aliis scientiis in uno sensu possunt designari plures: & sic non solum sacra scriptura hos sensus spirituales habet.

Sed contra est, quod dicit Greg. 2a Moralium, Sacra scriptura omnes scientias, atque doctrinas ipso etiam locutionis suæ more transcendit: quia uno eodemque sermone dum narrat gestum prodit mysterium.

Respondeo dicendum, quod spiritualis sensus sacræ scripturæ accipitur ex hoc quod res cursum suum peragentes significant aliquid aliud quod per spiritualem sensum accipitur. Sic autem ordinatur res in cursu suo, ut ex eis talis sensus possit accipi q̄ eius solius est qui sua prouidentia res gubernat, qui solus Deus est. Sicut enim homo potest adhibere ad aliquid significandum aliquas uoces, uel aliquas similitudines fictas, ita Deus adhibet ad significationem aliquorum ipsum cursum rerum suæ prouidētiæ subiectarum. Significare autem aliquid per uerba, uel per similitudines fictas ad significandum tantum ordinatas, non facit nisi sensum literalem, ut ex dictis patet. Vnde in nulla scientia humana industria inuenta proprie loquēdo potest inueniri nisi literalis sensus: sed solum in ista scriptura, cuius Spiritus ar. 155. po.
sanctus est auctor, homo uero instrumentum, secundum illud q. 4. art. 1.
Psalmi. Lingua mea calamus scribæ. &c. Psal. 4.

Ad primum ergo dicendum, quod in aliis scientiis proceditur ex similibus argumentando, non quod ex uerbis quibus una res significatur, significetur & alia res.

Ad secundum dicendum, quod fictiones poeticæ non sunt ad aliud ordinatæ nisi ad significandum, vnde talis significatio non supergreditur modum literalis sensus.

Ad tertium dicendum, quod qui dicit unum quodammodo

dicit multa, scilicet in potentia, secundum quòd conclusiones sunt potentia in principiis. Ex uno enim principio multæ conclusiones sequuntur. non quod in aliis scientiis per modum significationis quod dicitur de una re simul de aliis intelligatur ut significatum, licet inde trahi possit per argumentationem,&c.

QVAESTIO VII.

QVAESTIO est de opere manuali, circa quod quæruntur duo.

¶Primo,Vtrum operari manibus sit in præcepto.

¶Secundo,Vtrum ab hoc præcepto excusentur illi, qui spiritualibus operibus uacant.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum operari manibus sit in præcepto.

157 AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod operari manibus sit in præcepto.secundæ ad Thessalonicenses tertio.Si quis non uult operari non manducet.Audiuimus enim,& cætera Glo.quod ideo præcipio quia audiuimus,ergo &c.

¶2Præt.Augustinus in libro de opere monachorum. Audiant ergo quibus hoc præcepit Apostolus,qui non habent hanc potestatem.

¶3Præt. Nullus debet excommunicari, ut iura dicunt, nisi pro mortali. Sed nullus peccat mortaliter nisi contra præceptum faciens. Cum ergo ille qui cessat ab opere manuali iure possit excommunicari, ut patet per illud quod dicitur secundæ ad Thessalonicenses tertio.Si quis non obedierit uerbo nostro per Epistolam,hunc notate,& ne commisceamini cum illo ut confundatur:uidetur ergo quod operari manibus sit in præcepto.

B. Paulus.

¶4Præterea. Ille qui peccauit tenetur pœnam debitam pro peccato subire ex necessitate præcepti. Sed omnes in Adã peccauerunt ad Roma. 5. Pœna autem peccati Adæ est labor manualis.Genes.3. In sudore uultus tui uesceris pane tuo: ergo omnibus est præceptum manibus laborare.

B. Paulus.

¶5Præterea ad Ephæsios quarto.Qui furabatur iam non furetur,magis autem laboret operando manibus suis.Glo.Laboret operando non solum per seruos, sed etiam manibus. Illud autem quod ad omnes pertinet est præceptum non consilium: ergo &c.

¶6Præterea Labor manualis necessarius est ad sustentationẽ uitæ corporalis: sicut actus uirtutum sunt necessarii ad sustentationem uitæ spiritualis.Sed actus uirtutum sunt in præcepto: ergo & laborare manibus.

¶7Præt. Illud ad quod sequitur peccatum mortale non potest sine peccato mortali fieri.Sed ad non laborare sequitur nõ manducare: quod quandoque est peccatum mortale. secundæ ad Thessalonicenses tertio. Qui non operatur non manducet: ergo non operari manibus est peccatum mortale: ergo eius oppositum est in præcepto.

Apostolus

Sed contra. Non est contrarium præcepto,uel consilio præceptum Domini,uel consilium.Sed Dominus,uel præcipiendo, uel consulendo dicit Matthæi sexto. Nolite soliciti esse animæ uestræ, &c. Huic autem contrariatur labor manuum,quia qui laborant manibus soliciti sunt de necessariis corporis ergo labor manuum non est in præcepto.

Matthæus.

¶Præt.Lex uetus quantum ad præcepta moralia sufficienter continebat quæ necessaria sunt ad salutem. Vnde Dominus Matthæi decimonono. Si uis ad uitam ingredi serua mãdata,& loquitur de mandatis decalogi.Vnde subdit. Non homicidium facies: non furaberis, sed in præceptis ueteris legis nihil continetur de labore manuum:ergo labor manuum non est in præcepto.

Præterea. Ad præcepta seruanda omnes tenẽtur.Sed ad labores manuum non omnes tenentur alias qui sunt diuites & manibus non laborant mortaliter peccarent: ergo labor manuum non est in præcepto.

¶Præterea.Ad præcepta non magis tenentur religiosi quam sæculares.Sed ad laborandum manibus uidentur magis teneri religiosi quam sæculares. Vnde Augustinus in lib.de operibus monachorum.monachos reprehendit: quia non laborant, non autem alios,ergo &c.

ar.137. ad ¶ Præterea. Vsus liberalium artium nobilior est quam mechanicarum quæ in opere manuali consistit.Sed usus liberalium artium non est in præcepto,ergo multo minus labor manuum.

Respondeo dicendum,quod iudiciũ,de unaquaque re sumendũ est secundum finem,ad quem ordinatur. Labor autem manuũ ad tria esse utilis inuenitur.Primo ad ocium tollendum.Vnde Hieronymus ad Rusticum monachum.Semper aliquid operis facito,ut te Diabolus inueniat occupatum, & quod intelligat de opere manuali patet per illud quod subiungit.Vel fiscellam texe iunco,& postea subdit,in desideriis est omnis ociosus.Secũdo ad corpus domandum, unde secundæ ad Corinthios sexto. Aliis carnis macerationibus coniungit,ubi dicitur, in laboribus,s.operum,quia manibus suis operabatur. Et subiungit. In uigiliis & ieiuniis & cætera. Tertio,ordinatur ad quærendum uictum. Actuum secundo. Ad ea,quæ mihi opus erant,& his qui mecum erant ministrauerunt manus istæ.Si ergo consideretur labor manuum secundum quod ordinatur ad tollendum ociũ, uel corpus domandum,sic idem iudicium est de labore manuũ, & de aliis exercitiis ad eadem ordinatis. Non enim est in præcepto,quod tollatur ocium tali,aut tali occupatione, sed sufficit ad ocium tollendum quacunque licita occupatione ab ocio quis desistat, & sic occupatio laboris manuum non est in præcepto considerato hoc fine. Et similis est ratio de labore manuum secundum,quod ordinatur ad corpus domandum, quia multis exercitiis corpus domari potest,sicut uigiliis, ieiuniis,& multis huiusmodi. Vnde nullum eorum inquantum ordinatur ad talem finem est in præcepto in speciali quamuis in generali sit in præcepto corpus domare qualicunque exercitio, quo mortiferæ concupiscentiæ reprimantur.Secundum autem quod ordinatur ad uictum quærendum sic uidetur esse in præcepto. Vnde dicitur primæ ad Thessalonicenses quarto. Operemini manibus uestris sicut præcipimus uobis, nec solum in præcepto iuris positiui,sed etiam iuris naturalis. Illa enim sunt de lege naturali,ad quæ homo ex suis naturalibus inclinatur. Sicut autem ex ipsa dispositione corporis patet, homo naturalẽ ordinationem habet ad opus manuale. propter quod dicitur Iob.quinto. Homo ad laborem nascitur,& auis ad uolandum. Cum autem aliis animalibus natura sufficienter prouiderit in his quæ ad sustẽtationem suæ uitæ pertinent in cibis & armis & tegumentis,homini in his non prouidit, quia ipse est præditus ratione per quam sibi potest prouidere in omnibus supradictis,unde & erit sibi loco omnium prædictorum manus conueniens ad diuersa opera quibus conceptiones rationis diuersis artificiis exequatur,ut dicitur decimo quarto de animalib.Sciendum tamen est quod duplex est præceptum legis naturæ quoddam quod ordinatur,ad tollendũ defectum unius singularis personæ,uel spirituale sicut de actibus uirtutum, uel corporale sicut præceptum quod Dominus dedit homini Genes.secundo. De omni ligno quod est in paradiso comede,& cætera. Aliud uero est quod ordinatur ad tollendum defectum totius speciei,sicut hoc,quod dicitur Gen.primo. Crescite & multiplicamini & replete terram.In hoc enim præcipitur actus generationis,quo natura saluatur,& multiplicatur. Hoc autem interest inter hæc duo genera præceptorum.quia primũ præceptum legis naturæ quilibet tenetur singulariter obseruare,sed ad secundum præceptum nõ tenetur quilibet singulariter.In his.n. quæ pertinent ad speciem oẽs hoĩes cõputandi sunt quasi unus homo,ut participatione enim speciei plures homines sunt unus hõ, ut dicit Porphyrius. Sicut autem homo unus habet diuersa membra, quibus occupatur in diuersis officiis ordinatis ad tollendum proprium defectum, quæ non possunt omnia per unum membrum exerceri,sicut oculus uidet totum corpus, & per totum corpus portat,ita oportet esse in his quæ ad totam speciem pertinent. Non.n.sufficeret unus homo ad exercenda omnia,quibus humana societas indiget.Et ideo diuersis officiis oportet occupari diuersos,ut dicitur ad Romanos duodecimo.Sicut in uno corpore multa membra habemus,&c. Hæc autem diuersificatio hominum in diuersis officiis,contingit.Primo ex diuina prouidentia quæ ita hominum status distribuit, ut nihil unquam deesse inueniatur de necessariis ad uitam.Secundo etiã ex causis naturalibus,ex quibus contingit quod in diuersis hominibus sunt diuersæ inclinationes ad diuersa officia,uel ad diuersos modos uiuendi.Quia ergo labore manuum aliquid potest subuenire & proprio defectui & alieno, cum non possit unus homo in omnibus sibi sufficere,sed indiget alieno auxilio,patet quod præceptum de labore manuum quodammodo sub utroque genere prædictorum præceptorum continetur. Inquantum.n. labore manuũ unius subuenitur necessitatibus aliorũ sic pertinet ad secundum genus naturaliũ præceptorũ. Inquantum autem aliquis per hoc suis necessitatibus subuenit pertinet ad primum genus, sicut præceptum de comedendo. Præceptum autem quod ordinatur ad tollendum defectum corporalem non obligat nisi defectu existente, Vnde si esset aliquis qui posset uiuere sine cibo, non obligaretur præcepto de comedendo. Sic ergo præceptum de labore manuum non obligat aliquem singulariter secundũ quod ordinatur ad tollendum defectum communem aliquo modo neque secundum quod ordinatur ad tollendum propriũ nisi defectu existẽte,

Hieroni.

Apostolus Paulus

Lucas

Labor manualis qualiter cadit sub præcepto.

1.p.q. 91 ar.3.ad 2.1.p.q. 76.ar. 5. ad 3. & 12.q. 5.ad 1. & ue. q. 22.ar.7. q. 22.q.152. ar.2.ad 1. & 4.d. 26. q.1.art. 2. ca. et cõtra 3.c.136.ad primum.

diuersis officiis oportet diuersos occupari Apostolus præceptum de labore manuũ uidetur pertinere ad prædicta duo præcepta legis naturæ de quibus supra Arist.

&

& ideo ille qui habet vnde licite viuere possit, non tenetur manibus operari, qui autem non habet, unde alias uiuat, uel nisi aliquo illicito negotio uictum acquirat tenetur manibus laborare. Et hoc patet per Apostolum in tribus locis, ubi de manuũ operatione præceptum dat. Primo ad Ephe. quarto, ubi prohibendo furtum iniungit manuum operationem. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret manibus suis. Secundo, primæ ad Tessalon. quarto, ubi præcipit laborem manuum prohibens concupiscentiam rerum alienarum. Operemini, inquit, manibus uestris, sicut præcipimus uobis, ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Tertio, 2. ad Thessalonicenses tertio, ubi præcipit operationem manuũ prohibens turpia negocia, quibus aliqui uictum quærebant. Audiuimus inquit inter uos quosdam ambulare in quiete nihil operantes, sed curiose agentes. Glossa, Qui fœda cura sibi necessaria prouident, & subiungit. His autem qui huiusmodi sunt denunciamus & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes panem suum manducent. Sciendum etiam

1.p.q.67.a. 1.c.& 38.q. 77.ar.5.ad 3. & 22.q. 167.ar.2. ar.1.

est ꝙ sicut visus est principalior inter alios sensus, ratione cuius omnes alij sensus nomen uisus sortiuntur ut Augustinus dicit, ita manus quia ad plurima opera necessaria est, dicitur organũ organorum in tertio de anima. (Topicorum capite trigesimooctauo.) Et ideo per operationem manualem intelligitur non solum quod manibus fit, sed quocunque corporali instrumento, & breuiter quodcunq; officium homo agit, de quo licite possit uictum acquirere sub labore manuum comprehenditur. Non enim uidetur rationabile ꝙ magistri artis mechanicæ possint uiuere de arte sua, & magistri artium liberalium non possint uiuere de arte sua. Similiter & aduocati possunt uiuere de patrocinio quod præstãt in causis, & similiter est de omnibus alijs licitis occupationibus. Quia ergo præceptum est, sed non omnes obligat, ideo ad utraque rationes respondendum est.

AD PRIMVM ergo & ad secundum patet solutio ex dictis, quia concedimus laborem manuum esse in præcepto, non tamen omnes ad hoc singulariter obligari.

Ad tertium dicendum, quod sicut ex dictis patet, Apostolus loquitur in casu illo, quando prætermisso labore manuum de fœdis negotijs sibi uictum acquirebant, in quo casu obligabantur ad præceptum seruandum; & ideo digni erant excommunicari.

Ad quartum dicendum, ꝙ uerba illa Dei magis sunt prænunciantis pœnam, quam præcipientis satisfactionem. Vnde præmisit. Maledicta terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi, & similiter mulieri dixit. In dolore paries filios. Et ideo nõ sequitur quod ad laborandum quilibet homo teneatur ex necessitate præcepti, alias sequeretur quod quilibet teneretur ad agriculturam, de qua Dominus ibi facit mentionem.

Ad quintum dicendum, uita spiritualis à nullo potest conseruari nisi per actus uirtutum, & ideo quilibet obligatur ad seruanda præcepta, quæ sunt de actibus uirtutum; sed uita spiritualis à multis potest conseruari sine hoc quod manibus operentur, & ideo quamuis sit generaliter in præcepto, non tamen quilibet ad obseruationem eius tenetur.

Ad sextum dicendum, quod non manducare non est peccatum mortale, nisi quando sine manducatione uita seruari non potest, tunc enim aliquis non manducando seipsum occideret; & similiter non oportet quod aliquis peccet non laborando manibus, nisi quando alias uitam seruare non posset nisi illicitis curis: & ideo cum illicitæ curæ sint modis omnibus fugiendæ, sub eadem distinctione posuit Apostolus non manducare & non operari dicens. Qui non uult operari non manducet.

ad contra- AD PRIMVM autem eorum quæ in contrarium obijciun-
ria ad 1.in tur dicendum, quod non prohibet dominus Apostolis omnem
or.7.22.q. solicitudinem, scilicet de his quæ pertinent ad uictum corpo-
55.ar.6.0. ris, alias ipse loculos non habuisset, sed prohibet solicitudinem
& contra. suffocantem, qua mens suffocatur dupliciter. Vno modo ut in
3.c.135. rebus temporalibus finem ponat rectæ operationis, & hoc Deus prohibet. Vnde Augustinus dicit in libro de operibus monachorum exponens illud. Nolite soliciti esse, &c. Non ut ista nõ procuretis quantum necessitatis est, quod honeste poteritis. sed ut ista non intueamini, & propter ista faciatis quicquid in prædicatione Euangelij facere iubemini, & habetur in glossa, primæ ad Tessalonicenses quarto. Secundo suffocatur mens prædicta solicitudine quando fiduciam de Deo amittit, & hoc
ad 2. in o. Dominus prohibere intendit. Vnde dicit Glossa super illud
8.12.q.100. Matthæi sexto. Hoc exemplo non prohibet prouidentiam,
ar.3.0 & 3 & laborem, scilicet de auibus & filijs. Sed solicitudinem ut
d.3.7ar.2. tota fiducia nostra sit in Deo, per quam & aues sine cura ui-
q 1.& q.3. uunt.
o. Ad secundum dicendum, quod non omnia quæ sunt in præcepto continentur explicite in præceptis decalogi, sed ad ea possunt reduci cum implicite in eis contineantur. Et sic præceptum de labore manuum, per quem uita corporalis conseruatur, & reducitur ad hoc præceptum. Non occides, sicut etiam præceptum de manducando, uel ad hoc præceptum. Non furtum facies, quo omne illicitum lucrum, quod per laborem manuum euitatur, prohibetur.

Ad tertium dicendum, quod in quolibet præcepto duo sunt ad 3. in or.
consideranda, scilicet finis præcepti, & possibilitas obseruandi, 9.
quia omnia præcepta cuiuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum uel malum tollendum, nec aliquid impossibile præcipi põt. Vnde dicit Hieronymus. Qui dicit Deum aliquid præcepisse impossibile anathema sit. Si ergo sit tale præceptum quod nullo modo reddi possit impossibile obseruandum, & sine eo finis intentus haberi non possit, obligatio illius 22.q.13.a.
præcepti semper manet, sicut est in præceptis de actibus uirtutũ; & ad 3.
quia ad minus actus interiores semper sunt in hominis potestate, & sine eis uita spiritualis conseruari non potest, ut dictum est. Duobus ergo modis præceptum de operatione manuum obligationem amittit. Vno modo quando aliquis redditur impotens ad laborãdum propter corporis imbecillitatem. Alio modo quando finem huius præcepti, scilicet conseruationem corporalis uitæ consequi potest sine labore manuum, ut ex dictis patet.

Ad quartum dicendum, quod ad laborem manuum per se ad 4. in o.
loquendo æqualiter religiosi & seculares tenentur, quod patet 10.
ex duobus. Primo ex uerbo Apostoli secundæ ad Thessalonicenses tertio, ubi ponit de opere manuum præceptum, dicens: Subtrahatis uos: ab omni fratre ambulante inordinate, & cætera. Fratres enim omnes Christianos uocat. Non enim tunc temporis aliqui religiosi determinati erant. Secundo patet ex hoc quod religiosi non tenentur ad alia quam seculares, nisi ad ea quibus se ex uoto obligauerunt, sed per accidens contingit quod hoc præceptum magis tangit religiosos quam alios & hoc dupliciter. Primo quia religiosi in paupertate uiuunt, unde facilius potest eis accidere quod non habeant, unde uiuant, quam alijs secularibus. Secundo ex statuto regulæ in aliquibus 2.14. ad 2.
ordinibus. Vnde dicit Hieronymus in Epistola ad Rusticum & ar. 204.
monachum Aegyptiorũ monasteria hunc tenẽt morem, ut nul- sed contra
lum absque opere & labore suscipiant, non tam propter uictus & 22. q.
necessaria, quam propter animę salutem, ne uagetur perniciosis 10.a. 4. ad
cogitationibus, sicut etiam ad uigilias, & alia quibus domatur 5.& q.187
corpus tenentur quandoque religiosi ex statutis suis ad quæ se- ar.3.0.
culares non tenentur.

Ad quintum dicendum, quod quamuis usus liberalium artium sit nobilior, non tamen ita est necessarius ad uitam corporis sustentandam.

Et præterea sub operatione manuum comprehenditur, sicut ex dictis patet, &c.

ARTICVLVS XVIII.

Vtrum illi qui spiritualibus operibus vacant, excusentur a labore manuum.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod illi qui spiritualibus operibus uacant non excusantur a labore 158
manuum, primæ enim ad Thessalonicenses tertio super illud Si quis non uult operari non manducet, dicit Gloss. Augustini. Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc Apostolum præcepisse, & postea subdit. Sed superflue conantur & sibi & cæte- 22.q. 187.
ris caliginem obducere, ut quod charitas utiliter monet non so- ar.3 o.
lum facere nolint, sed nec intelligere, & ita uidetur per spiritualia opera à labore manuum non excusentur.

¶ 2 Præterea. Inter omnia spiritualia maxima sunt oratio, lectio, & prædicatio. Sed per ista opera non excusantur aliqui à labore manuali, ergo, & cætera. Probatio mediæ: Augustinus dicit in libro de operibus monachorum. Quid agant qui operari Au. orat.
corporaliter nolunt, scire desidero, & cætera, uacant orationi- uacante 6.
bus, inquiunt, & lectionibus, & uerbo Dei; & postea subdit, sed si ab his amouendi non sumus, nec manducandum est, nec est præparandum. Si autem aliqua uacare seruos Dei certis interuallis temporum infirmitatis necessitas cogit, cur etiam non præceptis Apostolicis obseruandis aliquas partes temporum deputamus?

Et quantum ad orantes dicit. Citius exauditur una obedien- Orantes.
tis oratio quam decem milia contemnentis. Quantum uero ad psallentes subdit. Cantica diuina cantare etiam manibus operantes facile possunt, & ipsum laborem diuino tanquam celeumate consolari. Quantum uero ad legentes subdit. Qui autẽ di- Legentes.
cunt se lectioni uacare, nonne illic inueniunt quod præcepit.

Apostolus?

22.q.83. art.7.

operibus spiritualibus uacant, non tenentur manibus laborare. De his autem qui uacant spiritualibus, quæ non directe in bonum commune redundant, sed in bonum facientis, sicut sunt orationes priuatæ, ieiunia, & huiusmodi, distinguendum est, quia aut illi qui in religione istis operibus occupantur habent in sæculo unde uiuerent sine labore manuum, aut non. Si sic, tales cum ad religionem ueniunt, non tenentur manibus laborare: Vnde Augustinus in libro de operibus monachorum, Si habebant aliquid in hoc sæculo, quo facile sine opificio sustentarent uitam suam, quod conuersi ad Deum indigentibus dispartiti sunt, & credenda eorum infirmitas & ferenda. Solent enim tales languidius educati laborem corporalem sustinere non posse. Si autem in sæculo opifices fuerunt de labore manuum uiuentes, tunc ex duplici causa uenientes ad religionem possunt laborem manuum intermittere, uno modo ex pigritia operandi nolentes in ocio uiuere, & tales peccant. Et hoc est quod dicit Augustinus in prædicto libro. Plerumque ueniunt ad professionem seruitutis Dei & ex professione serui & uita rusticana, & ex opificum exercitatione & plebeio labore, & postea subdit. Tales ergo secundum quod minus operantur de infirmitate corporis excusari non possunt. Præteritæ quippe uitæ consuetudine, conuincuntur, & interponit. Non enim apparet utrum ex proposito seruitutis Dei uenerint, an uitam inopem & laboriosam fugientes. Alio modo intermittit aliquis opus manuale ex intentione diuini amoris, quo ad opus contemplatiuum quasi continue eleuatur, tales cum spiritu Dei aguntur non peccant, quia ubi spiritus Domini ibi libertas. Vnde Gregorius dicit super Ezechielem. Contemplatiua uita est charitatem Dei & proximi toto corde retinere, ab exteriori actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere, ut nihil iam agere libeat. Et

Genesis.

hoc idem habetur in quadam Glossa. Genesis uigesimotertio. Confirmatus est ager, & cætera. Contemplatiua uita a cunctis actionibus funditus diuidit. Et hoc est quod habetur Matthæi sexto. in gl. super illud Cósiderate uolatilia cœli, &c. Sancti uirtutibus comparantur, qui cœlum petunt, & quidem ita remoti sunt a mundo ut iam in terris nihil agant, nihil laborét, sed sola

Matt.7.

contemplatione iam in cœlo degunt.

Ad primum ergo dicendum, quod glossa illa sumitur ab Augustino in libro de operibus monachorum, qui librum illum scripsit contra quosdam monachos qui dicebant quod non licebat seruis Dei manibus laborare. Et hoc quod dicit Apostolus qui

Augusti.

non uult operari non manducet, exponebant de opere spirituali, quam expositioné Augustinus in libro illo multipliciter improbat. Vnde dicendum est quod illud Apostoli. Qui non uult operari non manducet. &c. de opere naturali intelligitur, non tamen sequitur quod ad huiusmodi impletionem præcepti omnes teneantur, ipse enim non tenebatur, unde præmisit, non quasi nó habuerimus potestatem, s. sumptus accipiendi & uiuendi sine labore manuum. Vnde patet quod Glossa illa non est ad propositum.

Ad secundum dicendum, quod in omnibus operibus quæ tangit obiectio distinguendum est, quia uel possunt esse quasi publica opera, uel priuata. Loquitur autem Augustinus de illis operibus spiritualibus secundum quod sunt opera priuata. Intelligit enim de orationibus & canticis priuatis, non de his quæ in ecclesia solenniter celebrantur, quod patet ex hoc quod dicit posse simul qui manibus operantur diuina cantica cantare, quod non esset conueniens si de horis canonicis intelligeretur. Similiter quod dicit de lectionibus loquitur de illis, qui uacant lectioni ad consulationem propriam tantum, sicut in monasteriis monachi faciunt. non autem de illis quorum uita studio scripturarum deputatur ad suam & aliorum instructionem. Non est enim dubium quod per laborem manuum studium impediretur. Similiter quod dicit de prædicatione intelligendum est de illis qui non publice prædicant, sed aliqua uerba ædificatoria hominibus ad se uenientibus loquuntur, sicut sancti patres in heremo facere consueuerunt. Et hoc patet ex ipsis uerbis supra inductis, unde etiam dicit. Si sermo erogandus est, &c. quia ut dicit Glossa primæ Corinthiorum secundo super illud. Sermo meus & prædicatio mea, sermo est qui priuatim fiebat, sed prædicatio quæ fiebat in commune.

Ad tertium dicendum, quod decretum loquitur de illis clericis quibus non sufficiunt oblationes & eleemosynæ, quæ eis a fidelibus fiunt, uel ecclesiæ facultates. Eadem enim ratio est de illis qui uiuunt de facultatibus Ecclesiæ, & de illis qui uiuút particulariter de eleemosynis, quia facultates Ecclesiæ eleemosy-

Glo. super Isaiam.

næ sunt, & ad sustentationem pauperum dantur. Vnde dicit Gl. super illud Isaiæ tertio. Et rapina pauperis in domo uestra. In domibus principum rapina pauperum est, dum Ecclesiæ opes

Canon.

sibi thesaurizant & in delitiis abutuntur, quæ ad sustentationem pauperum dantur. Et de hoc habetur duodecima quæstione prima, propter quod etiam dicitur, tertia quæstione secunda. Sacerdos. Quod sacerdos cui dispensationis cura commissa est, cum laude pietatis accipit a populo & dispensanda, & fideliter dispensat accepta, quia omnia sua aut reliquit parentibus, aut distribuit pauperibus, aut Ecclesiæ rebus adiunxit & se in numero pauperum paupertatis amore constituit: ut unde pauperibus subministrat, inde & ipse tanquam pauper uoluntarius uiuat. Et sic patet quod clerici qui de Ecclesiæ rebus uiuunt eandem rationem viuendi non habent, sicut illi qui facultatibus carentes de eleemosynis sibi datis uiuunt.

Ad quartum dicendum, quod Glossa illa non imponit necessitatem his qui sua relinquunt, ut manibus operentur, sed ostendit quoddam bonum quod facere possunt qui sua relinquunt, ut scilicet ex manuum labore acquirant, unde sibi prouideant & eleemosynas aliis faciant, nec tamen per hoc excluditur quin etiam bene faciant si manibus non laborantes spiritualibus eleemosynis uacent quæ sunt corporalibus potiores.

Ad quintum dicendum, quod illius rationis prima falsa est. Non enim qui facit contra statutum Papæ est hæreticus, nisi forte credat Papæ non esse obediendum, unde in capitul. inducto dicitur. Qui Romanæ Ecclesiæ priuilegiú ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, procul dubio in hæresim labitur, priuilegium autem prædictum consistit in hoc quod ei debet ab omnibus Christianis obediri. Similiter etiam minor est falsa. Non enim est cótra statutum Ecclesiæ quod aliquis mendicet: uel se in statu egestatis ponat, sed hoc est contra statutum Ecclesiæ, si ab eis qui facultates Ecclesiæ possident eorum necessitatibus non prouidetur. Vnde hæc sunt uerba capituli inducti, ex quibus rebus Ecclesiæ Episcopi dispensatores earum omnibus communi uita degere uolentibus ministrare cuncta necessaria debent, prout melius poterunt: ut nemo in eis egens inueniatur. 22.q. 187. a.5.ō.& 3. p. 4. 40.ar.

Ad sextum dicendum, quod illi qui relinquunt omnia nihil sibi reseruantes, nec manibus operantes non propter hoc discrimini se exponunt, quia deuotio fidelium tanta probabiliter æstimatur & experimento dicitur, quod eis in necessariis prouidet. Nec etiam tentat Deum, quia ipse promisit mouenda corda aliorum eis in necessitatibus prouidere, ut patet Matthæi sexto. Et quædam Glos. dicit Lucæ octauo. Tanta prædicatori debet esse fiducia in Deo, ut præsentis uitæ sumptus & si non prouideat, sibi tamen non defutura certissime sciat, nedum occupatur mens ad temporalia, minus prædicet æterna. Similiter si aliquis esset inter armatos qui defenderent & aliqua causa arma deponeret, non tentaret Deum. Si autem esset solus uideretur tentare Deum, nisi forte interiori inspiraret ne securus esset de diuino auxilio, sicut beatus Martinus dixit. Ego signo crucis non clypeo protectus, aut galea hostium cuneos penetrabo securus. Similiter uideretur esse Dei tentatio, si aliquis inter fideles uel homines inhospitales de necessariis uictus sibi non prouideret. Vnde dicit glos. Lucæ uigesimosecundo super illud. Qui habet sacculum tollat, & cæt. In hoc nobis datur exemplum, ut nonnunquam causa instante quædam de nostri propositi rigore sine culpa intermittere possimus, uerbi gratia si per inhospitales regiones iter agimus plura uiatica licet portare quam domi habeamus, & tamen in deserto aliqui sine labore manuum sustentati sunt pane diuinitus misso, ut in uitis patrum legitur. Sed priuilegia paucorum non faciunt legem communem.

3.ad 1.contra 3.c.133 135.&opus 17.c.14.15 & 16.

Ad septimum dicendum, quod hoc quod Apostolus laborauit cum posset de Euangelio uiuere, fuit super rogationis, ut patet primæ ad Corinthios nono. Et ideo alii prædicatores non tenentur eum in hoc imitari sciendum tamen quód prædicator aliquando bene faceret non accipiendo sumptus ab his quibus prædicat, sed de labore manuum uiuendo, in casibus scilicet illis in quibus Apostolus laborabat, scilicet ne scandalizaret eos quibus prædicabat, qui propter auaritiam dare sumptus grauabantur, & hanc causam ponit secundæ ad Thessalonicenses tertio. Nocte ac die laborantes ne quem uestrum grauaremus. Item ut suo exemplo illi ab ocio retraherentur, unde ibidem subdit non quasi nos non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus uobis ad imitandum nos. Item ad reprimendum rapacitatem pseudo Apostolorum. Vnde dicit primæ ad Corinthios undecimo, Quod autem facio, ut faciam, ut amputem occasionem eorum qui uolunt occasionem ut in quo gloriantur tales inueniantur sicut & nos. Aliquando autem malefacerent prædicatores si laboribus manuum se implicarent, si scilicet per laborem á prædicatione retraherentur. Vnde dicit glossa Lucæ decimooctauo. Cauendum est prædicatori, ne dum occupantur mens ad temporalia minus prædicet æterna. Ideo dicit Augustinus in supradicto libro. Quod Apostolus dum esset Athenis, ubi oportebat eum quotidie prædicare, non operabatur manibus, quod postea fecit ueniens Corinthum, ubi Iudæis prædicabat solo die sabbati, Prædicatoribus enim non

No. bene.

solum

solum necessarium est ut habeant tempus liberum ab occupationibus in quo prædicent, sed etiam in quo studeant, cum non habeant scientiam ex infusione sicut Apostoli, sed continuo studio. Vnde dicit Gregorius in Pastorali exponens illud Exodi vigesimoquinto. Vectes semper erunt in circulis, & cæt. Vectes inquit semper erunt in circulis, quia nimirum necesse est ut qui ad officium prædicationis excubant, a sacræ lectionis studio non recedant.

Ad octauum ergo dicendum, q per actionem intelligitur ibi non solum opus naturale, sed omnia quæ ad actiuam uitam pertinent. Solicitudo autem quæ exhibetur a prædicatoribus circa eos qui prædicant ad actiuam uitam pertinet.

Rationes in contrarium concedo, tamen ultima inducitur præter intentionem. Glossa enim dicit sæcularis negotia esse q fiunt causa pecuniæ colligendæ siue opere manuali, ut per mercationem & huiusmodi, a quibus se debent serui Dei penitus abstinere.

INCIPIT QVODLIBET OCTAVVM.

Sancti Thomæ.

QVAESTIO I.

QVAESTIO nostra circa tria versatur.

¶ Primo circa ea quæ pertinent ad naturam.

¶ Secundo, circa ea quæ pertinent ad culpam & gratiam.

¶ Tertio, circa ea quæ pertinent ad pœnam uel gloriam.

Circa primum quærebatur.

¶ Primo, de pertinentibus ad naturam creatam.

¶ Secundo, de pertinentibus ad naturam increatam.

Circa naturam increatam duo quærebantur.

¶ Primo, an senarius numerus, secundum quem omnes creaturæ dicuntur esse perfectæ, sit creator uel creatura.

¶ Secundo de rationibus idealibus, quæ sunt in mente diuina, si eorum per prius respiciunt exemplata, scilicet creaturas ratione suæ singularitatis, uel ratione naturæ specificæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum senarius prædictus sit creator.

259

1.p.q.41.a.3.o. & de a.70. & 1.p.q.15.art.1. ad 3.

AD primum sic proceditur. Videtur quod senarius prædictus sit creator. Remota enim omni creatura perfectio non remanet nisi in creatore, sed remota omni creatura facta in operibus sex dierum remanet perfectio in numero senario. Vnde dicit Augustinus quarto super Genesim ad literam. Itaque si illa non essent, scilicet opera sex dierum, perfectus ille esset, scilicet senarius. Nisi autem ille perfectus esset, illa secundum eum perfecta non fierent, ergo senarius numerus est creator.

¶ 2 Sed dicebat quod Augustinus loquitur de senario quantum ad ideam senarij, quæ est in mente diuina. Contra. Sicut remotis omnibus creaturis remanet perfectio in idea senarii numeri, ita remanet idea lapidis in mente diuina, ergo in hoc non haberet senarius numerus aliquam præeminentiam ad lapidem, quod tamen uidetur esse contra intentionem Augustini.

¶ 3 Præterea. Illud quod est permanentius omni creatura nõ est creatum, sed creator. Senarius autem numerus est permanentior cœlo & terra, quæ tamen uidentur esse permanentissimæ creaturæ. vnde Augustinus dicit, quarto super Gen. ad literam. Facilius est cœlum & terram transire quæ secundum senarium numerum fabricata sunt, quam effici posse ut senarius numerus non suis partibus compleatur, ergo senarius non est creatura, sed creator.

Sed contra. Creatoris perfectio non consistit ex partibus, nec est in eo aliquid habens partes. Sed sicut dicit August. in eo. lib. Inuenimus senarium numerum esse perfectum ea ratione, q suis partibus compleatur, ergo senarius numerus non est creator, sed creatura.

Poté. & 5. a.9. ad 16. & opus 55

Respondeo dicendum, quod secundum Auicennam in sua Metaphysica triplex est alicuius naturæ consideratio. Vna prout consideratur secundum esse quod habet in singularib. sicut natura lapidis in hoc lapide, & illo lapide. Alia uero est consideratio alicuius naturæ secundum esse suum intelligibile: sicut natura lapidis consideratur prout est in intellectu. Tertia vero est consideratio naturæ absoluta prout abstrahit ab utroque esse: secundum quam considerationem consideratur natura lapidis uel cuiuscunque alterius, quantum ad ea tantum quæ per se competunt tali naturæ. Harum quidem trium considerationum duæ semper uniformiter, eundem ordinem seruant. Prior enim est consideratio alicuius naturæ absoluta, quam consideratio eius secundum esse quod habet in singularib. Sed tertia consideratio naturæ, quæ est secundum esse, quod habet in intellectu, non semper habet eundem ordinem ad alias considerationes. Consideratio enim naturæ secundum esse quod habet in intellectu, qui accipit a rebus sequitur utramque aliarum considerationum. Hoc enim ordine scibile præcedit scientiam, & sensibile sensum, sicut & mouens motum, & causa causatum. Sed consideratio naturæ secundum esse quod habet in intellectu causante rem præcedit alias duas considerationes. Cum. n. intellectus artificis adinuenit aliquam formam artificiat ipsa natura, seu forma artificiati in se considerata est posterior intellectu artificis, & per consequens etiam circa sensibilia quæ talem formam vel per speciem habet. Sicut autem se habet intellectus artificis ad artificiata, ita se habet intellectus diuinus ad omnes creaturas. Vnde uniuscuiusque naturæ causatæ prima consideratio est secundum quod est in intellectu diuino. Secunda vero consideratio est ipsius naturæ absolute. Tertia secundum quod habet esse in rebus ipsis, vel in mente angelica. Quarta secundum esse quod habet in intellectu nostro. Et ideo Dionysius dicit duodecimo capite de diui. nomi. hunc ordinem assignans, quod primo inter omnia est ipse substantificator rerum Deus, postea uero ipsa dona Dei quæ creaturis exhibentur, & uniuersaliter & particulariter considerata, ut per se pulchritudinem, per se uitam, quam dicit esse donum ex Deo proueniens, idest ipsam naturã uitæ, deinde ipsa participantia uniuersaliter & particulariter cõsiderata, quæ sunt res in quibus natura esse habet. In his ergo illud quod est prius semper est ratio posterioris, & remoto posteriori remanet prius, nõ autem e conuerso. Et inde est quod hoc quod competit naturæ secundum absolutam considerationem est ratio quare competat naturæ alicui secundum esse quod habet in singulari. & non e conuerso. Ideo enim Sortes est rationalis quia homo est rationalis, & non e conuerso. Vnde dato quod Socrates & Plato nõ essent, adhuc humanæ naturæ rationalitas competeret. Similiter etiam intellectus diuinus est ratio naturæ absolute consideratæ & in singularibus, & ipsa natura absolute considerata & in singularib. est ratio intellectus humani & quodãmodo mensura ipsius. Possunt ergo verba Augustini intelligi de senario dupliciter. Vno modo ut per senarium numerum intelligatur ipsa natura senarii absolute, cui primo & per se competit perfectio, quæ quidem est ratio perfectionis eorum quæ senarium participant. Vnde remotis omnibus quæ senario perficiuntur, adhuc perfectio naturæ senarii competit, & hoc modo senarius nominat naturam creatam. Alio modo potest intelligi senarius secundum esse quod habet in intellectu diuino, & sic eius perfectio est ratio perfectionis in creaturis inuentæ, quæ secundum senarium sunt conditæ quibus etiam remotis in prædicto senario perfectio remaneret. Sic autem senarius non erit creatura, sed ratio creaturæ in creatore, quæ est Idea senarii, & est idem secundum rem quod diuina essentia ratione tantum differens.

Natura multipliciter cõsideratur & ad secũ esse uniuer. prius, quã secundũ eẽ particulare &c.

Socrate vel Platione n existente. homo adhuc est rationalis.

Ad primum ergo dicendum, quod remotis omnibus creaturis quæ sunt factæ in senario dierum non dicitur quod perfectio remaneat in senario numero quasi senarius numerus aliquod esse habeat in rerum natura, nulla creatura existente. Sed quia remoto omni esse creato remanet absoluta consideratio naturæ senarii, prout abstrahit a quolibet esse, & sic attribuitur sibi perfectio, sicut remotis omnibus singularibus hominibus adhuc remaneret rationalitas attribuibilis humanæ naturæ.

Ad secundum dicendum, quòd sicut in reb. creatis quædam sunt magis communes, & quædam magis contractæ. Ita etiam rationes rerum in Deo magis communium ad plura se extendunt, minus uerò communium ad pauciora. Et quia vnitas & multitudo sunt omnibus creatis communia, ideo etiam ratio idealis numeri ad omnes creaturas se extendit. Vnde dicit Boetius in principio Arithmeticæ. Omnia quæcunque a primæua rerum natura constituta sunt numerorum specie videntur esse formata. Hoc enim fuit principale in animo conditoris. Exemplar autem lapidis, aut idea non se extendit ad omnes creaturas, & ideo si senarius accipiatur pro idea senarii quantum ad hoc adhuc senarius erit eminentior lapide, idest, quam idea lapidis, prout scilicet ad plura se extendit, & iterum perfectio competit senario secundum naturam senarii, non autem lapidis.

Ad tertium dicendum, quòd non est intentio Augustini dicere, quod si cœlum & terra transeant, & cæteræ creaturæ quod

senarius

Ipsius remaneret secundum aliquod esse creatum, sed quia si omnes creaturæ ab esse deficerent, remaneret adhuc natura senarii prout abstrahit a quolibet esse huiusmodi, quod eius perfectioni competit, sicut etiam natura humana manebit tale quod ei competeret rationalitas.

Ad illud uero quod in contrarium obijcitur dicendum quod quamuis in Deo non possit esse aliquid habens partes, tamen potest esse in eo ratio rei habentis partes, & sic est in eo ratio senarii ex partibus constituti, & ratio suarum partium.

ARTICVLVS II.

Vtrum ideæ, quæ sunt in mente diuina per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quam quantum ad naturam speciei.

160 veri. q. 3. ar. 8. c. CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod ideæ quæ sunt in mente diuina per prius respiciant res quantum ad naturam singularem, quàm quantum ad naturam speciei: quia ut Aug. dicit in lib. 83. q. Ideæ sunt quædam formæ, vel rationes rerum stabiles, quæ in diuina intelligentia continentur, & cum ipsæ neque oriantur neque intereant, secundum eas tamen formari dicitur omne quod oriri vel interire potest, & omne quod oritur vel interit ipsum singulare est, id est, quod generatur & corrumpitur: ergo ideæ per prius respiciunt singulare.

Sed cont. a. Cum ideæ sint formæ exemplares requiritur ad rationem ideæ assimilatio ideati ad ipsam. Sed ideatum, id est, res creata magis assimilatur diuino exemplari secundum formam à qua est ratio speciei, quàm secundum materiam, quæ est indiuiduationis principium: ergo idea per prius respicit naturam speciei, quam singularitatem indiuidui.

veri. q. 3. a. 2. Respondeo dicendum, quod cum in mente diuina sint omnium creaturarum formæ exemplares, quæ ideæ dicuntur, sicut in mente artificis formæ artificiatorum, hoc tamen interest inter formas exemplares, quæ sunt in mente diuina & in
a. 70. & 2. mente artificis creati, quod creatus artifex agit ex præsuppo si-
d. 18. art. 9. ta materia. Vnde formæ exemplares quæ sunt in mente eius,
art. 144. c. non sunt factiuæ materiæ quæ est indiuiduationis principium, sed solius formæ, à qua species est artificiati, & ideo huius formæ exemplares non respiciunt directè artificiatum quantum
ar. 143. ad indiuiduum, sed quantum ad speciem solum, formæ autem exemplares intellectus diuini sunt factiuæ totius rei, & quantum ad formam & quantum ad materiam, & ideo respiciunt creaturam, non solum quantum ad naturam speciei, sed etiã quantum ad singularitatem indiuidui, per prius tamen quantum ad naturam speciei, quod ex hoc patet. Exemplar enim est ad cuius imitationem fit aliquid. Vnde ad rationem exemplaris requiritur quod ipsa assimilatio operis ad exemplar sit intenta ab agente alias talis assimilatio casu accideret, & non secundum illam exemplaretur. Sic ergo in ratione exemplaris includitur intentio agentis. Ad hoc ergo per prius exemplar respicit quod agens primò intendit in opere. Agens autem quilibet principaliter intendit in opere id quod perfectius est. natura autem speciei est perfectissimum in vnoquoque indiuiduo: per ipsam enim duplex imperfectio perficitur, imperfectio scilicet materiæ quæ est singularitatis principium, quæ est sicut in potentia ad formam speciei perficitur, quando naturam speciei consequenter; & iterum imperfectio formæ generalis, quæ se habet ad differentias specificas in potentia, vt materia ad formam, vnde species specialissima est primo in intentione
1. p. q. 85. naturæ, vt patet per Auicen. principio suæ metaph. Non. n. na-
ar. 3. ad 1. tura intendit principaliter generare Socratem, alias destructo
& 4. & q. Socrate ordo & intentio naturæ periret. Intendit autem in So-
90. ar. 1. c. crate generare hominem. Similiter non intendit principaliter
& ueri. q. generare animal: alioquin quiesceret eius actio, quando ad na-
3. art. 8. c. turam animalis perduxisset: cum tamen in indiuiduo generato
& po. q. 10. prius compleatur natura animalis quam hominis, vt patet in
ar. 2. ad 12. 16. de animalibus. Non autem prius est homo quàm hic ho-
anima art. mo. Vnde exemplar quod est in mente diuina primo naturam
10. speciei respicit in qualibet creatura.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod id quod est primum in intentione est vltimum in executione. Vnde quamuis natura primo intendat generare hominem, per prius tamen generatur hic homo. Non enim homo generatur nisi per hoc quod hic homo generatur: & propter hoc etiam in diffinitione ideæ dicitur, quod secundum eas oritur omne quod oritur quantum ad viam executionis, in qua singularia sunt priora.

¶ Secundum quod in contrarium obijcitur concedimus.

QVAESTIO II.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad naturam creatam.

¶ Et primo de his quæ pertinent ad animam humanam.

¶ Secundo de his quæ pertinent ad corpus.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, utrum anima accipiat species quibus cognoscit a rebus quæ sunt extra eam.

¶ Secundo quomodo charitas, vel quilibet alius habitus a non habente cognoscatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima accipiat species a rebus, quæ sunt extra eam.

AD primum sic proceditur. Videtur quod anima non accipiat species a rebus, quæ sunt extra eam. Dicit. n. Aug. 12. super Genes. Imaginem corporis non corpus in spiritu, sed ipse spiritus in seipso facit celeritate mirabili: non autem eam in seipso faceret si a rebus exterioribus eam acciperet: ergo anima nõ accipit a rebus species, quibus cognoscit. 161 1. p. q. 80. ar. 3. & 4 c. veri. q. 10. a. 6. a. d. 3. q. 8. ar. 1. & ad 2.

¶ 2 Præt. Eius solius est dimensionem a re dimensionata abstrahere, cuius est dimensionem corporibus dare, quod est solius creatoris. Sed ad hoc quod species a rebus accipiatur in anima, oportet quod ab ipsa specie dimensiones separentur, quia in rebus extra animam habent esse dimensionale, non autem in anima, maximè quantum ad intellectum. Ergo anima non potest accipere species a rebus sensibilibus.

In contrarium uidetur esse tota philosophorum doctrina quæ sensum a sensibilibus, imaginationem a sensu, intellectum a phãtasmatibus accipere fatetur.

Respondeo dicendum, quod anima humana similitudines rerum quibus cognoscit accipit a rebus illo modo accipiendi, quo patiens accipit ab agente, quod non est intelligendũ quasi agens influat in patiens eandem numero speciem quam habet in seipso, sed generat sui similem educendo de potentia in actum, & per ar. 6 c. & a. 16 a. ad 3. hunc modum dicitur species coloris deferri a corpore colorato ar. 123. c. ad visum. Sed in agentibus & patientibus distinguendum est. Est enim quoddam agens quod de se sufficiens est ad inducendum formam suam in patiens, sicut ignis de se sufficit ad calefaciendum. Quoddam uero agens est quod non sufficit de se ad inducendam formam suam in patiens, nisi superueniat aliud agens, sicut calor ignis non sufficit ad complendum actionem nutritionis, nisi per uirtutem animæ nutritiuæ: unde uirtus animæ nutritiuæ est principaliter agens, calor uero agens instrumentaliter. Similiter etiam est diuersitas ex parte patientium. Quoddam 1. p. 115. ar. enim est patiens, quod in nullo cooperatur agenti, sicut lapis cũ 1. ad 5. & sursum proijcitur, uel lignum cum ex eo fit scamnum. Quod- q. 118 ar. 1. dam uero patiens est quod cooperatur agenti, sicut lapis cum ad 3. & po. deorsum proijcitur: & corpus hominis cum sanatur per artem, q. 3. ar. 8. ad & secundum hoc res quæ sunt extra animam tripliciter se ha- 13. & ar. 9. bent ad diuersas animæ potentias, ad sensus enim exteriores se ad 5. & 2. habent, sicut agentia sufficientia quibus potentiæ non coope- ad nouum. rantur, sed recipiunt tantum, quod autem color per se nõ possit mouere uisum nisi lux superueniat, non est contra hoc quod dictum est quia tam color quam lux inter ea quæ sunt extra animam computantur. Sensus autem exteriores suscipiunt tantũ a rebus per modum patiendi, sine hoc quod aliquid cooperentur ad sui formationem, quamuis iam formati habeant propriam operationem, quæ est iudicium de propriis obiectis, sed ad imaginationem res quæ sunt extra animam comparantur ut agentia sufficientia. Actio. n. rei sensibilis non sistit in sensu, sed ulterius 1. p. q. 78. a. pertingit vsque ad phantasiam siue imaginationem, tñ imagina- 1. ad 2. fin. tio est patiens quod cooperatur agenti. Ipsa. n. imaginatio format sibi aliquarum rerum similitudines quas nunquã sensu percipit his sãquæ sensu recipiuntur componendo ea & diuidendo, sicut imaginamur montes aureos, quos nunquam vidimus ex hoc quod uidimus aurũ & montes. Sed ad intellectũ possibilẽ com- ad 1. huius parantur res sicut agentia in sufficientia. Actio enim ipsarum re- & art. 102. rum sensibilium nec etiam in imaginatione sistit, sed phantasma- ad 2. 1. p q. ta ulterius mouent intellectum possibilem, non autẽ ad hoc quod ex 78. art. 4 c. seipsis sufficiant, cum sint in potentia intelligibilia: intellectus & q. 84. ar. autem non mouetur nisi ab intelligibili in actu. Vnde oportet 6. ad 2. & quod superueniat actio intellectus agentis, cuius illustratione phan ueri. q. 8. a. tasmata fiunt intelligibilia in actu sicut illustratione lucis cor- 5. & 9. c. poralis fiũt colores visibiles actu & sic patet quod intellectus agens Intellectus est principale agens quod agit rerum similitudines in intellectu agens ad possibili, phãtasmata autẽ quæ a reb. exterioris. accipiuntur sunt quid est ne quasi agentia instrumentalia. intellectus. n. possibilis comparatur cessarius.

ad res,

ad res, quarum notitiam recipit, sicut patiens quod cooperatur agenti. Multo enim magis potest intellectus formare quidditatem rei quæ non cecidit sub sensu, quam imaginatio.

Ad primum ergo dicendum, quod si verbum Augustini refertur ad intellectum, sic planum est quod res non faciunt sui similitudinem in intellectu possibili principaliter, sed intellectus agens. Si autem referatur ad imaginationem faciunt quidem, sed non solum, quia ipsa imaginatio cooperatur, ut dictum est. In sensu autem facit corpus sui similitudinem sufficienter & solum, sed de hoc non loquitur Augustinus, quia sensum contra spiritum diuidit, siue corporalem uisionem contra spiritualem.

Ad secundum dicendum, quod ratio ista procedit ac si illa eadem species numero quæ est in rebus, uel in imaginatione postmodum fieret in intellecto, sic enim oportet quod auferentur ab ea dimensiones. Et hoc patet esse falsum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum habens charitatem eam cognoscat per speciem.

161 & in ordi. 162. 1. dis. 17. q. 1. ar. 4. & 3. d. 23. q. 1. ar. 2. & ad 2.

CIRCA secundum sic proceditur. Videtur quod non habens charitatem eam cognoscat per speciem. Omne enim quod cognoscitur, cognoscitur uel per essentiam, uel per sui similitudinem. Sed charitas a non habente non cognoscitur per suam essentiam, quia non est essentialiter in eo, ergo si cognoscitur a non habente, cognoscitur per sui similitudinem.

¶ 2 Præterea, Aliquis habens charitatem aliquo modo cognoscit eam se habere ad minus per coniecturas: uel per reuelationem, & similiter postquam eam amiserit potest recordari se eam habuisse, quod esse non potest nisi per eius speciem in memoria reseruatam, ergo charitas a non habente qui prius eam habuit per sui similitudinem cognoscitur: & eadem ratione a quolibet alio non habente.

Apostolus.

¶ 3 Præterea, Dicit Augustinus decimo confessionum. Hoc modo se habet memoria ad intelligentiam sicut uenter animalis ruminantis ad os, quia sicut id quod est in uentre animalis reducitur ad os, ita quod est in memoria reducitur ad intelligentiam. Si ergo in memoria conseruatur charitas per sui similitudinem & ab intelligentia capietur per similitudinem.

Sed contra est, quod Augustinus dicit secundo super Genesim, & habetur in Glossa secunda ad Corinthios duodecimo. Quod intellectualis uisio est earum rerum quæ non habent species sibi similes quæ non sunt quod ipsæ & inter huiusmodi ponit charitatem, ergo charitas non potest cognosci per sui similitudinem, sed solum per essentiam.

Respondeo dicendum, quod duplex est cognitio charitatis. Vna qua cognoscitur quid est charitas, Alia qua charitas percipitur, ut cum aliquis cognoscit se habere charitatem, quod pertinet ad cognitionem an est. Prima quidem cognitio charitatis eodem modo competit habenti & non habenti. Nam intellectus humanus natus est rerum quidditatem comprehendere, in quibus cognoscendi naturaliter procedit, sicut in cognoscendis conclusionibus complexis. Insunt enim nobis naturaliter quædam principia prima complexa ab omnibus nota, ex quibus ratio procedit ad cognoscendum in actu conclusiones, quæ in prædictis principiis potentialiter continentur siue per inuentionem propriam, siue per doctrinam alienam, siue per reuelationem diuinam, in quibus omnibus modis cognoscendi homo iuuatur ex principiis naturaliter cognitis, uel ita quod ipsa principia cognita ad cognitionem acquirendam sufficiant adminiculantibus sensu & imaginatione, sicut cum aliquam cognitionem acquirimus per inuentionem, uel doctrinam. Vel

ar. 64. c. & 1a. q. 5. ar. 4. ad 3. & q. 8. a. 1. ad 1 2. d. 24. q. & a 4. ad 3 ueri. q 16. a. 1. c. & q. 19. a. 1. ar. 1. p. q. 117 ar. 1. d & p. q. 4. ad 1. M. a q 5. ar. 3 c. & q 16. ar. 7. ad 18. 1. p. q. 5. a. 2. c. & q. ll. ar. 2. ad 4.

ita quod principia prædicta ad cognitionem acquirendam non sufficiant, nihilominus tamen in huiusmodi cognoscendis principia dirigunt inquantum inueniuntur non repugnare principiis naturaliter cognitis, quod si esset intellectus nullo modo eis assentiret, sicut non potest dissentire principiis. Et similiter in intellectu insunt nobis etiam naturaliter quædam conceptiones ab omnibus notæ, ut entis, unius, boni, & huiusmodi a quibus eodem modo procedit intellectus ad cognoscendum quidditatem uniuscuiusque rei, per quem procedit a principiis per se notis ad cognoscendas conclusiones, & hoc uel per ea quæ quis sensu percipit, sicut cum per sensibiles proprietates alicuius rei concipio illius rei quidditatem, uel per ea quæ ab aliis quis audit, ut cum laicus qui nescit quæ sit musica, cum audit aliquam artem esse per quam discat canere, uel psallere, concipit quidditatem musicæ, cum ipse præsciat quid sit ars, & quid sit canere, aut etiam per ea quæ ex reuelatione habentur, ut est in his quæ fidei sunt. Cum enim credimus aliquid esse in nobis diuinitus datum, quo affectus noster Deo unitur, concipimus charitatis quidditatem, intelligentes charitatem esse donum Dei quo affectus Deo unitur, præcognoscentes tamen quid sit donum, & quid affectus, & quid unio. De quibus etiam quid sint scire non possumus, nisi resoluendo in aliqua prius nota, & sic quousque perueniamus usque ad primas conceptiones humani intellectus, quæ sunt omnibus naturaliter notæ. Et quia naturalis cognitio est quædam similitudo diuinæ ueritatis menti nostræ impressa: secundum illud Psal. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Ideo dicit Aug. decimo de trinitate, quod huiusmodi habitus cognoscuntur in prima ueritate. Ipsa autem conceptio charitatis, quam intellectus format modo prædicto, non est solum similitudo charitatis sicut species rerum in sensu, uel imaginatione: quia sensus & imaginatio nunquam pertingunt ad cognoscendum naturam rei, sed solummodo accidentia quæ circunstant rem, & ideo species quæ sunt in sensu, uel imaginatione non repræsentant naturam rei, sed accidentia eius tantum, sicut statua repræsentans hominem quantum ad accidentia. Sed intellectus cognoscit ipsam naturam & substantiam rei. Vnde species intelligibilis est similitudo ipsius essentiæ rei, & est quodammodo ipsa quidditas & natura rei secundum esse intelligibile, non secundum esse naturale, prout est in rebus, & ideo omnia quæ non cadunt sub sensu & imaginatione, sed sub solo intellectu cognoscuntur per hoc quod essentiæ, uel quidditates eorum sunt aliquo modo in intellectu. Et hic est modus, quo charitas cognoscitur cognitione quidem tam ab habente charitatem quam a non habente. Sed secundum alium modum cognoscendi charitatem neque charitas, neque aliquis habitus siue potentia percipitur a nostro intellectu nisi per hoc quod actus percipiuntur, ut per Philosophum decimo Ethicorum. Actus autem charitatis, uel alterius habitus eliciuntur ab ipsa charitate, uel ab alio habitu per propriam essentiam charitatis, uel alterius habitus, & per hunc modum dicitur aliquis se cognoscere habere charitatem, uel alium habitum per ipsam essentiam habitus secundum esse naturale, quod habet in rerum natura, & non solum in intellectu. Sicut autem nullus potest cognoscere charitatem nisi charitatem habens, quia actus charitatis & aliarum uirtutum præcipue consistunt in motibus interioribus qui non possunt esse cogniti nisi operanti, nisi quatenus manifestantur ex actibus exterioribus & sic per quandam coniecturam aliquis non habens charitatem potest percipere alium charitatem habere. Hoc autem dico supponendo quod aliquis possit scire se habere charitatem, quod tamen non puto esse uerum, quia in actibus ipsius charitatis non possumus sufficienter percipere, quod sint a charitate eliciti propter similitudinem dilectionis naturalis cum dilectione gratuita.

Psal. 4. ar. au 1. o.

1. p. q. 57. ar. 1. ad 2. & 3. p. q. 76. a. 7. & 4. d. 49. q. 2. art. 7. ad 6. 22. q. 7. art. 1. c. uer. q. 1. arti. 15. & q. 10 art. 4 ad 1. & 2. q. 12. artic. 12. ad 12.

qualiter quis cognoscat se charitatem habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in non habente charitatem non secundum esse naturæ, sed secundum esse intelligibile est essentia charitatis.

Ad secundum dicendum, quod postquam aliquis desinit habere charitatem secundum esse naturale charitatis, adhuc charitas in ipso manet secundum esse intelligibile, & sic potest sciri quid sit charitas. Manent etiam in memoria eius actus charitatis, quos etiam facit in memoria sensibili propter actus sensibiles, charitatis, qui utique manent secundum sui similitudinem, sicut & cætera sensibilia: & ex his aliquis memoratur se habuisse charitatem.

Ad tertium dicendum, quod illud quod est in memoria redit ad intelligentiam: non ita quod eadem species numero quæ est in memoria, postmodum fiat in intellectu, sed per illum modum loquendi, quo phantasmata dicuntur fieri in intellectu, ut dictum est.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS V.

Vtrum alimentum conuertatur in ueritatem humanæ naturæ.

162 4 dis. 44. q. 1. art. 3. q 4. o. & 3. d. 30. q. 1. ar. 2. o.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad corpus humanum: utrum alimentum conuertatur in ueritatem humanæ naturæ. Et uidetur quod non, quia in corpore humano id quod est de ueritate humanæ naturæ est caro, uel os secundum speciem. Sed alimentum non conuertitur in id quod est secundum speciem, sed in id quod est secundum materiam, ut uidetur dicere philosophus in primo de generatione. (Tex c. 35.) ergo alimentum non conuertitur in ueritatem humanæ naturæ.

¶ 2 Præterea, Id quod est de ueritate humanæ naturæ oportet quod semper in homine maneat, alias non remaneret homo idem numero. Sed illud quod generatur ex alimento non semper manet, imo fluit & refluit, ut patet ex primo de generatione, ergo quod generatur ex alimento non est de ueritate humanæ naturæ.

¶ 3 Præt.

¶3 Præt. August. dicit, quod nos fuimus in Adam dupliciter, scilicet secundum seminalem rationem & secundum corpulentam substantiam, Christus autem fuit in eo secundum corpulentam substantiam, & non secundum seminalem rationem, id autem quod ex alimento generatur in nobis non fuit in Adam, ergo illud quod est de veritate corpulentæ substantiæ nostræ non est ex alimento generatum.

¶4 Sed dicebat quod corpulenta nostra substantia fuit in Adã originaliter, & non essentialiter. Sed contra. Semen originem rei importat. Si ergo dicimus in Adam fuisse secundum corpulentã substantiam originaliter tantum, tunc idem erit esse secundum corpulentam substantiam & secundum seminalem rationem, quod est falsum: ergo idem quod prius.

Sed contra est, quod dicitur in 2. de anima. (Tex. c. 45.) Alimentum est potentia tale quale est illud quod nutritur. Sed qđ est potentia aliquale in illud conuerti potest, ergo alimentum conuerti potest in illud quod nutritur, sed illud quod nutritur est id quod est de veritate humanæ naturæ: ergo alimentum conuertitur in id quod est de veritate humanæ naturæ.

¶ Præte. semen ex quo fit generatio maximè videtur ad veritatem humanæ naturæ pertinere, sed semen secundum Philosophum in decimoquinto de animalibus est de superfluo alimenti. Ergo alimentum conuertitur in veritatem humanæ naturæ.

Respondeo dicendum, quòd ad huius quæstionis euidentiam oportet primo videre quid sit veritas humanæ naturæ. Veritas

Auicenna. vnde 2. d. 30. q. 1. a. 2. autem vniuscuiusque rei, vt dicit Auicenna in sua Metaph. nihil est aliud quam proprietas sui esse, quod stabilitum est ei: sicut illud quod propriè habet esse auri attingẽs ad terminos stabilitos naturæ auri dicitur esse vere aurum. Vnumquodque autem propriè habet esse in aliqua natura, per hoc quod substat completæ formæ propriæ illius naturæ a qua est esse, & ratio speciei in natura illa: vnde illud pertinet ad veritatem vniuscuiusque rei, quod est completiuum illius rei per formam, & pertinet directè & per se ad completionem illius rei: tam enim in naturalibus quam in artificialibus inueniuntur quædam, in quibus consistit principaliter ratio rei: alia autem quæ sunt ordinata ad horum conseruationem, & meliorationem, sicut stipes, & fructus per se pertinent ad complementum laboris, vñ sunt de ueritate naturæ ipsius. Folia autem sunt quodammodo ordinata ad fructuum conseruationem, & quantum ad hoc non uidentur esse de ueritate naturæ arboris principaliter. Similiter ratio gladii consistit in ferro & acumine eius, vagina autem est ad gladii conseruationem: vnde si gladius esset res naturalis, ferrum esset de veritate naturæ eius, non autem vagina. Sic autem de ueritate humanæ naturæ esse dicimus illud, quod per se pertinent ad perfectionem humanæ naturæ completæ participans formam speciei. Illud autem non est de ueritate humanæ naturæ in homine, quod est ordinatum quodammodo ad hominis conseruationem, uel meliorationem quamcunque. Sciendum est ergo, quod natura humana potest dupliciter considerari, vel secundum totam speciem humanam, vel secundum esse quod habet in hoc indiuiduo: secundum hoc inueniuntur in præsenti quæstione tres opiniones. Quidam enim dicunt, quod

4. d. 44. q. 1. a. 2. q. 4. u. 1. oppo. alimentum non conuertitur in ueritatem humanæ naturæ, neque secundum speciem, sicque secundum indiuiduum. Dicunt enim quod tota materia, quæ nata est esse sub specie humanæ naturæ fuit in corpore. Adæ nec aliqua alia materia potest fieri uere substans humanæ speciei, & ex illa materia ex qua corpus primi hominis constabat fuerit aliqua pars decisa, quæ quidem per multiplicationem quandam siue additione exterioris materiæ augmentata est in tantum quòd peruenit vsque ad perfectam & completam quantitatem in corpore Seth. Ex quo iterum aliquid decisum est in formationem corporis filij sui, & prædicto modo multiplicatum: & sic totum humanum genus multiplicatum est ex illa materia quæ fuit in corpore primi hominis sine alicuius extrinseci additione: illud autem qđ ex alimento generatur est necessarium nobis ad conseruationẽ illius humiditatis, quæ est de veritate humanæ naturæ: vt scilicet calor naturalis habens aliquid aliud quod consumat, scilicet humiditatem ex alimento generatam quasi accidentalem non consumat humiditatem quæ est de veritate humanæ naturæ, sicut aurifices apponunt plumbum argento, vt videlicet in conflatorio consumatur plumbum & argentum non consumatur ab igne, vnde in resurrectione quando ueritas humanæ naturæ erit inconsumptibilis, alimento non indigebimus, nec resurget in nobis aliquid quod ex alimento fit generatum, sed solum id quod fuit in Adam. Sed inconueniens uidetur huius-

Reprobatio opin. modi positio propter duo, quantum ad præsens pertinet, quia eiusdem rationis est formam aliquam nihil amittere de materia subiecta, & nihil de nouo acquirere: cuius substantiæ & naturæ nihil accrescit nec deperit. Constat autem quod aliqua materia quæ erat substans humanæ naturæ desinit esse humanæ naturæ substans: sicut patet in morte uniuscuiusque hominis. Vnde nisi aliqua materia de nouo adderetur humanæ naturæ, sequeretur quod minus esset modo id quod est de ueritate naturæ humanæ in actu, quam tempore Adæ, & sic natura speciei non perfecte saluaretur per generationem. Secundo, quia ista mutatio, quam multiplicationem dicunt, nullo modo est secundum essentiam ipsius materiæ, sed solummodo secundum quantitatem, uel dimensiones et accidentes. Non enim dicunt quod aliquid materiæ de nouo per essentiam creetur uel aliunde addatur, sed quod illa eadem materia quæ prius erat minor, postea fiat maior, nihil autem est aliud rarefieri & condensari quã mutari eandem materiam de magnis dimensionibus in paruas, & econuerso. Vnde sequeretur secundum prædictam positionem, quod illud quod est de ueritate humanæ naturæ semper rarefieret per continuam generationem & augmentationem, & tantam quantum sustinere non posset. Esset enim tam illud quod est de ueritate humanæ naturæ, innumerabiliter magis rarum quam ignis, quod patet esse falsum. Et ideo alia opinio dicit, quod alimentum conuertatur in ueritatem humanæ naturæ, primo & principaliter secundum speciem, non autem secundum indiuiduum, nisi secundario. Dicunt enim, quod in

Hæc opi. è conformia Alexandri dictis. Hãc Auerrois reprobat. vnoquoque indiuiduo humanæ specie illud primo & principaliter est de ueritate humanæ naturæ quod a parentibus trahit: & hoc uocatur à Philosopho caro & os secundum speciem quæ semper manet, sed quia illud cum sit modicum non sufficeret ad perfectam quantitatem debitã humanæ naturæ sine additione, ideo adiungitur illud quod ex alimento generatur non solum ad hoc quod conseruetur illud quod fuit a primis parentibus acceptum, ut dicebat prima opinio, sed ad hoc quod compleatur ex huiusmodi addito perfecta quantitas, & sic illud qđ ex alimento generatur non est de ueritate humanæ naturæ in hoc indiuiduo principaliter, sed tantum secundario, inquantum est necessarium ad quantitatem debitam. & hoc nominat philosophus carnem & os secundum materiam quæ fluit & refluit, sed tamen ex hoc aliqua pars seminaliter transit in prolẽ per generationem, & efficitur principaliter de ueritate humanæ naturæ in ipso cum admixtione alicuius, quod fuit principaliter de ueritate humanę naturę in patre, vt quidam uolũt, vel sine admixtione eius ut alii dicunt, quod est magis conforme dictis philosophi in decimoquinto de animalibus qui vult sperma totaliter esse de superfluo alimenti: & sic illud quod generatur ex alimento non potest esse quod sit principaliter de ueritate humanæ naturæ principaliter in alio eiusdem speciei, scilicet in filio ipsius. Et secũdum hanc opinionem dicunt, quod illud quod est principaliter de ueritate humanæ naturæ in unoquoque totum in ipso resurget, non autem totum quod ex alimento generatur, sed solum quantum sufficit ad completionẽ quantitatis, cum propter completionem quantitatis tantummodo ad ueritatem humanæ naturæ aliqualiter pertineat, & hæc opinio consonat sententiæ Alexand. commen. qui exponit carnem secundum speciem quam philosophus dicit semper manere, esse illud quod a parentibus trahitur, carnem uero secundum materiam illud quod ex alimento generatur, quæ fluit & refluit. Sed hanc opinionem commentatur Auerroys reprobat in tractatu, quem fecit super librum de generatione. Cum enim illud quod ex alimento generatur nutriat, inquantum est potẽtia caro, & augeat, inquantum est potentia quanta caro, ut dicitur in 2. de anima. Illud quod generatur ex alimento postquã receperit speciem carnis, efficitur unum cum illo quod prius inerat, quia in fine conuersum iam est simile, unde non uidetur esse aliqua ratio quare calor naturalis aliquid possit consumere de illa humiditate carnis, quæ ex alimento generatur, & non de humiditate quæ a parentibus trahitur, nec posset aliquo necessario modo illud probari. Et ideo tam illud quod est a parentibus acceptum, quam illud quod est ex alimento generatum æqualiter habet ad hoc quod maneat uel consumatur per calorem naturalem, & ad hoc quod restauretur per nutrimẽtum quod est fluere & refluere, & sic æqualiter pertinet ad ueritatẽ humanæ naturæ quod generatur ex alimẽto, & quod a parentibus trahitur. Et secundum hoc est tertia opinio, quod alimentum conuertitur in id quod est principaliter de ueritate humanæ naturæ, & quãtum ad speciem, & quantum ad indiuiduum.

1. p. q. 119. ar. 1. o. & 2. di. 30. q. 2. art. 1. o. Ponit enim hæc opinio, quod utroque, scilicet & quod ex alimẽto generatur, & quod a parẽtib. trahitur indifferenter & æqualiter forma humana perficitur, & utrumque indifferenter manet uel consumitur, manet quidem secundum speciem, consumitur autem & restauratur secundum materiam; sicut in aliqua republica diuersi homines numero ad communitatem pertinent quibusdam morientibus, & aliis in locum eorum succedentibus, & sic non manet una respublica secundum materiam, quia sunt alij & alii homines, manet tamen vna numero quan-

tum

tum ad speciem siue formam propter ordinis unitatem in officiis distinctus, ita etiam in corpore humano manet caro & os, & unaquæque partiū eadem numero quantum ad speciē & formā quæ consideratur in determinato situ & uirtute & figura, non

4. di. 44. q. 1. a. 1. q. 5. o

autē manet quantum ad materiā: quia illa materia carnis in qua talis forma erat, prius consumpta est, & alia in locum eius successit, sicut patet de igne qui continuatur secūdum eandem formā & modum per hoc, quod consumptis quibusdam lignis alia supponuntur quæ ignem sustinent. Et secundum hanc opinionem de utroq; prædictorum indifferenter, scilicet generato ex alimento, & a parentibus tracto tantum resurget, quantum est necessarium ad speciem & quantum debitam humani corporis.

ar. 8u. & 4. d. 44. q. 1. a. 2. q. 4. 5.

Et hæc opinio mihi uidetur cæteris probabilior. Secundum ergo hanc opinionem ad primum dicendum, quod distinctio Philosophi, qua distinguit carnem secundū speciem, & secundum materiam non est sic accipienda, quod alia sit caro quæ dicitur secundum speciem. s. a parentibus tracta. & alia quæ sit secundum materiam ex alimento generata, sed una & eadem caro signata pōt considerari & secundum speciem quam habet, & secundum materiam. Et quod hic sit intellectus Philosophi, patet ex hoc quod ipse dicit ibidem, quod hoc modo distinguitur caro, secundum speciem, & secundum materiam, sicut unumquodque habentiū speciem in materia. In aliis autem habentibus speciem in materia, sicut est lapis, & ferrum, & huiusmodi non habet locum prima distinctio, sed secunda, ut per se patet. Et ideo dicendum est quod alimentum conuertitur in carnem quæ est secundum speciem, idest quæ habet speciem, non, tamen ita quod alimentum fiat species carnis, sed fit carnis materia, ratione cuius potest dici quod conuertitur in carnem quantum ad materiam, & non quantum ad speciem.

3 opin. tenet, secundum quā respondet ad 1.

Ad secundum dicendum, quod ueritas humanæ naturæ & cuiuslibet alterius rei est a specie, & ideo cū id quod est in homine maneat secundum speciem, quamuis non maneat secundū materiā, nihilominus ueritas humanæ naturæ manere dicitur, nec desinit esse idem homo numero propter mutationem quæ est secundum materiam, quia non tota materia simul & forma abstrahitur, ut alia tota simul formam accipiat. Hæc e. n. generatio esset & corruptio, sicut si totus ignis unus extingueretur, & alius totus accenderetur, sed aliqua pars materiæ consumitur, & alia in locū eius substituitur, quæ efficitur una materia cum præexistenti, per hoc quod ei adiungitur ad sustinendam eandē formā humani corporis, sicut si unum lignum ignis consumat, & aliud loco eius apponatur, erit idem ignis numero.

1. p. q. 119. art. 1. ad 5.

Ad tertium dicendum, quod ad conceptionem humani corporis duo concurrunt. s. materia ex qua formatur conceptum, & iterum uis formatiua quæ conceptum format, quorū primū Aug. vocat corpulentiam substantiam, secundum uero seminalem rationem. Dicuntur ergo secundū utrumq; istorum fuisse in Adā originaliter, inquantum. s. materia concepti præparata est per uirtutem generatiuam matris. Vis autem formatiua est in semine patris. Et utrumq; istorum reducitur in Adam sicut in primam originem, a qua humanā naturā traxerunt uirtutes consequens. Corpus autem Christi formatum fuit per uirtutē spiritus sancti actiuā. Sed materiam ministrauit mater, quia ex purissimis sanguinibus uirginis conceptus est, ut Damasc. dicit. Et ideo non fuit in Adam secundum seminalem rationem, sed secundum corpulentiam substantiam, non tamen ita quod eadem numero quæ est in nobis, & fuit in Christo, fuerit in Adam.

Et per hoc patet responsio ad consequens.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad culpam, uel gratiam.

¶ Et primo, quærebatur de his quæ pertinent ad gratiam.

¶ Secundo, de his quæ pertinent ad culpam.

¶ Quantum ad pertinentia ad gratiam quærebatur.

¶ Primo, de his quæ pertinent ad prælatos tantum.

¶ Secundo, de his quæ pertinent ad omnes communiter.

¶ Quantum autem ad prælatos quærebantur duo.

¶ Primo de electione prælatorum, vtrum. s. sit necesse semper eligere meliorem, vel sufficiat eligere bonum.

¶ Secundo de honore exhibendo prælatis, vtrum scilicet mali prælati sint honorandi.

ARTICVLVS VI.

Vtrum necesse sit semper eligere meliorem.

164 AD primū sic proceditur. Videtur quod necesse sit semper eligere meliorem. Dicitur enim 4 Reg. Eligite meliorem, & eum ponite super solium patris sui, ergo multo fortius in spiritualibus officiis meliores præeligendi sunt. a. 91. ad 15. & 130. o & a. 84. Apo.

¶ 2 Præt. Prima ad Tim. tertio super illud. Oportet episcopū irreprehensibilem esse, dicit gloss. Talis eligatur pontifex, cuius comparatione cæteri grex dicantur, ergo oportet in episcopum semper eligere meliorem.

¶ 3 Præter. Leo papa dicit. Ille qui melior est in presbyteris. & diaconibus in episcopum eligatur.

¶ 4 Præterea. Ille qui est propinquior ad hæreditatem possidendam debet præferri. Sed Christo, cuius patrimonium possident clerici & prælati, est propinquior qui est melior: ergo ad prælationes & officia ecclesiastica semper sunt meliores eligendi.

¶ 5 Præterea. Si alicui commissum esset à domino suo vt ei fidelem, & idoneum ministrum quæreret, non ageret fideliter erga dominum suum, si prætermisso magis idoneo minus idoneum acciperet, ergo multo magis peccat ille cui commissum est eligere aliquem in ministerium Dei, si non eligat meliorem.

Sed contra est, quod decretalis dicit, quod sufficit eligere bonum, nec requiritur quod melior eligatur.

Respondeo dicendum, quod aliquis homo potest dici bonus, vel melior altero dupliciter. Vno modo simpliciter, & sic melior est qui in charitate est perfectior. Alio modo secundum quid: & sic dicitur aliquis melior altero vel ad militiam, vel ad magisterium, vel ad prælationem, vel aliquid huiusmodi, qui non est melior simpliciter, eo quod in singulis officiis tam spiritualibus quam corporalibus requiruntur aliqua præter moralem bonitatem ad hoc, quod aliquis sit idoneus ad illud officium exequendum. Dicendum est ergo quod oportet eligere ad prælationem, vel ecclesiasticum officium aliquem qui sit bonus simpliciter, quia per quodlibet peccatum mortale aliquis redditur indignus ad quodlibet spirituale exequendum. Vnde dicit Dion. in Epistola ad Demophilum monachum, loquēs de sacerdote, qui non est gratia illuminans. Non est ille sacerdos, sed inimicus dolosus, delusor sui ipsius, & lupus supra dominicum populum, pelle armatus ouina, non tamen oportet quod semper eligatur ille qui est melior simpliciter. Possibile est. n. quod illi qui est in charitate perfectior deficiant multa, quæ requiruntur ad hoc quod aliquis sit prælatus idoneus, quę in illo qui est minoris charitatis inueniuntur, vt sunt scientia, industria, potentia, & alia huiusmodi. Vnde non oportet semper eligere meliorem simpliciter, sed eum qui sit melior ad hoc officium: Si autem eligat quis eum, quem reputat minus idoneum ad tale officium peccat. Non enim potest esse quod de duobus unus alteri præeligatur, nisi propter aliquod in ipso cōsideratum. Illud autem quod consideratur in eo qui est minus idoneus, ad hoc quod magis idoneo præferatur est aliqua conditio indebite mouens, uel familiaritas, vel consanguinitas, vel aliquid huiusmodi. Non enim potest esse aliqua conditio pertinens ad prælati idoneitatē, ex quo alter simpliciter magis idoneus reputatur, & sic indebite mouet, & sic in tali electione erit ibi acceptio personarum, quæ sine peccato non fit.

Bonus vel melior altero dr. 2.

4. d. 24. q. 1. a. 3. q. 1. c. d. 16. in expos. textus ad 6. & d. 17. q. 2 art. 5. q. 1. ad 3.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur Eligite meliorem intelligitur de meliori ad talem dignitatem.

Ad secundum dicendum, quod in comparatione prælati dicuntur esse cæteri quasi grex nō considerata sola sanctitate morum, sed discretione, & strenuitate, & aliis huiusmodi, quæ in pastore exiguntur ad regendum.

Ad tertium dicendum sicut ad primum

Ad quartum dicendum, quod ille qui eligit in prælatum non eligitur quasi ad hæreditatē possidendam, quia hæreditas Christianorum non est in terra, sed est in cœlo, scilicet ipse Deus secundum illud Psal. 15. Dominus pars hæreditatis meæ. Eligitur autem velut dispensator in familia domini alicuius, secundum illud 1 Cor. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores, &c. Dispensator autem non semper eligitur qui est propinquior, sed qui est magis idoneus.

Ad quintum dicendum, quod similiter etiam contingeret in procuratione serui alicuius domini temporalis, quod non oportet quærere hominem meliorem simpliciter, sed meliorem ad seruiendum.

Ad illud vero quod in contrarium obiicitur dicendum quod decretalis intelligenda est quantum ad hoc quod nō semper oportet eligere meliorem simpliciter, sed sufficit eligere bonum.

Vel dicendum, quod non loquitur quantum ad forum conscientiæ, sed quantum ad forum contentiosum, in quo non reprobatur electio ex hoc quod potest aliquis alius magis idoneus inueniri, dummodo ille qui eligitur idoneus sit, alias omnis electio calumniam pateretur.

ARTI-

ARTICVLVS VII.

Vtrum malis prælatis sit exhibendus honor.

165 22.q.63.a.3.o. & q.263.a.1.ad 3.& 3.d.9.q.2.ar.3.o.

AD secundum sic proceditur. Videtur q malis prælatis non sit exhibendus honor. Sicut enim dicit Boetius in lib. de consolatione. Non possumus ob honores reuerendos iudicare, quos ipsis honoribus reputamus indignos. Sed mali prælati non sunt honoribus digni: ergo non possunt iudicari esse reuerendi a suis subditis.

¶ 1 Præt. Honor non debetur prælatis malis nisi ratione prælationis. Cum ergo sunt prælatione indigni, sunt etiam per consequens indigni ad honores, & ad alia omnia quæ sunt prælationi propria.

Sed côtra est, quòd dicitur Exod. 20. Honora patrem tuum. Glo. i. prælatos. Cum ergo indefinite loquatur, uidetur quod omnes prælati tam boni, quàm mali sint honorandi.

Respondeo dicendum, q in prælato duo possumus considerare, scilicet personam propriam, & dignitatem secundum quâ est quædam persona publica: si ergo prælatus sit malus ratione personæ suæ non est honorandus: quia cum honor sit reuerentia alicui exhibita in testimonium uirtutis falsum testimonium de eo proferret, si quis eum obtentu propriæ personæ honoraret, contra illud quod dicitur Exod. 20. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Sed inquantum est persona publica, sic gerit typum & locû non suipsius, sed alterius, s. Christi in ecclesia, vel reipublicæ: ut dominus in sæcularibus dignitatibus: & sic ualor eius non computatur secundum personam, sed secundum eum cuius loco præsidet, sicut est de lapillo qui in computationibus ponitur loco centum marcarum cum ipse nihil ualeat, ut dicitur Prouer. 26. Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurii: ita qui tribuit insipienti honorê. Mercurius enim dicebatur Deus ratiocinii & mercationis: & ita est ei honor exhibendus, non propter se, sed propter eum cuius locum obtinet, sicut adoratio imaginis refertur prototypum: ut dicit Dama. Vnde & malus prælatus idolo comparatur. Zacha. 11. O pastor & idolum derelinquens gregem.

(margin: 22.q.63.a.3.o.)

Ad primum ergo dicendum, quod intentio Boetii est dicere, quod mali homines non iudicantur ut reuerendi in propriis personis, quamuis eis exhibeamus honores propter officia in quibus sunt constituti.

Ad secundum dicendum, quòd malus prælatus indignus est prælatione & honoribus qui prælato debentur, sed ille cuius uicem gerit dignus est, ut eius uicario talis honor exhibeatur, sicut beata virgo digna est, ut eius imaginem depictam in pariete ueneremur, quamuis tali reuerentia ipsa imago digna non sit.

QVAESTIO V.

DEINDE quæritur de pertinentibus ad gratiam quantum ad omnes, & quæ conuenit omni statui.

Et circa hoc quærebantur tria.

¶ Primò de orationibus, utrum oratio tantum ualeat facta pro alio sicut facta pro se.

¶ Secundò de suffragiis, utrum magis prosint pauperi magis digno, quam diuiti pro quo specialiter fiunt.

¶ Tertio, de uotis, utrum uotum simplex dirimat matrimonii contractum.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum oratio plus valeat pro se facta, quam pro alio.

166 4.d.45.q.2 a.2.q.2.

AD primû sic proceditur. Videtur quòd oratio plus ualeat pro se facta, quam pro alio. Ita enim dicitur in quadam glosa quod speciales orationes plus ualent. Sed illa est maximè specialis qua quis pro se orat, ergo plus ualet oratio pro se facta quam pro alio.

¶ 2 Præte. vt dr̃ in li. de spiritu & anima. Oratio nihil aliud est quam deuotio mentis in Deum. Sed magis deuote aliquis orat pro se quam pro alio, ergo plus ualet oratio pro se facta quam pro alio.

Sed contra. Oratio tanto amplius ualet quanto magis est deuota. Sed quandoque quis deuotius orat pro alio quam pro seipso, ergo plus valet oratio pro alio quam pro seipso.

Duplex ualor orationis.

Respondeo dicendû, quod duplex est ualor orationis. Vnus qui est orationis proprius, secundum quem dicitur ualere oratio ad impetrandum illud quod petitur, sicut oratio Petri ualuit ad suscitationem Thabitæ. Alius ualor est communis orationi & aliis operibus uirtutum, secundum quod oratio ualere dicitur ad merendum aliquid ipsi oranti, prout charitate informatur, sicut oratio Petri qua suscitationem Thabitæ impetrauit fuit meritoria Petro uitæ æternæ, inquantum erat actus charitatis informatus. Loquendo ergo de primo ualore cæteris paribus plus ualet oratio facta pro se quam alio, quia efficacia orationis in impetrando potest amittere suum effectum, quando pro alio fit ex aliquo impedimento quod inuenitur in eo pro quo oratur. Vnde vna de conditionibus quæ faciunt eam efficacem ad impetrâdum, est ut aliquis pro se oret. Quantum autem ad secûdum ualorem oratio magis ualet quæ ex maiori charitate procedit, siue pro se, siue pro alio fiat. Si autem de meriori charitate per exteriora opera debeat iudicari tunc illa comparatio potest dupliciter intelligi, vno modo ut aliquis ita oret pro alio quod etiam pro seipso, & tunc maioris meriti est pro alio orare & pro seipso, quam pro se tantum. Maioris enim meriti est amicum beneuolum & beneficum esse sibi & alii, quam sibi tantum. Alio modo potest intelligi ut aliquis oret pro alio & non pro se, & sic ostenderetur esse alteri beneuolus magis quam sibi, & ita peccaret in ordine charitatis magis alium quam se diligens, & hoc modo intelligendo comparationem melius est orare pro se quam pro alio.

(margin: Maior charitas est radix merit orationis, &c.)

Ad primû ergo dicendum, quod ratio illa non est ad propositum, quia specialis oratio dicitur in glosa illa pro quocunque specialiter fiat, siue pro se, siue pro alio.

Ad secundum dicendum, quod licet ut pluries homo pro seipso deuotius oret, tamen quandoque deuotius pro alio, & ita secundum hoc non potest sumi uniuersale iudicium, quæ oratio plus ualeat.

Similiter dicendum ad tertium in contrarium.

ARTICVLVS IX.

Vtrum suffragia prosint pauperi magis digno, quam diuiti, pro quo specialiter fiunt.

CIrca secundum sic proceditur. Videtur quod suffragia ecclesiæ specialiter facta pro aliquo diuitæ, æqualiter ualeant pauperi pro quo non fiunt, si sit æqualis meriti. Vt dicit enim Augost. huiusmodi suffragia tantum ualent unicuiq; post mortem, quantum meruit uiuens ut sibi prodessent. Sed prædicti, duo æqualiter meruerunt, ergo æqualiter eis prædicta suffragia prosunt. 167 4.d.45.q.2.ar.1.

¶ 2 Præter. Passio Christi semper plus prodest ei qui maioris est meriti. Sed missa quæ est præcipuum suffragiorum, est memoria passionis dominicæ, ergo æqualiter prosunt eis qui sunt æqualis meriti.

Contra. Deus accipit huiusmodi suffragia secundum intentionem facientis. Sed faciens intendit q plus prosint diuiti, pro quo facit, ergo eis plus prosunt.

¶ Præte. Non est dicendum quod frustretur pia intentio eorum qui pro suis charis specialia suffragia faciunt. Frustraretur autem si eis specialius non prodessent, ergo magis prosunt eis quibus fiunt.

De ualore suffragiorum.

Respondeo dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt quod suffragia ecclesiæ specialiter pro aliquo facta valent omnibus qui sunt in purgatorio, æqualiter quidem his qui sunt æqualis meriti, plus uero his qui sunt maioris meriti, minus his qui sunt minoris, sicut candela accensa pro aliquo diuite in aliqua domo, ubi sunt multi alii æqualiter prodest aliis qui sunt æqualis uisus, plus uero his qui sunt maioris, minus his qui sunt minoris, quamuis sit diuiti magis ad quêdam honorem præ aliis. Et sicut etiam lectio quæ legitur specialiter pro aliquo clerico multis simul audientibus æqualiter valet his qui sunt æqualis capacitatis, plus his qui sunt maioris, minus uero his qui minoris. Alii uero dicunt, quod suffragia plus valent his pro quibus specialiter fiunt. Vtraque autem opinio secundum aliquid uera est. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod opera vnius non ualent alteri quantum ad præmium essentiale, quia sic vnusquisque ex proprii actibus iudicatur, sed solum quantum ad aliquod accidentale gaudium, uel quantum ad remissionem alicuius pœnæ temporalis. Et sic suffragia uiuorum possunt prodesse defunctis. Huiusmodi autem communicatio operum contingit dupliciter. Vno modo, ex vnione charitatis qua omnes Christi fideles efficiuntur unum corpus: & sic actus unius quodammodo redundat in iuuamentum alterius: sicut etiam in membris nostris corporalibus uidemus, & sic iuuatur aliquis ex actu alterius, inquantum quilibet existens in charitate gaudet de qualibet bono opere, &

(margin: Ar. 36.)

(margin: Vtraq; opinio quo ad aliquid est uera. 4. d. 45. q. 2. ar. 1. q. 1. a. o. & art. 2. q. 2. & 4. o.)

(margin: Communicatio operum dupliciter.)

quanto est maioris charitatis, tanto amplius gaudet siue sit in purgatorio, siue in paradiso, siue etiam in mundo, & quantum ad hoc est uera prima opinio. Alio modo actus unius sit communis alteri per intentionem facientis, quia facit pro illo, vel uice illius, quod ualet praecipue in debitis soluendis, & sic suffragia ecclesiae ualent defunctis, inquantum uiuus soluit Deo satisfactionem, quam mortuus soluere tenebatur Et sic ualor suffragii sequitur intentionem facientis. Et quantum ad hoc secunda opinio uera est.

Ad primum ergo dicendum quod meritum illud de quo loquitur Aug. est meritum conditionatum, meretur enim aliquis uiuens, vt sibi suffragia post mortem ualeant si pro eo fiant, quae quidem conditio extat in vno & non extat in alio, & ideo non aequaliter prosunt vtrique.

Ad secundum dicendum, quod passio Christi fuit exhibita pro omnibus, sacrificium autem missae specialiter pro aliquibus offertur. Et ideo non est simile.

Alia duo concedimus.

ARTICVLVS X.

Vtrum votum simplex continentiae dirimat matrimonium contractum.

168 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd votum simplex continentiae dirimat matrimonium contractum. Si enim aliquis det alicui quod prius alteri dederat, secunda datio nulla est. Sed ille qui emittit simplex votum continentiae, dat corpus suum Deo, ergo cum postea contrahendo matrimonium det corpus suum uxori, contractus ille matrimonii nihil valere uidetur, &c.

a.205.c.& 4.d.30.q. 2.2.1.q.2. ad 1.

Sed contra est, quod decretalis dicit quod uotum simplex matrimonium impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

Respondeo dicendum, quod uotum simplex non dirimit matrimonium contractum, sed solum solemne, cuius ratio patet si differentia vtriusque uoti inspiciatur. In uoto enim simplici est sola promissio, qua quis promittit Deo se continentiam seruaturum. Ea sola autem promissione non transfertur dominium, vnde si aliquis promittat rem aliquam alicui, & postea det eandem alteri, huiusmodi donatio non potest rescindi per priorem promissionem, quamuis malefaciat dando. Et sic ille qui emisit votum simplex cōtinentiae potest postmodum corpus suum tradere uxori, & quamuis peccet hoc faciendo tamen matrimonium non dirimetur propter votum praecedens. In uoto autem solenni est simul promissio & collatio. Tunc enim est uotum solenne quando simul aliquis cum uoto consecratur Deo, & ponitur in aliquo statu sanctitatis, vel per susceptionem ordinis, vel per professionem certae regulae, & sic non potest vlterius corpus suum tradere uxori, & si tradit cōtractus nullus est, & sic matrimonium dirimitur per votum solenne, non autem per simplex.

ar.205. votum, simplex qualiter distinguatur a solenni.

Ratio autem in contrarium adducta falsum superponit, scilicet quod per uotum simplex aliquis det corpus suum Deo, non enim dat, sed promittit.

art. 205.c. m. 22.96. 88. ar.7.o. ad contrarium.

QVAESTIO VI.

DEINDE quaerebatur de his quae pertinent ad culpam. Et circa hoc quaerebantur quinque.

¶ Primò, utrum peccet qui ad Ecclesiam uadit propter distributiones, qui alias non iret, quamuis a principio praebendam acceperit ut Deo seruiret.

¶ Secundo, vtrum aliquis habens de superfluo peccet si non det pauperi petenti.

¶ Tertiò, quando sunt diuersae opiniones de aliquo facto, vtrū ille qui sequitur minus tutam peccet, sicut de pluralitate praebendarum.

¶ Quartò, utrum mendacium semper sit peccatum.

¶ Quintò, utrum, quantum aliquis intendit peccare tantum peccet.

ARTICVLVS XI.

Vtrum ille qui uadit ad ecclesiam propter distributiones, alias non iturus peccet.

169
4.di.25.q. 3.a.2 q.1. ad 4. & ar u.92.c. fi.

AD primum sic proceditur. Videtur quod ille qui uadit ad ecclesiam propter distributiones, alias non iturus peccet. Ipse.n. uidetur ponere obsequium diuinum, quod est inaestimabile sub pretio rei temporalis: ergo committit symoniam, & ita uidetur quod mortaliter peccet.

Sed contra. Ille qui fecit uotum bona intentione, si postmodum in prosecutione uoti mutetur uoluntas eius ut inuitus faciat, quod uolens promisit, non euacuatur meritum voti, vt videtur Anselmus dicere in libro de similitudinibus: ergo eadem ratione qui accipit praebendam vt Deo seruiat non peccabit, quamuis postea mutetur eius intentio.

Respondeo dicendum, quod ad euidentiam huius quaestionis notandum est, quod aliquis actus dicitur esse spiritualis dupliciter. Vno modo ex parte principii, quando, scilicet actus cōpetit alicui personae propter aliquid spirituale quod in ipso est, sicut episcopo consecrare basilicas & diacono legere Euangelium, & in talibus actibus committitur symonia, si aliquis intendat suum actum vendere. Alio modo est aliquis actus spiritualis, non ex parte principii, sed ex parte finis tantum, sicut docere liberales artes, quarum veritas spiritualis est, sed huiusmodi doctrina non competit alicui propter aliquod spirituale officiū, cum etiam gentilibus liceat huiusmodi artes docere, & in his actibus committitur symonia si uendatur finis qui spiritualis est, scilicet ipsa veritas, non autem si aliquis sua opera locet. Celebrare ergo diuinum officium in ecclesia est actus spiritualis primo modo, competit enim alicui ex hoc quod est clericus, & ideo symoniam committit qui huiusmodi actum uendere intendit. In qualibet enim venditione pretium accipitur quasi finis, & ideo in praedicto casu distinguendum est. Si enim huiusmodi distributiones recipit quasi finem sui operis principaliter intentum, symoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habet principalem finem Deum in tali actu, ad huiusmodi autem distributiones respicit secundario non quasi finem, sed sicut in id quod est necessarium ad suam sustentationem, constat quod non vendit actum spiritualem, & ita symoniam non committit nec peccat. Sic enim acceptio distributionum non erit causa quare ad ecclesiam uadat: sed propter huiusmodi determinatio quare nunc uadat & non alia vice.

22.q.100. ar.3.o.& 4 di.25. q.3. 2.2. q.2.0.

4.di.25.q. 3.arti.2.q. 3.c.

22.q.100. arti.3. c.& ad 3. & 4. 25.q.3.ar. 2.q. 2. c.& ad 8.

Et sic patet responsio ad primum: quia non ponit inaestimabile sub pretio.

Ad illud vero quod contra obiicitur dicendum, quod tunc in uouente non euacuatur meritum uoti, quando intentio uouentis fertur super licitum, ut cum aliquis uellet non facere illud quod uouit, si non uouisset. Si autem feratur directe super illicitum, tunc euacuatur meritum uoti: ut cum aliquis uult absolute illud non facere quod uouit. Ille autem qui uult ire ad ecclesiam pro pecunia sicut pro fine principali, habet uoluntatem delatam super illicitum, & ideo peccat.

ARTICVLVS XII.

Vtrum ille qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo peccet.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod ille qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet. Facere enim eleemosynam de superfluo est in praecepto. Luc. 12: Verumtamen si quid superest dat eleemosynam: ergo peccat si petenti non tribuat. 170

arti.133.& 22.q.32.2. 5.o.& 6.

¶ 2 Praeterea. Aliquis tenetur inquirere de his quae sunt necessaria ad salutem, ut aliquis subueniat existenti in extrema necessitate: ergo tenetur quilibet inquirere vtrum pauper sit in extrema necessitate, vel statum ei dare.

In contrariū est, quia sic uideretur q omnes essent damnati.

Respondeo dicendum, q circa hoc distinguendum est. Supposito.n. q aliquis habeat de superfluo, & respectu indiuidui, & respectu personae, quod tenetur pauperibus erogare, aut uidet in paupere petēte euidentia signa extremę necessitatis, aut nō. Si uidet, certum est quòd tenetur dare, & peccat non dando. In hoc enim caso loquitur Ambro. Pasce fame morientem, si non paueris occidisti. Si uero nō appareant, tunc non tenetur dare pauperi petenti, quia quāuis teneatur dare superfluum pauperibus non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere secundum quod sibi visum fuerit oportunum, nec tenetur inquirere, quia hoc esset nimis graue, quod de omnibus pauperibus inquireret: & praecipue cum ad eum qui necessitatem patitur, pertineat, ut necessitatem suam exponat.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum ille, qui habet plures praebendas, peccet.

CIrca tertium sic proceditur. Videtur, quod ille qui hēt plures praebendas peccet ex hoc ipso quod opinione magistro. um 171

ar. specialis

ſtorum ſunt in contrarium. Quicunque enim committit ſe diſcrimini in his quæ ſunt ad ſalutem, peccat. Sed iſte committit ſe diſcrimini, ut uidetur, cum faciat contra multorum peritorum ſententiam. ergo uidetur quod peccet.

Sed contra, Poteſt eſſe quod in tali caſo aliquis adhibet diligentiã inquirens an habere plures præbendas ſit licitum, nec inuenit aliquid quod eum moueat ad hoc ꝙ ſit illicitum: ergo uidetur, quod ſine peccato poſſit plures præbendas habere.

ar. 65. & 4. d. 9. ar. 3. q. 2. ad 3. & ma. q. 2. ar. ad 8.

Reſpondeo dicendum, quod duobus modis aliquis ad peccatum obligatur. Vno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur. Alio modo faciendo contra conſcientiam, etſi non ſit contra legem, ut ſi conſcientia dictat alicui quod leuare feſtucam de terra ſit peccatum mortale. Ea conſcientia autem obligatur aliquis ad peccatum, ſiue habeat certam fidem de cõtrario eius quod agit, ſiue etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Illud autem quod agitur contra legem ſemper eſt malum, nec excuſatur per hoc quod eſt ſecũdum conſcientiam, & ſimiliter quod eſt contra conſcientiam eſt malum, quamuis non ſit contra legem, quod autem nec contra conſcientiam, nec contra legem eſt non poteſt eſſe peccatum. Dicendum eſt ergo quod quando ſunt duæ opiniones contrariæ de eodem, oportet eſſe alteram ueram & alteram falſam. Aut ergo ille qui facit contra opinionem magiſtrorum utpote habendo plures præbẽdas facit contra ueram opinionem, & ſic cum faciat contra legẽ Dei non excuſatur a peccato, quamuis non facit contra conſciẽtiam, ſic enim contra legem Dei facit. Aut illa opinio non eſt uera, ſed magis contraria quam iſte ſequitur, ita quod uere licet habere plures præbendas, & tunc diſtinguendum eſt, quia aut talis habet conſcientiam de contrario, & ſic iterum peccat contra conſcientiam faciens, quamuis non contra legem. Aut non habet conſcientiam de contrario, ſed certitudinem, ſed tamen in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum, & ſic ſi manente tali dubitatione plures præbendas habet periculo ſe cõmittit & ſic procul dubio peccato utpote magis amans beneficium temporale quam propriam ſalutẽ. Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & ſic non committit ſe diſcrimini, nec peccat.

& in ordi. 172.

¶ Vnde patet ſolutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum omne mendacium ſit peccatum.

172 arti 102. & 22. q. 69. a. 1. & 2. & q. 110. ar. 3. o.

AD quartum ſic proceditur. Videtur quod non omne mẽdacium ſit peccatum. Maius enim peccatum eſt homicidium quam mendacium. Sed homicidium poteſt licite fieri, ut cum iudex occidit latronem, ergo & mendacium.

¶ 2 Præt. In ſacra ſcriptura quidam laudantur, qui tamen mẽtiri eſſe intelliguntur ut obſtetrices Iacob & Iudith: ergo mendacium non ſemper eſt peccatum.

Sed contra eſt, quod Aug. determinat in libro de mendacio.

22. q. 110. ar. 1. & 3. d. 38. q. 1. a. 2. 3. d. 38. ar. 30. a. 183. 6. 181.

Reſpondeo dicendum, quod quicunq; aliquis actus habet aliquam inordinationem inſeparabiliter annexam, nunquam poteſt bene fieri: quia ipſa ordinatio eſt aliquid ſuperfluum uel diminutum, & ita non poteſt in tali actu medium accipi, in quo uirtus conſiſtit, ut patet per philoſophum in 6. E. h. Huiuſmodi autem actus eſt mendacium. Ad hoc enim inuenta ſunt uerba uel uoces, ut ſint ſigna intellectum, ut dicitur in primo perih. & ideo quando aliquis uoce enunciat, quod non habet in mente, quod importatur in nomine mendacii, eſt ibi inordinatio per abuſum uocis: & ideo concedimus quod mẽdacium ſemper eſt peccatum.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ homicidium ſemper eſt peccatum, quia inordinationem habet in inſeparabiliter annexam, homicidium enim plus importat quam occiſio hominis. Compoſita enim nomina frequenter plus important quam componentia. Importat enim homicidium occaſionem hominis indebitam, & ideo homicidium nunquam eſt licitum, quamuis occidere hominem aliquando liceat.

Pſal. 5.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Auguſt. dicit in libro de mendacio, & habetur in gloſ. ſuper illud Pſalm. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Dupliciter aliquis laudatur in ſcriptura. Quidam propter perfectum ſtatum uirtutis, & horum facta proponuntur omnibus in exemplum, & de talibus non legitur quod mentiti ſint, uel ſi aliqua dixerunt, quæ mendacia uidentur ſecundum intentionem quam ex inſtinctu ſpiritus ſancti conceperunt mendacia non ſunt. Quidam uero laudantur propter uirtutis indolem, & ſic in aliquibus mendacium fuiſſe legitur maxime officioſum, ſicut patet de obſtetricibus. Non enim commendantur quia mentitæ ſunt, ſed propter miſericordiam, ex qua in mendacium inciderunt, & ſic apparet in eis quædam indoles, id eſt profectus uirtutis, non autem perfectio.

22. q. 110. ar. 3. ad 3. & q. 3. ar. 1. ad 1. & 2. & 3. d. 38. ar. 3. ad 1. & 4. o.

ARTICVLVS XV.

Vtrum oportet, quod ſi aliquis intẽdat peccare mortaliter, quod peccet propter hoc mortaliter.

173 12. q. 11. 4. art. 10. ad 2. & 21. 4. q. 110. ar. 3. ad 2. & 4. ad 3.

CIRCA quintum ſic proceditur. Videtur ꝙ nõ oportet ꝙ ſi aliquis intẽdat peccare mortaliter, ꝙ peccet propter hoc mortaliter, Deus enim promior eſt ad miſerendum quam ad puniendum, ut habetur ex gl. in primo Iere. Sed ſi aliquis intendat peccare uenialiter, non ſequitur ꝙ propter hoc peccet uenialiter, ergo nec oportet quod qui intendit peccare mortaliter, quod propter hoc peccet mortaliter.

& in ord. 173 a. 65. 1. d. 9. q. 2. ar. 3. ad 2. diſ. 22. q. 2.

Sed contra, Quicunq; intendit peccare mortaliter facit contra conſcientiam. Sed omnis talis peccat mortaliter, ergo, &c.

Reſpondeo dicendum quod improprie dicitur, quod aliquis intendat peccare mortaliter, aut uenialiter. Malum enim eſt præter intentionem, & uoluntatem, ut dicit Dio. 4. c. de di. no. Sed quod aliquis intendit facere aliquid quod credit eſſe mortale peccatum, ex hoc dicitur quod intendit peccare mortaliter. Prædicta ergo quæſtio nihil aliud quærit niſi quare aliquis credens eſſe peccatum mortale quod facit, peccat Mortaliter. Non autem eſt neceſſe quod ſit ueniale, ſi credat ueniale eſſe, ut ſi fornicationem credat eſſe ueniale peccatum, cuius quæſtionis de facili patet ſolutio, quia cum cõſcientia etiam erronea habeat uim ligandi, ex hoc ipſo, quod contra conſcientiam facit, mortaliter peccat. Error autem conſcientiæ quandoque habet uim abſoluendi ſiue excuſandi: quãdo ſcilicet procedit ex ignorãtia eius quod quis ſcire non poteſt, uel ſcire non tenetur. Et in tali caſu quamuis factum de ſe ſit mortale, tamen intendens peccare uenialiter, peccaret uenialiter, ſicut ſi aliquis intenderet accedere ad uxorem ſuam cauſa delectationis, & ita intenderet peccare uenialiter, ſi alia ei ſupponeretur eo neſciente, nihilominus uenialiter peccaret. Quandoque uero error conſcientiæ non habet uim abſoluendi, uel excuſandi, quando ſcilicet ipſe error peccatum eſt, ut cum procedit ex ignorantia eius quod quis ſcire tenetur, & poteſt, ſicut ſi crederet fornicationem ſimplicem eſſe peccatum ueniale, & tunc quamuis crederet peccare uenialiter, non tamen peccaret uenialiter, ſed mortaliter.

uer. q. 17. ar. 4. o. 12. q. 66. ar. 4. & a. 19. huius. 12. o. 74. a. 8. ad 2. 12. q. 76. art.

¶ Et ſic patet reſponſio ad obiecta.

QVAESTIO VII.

DEINDE quærebatur de his quæ pertinent ad pœnam gloriam.

¶ Et primo de his quæ pertinent ad pœnam

¶ Secundo de his quæ pertinent ad gloriam.

¶ Circa pœnam autem quærebatur.

¶ Primo de pœna ſpirituali.

¶ Secundo de pœna corporali damnatorum.

¶ Circa primum duo quærebatur.

¶ Primo utrum damnati uideant gloriam ſanctorum, & poſt diem iudicii.

¶ Secundo utrum damnati uellent ſuos propinquos eſſe damnatos.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum damnati poſt diem iudicij videant ſanctorum gloriam.

174 & in ordine 147. 4. ad 50. q. 2. ar. 2. q. 3. o. Iſaias.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod damnati poſt diem iudicii uideant gloriam ſanctorum. Sicut. n. ſe habet gloria ad miſeriam, ita miſeria ad gloriam. Sed perfectione gloriæ ſanctorum eſt, ut uideant miſeriam damnatorum, ut habetur Iſaiæ ult. Egredientur & uidebunt cadauera impiorum, ergo & de perfectione miſeriæ damnatorum eſt, ut uideant gloriam ſanctorum, & ſic poſt diem iudicii quando in miſeria perfecta erunt, uidebunt gloriam ſanctorum.

¶ 2 Præterea. Poſt diem iudicii nulla afflictio a damnatis ſubtrahetur, Sed nunc affliguntur damnati de hoc ꝙ uident gloriam ſanctorum, ſecundum illud Iſa. 46. Videant & confundantur zelantes populi, ergo & poſt diem iudicii gloriam ſanctorum uidebunt.

Sed contra. Omnis delectationis materia damnatis poſt diẽ iuditii ſubtrahetur. Sed uidere ſanctorum gloriam eſt quædam materia delectationis, ergo &c.

uidetur gloriam beatorum 2. contingit.

Reſpondeo dicendum, quod uidere gloriam beatorum dupliciter contingit. Vno modo ut capiatur quid ſit ipſa gloria, & qualis, & quanta, & ſic nullus poteſt uidere gloriam, niſi qui

coniungimur est originaliter & substantialiter nostra beatitudo. Primo autem Deo coniungimur per actum intellectus, & ideo ipsa Dei visio quæ est actus intellectus est substantialiter
art. 185. & 1. p. q. 26. artic. 2. & 12. q. 3. ar. 4. & 8. o. & originaliter nostra beatitudo. Sed quia hæc operatio perfectissima est & conuenientissimum obiectum, ideo consequitur maxima delectatio, quæ quidem decorat operationem ipsam & perficit eam, sicut pulchritudo iuuentutem, ut dicitur decimo Ethicorum, unde ipsa delectatio quæ voluntatis est, est formaliter complens beatitudinem, & ita beatitudinis ultimæ origo est in visione complementum autem in fruitione.

1. p. q. 26. a. 2. 3. 4. ad rationes. Tres ergo primæ rationes concedendæ sunt, quia ostendunt quod beatitudo substantialiter consistit in actu intellectus.

Ad illud autem quod contra obiicitur dicendum, quod meritum consistit in agendo: præmium autem in recipiendo. Actio autem primo pertinet ad voluntatem, quia ipsa mouet omnes alias vires, sed receptio primo pertinet ad intellectum quam ad voluntatem, unde præmium per prius attribuitur intellectui, meritum autem voluntati.

ARTICVLVS XX.

Utrum beati in gloria prius ferantur ad contemplandum Christi diuinitatem, quam eius humanitatem.

178 ar. specialis CIrca secundum sic proceditur. Videtur quod beati in gloria prius ferantur ad contemplandam Christi diuinitatem quam eius humanitatē. Altissimo .n. statui altissimus actus primo & principaliter cōpetit. Sed beati sunt in statu altissimo. Cū ergo actus intelligentiæ, quæ est potentia altissima, cuius est ferri in Deum sit actus altissimus, & nobilissimus videtur quod hic actus primo beatis competat, ut Deum contemplentur.

¶ 2 Præt. Hoc ad imperfectionem vitæ pertinet quod oporteat nos ab inferioribus ad superiora contemplanda conscendere. Sed in beatis erit perfectio contraria imperfectioni viæ: ergo ipsi econuerso sed prius superiora contemplabuntur: & sic primo Christi diuinitatem quam eius humanitatem.

Sed contra. Ad extremum non peruenitur nisi per medium, Sed medium inter Deū & homines est Christi humanitas primæ ad Thim. 2. Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. ergo sancti non perueniunt ad contemplationem diuinitatis Christi nisi prius contemplando eius humanitatem.

Respondeo dicendum, q vnumquodq; prius considerat illud quod est ratio alicuius, quā id cuius ratio est, sicut artifex prius
ar. 185. c. fi. cōsiderat regulam operis quam secundum regulam operetur. Beati autem adeo sunt Deo coniuncti, ut ipse sit eis ratio cuiuslibet cognitionis & operis. Aliter .n. actus beatitudinis per alias cognitiones & operationes sanctorum impediretur. Et ideo illud ad quod sancti primo attendunt est ipse Deus, & eum habent medium cuiuslibet cognitionis, & regulam cuiuslibet operationis: & sic per prius contemplantur diuinitatem Christi, quā eius humanitatem. Et utraq; tamen contemplanda delectionē inueniunt, vnde dicitur Io. 10. Ingredientur .s. beati ad contemplandam diuinitatem Christi, & egredientur ad contemplandā eius humanitatem, & utrobique pascua inuenient, idest delectationem, ut exponitur in lib. de spiritu & anima.

Duas ergo primas rationes concedimus.

Ad illud q cōtra obiicitur dicendū, quod ratio illa procedit
ad rōnes. quantum ad statum viæ, in qua nondum sumus Deo perfecte cōiuncti, sed oportet nos ad Deum per Christum accedere, sed cum iam Deo in beatitudine coniuncti erimus per prius intendemus Christi diuinitati quam eius humanitati.

INCIPIT QVODLIBET. NONVM.

QVAESTIO PRIMA.

QVAESITVM est primo de capite Christi. Deinde de mēbris. De Christo quęsitū est tripliciter.

¶ Primo quantum ad naturam diuinam.

¶ Secundo, quantum ad unionem humanæ naturæ ad diuinam.

¶ Tertiò, quantum ad species, sub quibus in sacramento altaris continentur.

ARTICVLVS I.

Utrum Deus possit facere infinita esse actu.

179 CIRCA primum quærebatur vtrum Deus possit facere infinita esse actu: & videtur quod non. Deus enim potest facere aliquid maius omni eo quod facit, quia eius potentiam nō adæquat opus, ut dicit Hug. de sanct. Victo. Sed infinito in actu 1. p. q. 25. a. 2. o. & 5 non potest esse aliquid maius, ergo non potest esse quod Deus faciat infinitum in actu.

Sed contra. Deus potest plus facere quam homo possit dicere, vel cogitare: secundum illud Lucæ 1. Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Sed homo potest dicere esse infinitū in actu, & ēt cogitare, cum quidam Philosophi hoc posuerunt, ut patet in 3. Physi. ergo Deus potest facere infinitum in actu. ar. 229. & 1. p. q. 26. artic. 3. a. 150. ad 4.

Respondeo dicendum, quod cum dicitur Deum non posse aliquid facere, hoc non est propter defectum diuinæ potentiæ, sed propter incompassibilitatem quæ importatur in facto. Quod ar. 226. quidem contingit dupliciter. Vno modo, quia repugnat facto in quantum est factum, sicut dicimus Deum non posse facere aliquam creaturam quæ se in esse conseruet: quia ex hoc ipso q ar. 94. c. & res aliqua ponitur habere superiorem ponitur etiam indigere 198. ad 2. conseruatore, cum idem sit causa essendi rem & conseruans rē & ar. 227. in esse. Alio modo quia repugnat huic facto inquantum est hoc factum, sicut si dicamus Deum non posse facere equum rationalem esse. Esse enim rationale quamuis non repugnet facto in- a. 41. & 3. quantum est factum tamen hoc factum, scilicet esse rationale re- p. q. 10. ar. pugnat omni equo inquantum est equus, in cuius diffinitione 3. ad 2. & cadit rationale. Quidam autem dicunt quod Deus non potest 3. p. q. 1. ar. facere esse infinitum in actu, quia esse infinitum repugnat facto 2. ad 9. inquantum est factum. Est enim contra rationem creaturæ, ut creatorum adæquet, quod oportet ponere si esset aliqua creatura infinita. Infinitum enim infinito maius non est. Sed illud nō artic. 41. c. videtur rationabiliter dici. Nihil enim prohibet illud quod est Algazel. infinitum per vnum modum superari ab eo quod est infinitum pluribus modis, sicut si esset aliquod corpus infinitum secundum lōgitudinem, finitum vero latitudine, esset minus corpore diff. infini- longitudinem latitudine in infinito. Dato autem quod Deus fa- ti per se. ceret aliquod corpus infinitum actu, corpus quidem hoc esset infinitum quantitate dimensiua, sed de necessitate haberet naturam speciei terminatam, & esset limitatū ex hoc ipso q esset res naturalis, vnde non esset æquale Deo, cuius esse & essentia est modis omnibus infinita. Alii vero dixerūt q esse infinitum in actu secundum aliquem modum nō repugnat facto, inquantum factum, neq; huic facto inquantum est hoc factum quod est eis in acto. Aliquo vero modo repugnat eius in actu esse infinitum. Et hæc est opinio Algazelis. Distinguit enim duplex infinitum, s. infinitum per se, & infinitum per accidens, cuius distinctionis intellectus hinc accipi potest, q cum infinitum principaliter in quantitate inueniatur, vt dicitur in 1. Physi. (T. c. 15.) si quantitas in qua infinitum consistit, habeat talem in multitudinem, cuius vnaquæq; pars ab altera dependeat & certum ordinem habeat, ita q vnaquæq; pars illius multitudinis requirat per se tunc infinitū in tali quantitate consistens, dicitur infinitū per se, sicut patet in hoc q baculus mouetur a manu, manus a lacertis & neruis, qui mouentur ab anima q si in infinitum pro- diff. infini- cedūt, ut si anima ab alio moueatur, & sic deinceps in infinitum, ti per acci- vel baculus aliquid aliud moueat, & sic deinceps in infinitum, dens. erit multitudo illorum mouentiū, & motorum per se infinita. Si vero quantitas in qua consistit infinitū resultet ex aliquibus pluribus, quæ eundem ordinem seruent, & quorum numerus nō requiritur nisi per accidens, tunc erit infinitum per accidens, sicut si aliquis faber cultellum faciat, ad cuius constitutionem multis martellis indigeat: ex hoc quòd vnus post alium frangitur, & vnus succedit in locum alterius eiusdem ordinem tenēs si talis multitudo in infinitum excrescat, dicetur infinitū per accidēs & non per se. Accidit .n. fabrili operi martellorum infinita multitudo cum per unum martellum si duraret, æqualiter posset expleri sicut per infinitum. Dicit ergo quod infiniti per se repugnat ei quod est esse in actu, eo quod oportet in his quæ per se ordinem habent compleri postremum, nisi per comparationem quodammodo omnium priorum, & sic ad vnum consumandum requireretur infinitorum ordinata influentia, si esset aliquid infinitum per se, & ita nunquam posset compleri, cum infinita non sit transire, sed infinitum per accidens secundum eos non repugnat ei quod est esse in actu, cū una pars multitudinis ab altera non dependeat, unde secundum hoc nihil prohibet esse infinitū in actu, sicut Alga dicit in sua Meta. animas rationales Algaponit hominum defunctorum esse infinitas in actu, eo quod ponit ge- infinitas a- nerationem hominum ab æterno fuisse, & animas post mortem nimas actu corporum remanere, secundum hanc opinionem Deus posset facere infinita vel infinitum in actu, etiam si non inueniatur in natura infinitum in actu. Sed econtra Commen. 5. Meta. (Com. 6.) Dicit quod in actu esse non potest, neque infinitum per se, neque infinitum per accidens. In potentia vero inuenitur infinitum per accidens, sed non infinitum per se, & sic secundum enim esse infinitum omnino repugnat ei quod est esse in actu & hoc verius esse uidetur. Non enim potest esse actu a. 21. & 7. in rerum natura aliquid non specificatum ad diuersas species 3. p. q. 10. indifferenter se habens. Quamuis enim intellectus conci- a. 3. ad 2 a. piat animal non specificatum rationali vel irrationali diffe-

uentia, non tamen potest esse actu animal, quod non sit rationale vel irrationale, vnde secundum philosophum non est in genere quod non est in aliqua eius specie, vtraque vero quantitas, sicut multitudinis species sunt duo & tria, & sic de aliis, & magnitudinis species sunt bicubitum & tricubitum, & huiusmodi, vel secundum aliquam determinationem mensuram, vnde impossibile est sic inuenire aliquam quantitatem in actu quæ non sit propriis terminis limitata, cum autem infinitum congruat quantitati, & dicatur infinitum per terminorum remotionem, impossibile erit infinitum esse in actu propter quod dicit philosophus in 3. Phys. (T.c.57.) quod infinitum est sicut materia quondam specificata, sed sub priuatione existens, & quod se habet magis in ratione partis & contenti quam totius & continentis, & ideo sicut Deus non potest facere equum rationalem, ita non potest facere ens actu esse infinitum.

Vnde primum concedimus, quia verum concludit quamuis non recte concludat, eo quod si ponatur Deum facere aliquid infinitum secundum unum modum, adhuc potest aliquid infinitum facere in alio ordine, sicut si posset facere infinitos leones, infinito enim nõ est aliquid maius in illo ordine quo est infinitum, sed secundum alium ordinem nihil prohibet aliquid esse aliud maius infinito, sicut numeri pares sunt infiniti, & tamen numeri pares & impares simul accepti sunt plures numeris paribus.

Ad illud uerò quod in contrarium obiicitur dicendum, quod verbum intellectus non solum dicitur quod verbo profertur, sed quod mente concipitur, quod autem sibiipsi est repugnans mente concipi non potest, quia nullus potest intelligere contradictoria esse simul vera: vt probatur in quarto Metaphy. vnde cum esse infinitum repugnet ei quod est esse actu, hoc non est uerbum, vnde non est infinitum in actu, & ideo non sequitur quod sit Deo possibile. Philosophi autem qui posuerũt infinitum esse in actu propriam vocem ignorauerunt.

QVAESTIO II.

DEINDE quærebatur de Christo quantum ad vnionẽ humanæ naturæ cum diuina.

Et circa hoc quærebantur tria.

¶ Primò vtrum in Christo sit vna hypostasis tantum.

¶ Secundò vtrum sit in eo vnum tantum esse.

¶ Tertio, vtrum sit in eo vna tantum filiatio.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo sint plures hypostases.

117
3.p.q.2.c.6.& AD primum sic proceditur. Videtur quod in Christo sint plu-
ad 1 & 3.p. res hypostases. Vnio.n. animæ ad corpus præsupponitur
qõ.2.art.3. ad assumptionem, quia Christus humanitatem, siue humanã na-
o.& 2.6.& turam assumpsit, quæ cum sit forma totius dicit aliquid cõposi-
21.c.& vnio tum ex anima & corpore, sed anima & corpus vnita faciunt hy-
2.o.&opus postasim hominis, ergo hypostasis in humana natura præintelli-
3.c.28.o. gitur assumptioni, sed omne quod præintelligitur assumptioni potest dici esse assumptum, ergo hypostasis verbi assumpsit hypostasim hominis, & sic sunt duæ hypostases in Christo.

¶ 2 Præt. Corpus quod præintelligitur assumptioni est assumptibile, sed corpus non est assumptibile nisi ut vnitum animæ rationali. non enim dicitur corpus inanimatum esse assumptibile: ergo vnio animæ & corporis præintelligitur ad assumptionem humanæ naturæ, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præter. Medium vnionis præsupponitur ante vnionem, sed gratia est medium vnionis humanæ naturæ ad diuinam personam, vnde dicitur gratia vnionis, ergo præsupponitur ad vnionem. gratia autem non potest intelligi nisi in anima: anima autem non intelligitur esse antequam corpori vniatur, quia creando infunditur & in fundendo creatur, ergo oportet præintelligi unionem animæ cum corpore ad unionem humanæ naturæ cum diuina, & sic idem quod prius.

¶ 4 Præterea, Humanitas est quædã forma substantialis, omnis autem forma substantialis requirit aliquid quod per ipsam informetur, non autem potest dici, quod hypostasis, vel suppositum æternum informetur per aliquam formam creatam, ergo oportet in Christo ponere aliquod suppositum, vel hypostasim creatam quæ humanitate informetur, & sic in Christo erunt duæ hypostases, hypostasis scilicet verbi, & hypostasis hominis.

Sed contra est, ea quæ sunt ad inuicem disparata non prædicantur de se inuicem nisi per hoc, quod conueniunt in vno supposito, sicut dicimus, quod album est dulce propter unitatem subiecti, sed diuina natura & humana sunt naturæ penitus disparatæ, prædicantur aũt de se inuicem in concreto. Dicimus.n. Deus est homo & homo est Deus, ergo est ibi vnum suppositum & vna hypostasis. Si dicatur, quod prædicantur de se inuicem propter hoc, quod conueniunt in vna persona non per hoc, quod conueniunt in uno supposito, uel hypostasi una, sicut dicimus album est dulce.

Contra. persona non addit supra hypostasim, uel suppositum aliquod accidens, scilicet proprietatem ad dignitatem pertinentem; si ergo in Christo esset vna persona & non unum suppositum, vel hypostasis, diuina natura & humana essent in ipso vnitæ solum in accidente, quod falsum est.

¶ Respondeo dicendum, quod secundum opinionem secundam, quam magister in 6. distin. tertij libri sententiarum ponit, q.1. ar.1.o.
quæ est communis opinio modernorum, & aliis multò uerior & ar.2.c.&
& securior, in Christo est unum suppositum tantum & vna tan 3.d.q.1. ar.
tum hypostasis sicut & persona una. Oportet namque nos secun 3.o.
dum doctrinam fidei ponere vnam rem subsistentẽ in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, alias non posset dici, quod unus esset Dominus Iesus Christus secundum sententiam Apo 2.p.q.29.2.
stoli.1.ad Cor.8. Vnde & Nestorius fuit damnatus propter hoc, 1.ad.1.& 3
quod Christum præsumpsit diuidere, duas introducens perso- 3.p.q.2.
nas. Illud aũt, quod est subsistens in natura est aliquod indiuiduum & singulare. Vnde unitas Christi, in qua duæ naturę u- Poten.q.9.
niuntur attribuẽda est alicui nomini per quod singularitas de- ar.2. ad 7.
signetur. Nominum autem quæ singularitatem designant, quæ- & 13.1.p.q.
dam significant singulare in quolibet genere entis, sicut hoc no 26. ar.1.ad
mẽ singulare & particulare & indiuiduum, quia hæc albedo est 2.& 5.
quoddam singulare & particulare & indiuiduum, nam uniuersale & particulare circumeunt omne genus. Quædam vero significant singulare solum in genere substantiæ, sicut hoc nomẽ hypostasis, quod significat indiuiduam substantiam, & hoc nomen persona, quod significat substantiam indiuiduam rationalis naturæ, & similiter hoc nomen suppositum, vel res naturæ, quorum nullum de hac albedine potest prædicari, quamuis hæc albedo sit singularis eo quod unumquodque eorum significat aliquid ut subsistens. Accidentia vero non subsistunt, partes uero substantiarum quamuis sint de natura subsistentium, non tamen per se subsistunt, sed in alio sunt, vnde etiam prædicta nomina de partibus substantiarum non dicuntur. Non enim dicimus, quod hæc manus sit hypostasis, uel persona, uel suppositum, uel res naturæ, quamuis possit dici, quod sit quoddam indiuiduum uel particulare, uel singulare, quæ nomina de accidentibus dicebantur, non aũt põt dici, quod humana natura in Christo uel aliqua pars eius sit per se subsistens. Hoc.n. unioni repugnaret, nisi poneremus unionem secũdum quid & non simpliciter, sicut vniuntur lapides in aceruo, vel duo homines per effectum amoris: uel per aliquam imitationis similitudinem, quæ omnia dicimus esse unum secundum quid & non simpliciter; quod enim est simpliciter unum & per subsistens, nihil continet actu per se subsistẽs, sed forte in potẽtia vnde seruata ueritate unionis naturarum in Christo oportet ponere: sicut unam personã, ita vnã hypostasim, & unum suppositum, & unam rem duarum naturarum, sed ipsam humanam naturam in Christo nihil prohibet dicere esse quoddam indiuiduum, aut singulare, aut particulare, & similiter quaslibet partes humanæ naturæ, ut manus & pedes & ossa, quorum quodlibet est quoddam indiuiduum, nõ tamen quod de toto prædicetur, quia nullum eorum est indiuiduum per se subsistens, sed indiuiduum per se subsistens, uel singulare, uel particulare, quod prædicatur de Christo est unum tantum. Vnde possumus dicere in Christo esse plura indiuidua, uel singularia, uel particularia: non autem possumus dicere Christum esse plura indiuidua, uel singularia, uel particularia, sed plures hypostases, uel supposita non possumus dicere in Christo esse.

Ad primum ergo dicendum, quod ex unione animæ & corporis constituitur & homo & humanitas, quæ quidem duo hoc modo differunt, quod humanitas significatur per modum partis eo quod humanitas dicitur, qua homo est homo, & sic præcise significat essentialia principalia speciei, per quæ hoc indiuiduum in tali specie collocatur, unde se habet per modum partis, cum præter huiusmodi principia multa alia in rebus naturæ inueniantur. Sed homo significatur per modum totius. Homo enim dicitur habens humanitatem, uel subsistens in humanitate sine præcisione quorumcunque aliorum superuenientium essentialibus principiis speciei, quia per hoc quod dico, habens humanitatem, non præciditur quin habeat colorem & quantitatem alia huiusmodi. Secundum ergo secundam opinionem prædictam unioni humanæ naturæ ad diuinam prę supponitur unio animæ & corporis secundum quod constituit humanitatem, non secundum quod constituit hominem. Illud.n. quod in Christo est constitutum ex anima & corpore tantum, unione præsupponitur, non est totum quod per se subsistit, sed aliquid 5.d.2.q.1.
eius, & ideo non potest signari, ut homo, sed ut humanitas, un- ar.3.o.
de oportet dicere, quod in ipsa unione humanæ naturæ ad diuinam quasi in termino assumptionis intelligatur primo in Christo ratio hominis, quia tunc in primo intelligitur, ut res per se

subsistens

subsistens completa, & in hoc differt ab alijs duabus opinionibus. Nam prima opinio ponit, quod unio animæ ad carnē præsupponitur, secundum intellectum assumptioni humanæ naturæ, non secundum solum hoc quod constituit humanitatem, sed etiam secundum quod constituit hominem, dicit.n.hominem esse assumptum. Tertia vero opinio ponit, quod ēt in termino assumptionis intelligitur anima corpori unita, nec ad constituēdum hominem, nec ad constituendam humanam naturam, dicit enim humanam naturā sumi multipliciter, idest pro partibus eius, scilicet anima & corpore, cum dicamus humanam naturam assumptam a uerbo, ut patet, quod nec uere dicit: Christū esse hominem: nec uere ponit humanam naturam in Christo, & ideo est tanquam hæretica condemnata.

Ad secundum dicendum, quod corpus unitum animæ præintelligitur assumptioni humanæ naturæ. Vnitum autem dico unione constituente humanitatem, non autem unione constituente hominem.

3.di.2.q.1.
a.3. q.3.o. Ad tertium dicendum, quod gratia habitualis non intelligitur, ut medium unionis, quod secundum intellectum præcedit unionem, nec est medium quod causet unionem, uel unibilitatem, sed medium quod facit ad congruitatem unionis, sicut decora uestis facit ad congruitatem coniunctionis matrimonialis. Et similiter scietia & omnes aliæ perfectiones Christi possent dici medium unionis, & pro tanto gratia habitualis Christi potest dici gratia unionis, uerius tamen puto, quod gratia unionis dicatur, uel ipsa gratuita Dei uoluntas, quæ gratia nullis meritis præcedētibus unionem fecit, uel potius ipsum donum gratis datum humanæ naturæ, quod est esse in diuina persona. Si
3.d.13.q.3 tamen anima unita corpori præintelligatur ad assumptionem,
art.1.& 2. soluendum est, ut prius.

Ad quartum dicendum, quod humanitas non est forma partis quæ dicitur forma quia informet aliquam materiā, uel subiectum, sed dicitur forma totius, in qua suppositum naturæ subsistit: unde non oportet ponere quod hypostasis increata informetur humanitate, sed quod subsistit in ea.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo sit unum tantum esse.

178 AD secundum sic proceditur. Videtur quod in Christo non
3.p.q.17 a. sit unum tantum esse. Viuere enim, secundum Philoso-
2.o.& 3.d. phum in 2. de anima. (T.c.37.) uiuentibus est esse. Sed in Chri
6 q.2. ar.a sto non est tantūm unum uiuere, cum duplex sit in eo uita crea
o. & unio. ta, s. uita qua uiuit corpus per animam, quæ morte priuatur, &
art.4.o. uita increata, qua uiuit per seipsum, ergo nec in Christo est tantum unum esse.

¶ 2 Præt. sicut esse est suppositi, ita & operatio. Sed unitas suppositi non facit quin in Christo sint plures operationes, ergo nec faciet quod in Christo sit tantum unum esse.

¶ 3 Præt. generatio est mutatio ad esse. Sed in Christo est quædam generatio temporalis, de qua Mat. 1. Christi autem generatio sic erat, quæ non potest terminari ad esse æternum, ergo terminatur ad aliquid esse temporale & creatum, ergo in Christo est duplex esse, cum in ipso maxime sit esse increatum.

¶ 4 Præterea, unicuique est attribuendum esse de quo conuenienter quæri potest an est. Sed de humana natura potest quæri an est, ergo humana natura habet esse proprium in Christo, & sic est in eo duplex esse, cum etiam humana natura suum esse habeat.

Sed contra. Quæcunq; sunt distincta secundum esse, sunt in supposito distincta. Sed in Christo est unum tantum suppositum, ergo & unum tantum esse.

1.p.q. 3.ar. Respondeo dicendum, quod esse dupliciter dicitur, ut patet
4.ad 2.& 1 per Philosophum in 5. Meta. (T.c.14.) & quandam gl. Orig. su
d.33.q.1.a. per principium. Io. Vno modo secundum quod est copula uer-
2.ad 1.& po balis significans compositionem cuiuslibet enunciationis, quam
ten.q.7.ar. anima facit, unde hoc esse non est aliquid in rerum natura, sed
2.ad 3. tantum in actu animæ componentis & diuidentis, & sic esse attribuitur omni ei de quo potest propositio formari siue sit ens, siue priuatio entis. Dicimus enim cæcitatem esse. Alio modo esse dicitur actus entis inquantum est ens, idest quo denominatur aliquid ens actu in rerum natura, & sic esse non attribuitur, nisi rebus ipsis quæ in decem generibus continentur, unde ens a tali esse dictum per decem genera diuiditur. Sed hoc esse attribuitur alicui dupliciter. Vno modo, ut sicut ei quod proprie & uerè habet esse, uel est, & sic attribuitur soli substantiæ
3.di.6.q.2. per se subsistenti, unde quod uere est dicitur substantia in pri-
ar.2.c. mo Physico. (T.c.27.) Omnia uero quæ non per se subsistunt, sed in alio & cum alio, siue sint accidentia, siue formæ substantiales, aut quælibet partes non habent esse, ita ut ipsa uere sint sed attribuitur eis esse. Alio modo, idest ut quo aliquid est, sicut 1.p.q.5. a
albedo dicitur esse, non quia ipsa in se subsistat, sed quia ea ali- 5. ad 2. &
quid habet esse album. Esse ergo proprie & uere non attribui- q.90.a.1.c.
tur, nisi rei per se subsistenti, huic autem attribuitur esse du- & 3.p.q.2.
plex, unum, s. esse resultans ex his, ex quibus eius unitas inte- art.5.ad 3.
gratur, quod proprium est esse suppositi substantiale. Aliud esse est supposito attributum præter ea quæ integrant ipsum, quod est esse superadditum, s. accidentale, esse album attribuitur Socrati, cum dr, Socrates est albus. Quia ergo in Christo ponimus unam rem subsistentem tantum, ad cuius integritatē concurrit etiam humanitas, quia unum suppositum est utriusque naturæ, ideo oportet dicere quod esse substātiale quod proprie attribuitur supposito in Christo, est unum tātum, habet autem unitatem ex ipso supposito & non ex naturis. Si tamen ponatur humanitas à diuinitate separari, tunc humanitas suum esse habebit aliud ab esse diuino, nō enim impediebat quin proprium esset haberet, nisi hoc quod non erat per se subsistens, sicut si arca esse quoddam indiuiduum naturale ipsa tota non haberet nisi unum esse, quælibet tamen partium eius ab arca separata proprium esse habebit; & sic patet quod secundum opinionem secundam oportet dicere, quod in Christo est unum esse substantiale, secundum quod esse est suppositi proprie quamuis sit in eo multiplex esse accidentale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uiuere dicit esse quoddam specificatum per speciale essendi principium, & ideo diuersitas uitæ consequitur diuersitatem principiorum uiuendi, sed esse magis respicit ad suppositum subsistens.

Ad secundum dicendum, quod operatio suppositi non est de integritate unitatis eius, sed consequitur eius unitatem, unde unius suppositi inuenimus multas operationes, secundum diuersa operationum principia, quæ supposito insunt, sicut homo aliud operatur lingua & manu. Sed esse est id in quo fundatur unitas suppositi, unde esse multiplex præiudicat uniti essendi.

Ad tertium dicendum, quod generatio temporalis terminatur non ad esse suppositi æterni, ut simpliciter per eam esse incipiat, sed quod incipiat esse suppositum habens illud esse suppositi humanæ naturæ.

Ad quartum dicendum, quod obiectio illa procedit de esse quod in actu animæ consistit, quia an est etiam de cæcitate quæri potest.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo sit tantum una filiatio.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod in Christo non 179
sit tantum una filiatio. Multiplicata enim causa multipli- art.2.o. &
catur effectus. Sed natiuitas est causa filiationis, ergo cū in Chri 3.p.q.35.
sto sint duæ natiuitates erunt etiam duæ filiationes. ar.5.o.

¶ 2 Præterea, Impossibile est idem simul manere & corrumpi. Sed supposito quod beata Virgo ante Christi mortē mortua fuisset corrupta esset filiatio, qua filius matris dicebatur. Maneret autem filiatio, æterna, qua diceretur filius patris, ergo alia filiatione dicitur Christus filius patris, & alia filius matris.

¶ 3 Sed diceres, quod est alius respectus, sed non alia filiatio. Cōtra. Filius est relatiuum secundum esse, & non tantum secundum dici. Sed huiusmodi relatiua secundum philosophum in prædicamentis sunt quorum esse est ad aliud se habere, ergo esse filiationis est esse respectus quo refertur ad aliud, & ita si sint plures respectus sunt plures filiationes.

¶ 4 Præt. In relatione nihil inuenitur nisi respectus & eā siue fundamentum respectus, sicut unitas quantitatis est fundamentum relationis, quæ est æqualitas. Sed respectus sunt diuersi, quibus Christus refertur ad patrem & matrem. Fundamenta etiam horum respectuum siue causæ sunt diuersæ, scilicet ipsæ natiuitates. Nam filiatio est relatio originis, ergo sunt plures filiationes in Christo.

Sed contra. Filiatio est relatio personalis. Sed in Christo est una tantum persona. ergo una tantum filiatio.

Respondeo dicendum, quod in Christo est una tantū filiatio secundum rem, quamuis sint plures respectus relatiui secundū
rationem. art.2.c.ve-
Ad cuius euidentiam sciendum est, quod in hoc differt ad ri.q.1.art.
aliquid ab aliis generibus, quod alia genera ex propria sui ra- 5.ad 15.&
tione habent quod aliquid sint, sicut quantitas ex hoc ipso quod po.q.2.a.
est quantitas aliquid ponit. Et similiter est de aliis. sed ad ali- 5.c.1.p.q.
quid ex propria sui generis ratione non habet quod ponat ali- 28.ar.1.c.
quid, sed ad aliquid, unde inueniuntur quædam ad aliquid, quæ nihil sunt in rerum natura, sed in ratione tantum, quod in aliis generibus non contingit, & quamuis ad aliquid ex ra-

tione sui generis non habeat quòd ponat aliquid, non tamen
etiam habet ex ipsa generis ratione quòd nihil ponat quia sic
nulla relatio esset aliquid in rerum natura, vnde ad aliquid non
esset vnum de decem generibus habet autem relatio quod sic
ad 3. huius. aliquid reale ex eo quod relationem causat. Cum enim in ali-
quo inuenitur aliquid reale, per quod alterum dependeat & cõ
paretur, tunc dicimus realiter comparari vel dependere uel re-
ferri, sicut æqualitas relatio realis ponitur ex virtute quantita-
tis, quæ æqualitatem causat. Quia uero ex eodem res habet es-
se & vnitatem: ideo realis unitas relationis pensanda est ex ipso
relationis fundamento, vel causa, ut quia vna est quantitas, per
quam pluribus sum æqualis, in me non est, nisi una relatio rea-
lis æqualitatis habens respectum ad plures. Similiter quia una
natiuitate ex patre & matre genitus sum, vna filiatione reali di-
cor filius vtriusque, quamuis multiplicentur respectus, sed in
arti. 23. ad Christo non possumus dicere unam causam esse filiationis, se-
1. ar. 2. c. 1. cundum quod refertur ad patrem & matrem, cum sint duæ na-
& 1. p. q. tiuitates penitus disparatæ, unde si esset aliquid quod filiatio-
6. & art. 2. nem temporalem posset recipere quasi subiectum oporteret
ad 1. ponere in Christo plures filiationes. Nunc autem filiatio est ta-
lis relatio quæ non potest habere pro subiecto nisi ipsum sup-
positum, in Christo autem non est nisi suppositum æternum,
quod quidem non potest esse subiectum alicuius temporalis
relationis. Quæcunque enim relationes temporales de aliquo
æterno dicuntur, sunt relationes rationis & non rei, vnde fi-
1. p. q. 23. liatio quà Christus refertur ad matrem non est realis relatio,
ar. 4. o. sed rationis tantum, sicut & cæteræ quæ dicuntur de Deo ad
creaturas. Non enim potest dici quod subiectum filiationis sit
suppositum æternum ratione humanæ naturæ, vel alicuius par
tis eius, sicut dicitur suppositum mortis uel passionis, quia sic
ipsa humana natura, vel pars eius esset primum subiectum fi-
liationis, & denominaretur per ipsas, sicut contingit & de alijs
accidentibus, quæ attribuuntur Christo ratione humanæ natu
ræ, filiatio uero nunquam denominat nisi suppositum, nec
potest aliud pro subiecto habere. Nihil tamen prohibet aliquas
reales relationes inesse Christo ad Virginem, sicut cum dicimus
corpus Christi est originatum ex Virgine. Sed ista relatio non
habet rationem filiationis, nisi poneremus secundum pri-
mam opinionem, suppositum æternum esse aliud in Christo à
creato.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod ex natiuitate temporali
non innascitur filiatio realis, sed rationis tãtum, quamuis Chri
stus realiter sit filius Virginis, sicut Deus realiter est dominus
creaturæ, quamuis in eo dominium non sit relatio realis. Di-
citur enim realiter dominus propter realem potestatem, &
sic dicitur Christus realiter filius Virginis propter realem nati-
uitatem.

Ad secundum dicendũ, quod respectus relationis dependet
ex termino ad quem aliquid refertur, & ideo destructo termi-
no respectus aufertur, sed tamen filiatio realis ad patrem rema
net in Christo, etiam supposita morte matris.

Ad tertium dicendum, quod in illa philosophi descriptione
esse ponitur pro ratione essendi, secundum quod diffinitio dici
† Alias, realis. tur ratio † secundum genus, quod est esse unde non oportet quod
habeat esse relatio ex respectu, sed ex causa respectus, ex respe-
ctu uero habet propriam rationem generis, uel speciei.

art. 2. c. & Ad quartum dicendum, quod quamuis sit respectus filiatio-
3. d. 8. arti. nis diuersus, & causa filiationis diuersa, sed tamen filiationes nõ
5. ad 2. art. possunt esse duæ ratione iam dicta.
225. 183.
3. p. q. 75.
art. 5. o. &
4. d. 12. q.
1. arti. 1. o.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS V.

Vtrum in Christo sint accidentia sine subiecto.

183 DEINDE quæritur de Christo quantum ad species, sub
quibus in sacramento altaris continetur, utrum scilicet
sint ibi accidentia sine subiecto, & videtur quòd nõ. Deus enim
non potest facere contradictoria esse simul uera. Hoc autem es-
set si ab aliquo remoueretur id quod est de sua diffinitione. Cũ
ergo in diffinitione accidentis cadat esse in subiecto, quia acci-
dentis esse est inesse, videtur quod Deus non possit facere acci-
dens sine subiecto.

¶ 2 Præt. De eodem prædicatur diffinitio & diffinitum. Sed
ens per se est diffinitio, vel descriptio substantiæ, si ergo in sa-
cramento altaris accidentia sunt per se non in subiecto, sequitur
quod sint substantiæ, quod est absurdum.

¶ 3 Præt. Ex accidentibus non potest generari substantia, sed
videmus ex illis speciebus generari vermes & cineres, quæ con-
stat non generari ex corpore Christi, ergo accidentia non sunt
ibi sine subiecto.

¶ 4 Sed diceres quod generantur miraculose.

¶ 5 Sed Contra. Miracula ordinãtur ad ædificationem fidei,
sed magis est ad scandalum, quod uermes exinde generentur:
ergo non fit miraculose.

¶ 6 Præt. In sacramento altaris nihil debet esse inordinatum,
sed contra ordinem, quem Deus rebus imposuit est accidens
esse sine subiecto.

Sed contra. Sensus non decipitur in proprio sensibili, secun-
dum philosophum in secundo de anima. (T. c. sexagesimoter
tio.) Sed sensus iudicat sibi esse colorem & saporem, & alia hu-
iusmodi: ergo hæc accidentia sunt uere ibi, Non autem sunt in
corpore Christi sicut in subiecto, nec iterum in aere, cum neu-
trum sit natum affici talibus accidentibus ergo accidentia sunt
ibi sine subiecto.

Respondeo dicendũ, quod accidentia sunt ibi sine subiecto, quod 1. p. q. 22.
qualiter esse possit hinc considerandum est, quia in omnibus art. 2. & q.
causis ordinatis, secundum philosophum in libro de causis, 44. ar. 1. &
prima causa uehementius imprimit in causatum causæ secun- 2. ar. 21. &
dæ, quam etiam causa secunda: unde fit, ut causa prima non retra- 74.
hat operationem suam ab effectu etiam postquam causa secun
da retraxit: ut dicitur ibidem in commento. Vniuersalis autem
causa & prima omnium entium Deus est, non solum substantia
rum, sed etiam accidentium (Ipse enim est creator substantiæ
& accidentis) sed etiam procedunt ex eo quodam ordine. Nã
mediantibus substantiæ principijs accidentia producuntur: un-
de secundum naturæ ordinem accidentia à principijs substan-
tiæ dependent, ut sine subiecto esse non possint, tamen per hoc
non excluditur quin Deus quasi causa prima possit accidentia
in esse seruare substantia remota, & per hunc modum acciden-
tia miraculose sunt in sacramento altaris sine subiecto, uirtute
scilicet diuina ea tenente in esse.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur, accidentis
esse est inesse: uel qualitercunque ponatur subiectum in diffini-
tione accidentis, intelligitur esse diffinitio per additionem, ut
habetur in 7. Metaphy (T. c. 17.) Et dicitur diffinitio per addi-
tionem quando, in diffinitione ponitur aliquid quod est ex-
tra essentiam diffiniti sicut nasus ponitur in diffinitione si-
mi, hoc autem est propter naturalem dependentiam acciden-
tis a subiecto, sed hoc non impediente Deus potest accidentia ar. 26.
sine subiecto conseruare: nec tamen sequitur contradicto-
ria simul esse uera, quia subiectum non est de substantia acci-
dentis.

Ad secundum dicendum, quod secundum Auicen. in sua
Metaphy. esse non potest poni in diffinitione alicuius generis
& speciei: quia omnia particularia uniuntur in diffinitione ge- art. 25.
neris, uel speciei, cum tamen generis vel speciei non sint secun-
dum unum esse in omnibus, & ideo hæc non est uera diffinitio
substantia est quod per se est: uel accidens est quod est in alio,
sed est circumlocutio ueræ descriptionis, quæ talis intelligitur,
substantia est res cuius naturæ debetur esse non in alio: accidẽs
uero est res cuius naturæ debetur esse in alio, unde patet quod
quamuis accidens miraculose sit non in subiecto, non tamen
pertinet ad diffinitionem substantiæ: non enim per hoc eius 1. p. q. 3. ar.
naturæ debetur esse non in alio, nec egreditur diffinitionem ac 5. ad 1. 3. p.
cidentis, quia adhuc natura eius remanet talis, ut ei debeatur q. 77. ar. 1.
esse in alio. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod de his quæ generantur ex spe
ciebus, vt vermibus, uel cineribus, aut aliquibus huiusmodi duæ
sunt opiniones magis probabiles. Quarum una est quæ dicit
quod substantia panis redit ex qua possunt talia generari. Sed
hæc opinio uidetur improprietatem continere propter duo,
nisi debito modo intelligatur. Primo quia nõ potest esse quod
iterum fiat ibi substantia panis. Aut enim poneretur ibi esse sub-
stantia panis iterato speciebus manentibus, & sic cum corpus
Christi tandiu sit sub sacramento, quandiu species manet, seque-
tur quod aliquando erit ibi simul corpus Christi & substantia
panis, quod non sustinet ratio. Aut hoc erit destructis specieb.
& hoc iterum est inconueniens: ut substantia sit sine proprijs 3. p. q. 76.
accidentibus panis, Secundo apparet improprietas propter no- ar. 6. o. & 4
men reditus. Si enim aliquid est in alterum conuersum nõ po- d. 1. q. 1. a.
test dici redire, nisi illud reconuertatur in ipsum. Substantia 1. q 3. o.
autem panis non est annihilata, sed transubstantiata in corpus
Christi. Vnde non potest intelligi, quod substantia panis redeat,
nisi corpus Christi reuertatur in panẽ quod est absurdum, un- art. 104. o.
si debet ista opinio sustineri intelligenda est per substantiam pa & 4. d. 12. q.
nis materia panis, non quod redeat quæ prius erat, sed quod de- 1. a. 3. q. 1.
structis speciebus aliqua materia à Deo ibi producatur, uel per
creationem, uel quocunque alio modo, ex qua possunt huius-
modi corpora generari. Alia uero opinio est planior, ut dicatur
quod illis accidentibus sicut datum est per se subsistere diuina
uirtute,

mirmate, similiter datum est ut agat & ex eis fiat quicquid fieret ex substantia panis, uel quicquid ageret si maneret, & hac ratione nutriunt, & uermes, uel cineres exinde generantur.

Ad quartum dicendum, quod hoc miraculum ordinatur ad fidem, ne fides scilicet depereat.

contra.4.c. 66. c.fi. 3. p.q. 77. a. 3.4. Ad quintum dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse ordinatum considerato ordine communi, cuius contrarium est ordinatum pro aliqua causa speciali, & hoc modo quamuis secundum ordinem communem recte diuinitus ordinatum sit ut accidens in subiecto, nihil tamen prohibet etiam recte ordinatū esse, ut in sacramento altaris accidens sit sine subiecto, ut scilicet fides habeat meritum per latentiam sacramenti.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæritur de membris Christi.

¶ Et primo de Angelis.

¶ Secundo de hominibus.

¶ De Angelis quæruntur quinque.

¶ Primo quantum ad naturam ipsorum, utrum sint compositi ex materia & forma.

¶ Secundo quantum ad cognitionem, utrum simul actu possint esse in cognitione matutina & uespertina, i. utrum simul cognoscant res in propria natura, & in uerbo.

¶ Tertio quantum ad meritum uoluntatis, vtrum.s. potuerunt eodem actu charitatis mereri fruitionem, & frui.

¶ Quarto quantum ad motum, vtrum moueantur in instanti.

¶ Quinto quantum ad effectum, utrum possint imprimere, vel aliquid facere in istis corporibus.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Angelus sit compositus ex materia & forma.

184

1.p.q.50 a. 2.0. & spiritu.a.1.0. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod Angelus sit compositus ex materia & forma. Augustinus enim dicit in libro de mirabilib. sacræ scripturæ. Omnipotēs Deus ex materia informi, quā prius condidit corporalium, sensibilium & insensibilium intellectualium, & intellectu carentium multiformes species diuisit, Angeli autem sunt intellectuales & in corporei, ergo habent materiam de sui compositione.

¶ 2 Præterea, Boetius dicit in lib. de unitate & uno. Quoddam est unum coniunctione simplicium, ut Angelus & anima: quorum unumquodque est unum coniunctione materiæ & formæ, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Omne quod est in genere habet genus & differentiam, genus autem secundum Auicen. in sua Metaphy. sumitur ex natura materiæ, differentia uero ex natura formæ, ergo omne quod est in genere est compositum de materia & forma. Angelus autem est in genere substantiæ cum sit substantia habens speciem limitatam; ergo Angelus est compositus ex materia & forma.

¶ 4 Sed diceres, quod differentia Angeli non sumitur ex forma, sed ex formali, quod est ipsum esse Angeli. Contra Differentia cuiuslibet rei est de essentia, & intra diffinitionem ipsius. Sed in omni creatura esse est aliud ab essentia eius, nec intrat diffinitionem eius, ut Auicenna dicit, ergo differentia Angeli nō potest sumi ex esse ipsius.

¶ 5 Præterea, Idem ostenditur, quia impossibile est esse plura summa bona, quia oportet ea in aliquo conuenire, cum utrunque sit summum bonum, & in aliquo differre, alias non essent plura, & sic essent composita, sed constat esse plures essentias Angelicas, ergo oportet eas in aliquo conuenire, & in aliquo differre, & sic oportet eas esse compositas, sed partes esse sunt materia & forma ergo Angeli componuntur ex materia & forma.

Sed contra est, quod dicit Boet. in lib. de duabus naturis & una persona Christi. Omnis natura in corpore substantiæ nullo materiæ innititur fundamento. Sed Angeli sunt incorporei, ergo non est in eis materia.

Spiritu. ar. 1.c. Respondeo dicendum, quod quidam ponunt Angelos componi ex materia & forma. Sed hoc uidetur repugnans naturæ Rū quare Angeli non hūt materiam. eorum propter duo, quæ in eis inueniuntur. Primo quidem, quia intellectuales sunt. Si enim Angeli haberent materiam de sui compositione, oporteret oē quod in eis est, eis inesse ꝑ modum materiæ conuenientem, cum omne quod est in alio sit in eo per modum recipientis, ut habetur in libro de causis. Forma autem aliqua hoc modo est in materia, quod in ea habet esse particulare & naturale. Vnde si Angeli essent ex materia compositi, oportet quod formæ quibus intelligunt quæcunque sunt essent in eis secundum esse naturale, & particulare, & sic sequeretur hoc impossibile, quod Angelus nunquam cognosceret, nisi particulare, quia forma particulariter in aliquo recepta non potest esse, vniuersalis cognitionis principium, sicut patet in sensu; nec potest obuiari per hoc quod ponatur Angelus componi ex materia alterius naturæ quam hæc materia corporalis, quia quæcunque esset illa materia, constat quod reciperet formam substantialem Angeli particularem, alias Angelus nō esset res particularis, & sic illa materia conueniret cum hac materia in hoc quod formæ in ea reciperentur per modum particularem. vnde impossibile est Angelum, vel aliquam substantiā intellectualem ex materia componi, cum alterius modi sit receptio qua recipit intellectus formas, & qua recipit materia prima, vt dictum est. Vnde dicit Philosophus in 3. de anima. (Tex. comm. 4.) & Philosophorum sententia est quod intellectualitas immunitatem habet a materia. Secundo repugnat eis per hoc quod incorporales sunt: quæcunque enim ex materia componuntur oportet in materia conuenire, eo quod quælibet materia secundum se accepta cum forma careat, non habet in se aliquam dispositionis rationem, supposita autem vnitate materiæ, impossibile est quod vna materia contrarias & disparatas formas recipiat, nisi secundum diuersas partes; non enim potest eadem materia & secundum idem accipere formam Angeli & formam lapidis; diuersitas autem partium non potest intelligi in materia non intellecta diuisione, nec diuisio non intellecta dimensione: quia subtracta quantitate substantia remanet indiuisibilis, vt dicitur in 1. Physicorum. (Textu com. decimooctauo.) Vnde oportet omnia quæ sunt composita ex materia dimensionata esse, & ideo nullum incorporeum potest esse ex materia compositum. Sed quia substantia Angeli non est suum esse, hoc enim soli Deo competit, cuius esse debetur ex seipso, & non ab alio, inuenimus in Angelo & substantiam, siue quidditatem eius quæ subsistit, & esse eius quo subsistit, quo scilicet actu essendi dicitur esse, sicut actu currendi dicimus currere, & sic dicimus Angelum esse compositum ex quo est, & quod est: vel secundum verbum Boetii, ex esse & quod est, & quia ipsa substantia Angeli in se considerata est in potentia ad esse cum habeat esse ab alio, & ipsum esse sit actus, ideo est in eo compositio actus & potentiæ, & sic posset in eo concedi materia & forma si omnis actus debeat dici forma, & omnis potentia materia, sed hoc non competit in proposito, quia esse non est actus, qui sit pars essentiæ, sicut forma ipsa quidditas Angeli, vel substantia est per se subsistens: quod materiæ non competit.

1.p.q.52.a. 2.0.& q.54 a.5.ad 1. & q.110.a.2. ad 1.& a.3. ad 3. & spiritu a. 2.

a.25.& 26. a.58.

a.147. Boetius 1. per...ar... c.& 50. ar. 2. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Augustinus super Genesim ad literam materiam informem, quam Deus primo condidit dicit significari per cœlum & terram cum dicitur, in principio creauit Deus cœlum & terram, ut per terram significetur materia informis visibilium rerum, per cœlum autem ipsa natura angelica nondum formata per conuersionem ad Deum, vt ipsa naturalia angelorū attribuantur eis quasi materia, & dona gratiæ vel gloriæ attribuantur eis quasi forma: vnde non est ad propositum auctoritas inducta. 1.p.q.50.a. 5.& q.5.a. 2. ad

Ad secundum dicendum, quod liber ille non est Boetii, unde non oportet quod in auctoritatem recipiatur, sustinendo tamen ipsum potest dici quod formam & materiam large accipit pro actu & potentia, ut dictum est.

Sp.ū art. 1. ad 21. C.art. huius. Ad tertium dicendum, quod ipsa substantia Angeli quodammodo se habet ad esse eius, ut materia ad formam, ut dictum est, materia autem si eius essentia diffiniretur, haberet pro differentia ipsum suum ordinem ad formam, & pro genere ipsam suam substantiam, & similiter in Angelis ex ipsa natura substantiæ ad esse accipitur specifica differentia, unde secundum quod in substantia unius est plus uel minus de potentia quam in substantia alterius. Dictum autem Auicennæ intelligitur de compositis substantiis.

Ad quartum, concedimus: non enim ab ipso esse sumitur differentia sed magis ex habitudine ipsius substantiæ ad esse. 1.p.q. 50.

Ad quintum dicendum, quod in summo uno nulla diuersitas esse potest, cum in eo sit idem esse & quod est. Vnde hoc sufficit ad eius pluralitatem remouendam, sed compositio quæ in Angelo inuenitur sufficit ad eius pluralitatem, ut ex dictis patet. pria. ad 1. & art. 40. & q.16.ar. 3 ad 1.art. 58.185.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Angelus possit cognoscere simul res uerbo, & in propria natura.

AD secundum sic proceditur. Videtur ꝙ Angelus non possit cognoscere simul res in uerbo & in propria natura? 185

Eadem

peruenit, sed omne tale mouetur in instanti, ergo Angelus in instanti mouetur.

¶ 2 Præt. sicut se habet mobile diuisibile ad motum diuisibilem successiuum, ita se habet mobile indiuisibile ad motũ indiuisibilem & instantaneum. Sed corpus quod est mobile diuisibile mouetur successiue in tẽpore diuisibili, ergo Angelus qui non est mobile diuisibile ex hoc quod caret quantitate, mouetur subito, uel in instanti.

¶ 3 Præterea, Aristotel. quarto Physicorum, (Topicorum capit. septuagesimo primo, probat quod si aliquid moueretur in uacuo moueretur in instanti propter hoc, quod medium mobili non resistit, sed sicut uacuum non resistit corpori in motu, ita nec aliquid plenum ipsi Angelo, ergo Angelus mouetur in instanti.

Sed contra est, quod dicit Augustinus octauo super Genes. ad literam, quod Deus mouet creaturam spiritualem per tempus, Angelus autem est creatura spiritualis, ergo mouetur per tempus, & non in instanti.

3.p.q.57.a. 3. ad 1. 1. di.37.q. 4. art.3. c. & ad 5.
Respondeo dicendum, quod in omni motu oportet intelligere successionem & tempus per aliquem modum, eo quod termini cuiuslibet motus sunt sibi oppositi inuicem, & incontingentes, ut patet in primo Physic. Topicor. cap. sexagesimoquarto. Vnde oportet, quod mobile intelligatur esse primũ in uno termino motus, & posterius in altero, & sic sequitur successio, Sed transire de uno termino ad alterum in motibus corporalibus contingit dupliciter. Vno modo sicut de instanti in instãs, hoc autem esse non potest, nisi quando sunt tales termini motus inter quos est accipere aliquo modo medium, sicut inter
a.149.c.fi.
duo instantia est tempus medium, ut patet in loci mutatione, & alteratione, augmento, aut diminutione, & hi motus dicuntur continui propter continuitatem eius super quod trãsit motus, cuius est plus & minus accipere. Alio modo trãsitur de uno termino motus in alium, sicut de tempore in instans, & hoc accidit in motibus, quorum termini sunt priuatio & forma, inter quæ constat medium non esse, unde non potest sic transiri de uno extremo in alterum, ut quandoque in neutro extremorum sit, sicut transitur de instanti in instans, ita quod in neu-
art.215.
tro est instantium, sed in medio tempore, & huiusmodi motus sunt generatio & corruptio & illuminatio & huiusmodi, in quibus oportet dicere, quod unus terminus erat in toto tempore præcedente, & alius in instanti ad quod tempus terminatur, huiusmodi autem mutationes sunt termini motus cuius-
art.145.
dam, sicut illuminatio diei est terminus motus localis solis unde in toto tempore præcedente, quo sol mouetur ad punctum directe oppositionis erant tenebræ, in ipso uerò instanti quo peruenit ad punctum prædictum est lumen, & similiter est de generatione, & corruptione, quæ sunt termini alterationis. Et quia inter tempus, & instans non cadit aliquod medium, nec est aliquod instans accipere immediate præcedens ultimum tẽ-
art.215. c. ueri. q6.1. art.12. ad 14. et ueri q6.28. arti. 2. ad 10. 1.p. q. 63. ar.9. ad 4. 1.p.q.53.a 3.c.fi. et q. 91. arti. 2. ad 3. 1. d. 8.q.3.ar.3. ad 4. ma.q. 16.ar. 4.c.
poris, unde est quod in huiusmodi mutationibus absque omni medio transitur de uno extremo in aliud, nec est accipere ultimum tempus, in quo fuerit in termino a quo, sed ultimum tempus, quod terminatur ad instans in quo est in termino ad quẽ, & ideo huiusmodi mutationes instantaneæ dicuntur, hoc autem dici non potest in motu Angeli, eo quod nullum ordinem habet ad aliquem motum continuum, ut possit dici terminus eius, unde oportet ponere, quod intelligatur transire de termino motus in terminum motus, sicut transitur de instanti in instans, & non sicut transitur de tempore in instans, eo quod tempus non potest intelligi sine motu, vnde cum esse Angeli in termino a quo a nullo motu dependeat, non potest dici, quod sit ibi in tempore, sed in quoddam nunc, & similiter in termino ad quem cum alio nunc. Sed huiusmodi nunc non sunt termini huiusmodi temporis, quod est numerus motus cœli, eo quod motus angeli nullo modo dependet a motu cœli, ut eius numero mensuretur, nec oportet ea continuari per medium tempus continuitas enim temporis sequitur continuitatẽ motus & cõtinuitas motus sequitur cõtinuitatem magnitudinis, super quã transit motus, vt habetur in 4 Physi. (T.c.99.) Sed in ipsis operationibus angeli, ratione quarum dicitur moueri per diuersa loca, non est inuenire aliquam continuitatem, sed consequenter se habent, vnde et nunc quæ mensurant motum angeli sunt cõsequenter se habentia, et non est inter ea aliquid continuũ, et ipsa pluralitas sic se consequentium est quoddam tempus, in quo dicimus angelum moueri, et hoc consonat dictis Philosophi, ubi dicit quod eiusdem rationis est indiuisibile moueri, & tempus componi ex nunc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non requiritur tempus in motu angeli propter distantiam, sed propter incontingentiam terminorum, quia scilicet non contingit angelum esse in duobus locis simul.

Ad secundum dicendum, quod successio motus non solum sequitur diuisionem mobilis: sed etiam eius super quod transit motus. quia secundum prius, & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu vt dicitur in 4. Physi. (T.c.104.) Licet ergo Angelus sit indiuisibilis, tamẽ loca, secundum quę mo- 1.p.q.53.ar
ueri dicitur, sunt diuisa ab inuicẽ, & ideo oportet in motu eius ti.2. o.
intelligi aliquam diuisionem.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis non impediat aliquod plenum Angelum in suo motu: tamen propter rationem iam dictam oportet in motu eius intelligi diuersa nunc, ratio autem philosophi est magis ducens ad impossibile quam ostensiua, vt commentator ibidem dicit.

ARTICVLVS X.

Vtrum angeli possint agere in hæc corpora inferiora.

CIRCA quintum sic proceditur. Videtur quòd Angeli nõ 175
possunt agere in hæc corpora inferiora. Actio enim non 3.p. q. 110.
potest, nisi inter ea, quæ habent aliquam conuenientiam adinui ar.2. 3.o.2.
cem. Sed Angelus non habet conuenientiam cum istis corpori- di.8.ar.5.c.
bus, cum corruptibilium, & incorruptibilium etiam genus non sit vnum, vt dicitur in 10. Met. (T.c.26.) Ergo Angeli in hæc corpora non possunt agere.

¶ 2 Præterea, si agunt Angeli in hæc corpora, aut agunt per imperium, aut per influxum. Si per imperium æqualiter agere possunt in propinqua, & in distantia, quod est contra Damasc. qui dicit. quòd ubi operantur ibi sunt. Si uerò per influxum oportet quod illud quod influunt per medium transeat. medium autem corporale non est receptiuum spiritualis impressionis: ergo nullo modo possunt angeli agere in hæc inferiora corpora, neque in animas nostras.

¶ 3 Præterea, Non possunt dici, agere, vel influere sicut fons influit riuo, vt idem numero quod prius est in angelo, postmodum in his inferioribus fiat, quia sic in agendo aliquid amitteret, nec iterum aliud quod in his inferioribus recipi dicitur per eorum influxum creando, quia angeli creatores non sunt, nec iterum educendo de potentia in actum, quia ad hoc natura sufficit: ergo angeli nullo modo in inferiora agunt.

Sed contra est quod Aug. dicit in 3 de tri. quod ea quæ diuinitus in corporalibus fiunt ministerio angelorum fiunt. Grego. etiam dicit in 4. dial. quod omnia corporalia per spirituales substantias administrantur.

Respondeo dicendum, quòd de actione angelorum in hæc inferiora corpora duplex est opinio apud philosophos. Commentator enim uult in 10. Metaph. quod substantiæ spirituales non possunt imprimere in hæc inferiora corpora, nisi mediantibus corporibus cœlestibus, quæ a substantiis incorporeis mouentur, secundum philosophos. Auicen. verò vult in suam Metaph. & in 6. de naturalibus, quod dupliciter imprimunt in hæc inferiora, vno modo per motum orbium, & alio modo per imperium immediatè, quia formæ intellectus eorum sunt factiuæ secundum eum, & materia sensibilis obedit eorum conceptionibus plusquam quibuslibet qualitatibus actiuis & passiuis. Et exinde est secundum eum, quod in istis inferioribus fiunt aliquæ transmutationes quandoque ex conceptionibus superiorum substantiarum præter totum ordinem causarum naturalium. Sed hæc opinio secunda repugnat dictis August. in 3. de tri. vbi dicitur quod angelis non seruit ad nutum materia corporalis. Repugnat etiam rationi, quia quamuis quod est potentia in materia sit actu in substantiis, multo nobilius tamen materia corporalis non est proportionata potentia respectu talis actus, quo substantiæ spirituales in actu sunt, oportet autem agens quod educit de potentia in actum esse materiæ proportionatum, unde non potest esse quod uirtus substantiæ spiritualis creatæ se extendat ad materiæ transmutationem immediatè, sed mediante aliquo agente naturali. Quamuis enim ei non obediat corporalis materia ad formalem transmutationem, immediatè tamen obedit ei localiter ad motum localem, & per hanc uirtutẽ 1.p. q. 105.
possunt congregare & circumponere aliqua agentia naturalia art.6. o. q.
ad aliquem effectum perficiendum. Ea uerò ad quæ nulla vir- 106.arti. 3.
tus naturalis se extendit fiunt sola diuina virtute, quæ sola po- c.1.p.q.3.o.
test naturalem ordinem immutare. Sed quia mentes nostræ & 2. di. 3.
sunt proportionatæ, & propinquæ ad recipiendum actionem an- q.1.arti. 3.
gelorum, ideo in mentes nostras agere possunt dupliciter. Vno ad 4. veri.
modo confortando intellectum nostrum sicut in corporalibus q.1.ar.3.o.
minus calidum confortatur per magis calidum. Alio modo per agens naturale ipsius intellectus, sicut etiam agit in corpora, & hoc est inquantum lumine angelico illustrantur phantasmata ad aliquas nobiliores conceptiones imprimendas,

quam

quàm lumine intellectus agentis exprimi possent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod angeli habent conuenientiam cum istis inferioribus corporibus, quæ est conuenientia mouentis ad motum, possunt enim mouere motu locali corpora, non solum illa coelestia immediate, sed etiam hæc inferiora, vt sic sententia nostra de actione angelorum in corpora sit media inter duas opiniones philosophorum prædictas.

Arti. 123. ad 1. Ad secundum dicendum, quod angelus agit in hæc corpora mouendo ea localiter per imperium, sed imperium non dicitur
Art. 45. c. hic sine virtute actiua, quam oportet aliquo modo contingere corpus motum, cum mouens & motum oporteat esse simul, vt
Art. 45. c. probatur in 7. Physic. (T.c.12.) Actio vero qua influere dicitur in animam nostram, confortando eam ad intelligendum, nõ oportet quod transeat per medium corporale; qui hoc facit in spiritualibus ordo, quod in corporalibus situs secundum Aug. Animæ uero nostræ ordine naturæ quasi continguantur ipsis angelis, sicut & angelus inferior superiori, vnde non oportet q interueniat medium corporale.

Ad tertium dicendum, quod angeli neque in anima neque in natura corporali aliquid creant, sed solum educunt de potentia in actum. Et quamuis naturale agens de potentia in actum educere possit, non tamen ita perfecte sicut angelus.

QVAESTIO V.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad hominem.
¶Et primo quantum ad naturam.
¶Secundò quantum ad gratiam.
¶Tertio quantum ad culpam.
¶Quarto quantum ad gloriam.
¶Quantum ad naturam quæruntur duo.
¶Primo vtrum vegetabilis, & sensibilis anima sit a creatione.
¶Secundo vtrum imperare sit actus uoluntatis, vel rationis.

ARTICVLVS XI.

Vtrum anima vegetabilis, & sensibilis educantur in esse per creationem.

AD primum sic proceditur. Videtur quod anima vegetabi-
189 lis, & sensibilis educantur in esse per creationem. Vt enim
ar 44. 216. dicit Aug. 10 lib. de vera religione Substantia viuens naturæ or
ad 1. & 4. dine præfertur substantiæ non uiuenti, sed anima sensibilis &
& 1.p. qu. vegetabilis sunt substantiæ viuentes: ergo sunt nobiliores om-
118. arti. 1. nibus substantijs non uiuentibus. Aliquæ autem substantiæ non
o. & potẽ. viuentes sunt immediate a Deo creatæ, vt elementa huius mun
q. 3. a. 2. o. di: ergo & anima sensibilis & vegetabilis immediate a Deo creã
tur, cum nobilitas facientis demonstret nobilitatem facti.

¶Præterea, Omne cui proprie competit fieri, vel fit ex nihilo, uel fit ex aliquo. Sed animæ uegetabili, vel sensibili competit proprie fieri: ergo cum non fiat ex aliquo, quia non habent materiam partem sui relinquitur quod fiant ex nihilo, & sic exeũt in esse per creationem. Probatio mediæ. Omne quod proprie habet esse si non semper fuit, proprie dicitur fieri. Sed anima sensibilis proprie & uere habet esse cum sit substantia operans, mouet enim corpus, nihil autem habet propriam operationem nisi quod habet proprium esse ergo cum anima sensibilis huius animalis non semper fuerit proprie competit ei fieri; & sic restat quod creetur.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. de anima, quód sensitiui prima mutatio fit a generante. Prima autem mutatio sensitiui est secundum quam acquirit actum primum, qui est anima sensitiua: ergo fit per generationem, & non per creationem.

Præterea, Omne illud quod præcedit in semine hominis ante introductionem animæ rationalis est per generationem, & non per creationem. Sed anima uegetabilis & sensibilis præcedunt in semine hominis qua primum est uiuum quam animal, & animal, quam homo, secundum philosophum 16. de animalibus: ergo etiam in homine est anima sensibilis & vegetabilis per generationem.

Præterea, Cum Deus in instanti operetur, natura vero successiue: omne illud quod per actionem successiuam exit in esse est ab aliquo agente naturali. Sed anima sensibilis & vegetabilis producuntur actione successiua, quia determinato spacio temporis sanificatur conceptus, & sensificatur: ergo anima sensibilis, & vegetabilis sunt a naturali agente: & non per creationem.

Respondeo dicendum, quód circa hanc quæstionem est duplex opinio. Quidam enim dicunt animam sensibilem & uegetabilem esse ex creatione. Alij uero ex traduce, & hæc diuersitas apud philosophos inuenitur non solum de istis animabus, Plato
sed etiam de omnibus formis substantialibus. Quidam enim, Auicenna
vt Plato & Auicenna, posuerunt omnes formas ab extrinseco esse, qui præcipue ex duobus mouebantur. Primò quidẽ, quia cum formæ non habeant materiam partem sui, non possunt fieri ex nihilo, unde oportet quod a creante fiant. Secundo quia in rebus inferioribus non uidebant principia actionum, nisi qualitates actiuas & passiuas quas iudicabant insufficientes ad productionem formarum substantialium, cum nihil agat ultra suam speciem. Sed in hoc uidentur fuisse decepti, quia attribuebant fieri proprie ipsis formis, cum tamen fieri non sit nisi compositi, cuius etiam proprie est esse. Formæ enim esse dicuntur non ut subsistentes, sed ut quo composita sunt, unde & fieri dicuntur non propria factione, sed per factionem suppositorum quæ transmutantur transmutatione materiæ de potẽtia in actũ,
unde sicut composita sunt per agentia naturalia, ita etiam for ar. 123. 1. &
mæ quæ non sunt subsistentes. Qualitates autem actiuæ & passi 161.
uæ agunt ad formas substantiales in virtute substantialium art. 202.
formarum quarum sunt instrumenta. Sicut calor ignis agit ut instrumentum animæ nutritiuæ, ut dicitur in secundo de anima. (Topicorum capite quadragesimo primo.) Anima autem uegetabilis & sensibilis non sunt formæ subsistẽtes, alias remanerent post corpora, unde oportet quod fiant a generante per actionem Compositorum, sicut & cæteræ formæ materiales; sola autem anima intellectiua, quæ habet esse subsistens cum maneat post corpus, est ab extrinseco per creationem, si autem sensibile, & uegetabile, & intellectiuum in homine in diuersis
substantijs animæ radicarentur, tunc & uegetabile & sensibile ho 1.p.q. 179.
minis in generante erit, sed quia hæc opinio repugnat dictis ar. 11.6. ad
philosophorum, quia in uno animato unam animam tantum 1.q.90.ar-
posuerunt, ad quam omnes operationes animæ pertinent, & tic. 3.
etiam contra dicta sanctorum in probantium pluralitatem ani- ar. 216. ad 1.
marum, ut patet in libro de ecclesiasticis dogmatibus: Ideo ap & 4.
probato quod in homine sit tantum una substantia animæ, cu Po. q. 3. ar-
ius potentiæ sunt uegetatiuum sensitiuum, & intellectiuum; tic. 9.
dicimus quod anima hominis, quæ omnes has potentias animæ sustinet, a Deo creatur, quamuis per operationem naturalis agẽtis fiat, ut corpus organizatum actu perficiatur per potentias, quæ sunt corporalium partium actus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod anima uegetabilis & sensibilis non sunt substantiæ uiuentes, sicut nec subsistentes;
sed sunt principia uiuendi & essendi, & iterum non oportet si art. 44. c. &
quid minus nobile fit a Deo immediate, quod etiam quod est 1.p.q.75.a.
magis nobile, quia Deus cum non habeat limitatam virtutem 3. et po. q.
nec agat necessitate naturæ, potest agere & nobiliora & minus 3. artic. 11. ad
nobilia secundum suam voluntatem, sicut immediate produ- 18.
xit prima indiuidua brutorum animalium, quibus tamen homines, qui nunc generantur ex semine nobiliores sunt.

Ad secundum dicendum, quod animæ sensitiuæ non conuenit per se esse, nec fieri, nec operari, nulla enim est actio animæ in qua corpus non communicet. Est enim duplex potentia motiua animæ sensitiuæ, una quæ imperat. s. appetitiua, cuius actua constat, quæ affixa musculis & neruis est principium mobilitatis in eis, sed ipsa distinctio partium corporalium facit quod una pars animalis est mouens & alia mota, & ita possunt moueri ex se.

Alia, quæ sunt in contrarium concedimus, nisi quantum per
tinet ad hominem, in cuius semine quamuis præcedat uegeta- Ad contraria.
tiua & sensitiua anima imperfecte, cum illis cessantibus introducatur per creationem anima rationalis, quæ perfecte continet quod in eis erat imperfectionis: nam secundum Auicen. in generatione animalis ex semine interueniunt multæ generationes, & corruptiones.

ARTICVLVS XII.

Vtrum imperare sit actus rationis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod imperare sit a- 190
ctus rationis: quia Philosophus dicit in 1. Ethi. Ratio re- 1.2.q6. ar-
cte & ad optima deprecatur & obedit ei quod est continentis, ar. 1. o. et 1.
ergo imperare & deprecari & huiusmodi videntur ad rationem p.q. 1. a. 5.
pertinere. ad 2.

Sed contra. Imperare ad dominium pertinet, Sed nos sumus domini nostrorum actuum per uoluntatem, ergo imperare est actus uoluntatis.

Respondeo dicendum, quòd in imperio duo concurrunt, quorum unum est rationis, aliud uoluntatis. Qui enim imperat aliquid inclinat ad faciendum, quod uoluntatis est, ipsius

enim

enim est mouere per modum agentis: & iterum ordinat eis cui imperat ad exequendum illud quod imperatur, & hoc ad rationem pertinent, cuius est ordinare. Et si duorum horum ordo consideretur, uidetur primum esse inclinatio uoluntatis in aliquid per electionem, & postea in principio executionis ordinatur per quos fieri debeat, quod electum est: & sic imperiũ erit immediate actus rationis, sed uoluntatis quasi primo mouentis.

QVAESTIO VI.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum charitas per suam essentiam augeatur.

191 22.q.24.a.4.et 5.et 1.d.17.q.2.a.2.o.

DEINDE quæritur quantum ad gratiam pertinet, utrum charitas secundum suam essentiam augeatur. Et uidetur quod nõ. Cum enim augmentum sit quædam mutatio, uel uariatio, quod secundum essentiam augetur secundum essentiam uariatur, uel mutatur, sed quod mutatur vel variatur secundũ essentiam, aut generatur aut corrumpitur. ergo si charitas secũdum essentiam augetur corrumpitur, non enim generatur, cũ prius fuerit.

¶ 2 Præterea, Charitas non habet quantitatem nisi uirtualem. Sed uirtus charitatis est ipsa essentia eius, ergo quantitas charitatis est essentia eius, non ergo potest esse quod uarietur quantitas charitatis sine uariatione essentiæ eius, & sic si augetur secundum suam essentiam oportet, quod esse eius, uel generetur uel corrumpatur.

Sed contra. Præmium essentiale respondet ipsi essentiæ charitatis Sed quidam proficiunt ad maius, præmium essentiale, ergo in eis charitas secundum essentiam augetur.

Charitas augetur secundum essentiam.

Respondeo dicendum, quod charitas secundum suam essentiam augetur. Sed notãdum est, quod hæc præpositio, secũdum, uarias habitudines importat, quandoque denotat subiectum, ut cum dicitur, iste est albus secundum pedem, quia pes est subiectum albedinis, quandoque uero formam, ut cum dicitur, iste est coloratus secundum albedinem. Cum ergo dicitur aliquid secundum hoc moueri potest intelligi uel subiectum, uel forma. Cum n. dicitur, iste mouetur secundum manum, notatur subiectum motus Cum uero dicitur, iste mouetur secundum locum, notatur id quod formaliter specificat motum. Sit ergo cum dicimus charitatem secundum essentiam augeri, denotatur subiectum augmenti, ut sit sensus. Ipsa essentia charitatis augetur, sicut cum dicimus, album augetur secundum essentiam suam, non autem designatur forma specificans motum, ut sit sensus, augetur secundum essentiam, idest augmentum eius est, motus in esse, uel in essentia, & sic dicit augmentum esse secundum quantitatem, & quamuis quantitas charitatis, quæ est uirtus sit idem quod essentia charitatis, nõ tñ oportet, qđ essentia charitatis, tollatur, quia & in augmento corporali ipsa essentia quãtitatis nõ tollitur, cũ semp remaneat dimẽsio indeterminata, sed secũdum diuersas determinationes quas recipit, fit mutatio de paruo in magnum, quæ est augmentum, etiam ipsa uirtus charitatis non tollitur per essentiam suam, sed uariatur terminatio eius. Omnis autem formã recepta in aliquo subiecto terminationem recipit secundum capacitatem recipientis. Vnde quando subiectum charitatis magis disponitur ad charitatem, s. ad congregationem sui ad Deum, tanto maiorem participat charitatem, & sic charitas secundum suam essentiam augeri dicitur.

22.q6.5 a.art.1.o.et q.66.art.1.o.et 22.q.24.ar.4.et o.et 1.d.17.q.2.ar.1.c.et ad 3.oppositum ui du 22.q6.24.arti.4.ad 3.sol.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QVAESTIO VII.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent, ad culpam.
¶ Et quæruntur duo.
¶ Primo utrum Petrus negando Christum peccauerit mortaliter.
¶ Secundo, utrum habere plures prębendas sine cura animarũ absque dispensatione sit peccatum mortale.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum Petrus negando Christum peccauerit mortaliter.

192 22.q.24.a.1.ad 2.et ueri.q.2.a.6.ad 2.

CIRCA primũ sic proceditur. Videtur, quod Petrus negãdo Christum non peccauit mortaliter. Dicit enim quædã Gl. quòd peccauit per surreptionem. Sed peccatum per surreptionem est veniale & non mortale: vnde primi motus qui per surreptionem fiunt, sunt peccata venialia. ergo peccauit tantum venialiter.

¶ 2 Præterea, Bernard. dicit in lib. de dile. Domini, q̃ in Petro charitas fuit sopita non extincta. Sed per peccatum mortale charitas extinguitur: ergo Petrus non peccauit mortaliter.

Sed contra est quod Grego. dicit in moral. quòd Petros ab ipsis faucibus Diaboli eripuit. Sed in faucibus Diaboli non est aliquis nisi per peccatum mortale: ergo Petrus peccauit mortaliter.

Respondeo dicendum, quòd absque dubio Petrus peccauit mortaliter negãdo Christum, quod quidem patet ex duobus. Primo, quia negauit fidem in loco vbi periclitabatur, & eius cõfessio requirebatur. Ore enim confessio fit ad salutem, vt dicitur ad Ro 10. in quo videtur quod sit de necessitate salutis confessio fidei in casu prædicto: & præcipuè mendacium in his quæ fidei sunt est perniciosissimum, secundum August. in libro de mendacio. Secundo, quia defectui confessionis & mendacio addis periurium & blasphemiam, quia vt dicitur Matth. 26. cœpit detestari & & iurare, quia non nouisset hominem, quæ constat esse grauia peccata. Vnde Gl. dicit ibidem. Tertio cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem, quia perseuerare in peccato dat incrementum scelerum, & qui minima spernit, cadit in maiora.

22.q.3 artic.2 o. & 4. dist. 49. q.5.arti.3. qu.2. ad 1. 22.q 69 arti.1. 2.o. & q.110.ar.4.o.& 4.dist. 16.q.4. arti.1.q.3. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod surreptio dupliciter accipitur, uno modo secundum quod opponitur deliberationi, & sic primi motus dicuntur esse surreptitii, sic Petrus ex surreptione non peccauit. Alio modo secundum quod opponitur electioni, & sic Petrus ex surreptione peccauit, quia non peccauit ex electione quasi ex certa malitia, sed ex passione timoris: talis autem surreptio non excusata mortali, sicut patet in incontinente qui fornicatur motus concupiscentia, cum tamen haberet propositum continendi.

ma.q.7. arti.3.ad 6.

Ad secundum dicendum quod Ber. impropriè loquitur, & eius verbum ut verificetur est intelligendum de quadam dilectione familiaritatis, quam Petrus ad Christum, cõceperat, quæ in eo mansit etiam post negationem, uel si intelligatur de charitate gratuita, intelligendum est quod non fuit extincta secundum prædestinationem diuinam, quæ eius pœnitentiam præparabat, quamuis esset in se extincta secundum actum.

ARTICVLVS XV.

Vtrum habere plures prabendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale.

193 193.ar.speciális.

AD secundum sic proceditur. Videtur quòd habere plures præbendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale. Quicunque enim facit contra statutum concilii peccat mortaliter. Sed qui habet plures præbendas facit cõtra statutum concilii generalis: ergo peccat mortaliter. Probatio mediæ. distinctione septima dicitur in quodam decreto. Vrbani Papæ, quod incipit, Sanctorum canonum. Omnino aliquẽ in duabus ecclesiis titulari non liceat. Sed unusquisque in qua titulatus est in ea tantum canonicus habeatur, licet enim Episcopi dispensatione unus diuersis præesse possit ecclesiis. canonicus tamen præbendatius, nisi vnius ecclesiæ, in qua conscriptus est, esse non debet.

¶ 2 Præterea, decimaquinta quæstione prima, dicit quoddam decretum septimæ synodi. Clericus ab instanti tempore in duabus non connumeretur ecclesiis; negotiationis enim est hoc & turpis lucri commodum, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præterea, Chrysostomus dicit. Quod tenebra erubuit lumen erubescat: q̃ figuræ non fuit concessum rei reor esse illicitum: figuræ autem non fuit concessum quod inter leuitas qui capiebat in Bethelem caperet in Hierusalem: ergo cum perfectiores esse debeamus, qui capit in Tyro, non capit in Damasco.

¶ 4 Præterea, Bernardus dicit. Qui non vnus, sed plures est in beneficiis: non unus sed plures erit in suppliciis. Sed qui habet plures prębendas, plures est in beneficiis: ergo plures erit in suppliciis, & sic grauissime peccat.

¶ 5 Præterea. Quicunque committit se discrimini, & periculo peccati mortalis peccat mortaliter. Iste est huiusmodi, quia recipiendo plures præbendas intrat statuta vtriusque ecclesiæ, in quibus præbendatur, quæ aliquando nõ possunt simul seruari, vtpote si eodem tempore uocetur ad electionẽ in vtraq; ecclesia vel ad aliqua ecclesiæ negocia peragenda, & præcipuè si

sit causa

fit causa inter duas ecclesias cum vtrique teneatur: ergo videtur quod peccet mortaliter.

Sed contra est, quia illud quod vergit in commune periculum, non est ab ecclesia sustinendum. Sed ecclesia sustinet, vt aliqui communiter habeant duas præbendas: ergo in hoc non est periculum peccati mortalis.

Præterea, licitum est alicui patrimonium habenti præbendam accipere. Sed maior est conuenientia inter Ecclesiastica beneficia, quàm inter patrimonium, & præbendam: ergo etiam licet habenti vnam præbendam accipere aliam.

Respondeo dicendum, quòd omnis quæstio in qua de peccato mortali quæritur, nisi expresse veritas habeatur periculose determinatur: quia error quo non creditur esse peccatū mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licet forte a tanto. Error vero quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale. Præcipue autem periculosum est vbi veritas ambigua est, quod in hac quæstione accidit. Cum enim hæc quæstio ad theologos pertineat, inquantum dependet ex iure diuino, vel ex iure naturali: & ad iuristas inquantum dependet ex iure positiuo, inueniuntur in ea theologi theologis, & iuristæ iuristis contraria sentire. In iure namque diuino non inuenitur determinata expresse, cum in sacra scriptura expressa mentio de ea non fiat, quamuis ad eam argumenta ex aliquibus authoritatibus scripturæ forte adduci possint: quæ tamen non lucide veritatem ostendunt. Determinando vero eam secundum ius naturale, sic videtur ad præsens de ea dicendum, quod actionum humanarum multiplex est differentia. Quædam enim sunt quæ habent deformitatem inseparabiliter annexā t vt fornicatio, adulterium & alia huiusmodi, quæ nullo modo bene fieri possunt: de numero talium non est habere plures præbendas, alias in nullo casu dispensationem recipere posset, quod nullus dicit. Quædam vero sunt actiones, quæ de se indifferenter sunt ad bonum, vel malum, vt leuare festucam de terra, vel aliquod huiusmodi: inter quarum numerum quidam computant habere plures præbendas, dicentes. Ita licitum est habere plures præbendas, sicut habere plura poma.

arti. 65. q. veri q. 17. ar. 3. ad 4.

art. 172. ad 2. 22. qu. 110. arti. 3. ç. ma. d. 1. ar. 4. ad 2.

Reprobatio.

Sed hoc non videtur esse verum, cum hoc quod est habere plures præbendas plurimas in se ordinationes contineat, vtpote quia non est possibile aliquem in pluribus ecclesiis deseruire in quibus est præbendatus, cum præbendæ videantur esse ordinatæ quasi quædam stipendia Deo ibidem ministrantium. Sequitur etiam diminutio cultus diuini, dum vnus loco plurium instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum testatorum, qui ad hoc aliqua bona ecclesiis contulerūt, vt certus numerus Deo deseruientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum vnus pluribus beneficiis abundat, & alius nec vnum habere potest, & multa alia huiusmodi quæ de facili patent: vnde non potest contineri inter indifferentes actiones, & multo minus inter eas quæ sunt secundum se bonæ, ut dare eleemosynam, & huiusmodi. Sunt vero quædā actiones quæ absolute consideratæ deformitatem, vel inordinationem quandam importanr, quæ tamen aliquibus circumstantiis aduenientibus bonæ efficiuntur, sicut occidere hominem, vel percutere in se deformitatem quandam impor sed si addatur occidere malefactorem propter iustitiam, vel percutere delinquentem causa disciplinæ non erit peccatum, sed virtuosum. In numero harum actionum videtur esse habere plures præbendas. Quamuis enim aliquas inordinationes contineat, tamen aliæ circunstantiæ possunt superuenire ita honestantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter euacuantur. vt puta si sit necessitas in pluribus Ecclesijs eius obsequio, & possit plus seruire ecclesiæ, vel tantundem absens quam alius præsens, & si qua alia sunt huiusmodi, & tunc istis conditionibus superuenientibus cum recta intentione non erit peccatum etiam nulla dispensatione interueniente, si consideretur tantum secundum ius naturale, quia dispensatio ad ius naturale non pertinet, sed solum ad positiuum. Si vero aliquis intentione plura beneficia habeat, vt sit ditior, vt lautius viuat, & vt facilius ad episcopatum perueniat in aliqua ecclesiarum, vbi est præbendatus, non tolluntur prædictæ deformitates, sed augentur, quia cum tali intentione & vnum beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esset illicitum. Et sic quidem esset dicendum secundum ius naturale etiam nullo iure positiuo superueniente. Nunc autem certum est per antiqua iura hoc esse prohibitum, patet etiam huic prohibitioni consuetudinem esse contraria, per quam quidam dicunt illa iura esse abrogata. Nam per contrariam consuetudinem iura humana abrogantur. Quidam vero dicunt per hanc consuetudinem antiqua iura non abrogari, eo quod quædam Decretalis, &c. multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicium fuerint deducta, iustitia cogente cassarentur, & hæc controuersia iuristis est relinquenda, quamuis hoc videantur esse probabile, quòd quantum ad hoc quod iura illa antiqua continentius naturale abrogari, nō possint per cōtrariā consuetudinem, utpote irrationalem. Quantum autem ad hoc, quod solum de iure positiuo continēt possunt esse abrogata, præcipue si simulantes hanc contrariam consuetudinem, in quorum potestate est ius positiuum mutare intendunt per talem dissimulationem antiqua iura mutare. Si ergo antiqua iura, quæ hoc prohibent in suo robore maneāt contraria consuetudine non obstante certum est non posse aliquem plures præbendas habere absque dispensatione, etiam illis circunstantiis superuenientibus, quæ secundum considerationem iuris naturalis actum poterant honestare. Si autem antiqua iura sunt per consuetudinem abrogata, tunc prædictis circunstantiis superuenientibus etiam sine dispensatione licitum est plures præbendas habere, sine quibus circunstantiis licitum non est, quantumcunque dispensatio interueniat, eo quod dispensatio humana non aufert ligamen iuris naturalis, sed solum ligamen iuris positi, quod per homines statuitur, & per hominē dispensari potest.

Ma q. 2. ar tı. 4. & 5.

Et ex his de facili potest patere responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum omnes sancti, qui sunt per ecclesiam canonizati, sint in gloria, vel aliquis eorum in inferno.

DEINDE quæritur quantum ad gloriam pertinet, utrum omnes sancti qui sunt per ecclesiam canonizati sint in gloria, vel aliqui eorum sint in inferno. Et uidetur quod aliqui possint eē in inferno de his qui sunt in ecclesia canonizati. Nullus.n. potest esse ita certus de statu alicuius, sicut ipsemet de se, quia quæ sunt hominis nemo nouit, nisi spiritus hominis qui in ipso est, ut dicitur, primæ Corinthiorum 2. Sed homo non potest esse certus de seipso, utrum sit in statu salutis. Dicitur enim Eccles. nono. Nemo scit utrum sit dignus odio, vel amore, ergo multo minus Papa scit, ergo potest in canonizādo errare. 194 Ar. speciali de canonizatione sanctorum. Ecclesiastæ.

¶ 2 Præterea. Quicunque in iudicando innititur medio fallibili potest errare, sed ecclesia in canonizando sanctos innititur testimonio humano, cum inquirat per testes de uita & miraculi ergo cum testimonium hominum sit fallibile uidetur quod ecclesia in canonizando sanctos possit errare.

Sed contra. In ecclesia non potest esse error damnabilis, sed hic esset error damnabilis, si veneraretur tanquam sanctus qui fuit peccator, quia aliqui scientes peccata eius crederēt hoc esse falsum, & si ita contigerit possent ad errorem produci, ergo ecclesia in canonizando sanctos possit errare.

Præterea. Augustinus dicit in epistola ad Hier. Quod si I scriptura canonica aliquod mendacium admittatur nutabitur fides nostra. quæ ex scriptura canonica dependet. Sed sicut teneē tur credere illud quod est in sacra scriptura, ita illud quod est cōiter p ecclesiam determinatum, unde hæreticus iudicatur q sentit contra determinationem conciliorum, ergo cōe iudicium ecclesiæ erroneum esse non potest, & sic idem quod prius.

Respondeo dicendum, quod aliquid potest iudicari possibile secundum se consideratum, quod relatum ad aliquid extrinsecum impossibile inuenitur. Dico ergo quod iudicium eorum qui præsunt ecclesiæ potest errare in quibuslibet, si personæ eorum tantum respiciantur. Si uero consideretur diuina prouidentia, quæ ecclesiam suam spiritusancto dirigit, ut non erret, sicut ipse promisit Io. 14. quod spiritus adueniens doceret omnem ueritatem de necessariis s. ad salutem, certum est quod iudiciū ecclesiæ uniuersalis errare in his quæ ad fidem pertinēt impossibile est. Vnde magis est standum sententiæ Papæ, ad quem p tinet determinare de fide quam in iudicio profert, quam quorumlibet sapientum in scripturis opinioni. cum Caiphas quāuis nequam, tamen quia pontifex legatur etiam inscius prophetasse. Ioan. 11. In aliis uero sententiis, quæ a particularia facta pertinent, ut cum agitur de possessionibus. uel de criminibus, uel de huiusmodi, possibile est iudicium ecclesiæ errare propter falsos testes. Canonizatio uero sanctorum medium est inter hæc duo, quia tamen honor quem sanctis exhibemus, quædam professio fidei est, qua sanctorum gloriam credimus, pie credendum est, quod nec etiam in his iudicium ecclesiæ errare possit. 3. p. q. 64. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum. quod pontifex, cuius est canonizare sanctos, potest certificari de statu alicuius per inquisitionem uitæ, & attestationem miraculorum, & præcipue per instinctum spiritussancti, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei. 1. p. q. 1. ar. 1. q. 30. ar. 3. o.

Ad secundum dicendum, quod diuina prouidentia præseruat ecclesiam, ne in talibus, per fallibile testimonium hominum fallatur. p. q. 6. ar. 7. o. 1. d. 24. 2. 3. o.

INCIPIT

INCIPIT QVOLIBET. DECIMVM.

QVAESTIO I.

QVAESITVM est de Deo, Angelo, & anima.
De Deo quæsita sunt tria.
¶ Primu, de eius unitate.
¶ Secundo, de eius iudicio.
Tertio, de eius sacramento.

ARTICVLVS I.

Vtrum unitas aliquid positiue dicat in diuinis, & non remotionem tantum.

AD primũ sic proceditur. Videtur quod unitas aliquid positiue dicat in diuinis, & non remotionem tantum, secundum opinionem magistri. Ex priuationibus enim non cõstituitur res aliqua. Sed ex unitatibus constituitur numerus qui est res, cum sit species quantitatis, ergo unitas non dicitur secundum priuationem tantum.

¶ 2 Præterea. Numerus sequitur distinctionem. Si ergo unitas & numerus in diuinis non dicerent rem aliquam, non esset in diuinis realis distinctio, quod est hæresis sabelliana.

¶ 3 Præterea. Si unitas & numerus in diuinis dicuntur solum modo remotiue, per unitatem autem nihil aliud uidetur remoueri quàm numerus, nec per numerum aliud quàm unitas, sequitur quod utrunque istorum in diuinis dicatur secundum negationem negationis, sed negatio negationis non est nisi secundum rationem tantum, ergo unitas & numerus non essent realiter in diuinis, quod est inconueniens, & sic unum & numerus aliquid positiue dicunt in diuinis.

Sed contra. Omne quod prædicatur de aliquo prædicatur de eo secundum propriam rationem. Sed ratio unius in negatione consistit, Est enim unum quod non diuiditur secundum philosophum, ergo de Deo prędicatur secundum remotionem tantum.

Præterea. Secundum philosophum in 10 Metha. (T.c.9.) unum & multa opponuntur, sicut priuatio & habitus. Priuatio autem dicitur per remotionem tantum: ergo unum, quod inter prædicta duo tenet locum priuationis, dicitur per remotionem tantum.

Pręterea. Vnum supra ens non addit aliquid secundum rẽ, quia sic res non esset una per suã essentiam, addit ergo aliquid secundum rationem tantum. Sed quod est secundum rationem tantum, uel est negatio uel relatio. Cum ergo unum supra ens non addat aliquam relationem, quia ad aliquid non dicitur, uidetur quod addat negationem.

1.p.q.11.a. 1. Respondeo dicendum, quod unum quod est principium numeri de necessitate aliquid positiue dicit in eo cui attribuitur: quia cum ex unitatibus numerus constituatur, nisi unitas res aliqua esset, numerus res esse non posset, & sic non posset poni in aliquo genere tanquam species. Si ergo unum quod conuertitur cum ente sit idem quod unum quod est principium numeri, oportet quod etiam unum quod conuertitur cum ente, aliquod positiue superaddat enti, & hoc concedit Auicẽna. unde uult quod unum quod conuertitur cũ ente addat supra ens aliquid quod ad genus mensuræ pertineat. Sed hoc non potest esse, quia cum unum quod conuertitur cum ente de qualibet re dicatur, oportet quod etiam illa res quam addit supra ens sit una, & sic uel erit una per aliquam unitatem additam, & ita erit processus in infinitum: uel erit una per essentiam suam, quod si est, standum est in primo, ut scilicet ens ipsum dicatur unum per essentiam, non per aliquam rem additam. Sic ergo intelligendum est secundum opinionem Aristotelis & commentatoris eius, quod unum quod conuertitur cum ente non superaddit enti rem aliquam, sed solum negationem diuisionis. & sic huiusmodi unum & ponit aliquid inquantum in suo intellectu includit ens, & dicitur remotiue quantum ad id quod superaddit enti. Vnum vero quod est principium numeri, quod superaddit enti aliquid de genere mensuræ, & similiter numerus cuius est principium, inueniuntur in rebus habentibus dimensionem, quia talis numerus causatur ex diuisione continui & hic numerus, scilicet ex diuisione continui causatus, est subiectum Arithmeticæ, etiam secundum Auicennam. Nulla autem conditio ꝓpria rei corporalis potest dici de Deo, aut de aliqua substantia spirituali. Vnde secundum hoc unum & numerus quæ continentur in genere quantitatis, non dicuntur de Deo & de alijs substantiis incorporeis: sed solum vnum quod conuertitur cum ente. & multitudo ei opposita, & ideo vnitas in diuinis non dicitur nisi remotiue quantum ad id quod superaddit enti, quamuis ponat aliquid secundum quod includit ens. Est enim vnum ens indiuisum.

1.p q.11.ar. 1.& 2 & q6 3.o.ar.3.o. 1.d.14. ar. 1.ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd obiectio illa procedit de vno quod est principium numeri.

Ad secundum dicendum, quod obiectio illa procedit si nullo modo vnum & numerus aliquid ponerent realiter in diuinis: ponunt autem ens & rem distinctam, vel indistinctam quantum ad hoc, quod ens includitur in ratione vnius, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quód in ratione multitudinis includitur negatio rei, sed in ratione vnius negatio negationis & rei simul, quod sic patet vnum enim est quod non diuiditur: diuisio autem est quæ negatur per vnum quod conuertitur cum ente: oportet autem quod sic talis quod in omni diuisione saluetur: hæc autem est diuisio per affirmationem & negationẽ: & ideo huius diuisionis negatio constituit rationem vnius: est enim vnum quod non diuiditur tali diuisione quod sit accipere hoc & non hoc: & sic vnum inquantum negat affirmationem & negationem simul, est negatio rei & negationis simul prædicta vero diuisio includitur in ratione multitudinis: & sic includitur ibi negatio rei, quia multa sunt quæ sic diuiduntur, quod eorum vnum non est alterum.

1.d.24. ar. 1. & 2. 1. p. 1.q.50. art. 3.ad 1. spiritu 8. ad 15. po.q 9. ar. 5. ad 8. & 7.c.& 2. dist.3.q. 1. arti. 3.

Quid sit vnum aut diuisio.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus sit descensurus ad iudicium in terram.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod Christus non sit descensurus ad iudicium in terram: quia super illud psal. Dominus in templo sancto suo, &c dicit glo. Quod Deus in cœlo sedens de bonis & malis iudicat: ergo iudicium non est futurum in terra, sed in cœlo. 4.d.47.qu. 1.ar. 1. q.1. o.

¶ 2 Præterea, Ad dignitatem iudicis pertinet quod iudicandi ad eum accedant, & non econuerso. Sed Christus est dignissimus iudex, cuius locus est cœlum: ergo homines ascendent illuc, vt ibi iudicentur, non autem ipse in terram descendet homines iudicaturus.

¶ 3 Præterea. Si iudicium sit in terra futurum, præcipuè videtur, quod sit futurum in valle Iosaphat, vt habetur Ioel. tertio. Sed locus ille non posset tantam multitudinem hominum capere, & sic non est ibi futurum iudicium: ergo in nullo loco terræ.

Sed contra est, quòd dicitur 2. ad Thessalo. 1. quòd Christus in iussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cęlo, & ita videtur quod iudicium in terra non in cœlo sit futurum.

Præterea. In iudicio comparebunt non solum electi, sed etiã reprobi, qui habebunt corpora grossa, & grauia, & sic non competit eis locus cœlestis, sed terrestris: ergo iudicium non est futurum in cęlo, sed in terra.

Respondeo dicendum, quòd iudicium ordinatur ad retributionem præmiorum, vnde secundum duplex præmium, scilicet animæ & corporis est duplex iudicium Dei; vnum quo beatificat, vel damnat homines quo ad animam, & hoc iudicium per totum hoc tempus agitur. Aliud est iudicium, quo præmiabuntur, vel punientur homines, etiam quantum ad corpora, & hoc iudicium fiet post resurrectionem in fine temporis. Primum autem iudicium conuenit Christo ratione diuinitatis, sed secundum ratione humanitatis: quia sicut dicit Aug. super Ioan. Verbum Dei viuificat animas, sed verbum caro factum viuificat corpora: vnde etiam Ioan. 5 dicitur. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Sic ergo vltimum iudicium est futurum in loco qui Christo competit ratione suæ humanitatis, scilicet circa terram illam, vbi natus est & passus, & reliqua humanitatis compleuit officia, propter quod dicitur quod in ualle Iosaphat iudicium est futurum, quia vallis illa subiacet monti Oliueti, vnde Christus ascendit in cœlum, vt sic ostendatur idem esse qui ascendit regnaturus. & qui descendit iudicaturus secundum illud. Actuum primo. Quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum, ita veniet.

22.qu.60. arti. 1.

contra. 4. ca. 95. & 96. & 4.d. 48 q. 1.arti. 1. ad 5. 3.p. q. 95. arti.1.ad 3. & arti 4.o. & opus. 3. c.58.4.dist. 48. q. 1.artic. 4. q. 4. cap.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Glo illa loquitur de primo iudicio, quod competit Christo ratione diuinitatis, ratione cuius etiam cœlum ei pro loco assignatur: non quia diuinitas loco claudatur, sed quia in cœlo præcipue inter cætera incorporeas creaturas apparent iudicia maiestatis diuinæ, vnde cœlum locus Dei dicitur, & sanctorum qui Deo fruuntur

Ad se-

Ad secundum dicendum, quòd accessus ad locum iudicis, idest ascensus in cœlum est præmium quod ex iudicio reportatur, vnde debet iudicium sequi non præcedere, non autem ita se habet ad iudicium humanum accessus ad locum iudicis, & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quòd in iudicio neque Christus neque electi erunt in terra: sed solum reprobi. Christus enim & electi erunt in aere: secundum illud 1. ad Thes. 4. Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera, reprobi autem erunt non solum in valle illa, sed in regione circumquaque. Vnde Christum & electos videre poterunt, tum ratione altitudinis, tum ratione claritatis.

ARTICVLVS III.

Vtrum species vini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alij liquori commisceri possit.

197 AD tertium sic proceditur. Videtur quòd species vini, quæ remanet in sacramento altaris post consecrationem, alij liquori commisceri non possit: quia secundum philosophum in 1. de generatione. (T.c. 84.) miscibilia sunt in mixto potentia non actu. Si ergo illa species vini alteri liquori misceatur, post mixtionem non remanebit illa species in actu, sed deficiente specie deficit esse corpus, vel sanguis Christi. Sed hoc est inconueniens, quia secundum philosophum quæ sunt miscibilia, sunt etiam separabilia & sic illa species alicui liquori ad mixta poterit iterum separari, qua separatione facta erit ibi verum corpus Christi cum ea vel sanguis, cum tandiu corpus vel sanguis Christi sit sub specie, quandiu species est. & sic sanguis Christi de nouo incipiet esse sub specie vini alio modo quam per consecrationem, quod etiam est inconueniens. ergo & illud ex quo sequitur: scilicet quod species vini post consecrationem alteri liquori misceatur.

3. p. q. 77. art. 8. o. & 4. d. 12. qu. 2. art. 2. qu. 6. o.

Sed contra, Forma mixti est forma accidentalis. Sed accidés superueniens non corrumpit subiectum ergo post mixtionem speciei cum aliquo liquore, adhuc remanet ipsa species, & sic non sequitur inconueniens prædictum.

Respon. dicendum, quod quidam dicunt illis speciebus posse admisceri nullo modo aliquem liquorem quin statim sub totis illis speciebus desinat esse sanguis Christi. & hoc ideo, quia mutatis speciebus non remanet ibi veritas sanguinis Christi. per additionem enim cuiuscunque liquoris fit alia quantitas, quæ subsistit in illo sacraméto aliis accidentibus, fit enim maior quantitas, & sic non remanet ibi sanguis Christi. Sed hoc non videtur verum, quia species quæ in sacramento post consecrationem remanet, eodem modo corrumpuntur, & non aliter quam accidisset de substantiis præexistentibus quorum species manent, sicut ad sensum patet, quod interimantur & aliis modis transmutentur omnino sicut accidisset de substantia panis aut vini ante consecrationem constat autem per admixtionem vnius guttæ aquæ non fuisse totum vinum destructum: vnde nec propter hoc tota species vini corrumpitur post consecrationem: nec oportet si augetur quantitas quod propter hoc sit ibi alia species. Nam ipsa additio non tollit essentiam dimensionis, sed variat terminationem eius, quæ quidem variatur nó solum per additionem, sed etiam per diuisionem: vnde si talis variatio sufficeret ad hoc, quòd desineret esset sub speciebus corpus, vel sanguis Christi sequeretur, quod per diuisionem specierum similiter esse desineret: quod patet esse falsum. Et ideo dicendum, quod aliqua ad mixtio alterius liquoris facit vt totaliter desinat esse sanguis Christi sub speciebus: & aliqua non, sed solum sub parte specierum. Si enim esset substantia vini ibi, si alius liquor in magna quantitate admisceretur totaliter illud vinum corrumperetur & desineret esse vinum, si liquor admixtus esset alterius speciei, vel desineret esse hoc vinum si esset eiusdem speciei. Si autem alius liquor in parua quantitate admisceretur, non posset illius liquoris permixtio ad totum vinum peruenire, sed ad aliquam partem eius quam variaret, vel secundum speciem si esset alterius speciei, quam per mixtionem non totaliter amitteret, vel secundum numerum, si esset eiusdem speciei, vel speciem suam per mixtionem totaliter amitteret, sicut gutta aquæ proiecta in amphoram vini. Sic ergo, si speciei post consecrationem fieret tanta permixtio extranei liquoris, quæ sufficeret ad totam substantiam vini corrumpendam, sic ibi desineret esse sanguis Christi sub totis speciebus; si autem non sit tanta permixtio desinit esse sub parte. Nam dato quod ille liquor permixtus in speciem vini mutetur, non tamen conuertetur in sanguinem Christi.

art. 5. & 3. & 3. p. q. 75. art. 6. ad 3. & q. 77. ar. 3. o. & 4. 3. p. q. 77. art. 8. o. & 4. d. 12. q. 1. art. 2. q. 4. o.

Quando liquor additur ipsis speciebus eas corrumpit,

AD PRIMVM ergo dicendum, quod facta permixtione speciei cum alio liquore, non remanet species eadem, vel secundum speciem, vel secundum numerum, vel secundum totum, vel secundum partem, & sic sub toto, vel sub parte non remanebit sanguis Christi, sed substantia vini, nec etiam facta separatione denuo erit ibi sanguis Christi, quia miscibilia quæ separantur a mixto non redeunt eadem numero, sed eadem specie.

Ad secundum, quod in contrarium obiicitur, dicendum quòd forma mixtionis dupliciter potest intelligi. Vno modo forma per quam corpus mixtum in specie collocatur, & sic est forma substantialis, per hunc enim modum forma lapidis dicitur forma mixti. Alio modo dicitur forma mixti qualitas quædam media resultans ex simplicibus qualitatibus commixtis. Cum ergo dicitur quod forma accidentalis substantiã non destruit, posset dici quod verum est, tamen destruit accidentia, & sic species sacramentales quæ sunt accidentia post commixtionem non manent, sed hæc solutio non est secundum veritatem. Nã forma mixtionis cum sit quædam qualitas media, non permutat nisi simplices qualitates, ex quibus componitur, species autem sacramentales non destruuntur quibuscunque qualitatibus variatis. Quia si odor vini, vel color mutaretur, non propter hoc desineret ibi esse sanguis Christi, nisi dimésiones quæ cæteris accidentibus sub sunt, vicem substantiæ gerentes secundum essentiam destruerentur, quod aliter accidere non potest quam accideret de substantia vini, si ibi esset. Et ideo aliter dicendum est, quod accidens non corrumpit subiectum effectiue sed dispositiue. Posita enim qualitate, quæ est necessaria dispositio ad formam ignis, scilicet calore, in summo, remouetur forma aeris: similiter posita media qualitate, quę est necessitas ad formam mixti, aufertur forma corporis simplicis.

4. contra gentiles. c. 81. ad 2. 1. p. q. 76. a. 4. ad 4.

ar. 18. ad 3. 12. q. 85. a. 1. ad & q. 110. ar. 2. ad 1. q. 112. a. 2. ad 2. 19.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum duratio Angeli habeat prius, & posterius.

198 DEINDE quæritur de angelo, vtrum duratio Angeli habeat prius & posterius videtur, quod sic. In eo enim cuius duratio non habet prius & posterius idem est esse & fuisse. Si ergo in duratione angeli non est prius & posterius, idem erit Angelũ esse & fuisse. Sed hoc est impossibile, quia Deus potest facere quod Angelus non esset, cum non possit facere, quod nõ fuerit, ergo inconueniens est dicere quod in duratione Angeli non sit posterius.

2. d. 2. q. 1. & d. 27. q. 4. ar. 1.

¶ 2 Præterea. Nullum creatum est infinitum in actu. Sed duratio Angeli est infinita ex parte post, ergo non est tota simul in actu, & ita est ibi prius & posterius.

Boetius.

¶ 3 Præterea, mensura debet esse proportionata mensurato. Sed esse Angeli est finitum in actu: ergo esse, quod est eius mẽsura est finitum & sic idem quod prius.

¶ 4 Præterea, ratio æternitatis in hoc perficitur quod est tota simul, quia secundum Boet. in 5. de consolatione, æternitas est interminabilis vitæ tota simul, ac perfecta possessio. Si ergo æuum quod est Angeli duratio, non habeat prius, & posterius non videtur ab æternitate differre.

Sed contra. Secundum Philosophum in quarto Phi. (T.c. 104.) propter prius & posterius in motu, est prius & posterius in tempore, quod mensurat motum. Sed in esse angeli non est aliquis motus, nec illud esse aliquo modo motui subiacet, ergo in æuo quod est eius mensura non est prius & posterius.

¶ Præterea, tempus nihil aliud est quam numerus prioris & posterioris. Si ergo in æuo sit numerare prius & posterius, æuũ nihil differt a tempore.

Respondeo dicendum, quod de re aliqua possumus loqui dupliciter. Vno modo secundum quod est in rerum natura. Alio modo secundum quod est in consideratione nostra. Primo modo accipitur substantia rei cum omnibus suis dispositionibus & operationibus, quia sine his substantia non inuenitur in rerum natura. Sed secundo modo potest accipi substantia absque suis dispositionibus, quia consideratio substantię non dependet a consideratione suarum dispositionum. Accipiẽdo ergo mẽsuram durationis secundum primum modum, sic soli Deo competit duratio, quæ sit tota simul, & non alicui creaturæ eo, quòd solus Deus est immobilis quantum ad essentiam, & quan-

1. p. q. 9. ar. 2. 1. & 2a. q. 10. ar. 2. 3. q. 14. ad 15

1.p. q6.9. art.1.0. & a2.q.10.a. a.3.q. 14. ad 15.† A lias immu tabilis a.d. a.q. 1.a. 1. o. Reproba tio.1. p. q. 10.ar.5.o.

& quantum ad omnia quæ circa essentiam considerari possunt. Quælibet autem creatura est uariabilis uel secundum substantiam, uel secundum aliquam dispositionem aut operationem. Et secundum hoc Aug. ar. q. ad Orosium, ponit omnes creaturas esse in tempore: etiam Angelos. Sed accipiendo mensuram durationis angeli secundo modo, prout consideratur eius substantia absolute eius mensura est æuum, & non tempus, de quo quidem æuo est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod in æuo est prius & posterius, sed non sicut in tempore. In tempore namque est prius & posterius cum innouatione, in æuo autem sine innouatione. Sed hoc non est intelligibile, impossibile est enim esse alicuius durationis duas partes simul, quarum una alteram non includat, sicut mensis includit diem, unde simul est aliquid in die, & in mense. Sed duo dies & duo menses, simul esse non possunt. Vnde quandocunque in aliqua duratione ponuntur duæ partes, quarum una est prior, & altera posterior, oportet quod una transeunte alia de nouo adueniat, & sic oportet in omni duratione, in qua est prius & posterius, quod fiat innouatio. Mensura autem durationis innouationem habere non potest, nisi illud quod per durationem mensuratur innouationem recipere possit, esse autem angeli est absque innouatione, quia ex quo cœpit esse immutabiliter perseuerat, cum nec in eo sit motus, nec sit alicui motui subiectum, sicut esse corporum corruptibilium est subiectum motui cœlesti. Sic ergo si attribuatur mensura angelo quantum ad substantiam tantum illa non habet prius & posterius, sic enim mensuratur eorum esse æuo, & similiter si attribuatur eis mensura durationis quantum ad essentialem operationem beatitudinis, sic enim sunt in participatione æternitatis. Si uero attribuatur eis mensura durationis ratione aliarum operationum, uel affectionum, sic eorum mensura habet prius & posterius. & ita etiam mensurantur tempore, secundum quod dicit Augu. 8. super Gene. ad literam, quod Deus mouet creaturam spiritualem per tempus.

ar.215. & 187. 1.d..22r.4. o.ad 4. 1.p.q.10. a. 5. ad 1. q. 12.arti.10. ad 2. ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod rei æternæ, uel æui æternæ aliquid potest attribui dupliciter. Vno modo ratione sui ipsius, & sic non attribuitur ei, neque fuisse, neque futurum esse, sed solum esse, quia in præterito & futuro implicatur prius & posterius, non autem in præsenti. Alio modo ratione mensuræ adiacentis, uel subiacentis, idest ratione temporis, & sic attribuitur ei fuisse per concomitantiam ad tempus præteritum, & futurum esse per concomitantiam ad tempus futurum. Ipsum enim momentum æternitatis adest toti tempori, unde dicit Augu. de Deo, quod fuit, quia nunquam defuit. Erit, quia nunquã deerit. Sic ergo Deus non potest facere angelum non fuisse, quia non potest facere quin tempus præteritum simul cum esse angeli fuerit, potest autem facere angelum nõ esse, quia potest facere, ut esse angeli non sit simul cum tempore, quod præsens est nunc, uel erit in futuro, & sic illa diuersitas magis dependet ex modo locutionis, quam ex natura rei.

1.p.q.10.a. 2. ad 4. & ar.5.ad 3. ar.96 & 1. p.q.25.ar. 4 & 22.q. 152.art.3. ad 3.ad 2. 1.p.q.7. 2. 1 ad 2.ue.

Ad secundum dicendum, quod infinitum dicitur dupliciter. Vno modo priuatiue, & sic non attribuitur nisi illis, quæ habẽt extensionem, uel quantitatem, hoc. n. solum natum est habere finem, & ita æuum nullo modo habet infinitatem, neque aliquã extensionem, nisi quatenus extensio in eo consideratur ex operatione mensuræ subiacentis. s. temporis, & ita nullum creatum est infinitum in actu. Alio modo dicitur infinitum negatiue. s. quia non habet finem, & sic indiuisibilia dicuntur infinita, ut punctus, & unitas, quia non sunt finita, & hoc modo æuum est infinitum, qui scilicet non finitur. Sic autem aliquod creatũ esse secundum aliquid infinitum actu nihil prohibet.

q6.1.ar.2. ad 5. & 1. di.2.q.1.a. r.ad.6. art.179.c. & 1.p.q.7 art.2.3. 1. & q.15.ar. 2.ad 4.1.p. q.50.art.5. ad 4.& q. 50.arti. 2. ad 4. Car. huius & a. 100.

Ad tertium dicendum, quod per eundem modum est infinitum esse angeli & æuum.

Ad quartum dicendum, quod inter æternitatem & æuũ potest assignari triplex differentia. Quarum una potest sumi ex prædictis: nam æternitas mensurat ipsam substantiam æterni secundum quod est in rerum natura, idest cum omnibus quæ ei attribuuntur, non autem æuum ut dictum est. Alia sumitur ex hoc, quod æternitas mensurat esse per se stãs, unde æternitas est idem cum substantia æterni. Aeuum autem mensurat esse creatum, quod non est per se stans, quia est aliud a substantia entis creati. Tertia potest sumi ex hoc, quod æuum, quamuis sit indeterminabile ex parte finis, non tamen ex parte principii, æternitas uero ex parte utriusque.

QVAESTIO III.

DEINDE quæritur de anima.
¶ Et primo quantum ad naturam.
¶ Secundo quantum ad gratiam.
¶ Tertio quantum ad culpam.
¶ Quarto quantum ad gloriam.

Circa naturalia animæ quæsitum est de eius substantia, & de eius operatione.

CIRCA substantiam quæsita sunt duo.
¶ Primo utrum anima sit suæ potentiæ.
¶ Secundo utrum secundũ suã substantiam sit incorruptibilis.

ARTICVLVS V.

Vtrum anima sit sua potentia.

AD primum sic proceditur. Videtur quod anima sit suæ potentiæ, quia in lib. de spiritu & anima dicitur, quod anima 199
est quædã sua. s. potentiæ, quædam uero sua non est, s. uirtutes. 1.p. q.77.
¶ 3 Præterea, Aug dicit in lib. de Trin. quod memoria, intelligentia. & uoluntas sunt una mens, una uita, una essentia. Sed hæc tria, secundum magistrum 3. dist. primi libri sententiarum, sunt tres animæ uires: ergo uires animæ sunt ipsa eius essentia.

a.1.o. Spiritu. ar.10.o. & anima. a 12.o.2

Sed contra est, quod Dio. 11. c. cœ. hie. distinguit superiores substantias. s. angelos in tria. s. substantiam, uirtutem, & operationem. Sed angelus non est minoris simplicitatis quam anima ergo & in anima sua substantia non est sua uirtus, siue potẽtia. Præterea, eorum quæ sunt idem si unum multiplicetur, & reliquum. Si ergo anima sit idem quod suæ potentiæ, uidetur cũ potentiæ sint multæ, quod essentia animæ una esse non possit.

Sed cõtra diuisione 2.

Respondeo dicendum, quod de anima dupliciter loqui possumus. Vno modo secundum quod est quædam substantia, & sic impossibile est quod animæ sit suæ potentiæ duplici rõne. Quarum una sumitur ex eo, quod est animæ proprium, quia. s. impossibile est, ut idem secundum idem sit naturaliter principium plurium, & diuersorum numero, imo quasi oppositorum. Anima autem secundum diuersas potentias inuenitur esse principium actuum diuersorum secundum species, & quasi oppositorum. Vnde impossibile est, quod ipsa essentia animæ quæ est una, sit immediatum horum principium, & ideo oportet ponere in anima præter eius substantiam potentias naturales, quæ sunt horum actuum immediata principia. Secunda ratio sumitur ex eo quod est commune animæ & omni substãtię createę. In nulla. n. substantia creata est idem esse & operatio: hoc. n. solius Dei est. Essentia autem est essendi principium, potentia uero operationis, ergo cum ab uno naturaliter nõ sit nisi, unum nulla substantia, nisi diuina est sua potentia. Nec est instãtia de potentia materiæ, etiam dato quod sit sua essentia: quia talis potentia non est ad operationem, sed ad esse Alio modo possum loqui de anima secundum quod est quoddam totum potentiale, & sic diuersæ potentiæ sunt diuersæ partes eius, & ita anima prædicatur de potentiis, uel econuerso abusiua prædicatione, sicut totum integrale de suis partibus, uel cõuerso, quamuis minor sit abusio in toto potẽtiali, quã integrali, q a totũ potẽtiale. secundũ suã substãtiã adest cuilibet parti, non autẽ integrale.

Nota bene

1.p.q.97.a 1.ad 5.& a 5.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Vtrum anima rationalis sit corruptibilis.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod anima rationalis sit corruptibilis: quia secundum Dama. Nulla substantia potest esse sine propria operatione, propria autem operatio 200
animæ rationalis est intelligere, quæ indiget corpore, cum non sit intelligere nisi, phantasmate, ut patet per Philosophum. 3. de anima. (T. c. 30.) Ergo distructo corpore substantia animæ rationalis non manet.

art.6. o. & anima. art. 1.4.o.& 12. q6.85.a.6t c.& 1.p. q. 76.ar.3.ad 1.

¶ 2 Præterea, illud quod habet uirtutem, ut sit semper non inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse omnis enim res est quandiu uirtus rei exposcit: ergo quod inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse non habet uirtutem, ut sit semper. Sed omne quod incœpit esse inuenitur quandoque esse, & quandoque non esse, ergo nihil quod incœpit esse habet uirtutem, ut sit semper, & ita nihil quod incœpit esse potest esse incorruptibile. Sed anima rationalis incœpit esse, ergo nõ potest esse incorruptibilis.

¶ 3 Præterea, homini cõpositi ex corpore & anima est quoddam esse aut ergo præter hoc esse anima hẽt aliud esse, aut nõ. Si habet aliud esse, ergo cõpositio aduenit animæ post esse completum, ergo hmõi compositio est animæ accidẽtalis, & sic homo non erit ens per se, sed ens per accidens, quod est inconueniens. Si autem non habet aliud esse anima præter esse compositi, ergo postquam deficit esse compositũ, anima esse non potest

test. Sed in morte corporali deficit esse compositi: ergo anima post mortem corporis non remanet.

¶ 4 Præterea, anima est forma corporis, aut ergo per essentiã, aut per aliquod accidens. Si per accidens, sequitur quod compositio animæ & corporis sit accidentalis, sicut hominis ad indumentum. Si per essentiam, ergo cum forma inquantum est forma non possit esse sine materia, uidetur quod anima post mortem corporis remanere non possit.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2 de anima. (Tex. com. 21.) quod rationale separatur ab aliis, sicut perpetuum a corruptibili.

Præterea Philoso. in. 10 Ethi. ostendit fœlicitatem contẽplatiuam præeminere ciuili, eo quod est diuturnior. Sed ciuilis durat usque ad mortem, ergo contemplatiua est etiam post mortem, & sic etiam anima post mortem corporis manet.

de anima arti. 14.o.

Respondeo dicendum, quod necesse est ponere substantiam animæ rationalis esse incorruptibilem. Si enim corrumpitur, aut corrumpitur per se, aut per accidens. Per se quidem corrũpi non posset, nisi esset composita ex materia, & forma contrarietatem habente, quod esse non potest, nisi esset elementum, aut ex elementis, ut antiqui Philosophi posuerunt, quorũ positiones in 1. de anima reprobantur. Per accidẽs etiam corrumpi non potest, nisi poneretur quod non haberet esse per se, sed solum esse cum alio, sicut est de aliis formis materialibus, quę ꝓprie non habent esse subsistens, sed sunt per se compositorum subsistentium quorum sunt partes; & sic per accidens corrumpuntur compositis corruptis, hoc autem de anima rationalis dici non potest. Nam quod non habet per se esse, impossibile est quod per se operetur, unde etiam aliæ formę non operantur, sed composita per formas. Anima autem rationalis habet ꝑ se operationem, quam exercet nullo organo corporeo mediante, scilicet intelligere, ut probat Philosopus 3. de anima. (T. c. 6.) Non enim posset omnium sensibilium formas cognoscere nisi ab omnibus formis sensibilibus esset actus omnium, cum nihil recipiat quod iam habet. Oportet ergo si anima per aliquod organum intelligeret, quod suum organum careret omni forma sensibili, cum omnes formas sensibiles sit nata intelligere, sicut pupilla caret omni colore ad hoc quod uisus possit omnes colores cognoscere. Impossibile est autem esse aliquod organum corporale carens omni forma sensibili, relinquitur ergo substantiam animæ intellectiuæ esse incorruptibilem. Vnde & Philosopus dicit in 2. de anima, quod intellectus uidetur esse substantia quædam, & non corrumpi. Hunc autem incorruptibilẽ intellectum quidam ponunt extra homines esse ponentes animam quæ est pars hominis corruptibilem fore, qui ponunt intellectum separatum continuari dupliciter. Vno modo, per illustrationem secundum eos qui ponunt intellectum agentem separatum & incorruptibilem. Intellectum uero possibilem cõiunctum & corruptibilem. Alio modo per continuationem intellectus ad phantasmata secundum eos qui ponunt etiam intellectum possibilem esse separatum, & incorruptibilem. Sed primum horum esse non potest, quia si nobis non est aliqua uirtus nisi materialis, lumen intellectus agentis non poterit in nobis recipi nisi materialiter, cum receptum sit in recipiente per modum recipientis, & ita non recipietur modo intelligibili, & sic nos non poterimus esse intelligentes, similiter secundũ esse non potest, nam phantasmata sunt in nobis per nostram operationem, quæ sequitur esse substantiale, quia sic homo nõ haberet esse specificum ex hoc quod est rationalis, cum non sit rationalis nisi ex hoc quod intellectui coniungitur. Restat ergo quod ipsa anima humana, quæ est forma corporis, sit incorruptibilis.

Anima ꝑ se nõ corrũpit, neque ꝑ accidens.

1. p. q. 75. art. 1. o. & q. 76. ar. 1. ad 1. ar. 8. c. & q. 77. arti. 5.

1. p. q. 76. art. 1. c. & q. 88. ar. 1. c. & ueri. q. 18. art. 5. ad 8. Spirit. arti. 9. & 10. & 1. par. q. 79. ar. 4. & 5.

pot. q6. 3. arti. 9. ad 22. & 1. p. q. 75. art. 8 ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod anima indiget aliquo corporali ad suam operationem dupliciter. Vno modo sicut organo, per quod operatur, sicut indiget oculo ad uidendum, & sic ad intelligendum non indiget aliquo organo, ut probatum est. Si autem sic indigeret organo ad intelligendum esset corruptibilis, utpote non potens per se operari. Alio modo anima ad operandum indiget aliquo corporali sicut obiecto, sicut ad uidendum indiget corpore colorato, & sic anima rationalis indiget ad intelligendum phantasmate: quia phantasmata sunt ut sensibilia intellectiuę animę, ut dicitur 3. de anima (T. c. 30.) Oratio autem quæ sic indiget aliquo corporali a principio non potest esse sine corporali illo, potest autem postea, sicut anima sensitiua nullam operationem habere potest, nisi prius moueatur a sensibilibus, quæ sunt extra animam. Sed præterea remanet actus imaginationis etiam sensibilibus abeuntibus. similiter destructis phantasmatibus operatio intellectiua in anima remanere potest.

1. p. q. 84. ar. 7. o.

Ad secundum dicendum, ꝙ illa rõ est probatio Physi. in pri. cœ. & mundi, qui ostendit ꝙ omne generatum est corruptibile, & habet locũ in illis quæ fiunt & corrumpũtur, naturaliter, in quibus ex defectu uirtutis est, quod possunt nec semper fuisse nec semper fore, non autem habet locum in his quæ ꝑ creationem fiunt, quæ accipiunt a Deo uirtutem, ut sint semper, ꝑ quam esse non possunt antequam eam accipiant.

Ad tertium dicendum, quod anima esse suum communicat corpori, quod quidem ita acquiritur esse animæ in corpore, ut secundũ ipsum subsistere possit, quod non est de aliis formis, & sic ipsum esse animæ fit esse compositi, & tamen manet composito destructo. 1. p. q. 75. a 1. & 2. 3.

Ad quartum dicendum, quod anima secundum suam essentiam est forma corporis, nec destructo corpore destruitur anima quantum ad id secundum quod est forma sed solum desinit esse forma in actu. ar. 42. c.

QVAESTIO IIII.

DEINDE quæritur de operatione animæ.
ET circa hoc quæruntur duo.
¶ Primò, vtrum anima intellectiua omnia quæ cognoscit, cognoscat in prima ueritate.
¶ Secundo, utrum anima separata a corpore habeat actus sensitiuarum potentiarum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum anima quicquid intelligit, intelligat in prima ueritate.

201

AD primum sic proceditur. Videtur quod anima quicquid intelligit intelligat in prima ueritate. Aug. enim dicit in libro confessio. Si ambo uiderimus id uerum esse quod dico, ubi quæso uidemus. non ego in te, nec tu in me, sed ambo ĩ ea quæ supra nos est incommutabili ueritate, & sic omne uerum quod anima cognoscit, in prima ueritate uidet.

1. p. q. 12. a. 1. ad 3. q. 84. ar. 4. o. & q. 16. ar. 6. ad 1. & 2

¶ 2 Præterea. Verum addit supra ens manifestationem, ergo prima ueritas est per quam omnia manifestãtur. Sed id, quo aliud manifestatur oportet, esse maxime manifestum, sicut patet in principiis demonstrationis, & de luce corporali, per quã uisus corpora uidet, ergo prima ueritas est maxime omnibus mentibus manifestata, & sic non solum per eam, sed in ea omnia cognoscuntur.

¶ Sed contra. Multi de conclusionibus demõstratiuis ueram cognitionem habent, qui de prima ueritate nihil considerant, ergo non omne uerum in prima ueritate cognoscitur.

¶ Præterea, Aug. dicit in lib. de Libe. Ar. quod nullus de prima ueritate iudicat, & nullus sine ea recte iudicat, & ita si de ea non iudicatur, non cognoscitur, nec alia in ea.

Respondeo dicendum, quod sicut dicit quædam glo. supra illud Psal. 11. Diminutæ sunt ueritates &c. Ab una prima ueritate multæ ueritates in mentibus hominum resultant, sicut ab una facie hominis resultant multæ facies in speculo fracto, hæc autem resultatio ueritatis est quantum ad duo, s. quantum ad lumen intellectuale de quo in Psalm. 4. Signatum est super nos lumen uultus tui Domine. & quantum ad prima principia naturaliter nota siue sint complexa, siue incomplexa. Nihil autem possumus ueritatis cognoscere, nisi ex primis principiis, & ex lumine intellectuali, quæ ueritatem manifestare non possunt, nisi secundum quod sunt similitudo illius primæ ueritatis, quia ex hoc etiam habent quandam immutabilitatem, & infallibilitatem. Sic ergo in prima ueritate secundum suam essentiam non omnia uidentur a nobis in statu uiæ, cum nec ipsa per suam essentiam a uiatoribus uideatur. Sed in ipsa ratione suæ imaginis, scilicet ueritatis ad ea exemplatæ omnis ueritas a nobis cognoscitur. Et exinde est, quod duo idem uerum uident inquantum ab eadem prima ueritate resultat exemplata ueritas in mente vtriusque: & ita intelligendum est dictum August.

ar. 162. c. 22. q. 47. a. 6. c. & art. 15. c. & q. 49. a. 1. ad 1. arti. 1. o.

Et sic patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod operari aliqua, siue mouere dicitur dupliciter. Vno modo sicut principio formali operationis, uel motus, & sic oportet, qđ motio mouentis, uel operatio operantis terminetur ad id, quod operatur. Non enim ignis calefacit calorem quo calefacit. Alio modo, sicut instrumento, & sic motio mouentis terminatur ad id quod mouet, sicut manus baculo mouet, lapidem, & baculum mouet. Id ergo quo cognoscimus sicut instrumento, oportet esse nobis primo notum, & sic cognoscemus conclusiones ꝑ principia naturaliter nota, ad quæ comparatur intellectus agens sicut ad instrumenta, ut dicit commentator in 3. de anima: sed id quo cognoscimus

Ad rationes.

Mouere aliquod a. dicit.

sicut

Commen- ficut forma cognoſcentis non oportet eſſe notum : quia nec o-
tatos. culus uidet lucem quæ eſt in oculi compoſitione , neque ſpe-
ciem per quam uidet,& ita etiam nō eſt neceſſarium ut quicun
que intelligit aliquid,intelligat intellectum ſuum quo intelligie
lumé,uel intellectuale.Sic ergo ueritas u prima ueritate in mé
tibus noſtris exemplata a nobis partim cognoſcitur ut de neceſ
ſitate ad hoc quod alia in ea cognoſcantur,ſcilicet quantum ad
ipſa principia,& partim non de neceſſitate cognuſci,ſcilicet quā
tum ad ipſum intellectuale lumen. Ipſa uero exiſtens ueritas a
nobis per ſuam eſſentiam non uidetur.

ARTICVLVS. VIII.

*Vtrum anima ſeparata poſſit habere actum ſenſitiua-
rum potentiarum.*

202 AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod anima,ſeparata
q.de ani- actum ſenſitiuum potentiarum habere poſſit. Caſſio.n.
ma ar. 15. dicit in li.de anima.Quod anima ſine corpore uidet & audit,&
o. reliquis ſenſibus uiget.

¶ 2 Præterea,Lucæ 16.quædam dicuntur de diuite in infer
num ſepulto,quæ ſine actu ſenſuum eſſe non poſſunt.Sed con-
ſtat quod ibi erat tantum anima diuitis ſine corpore, ergo ani-
ma ſine corpore operationem ſenſuum habere poteſt.

¶ 3 Præterea,Fruſtra eſt potentia quæ non reducitur ad actū.
Sed in anima poſt mortem remanent potentiæ ſenſitiuæ: ergo
& actus ſenſuum.

Sed contra,Sentire eſt operatio coniuncti, ergo deſtructo cō
iuncto in anima ſeparata remanere non poſſunt.

Reſpon.dicendum,quod impoſſibile eſt in anima ſeparata ali
cuius potentiæ ſenſitiuæ actum eſſe , quod ſic patet. Operatio
namque potentiæ ſenſitiuæ eodem modo perficitur in homine
& in bruto,eodem enim modo uidet homo per oculum , quo
equus. Actus autem ſenſitiuæ potentiæ in bruto non eſt ipſius
animæ ſenſitiuæ per ſe,ſed mediáte organo. Si enim per ſe ha
beret operationem,anima ſenſitiua in bruto per ſe haberet ſub-
ſtantiam,& ſic eſſet incorruptibilis,ut de anima rationali proba
Ar.200. tum eſt . Vnde cum ſit hoc inconueniens, impoſſibile eſt quod
in bruto , uel in homine potentia ſenſitiua habeat aliquem a-
ctum proprium,ſed omnis actus eius eſt coniuncti:unde in ani-
ma ſeparata remanere non poteſt . Quidam tamen dicunt ani-
Ar.189. c. mam ſenſitiuam habere duos actus, unum quem exercet orga-
no mediante,qui poſt mortem non manet,alium quem per ſe-
ipſam agit,& hic manet poſt mortem,hoc autem uidetur atte-
ſtari opinioni Platonis de anima , qui ponebat animam ſenſiti-
uam mouere ſeipſam, & ſic mouet corpus,& ſic illa operatio ,
qua mouebat ſeipſam erat ſibi propria , alia uero qua mouebat
corpus erat coniuncti, & propter hoc Plato ponebat animas ét
ar. 189. o. brutorū eſſe incorruptibiles.Hoc enim de neceſſitate ſequitur ,
quod tamen iſti non concedunt.

AD PRIMVM ergo dicendum,quód ſicut operationes uo-
luntatis propter quandam ſimilitudinem nominantur nomini-
bus paſſionum,quæ ſunt in appetitu ſenſitiuo,ita etiam intelle
ctus operationes nominantur ab operationibus ſenſuum pro-
pter ſimilitudinem.Et ſic loquitur Caſſio.

Ad ſecundum dicendum , quod illa uerba quæ dicuntur de
diuite oportet metaphorice intelligi,uel ſecundum rerum ſimi
1.p.q.54 u. litudines,& non ſecundum res ipſas,ut Aug.dicit.
5.ad 1. Ad tertium dicendum , quod ſecundum quoſdam in anima
ſeparata non manent potentiæ ſenſitiuæ actu,ſed in radice tan
tum.Si autem actu maneant non ideo fruſtra erunt,quamuis a-
ctibus careant,manent enim ad naturæ integritatem,ſicut mem
bra generationis in reſurgentibus corporibus.

QVAESTIO V.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad gratiam.
ET circa hoc quæruntur tria.
4 d 44.q.1. ¶ Primò de præcepto honorationis parentum.
a.3.q. 3.o. ¶ Secundò de conſilio quantum ad uotum obedientiæ.
¶ Tertiu,de uoto continentiæ.

ARTICVLVS IX.

*Vtrum aliquis teneatur contrahere, ut dote ſuſtentet pa-
trem ſi aliter non poſſit.*

203 AD primum ſic proceditur . Videtur quod ille,cuius pater
non poteſt ſuſtentari a filio niſi contrahendo accipiat do
tem , unde patrem nutrire poſſit,non teneatur contrahere ut
patrem ſuſtentet . Cum enim charitas ſit ordinata plus aliquis
tenetur ſibi quam patri . Sed laudabile eſſet ſi aliquis propter 4.d.38.q.2
uirginitatem ſeruandam ſe morti exponeret , ergo non tene- a.4.q.2. ad
tur aliquis pro ſeruanda patris uita matrimonium con- a. & a.54.
trahere. huius.

¶ 2 Præterea,Præceptum non contrariatur conſilio. Sed de
uirginitate ſeruanda eſt conſilium, ut patet 1.ad Cor.7.ergo p Apoſtolus
præceptum , de honoratione parentum non obligatur aliquis
ad hoc unde uirginitatem perdat.

Sed contra,Præceptum affirmatiuum obligat pro loco & té
pore. Sed tempus de honoratione parentum eſt quando paren
tes indigent,ergo nunc obligatur aliquis ex tali præcepto,& ita
uidetur quod teneatur matrimonium contrahere, ſi alias patri
ſubuenire non poſſit.

Reſpon.dicendum , quod caſus propoſitus non uidetur eſſe Opinio
de facili poſſibilis.Vix enim contingere poteſt,quod aliquis pa uarie de
rentes ſuſtentare non poſſit abſque matrimonii contractu ſal- contrahen
tem manibus,operando,uel mendicando.Si tamen hoc contin- do multa
geret,eſſet idem iudicium de uirginitate ſaluanda in illo arti- pro ſuble-
culo,& de aliis perfectionis operibus,ſicut eſt introitus in reli- uate.
gionem.de quo quidam uarie opinantur. Dicunt enim aliqui ,
quod ſi aliquis habet patrem indigentem,debet ei dimittere ſi
quod habet ad eius ſuſtentationem,& ſic poteſt licite religioné
intrare parentum curam patri cœleſti committens , qui etiam
aues paſcit. Sed quia hæc opinio nimis uidetur aſpera ideo me
lius uidetur dicendum, quod aut iſte qui habet propoſitum in
trandi religionem uidet in ſæculo non poſſe uiuere ſine peccato
mortali,uel non de facili.Si times ſibi periculum peccato mor-
talis , cum magis teneatur ſaluti animæ ſuæ prouidere quam
corporalis neceſſitati parentum nō tenetur in ſæculo remane-
re.Si autem uidet ſe poſſe in ſæculo conuerſari abſque peccato,
diſtinguendum uidetur,quia ſi ſine eius obſequio parentes nul
lo modo uiuere poſſunt , ſic teneretur eis ſeruire & alia opera
perfectionis prætermittere,& peccaret eos dimittens.Si uero ſine 22.q. 189.
eius obſequio poſſunt aliqualiter ſuſtentari,non honorifice, nō ar.6.o.3.q.
propter hoc tenetur opera perfectionis dimittere ſecus autem 101.ar. 1.
eſt de illo qui iam religionem intrauit , quia cum iam ſit mor- ad 3. & 4.
tuus mundo per profeſſionem ſolutus eſt a lege qua in munda
nis obſequiis parentibus tenebatur,ſecundum doctrinam apo-
ſtoli ad Ro.7.In aliis autem ſpiritualibus, puta orationibus , &
huiuſmodi eis tenetur ſeruire.Et hoc quod dictū eſt de introi-
tu religionis poteſt etiam de obſeruantia uirginitatis & aliis o-
peribus perfectionis dici.

AD PRIMVM ergo dicendum,quod ſi aliquis non eſſet uir Ad ratio-
ginitatem profeſſus non deberet mori fame antequam matri- nes.
monium contraheret.

Ad ſecundum dicendum, quod præceptum contrariari con-
ſilio nihil prohibet in caſu.

ARTICVLVS X.

*Vtrum religioſus, qui emiſit uotum obedientiæ , teneatur
in omnibus prælato obedire,etiam in
indifferentibus .*

CIRCA ſecundum ſic proceditur . Videtur, quod religio- 204
ſus qui emiſit uotum obedientiæ,tenetur in omnibus præ 22.q.1 t.2.
lato obedire,etiam in indifferentibus,quia per uotum caſtitatis 4. ad & q.
religioſus omni concupiſcentiæ renunciat, ergo per uotum obedien 18.ar. 3.o.
tiæ abrenunciat propriæ uoluntati quantum ad omnia. 2.d 44.q.2.

¶ 2 Præterea,Beatus Benedictus dicit in regula,quod etiam ar.3.o.
ſi prælatus impoſſibile iubeat temperādum eſt,ergo multo ma
gis in indifferentibus obedire tenetur.

¶ 3 Præterea,Votum obedientiæ ad ſtatum perfectionis per
tinét,hoc autem non eſſet ſi teneretur obedire niſi de his quæ
in regula continentur, quia quilibet ſubditus etiam ſæcularis
tenetur ſuo prælato obedire in aliquibus quæ pertinet ad ius
ſuæ prælationis.ergo uidetur quod religioſus teneatur ſimplici
ter in omnibus obedire.

Sed contra.Religioſus non tenetur ad plura quam ſæcularis, art. 14. ad
niſi quatenus ſe per uotum obligauit . Sed per uotum profeſ- a. & a57.
ſionis non ſe obligauit ad obediendum niſi ſecundum regulam, ad 10.
ergo in pluribus obedire non tenetur , quam quæ ſunt ſecun-
dum regulam.

Præt.Bernard.dicit in lib.de diſpen.& præcepto.Nihil præ-
cipiat mihi prælatus eorum quæ nō promiſi, nihil prohibeo eo
rum quæ promiſi.

Reſpon.dicendū, quod circa hoc partim conueniunt omnes
& partim adinuicem diſſentiunt . Quod enim religioſus non

art. 5. c. & 2. d. 44. q. 2 art. 3. o.

teneatur prælato obedire in his quæ sunt contra Deum, uel contra regulam, uel quaorum ad ea in quibus prælatis dispensatio non committitur omnes communiter dicunt, quod etiam in his quæ sunt arctiora quam regula, obedire non teneatur: sed sic obedire sit obedientiæ perfectæ, ut ab omnibus dicitur. Sed circa indifferentia, uel ea quæ sunt infra arctitudinem regulæ, aut æqualia regulæ, sunt duæ opiniones, quibusdam dicentibus quod obedire in huiusmodi est de necessitate obedientiæ, aliis autem quod non est de necessitate obedientiæ, sed de perfectione. Quæ quidem duę opiniones & si multum differre uideantur quantum ad uocem, tamen quantum ad rem parum uel nihil differre inueniuntur, nam ad regulam pertinere intelligenda sunt non solum ea quæ sunt expresse in regula, sed etiã illa quæ quocunque modo ad regulam reducuntur, utpote quæ pertinent ad obsequium fraternæ societatis, & ad punitionem culparum, ad quæ duo fere omnia huiusmodi indifferentia possunt reduci. Si tamen aliqua sunt quæ nullatenus ad regulam reducuntur, uidetur esse uerior opinio, quod obedire in huiusmodi non sit de necessitate obediẽtiæ, sed de perfectione, ut Ber. manifeste dicit in libro de præceptis & dispensationibus & hoc ideo quia obedientia non se extendit ultra potestatem uel ius prælationis, quę quidem secundum regulam limitatur.

In quibus teneatur obedire suo plato subditus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uotum continentiæ respicit speciale genus actus, sed uotum obedientiæ respicit generaliter omnes actus unde nisi determinaretur eius generalitas, esse religionum confusio, quia omnes ad idem tenerentur.

Ad secundum dicendum, quod loquitur quantum ad perfectionem obedientiæ.

22. q. 88. a. 12. ad 2.

Ad tertium dicendum, quod per uotum obedientiæ supponitur religiosus prælatio suo quantum ad generalem dispositionem uitæ suæ, licet non quantum ad omnes actus particulares, sæcularis autem suo prælato obedire tenetur quantum ad aliquot actus speciales, non quantum ad generalem, dispositioné uitæ suę.

ARTICVLVS XI.

Vtrum post uotum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum, nec exigere possit.

205

art. 56. ad 2. 4. di. 30. q. 2. art. 1. q. 2. ad 1. & d. 32. q. 1. ar. 1. & d. 38. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod post uotum simplex castitatis aliquis matrimonium contrahens nec reddere debitum, nec exigere possit, quia apud Deum non minus obligat uotum simplex quam solemne, ut canon dicit. Sed post uotum solemne emissum aliquis nec petere debitum, nec reddere potest, ergo nec post emissionem simplicis uoti.

¶ 2 Præterea, Per peccatum nullus excusatur a peccato. Sed iste qui contrahit post uotum simplex peccat quando primo debitum reddit, quia adhuc potest uotum implere religionem intrando, ergo postquam semel reddidit adhuc peccat uel reddendo, uel exigendo.

ar. 168. o.

Reddẽs debitum post uotum simplex an peccet.

Sed contra, Ecclesia non cogit aliquos ad peccandum. Cogit autem reddere debitum etiam post uotum simplex castitatis, ergo reddendo debitum non peccat.

Respondeo dicendum, quod quantum ad redditionem debiti omnes conueniunt, quod post simplex uotum continentiæ tenetur reddere debitum, quia uotum simplex matrimonium contractum non dirimit, & ex quo matrimonium est contractũ uir non habet potestatem corporis sui sed mulier, unde tenetur mulieri debitum reddere. Sed circa petitioni debiti quidam dicunt, quod cum quantum ad hoc sit in sua libertate, tenetur adhuc uotum implere, & ita peccat debitum petendo. Alii uero dicunt quod si per signa appareat, quod mulier uelit sibi debitum reddi quamuis ipsa petere erubescat, quod uir petere debet etiam post uotum simplex, & præcipue si timeat de uxoris lapsu, sed hoc in idem redit cum primo. Nam hæc est ex parte uxoris quædam interpretatiua petitio, & sic uir petendo reddit, unde non efficitur ex parte uxoris grauius matrimonium, quod esset si semper eam expresse petere oportet.

22. q. 88. a. 3. o.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod utrinsque uoti trãsgressio inducit reatum peccat mortalis ex hoc q utrũq; æqualiter obligat apud Deum, sed quantum ad impedimẽtum matrimonii non habet utrũque æqualem efficaciam. Nam per uotum solemne transfert se uouens quasi in corporale obseqniũ ipsius Dei per susceptionem ordinis, uel introitum religionis,

art. 168. c.

quod autem aliquis semel uni dedit non potest postmodum alteri dare, & ideo potest uotum solemne non potest aliquis se tradere in potestatem uxoris, matrimonium contrahendo, sed in uoto simplici est sola promissio. Qui autem aliquid alicui ꝑmittit potest idem alteri dare licet fidem promissionis non tenet, & ideo ille qui simplex uotum emittit, potest postmodum matrimonium contrahere licet peccet, quia priorem fidem irritam fecit.

22 q. 169. a. 2. ad 2. 4. d. 38. q. 1. a. 2. q. 2. o. & a 3. q. 1. ad 5. q. 2. a. 3. o. 2 s. q. 189 ar. 8. ad 3.

Ad secundum dicendum, quod primus concubitus non excusat sequentes, quibus debitum reddit a peccato, inquantum est peccatum, sed inquantum est actus quidam matrimonii consummatiuus.

QVAESTIO VI.

DEINDE quæritur de his quæ pertinent ad culpam.

¶ Et primo quantum ad culpam, quæ contrariatur bonis moribus.

¶ Secundo quantum ad culpã quæ contrariatur rectæ fidei.

CIRCA primum quæruntur tria.

¶ Primò, de acceptione personarum.

¶ Secundo, de peccato infamiæ.

¶ Tertio, de pretiositate uestium.

ARTICVLVS XII.

Vtrum qui honorat diuitem propter diuitias, peccet.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod qui honorat diuitem propter diuitias peccet. Ita enim dicit gl. Iacob. 2. Quod si introierit in conuentu uestro &c. Mundus pauperẽ abiicit, diuitem colit, fides Christi econtra docet facere, sed facere contra fidem Christi peccatum est, ergo honorare diuitem propter diuitias est peccatum. 206

22. q. 63. a. 3. o. ã.

¶ 2 Præterea, Honor secundum philosophum in 1. Ethi. debetur rebus diuinis. Sed diuitiæ non est aliquod diuinum ꝑpter diuitias, ergo debetur ei honor propter diuitias.

¶ 3 Præterea ex uerbis philosophi in 1. Ethi. colligitur quod honor est exhibitio reuerentiæ in testimonium uirtutis. Sed aliquando diues non est uirtuosus. Cum ergo falsum testimonium dicatur esse peccatum, quod non debet fieri propter scandalum, uitandum, uidetur quod nec etiam causa uitandi scandali, diues debeat propter diuitias honorari.

Sed contra est glo. Aug. Iac. 13. super illud si introierit &c. In quotidianis confessionibus, qui preferr diuitem pauperi non in hoc peccat, nisi intus ita iudicet, ut quanto ditior tanto melior uideatur, sed non semper aliquis huiusmodi exterioribus honoribus diuitem honorans, eum propter hoc iudicat meliorem, ergo non semper peccat.

Respon. ergo dicendum, quod accipere personam differt cõtra accipere causam. Accipere enim causam est iudicium formare ex aliquo quod faciat ad causam, quod laudabile est. Accipere uero personam est formare iudicium ex aliqua conditione personæ, quæ non facit ad causam, quod uitium est. Vnde contingit quod ex eadem conditione personæ considerata quandoque sit iudicium iustum, quandoque est acceptio personarum, sicut si in aliqua controuersia detur sententia pro aliquo, quia est literatior, erit acceptio personarum. Si autem ex hac consideratione in licentiando ad magisterium alius præferatur, non erit acceptio personarum. Si ergo aliquis honor diuiti exhibeatur propter causas, ad quas diuitiæ aliquid faciunt non erit acceptio personarum, erit autem si ad hoc nihil diuitiæ uperentur. Est autem duplex honor, unus qui debetur alicui ratione sui ipsius propter ipsam uirtutem, sicut est commendatio, inuitatio & huiusmodi, & ad hunc honorem diuitiæ nihil faciunt. Vnde si talis honor alicui propter diuitias exhibeatur, erit acceptio personarũ, unde dicit Valerius Maximus, q honores qui uirtuti debentur, sicut triumphi, & alia huiusmodi apud Romanos antiquos nulla pecunia emi poterant. Alius honor alicui debetur secundum statum, quem habet in Republica, sic enim in persona Republica honoratur, & propter hoc reges. & principes & huiusmodi personę honorantur, secundum illud 1. Petri. 4. Regem honorificare. Et quia in terrena republica diuites statum obtinent altiorem ideo ciues cœlestis. Hierusalem quasi in Babylonia peregrinantes, debent eis inter quos conuersantur, morem genere, ut Aug. dicit in lib. de ciui. Dei, in his quæ non sunt contra Deum, & sic etiam diuites honorare, illis dumtaxat honoribus qui ad exteriorem conuinctum pertinent, licitum est.

2. 84. c. & a. 130. 164. ã. & 22. q. 63. ar. 1. o. & 2. 4. c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in his quæ ad fidem

Christi

Christi pertinent peccatum esset diuites pauperibus præferre, sicut sunt ministrationes sacramétorum,& alia huiusmodi: sed in his quæ mundi conuictus requirit oportet mundo gerere morem.

Ad secundum dicendum, quod etiam diuitiæ inquantum sunt quoddam bonum, sunt aliquid diuinum, præcipue inquantum præbent facultatem ad multa bene agenda.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de honore, exhibetur alicui ratione sui ipsius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum aliquis peccet infamiam non repellendo.

207 ar. 119. o. & opus. 19. c. 16. & 22. CIRCA secúdum sic proceditur. Videtur quod aliquis peccet infamiam non repellendo. Crudelis enim esse dicitur qui famam suam negligit. Sed crudelitas peccatū est, ergo peccatum est infamiæ non resistere.

¶ 2 Præt. Eccl. 17. dicitur. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo, ut. s. ei prosit exéplo & uerbo, sed hoc impeditur per infamiam: ergo quilibet tenetur repellere infamiam.

Sed contra est, quod contémnere infamiam uidetur esse actus humilitatis. Vnde in uitis patrum legitur de multis sanctis patribus, qui proprias infamias sustinebant eas non repellentes: ergo non est peccatum.

22. q. 129. a. 1. ad 3. & q. 131. art. 2. o. Respondeo dicédum, quod vtrumque, scilicet & contemptus famæ & appetitus potest esse laudabile & uitiosum, fama. n. non est necessaria homini propter seipsum, sed propter proximum ædificandum. Appetere ergo famam propter proximum charitatis est, appetere verò propter seipsum ad inanem gloriam pertinet. Econuerso contemptus famæ ratione sui ipsius húmilitatis est ratione uero proximi ignauia & crudelitas. Illi ergo quibus incumbit ex officio, uel ex statu perfectionis aliorum saluti prouidere, peccant, nisi infamiam propriam inata posse repellant. Alii uero quibus magis custodia suæ propriæ salutis imminet, possunt suæ humilitati prouidentes famam, vel infamiā contemnere. Sed cum infamia dupliciter repellatur, scilicet occasionem subtrahendo, & linguas detrahentium compescendo: primo modo omnes tenentur infamiam uitare: alias sine scandalo actiuo transiri non posset, quod semper peccatum est: sed secundo modo non tenentur nisi quatenus debet aliquis saluti proximorum prouidere: & hoc est, quod Greg. 9. dicit. Home. super Ezec. Linguas detrahentium, sicut nostro studio non debemus excitare, ut ipsi pereant: ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat: aliquando etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui nos ad bona audire poterant corda innocentium corrumpant & infra. Hi etenim, quorum uita in exéplum imitationis est posita, debent si possunt detrahentium sibi uerba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant: & in prauis moribus remanentes bene uiuere contemnant.

Ex his patet solutio ad obiecta.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum uti preciosis uestibus semper sit peccatum.

208 22. q. 169. a. 1. o. AD tertium sic proceditur. Videtur quod uti preciosis uestibus semper sit peccatum. Omne enim quod fit propter inanam gloriam peccatum est. Sed preciosa uestimenta nō portantur, nisi ad inanem gloriam. Vnde Greg. in Homel. de diuite Epulone. Nemo quippe uestimenta preciosa nisi ad inanem gloriā quærit, uidelicet ut honorabilior cæteris esse uideatur. Nam quia pro sola inani gloria preciosum uestimentum quæritur, ipsa res testatur, quod nemo vult ibi preciosis uestib. indui, ubi ab aliis non possit uideri: ergo vsus preciosarum vestiū semper est peccatum.

¶ 2 Præterea, 1. Thi. 6. Habentes alimēta, & quibus tegamur his contenti simus. Glo. Quod amplius est a malo est: sed preciositas uestium est amplius, ergo est peccatum.

Sed contra est, quod Seneca dicit ad quandam reginam. Indue te delicate non propter te, sed nec dignitas regia uilescat.

Præterea. 1. ad Thi. 2. Nō in tortis crinibus, aut auro aut margaritis, uel ueste preciosa Glo. ultra modum suum Et tamen si quis preciosis uestibus secundum modum suum utatur: non peccat.

Respondeo dicendum, quod aliter est hic loquendum de persona publica, & de persona priuata: nam in persona publica consideratur & status dignitatis, & propriæ personæ conditio: circa quæ duo ita se debet habere, ne dignitatis auctoritas ueniat in contemptum, & ne ipse in superbiam efferatur. Vtrunque ergo potest esse laudabile, & quod preciosis utatur ad reuerentiam auctoritatis inducendam, & quod uilibus utatur ratione propriæ humilitatis: ita dumtaxat neque ad auctoritatem conseruandum fiunt, in superbiam degenerent: & nedum nimiū seruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas, sicut Augu. dicit. Et hac ratione laudabiliter sacerdos in diuino officio preciosis utitur indumentis ad reuerentiam diuini cultus, & laudabiliter ab huiusmodi propter humilitatem in quibusdam religionibus abstinetur. In eo autem qui est priuata persona uitiosum est si propter propriam humilitatem obiectionibus indumentis utatur, etiam quam status proprius requirat. Vnde Grego. dicit in Homel. prædicta. Si ubiectio preciosi indumenti uirtus non esset Euangelista de Ioanne uigilanter non diceret. Erat indutus pilis camelorum. Licitum est autem ut secundum modum propriæ personæ preciosis utatur, sed peccatum est si proprium modum excedat: & quia preciosum dicitur relatiue sicut & magnum, cum id quod est preciosum uni, non sit alteri preciosum, preciositas uestium semper sonat in excessum proprii modi, & secundum hoc semper est peccatum preciosis uestibus uti, & sic loquitur Gregorius.

Persona communis potest & preciosis & uilibus indumentis uti.

22. q. 169. ar. 1. ad 2.

Io. Baptista.

Vnde patet solutio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod in alimēto & tegumento intelliguntur omnia quæ nobis sunt necessaria, & conuenientia nostri status. ad rōnes.

QVAESTIO II.

DEINDE quæritur de culpa, quæ contrariatur rectæ fidei.

ET circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, vtrum hæreticis sit communicandum.

¶ Secundo, vtrum redeuntes ad Ecclesiam sint recipiendi.

ARTICVLVS XV.

Vtrum hæreticis sit communicandum.

AD primum sic proceditur. Videtur quod hæreticis sit cōmunicandum. Dicitur enim Matth. 13. in Parabola de zizania, quod paterfamilias dixit messoribus. Sinite utraque crescere usque ad messem, messis autem est consummatio seculi, ut ibidem dicitur. Cum ergo per zizaniam intelligantur hæretici uidetur quod hæretici non sint a communione fidelium separandi ante diem iudicii. 209 22. q. 11. a. 3. o.

¶ 2 Præterea, uidemur contra hoc domini præceptum facere principes hæreticos interficientes.

Sed contra est quod dicitur 2. ad Cor. 6. Exite de medio eorū & separamini, & loquitur de infidelibus. quod patet ex hoc quod præmiserat Nolite ducere iugum cum infidelibus: ergo hæreticis non est communicandum.

Respon. dicendum, quod hæreticis cōmunicandum nō est duplici ratione Vna est, ratione excommunicationis. Nam cùm sint excommunicati, non est eis excommunicandum, sicut nec cum aliis excommunicatis. Alia est ratio hæresis. Primò propter periculum, ne eorum conuersatio alios corrumpat, secundum illud. 1. ad Corin. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Secundo etiam ne uideamur eorum peruersæ doctrinæ aliquem assensum præstare. Vnde in 2. canonica Io. dicitur. Si quis ueniat ad uos, & hanc doctrinam non habet, nolite eum in domum ducere, nec aue ei dixeritis, qui. n. dicit ei aue, communicat operibus eius malignis. Vbi dicit Glo. Secūdum quod non est instituta cōmunionem esse ostendit cum illo, alioquin simulatio est, quæ in Christianis esse non debet. Tertio ne ex nostra familiaritate aliis detur occasio erroris. Vnde ibidem dicit alia Glo. Et si uos forte decepti non estis, alii forsitan per talem uestram familiaritatem possent decipi: qui crederent illos placere uobis, & sic crederent illis. Vnde alia Glo. ibidem dicit. Tanta Apostoli atque eorū discipuli in religione cautela utebātur, ut nec uerbi quidem communionem cum aliquo eorum, qui a ueritate declinarent habere paterentur Hoc tamen intelligendum est, nisi cum aliquo loqueremur de eius salute. 22. q. 10. a. 9. o. & 4. d. 13. q. 2. ar. 3. c. & d. 18. q. 2. ar. 1. q. 1. o.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ī illo pcepto patris familias duplex cōditio intelligitur. Vna est, vt exponatur pceptum de uniuersali separatione malorum a bonis, & hoc accipitur 22. q. 10. ar. 9. c. fi.

ex ipsa quæstione messorum, qui dicunt, Vis imus & colligamut ea, hoc enim non erit usque ad diem iudicii, Secunda conditio est, ut intelligatur præceptum, quando mali sine periculo bonorum extirpari non possunt. Et hoc patet ex responsione patrisfamilias, qui dixit, ne forte colligentes zizaniam eradicetis simul cum ea & triticum. Quod quidem tribus modis
art. 26 1.4. contingere posset, uno modo si aliquis præscinderetur ante-
di. 18. q. 2. quam de eius malitia constaret. Vnde dicit glo. quod monet
ar. 1. q. 3. c. Dominus, ne ambigue iudicemus. Secundo si non esset in malitia obstinatus. Vnde nullus excommunicatur nisi propter contumaciam. Vnde dicit glo. ibidem. Monemur non cito amputate, quia qui hodie errat, forte cras defendet ueritatē. Et Thi. vlt. dicitur: Hæreticum hominem post primam & secundā correptionem de uita. Tertio si simul boni cum malis inuoluantur, propter quod dicit ibi glo. Augus. Quod multitudo non est excommunicanda, nec principes populi. Istis autem remotis debent mali præscindi, secundum illud 1. Cor. 6. Auferte malum ex vobis.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum hæritici redeuntes ad ecclesia sint recipiendi,

210
22. q. 11. ar. AD secundum sic proceditur. Videtur quod hæretici redeuntes ad ecclesiam non sint recipiendi, quia peccauerunt cō-
4. o. tra fidem, quæ est Ecclesiæ fundamentum. Et ideo in ædificatione ecclesiæ non debent super ædificari, ergo non debent ab ecclesia recipi.

Sed contra est, quod ecclesia nulli debet claudere gremium, sicut Christus qui de se dicit. Eum qui uenit ad me non eiciā foras. Ioan 6.

4. d. 29. ar. 1 Respondeo dicendum, quod quandiu huius uitæ status du-
q. 1. c. & ue- rat homo non potest esse totaliter in peccato obstinatus. Hoc
ri. q. 23. ar. erit enim in damnatis post mortem. Et ideo quandiu in hac ui-
7. ad 6. 22. ta uiuitur. cuilibet relinquitur locus pœnitentiæ, & quilibet
q. 11. art. 3, quantumcunque deliquerit, uel in fide, uel in moribus, est ab
4. c. 22. q. ecclesia recipiendus ad pœnitentiam, & contrarium dicere est
20. ar. 2. ad hæresis Nouatianorum; sed tamen non est necessarium, quod
3. & 3. q. semper ad dignitatem recipiantur, nisi cum aliquibus miseri-
84. ar. 10. c. corditer dispensaretur, præcipue propter bonum pacis, uel propter fructum alium qui inde speretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quandiu fundamentum fidei non habet, ab ecclesia recipi non debet, sed postquam conuersus incipit habere, recipiendus est.

QVAESTIO VIII.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum aliquis intellectus creatus possit videre Deum per essentiam.

211
ar. 1. & 14 c. DEINDE quæritur de hoc quod pertinet ad gloriam sci-
& 1. p. q. 12 licet de uisione Dei in patria, scilicet utrum aliquis intel-
ar. 1. o. & 2. lectus creatus possit uidere Deum per essentiam. Et uidetur
4 ad 3. ue- quod non. Intellectus ad intelligibile est aliqua proportio. Sed
ri. q. 8. ar. 1 intellectus creati ad diuinam essentiam nulla est proportio,
n. & 4. dis. cum distent in infinitum, ergo intellectus creatus diuinā essen-
49 q. 2. ar. tiam uidere non potest.
1. q. ¶ 2 Præterea. Plus distat spiritus increatus ab intellectu creato quam spiritus creatus a sensu. Sed sensus non potest cognoscere spiritum creatum, ergo nec intellectus creatus spiritum increatum.

Sed contra est Exo. 33. Super illud. Nō uidebis me homo & viuet, dicit gl. Gregorij. Fuere nonnuli qui Deum dicerent & in illa regione dissimilitudinis in claritate sua conspici, sed in natura minime uideri, quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neq; enim illi simplici & in commutabili essen-
12. q. 2. a. 3 tiæ aliud est claritas, aliud est natura, sed ipsa et natura clari-
c. ueri. q. 10 tas ipsa claritas natura est, & ita essentia Dei uidebitur a beatis.
ar. 4. c. 34. Respon. dicendum, quod necesse est ponere diuinam essen-
q. 7. ar. 8 c. tiam uideri a beatis. Beatitudo enim est ultima perfectio ratio-
q. 15. artic, nalis naturæ, nihil autem est finaliter perfectum, nisi attingat
10. o. ad suum principium secundum modum suum, quod iō dico, quia ad principium, q est Deus, attingit aliqd dupliciter. Vno modo per similitudinem, quod est commune omni creaturæ, quæ tantum habet de perfectione, quantum cōsequitur de di-
ar. 142. uina similitudine. Alio modo per operationē, ut prætermittatur ille modus qui est Christo singularis. s. in unitate personæ. Dico autem per operationem, inquantum rationalis creatura cognoscit & amat Deum, & quia anima immediate facta est a Deo, ideo beata esse non poterit, nisi immediate uideat Deū
absque medio, quod sit similitudo rei cognitæ, sicut species uisi Psal. 35.
bilis in pupilla uel in speculo, non autem absque medio, quod est lumen confortans intellectum, quod est lumen gloriæ, de quo in Psal. dicitur. In lumine tuo uidebimus lumen. Hoc autē est per essentiam Deum uidere. Vnde in hoc posuimus beatitudinem rationalis creaturæ, quod Deum per essentiam uidebit, sicut philosophi qui posuerunt animas nostras fluere ab intelligētia agente, posuerunt ultimam fœlicitatem hominis in continuationem intellectus nostri ad ipsam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod proportio dupliciter & q. 6. 18. a.
dicitur. Vno modo proprie secundum quod importat quendam 5. ad 8. ue-
determinatum excessum, & sic proportio requiritur inter intel ri. q. 5. a. 10.
lectum, & intelligibili ad hoc, quod sit cognitio cum compre- c. 1. p. q. 6. 12.
hensione, qualiter diuina essentia nunquam uidebitur ab intel- ar. 1. ad 4.
lectu creato. Alio modo dicitur communiter pro qualibet habitudine, & sic infinitum potest habere proportionem ad finitum, si sit perfectio eius, uel aliquam huius habitudinem habeat ad ipsum, & talis proportio sufficit ad hoc quod intellectus noster uideat diuinam essentia attingendo, non comprehendendo.

Ad secundum dicendum, quod obiectio illa procedit de distantia secundum proprietatem naturæ, non solum secundum rationem cognitionis. Nam spiritus creatus non est sensibilis, sed spiritus increatus est intelligibilis.

INCIPIT QVODLIBET.

VNDECIMVM.

QVAESTIO I.

ARTICVLVS I.

Vtrum solius Dei sit proprium esse ubique.

QVAESITVM fuit de Deo, de angelis, & hominibus
De Deo uero quæsitum fuit de immēsitate ip- 212
sius de cognitione eius & de prædestinatione. 1. p. q. 6. 8. 2.
Circa immēsitatem uero Dei quæsitum fuit, 3. & 4. o. &
utrū solius Dei sit proprium esse ubique. Ostē 1. di. 37. q.
debatur quod nō. Numerus enim est in rebus 2. o.
numeratis. Sed constat quod omnes partes uniuersi sunt numeratæ, ergo numerus est in omnibus partibus uniuersi, & sic uidetur quod sit ubique. Non est ergo solius Dei proprium esse ubique.

¶ 2 Præterea uniuersale est, quod est ubique & semper. Sed uniuersale non est hoc quod Deus, ergo non est proprium solius Dei esse ubique, & semper.

¶ 3 Præterea, substantia spiritualis excedit corporalem. Sed hoc quod dicitur esse ubique pertinet ad substantiam corporalem, quia in solis corporalibus est proprie assignare locum, ergo multo magis esse ubique pertinet ad substantias spirituales, & sic uidetur quod non sit solius Dei proprium.

¶ 4 Præterea. Ad commendationem terreni regis ptinet quod possit gubernare, etiam in absentia sua regnum. Sed Deus est commendator omni rege, ergo uidetur quod etiam competat sibi ad suam commendationem quod gubernet totum mundum, uel aliquas partes in absentia sua per prouidentiam, & sic non uidetur quod sit Dei proprium esse ubique.

¶ 5 Præt. Constat quod quædam dicuntur Deo esse propinqua, & quædam remota, & quanto magis sunt remota, tanto magis sunt corruptibilia. Nō autem possent dici aliqua propinqua, & aliqua remota si Deus esset ubique; ergo uidetur quod Deus non sit ubique.

¶ 6 Præt. Dato quod tota machina mundialis esset unū corpus continuum constat quod illud corpus esset ubique. Non ergo est solius Dei proprium esse ubique.

Contra Ambo. probat spiritum sanctum esse Deum, quia est vbique. Sed si esse ubique non esset solius Dei proprium ratio sua non ualeret. Cum ergo ratio huiusmodi ualeat, uidetur qd sit solius Dei proprium esse vbique.

Respon. dicendum, qd spiritualia dicuntur esse in loco, non
quidem per contactum magnitudinis, sed uirtutis, & ideo se- ar. 4. c. & 5
cūdum rationem uirtutis cuiuslibet rei spiritualis oportet nos c. & ad 3. 2.
loqui de loco, in quo est, uirtus aūt Dei est infinita, quæ quidē 71. c. fi. & o
infinitas apparet quantum ad duo, Primo, qa nō solum excedit pus. 3. ca.
creaturas, quæ sunt fuerunt & erunt, sed etiam omnes quæ pos 19.
sunt imaginari. Ergo Deus non solum est in illis quæ sunt fuerunt & erunt, sed & in illis quæ possunt imaginari esse. Secūdo

quia

quia uirtus Dei simul, & semel in omnibus operatur, & in singulis secundum proprium modum rerum, & ideo esse ubique proprie acceptum soli Deo competit. Alii aut rebus competit esse ubique proprie. Vnde distinguitur modus quo Deus est ubique, & quo aliæ res quibus aliquo modo competit esse ubique. Nam huiusmodi dicuntur esse ubique, quia sunt tantum in his quæ sunt & præsentia sunt, Deus autem non, solum in his quæ sunt, sed etiam in imaginatis & in præteritis & futuris.

Item, aliæ res non sunt ubique sicut in loco uno, sed sicut in diuersis locis, sed Deus ita est ubique quod est in quolibet & in toto, quia eius uirtus habet efficaciam non solum in id quod est commune uniuerso, sed etiam in id quod est proprie unicuique rei particulari. Et ideo est in omnibus, sicut in uno loco & sicut in pluribus, quod est proprie esse ubique. Vnde cum hoc modo solus Deus sit ubique, solius Dei est proprium esse ubique.

1.p.q.16.a.7.ad 2. AD PRIMVM ergo dicendum quod numerus non est in rebus numeratis sicut in loco, sed sicut accidens in subiecto.

¶ Præterea, Vnus numerus, licet sit in omnibus numeratis sicut unica essentia, non tamen est in qualibet per ea, quia non quælibet pars numeratur eodem numero. Item numerus non est omnino unus, sed multitudo quædam. Deus autem est in rebus per unitatem suam, & in singulis operatur ut dictum est.

1.p.q.8.a.4.ad 1.& uer.q.2.a.5.ad 13.& 14. Ad secundum dicendum, quod uniuersale dicitur esse ubiq; & semper magis per remotionem, quam per positionem. Non enim dicitur ubique esse & semper eo quod sit in omni loco, & in omni tempore, sed quia abstrahit ab his quæ determinat locum, & tempus, determinatum, & præterea uniuersalia non sunt subsistentia.

Ad tertium dicendum, quod substantia spirituali excedit corporalem excessum dignitatis naturæ, sed non in uirtute agendi, imo uidemus, quod multæ substantiæ spirituales habent determinata corpora, in quibus agant, sicut anima rationalis corpus humanum.

Ad quartum dicendum, quod si Rex non est ubique per totum regnum est ex defectu Regis terreni propter circumscriptionem suæ substantiæ. Deus autem cum sit in circunscriptus est ubique, & tamen si non esset ubique, nihilominus gubernaret omnia prouidentia sua. Vnde in Rege terreno non esse præsẽs est defectum, sed quod gubernet in absentia est ad commendationem, Deus autem & ubique & omnia gubernat.

Ad quintum dicendum, quod huiusmodi distantia & propinquitas creaturarum ad Deum non est secundum locum, sed secundum similitudinem, & dissimilitudinem. Nam illa quæ magis assimilantur Deo dicimus esse sibi propinquiora, quæ uero magis recedunt a similitudine ipsius dicimus esse sibi remotiora.

1.p.q.8 a.1.ad 3.& 4.d.17.q.1.a.q a.6. Ad sextum dicendum, quod dato quod tota machina mundialis esset unum corpus continuum, non tamen propter hoc posset imaginari quod esse vbique, sed in uno loco tantum, quia totum illud in quo esset acciperetur pro uno loco, & sic non attingeret quodlibet particulare, quod esse ubique complectitur in sua ratione.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus cognoscat malum per bonum.

213

ueri.q.3.a.4.et 1.d.q 35.a.5 ad 5.& 2.15.d.4 ad 4. CIRCA cognitionem uero Dei quærebatur, vtrum Deus cognoscat malum per bonum, & videtur quod non, quia cognoscere vnum per aliud pertinet ad defectum cognitionis, sed in diuina cognitione nullus potest esse defectus, ergo uidetur quod Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 2 Præt. cognoscere vnum per aliud est in cognoscendo discurrere. Sed in diuina cognitione non est discursus, ergo cum cognoscere malum per bonum sit cognoscere vnum per aliud videtur, quod Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 3 Præt. quicquid Deus cognoscit, cognoscit per essentiam suam Sed malum nec est effectus diuinæ essentiæ, neque est ei oppositum, vt dicit August. ergo videtur, quod Deus non cognoscat malum per bonum.

¶ 4 Præt. Philosophus dicit in 3. de anima. (T.c.30.) Quod intellectus qui semper est in actu non cognoscit priuationem.

p.q.14.ar.10.ad 5. Sed intellectus diuinus est semper in actu, ergo &c.

¶ 5 Præt. Omne quod cognoscitur, cognoscitur per aliquam similitudinem in ipso cognoscente existentem Sed malum non habet, aliquam similitudinem in Deo, ergo Deus non cognoscit malum per aliquod bonum, quod in eo existat.

Sed contra est, quod Aug. dicit quod malum cognoscitur, secundum, quod ab ipso bono discordat.

Respondeo dicendum, quod propria cognitio vniuscuiusque rei est secundum, quod cognoscitur per propriam rationem. In cognoscibilibus, autem quædam sunt quæ habent rationem propriam absolutam, ut homo, & lapis, quorum propria ratio non dependet ex alio. Quædam vero sunt quæ non habent propriam rationem absolutam, sed ex alio dependentem, sicut est in relatiuis & priuatiuis, & in negatiuis, quorum ratio dependet ex ordine quem habent ad alia, nam ratio cæcitatis nõ est absoluta, sed dependens inquantum habet ordinem ad visum cuius est priuatiua. Cum ergo Deus animam cognoscat, secundum proprias rationes, dico quod illa quorum ratio est absoluta, cognoscit absolute, & non per aliquod aliud illa uero quorum ratio est dependens, & in ordine ad alia cognoscit, secundum ordinem ad illa ex quibus dependent. Cum ergo ratio mali non sit absoluta, sed dependens inquantum, s. discordat a bono creato cognoscit malum secundum ordinem ad bonum, secundum quod scilicet discordat ab ipso bono. 1.p.q.14.a.10.12.q.100 ar.6.ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in illis quæ habent rationem absolutam est ad defectum cognitionis cognoscere vnum per aliud; sed non in illis, quorum ratio est ad aliud, ut dictum est. uer.q 10.a.8.ad 9 & a.9.ad 3.

Ad secundum dicendum, quod cognitio discursiua est cognoscere vnum cognitum per aliud cognitum absolute. Sed cognoscere vnum incognitum per aliud cognitum, ad quod ordinatur, non est discurrere cognoscendo, & hoc modo cognoscitur malum.

Ad tertium dicendum, quod licet malum non sit oppositum diuinæ essentiæ, tamen est oppositum effectui diuinæ essentiæ, nam bonum increatum non habet malum oppositum, sed bonis effectibus, qui causantur a bono increato opponitur malum, & inquantum discordat ab eis effectibus cognoscitur. ar.95.& 1.p.q.14.ar.7.

Ad quartum dicendum, quod illud habet locum in illo intellectu qui cognoscit res per adæquationem, & species suas, & iste modus cognoscendi non est in Deo qui cognoscit omnia per essentiam suam.

Ad quintum dicendum, quod licet malum non habeat aliquam similitudinem in Deo, tamen oppositum mali, id est bonum creatum habet similitudinem in Deo, sicut in causa sua, & ita bonum cognoscitur per seipsum, malum verò per bonũ.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædestinatio imponat necessitatem.

CIRCA prædestinationem quærebatur, vtrum prædestinatio imponat necessitatem. Et ostendebatur quod sic. Cõstat enim quod prædestinatus omnino saluatur. Sed hoc nõ est nisi necessarium esse prædestinatum saluari, videtur ergo quod prædestinatio necessitatem imponat. 214 2.2.18.ad 1.& 1.p.q.23 ar.6.c.q.16 ar.c.2.

¶ 2 Preterea, Ad Ro. 9. dicit Apostolus. Non est uolentis, neque currentis, sed miserentis Dei, ergo videtur quod quicquid est de salute, sit ex sola prædestinatione diuina & ex nullo alio. Et sic uidetur necessitatem imponere.

Sed contra, Aug. dicit. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te.

ueri.q.6.a.1.c.1.p.q.23.ar.1.2.& 3.p.q.24.ar.1.c. Respondeo dicendum, quod prædestinatio certitudinem habet, & tamen necessitatem non imponit. In prædestinatione enim tria sunt consideranda, quorum duo præsupponit ipsa prædestinatio, scilicet præscientiam Dei & dilectionem, idest uoluntatem, qua uult prædestinatum saluare, & tertium est ipsa prædestinatio, quæ nihil aliud est quam directio in finem, quẽ vult Deus rei directæ. Quodlibet autem horum trium certitudiné habet, & tamen necessitatem non imponit. Et quod præscientia diuina certitudinem habeat, patet, Deus enim cognoscit res probabiliori modo, quàm nos cognoscamus. Nam cognitio nostra est in tempore, & ideo intuitus noster respicit res secundum rationem temporis, scilicet præsentes, præteriti, & futuri, ut scilicet cognoscat præterita, ut preterita præsentia, ut præsentia, futura ut futura & certitudinaliter. Cognitio uero diuina est supra tempus, & mensuratur æternitate solum, & ideo non cognoscit prout sunt in tempore, sed prout sunt in æternitate, scilicet prout sunt præsentia, & hoc tam necessaria, quam contingentia, unde omnia cognoscit tanquam præsentia in sua præsentialitate. Cum ergo etiam intellectus noster certitudinaliter cognoscat præsentia, multo magis Deus omnia sibi præsentia certitudinaliter cognoscit, ex quo nulla necessitas rebus 1.p.q.86.a.1.to.4.d.50.q.1.a.& ueri.q.2.a.5.& 6.a.

cognitis inducitur, sicut uidemus, quod aliquis existens in loco eminenti uidet certitudinaliter ordinem uenientium aliquorum & euntium per uias, & alius in plano existens non uidet nisi quæ sunt sibi præsentia, & tamen hominibus illis hoc nulla necessitas imponitur. Nam hoc non est nisi ex hoc, quod in alto existens intuetur omnia, ut præsentia, quæ existenti in plano sunt præterita, scilicet illa quæ retro sunt, præsentia illa scilicet, quæ sunt iuxta se, & futura illa scilicet, quæ anteriora sunt. Quod autem uoluntas diuina certitudinem habeat, & tamen necessitatem non imponat, sic patet: Voluntas enim Dei est efficax, & perfecta causa omnium rerum, quia omnia quæcunque uoluit Dominus fecit. Cuius perfectio, & efficacia apparet ex hoc quod non solum mouet, & causat res, sed etiam dat eis talem modum causandi, inquantum cuilibet rei determinatum modum contulit, quo suos effectus produceret. Vnde quia ipse uoluit quædam esse in uniuerso necessaria, quædam cõtingentia, cõstituit quasdam causas, quib. contulit, ut contingenter causarent, & quasdam quibus contulit, ut necessario causarent effectus. Vnde uoluit istum, uel illum effectum non solum esse, sed etiam tali modo esse, scilicet uel contingenter uel necessario, sicut quod uoluit Petrum non solum currere, sed etiam contingenter currere, & similiter uoluit istum, uel illum hominem saluare, sed eo modo ut arbitrij libertatem non perderet, & sic quod Petrus, uel Martinus saluetur, habet duas causas, unam scilicet uoluntatem diuinam, & hæc habet certitudinem. Aliã liberum arbitrium, & hæc habet contingentiam. Et sic est in aliis rebus, quia si sint contingentia prouenit eis ex causa proxima. Quod uero sint certa, & necessaria prouenit eis ex causa prima. Vnde prima causa rerum, scilicet diuina uoluntas etiam de contingentibus certitudinem habet, ex qua quidem certitudine non imponitur ipsis rebus aliqua necessitas, quia non solum uult ea esse, sed tali modo esse, scilicet necessario, uel contingenter, ut dictum est. Quod uero prædestinatio certitudinẽ habeat, & necessitatem non imponat, similiter patet. Motus enim uel directio, uel propositum dirigendi in finem, quod est ipsa prædestinatio, est secundum cõstitutionem, & ordinem causarum a Deo cõstitutarum. Constat autem, quod quando sunt duæ causæ ordinatæ, quarum una est necessaria, & alia contingens effectus semper est contingẽs. In prædestinationem autẽ sunt duæ causæ. Quarum una est necessaria, s. ipse Deus & alia est contingens, s. ipsum liberum arbitrium, & ideo oportet effectum prædestinationis contingentem esse. Vnde quia Deus scit, & uult istum uel illum consequi talem finem prædestinatio certitudinem habet, quia uero Deus uult, ut secundum libertatem arbitrii in talem finem dirigatur, ideo huiusmodi certitudo nullam prædestinato necessitatem imponit.

ar. 97. 1. p. q. 19. ar. 6. o. ar. 228. ma. q. 6. ad quantum.

ar. isto, et ad 1. & 2. patet. 3. d. 7. q. 3. a. 2. q. 1. c. & ueri. q. 6. a. 1. c.

1. p. q. 23. a. 8. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hic prædestinatus omnino saluatur ex certitudine diuinæ prædestinationis, non tamen est ibi necessitas absoluta, sed conditionalis: quia si talis est prædestinatus necessario saluatur, nõ autem est necessarium simpliciter.

Ad secundum dicendum, quod uerbum Apostoli non est sic intelligendum quin sit necessarium uelle, & currere ex parte nostra, sed quia principium primum bene operandi non est à nobis, sed ex misericordia diuina infundente gratiam: nihilominus tamen oportet, quod ex parte nostra sit aliquod principium.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum motus angeli sit in instanti.

215
ar. 187. o. & 1. p. q. 58. ar 3. c. & q. 63. a 6. ad 4. et 3. p. q. 33. ar. 1. ad 3.

CIRCA angelos quæsitum fuit de motu angeli, scilicet utrum motus eius sit in instanti. Videtur quod sic. Constat enim quod mutatio angeli simplicior est omni mutatione corporali. Sed inuenitur aliquo mutatio corporalis in instanti, sicut illuminatio, & huiusmodi, ergo multo magis motus angeli est in instanti.

¶ Præterea, Nobilissime creaturæ cõpetit nobilissimus motus. nobilissimus autem motus est ille qui fit instanti. ergo cõpetit nobilissimæ creaturæ, scilicet angelo.

Contra, Omnis motus habet prius, & posterius. Prius autem & posterius in motu est numerus temporis: ergo in omni motu est tempus: ergo nullus motus etiam angeli est in instanti.

Respondeo dicendum, quod omnis mutatio habet duos terminos, quos nõ contingit simul esse. Vnde impossibile est, quod aliquis motus, uel mutatio sit in instanti hoc mõ, quod idem instans ambos terminos complectatur. Vnde sciendum, quod i rebus corporalibus duo termini motus, uel mutationis dupliciter possunt se habere. Vno modo quod sit assignare instans in quo terminus ad quem primo est. Et aliud instans, in quo terminus a quo ultimo est, & sic cum inter quælibet duo instantia sit tempus medium, sequitur quod de uno termino motus in alium fiat transitus per tempus & sic talis mutatio est in tempore, & non in instanti. Hoc autem contingit quando inter duos terminos motus est aliquod medium accipere, sicut inter album & nigrum, & inter esse hic & ibi. Sed aliqui terminus mutationis sunt, inter quos nõ est accipere medium, sicut inter album, & non album, inter ignem, & non ignem, inter tenebrosum & luminosum, quia affirmatio, & negatio sunt secundum se immediata, & similiter priuatio & forma in subiecto determinato, & in talibus licet sit accipere instans in quo primo est terminus ad quem, non tamen est accipere instans, in quo ultimo est, terminus a quo. Cum enim inter quælibet duo instantia sit tempus medium, sequeretur, quod in illo tempore medio in neutro extremorum esset, quod est impossibile, cum sint extrema omnino immediata. Oportet ergo dicere, quod cum illud instans, in quo primo est terminus ad quem, sit terminus alicuius temporis, quod in toto tempore præcedenti duret terminus a quo & sic cum inter tempus & instans, quod est terminus temporis non sit tempus medium non fit transitus de vna extremitate in aliam in tempore, sed in instanti, primo enim desinit esse terminus a quo, & incipit terminus ad quem, & huiusmodi mutationes dicuntur esse instantaneæ, sicut illuminatio generatio & corruptio. Sed oportet quod istæ mutationes sint termini motuum continuorum, & in tempore existentium, quia tempus in quo est ultimo terminus a quo mensurat aliquem motum secundum quod subiectum accedit ad quem, sicut per alteratio nem materia disponit ad formam, & per motum localem corpus luminosum accedit ad situm, in quo illuminat, & secundum hoc dicitur quod generatio, & corruptio sunt termini alterationis, & illuminatio motus localis. Sic ergo duæ sunt mutationes corporalium, sed neutra harum potest esse in motu angeli, Cum enim motus angeli attendatur secundum diuersos contractus uirtuales angeli ad diuersa loca, qui quidem contractus non sunt continui, sequitur quod motus angeli non sit continuus, & ita tempus quod proprie mensurat motum angeli non est continuum, cum continuitas temporis sit ex continuitate motus, vt dicitur in 4. Phy. (T.c.104.) Non enim potest dici, quod motus angeli mensuretur tempore continuo, quod est numerus motus cæli, quia motus angeli non dependet ex motu cæli, & sic sequitur quod motus angeli mensuretur quodã tempore in quo sunt instantia sibi succedentia sine cõtinuatione, quia tempus ex hoc, quod est numerus non est continuum, sed ex hoc quod est numerus motus continui. Sic ergo in motu angeli duo extrema motus non sunt in duobus instantibus, inter quæ sit tempus medium, neque iterum unum extremorum est in tempore, & aliud in instanti, quod terminat tempus, sed duo extrema sunt in duobus instantibus, inter quæ non est tempus medium, & sic oportet dicere quod motus angeli sit in tempore. licet alio modo, quam motus corporales sunt in tempore.

et 4. d. 11. q. 1. artic. 3. q. 2. ad 2. et d. 17. q. 1. art. 5. q. 1. ad 3.

1. p. q. 53. a. 3. c. 12. q. 113. ar. 7. ad 5. 3. p. q. 75. ar. 7. ad 1.

ar. 149. et 187.

12. q. 113. ar. Ar. 187. c. 7. ad 5. 1. p. q. 63. ar. 6. ad 4.

arti. 27. et ar. 187. Ar. 270.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod mutatio angeli secundum prædicta ostenditur esse simplicior, quam aliqua mutatio corporalis. Est enim simplior quam illa mutatio, cuius duo extrema sunt in duobus instantibus inter quæ cadit tempus medium, tamen inter duo instantia motus angeli non cadit tempus medium. Similiter etiam simplicior est quam illa, cui unũ extremum est in toto tempore continuo, cum unum extremum sit instanti indiuisibile, & tamen nõ intercidit tempus medium, sicut nec ibi, & quia est simplicior, ideo etiam sequitur quod sit nobilior.

1. p. q. 53. ar. 3. ad 3.

Vnde patet solutio ad secundum.

QVAESTIO V.

DEINDE quæsitum est de homine.

ET circa hoc quæsitum est de partibus naturæ humanæ. De sacramentis gratiæ. Et de conuersatione humanæ uitæ.

CIRCA primum quærebantur duo.

¶ Primò de anima.

¶ Secundo de corpore.

ARTICVLVS V.

Vtrum sint eiusdem, substantia anima sensitiua, & intellectiua.

216
de anima ar. 10. o.

DE anima autem quæsitum est utrũ sint eiusdem substantiæ anima sensitiua & intellectiua, & ostendebatur quod

non

non. Nam prima sensitiua educitur de potentia materiæ, intellectiua uero est per creationem. Non est ergo eadem substantia vtriusque.

¶ 2 Præt. In nulla substantia quæ sit una, & eadem est eodē tempore motus ad opposita. Sed sensus & ratio eodem tempore mouentur ad opposita, sicut dicit Apostolus ad Ro. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem &c. ergo sensitiua & rationalis non sunt unius substantiæ.

¶ 3 Præterea. Corruptibile, & incorruptibile non sunt eiusdem generis, ergo nec idem numero. Sed anima sensitiua est corruptibilis, intellectiua vero incorruptibilis, ergo sensitiua, & intellectiua non sunt eadem numero, & sic nec eiusdem substantiæ.

¶ 4 Præterea, Anima sensitiua est communis nobis & brutis. Sed in brutis educitur de potentia materiæ: ergo & in nobis: non est ergo eadem cum intellectiua, quæ est per creationem.

Contra. Vnius perfectibilis una est perfectio. Sed corpus humanum est perfectibile, ergo anima quæ est eius perfectio est una.

Respondeo dicendum, quod circa ordinem formarum est duplex opinio. Vna est Auicebron, & quorundam sequacium eius. qui dicunt quod secundum ordinem generum, & specierū sunt diuersæ formæ substantiales sibi inuicem aduenientes, si cut est substantia, est corpus, est animatum, & est animal. Dicūt ergo, quod quædam forma substantialis est per quam est substantia tantum: & postea est quædam alia per quam est corpus, deinde est & alia per quam est animatum, & alia per quam est animal, & alia per quam est homo, & sic dicunt de aliis formis substantialibus rerum. Sed hęc positio stare non potest, quia cū forma substantialis sit quæ facit hoc aliquid, & dat esse substantiale rei, tunc sola prima forma esset substantialis, cum ipsa sola daret esse substantiale rei, & facere hoc aliquid, omnes autem post primam essent accidentaliter aduenientes, nec darent esse rei simpliciter: sed esse tale, & sic in amissione, uel acquisitione ipsarum non esset generatio & corruptio, sed tantum alteratio vnde patet hoc non esse uerum. Simile etiam esset in potentiis animæ, nam sola prima, s. uegetabilis esset forma substantialis, & faceret hoc aliquid, aliæ uero essent accidentales, quod omnino est falsum. Et ideo dicendum est, quod huiusmodi formæ differūt secundum perfectum & imperfectum. Est enim aliqua forma quæ non dat nisi esse corporis tantum. Aliqua est magis perfecta, quæ etiam dat esse & uiuere quocunque modo uiuē di. Aliqua quæ cum his dat etiam sensum, unde patet quod semper ultima est perfectior primis, & habet se ad priores, sicut perfectissima ad imperfectissimam, & ideo quicquid continetur in ipsis totum est uirtute in ultima. Vnde dicendum est, quod una & eadem essentia est animæ sensitiuæ, & intellectiuæ, sed intellectiua habet se ad sensitiuam, sicut perfectum ad imperfectum. Quod autem specialiter anima sensitiua, & intellectiua sint unius essentiæ signum est, quia nisi utres animæ radicarentur in una essentia, nunquam una impediretur ab alia, nec etiam uirtus unius redundaret in aliam. Item cum intellectus non habeat determinatum organum in corpore quo mediante exerceat operationes suas, ad quid uniretur corpori, nisi esset eiusdem essentiæ cum anima sensitiua? Sic ergo patet quod una essentia est animæ sensitiuæ, & intellectiuæ, sed differunt secundum perfectum, & imperfectum, ut dictum est.

Reprobat° Opinio 1. u. 6. & 1. p. q. 76. 3. c. & ar. 6. ad 1. & 3. p. q. 76. ar. 4. c. & q. 77. a. 6 c.

ar. 6. 41, c. 12. q. 37. ar. 1. c. ueri. q. 13. a. 3. sc & q. 16. art. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod anima sensitiua educitur de potentia materia in brutis: in nobis uero non, sed est per creationem, cum eius essentia sit essentia animæ rationalis, quæ est per creationem.

pot. q. 3. a. 9. ad 9. & 10.

Ad secundum dicendum, quod non est inconueniens aliquid idem existens secundum diuersas uires, uel partes moueri ad opposita, & ideo licet substantia animæ humanæ sit eadem sensitiuæ, & intellectiuæ, tamen potest secundum diuersas partes, & uires moueri ad oppositum, ut scilicet sensus moueatur ad ea quæ sunt sibi propria, & ratio ad ea ad quæ ordinatur.

a. 44. c. fi.

Ad tertium dicendum, quod licet incorruptibile non sit idē corruptibili, tamen inuenitur aliquid incorruptibile, quod habeat aliquam proprietatem communem corruptibili: & sic est in anima rationali. Nam ipsa substantia animæ est incorruptibilis nihilominus tamē habet aliquid in se, s. sensitiuum quod est commune etiam corruptibili.

Ad quartum dicendum, quod licet anima sensitiua sit communis in nobis, & brutis quantum ad rationem generis, tamen quantum ad rationem speciei alia est in homine & alia in brutis, & similiter alia in asino, & alia in equo, & in boue & secundum quod differunt aliqua specie, ita etiam differt in eis anima sensitiua, & ideo non sequitur, quod si in brutis educatur de potentia materiæ, quod etiam in homine, quia in homine est altioris speciei, & est per creationem.

QVAESTIO VI.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus resurgat idem numero.

DE corpore autem quæsitum est, utrum resurget idem numero: & ostendebatur quod non, quia secundum Philosophum in Top. illud dicitur idem numero, quod est idem proprio, accidente, & diffinitione. Sed corpus in resurrectione non habebit eadem propria, quia modo risibile, tunc non, non eadē accidentia, quia nunc albus, crispus, niger, & huiusmodi, quæ tūc non erunt, non eadem etiam diffinitio, quia modo diffinitur per mortale, tunc uero non mortale erit: ergo uidetur, quod non resurget idem numero.

217 4. d. 44. q. 1. art. 1. q. 1. & 2.

¶ 2 Præterea, Identitas materiæ facit idem numero. Sed materia corporis resurgentis non erit eadem cum corpore, quod nunc est, cum multæ formæ reiterentur in ea, ergo corpus non resurget idem numero.

¶ 3 Præterea, Philosophus dicit in lib. de anima, quod nō est eadem statua numero quæ destruitur, & de eodē ære reficitur. Pari ergo ratione corpus, quod modo corrumpitur non erit idē numero cum eo, quod resurget.

¶ 4 Præterea, Constat quod homo humanitate est homo, & una humanitate unus homo. Sed in corpore quod nunc est, & resurget, erunt duæ humanitates, quia per mortem destruitur forma totius, ergo erunt duo homines, & sic uidetur quod corpora non resurgent eadem numero.

Contra. Iob. 19 quem uisurus sum ergo ipse, &c.

Respondeo, dicendum, quod ad hoc, quod aliquid sit idem numero requiritur identitas principiorum essentialium. Vnde quodcunque principiorum essentialium etiam in ipso indiuiduo uarietur necesse est etiam identitatem uariari. Illud autem est essentiale cuiuslibet indiuidui, quod est de ratione ipsius sicut cuilibet rei materiali sunt essentialia materia, & forma: unde si accidentia uarientur, & mutentur, remanentibus principiis essentialibus indiuidui, ipsum indiuiduum remanet idem. Cum ergo principia essentialia hominis sint anima, & corpus, & hæc remaneant, quia resurget eadem anima, & idem corpus: dicendum, quod corpus hominis resurget idem numero.

po. q. 10. a. 4. c. po. q. 10. ar. 4. ca. principio

AD PRIMVM ergo dicendū, quod obiectio illa procedit ex falso intellectu literæ. Non enim dicitur idem numero illud quod habet idem accidens nunc & postea, & idem proprium, sed illud est idem numero quod est idem cum accidente, & idem cum proprio, sicut cum subiectum est idem cum accidente, proprio, & diffinitione, & non illa quæ habent idem accidens idem proprium, & unā diffinitionem, unde patet qđ obiiciens false intellexit textum. Dato autem, quod secundum illum intellectum procedat obiectio dicendum, quod intelligitur de accidentibus indiuiduantibus, s. de dimensionibus, & erunt hæc in corporibus glorificātis. Item erit ibi idem proprium. s. risus Iob. 8. implebitur os tuum risu, & labia tua iubilo. De diffinitione uero dicendum, quod licet resurgat immortale, tamen uera mortalitas non tolletur ab eo, quia natura humana erit ibi, quæ ex se habet quod sit mortalis.

Ad secundum dicendum, quod licet eadem materia faciat idem numero, non tamen materia nuda, nec quæ facit principiū in numero, sed una materia secundum, quod est sub dimensionibus terminantibus ipsam facit idem numero, unde licet multę formæ reiterentur in anima corporis resurgentis, tamē resurget corpus sub eisdem dimensionibus, & cum eisdem principiis essentialibus.

3 p. q. 54. ar. 2. ad 2. 4 dist. 44. q. 2. ar. 1. q 2. ad 1. & 2.

Ad tertium dicendum, quod Augus. dicit contrarium. Ipse enim uult si statua reficiatur ex eodem ære, quod sit eadem numero. Nihilominus tamen dicēdū, qđ omnia artificialia ponuntur in genere, uel in specie, quia uel per materiam suam, uel per formam suā. Naturalia aūt ponitur in genere, uel specie tātum per formam suam, formæ autem artificiales, quia sunt accidentia, ideo oportet, quod collocentur in genere, uel specie, uel materia, naturales uero non, quia sunt substantiales. Dico ergo quod consideretur statua prout ponitur in genere, uel specie per materiam suam, sic reficitur eadem statua. Si uero consideretur prout, ponitur in genere, uel specie per formam, sic dico quod non reficitur eadem, sed alia, quia alia est forma huius & alia illius, in corpore autem non est sic, quia in corpore erit eadem forma.

4. d. 44. q. 1. a. 1. q. 2. ad quartum.

Statua refecta si sit eadem.

Ad quartum dicendum, quod non sunt duæ humanitas in corpore, quod corrumpitur & quod resurgit, sed una, quia principia essentialia non notantur, sed sunt eadem.

QVAESTIO VII.

De sacramentis uero gratiæ quæsita sunt tria.
¶ Primo de sacramento confirmationis.
¶ Secundo de sacramento Eucharistiæ.
¶ Tertio de sacramento matrimonij.

ARTICVLVS VII.

Vtrum solus episcopus debeat conferre sacramentum confirmationis, uel etiam alius.

218
4.d.13.q.1. ar.1.q.2.0.

CIRCA primum quæritur, utrum solus Episcopus debeat conferre sacramentum confirmationis, uel etiam alii, & uidetur quod non solum Episcopus, sed etiam quod quilibet sacerdos possit cōferre. Constat enim quod in confirmatione confertur gratia spiritualis. Sed huius gratiæ collatio sic est ordinata, ut non possit impediri, constat autem, quod per absentiam Episcoporum multotiens impeditur, quia non sunt ubique præsentes, ergo debet conferri per ministerium sacerdotū, qui sunt ubique præsentes.

¶ 2 Præterea. Sacramenta instituta sunt propter utilitatem, ergo debent eo modo conferri, quo competit utilitati omnium non autem competeret utilitati si solus Episcopus conferret hoc sacramentum, in quo datur robur spiritus sancti, quia non omnes habent oportunitatem Episcopi, ergo debet fieri per sacerdotes per quos possunt omnes consequi hanc utilitatem.

¶ 3 Præterea, Constat quod sacramentum baptismi est maius quam sacramentum confirmationis. Sed baptismus potest conferri p quoslibet sacerdotes: ergo multo magis confirmatio.

In contrarium est Ecclesiæ consuetudo.

3.p.q.65.a 3.c.ad 4.3. p.q.72.ar. 9.0 & 2.2. ad tt.2.55. c.fi.4. d.3. q.3.ar.2.q. 3.cap.3.p. q.65.ar.2. ad 3.4.dist. 7.q.3 ar.1. q.2.3.0.

Respondeo dicendum, quod propriū minister sacramenti confirmationis est Episcopus, & hoc pbatur ratione, & auctoritate. Ratione quidem, quia confirmatio ad hoc fit, ut homo in quadam perfectione constituatur, cum detur ad robur spiritus sancti ut scilicet homo ex hoc fiat fortis, & robustus ad confitendum, & proponendum fidem coram regibus, & principibus, unde & propter hoc fit in fronte, ut non pertimescat, nec confundatur proponere fidem coram omnibus, & defendere. Sicut autem Dion. dicit, tres sunt actiones hierarchiæ, scilicet purgare, illuminare, & perficere purgare est proprium dyaconorum, illuminare presbyterorum, & hoc consistit maxime in eucharistia, perficere uero est episcoporum, & ideo omnia sacramenta, quæ ad perfectionem conferuntur, pertinet ad collationem episcopi, quæ sunt collatio ordinum, consecratio uirginum, & uasorum, & confirmationis sacramentum, unde alius non potest conferre confirmationis sacramentum nisi episcopus, Hoc etiā patet auctoritate scripturæ. Confirmatio enim successit in locum impositionis manuum. Hoc autem non poterat fieri nisi per solos apostolos. unde & per Philippum, qui prædicauerat

22.q.184. ar.6.ad 1. & 3.p. q. 67.art. 2. ad 1.

uerbum Domini in Samaria, non imponebantur manus, sed Apostoli qui erant Hierosolymis audito, quod Samaria recepit uerbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, & postea sequitur. Tunc imponebant manus super illos &c. unde cū episcopi succedant in locum Apostolorū, solis episcopis defertur collatio sacramenti confirmationis Inuenimus tamen quod aliqua quæ in quadam perfectione constituunt, ex dispensatione committuntur simplicibus sacerdotibus, sicut collatio minorum ordinū & huiusmodi, quod etiam de confirmatione fieri posset cum dispensatione, sine qua nullus debet conferre hoc sacramentū, nisi solus episcopus.

3.p.q.72.a 11.ad 1. & 4.d.7.q.3. a 1.q.3.0. & d.25.q. 1.a:1.ad 3 22.q.39.a 4.ad 1.& q 100.a.2.ad 1.& 3 p. q. 67.a.545. 3.ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum quod non omnia sacramenta, in quibus confertur gratia spiritualis potest conferre sacerdos, unde licet in sacramento confirmationis conferatur gratia spiritualis, non tamen competit sacerdoti, quia perfectiori modo in sacramento ordinis confertur gratia spiritualis, quod reseruatur solis episcopis propter perfectionem in qua constituit. Nec obstat de impedimento, quia possunt recurrere ad ciuitate in quibus sunt episcopi præsentes.

Et per hoc patet solutio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod sacramentum baptismi est maius necessitate non perfectione, & ideo propter eius necessitatē non solum sacerdotes, sed etiam quilibet Christianus potest baptizare in articulo necessitatis, ubi non habetur copia sacerdotalis, seruata nihilominus forma sacramenti. Confirmatio uero quia non est adeo necessaria & constituit in quandam perfectione, ut dictum est, maioribus reseruatur, s. solis episcopis.

QVAESTIO VIII.

CIRCA sacramentum eucharistiæ quæsita sunt duo.
¶ Primo de illis qui excluduntur a consecratione p fornicationem.
¶ Secundo de illis qui excluduntur a participatione sacramenti per excommunicationem.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis possit audire missā sacerdotis fornicarij, quin peccet mortaliter.

219
3.p. q. 82. a.9.0.& 4. dist.5.q.1.a 2.q.4.0.

AD primum quæsitum est, utrum aliquis possit audire missam sacerdotis fornicarii quin peccet mortaliter, uidetur, quod non possit audire sine peccato mortali. Ecclesia enim præcepit sub anathemate, quod nullus audiat missam a fornicario sacerdote. Sed facere contra huiusmodi mandatum est peccatū mortale, ergo &c.

Contra est, quod in multis locis per mundum sustinetur.

4.d.24.q.1. a.3.q.5.0.

Respondeo dicendum. quod circa hoc est considerandum, qđ aliquid quantum ad ius naturale est per se malum, & aliquid malum est quantum ad ius positiuum. Quicunque enim sacerdos in peccato mortali existens celebrat, peccat mortaliter, unde si constaret mihi eum esse in peccato mortali, & inducerem eum ad celebrandum peccarem mortaliter, & hoc est secundū ipsum ius naturale, quia hoc est prouocare eum ad peccatum mortale. Ius autem positiuum addit plus, quod non solum non debeam inducere eum ad celebrandum, sed etiam si audiam eius missam pecco mortaliter, quod quidem institutum est in pœnam sacerdotis fornicarii. Attendendum tamen est, quod hoc non intelligitur de quolibet sacerdote fornicario, sed de publicis fornicariis, qui proprie dicuntur publici, quando iudicio & sententia ecclesiæ uocantur publici. Vnde quicunque a talis fornicario publico audit missam peccat mortaliter.

4.d.13.q.1. ar.2.q.3.0. Ad contrarium.4. d. 18.q.1.art. 4.q.3.0.

Ad illud quod obiicitur dicendum, quod si sustinetur a prælatis propter hoc non excusatur, quia hoc est uel propter negligentiam, uel propter miseriam, & defectum ipsorum prælatorū, qui non sunt ausi corrigere alios, cum in se multa corrigēda cognoscant, uel etiam propter timorem aliquando, unde nō excusantur propter hoc.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis loquendo, comedendo, seu stando cum excōmunicatis peccet mortaliter.

220

CIRCA secundum quæsitum fuit, utrum aliquis loquendo, comedendo, seu stando cum excommunicatis peccet mortaliter, & uidetur quod sic, quia multa magistri decretorū, & magni hoc dicunt.

¶ 2 Præterea, Facere contra præcepta ecclesiæ est peccatum mortale, sed ecclesia mandat quod nullus loquatur, nec comedat cum excommunicatis, hoc ergo qui facit peccat mortaliter.

¶ 3 Præterea, Quædam decretalis dicit, ubi consulebatur summus pontifex, utrum posset participari excommunicatis. quod hoc etiam pro uitando dispendio mortis non debet facere, & huius assignat causam dicens, quia est peccatum mortale, uidetur ergo, quod quicunque in aliquo participat cum eis peccet mortaliter.

Contra est, quod nos uidemus multos, perfectos uiros hoc facientes, qui nullo modo hoc facerent, si esset peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quod aliquis per excommunicationē separatur a communione fidelium, non autem hominum nisi per accidens, quia in tantum separatur a communione hominum, inquantum conuenit separari a communione fidelium, dico ergo quod aliquis potest cōmunicare seu participare cum excommunicatio directe, & indirecte, directe quidem in his q sunt fidelium, & sic ille qui hoc modo communicat sibi peccat mortaliter. Et hoc contingit tripliciter, quia si cōmunico secū in diuinis, sicut si orem pro eo, uel audiam missam cū eo, & in aliis spiritualibus. Item si ex contemptu, & hoc in quocunque communicat quis cum eo, quasi contemnens mandatum ec-

clesiæ peccat mortaliter. Item quicunque participat secum in crimine, & in causa. Indirecte uero communicat quis cum eo in his, quæ sunt hominis, sicut in verbo, in cibo, & in his quæ sunt simpliciter humanæ conuersationis, & secundum hoc non peccat mortaliter, sed uenialiter, nisi faciat ex contemptu, vt dictum est.

Ad primum ergo dicendum, q opinio Decretistarum non est uera, quia ipsi plus assentiunt in his, & sequuntur ius humanum quam diuinum, cum plus sit assentiendum diuino, quam humano, & ideo melior est opinio aliorum qui dicunt contrarium.

Ad secundum dicendum, quod communicare cum excommunicato directe est contra præceptum ecclesiæ, & est peccatu mortale, sed indirecte non est contra, sed præter præceptum ecclesiæ, & hoc non est peccatum mortale, sed ueniale. Vnde sciendum est, quod quædam sunt per se malum, & hæc non possunt fieri sine peccato, sicut communicare excommunicato in his quæ sunt excommunicati, & ideo non possunt fieri sine peccato. Quædam uero sunt occasiones malorum tantum, & ista possunt fieri sine peccato mortali, & sic est loqui, vel comedere cũ excommunicatis.

ar. 9. & 11. Ad tertium dicendum, quod non solum quis debet subire
q. 110. art. mortem antequam peccet mortaliter, sed etiam antequam pec
3. ad 4. 4. cet uenialiter, quia peccatum inquantum peccatum nunquam
di. 18. q. 3. esset eligibile. Si enim esset eligibile nunquam esset peccatum,
art. 4. q. 3. & sic non peccarem si facerem, & ideo per hoc non concluditur
ad 1. quod ideo non sit participandum eis, quia est peccatum mortale, & qui hoc facit peccat mortaliter, quia etiam si esset ueniale non esset participandum eis, & tamen non peccaret mortaliter participando.

Vel dicendum est, quod decretalis illa intelligitur de illis qui directe communicant excommunicatis.

QVAESTIO IX.

Circa sacramentum matrimonii quæsita sunt duo.
¶ Primo de maleficiatis.
¶ Secundo de frigidis.

ARTICVLVS X.

Vtrum maleficia impediant matrimonium.

221
3. di. 34. q. Ad primum quæsitum est, utrum maleficia impediant ma
4. art. 3. n. trimonium, uidetur quod non quia opus Dei est fortius quam diaboli. Sed matrimonium est opus Dei, maleficium vero opus diaboli, ergo matrimonium est fortius maleficio, non ergo impeditur per ipsum.

Contra, Maior est potestas dæmonis, quam hominis. Sed homo potest matrimonium impedire, ergo & dæmones.

Respondeo dicendum, quod matrimonium, est quasi quoddam pactum. Nam per matrimonium vnus tradit potestatem sui corporis alteri ad carnalem copulam. Constat autem, q pactum de impossibili nullum est, cum nullus possit obligare se ad impossibile, & ideo quando aliquis obligat se per matrimonium ad carnalem copulam, si hoc sit etiam impossibile, matrimonium nullum est. Sed notandum est quod impossibilitas carnalis copulæ ex aliquo impedimento proueniens potest dupliciter considerari, quia uel illud impedimentum est superueniens matrimonio iam consummato, uel præcedens. Si est superueniens, tunc matrimonium iam consummatum nunquam soluitur. Si uero impedimentum præcedat, tunc matrimonium nondum consummatum soluitur. Item circa hoc sciendum, q impedimenta huiusmodi, uel sunt perpetua, uel ad tempus. Si sunt perpetua, tunc matrimonium illud simpliciter impeditur.
4. di. 34. a. Si uero sunt temporalia, tunc matrimonium non impeditur
5. c. & 36. simpliciter, sed ad tempus, ita tamen quod impedimentum in
ar. 3. d. 40. vtrique præcedat. De maleficiis autem sciendum est, quod qui
ar. 4. ad 6. dam dixerunt quod maleficium nihil est, quod hoc proueniebat ex infidelitate, quia uolebant quod dæmones nihil sunt, nisi imaginationes hominum, inquantum scilicet homines imaginabantur eos, & ex ista imaginatione territi lædebantur. Fides uero catholica uult quod dæmones sint aliquid, & possint nocere suis operationibus, & impedire carnalem copulam, & ideo huiusmodi impedimenta si præcedant, & sint perpetua, ut dictum est, simpliciter impediunt matrimonium.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam diabolus est opus Dei, & non solum matrimonium, & inter opera Dei unum est fortius alio, & unum impeditur per aliud magis forte. Vnde cũ diabolus sit fortior quam matrimonium nihil prohibet per ipsum matrimonium impediri.

ARTICVLVS XI.

Vtrum frigiditas impediat matrimonium.

Circa secundum quæsitum est, utrũ frigiditas impediat ma
trimonium. Videtur, quod non, quia senes sunt frigidi, & 221
tamen contrahunt matrimonium. 4. di. 34. o.
In contrarium est, quia nullus obligat se ad impossibile. Sed 4. ad 3. &
impossibile est frigidis carnaliter alicui copulari, ergo si ad hoc d. 36. ar. 1.
obligant se, pactum huiusmodi nullum erit. & di. 39. 4.
Respondeo dicendum, q frigiditas eadem ratione impedit ad 3.
matrimonium, sicut maleficium, cum sit eadem impossibilitas in utroque, nihilominus tamen differt frigidus, & maleficiatus. Frigidus enim est impotens simpliciter quãtum ad omnes, maleficiatus uero quidem impotens, non tamen quo ad omnes,
sed quo ad unam tantum. Nam maleficium consistit in imagi- 4. di. 34. a.
natione uiri respectu unius mulieris, inquantum, s. operatione ad 5. & 3.
dæmonis fit illi abhominatio alicuius mulieris, quam propter c.
horrorem refugit & respuit, & ideo aliter impedit frigiditas & 4. di. 34. 2.
aliter maleficium. Nam frigiditas impedit aliquem, ita q oportet ad 5. 3. c.
quod remaneat absque omni spe contrahendi si ab una impediatur, Vnde si aliquando aliquis efficitur potens oportet reintegrare primum matrimonium, vnde frigiditas soluit contractum & impedit contrahendum: maleficiatus uero impeditur quantum ad istam tantum, unde datur ei licentia nubendi alteri, & mulieri similiter, unde maleficium soluit contractum, sed non dirimit contrahendum, ut iam patet.

Ad primum ergo dicendum, quod senes sunt frigidi, nõ quidem ad actum generationis, sed ad generationem prolis: & ideo cum possint carnaliter copulari non soluitur matrimonium, frigiditas uero quæ omnino carnalem copulam impedit, soluit matrimonium.

QVAESTIO X.

Circa conuersationẽ uero humanæ uitæ quæsita sunt quædam per comparationem ad proximum. Quædam uero per comparationem ad res, quæ in usum hominum ueniunt. Per comparationem uero ad proximum quæsitum est de correctione fraterna, circa quam duo quæsita sunt.

ARTICVLVS XII.

Vtrum aliquis debeat in publico, uel in priuato corrigere peccantem.

Primò, vtrum debeat aliquis in publico, uel in priuato cor- 223
rigere proximum, uel fratrem suum, Videtur quod occul- 3. p. q. 55.
te. Matthæi decimooctauo. Si peccauerit in te frater tuus, uade ar. 1. ad 1.
& corripe eum inter te ipsum solum. Videtur ergo quod occul ma. q. 3. ar
te sit corrigendus frater delinquens. tic. 2. ad 1.

Contra, ad Tim. 5. Peccantem coram omnibus argue.

Præterea. Aliquæ constitutiones hoc habent, ut scilicet publice corrigantur.

Respondeo dicendum, quod huiusmodi correctio ex charitate dẽt procedere, & inde est quod dicitur fraterna correctio, & ideo oportet ordinem fraternæ correctionis sumere, secundum ordinem charitatis. Ordo autem charitatis est, ut quis bono proximi præferat commune bonum. Item ut uelit bonum proximi & conscientiæ & famæ, & in his magis velit bonũ conscientiæ quando utrumque habere non potest. Et ideo his consideratis credo quod si esset aliquod peccatum carnale, seu spirituale, quod uergeret in detrimentum multitudinis, statim est reuelandum, cum præponderet bonum commune in ordine charitatis, ut dictum est, bono proximi siue sit famæ, siue conscientiæ. Quando uero non timetur multitudinis detrimen
tum, tunc debet quis utrunque custodire, scilicet bonum fa- ar. 16. c. a2
mæ & conscientiæ corrigendo occulte inter se & ipsum. Si au- q. 33. ar. 2.
tem ex hoc correctio non sequatur, tunc secundum ordinem c. ad 3.
Euangelii debet secum adhibere alium, uel etiam referre Ecclesiæ: nihilominus tamen & in hoc seruandus est ordo, ut si peccatum sit publicum, publice corrigatur, si uero occultum occulte, & ideo dicitur. Si peccauerit in te frater tuus, idest te sciente solum, &c. quantum ad occultum, quantum vero ad publicũ dicitur. Peccantem scilicet publice coram omnibus argue.

Et sic patet solutio ad primum utriusque partis. Ad rõnes
Ad aliud uero dicendum, quod illud constitutionibus ordi- 224. & in
natum est, & seruari debet in his quæ uergunt in periculum & 2. 3. 224.
detrimentum societatis & collegii.

ARTI-

ARTICVLVS XIII.

Vtrum si aliquis sciat peccatum proximi peccet mortaliter referendo illud statim prelatu suo.

224 SEcundo quæritur, utrum si aliquis sciat peccatum proximi peccet mortaliter referendo illud statim prælato suo, uidetur quod sic quia facere cõtra ordinem Euangelii est peccatũ
arti. 13.16. mortale. Sed statim referre prælato est contra ordinem Euangelii, ergo peccat mortaliter.

Contra est, quia hoc faciũt multi uiri perfecti, qui nullo modo hoc facerent, si esset peccatum mortale.

Præt. Prelati possunt non solum de preteritis, sed & de futuro præbere cautelã, & ideo si eis referatur, non uidetur esse peccatum mortale.

Respondeo dicendũ, quod uerbum Domini, quod dicit Matthæ. 18. de correctione fraterna, est intelligendum sicut alia uerba quæ dicit pertinentia ad humanos actus & seruari debet, secundum quod dependet a charitate, & ideo dico quod semper
ar. 16. & 2. cum debitis circunstantiis intelligenda sunt. Sciendum est autẽ
& q. 97. ar. quod in criminibus tripliciter proceditur secũdum iura: quia
3. ad 2. & c. per inquisitionem, & hoc est in peccatis publicis, & non debet
68. ar. 2. o. fieri, nisi præcedat clamor congregationis. Item per denuncia-
& 2. q. 3. a. tionem, & per accusationem, & hoc est in priuatis. Si autẽ pro-
8. & 4. d. 9. cedatur per accusationem, tunc debet fieri inscriptio, quia obli-
q. 2. 3. ad 1. gatur accusans ad talionem, & in hoc intenditur, ut huius, bonũ
& 2. q. 2. o. reipublicæ, vnde hoc potest fieri secundum voluntatem siue pu-
Quãdo est blice siue priuatim. Si autem procedatur per denunciationem,
denuncian tunc debet præcedere fraterna admonitio, quia finis huius est
dum præla emendatio proximi, & ideo debet seruari ordo fraternæ corre
to peccatũ ctionis, utrum autem statim cum quis scit fratrem suum pec-
fratris. casse debeat denunciare prælato, dico quod in his distinguendum est de conditionibus subditi, & prælati. Nam si ego scio quod frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc denunciare prælato. Si autem uidetur quod hoc melius fiat per prælatũ, & prælatus nihilominus sit pius, discretus & spiritualis non habẽs rãcorem seu odium aduersus illum subditum, tunc licite potest hoc denunciare sibi, & tunc non dicit Ecclesiæ, quia non dicit ei sicut prælato, sed sicut personæ proficienti ad correctionem proximi & emendam. Sed quia propter conditiones diuersas prælatorum & subditorum, non potest in hoc dari generale iudicium, quia aliquando prælatus, uel mouetur ad odiũ aduersus subditum, uel subditus non bene fert uerba prælati, ideo tenẽdum est hoc pro regula, quod in omnibus illis semper seruãda est charitas, & quod melius & magis expedire uidetur, & hoc intendat, scilicet emendam proximi, seruẽt quãtum potest bonum charitatis, tunc denonciando non peccat. Si uero denunciet cuicunque personæ hoc ex malitia, & ut proximus cõfundatur, vel deprimatur, tunc denuncians, siue accusans peccat mortaliter.

Ad primum ergo dicendum, quod si statim aliquis referat prælato adhibens debitas circunstantias & considerans magis expedire, non facit contra præceptum Euangelii, quia non dicit hoc ecclesiæ, sed personæ proficienti, ut dictum est, & ideo non peccet mortaliter.

Ad secundum dicendum, quod etiam perfecti uiri peccarẽt mortaliter, si denunciando prælato, uel alicui personæ, intenderent aliquid quod est contra intentionem præcepti.

Ad tertium dicendum, quod si aliquis referat prælato culpam proximi intendẽs uel cautelam in futurum, uel aliquid huiusmodi quod ad emendam proximi uideret expedire, nõ peccat. Si autem hoc sint prælato, siue alicui amico suo ex malitia referat, tunc peccat mortaliter. Quod si ex io cautela alicui diceret hoc, ita tamen quod non proueniat inde aliud vel infamia vel uituperium proximo delinquenti, tunc non peccat mortaliter, licet incaute agat.

INCIPIT QVODLIBET. DVODECIMVM.

QVAESTIO PRIMA.

QVAESITVM est de rebus, quæ sunt supra hominem & de rebus humanis.

Circa primum quæsitum est de Deo, de angelis & de cælo.

Circa primum quæsitum est de Deo quantum ad suum esse, quantum ad suam potentiam, quãtum ad eius prædestinationem.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit tantum vnum esse.

CIrca primum quæsitum est, utrum in Deo sit tantum unũ 225
esse, scilicet essentiale, ut præter illud sit etiam in Deo esse 1. p. q. 3. ar.
se personale, & uidetur quod sic, quia aliud est patrem esse, aliud 3. & 1. d. 8.
filium esse, & aliud spiritumsanctum esse, sed esse essentiale non ar. 1.
est aliud, & aliud, ergo &c.

¶ 2 Præterea. Proprium formæ est quod det esse. Sed in diuinis sunt tres proprietates personales, quæ obtinent vicem formæ, ergo &c.

Contra. Aug. dicit. In diuinis tantum vnum esse.

Respondeo dicendum, quod ueritas fidei habet quod in diuinis solum est distinctio quæ est secundum relationes oppositas, relatio autem sicut & quælibet forma habet esse ex comparatione ad illud cui inest, unde esse filiationis est per comparationem ad substantiam cui inest, relatio autem in diuinis non di-
stinguitur ab eo cui inest, uel in quo est, quia est ipsa res, quæ 2. 182. ad 5.
refertur, sed distinguitur solum ex parte eius cui opponitur, & ex hac parte non desideratur esse relationis, sed distinctio & oppositio eius, & ideo est in Deo unum tantum esse, scilicet essentiale.

Ad primum ergo dicendum, quod esse dupliciter dicitur, quandoque enim esse idem est quod actus entis quandoque autem significans compositionem enunciationis, & sic significat arti. 181. &
actum intellectus, quomodo intelligitur quando dicitur quod 5. d. 6. q. 2.
aliud est esse patris, & aliud filii, non primo modo. ar. 2. ca. &
Ad secundum dicendum, quod sicut & quælibet forma, pa- ad 4.
ternitas facit esse. s. patrem, quæ est diuinum esse, & facit tantum vnum esse inquantum paternitas facit esse.

QVAESTIO II.

ARTICVLVS II.

DEINDE quæsitum est de potentia Dei.

¶ Et primo utrum Deus possit facere contradictoria simul esse.

¶ Secundò, utrum possit facere infinita in actu.

Ad primum dicendum quod non. Et hoc non importat in Deo imperfectionem potentiæ, sed quia hoc non habet rationem possibilis. Nam omnis virtus actiua producit effectum sibi
similem Omne autem quod agit, agit inquantum est eius actu, 1. p. q. 25.
ergo effectus agentis est actu, quicquid ergo repugnat ei, quod ar. 3. & pot.
est esse actu, repugnat potentiæ actiuæ, quod esset si contradi- q. 1. ar. 70.
ctoria simul essent. & ar. 179.

Ad secundum dicendum, quod esse aliquid infinitum actu esset suspicari ex primo aspectu, quod esset impossibile, quia sequeretur illud esse æquale Deo; sed hoc non sequitur, quia ei
quod est infinitum omnibus modis non adæquatur illi quod Ar. 3. 227.
est infinitum vno modo. Dato enim quod est ignis infinitus se- artic. 94. &
cundum magnitudinem non adæquabitur Deo, quia & si sit in 198. ad 2.
finitus ignis in quantitate, tamen est quid finitum specie. Deus & 1. p. q. 7.
autem omnibus modis est infinitus. Cum ergo quæritur utrũ ar. 2. 3. 4. &
sit possibile Deo facere aliquid infinitum in actu, dicendum quod q. 45. ar. 1.
non; potentiæ enim agentis per intellectum aliquid repugnat ad 3. & q.
dupliciter, vno modo quia repugnat potentiæ eius, alio modo 50. ar. 2. ad
quia repugnat modo quo agit, primo modo non repugnat po- 4.
tentiæ Dei absolute, quia non implicat contradictionem, sed si veri. q. 2. a.
consideretur modus, quo Deus agit nõ est possibile Deus enim 2. ad 5. &
agit per suum intellectum, & per uerbum quod est formatiuũ ar. 10. o. &
omnium, unde oportet quod omnia quæ agit sint formata, in- q. 29. ar. 3.
finitum autem accipitur sicut materia sine forma, nam infini- c. & po. q.
tum se tenet ex parte materiæ Si ergo Deus hoc ageret, seque- 5. a. 3. ad 1.
retur quod opus Dei esset aliquod informe, & hoc repugnat ei per quod agit, & modo agendi, quia per uerbum suum omnia agit, quo omnia formantur.

QVAESTIO III.

ARTICVLVS III. 226

DEINDE quæsitum est de prædestinatione, vtrum sit 1. p. q. 25.
certa, & videtur quod non, quia possibile est prædestinatum ar. 3. ad 3.
damnari, sicut Petrum, si fuisset statim mortuus, quando pecca- & art. 6. o.
uit, Christum negando. Si uero dicas quod prædicta locutio est & ar. 8. ad
de dicto uera, de re uero non. Contra. quia hoc habet locum in 3. & ueri.
q. 6. a. 3. o.
& ar. 2. 14.

formis separabilibus. Sed hæc forma, quæ est prædestinatio, est inseparabilis.

Respondeo dicendum, quod prædestinatio est quædam pars diuinæ prouidentiæ, prouidentia autem dicit directionem aliquorum in finem, & hæc præsupponit scientiam & uoluntatem.
1.p.q.23. quorum in finem, & hæc præsupponit scientiam & uolunta-
a.t.25.46. tem. Sic ergo prædestinatio habet certitudinem ex parte scien-
8.c. veri.q. tiæ Dei, quæ non potest falli, & ex parte uoluntatis diuinæ, cui
6.ar.1.c.t. non potest aliquid resistere, & ex parte prouidentiæ, quæ certis-
1.47.a.tu. simo modo ducit ad finem, cum Deus sit sapientissimus.
arti.a14.& AD PRIMVM ergo dicendum, quod prædestinatio habet
1.p.q.22. certitudinem, & tamen non est necessarium prædestinatum sal-
art.4.& q. uari, sed remanet contingens. Dictum est enim, quod habet cer
23.ar.2.ad titudinem ex scientia, uoluntate, & prouidentia, & nullum isto-
3.& art.6. rum contingentiam impedit scientia non, quia scientia Dei est
1.p.q.19.2. futurorum, prout sunt in præsenti, & secundum hoc sunt de-
8.c.& veri. terminata. Voluntas non, quia uoluntas Dei est principium to-
q.23.a.5.6. tius entis, ergo non cadit sub ratione contingentiæ, uel necessitatis, sed hæc effluunt & ordinantur ex Dei uoluntate, & sic ipsa Dei uoluntas facit quædam esse contingentia, præparando causas contingentes illis rebus, quas uult esse contingentes, & similiter necessitat causas rebus, & effectibus necessariis, & sic uoluntas Dei semper impletur, nó tamen omnia necessario eueniunt, sed eo modo, quo Deus uult ea esse, & uult quod sint cótingentes. Prouidentia non, quia non tollit contingentiam.

Ad secundum dicendum, quod bona est distinctio, sed ad obiectum de formis dicendum, quod aliter est de formis realibus, & aliter de prædicatis, quę important aliquid pertinens ad actú rationis: quia in primis, i. realibus, si in eis debeat habere locum talis distinctio, oportet inesse separationem in re, & in consideratione, in secundis non requiritur, sed oportet quod res illa cadat super alia consideratione, & sic dico quod iste prædestinatus potest considerari uel ut in se uel ut diuinæ cognitioni relatus, & sic vno modo attribuitur ei quod possit dãnari, alio modo non.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia subsint Fato.

227 DEINDE quæsitum est de Fato, utrum omnia subsint fato.

Respondeo dicendum, quod primo oportet scire quid sit fatum, & sic postea faciliter patebit ad propositum. Videmus autem multa contingenter euenire, & ideo olim fuit dubium utrum ista quæ uariabiliter, & inordinate contingunt reducantur in aliquam causam ordinantem, & qui dicunt quod non, dicunt fatum nihil esse, ut Tullius dicit. Quidam dicunt quod in aliquam causam superiorem ordinantur, & isti nominauerunt fatum a for faris, quasi hic omnia sint præfata a quadam superiore causa, sed horum triplex opinio, quidam enim reduxerunt hoc in quandam seriem causarum, quam dicunt fatum, sicut stoici, qui dicunt quod nihil est quod non habeat causam, & posita causa necesse est ponere effectum. Si ergo euenit, uel est talis, uel talis effectus habuit causam, & hæc causa aliam causam, & sic deinceps, sicut aliquis est occisus de nocte, quia exiuit domum, quare exiuit domum, quia sitiuit, quare hoc, quia salsa comedit, & sic quia comedit salsa ex necessitate moritur. Aristoteles respondet negans duo prima. Primo, quod non quicquid fit habet causam, sed tantum quod fit per se. Quod autem ego occidar me exeunte est per accidens. Secundo dicit quod non posita causa ponitur effectus, quia potest impediri, & ideo non sequitur, uel non stat series causarum. Alii reducunt hæc in aliam causam scilicet in corpora cœlestia, ex quorum necessitate dicunt omnia accidere, unde dicunt quod fatũ nihil aliud est quamuis positionis syderum. Hæc autem opinio dupliciter est falsa. primo quantum ad res humanas, quæ proueniunt ab intellectu, qui cum sit uirtus incorporea non subiacet actioni alicuius corporis, & ponere animam subiacere uirtuti corporum cœlestium nihil aliud est quam ponere intellectum non differre a sensu, ut dicit Philo. in primo de anima in fine (T.c.c. 150.) tamen per accidens, & occasionaliter subditur anima cœlo, inquantum intellectus afficitur per passionem corporis, non tamen ex necessitate mouetur ab eo, secundo, quia multa in rebus naturalib. contingunt quæ non accidũt ex necessitate cœli, sed per accidens, & non habent causam. Alii reducunt omnia hæc in causam supra cœlestem scilicet in prouidentiam Dei, a qua omnia sunt prædeterminata & ordinata, & secundum istos fatum erit quidam effectus prouidentiæ, quia prouidentia nihil aliud est quam ratio ordinis rerum, prout est in mente diuina, fatum uero est explicatio illius ordinis prout est rebus. Vnde Boe. Fatũ est immobilis dispositio rebus mobilibus inhærens. Sic ergo accipiendo fatũ potest dici q omnia subiiciuntur fato, unde dicitur Osee 2. super illud. Non uocaberis ultra Baalim, sed uir meus, quod idem est utrunq;, sed Deus noluit hoc, quia Baalim nomen erat cuiusdam gentilium, & ideo sunt uitanda nomina gentilium, cum quibus nec nomina conuenit habere communia, & ideo Augustinus dicit. Si quis hoc modo intelligat fatum, sententiam teneat, linguam corrigat ut non dicat fatum, sed prouidentiam Dei.

QVAESTIO V.

ARTICVLVS V.

Vtrum esse Angeli sit accidens eius.

DEINDE quæsitum est de Angelis. 228
¶ Et circa hoc quæsita sunt duo.

¶ Primo, utrum esse Angeli sit accidens eius, & uidetur, q non, quia accidens intelligitur inesse alicui præexistenti, Angelus autem non præexistit ipsi esse.

Contra, Hyl. dicit, &c.

Respondeo dicendum, quod opinio Auicen fuit, quod unũ & ens semper prædicant accidens, hoc autem non est uerum, quia unum prout conuertitur cum ente, signat substantiam rei, & similiter ipsum ens. Sed unum prout est principium numeri signat accidens. Sciendum ergo quod vnumquodque quod est in potentia & in actu, fit actu per hoc quod participat actum superiorem, per hoc autem aliquid maxime fit actu quod participat per similitudinem primum & purum actum. Primus au-
tem actus est esse subsistens per se, unde complementum unum- 1.d.3.q.4.
quodque recipit per hoc quod participat esse, unde esse est có- ar.2.ad 2.
plementum omnis formæ, quia per hoc completur quod habet po.q.c.art.
esse & habet esse cum est actu, & sic nulla forma est, nisi per es- 4.ad 3.1.p.
se, & sic dico quod esse substantiale rei non est accidens, sed actua- q.45.ar.5.
litas cuiuslibet formæ existentis, siue sine materia, siue cum ma u.veri.q.5.
teria, & quia esse est complementum omnium, est quod pro- art.9.ad 7.
prius inde effectus Dei est esse, & nulla causa dat esse nisi in- 1.p.q.57.
quantum participat operationem diuinam, & sic proprie lo- a.4.o.&5.
quendo non est accidens, & quod Hyl. dicit: dico quod accidens c.&rea.q.
dicitur large omne quod non est pars essentiæ, & sic est esse in to.art.7.6.
rebus creatis, quia in solo Deo esse est eius essentia.

ARTICVLVS VI.

Vtrum diabolus cognoscat cogitationes hominum.

SECVNDO, quæsitum est, utrum Diabolus cognoscit cogitationes hominum. 229

Respondeo dicendum, quod cognoscere cogitationes cordis potest contingere dupliciter, in se, & per se, & in aliquo effectu, primo solus Dei est. Iere. 14. Prauum est cor hominis & inscrutabile, unde nec angeli sic eas cognoscunt, cuius ratio est triplex, una, propter debilitatem esse quod habent eo quod supra gradum quo aliquid est ens in potentia, est gradus quo res sunt in anima. Alia ratio est, quia quod est in ueritate causæ alicuius non potest cognosci nisi a causa quæ nata est mouere illam, uoluntatem autem mouet solus Deus. Cum ergo omnes cogitationes dependeant a uoluntate sicut a sua causa, solus
Deus eas cognoscit. Alia ratio est, quia angeli illa quæ cogno- 21.q.206.
scunt naturaliter, cognoscunt per species naturaliter inditas, art.5.ad 3.
& hæ sunt species rerum naturalium, non autem cogitationũ: quia hæc non reducuntur ad causam naturalem, vel non pertinent ad cognitionem naturalium, tamen per effectus cogitationum cognoscunt cogitationes, sicut & homo facit, cum ipsi subtilius cognoscunt effectus, qui causantur ex cogitationibus. Nam secundum cogitationes homo afficitur aliqua passione, & per hoc mouetur cor, & hos motus subtilius ipsi cognoscunt quam nos, & sic aliquid cognoscunt de cogitationibus cordis, & hoc Aug dicit in lib de diuinationibus dæmonum, licet alibi dicat, quod determinare in eis talem cognitionem sit præsumptionem.

QVAESTIO VI.

ARTICVLVS VII.

Vtrum cœlum, vel mundus sit æternus.

DEINDE quæsitum est de cœlo. 230
Et circa hoc quæsitum fuit.

ar.69. & 2. 94 contra. e.c.31.usq; 39.& opus. 3.c. 97. 2. & opus 72 q.14. 233.

¶Primo vtrum cœlum, vel mundus sit æternus.

Respondeo dicendum, quod non. Sed mundum incœpisse est de numero eorum, quæ cadunt sub fide, non sub demonstratione. Nam quæ dependẽt ex simplici voluntate Dei possunt esse & non esse, & ad hoc quod non sit non inducit aliqua necessitas ex parte Dei, diuina autem bonitas, quæ est finis rerum, potest ita esse si non sit mundus, sicut si sit mundus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cœlum sit animatum.

232 pr. q 3.ar. 1 3.ad 13. 1 lib. Dam. Arist. Plat. Anaxagoras.

SECVNDO, quæsitum est, vtrum cœlum sit animatum.

Respondeo dicendum, quod de hoc diuersimode sentiunt doctores ecclesiæ. Hiero. enim dicit super ecclesiastem quod sol est animatus. Damas. hoc negat, & hæc differentia etiam est apud Philosophos. Plato, n. & Aris. ponunt corpora super cælestia animata esse, Anaxago. vero non. & ideo legitur fuisse occisus. Ego autem dico secundum Aug. 2. super Gen. ad literam, quod non refert ad fidem utrum sic, vel aliter sit, unde hoc nõ determinat, in Enchi. addens quod si ponamus corpora cœlestia esse animata non ideo erunt in iudicio tres ordines iudicandorum, scilicet angelorum & hominum, & animarum, quia illæ animæ computabuntur cum angelis, & hoc sensisse videtur ille qui fecit stationem, cum dicit, cœli cœlorumque uirtutes.

¶Et ratio patet.

QVAESTIO VII.

ARTICVLVS IX.

Vtrum anima perficiat corpus immediatè, vel mediante corporeitate.

232

DEINDE quæsitum est de homine quantum ad naturam, & quantum ad gratiam, & quantum ad culpam.

¶Circa primum quæsita sunt tria.

¶Primo quantum ad animam.

¶Secundo de cognitione animæ.

¶Tertio de effectu cognitionis.

¶Circa animam quæsita sunt duo.

¶Primo, vtrum anima perficiat corpus immediate, vel mediãte corporeitate.

Respondeo dicendum, quod in nullo corpore est nisi una forma substantialis, cuius est ratio triplex, prima est, quia si plures, sequens non erit forma substantialis quæ facit esse simpliciter, sed solum accidentalis, quæ facit esse hoc. Item si sit acquisita forma substantialis, non erit generatio simpliciter. Itẽ quia non esset compositum ex anima & corpore vnum simpliciter, sed duo simpliciter, & unum per accidens.

art. 6.189. e.116. & 1. d q. 76 art. 3.c. & 4.0. contra 4.c. 80.

¶Si dicatur corporeitas est forma corporis; corporeitas dicitur dupliciter, quandoque tres dimensiones, & hoc non est forma substantialis, sed accidens; aliquando dicitur quædam forma, ex qua prouenit trina dimensio, & hæc non est alia forma speciei.

ARTICVLVS X.

Vtrum anima traducatur.

233 1.p. q.118. arti. 2.c. & ad 5.

SECVNDO, Vtrum anima traducatur.

Respondeo dicendum, quod Augusl. hanc quæstionem non determinat, sed indeterminatam relinquit in lib. de ecclesiasticis dog. sed ille liber non est Augu. sed Gennadii. Gre. etiã non vult determinare. Credendum est tamen quod non, & est vna ratio philosophi in libro de animalibus, quod impossibile est quod virtus corporea producat id quod excedit corpus; virtus autem seminis est uirtus corporea. Alia ratio est. 7. Meta. (T.c.27.) quia enim quidam posuerunt quod formæ naturales sunt ex creationem; cum materia aeris recipit formã ignis aut inerat, & sic est latitatio: aut non: ergo fit de nouo non ex aliquo, sed ex nihilo ergo creatur. Soluit Philosophus, quia forma non fit, sicut nec ens, uel esse habens per se, sed compositum fit, quod habet esse subsistens. Si ergo est aliqua forma quæ per se subsistat illa habet per se fieri, anima autem habet esse per se subsistens, & remanet corrupto corpore, & ita oportet quod habeat suum fieri.

QVAESTIO VIII.

ARTICVLVS XI.

Vtrum intellectus humanus cognoscat singularia.

DEINDE quæsitum est de cognitione hominis, vtrum intellectus humanus cognoscat singularia. 234 1. d. q. 36. art. 1. o. & 3. 4. ca. & q. 89. c. ad 1. & ex. q. 47. ar. 3. ad 1. & ver. q. 19. ar. 2. o. & ar. 148 huius.

Respondeo dicendum, quod aliquid cognoscitur dupliciter directe, & indirecte scilicet per reflectionem. Differt autem inter intellectum humanum & diuinum, quia humanus non cognoscit directe singulare, diuinus autem sic, quia cognitio fit per similitudinem cogniti in cognoscente, & hæc est in intellectu nostro per abstractionem a conditionibus indiuidualibus & e materia, & ideo cum recta cognitio fit per speciem, ideo non cognoscit directe nisi vniuersale, intellectus autem diuinus cognoscit non per similitudinem a re acceptam, sed per extensionem suæ essentiæ ad res, & hæc similitudo scilicet diuina essentia in Deo est omnium quæ sunt in re expressa similitudo, & ideo directe cognoscit quicquid est in re, & quod pertinet ad materiam indiuidualem, sed quærens philosophus, si separatus est intellectus & cognoscit quæ sunt in materia, dicit quod oportet quod hoc cognoscat & alia, sicut formas separatas cognoscit intellectus, & coniuncta materiæ per imaginationem, aut alio modo scilicet per extensionem, inquantum coniungitur phantasiæ, quæ repræsentat sibi phantasma, & sic indirecte cognoscit. anim. art. 20.0. de anima sepa rata.

QVAESTIO IX.

ARTICVVLS XII.

Vtrum habitus scientiæ acquisitæ remaneant post vitam.

DEINDE quæsitum est de effectu cognitionis, & primo utrum habitus scientiæ acquisitæ remaneant post hanc uitam. 235 ar. 59. & 1. p. q. 39. ar. 1. ad 3. & art. 2. ad 4. & art. 5. o. & 6. ca. & 2. q. 67. ar. e. o. 4. di. 50. q. 1. ar. 2. ca. ad 5. ver. q. 10. art. 2. c. & q. 19. a. 1. c. opus. 34. c. fin. & p. q. 15. 2. 5. ad 3. & po. q. 6 art. 10. c. ad 6.

Respondeo dicendum, quod non, sequentes Auic. in 6. naturalium, quod species acquisitæ non remanent in intellectu possibili, nisi quandiu actu intelligit, quod est falsum. Nam intellectus possibilis recipit species & retinet secundum modum suũ, vnde cum ipse sit immobilis ut pote, immaterialis & incorruptibilis recipit species intelligibiles secundum modum suum & nunquam inde recedunt, & quod sint ibi etiam dum actu non intelligit, patet. 3. de anima. (T. com. 8.) vbi dicitur quod sunt in anima aliter quam dum actu intelligit scilicet habitu, & sic dico quod remanẽt siue in damnatis, siue in beatis, item destruuntur hi habitus scientiarum quantum ad modum scientiæ, quia hic semper intelligit conuertendo se ad phantasmata propter corpus & non solum propter hoc phantasmatibus indigemus, sed ad utendum huiusmodi speciebus, & iste modus non erit tunc, quia non conuertet se ad phantasmata.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum verba humana habeant vim ad mouendum bruta.

SECVNDO vtrum uerba humana habeant uim ad mouendum bruta, puta serpentes. 236 4. d. 33. q. 1. art. 1. c. principio. & Spur. 2. c.

Respondeo dicendum, quod aliquid potest habere uirtutem aliquam & secundum propriam naturam, & secundum uirtutem superioris causæ uerbi gratia commixtum elementis habet uirtutem unam ex natura elementorum secũdum motum prædominantis elementi, aliam habet ex corpore cœlesti, sicut quod adamas attrahit ferrum, quod non reducitur in uirtutem elementarem. Aliqui ergo dicunt, quod non solum naturalia corpora, sed artificialia sortiuntur uirtutes aliquas ex impressione corporum cœlestium, puta imagines, uel figuræ sub certa constellatione factæ, & si hoc uerũ est, quod super artificialia sit huiusmodi uirtus impressa, potest etiam dici quod uerba prolata in certo tempore habeant efficaciam mouendi, sed hoc non est uerum. Nam in rebus naturalibus omnia quæ habent aliquam uirtutem ex corpore cœlesti, habent illam consequentem aliquam formam, unde nihil agit ad speciem, nisi ex

u.irtute

ar. 14. o. fi. po. q. 3. ar. 7. c. & q. 5. ar. 8. c. q. 5. art. 1. ad 1. ma. 45. art. 5. ad 6. ar. q. 86. art. 2. & q. 85. ar. 2. ad 2. ar. q. 96. 2. 4. ad 3. ar. q. 96. ar. 4.

virtute corporis cœlestis, & sic forma est prius in unoquoque quam virtus ad talia. Remota ergo priori remouetur posterior. Si ergo huiusmodi uirtutes attribuuntur aliquibus, oportet quod radicentur super formam aliquam, formæ autem artificiales non sunt, nisi figuræ quædam, & ideo falsum est quod verba & huiusmodi, uirtutem aliquam habeant ex corpore cœlesti, sed si habent aliquam, hoc habent ex spiritu immundo, qui immiscet se uerbis hominum, ut decipiat secundum Aug. vnde aliquando utuntur uerbis fabulosis, falsis, & uanis, quibus ad illudendum homines se immiscent, unde omnia ista friuola, & superstitiosa sunt, & imagines astronomicæ, in quibus & si non adsit aliqua expressa inuocatio dæmonum, tamē est ibi quidam tacitus consensus. Tamen si aliquis dicat uerba Dei, & sacra sine immutatione & fraude, sed bona & diuina intentione, non est incantatio, sed oratio. Chrys. tamen super Matt. ibi. Dilatant philacteria, &c. reprehendit illos qui collo verba Euangelii suspendunt, cum virtus Euangelii non sit in figuris literarum, sed in fide. Non tamen damno illos qui super se gerunt Euangelii ex deuotione, quia beata Cecilia Euangelium Christi semper gerebat in pectore, sine tamen aliqua additione, uel uerborum, uel characterum, uel cæterorum suspectorum.

QVAESTIO X.

DEINDE quæsitum est de homine quantum ad gratiam. ¶ Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primò de sacramentis.
¶ Secundo de uirtutibus.
¶ Tertio de officiis.

De primo tria quæsita sunt.

¶ Primo de sacramentis gratiæ.
¶ Secundo de effectu sacramentorum.
¶ Tertio de unitate Ecclesiæ.

De sacramentis gratiæ quærebantur duo.

¶ Primò de baptismo.
¶ Secundò de pœnitentia.

ARTICVLVS XIIII.

Vtrum aqua habeat virtutem ad emundationem.

vide 3. p. q. 62. & 3. & 4. d. 3. arti. 3. q. 1.

237 AD primum quæritur, utrum aqua habeat virtutem ad emūdationem, idest utrum propria uirtute mundet, vel virtute concomitante.

Respondeo dicendum, quod duplex est opinio in huiusmodi, non solum de aqua, sed de omnibus Ecclesiæ sacramentis. Quidam enim dicunt quod sacramenta non habent uirtutem, uel uim operandi in anima, sed tantum extra, & diuina uirtus concomitans facit illum effectum, & inducunt exemplum Ber. sit aliquis Episcopus, qui inuestiat aliquem de præbenda per annullum, annullus non est causa præbendæ, sed signum. Sed hoc non est sane dictum, quia sic non esset aliqua prærogatiua sacramentorum nouæ legis ad uetera, quia etiam in illis uirtus consistens fidei credentium in Christum uenturum iustificabat.

Duplex virtus. 3. p. q. 62. a. 4. q. 73. a. 1. ad 2. 3. q. 78. art. 4.

Et ideo dicendum, quod sacramenta habent in se virtutem iustificandi, & ad alios effectus, ad quos ordinantur, & non solum quod sint signum, unde Aug. Quæ est tanta uis aquæ ut corpus tangat, & cor abluat? Sciendum tamen quod duplex est uirtus scilicet propria, & instrumētalis, sicut patet in serra, sic sacramenta habent uirtutem instrumentalem ad spiritualem effectum, quia cum sacramentum adhibetur cum inuocatione diuina efficit hunc effectum, & hoc est conueniens, quia uerbū per quod omnia sacramenta, virtutem habent, habuit carnem & fuit uerbum Dei, & sicut caro Christi habuit virtutem instrumentalem ad faciendum miracula propter coniunctionem ad uerbum, ita sacramenta per coniunctionem ad Christum crucifixum, & passum.

QVAESTIO XI.

ARTICVLVS XV.

Vtrum absoluat non habens curam animarum.

4. dist. 13. q. 1. art. 1.

238 DEinde quæsitum est de pœnitentia. Et primo. Vtrum non habens curam animarum possit absoluere in foro confessionis.

q. 8. 3. & 4. o. Art. 10. ca. 3. p. q. 84. ar. 9. ad 2. 3. & q. 82. ar. 5. 7. 8. 9. o. 13. q. 39. ar. 3. o. & 241. a 15. & 106. & 4. d. 18. q. 3. a. 1. q. 1. & 3.

Respondeo dicendum, quod aliter est in sacramento pœnitentiæ, & alter in quibusdam aliis sacramentis. Nam in quibusdam qui habent ordinem potest ex hoc ipso inducere effectum sacramenti in omni casu, scilicet in illis, in quibus quod est effectus sacramentorum est res existens extra sacramentum, vnde sacerdos degradatus & excommunicatus licet peccet, tamen consecrat & baptizat, & similiter episcopus consecratus, quia cōfert characterem. In pœnitentia autem non imprimitur character, nec effectus, nisi iustificatio pœnitentis, quod non potest fieri nisi per potestatem iudicatiuam. Non habens autem curam animarum non habet hanc potestatem.

ARTICVLVS XVI.

Vtrum confessio reuelari possit.

SEcundò vtrum liceat in aliquo casu reuelare confessionem. 239

Respondeo dicendum, quod non, nec uerbo, nec facto, nec nutu, nec aliquo signo, licet facere, quia est sacrilegium. Nam ita est in sacramentis nouæ legis quod efficiunt, quod figurant, effectus autem pœnitentiæ est occultatio peccatorum ab oculis Dei uiuentis, & hæc occultatio significatur per secretum cōfessionis, & ideo sicut profanaret sacramentum qui conficeret corpus & sanguinem Christi de alio quam de pane & uino, Ita esset reuelans sacrilegus.

ARTICVLVS XVII.

Vtrum liceret appetere episcopatum.

TErtio, utrum liceat appetere episcopatum. 240

artic. 33 o. 1. 15. quæ. 185. 1. 12.

Respondeo dicendum quod contingit appetere prælationem dupliciter, aut propter necessitatem urgentem, aut non vrgentem, primo modo dupliciter, uel quando imponitur a superiori, uel quando non inuenitur aliquis, qui uelit onus prælationis subire, tali necessitate existente meritorium est appetere. Vnde Isa. 7. Quem mittam, & quis ibit nobis, respondit. Ecce ego, mitte me, tamen ante dixit se indignum. Secundo modo s. quando non urget necessitas, sic non licet, quia non potest carere aut iniustitia, si uelit se minorem præferre maioribus, aut uitio præsumptionis, si reputet se sufficientem præferri aliis. vnde Chrysost. super illud, Reges gentium, &c. Primatus ecclesiasticos concupiscere nec iustum, nec utile.

QVAESTIO XII.

ARTICVLVS XTIII.

Vtrum ex preambulis ad sacramenta causetur compaternitas.

241 DEinde quæsitum est de effectu sacramentorum, vtrum compaternitas causetur præambulis ad sacramēta, puta cathechismo & huiusmodi. Et uidetur quod sic. Dicit enim quædam decr. quod a primo pabulo salis non potest fieri vxor, ergo contrahitur ibi compaternitas.

¶ a Præterea, cathecumenus censetur Christianus. Sed qui dat Christianismum efficitur compater, ergo &c.

Respondeo quidam dicunt, quod omnia illa sacramentalia sufficiunt ad causandum compaternitatem. Quidam dicunt quod solum contrahitur quantum ad tria scilicet in chatechismo, baptismo, & confirmatione. Sed mihi uidetur quod solum contrahitur in duobus, scilicet in baptismo, & confirmatione, quia compaternitas similitudo quædam est paternitatis, paternitas autem non fit nisi in generatione, & ideo solum in illis sacramentis, in quibus est quædam generatio spiritualis contrahitur compaternitas, quæ matrimonium impedit.

Ad primum ergo dicendum, quod illa non sunt intelligenda sigillatim, sed sunt accipienda collectiue & simul, quia in omnibus istis aliquibus† efficitur compater. Alias casibus.

Ad secundum dicendum, quod cathecumenus dicitur Christianus per fidem, non per baptismum quem nondum suscepit, & ille qui dat Christianismum dat sacramentum baptismi.

QVAESTIO XIII.

ARTICVLVS XIX.

242 DEINDE quæsitum fuit. Vtrum sit una ecclesia, quæ fuit in principio tempore apostolorum, & quæ est modo.

Et uidetur quod non; quia nunc non utitur eisdem regulis. Tunc enim prælati erant sine auro & argento in zonis suis, ergo, &cæt.

¶ 2 Præt. nun legitur quod Christus & Apostoli habuerint castra, modo autem ecclesia habet, ergo &c.

Contra. Matth. vlt. Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. Hoc autem non intelligitur tantum de Apostolis, quia omnes mortui sunt, & adhuc sæculum non est consummatum, ergo &c.

Respondeo dicendum, quod eadem est numero ecclesia quæ tunc erat & quæ nunc est, quia eadem fides & eadem fidei sacramenta, eadem auctoritas, & eadem professio, unde dicit Apostolus. Diuisus est Christus? absit.

Ad primum ergo dicendum, quod uerba Matth. tripliciter exponuntur. Hylarius & Ambro. exponunt secundum sensum mysticum, dicentes. Nolite portare aurum &cæt. nihil in spiritualibus ministeriis auro uendatis non duas tunicas, id est non duplicem animam habeatis. Alii exponunt ad literam, & una expositio est. Aug. qui dicit quod illa uerba non dicuntur per modum præcepti, sed permissionis, ita quod qui non seruat non peccat, & qui seruat melius facit, ut sit sensus. Nolite portare. i. quando itis ad prædicandum nolite soliciti esse de expensis, quia debentur uobis a populo. Dignus est enim operarius &c. quasi diceret. Ideo petitis quod non portetis quia digni estis accipere ab aliis quibus prædicatis. Paulus hoc non seruauit, & tamen contra regulam hanc nõ fecit, sed supererogauit. Alia expositio est aliorum sanctorum, qui dicunt quod hæc dicta sunt præceptiue, sed hoc præceptum datum est non ad semper seruandum, sed ad primam missionem, bis enim eos misit scilicet ante passionem Iudæis, & post resurrectionem gentibus. In prima dixit eis. In uiam gentium ne abieritis. In secũda dixit Docete omnes gentes. In prima mandauit quod prædicta seruarent, non autem in secunda, & ratio huius est, quia in prima solum mittebantur ad Iudæos, apud quos consuetum erat, quod magistri eorum ab eis sustentarentur & ideo sine scandalo poterant accipere, & uti potestate sibi concessa, apud uero Gentiles non erat huiusmodi consuetudo, quia apud eos non erant huiusmodi prædicatores, & ideo fuisset eis scandalum, & usum fuisset eis quod pro quæstu apostoli prædicarent. & ideo Paulus hoc præceptum non seruauit in gentibus & ideo Dominus in secunda missione dixit. Nunc qui habet sacculum tollat similiter & peram.

Ad secundum dicendum, quod August. respondet in epistola contra donatistas, & habetur super illud Psalm. 2. Quare fremuerunt gentes, distinguit enim diuersa tempora ecclesiæ Fuit enim tempus quando astiterunt reges aduersus Christum, & in illo tempore non solum non dabant fidelibus, sed & eos occidebant Aliud uero tempus est nunc, quo reges intelligunt & eruditi seruiunt Domino Iesu Christo in timore, &c. Et ideo in isto tempore reges sunt uasalli ecclesiæ, & ideo est alius status ecclesiæ nunc, & tunc, non tamen est alia ecclesia.

QVAESTIO XIIII.

DEINDE quæsitum est de uirtutibus.

¶ Primo de quadam uirtute intellectuali, scilicet de ueritate.

¶ Secundò, de uirtutibus moralibus.

¶ De ueritate quæsita sunt duo.

¶ Primò, de fortitudine ueritatis.

¶ Secundo, de confirmatione ueritatis, quæ est per iuramentum.

ARTICVLVS XX.

Vtrum veritas sit fortior inter vinum, regem & mulierem.

243 AD primum quæsitum est, utrum ueritas sit fortior inter uinũ, regem, & mulierem. Et uidetur quod uinum, quia immutat maxime hominem. Item quod rex, quia pellit hominem ad id quod est difficillimum, scilicet ad ad hoc quod se exponat periculo mortis. Item quod mulier, quia dominetur etiã regibus. Art. spãlis. 1. p. q. 16. 22. q. 109. de ueritate.

Contra Esdras. Fortior est ueritas.

Respondeo dicendum, quod hæc est quæstio proposita iuuenibus dissoluenda in Esdra. Sciendum ergo quod si consideremus ista quatuor secundum se, scilicet uinum, regem, & mulierem, & ueritatem, non sunt comparabilia, quia non sunt unius generis, tamen si considerentur per comparationem ad aliquẽ effectum, concurrunt in unum. & sic possunt comparari. Hic autem effectus in quem conueniunt & possunt, est immutatio cordis humani. Quod ergo inter ista magis immutet cor hominis uidendum est.

Sciendum est ergo, quod immutatiuum hominis quoddam est corporale, & aliud est animale, & hoc est duplex sensibile & intelligibile. Intelligibile etiam est duplex, scilicet practicum & speculatiuum. Inter ea autem quæ pertinent ad immutandum naturaliter secundum dispositionem corporis habet excellentiam uinum, quod facit per temulentiam loqui. Inter ea quæ pertinent ad immutandum appetitum sensitiuum, excellentior est delectatio, & precipue circa uenerea, & sic mulier est fortior. Item in practicis & in rebus humanis quæ possunt hoc facere, maximam potestatem habet rex. In speculatiuis summum & potentissimum est ueritas, nunc autem vires corporales subiiciuntur uiribus animalibus, uires animales intellectualibus, & intellectuales practicæ speculatiuis, & ideo simpliciter ueritas dignior est & excellentior & fortior. Multiplex immutatiuum hominis.

ARTICVLVS XXI.

Vtrum accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi teneatur seruare iuramentum.

SEcundo quæritur, utrum accipiens doctrinam alicuius experimenti sub iuramento non communicandi teneatur seruare iuramentum, & uidetur quod sic, quia sic obligatus non debet facere aliquid quod uergat in detrimentum illius qui dedit uel qui docuit, hoc autem esset si aliis communicaret, ergo &cæt. 244 2a. 2æ. q. 89. de iuramento præcipue uide art. 7. c. ad 2. ar. 9. ud q. q. 98. ar. 2. ad 1. 2. & art. 2. ad 2. & 3. d. 39 ar. 3. q. 2. n. q. 4. ad 4.

¶ 2 Præte. Communicare tale experimentum non tenetur ex parte salutis æternæ alicui. Cum ergo non teneatur alteri communicare, non debet sic obligatus communicare.

Contra, Non communicare salubre remedium siue quodcunque bonum, est contra charitatem, ergo, &c.

Respondeo, aliter dicendum est hic simpliciter, & aliter in casu simpliciter loquendo non tenetur, sed male fecit iurando, iuramentum enim non solum amittit uim quando iuramentum est illicitum, sed etiam quando iurando peierat quia iuramentum obligans debet habere iudicium, iustitiam, & ueritatem sed & si iuramento quandoque aliquid quod licet mihi nõ facere, puta non ire ad ecclesiam, non licet tamen iurare, quia licet si mihi licitum pro aliquo tempore facere, uel dimittere huiusmodi bonum quod est ad ecclesiam ire, non tamen licet mihi iuramentum interponere, & animum obfirmare ad aliquod bonum non faciendum, quia hoc est facere contra spiritum sanctum, & ideo iuramentum contra omne id quod est de genere bonorum est illicitum, & non est seruandum tamen in casu seruare tenetur, puta si ille, uel alius sufficiẽs medicus presens esset & paratus esset curare, & uti illo experimento in salutem corporalem aliorum. Qñ iuramentum amittit uĩ.

Et sic patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XV.

DEINDE quæsitum est de uirtutibus moralibus.

¶ Et primo de uirtutibus secundum se.

¶ Secundo specialiter de quodam actu iustitiæ, scilicet de restitutione.

ARTICVLVS XXII.

Vtrum virtutes morales sint connexæ.

AD primum quæsitum est, utrum uirtutes morales sint cõnexæ. Et uidetur quod non, quia acquiruntur ex actibus qui sunt diuisi & distincti, ergo potest acquiri una uirtus sine alia. 245 1. p. q. 77. art. 1. o. & 12. q. 65. ar. 10. 2. c. 22. q. 46. artic. 4. o. malo q. 4. ar. 5. ad 4.

¶ 2 Præt. August. dicit, nihil contra diuinam essentiam dicit qui dicit quod qui habet vnam non habet omnes.

¶ 3 Præterea, Virtutes habentur ex consuetudine, quæ requirit tempus.

Respondeo dicendum secundum omnes sanctos quod sic, sed loquendo de uirtutibus in communi duplex ratio assignatur à diuersis, secundum quod diuersimode locuti sunt de uirtuti-
Opinio prima. bus, virtutes enim cardinales dupliciter accipiuntur ab aliquibus. Quidam enim dicunt uirtutes esse quosdam modos generales, qui requiruntur in omni uirtute, puta quod fortitudo est quæcunque firmitas animi in quibuscunque rebus, & temperantia est moderantia animi in omnibus rebus, & sic de alijs. Et secundum istos necesse est quod uirtutes sint connexæ, quia illi modi generales requiruntur in omni uirtute, & si aliquod horum defuerit non est uirtus aliqua, quia si temperantia rectitudinem non habeat quæ est iustitia, uel non habeat animi firmitatem quæ est fortitudo, & sic de alijs, non est uirtus: & hunc modum August. ponit 3. de trin. & magister in 3. sententiarum.
Alij autem accipiunt distinctionem harum uirtutum secun-
2. Opinio Aristot. dum determinatas materias, sicut Aristot. & peripatetici, vnde
prudentia secundum philosophum non est recta ratio omnibus,
22.q.47.5.o. sed solum in agibilibus, similiter iustitia non dicit rectitudinem
animi circa acquisitionem omnium causarum, sed tantum cir-
22.q.58.2. ca commutationes & distributiones & actiones humanas, quæ
5. & 6. o. sunt ad alterum. Fortitudo etiam dicit firmitatem animi non
22.q6.123 circa omnia, sed circa ea in quibus est difficillimum animum
ar. 1.2.3.4. fortem habere, sit circa pericula quæ sunt in bellis, temperantia
5.22.q.141 uero est circa ea, in quibus difficillimum est animam modera-
2.1.2.3.4.5 re, scilicet circa delectationes gustus & tactus, quę sunt maximæ delectationes, non in quibuscunque alijs concupiscentijs, sicut scientiæ, uel pecuniæ, & sic etiam loquendo de uirtutibus, uirtutes morales sunt connexæ, cuius connexionis ratio, accipitur, secundum philosophum, ex parte prudentiæ, quia nulla uirtus potest haberi sine prudentia, & impossibile est habere prudentiam sine uirtutibus moralibus, cuius ratio est, quia prudentia nihil aliud est quam recta ratio agibilium. Impossibile est autem rectam rationem habere circa aliquod, nisi ex recta ratione cir-
22.q.56.2. ca principia: principia autem agibilium sunt fines uirtutum, &
5.o. & q. circa fines uirtutum nullus bene se habet nisi per habitum il-
58.2.4.o.& lius uirtutis, & sic necesse est quod prudētia habeat secum alias
q.65.2.1.o. uirtutes morales, similiter aliæ non possunt haberi sine pruden-
22.q.146. tia. Potest, enim aliquis habere inclinationem naturalem ad
ar.4.o. actus alicuius uirtutis sine prudentia, & quanto habet maiorem inclinationem sine habitu uirtutis, tanto peius est, & plus impingere potest sine prudentia, sicut patet de illo qui habet fortitudinem naturalem sine discretione, & prudentia. Et ideo dicit Grego. Cæteræ uirtutes nisi ea quæ agunt prudenter agant, &c. Est & alia ratio connexionis in uirtutibus gratuitis propter charitatem, in qua connectuntur, quia qui habet charitatem ha-
22.q6.65. bet omnes uirtutes gratuitas, & similiter qui habet unam, habet
art.2.4.o. charitatem.
22.q.23.2. Ad primum ergo dicendum, quod actus non sunt diuisi se-
7.o.veri.q. cundum uirtutes, quia non potest esse actus temperantiæ sine
24.ar.6.o. actu fortitudinis, nec fortitudinis nisi cum actu temperantię, &cæt.

Ad secundum dicendum, quod hoc dicitur, quia non probatur per authoritatem Bibliæ.

Ad tertium dicendum quod non dicuntur morales a consuetudine, sed a more, & dato quod indigeant tempore, tamen non habebit uirtutem nisi sit prudens.

QVAESTIO XVI.

DEINDE quæsitum est de restitutione, quæ est actus iustitiæ.

Et circa hoc quæsita sunt tria.

¶ Primo, de illis qui propter partes sunt extra ciuitates.
¶ Secundo, de eo qui mala fide longo tempore præscripsit.
¶ Tertio, de eo, qui aliena consumpsit.

ARTICVLVS XXIII.

Vtrum expulsi propter partes, possint expetere bona sua ab illis, qui sunt in ciuitate manentes.

246
Art. spālis de exilio. 22.q.215.2.2.ad 1.o.
CIrca primum quæritur, vtrum expulsi propter partes possint expetere bona sua ab illis, qui sunt in ciuitate manentes. Et uidetur quod non quia multi de his qui sunt in ciuitate culpam non habuerunt ad eorum expulsionem, & sic punientur aliqui pro culpa alterius.

¶ Præterea, expulsi fuerunt contra partem Ecclesiæ, & sic iu-
stum bellum: ergo actio est contra eos, & sic damna eis non sunt * alias bo-
restituenda. na.

¶ 3 Præterea, Secundum Philosophum, cum mutatur ordo ciuitatis non remanet eadem ciuitas, sed cum mutatur dominiū & principatus: mutatur ordo, & sic non est eadem ciuitas, ergo expulsi non pertinent amodo ad ciuitatem quæ prius erat, ergo non tenentur eis ad restitutionem.

Contra, qui spoliatur a raptore potest repetere & accipere ea quæ sunt sibi ablata, ergo & illi expulsi.

Respondeo dicendum, quod aut sunt expulsi iuste, scilicet propter eorum culpam, & sic non possunt repetere amissa, aut iniuste, idest sine culpa, & sine debito ordine iustitiæ, & sic possunt repetere. Si autem habent superiorem debent per superiorem petere sibi restitui, si autem nō habent superiorem, ipsimet possunt, si possunt recuperare.

Ad primum ergo dicendum, quod non punitur sic aliquis pro peccato alterius, sed pro suo, quia maiores omnia faciunt
auctoritate & fauore populi, & sic populus in fauendo maiori- 2.2 q.81.
bus fuit in culpa. art.1.ad 1.
Præterea, illud intelligitur de pœna spirituali, quia nullus pu 2 ad 1. &
nitur sine propria culpa, non de corporali, qua frequenter unus q 8 ar 8.o.
pro alio punitur. 22.q6.108.
Ad secundum dicendum, quod inquantum iuste agunt sunt a.4. ad 2.3.
pro Ecclesia, inquantum iniuste contra Ecclesiam.

Ad tertium dicendum quod si sunt eædem personæ manifestum est quod tenentur sibi. Aliæ omnino non tenentur.

ARTICVLVS XXIIII.

Vtrum ille qui mala fide præscripsit, teneatur ad restitutionem.

SEcundo quærebatur, utrum ille qui mala fide præscripsit te- 247
neatur ad restitutionem, & uidetur quod non: quia lex dicit quod qui etiam mala fide præscribit acquirit dominium.
Contra, decre. dicit quod tenetur, nec acquirit dominium. 4.d.41.art.
Respondeo dicendum, quod circa hoc est contrarietas iuris 5.q.2.ad 2.
ciuilis & canonici, quia secundum ius ciuile talis præscriptio tenet, secundum ius canonicum talis præscribere non potest, & ratio huius contrarietatis est, quia alius est finis quem intendit ciuilis legislator, scilicet pacem seruare & stare inter ciues, quæ impediretur si præscriptio non curreret, quicunque enim
vellet posset uenire & dicere, istud fuit meum quocunque tem- 4 d. 37. q.
pore. Finis autem iuris canonici tendit ad quietem Ecclesiæ, 2.art.1.c.&
& salutem animarum: nullus autem in peccato saluari po- ad secundū
test, nec pœnitere de damno uel de alieno, nisi recompenset.

Et ideo dicendum est quod si quis præscribat bona fide possidendo non tenetur ad restitutionem etiam si sciat alienum fuisse post præscriptionem, quia lex potest aliquem pro pecca-
to & negligentia punire in re sua, & illam alteri dare & conce- præscribēs
dere, sed qui mala fide præscribit tenetur emendare & satisfa- bona fide
cere reddendo damnum quod intulit. non tenet̄
¶ Ad primum ergo dicendum, quod uerum est quod omnia ad restitu-
sunt principum ad gubernandum, non ad retinendum sibi, vel tionem.
ad dandum alijs, & si quæ leges tales sunt tyrannice sunt, & non absoluunt a conscientia, sed a foro iudiciali & uiolentia.

ARTICVLVS XXV.

Vtrum ille, qui rem alienam consumpsit, teneatur ad restitutionem.

TErtio quærebatur, utrum ille qui rem alienam cōsumpsit 248
teneatur ad restitutionem, & uidetur quod non, quia ille 22.q6.62.
cuius res fuerat non habet actionem in consumptorem, intelli- a.2.o. & q.
ge si ius habet casum in præscriptione. 75.ar.7.ad
Contra, iste mala fide possedit alienum quod consumpsit. 2.
Respondeo dicendum, quod tenetur, cuius ratio est, quia qui- 4.d.15.q.1
libet tenetur ad faciendum iustitiam alteri, consistit autem iusti 2.5.q.2.o.
tia in quadam æqualitate, vnde nisi reintegretur æqualitas non potest aliquis esse iustus, inæqualitas autem fuit quod consumpsit rem non suam & ideo oportet quod reddat.

Ad primum ergo dicendum, quod licet non habeat actionē in eum qui consumpsit secundū ius ciuile, habet tamen secundum ius diuinum, cuius finis est salus animarum, & ideo ei repugnat.

QVAESTIO XVII.

DEINDE quæsita sunt de officiis quatuor.
¶ Primò de officio expositorum sacræ scripturæ.
¶ Secundò de officio prædicatorum.
¶ Tertiò de officio confessorum.
¶ Quartò, de officio vicariorum.

ARTICVLVS XXVI.

Vtrum omnia quæ doctores sancti dixerunt sint a spiritu sancto.

249. AD primum quæsitum est, vtrum omnia quæ doctores sancti dixerunt, sint a spiritu sancto: & videtur quod non, quia in suis dictis sunt aliqua falsa; nam in suis expositionibus quandoque dissonant, non potest autem esse verum quod dissimile, vel dissonum est, quia vtraque pars contradictionis non potest esse vera.

Contra, ad eundem pertinet facere aliquid propter finem, & perducere ad illum finem. Sed finis scripturæ quæ est a spiritu sancto est eruditio hominum: hæc autem eruditio hominum ex scripturis non potest esse nisi per expositiones sanctorum: ergo expositiones sanctorum sunt a spiritu sancto.

po q. 4. a. 1. c. vide arti. 194.

Respondeo dicendum, quod ab eodem spiritu scripturæ sunt exposituræ & editæ. Vnde dicitur 1. ad Cor. 2. Animalis homo nõ percipit ea quæ Dei sunt spiritualis autem, &c. & præcipue quantum ad ea quæ sunt fidei, quia fides donum Dei est: & ideo interpretatio sermonum numeratur inter alia dona spiritussancti. 1. ad Corin. 12.

Beatus Paulus.

Ad primum ergo dicendum, quod gratiæ gratis datæ non sunt habitus, sed sunt quidam motus a spiritu sancto, alias si esset habitus propheta quando vellet per donum prophetiæ reuelationem haberet, quod falsum est: & ideo de aliquibus occultis reuelandis aliquando tangitur mens a spiritu sancto, & aliquando non, sed aliqua eis occultatum, vnde dixit Helisæus 4. Reg. 3. & Dominus celauit à me. Aliquando etiam aliqua dicunt a seipsis, sicut patet de Natham, qui consuluit Dauid quod ædificaret templum, postea autem a Domino reprehensus, & quasi retractus prohibuit hoc ipsi Dauid ex parte Dei. Hoc tamen tenendum est quod quicquid in sacra scriptura continetur verum est, alias qui contra hoc sentiret esset hæreticus, expositores autem in aliis, quæ non sunt fidei multa ex suo sensu dixerunt, & ideo in his poterant errare, tamen dicta expositorum necessitatem non inducunt quod necesse sit eis credere, sed solum scriptura canonica quæ in veteri, & in nouo testamento est.

2. 2. q. 15. a. 3. o. ad 3. & 22. q. 171. ar. 2. 12. q. 66. ar. 2. ad 1. q. 68. ar. 5. ad 1. 4. d. 45. q. 1. ar. 2. q. 1. c. fi.

QVAESTIO XVIII.

ARTICVLVS XXVII.

Vtrum aliquis possit prædicare propria authoritate.

250 DEINDE quæsitum est de prædicatoribus.
Et circa hoc quæsita sunt duo.

4. d. 19. q. 1. art. 2. q. 2. ad 4.

¶ Primò vtrum aliquis possit prædicare propria auctoritate, ita vt liceat prædicare sine licentia prælati. Et videtur quod sic, quia prædicare est bonum alij facere. Sed debemus bonum operari ad omnes, ad Gal 6. ergo &c.

¶ 2 Præterea, dicitur Ecclesi. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo, ergo &c.

Contra. Ad Roma. 10. Quomodo prædicabunt nisi mittantur, ergo &cæ.

Respondeo dicendum, quod nullus quantumcunque scientiæ magnæ, uel quantumcunque sanctitatis nisi missus a Deo, vel a prælato prædicare potest, quia nullum agens natum est agere nisi supra debitam materiam prædicatio autem est exhortatio & doctrina si sit publica respiciens totam ecclesiam, & cura publicæ ecclesiæ commissa est prælatis, & ideo nullus debet aliquid exercere quod requirat auctoritatem publicam, nisi auctoritate prælati.

Ad primum ergo dicendum, quod cuilibet licet facere bonum sibi proportionatum, non autem quodcunque bonum.

Ad secundum dicendum, quod mandauit Deus monere proximum priuata monitione, & familiari.

ARTICVLVS XXVIII.

Vtrum aliquis prohibitus à Principe sæculari, debeat dimittere prædicationem.

SEcundò utrum aliquis prohibitus a principe seculari debeat dimittere prædicationem. Et uidetur quod non: nolite timere eos qui occidunt corpus, dicitur prædicatoribus. ergo timore principum non debent dimittere. 251

¶ 2 Præterea, Act. 4. Deo oportet magis obedire quam hominibus. Sed Deus præcipit præcipue prælatis quod prædicent 2. ad Thim 4. prædica uerbum, ergo &c.

¶ 3 Præt. Nullus debet obedire alicui in eo in quo peccat præcipiens. Sed princeps peccat prohibendo hoc. ergo &c.

Contra act. 13. Quia repulistis regnum Dei &c.

Præterea. Matthæ. 10. Si uos persecuti fuerint in una ciuitate fugite in aliam.

Respondeo dicendum, quod hic est opus duplici distinctione, quia quando aliquis prohibetur prædicare, uel prohibetur solum a tyranno aut a multa tyranno, & populo. Si primo modo sic cum de multitudine sint aliqui qui audire uolunt, non est dimittenda prædicatio, quamuis sit sic moderanda quo ad tempora & loca, ut ex timore ad tyrannum non impediatur, & quandoque etiam tunc licet prædicare occulte per domos, sicut ab Apostolis legitur factum. Si secundo modo tunc debet cedere prædicator, & fugere ad alia loca secundum mandatum Domini. Et hoc etiam Greg. dicit in dialogo, quod quando omnes sunt mali & indurati debet eis dicere illud apostoli, quia repulistis a nobis regnum Dei, &c. Alia distinctio est hic habenda, quia prædicator aut habet curam animarum, aut non, id est prædicat ex necessitate officii, aut propria sponte. Si primo modo, sic non debet dimittere gregem, etiam propter periculum mortis, dummodo possit aliquod bonum facere remanendo cum grege. Si secundo modo, sic etiam si posset ibi inter tales fructificare non tenetur ibi stare, nec ad ponendum animam suam, nisi in casu puta si aliquis uellet corrumpere fidem, & tunc ubi fides periclitaretur, teneretur animam pro fratribus ponere, quia hoc est in præcepto in tali casu. Si autem non imminet talis casus, sic est in consilio, quia omnia consilia in casu sunt in præcepto.

Quã prædicator prohibitus uerbo Dei, cessare debet sæpe, & quã non, & 2. dist. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus præcipit prædicare, tamen ordinate, & eo modo quo, utile sit saluti animarum.

Ad secundum dicendum, quod non est aliquid dimittendum quod sit secundum Deum timore mortis. Quod si aliquis sine causa & sine necessitate se ingerat ad periculum, non sit sapienter.

Ad tertium dicendum quod falsum est. Nam secundum Augu. aliquando imperator debet præcipiendo quod deuotus miles non peccat obediendo, maxime si mihi non constet illud esse peccatum.

ARTICVLVS XXIX.

Vtrum liceat prædicatoribus recipere eleemosynas ab usurarijs.

TErtiò, utrum liceat prædicatoribus recipere eleemosynas ab usurariis. Et uidetur quod sic, 1. ad Corinth. 9. Si nos uobis spiritualia seminamus, &c. 252

Præterea, ius naturale habet, quod homo uiuat de labore suo, dignus est enim operarius, &c. hoc enim concessum est homini a creatore. In sudore &c. Gen.

1. dist. 45. q. 2. a. 4. q. 2. o. & 3. c.

Contra. Vsurarii nihil habent nisi quod est alienum.

Respondeo dicendum quod de rapina usuræ, & huiusmodi in generali loquendo non potest fieri eleemosyna. Isa. 61. Odio habens rapinam in holocaustum, tamen in speciali casu prædicatoribus qui prædicant usurariis, & mouent eos restituere, licitum est accipere, & hæc est una ratio. Alia est, quando non habent aliás unde uiuant: & in extrema necessitate omnia sunt communia, & ab omnibus licite accipere ad sustentationem, & necessitatem possunt.

QVAESTIO XIX.

ARTICVLVS XXX.

Vtrum aliquis possit confessiones audire de indulgentia Papæ sine uoluntate proprij prælati.

DEINDE quæsitum fuit de officio confessorum, utrum aliquis possit confessiones audire de indulgentia Papæ sine uolun- 253

ne voluntate proprii prælati, & uidetur quod non, quia quilibet tenetur confiteri proprio sacerdoti, ergo, &c.

4.di. 17.q. 3.arti.3.q. 5.o. ¶ 2 Præterea, Papa nulli præiudicat propter aliquam indulgentiam.

Contra. Papa est super omnes, ergo cui vult, quid & quantu vult potest committere, & indulgere.

op. falsa. Respondeo dicendum, quod quidam dicunt quod quilibet sacerdos potest absoluere quemlibet à quolibet peccato, & licet malefaciat absoluendo, tamen absolutus est, & ratio horum fuit, quia simul datur presbytero in sua ordinatione potestas consecrandi corpus Christi, & potestas clauium, & ideo sicut potest consecrare quamlibet hostiam, ita potest absoluere quemlibet. Reprobatio op. Sed hoc est erroneum, quia nullus potest absoluere propria authoritate, nisi eum qui est aliquo modo sibi subditus, quia actus fiunt in materia propria, & absolutio sacramentalis habet iudicium annexum. & hoc scilicet iudicium non est nisi in subditos & inferiores. Qui ergo non habet subditum non 4.di. 17.q. 3.arti. 3.q. 4.o. potest absoluere, & sic iurisdictio dat materiam sacerdoti determinatam, secus autem est de hostia quæ est materia indeterminata. Cui ergo nulla cura committitur habet clauem ligatã, vt iuristæ dicunt, scilicet quia non habet omnino materiã. Alii dicunt quod nullus potest etiam authoritate superioris prelati absoluere subditum inferioris prælati contra uoluntatẽ ipsius, puta non potest authoritate episcopi contra uoluntatem parochialis aliquem absoluere. Hoc etiam est erroneum, quia Alia op. & eius reprobatio ac de episcopi potestate. de potestate archiepiscopi. ad absoluẽdum requiritur potestas sacerdotalis & iurisdictio. episcopus autẽ habet immediatam iurisdictionem in omnes. Vnde episcopus potest omnium confessiones audire etiam contra uolũtatem presbyteri parochialis, & similiter etiam ille cui episcopus committit, & multo magis si Papa committit. Tamẽ archiepiscopus quia non habet immediatam iurisdictionem in omnes sui archiepiscopatus, nisi ex appellatione, non posset alicui dare licentiam vel authoritatem audiendi confessiones contra uoluntatem episcopi, & diœcesani suffraganei.

AD PRIMVM ergo patet per ea quæ dicta sunt, quia episcopus & Papa plus potest quam sacerdos.

Ad secundum dicendum quod hoc non est in præiudiciũ, sed in auxilium, quia audire confessiones non est statutum in fauorem sacerdotum, alias essent multum infœlices serui, si propter honorem sacerdotum confiteri peccat esset necessarium, sed hoc est introductum ad salutem animarum.

QVAESTIO XX.

ARTICVLVS XXXI.

Vtrum vicarius alicuius possit vices suas committere alteri.

254 Ar.spāli. DEINDE quæsitum fuit de officio uicariorum, utrum vicarius alicuius possit uices suas committere alteri, & uidetur quod sic: quia effectus habens uirtutem causæ potest in ea in quæ potest causa.

Contra, quia hoc uidetur esse contrarium illi Prouer. 27. Diligenter agnosce vultum pecoris tui.

Respondeo dicendum, quod ille qui constituitur uicarius non potest totam suam potestatem committere, sed potest partem, quia intentio committentis est ut exequatur secundum quod potest ille cui committit, & forte talis non potest totum facere quod sibi committitur; & ideo potest aliquid alteri committere.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod effectus non habet semper totam uirtutem causæ, nisi esset episcopus.

Ad secundum dicendum, quod hoc ipsum facit ut cognoscat vultum pecoris.

QVAESTIO XXI.

ARTICVLVS XXXII.

Vtrum originale peccatum traducatur per seminis traductionem.

255 DEINDE quæsitum fuit de pertinentibus ad culpam.
¶ Et primo de peccatis.
¶ Secundo de pœnis.
¶ De primo quæsita fuerunt duo.
¶ Primo de pertinentibus ad culpam originalem.
¶ Secundo ad culpam actualem.

¶ De peccato originali quæsitum fuit, utrum traducatur per traductionem seminis. 12. q. 82. ar. 3.o.

Respondeo dicendum quod sic, quia peccatum originale est peccatum naturæ, & non attingit personam nisi inquantum est in tali natura, tota autem humana natura est sicut unus homo, ubicunque ergo illa natura reperitur ibi est peccatum naturæ, quod est originale.

Nota quod percussiu habet rationem culpæ non inquantum ipsius manus, sed inquantum fit a principio uoluntatis.

QVAESTIO XXII.

ARTICVLVS XXXIII.

Vtrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

DEINDE quærebatur de culpa actuali.
¶ Et primo de peccato cogitationis duo fuerunt quæsita. 256
¶ Primo, utrum consensus in delectationem sit peccatum mortale. 2u. q. 74. art. 8.o. & q. 154. ar. 4 ca. ma. q. 7. art. 4. ad 2.

Respondeo dicendum, quod hic non quæritur de consensu in delectationem actus, quia hic plane mortale est. Sed de consensu in actum cogitationis tantum, sicut cum aliquis cogitat delectionem fornicationis, & delectetur & placet sibi hæc cogitatio. Est ergo duplex cogitatio delectationis, uel propter ipsam cogitationem, vel propter rem cogitatam. Prima est cum Cogitatio t. delectationis. quis cogitat de triangulo, uel de bellis regis non propter regem, sed propter ipsam cogitationem. Secunda est, cum delector cogitando de amico propter ipsum, qui fit mihi per cogitationem Nota bene. & in cogitatione præsens. Sic ergo cogitatio potest cogitari ut delectans prout est cogitatio, & sic non est peccatum, sicut si debeo narrare de fornicatione & occurrunt pulchræ triæ & delector. Si autem cogitatio est delectans propter rem cogitatam impossibile est quod hoc procedat nisi ex amore fornicationis, & ideo consentire in eam est consentire in amorem & in usum rei illicitæ, & ideo est peccatum mortale.

ARTICVLVS XXXIIII.

Vtrum suspicio sit peccatum mortale.

SECVNDO de suspicione, utrum sit peccatum mortale, & uidetur quod sic: talibus enim comminatur Dominus Isa. 5. Væ qui dicitis, &c. 257 22. q. 60. ar. 3.o.

Contra. Super illud, Nolite ante tempus iudicare. dicit Gloss. quod est uenale peccatum. Matth. 7.

Respondeo dicendum, quod in illis quæ sunt mortalia peccata ex genere, motus imperfecti non sunt peccata mortalia, sed uenialia. Adulterium enim est mortale, scilicet quando est completa uoluntas, non autem quando est incompleta, non enim quilibet motus concupiscentiæ est peccatum mortale. Iudicium autem est duplex, scilicet de rebus, & de personis. Iudicium de rebus semper est mortale peccatum, puta dicere quod dare eleemosynam sit malum. Iudicium autem de personis licet quandoque sit falsum, non tamen est peccatum, nisi quando est omnino temerarium. Vnde Aug. in sermone Domini in monte. Si erra- In dicium 2. mus in iudicio personarum, non erremus in iudicio rerum, sed quando ex leui re iudicium procedit firmum in corde, aliquando est peccatum mortale, quia est cum contemptu proximi, suspicio autem est quid imperfectum in genere iudicii, & ideo est imperfectus motus, & ideo non est mortale ex genere, quamuis si fiat ex odio erit aliquando mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod qui dicit bonum malum, &c. non suspicatur, sed iudicat, & ideo peccat.

ARTICVLVS XXXV.

Vtrum liceat vti sortibus.

DEINDE quæsita fuerunt de peccato operis tria. 258
Primo, utrum liceat uti sortibus, maxime in apertione librorum. 22. q. 95. arti. 7. c. 8.

Respondeo dicendum, quod sors proprie est iudicium, quod o. upus 55. ar. 5.o. exquiritur ex aliquo ab homine facto ad inquirendum, occultum: dico autem ab homine facto, quia quærere de factis ab Quid augu riũ 3. sors. aliis non est sors, sed aut augurium, aut aliquid aliud, ut quando aliquis facit, sicut geomantici, & cum taxillis, & de festucis, 22. q. 95. ar. 8.c. & in apertione librorum, Hæc autem fiunt ad tria, aut ad inquirendum

quirendum uoluntatem, aut ad consultandum dubium, aut ad diuidendum, & sic sumitur triplex sors, s. diuisoria, consultoria, & diuinatiua. Aliqui faciunt has quas committentes fortunæ, sicut cum quis non uidetur debere ire, tamen ponamus quis de beat ire, & hæc aliquando est uana Aliqui intentione exquirendi iudicium alicuius rei, sicut quidam ad inquirenduoi iudicium astrorum exquirunt, sicut geomantici, qui dicunt quod secũdum motum coeli manus mouetur, & sic est peccatum. Ali-
Quando est peccatum & quã do non. qui intendunt scire iudicium Diaboli, sicut Nabuchodonosor, & hoc est sacrilegium. Aliqui iudicium diuinum, & sic non sem per est peccatum. Et sic sors diuinatoria quatuor habet gradus, & primo modo aliquando est leue peccatum, uel non est peccatum, secundo modo peccatum est, tertio, & quarto modo semper peccatum est, sed quando quis non ex necessitate facit, quia sic est tentare Deum. 2. Paral. 2. cum ignoramus quid agere, &c. uel quando sine debitam deuotione, sicut apostoli Act. primo, vel quando aliquis res sacras conuertit in res temporales, sicut cum aperit libros pro temporalib. uel quando de eo quod est supra nos, sicut quando quis non concordat, quia hoc est facere iniuriam Spiritus sancto, qui creditur firmiter esse in ecclesia, uel in collegiis, tamen in electione secularium nihil prohibet
4.d. 15. q. 2. art. 1. q. 4. o. 22. q. 32. 2. 5. o. sortibus uti. Secundo de retentione superfluorum, utrum ille qui non dat superfluum, quod habet pro Deo, peccet, dicit enim Aug. q qui retinet, &c. sicut supra in octauo quolibet. Tertio de perplexitate, utrum aliquis possit esse perplexus.

ARTICVLVS XXXVI.

Vtrum aliquis religiosus expelli debeat propter peccatum de religione.

DEINDE quæsitum est de poenis.

¶ Et primo de poena temporali, utrum aliquis religio- 259
sus expelli debeat propter peccatum de religione, si sit paratus Apostolus 1. Cor. 5.
corrigi, & sustinere poenam.

Respondeo dicendum, quod Apostolus dicit. Auferte malum ex uobis, modicum enim fermentum, &c. Aufertur autem aliquis aut per poenam corporalem, & per hoc manifestum est, quod aufertur etiam ille qui nollet poenitere quantumcunque, sicut homicida suspenditur, quantumcunque poeniteat. Vel per poenam spiritualem, & hoc ecclesia non facit nisi quis esset contumax. Et ratio huius est, quia per poenam corporalem aufertur aliquod temporale, quod potest recompensari per aliquod maius bonum, sed bonum spirituale, quod amittitur non potest recompensari, & ideo non debet religio infligere talem poenam, quandiu vult corrigi, quoniam sicut est excommunicatio Et bene. in ecclesia, ita est expulsio a religione. Et ideo dicendum, quod nullus est nisi propter contumaciam expellendus, sed est sequestrandus in carcere, vel alio modo.

FINIS.